ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ପ୍ରକାଶନ ମାଳା

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ

ଡକ୍ଟର ଅଜୟ କୁମାର ମିଶ୍ର

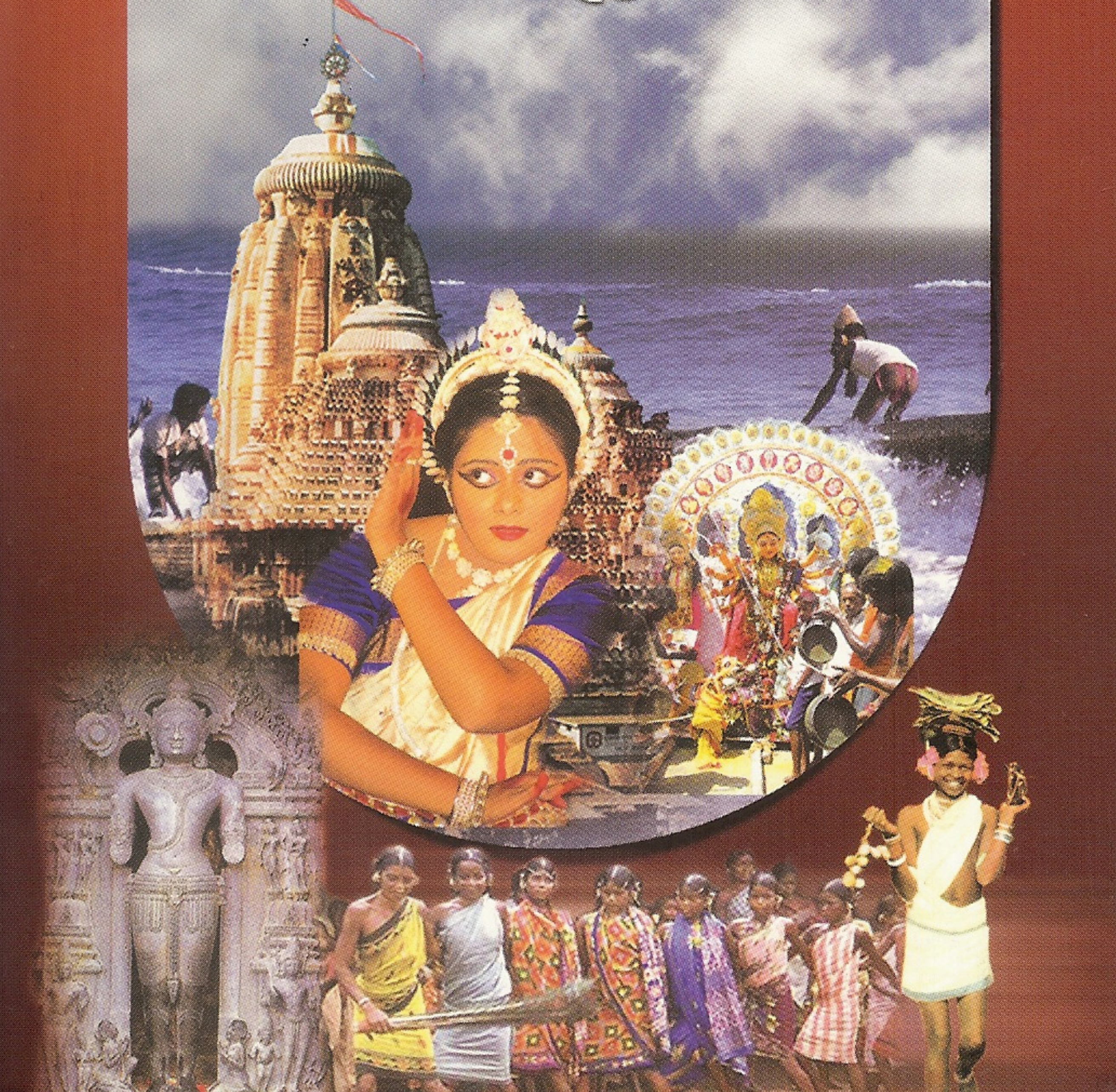

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ

ସଂକଳକ :
ଡକ୍ଟର ଅଜୟ କୁମାର ମିଶ୍ର

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ

ସଂକଳକ : ଡକ୍ଟର୍ ଅଜୟ କୁମାର ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ : ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ
ସଂସ୍କୃତି ଭବନ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୪

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୦୮

ମୁଦ୍ରଣ : ଟେକ୍ନୋ ଆର୍ଟସ ଅଫ୍‌ସେଟ୍,
କଲ୍ୟାଣୀ ନଗର, କଟକ-୧୩

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୧୭୦/- (ଏକ ଶହ ସତୁରି ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

ODIYA LOKASANSKRUTI SABDAKOSA

Compiler : **Dr. Ajaya Kumar Mishra**

Publisher : **ORISSA SAHITYA AKADEMI**

Sanskruti Bhawan, Bhubaneswar-14

First Edition : **2008**

Printed at **Techno Arts Offset,**

Kalyani Nagar, Cuttack-13

Price : **Rs. 170/-** (Rupees one hundred seventy only)

ISBN : 81-7586-157-6

BVP-712
ଡ-୨୨୭-
୪୩୨

ମୁଖବନ୍ଧ

ଚଳନ୍ତି ସମୟ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ ବିସ୍ଫୁରଣର ସମୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ୱରେ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନର ବାତାୟନ ପ୍ରତିକ୍ଷଣରେ ପ୍ରସାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଜିଜ୍ଞାସୁ ଭିତରର ପ୍ରବଳ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା, ଆଉ ଅଧିକ କିଛି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା, ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାକୁ ଅଥୟ କରୁଛି । ଏଇ ହେତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଦ୍ୟାର କେବଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ନେଇ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ତର୍ଜମାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେହିଭଳି ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଦେଇଛି ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ । କୌଣସି ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟର ଭାଷା-ବିଭବ ଆକଳନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଭାଷାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଭିଧାନର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନେକ ଶବ୍ଦକୋଷ ସଂକଳିତ ହୋଇଛି । ଏପରିକି ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟର କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦକୋଷ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଶବ୍ଦାବଳୀକୁ ନେଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦକୋଷ ଏଯାଏଁ ସଂକଳିତ ହୋଇନାହିଁ । ସମୟର ପ୍ରବାହ, ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ପରମ୍ପରାପୁଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତିରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଅନେକ ମିଶ୍ରଣ ସଂଘଟିତ ହୋଇଛି, ହେଉଛି ଏବଂ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଚଳନ୍ତି ସମୟର ଚଳଣି ଭିତରେ ପାରମ୍ପରିକ ସଂସ୍କୃତିର ଅବକ୍ଷୟ ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇପଡିଛି । ସମୟକ୍ରମେ ଲୋକ-ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଅଚଳ ଓ ଅବଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଭଳି ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭବର ପୁନରୁଦ୍ଧାର କାର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ - ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର ସୁବର୍ଣ୍ଣଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ ଅବସରରେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାକୁ ଯାଉଛି । 'ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ-ସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ' ସଂକଳନର ପ୍ରକାଶନ ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ସମୟୋଚିତ ପଦକ୍ଷେପ । କେବଳ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଭିତ୍ତିକ ଶବ୍ଦାବଳୀକୁ ଏଥିରେ ସଂକଳନଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଏହାର ସଂକଳକ ଡକ୍ଟର ଅଜୟକୁମାର ମିଶ୍ର ବହୁ ଶ୍ରମ ସ୍ୱୀକାର କରି କ୍ଷେତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ମାଧ୍ୟମରେ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସହିତ ସଂକଳନଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆମର ଆଶା ଅନେକାଂଶରେ ପୂରଣ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ପୂର୍ବରୁ ଅଭିଧାନଭୁକ୍ତ ହୋଇ ନଥିବା ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦକୁ ସେ ସଂକଳନଭୁକ୍ତ କରାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲାବେଳେ ତାର ଉତ୍ପତ୍ତି, ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ତଥା ପ୍ରାସଂଗିକତା ସହ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ୍ତ ଚିତ୍ର ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ । କାରଣ ସବୁ ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳଉତ୍ସ ହେଉଛି ଲୋକସଂସ୍କୃତି ।

ସଂକଳନଟି ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଓଡ଼ିଶାର ପାରମ୍ପରିକ ଲୋକଚଳଣିକୁ ଉଭା କରାଇବା ସହିତ, ସେମାନଙ୍କ ଜିଜ୍ଞାସାବୋଧକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିପାରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ।

ହରପ୍ରସାଦ ପରିଛା ପଟନାୟକ
ସଚିବ, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ସାମାନ୍ୟକଥନ

ଲୋକ-ଜୀବନର ଚଳଣି ବଦଳିବା ସହିତ ଲୋକଚଳଣିରୁ ଅନେକ ଅଭ୍ୟାସ ବଦଳିଛି । ଚଳଣି ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ସେ କାଳର ଜୀବନଧାରା ଏବେ ଅବଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ । ଲୋକଚଳଣି ସହିତ ଜଡ଼ିତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଆପେ ଆପେ ଚଳଣିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ସେଇପରି ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜକୁ ସାଉଁଟିଆଣି - ଏକତ୍ର ଗ୍ରଥନ କରିବାର ପ୍ରଲୋଭନରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଛି ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଶବ୍ଦକୋଷ ଓ କେତେକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦକୋଷ ଉପଲବ୍ଧ । ମାତ୍ର ଲୋକସଂସ୍କୃତିଭିତ୍ତିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସଂକଳିତ ହୋଇନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ତଳୁ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ପରିକଳ୍ପନା କରିଥିଲି । କଳ୍ପନାର ରୂପାୟନ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ବୁଲି, ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂପର୍କ ଯୋଡ଼ି ଶବ୍ଦ ସାଉଁଟିଲି । ମାତ୍ର ପ୍ରକାଶନ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବ କିଏ ? ଏହାକୁ ଚିତ୍ରଭିତ୍ତିକ କରିବାର ଯୋଜନା ବି ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଙ୍କୁ ପ୍ରକଳ୍ପର ସାରଣୀ ସହିତ ଅନୁରୋଧ ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ କଲି । ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏହାକୁ ଛାପିବାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଦାଖଲ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣଜୟନ୍ତୀ ବର୍ଷରେ ଏହା ଛପାଯାଉଥିବାରୁ ଏଇ ଅବସରରେ ଏକାଡେମୀ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।

ଏହା ଭିତରେ ଶବ୍ଦ ସାଉଁଟା ଚାଲିଛି, ଏମିତି ଚାଲିବା ସ୍ୱାଭାବିକ। ଛାପା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସାଉଁଟିବା ଲୋଭ ଶେଷ ହେବନାହିଁ। ସଂପୃକ୍ତ ଶବ୍ଦକୋଷଟି ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ନିକଟରେ ତା'ର ଅତୀତ ଓ ଚଳଣିକୁ ଉଭା କରାଇବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ। ଚଳନ୍ତି ସମୟର ଲୋକପ୍ରିୟସଂସ୍କୃତିରେ, ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି। କେତେ ଗଲାଣି, କେତେ ଅଛି, ତଥାପି ଲୋକମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏହାକୁ ଟେକି ଧରିବାର ଦୁଃସାହସ କରିଛି ମାତ୍ର।

ସଂକଳନ ପାଇଁ ଶବ୍ଦ ଚୟନ କଲାବେଳେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାବଧାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି। ସାରା ଓଡ଼ିଶାର ଆଞ୍ଚଳିକ ଚଳଣି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ, ଅଥଚ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେଠାକାର ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ। ମାତ୍ର ଏସବୁ ପ୍ରତି ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ପୃହା ରଖାଯାଇଛି। ଶବ୍ଦକୋଷ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକାର, ଏହାର ମୂଳଉତ୍ସ ପ୍ରାୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇଥାଏ। ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ। କାରଣ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ ସଂକଳନଟି ଚିତ୍ରଭିତ୍ତିକ ହେବାର ଥିଲା। ତେଣୁ ଏଥିରେ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ସ ଓ ପ୍ରକାର ପ୍ରକରଣ ଦିଆ ନଯାଇ କେବଳ ଅର୍ଥ ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି।

ଏ ଧରଣର ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂକଳନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରମସାପେକ୍ଷ କର୍ମ, ତଥାପି ଏହା ପାଠକ-ପାଠିକାଙ୍କୁ କିଞ୍ଚିତ ସହାୟତା କରିପାରିଲେ ମୋର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ।

ଅଜୟ ମିଶ୍ର

ରଥଯାତ୍ରା - ୨୦୦୮

ଅ

ଅଇ. ଓକାଳ ବା ବାନ୍ତି ଉଠାଇବା ।

ଅଇଘରା. ମାଘ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଅଗିପୁନେଇ; ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ । ଏଇଦିନ ରାତିରେ ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ କୃଷକମାନେ ବାଉଁଶ ଅଗିରା କିମ୍ବା ଗଛ ଡାଳପୋତି ଏହା ଉପରେ ନଡ଼ା ଓ କୁଟା ବିଛାଇ ଏହାକୁ ପୋଡନ୍ତି । ଏଇ ନିଆଁରେ ଶାହାଡା ଡାଳ, ଅଣଖୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ପକାଇ ଏହାର ଦରପୋଡ଼ା ଅଂଶ ଉଦ୍ଧାର କରି ଚାଷଜମିରେ ଓ ଅମାରରେ ପକାନ୍ତି । ଏହାକୁ ସାଆର କୁହାଯାଏ । ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଗ୍ନିକୁ ବାଇଗଣ ଓ ଗିଲ ମଧ୍ୟ ପକାଯାଏ । ଅଗି ପାଉଁଶକୁ ନେଇ ଘର ଦୁଆରମୁହଁ ଲିପାଯାଏ । ଅଗିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦରପୋଡ଼ା ବାଇଗଣକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି, ଏହାଦ୍ୱାରା ଚର୍ମରୋଗ ଭଲହୁଏ ବୋଲି ଧାରଣା ରହିଛି । ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବଠାରୁ ଶୀତ ଶେଷ ହୁଏ, ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଗାଆନ୍ତି – 'ଅଗି ଜଳିଲା, ଶୀତ ଟଳିଲା' । ଏହି କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଉତ୍ସବଟି ବେଶ୍ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ

ଅଇରା. ମଳା, ବଇଠି, ମୋଡ଼ିଆ । ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ ପ୍ରଭୃତି ଜଳାଧାର ପାତ୍ରକୁ ମାଟିରେ ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ କୁଟା, ପାଳ, ଅଖା, ଛିଡ଼ା କପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିରେ ତିଆରି ମଝି ଫାଙ୍କାଥିବା ଗୋଲାକାର ଗଦି, ବଇଠି, ମଳା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅଇରିଗଉଡ. ବିଚିତ୍ର ଖେଳ କୌତୁକ ପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀ ଜାତି ବିଶେଷ । ଏମାନେ ସଖୀ କଣ୍ଢେଇ ନାଚ, ଯାଦୁବିଦ୍ୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଜୀବିକାର୍ଜ୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଯାଯାବର ଏବଂ କଣ୍ଢେଇନାଟକୁ ପାରିବାରିକ କଳା ରୂପେ ଆଦରି ନେଇଥାନ୍ତି ।

ଅକାଣ୍ଡିଆ. କୁଟା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଭାବରେ ତଷୁ ବାହାରି ନଥିବା ଚାଉଳ ।

ଅଖ. ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଚକକୁ ସଂଯୋଗ କରୁଥିବା ମଜଭୁତ କାଠଖଣ୍ଡ । ଏହା ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ସମଗ୍ର ଶରୀର ରଖାଯାଇଥାଏ ।

ଅଖଣ୍ଡଦୀପ. ଦେବ, ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଜଳୁଥିବା ଅନିଭାଦୀପ । ଏହାକୁ ଜାଳିବା ନିମିତ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ନିଯୁକ୍ତ ଥାଆନ୍ତି । କଣାଥିବା ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ ବାଲି ବିଛାଇ, ଏହା ଉପରେ କିଛି ଗୋବର ରଖି ଏଇ ଦୀପ ଜଳାଯାଏ । ସଂପୃକ୍ତ ହାଣ୍ଡିକୁ ଅଖଣ୍ଡଳ ଆଟିକା କୁହାଯାଏ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଅଖଣ୍ଡଳ କହିଥାଆନ୍ତି ।

ଅଖିମୁଠି. ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟାରେ ବିଲରେ ପ୍ରଥମ ହଳ କରାଯାଇ ବୁଣା ଯାଉଥିବା ବିହନ ।

ଅକ୍ତାଚାଉଳ. ପଶୁକୁ ବଳି ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ମନ୍ତ୍ରଶୋଧିତ ଅରୁଆଚାଉଳ ଓ ଦୂବ ।

ଅକ୍ଷିତୃତୀୟା. ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା, ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ତିଥି । ଏଇ ତିଥିରେ ସତ୍ୟଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଏଇଦିନ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପ୍ରଖ୍ୟାତ୍ତ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ପବିତ୍ର ରଥଯାତ୍ରା ନିମିତ୍ତ ରଥ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ପୁରାଣ ଅନୁଯାୟୀ ଏଇ ଦିନ ସତ୍ୟଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଓ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ସ୍ୱୟଂ ଇନ୍ଦ୍ର କୃଷି ଭୂମିରେ ବୀଜ ବପନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷକମାନେ ଏଇଦିନ ବିହନ ଅନୁକୂଳ କରନ୍ତି ଓ କୃଷିକର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । କ୍ଷେତରେ ପ୍ରଥମେ ଭୂମିପୂଜା କରିବା ପରେ ହଳ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ବିହନ ବୁଣାଯାଏ । ହାତରେ ଧରି ବୁଣାଯାଉଥିବା ବିହନକୁ ଆଖିମୁଠି କୁହାଯାଏ ।

ଏହା ଏକ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପର୍ବ ।

ଅଗର. ମୋଟା କାଠରେ କଣା କରିବା ନିମିତ୍ତ ବଢ଼େଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାଯନ୍ତ୍ର, ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ମୁନିଆଁ ଏବଂ ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ, ମୂଳରେ କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ, ଏହାକୁ କାଠ ଉପରେ ଚାପଦେଇ ଘୂରାଇଲେ କାଠରେ କଣାହୁଏ ।

ଅଗରା. ୧.ବାଉଁଶ ଗଛର କଣିଥିବା ଅଗ୍ରଭାଗ, ବିଭିନ୍ନ ଡାଳର ଅଗ ଅଂଶ । ବାଉଁଶ ଅଗିରାକୁ ଚାଳଛପର ଘରର ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ଛପର ଉପରେ ଚାଳ ଉଡ଼ି ନଯିବା ନିମିତ୍ତ ବନ୍ଧାଯାଏ, ଲଟା ଜାତୀୟ ଫସଲ କିଆରିରେ ଲତା ମାଡ଼ିବାକୁ ଏହାକୁ ପୋତାଯାଏ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଗିରା କୁହାଯାଏ । ଅଗିରା ପୁନେଇଁରେ ଅଗିରା ପୋତି ଏହା ଉପରେ ନଡ଼ା ଓ କୁଟା ଜମେଇ ଅଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

୨. ଏକ କଣ୍ଟା ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ, ଯାହା ମୁଗ ବା ବିରି କ୍ଷେତରେ ଉଠିଥାଏ । ଏହାର କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଫଳ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଂଜିରୁ ତେଲ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ।

ଅଗାଡ଼ି. ଫମ୍ପାଧାନ । ସାଆର ଢ଼ୋକିବା ବେଳେ, କେତେକ ଧାନରେ ଶସ ନଥାଏ, ଏଣୁ ଏଥିରୁ ଚାଉଳ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ ପବନରେ ଧାନ ଉଡାଇ କିମ୍ବା କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି ଅନାବଶ୍ୟକ ଅଗାଡ଼ିକୁ ଧାନରୁ ଅଲଗା କରାଯାଏ । ନଡ଼ିଆଗଛ ମୂଳରେ ଖାତ ଖୋଳି ଲୁଣ ସହିତ ଏହାକୁ ମିଶାଇ ପୋତାଗଲେ, ନଡ଼ିଆ ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ।

ଅଗି. ମାଘ ପୁନିଅଁରେ ମାଟିରେ ପୋତା ଯାଉଥିବା ଅଗିରା ଉପରେ ନଡ଼ା ଓ କୁଟା ରଖା ଯାଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ପରେ ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପୋଡାଯାଏ । ଏହାକୁ ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ କୁହାଯାଏ । ଅଗି ପୁନେଇଁରେ ଅରୁଆ ଚାଉଳରେ ଯାଉ ତିଆରି କରି ଭୋଗ କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ଅଗିଯାଉ କୁହାଯାଏ ।

ଅଙ୍କ. ସଂଖ୍ୟା, ଗଣିତ, ବର୍ଷ

ଅଙ୍କୁରାରୋପଣ. ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ, ଘରପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଭୃତିର ପୂର୍ବଦିନ, ସଂପୃକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଧାନ, ଯଅ, ମୁଗ, ବିରି, ଶୋରିଷ ଇତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ ବୁଣାଯାଇ- ଏହା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚାଯାଏ, ଏଗୁଡ଼ିକରୁ ପରେ ପରେ ଗଜା ବାହାରେ । ଏଇ ସମୟରେ ବିବିଧ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣାଦି ବିଧିମାନ ରହିଛି ।

ଅଙ୍କୁଶ. ହାତୀକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ମାହୁନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ତେଣ୍ଟା ।

ଅଘପଟ. ଶିବଲିଙ୍ଗ ସହିତ ଚକ୍ରାକାର ଶକ୍ତିର ସଂଯୋଗ ହୋଇଥିବା ପଥର ଖୋଦେଇ ।

ଅଜା ଏକାଦଶୀ. ଭାଦ୍ରବ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଏକାଦଶୀ । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କାଳୀୟ ଦଳନ ବେଶ ହେତୁ ଏହାକୁ କାଳୀୟଦଳନ ଏକାଦଶୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏଇ ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କଲେ, ମନୁଷ୍ୟ ପୂର୍ବଜନ୍ମରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଥାଏ । ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର କାଳୀୟଦଳନ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ଏବଂ ଅମୃତଲଡୁ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ମାର୍କଣ୍ଡ ପୋଖରୀ ଉତ୍ସବମୁଖର ହୋଇଉଠେ ।

ଅଙ୍ଗିଛି. ଗାମୁଛା ।

ଅଙ୍ଗା. ଏକ ବୋଝ । ଦୁଇ ବୋଝରେ ଏକ ଭାର ହୁଏ, ଭାରର ଦୁଇଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ।

ଅଙ୍ଗାର. କାଠ କୋଇଲା ଇତ୍ୟାଦିର ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ।

ଅଙ୍ଗାରି. ପାନଲଟାର ରୋଗ ବିଶେଷ ।

ଅଙ୍ଗାରିକା. ଆଖୁଗଛ, ନିଆଁ ଉହ୍ନେଇ ।

ଅଚା. ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାଷ କ୍ଷେତରେ ହଳ କରିବା ସମୟରେ କ୍ଷେତର ଗୋଟିଏ ଅଂଶରୁ

ହଳ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶକୁ ଅଟା କୁହାଯାଏ । ହଳ ଶେଷ ବେଳକୁ ଦୁଇ ଅଟାର ହଳ ହୋଇ ନଥିବା ମଝିଅଂଶକୁ ହଳ କରାଯାଇ ଅଟା ପୂରଣ ହୁଏ, ଏହାକୁ ଅଟାମରା କୁହାଯାଏ ।

ଅଟାବୁଆ. ହଡ଼ବଡ଼େଇ ଯିବା ।

ଅଛରାବୁନା. ଧାନ ବିହନକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ, ଗଜା କରି, କ୍ଷେତରେ ବୁଣିବା ରୀତି । ଏହାକୁ ଅଞ୍ଚଳ ବିଶେଷରେ ଛଟା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଅଛୁରି. ବାହାଘର ପରେ, ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ ଭାବରେ ରହୁଥିବା ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଅଜରା. ଘି କୁଆଁରୀ ଗୁଳ୍ମ, ବାଇଡ଼ଙ୍କ ।

ଅଝାଲ. ଜାହାଜରେ ବନ୍ଧାଯିବା ମୋଟା ପାଲ, ଯାହାକୁ ପବନ ଠେଲିଲେ ଜାହାଜ ଚାଲେ ।

ଅଝାଡୁଆ. ଗାଳି, ଦୁଷ୍ଟପିଲା ।

ଅଟା. ୧. ନିଆଁ ବରିଆ । ପାଳକୁଟାରେ ତିଆରି ବେଣୀର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ନିଆଁ ଦେଇ କୁହଳା ପଡ଼େ, ପରେ ଏହାର ମୂଳ ଅଂଶକୁ ଧରି ହଲାଇଲେ, କୁହୁଳୁଥିବା ନିଆଁ ଜଳିଉଠେ ।

୨. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋରଟ, କିମ୍ବା କିଆ ପଟରୁ ସଂଗୃହୀତ ଲଇକୁ ଯେଉଁ ବିଡ଼ାରେ ସଜାଯାଏ, ତାହାକୁ ଅଟା କୁହାଯାଏ ।

୩. ଗହମ ବା ଚାଉଳର ଗୁଣ୍ଡ ।

ଅଟେଇ. ୧. ଗୋରୁ ଖୁଆଡ଼ । ବୁଲା ଗୋରୁଙ୍କୁ ଏଥିରେ ରଖାଯାଏ, ଯାହା ଗୋରୁ ସେମାନେ ପରେ ପରେ ଏଠାରୁ ଆସି ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ନେଇଥାନ୍ତି । ଅଟେଇରେ ରହିଲେ ଗୋରୁମାନେ ଆଉ ବାହାରକୁ ବାହାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨. ଅମାର । ଧାନ ଅମଳ ପରେ ଏହାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାର ଆଧାର । ଏହାକୁ ମରେଇ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । କାଠ, ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହାର ବାଡା କରି ଏହାର ଦୁଇପାଖରେ ମାଟି ଓ ଗୋବର ଛାଟି ନିବୁଜ କରାଯାଏ । କେବଳ ଧାନ ପୂରାଇବା ଓ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ବାଟଟିଏ ରଖାଯାଇଥାଏ ।

ଅଠାକାଠି/ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ. ଚଢ଼େଇ ଧରା ନଳ ଉପରେ ଲାଗୁଥିବା ଅଠାଯୁକ୍ତ ଦୁଇଫାଳିଆ ବେତକାଠି । ଏହାକୁ ନଳୁଆକେଳାମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଏବଂ ନଳକୁ ନଳ ଯୋଖି ଅଠାକାଣ୍ଡିଆରେ ଚଢ଼େଇକୁ ଧରିଥାନ୍ତି ।

ଅଡ଼ା. ୧. ପୋଷାଶୁଆ ବସିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ।

୨. ଶଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ ।

୩. ୬୪ ତୋଳା ପରିମାଣର ଶସ୍ୟ ।

୪. ବାଉଁଶ ତିଆରି ଫାଙ୍କାବାଡ଼, ଅଟେଇ ।

ଅଡ଼ାବନ୍ଧ. ପାଞ୍ଚଶେଣିଆ ଚାଳଘରର ଓରାର ଗୁଜ ଦେହରେ ରହିଥିବା ଅଂଶ ।

ଅଡାଶ. ବାଉଁଶ କିଳା । ଏହାକୁ ବାଡେଇଲେ ଶୁଖିଲା ବାଉଁଶର ଫାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।

ଅଡ଼ିଶିଳା. ପାଣିବୁହା ଆଧାରକୁ ଧରି ରଖୁଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଅଡ଼ି. ପଶାଖେଳରେ ପଡୁଥିବା ଦାନକୁ ହିସାବକରି ଗୋଟି ଚାଳନାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଲେ ତାକୁ ଅଡ଼ି କୁହାଯାଏ ।

ଅଢ଼ା. ୧. ଶସ୍ୟ ପରିମାପ ଆଧାର । ଏହା କାଠ ତିଆରି । ଚାରି ଅଢ଼ାରେ ଏକ ଗୌଣି ହୁଏ । ଷୋଳ ଅଢ଼ାରେ ଏକ ସେର ହୁଏ । ସ୍ଥାନ ଭେଦରେ ଅଢ଼ାର ମାପ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।

୨. ଡଙ୍କା

ଅଣ. ତରକାରିର ଝୋଳ

ଅଣକ. ଡଙ୍କା । ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇର ଉପର

ଭାଗରେ ବତା ବା କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲଗାଯାଇ ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ । ଆଧୁନିକ କରଚୁଲିର ପୁରୁଣା ରୂପ ଏଇ ଅଣକ, ଡାଲି ଘୋରିବା ଏବଂ ତରକାରି ପ୍ରଭୃତି ବାଢ଼ିବାରେ ସହାୟକ ରାନ୍ଧଣା ସରଞ୍ଜାମ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ଅଣକା କୁହାଯାଏ ।

ଅଣକଦଳିଆ. ଫଳନ୍ତା କଦଳୀଗଛ ମୂଳରୁ ପୁଅମାନ ତଡା ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ନ ପଡିଲେ, ତିନି ବର୍ଷରେ ହେଉଥିବା ତା'ର ଅଫଳନ୍ତି ରୋଗ ।

ଅଣକିଳା/ଅଣଖିଲି. ଶଗଡ଼ ଚକକୁ ଅଖରେ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ଅଖ ଲୁହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ରହିଥିବା ଲୁହା ଖିଲ, ଏହା ଥିଲେ ଶଗଡ଼ ଚକ ପଦାକୁ ବାହାରି ଯାଇପାରେ ନାହିଁ ।

ଅଣଖୁଆ. ଆଖୁ ଜାତୀୟ ଲମ୍ବା ତୃଣ । ଅଗିଜଳା ପୁନେଇଁରେ ଏହାକୁ ଅଗିରେ ପୋଡାଯାଏ ।

ଅଣସର. ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀଠାରୁ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ପନ୍ଦରଦିନ ସମୟ । ଏହି ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଗୁମୁଟରେ ରଖାଯାଏ । ଏଇ ସମୟରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ । ପଟ୍ଟଚିତ୍ରରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ରକୁ ଦର୍ଶନ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ପଟିଦିଅଁ କୁହାଯାଏ । ଏଇ ସମୟରେ ଖୁବ୍ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅଣସର ଗୁଳୁଗୁଳି କୁହାଯାଏ । ରଙ୍ଗ ଲଗା ଯାଉଥିବା ଦିଅଁଙ୍କ ଆଗରେ ଯେଉଁ ବାଉଁଶ କପଡା ଟାଟି ଦିଆଯାଏ ତାହାକୁ ଅଣସର ପଟି କୁହାଯାଏ । ଦିଅଁଙ୍କର ଅବସର ନଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଅନବସର ବା ଅଣସର କୁହାଯାଏ ।

ଅଣସର ଘର. ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳି ନିକଟସ୍ଥ ଗୁମୁଟ ଘର । ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରୁ ସ୍ନାନ ଶେଷପରେ ତିନି ଦିଅଁ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥାନ୍ତି । ଚିତ୍ରକର ସେବେଇତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କର ରଙ୍ଗକାମ ସଂପନ୍ନ କରାଯାଏ ।

ଅଣା. ଏକଟଙ୍କାର ଷୋଳ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଣା ମୁଦ୍ରା । ଏକଟଙ୍କାର ଏକଷୋଡଶାଂଶ ।

ଅଣି. ପୁରୁଣାକାଳରେ ଚଳୁଥିବା ଟଙ୍କାକର ଷୋଳଭାଗରୁ ଏକଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ରା ।

ଅଣ୍ଟାପାଣି. ଝାଡାଯିବା ପରେ ଅଣ୍ଟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧୁଆଧୋଇ ହୋଇ ଶୌଚହେବା ।

ଅଣ୍ଟାସୂତା. ଅଣ୍ଟାର ଅଳଂକାର । ଏହା ରୁପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ନାରୀମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ଅଣ୍ଟି. ପାତ୍ରଭଳି ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଧରାଯିବା ଅଂଶ । କେହି କେହି ଏଥିରେ ଭୁଜା ପୂରାଇ ଖାଆନ୍ତି ।

ଅଣ୍ଡିଆ. ୧. ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ।

୨. ଛୋଟ ପିଲା ତଳେ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନରେ ପୁଣି ପିଲାହେଲେ, ପ୍ରଥମ ପିଲାଟିର ବାହାରିଥିବା ପେଟ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥା ।

୩.ଭଲ ଭାବରେ ଖାସି କରାଯାଇନଥିବା ଅଣ୍ଡିରାବାଛୁରି । କାଣ୍ଡଶଣ୍ଡିଆ ।

ଅତଡା. ନଈବଢ଼ି ବେଳେ, ନଈ ବନ୍ଧରୁ ଖସିବା ବନ୍ଧମାଟି । ଅତୁଡ଼ି ।

ଅତୁଠ. ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଗାଧୁଆ ତୁଠ ବା ପାଣିଘାଟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅଥାର. ପିଠା ସିଝାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହାଣ୍ଡି । ଏହାର ତଳେ ପାଣି ଦିଆଯାଏ । ଉପରେ କଞ୍ଚା ନଡ଼ିଆ ପତ୍ର, ବାଉଁଶ କଣି, କଦଳୀ ପତ୍ରାଦି ଟାଣ ଭାବରେ ଖଂଜାଯାଇ ଏହା ଉପରେ ପିଠଉ ରଖାଯାଏ । କେହି କେହି

ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ କପଡା ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତି । ପିଠଉ ରଖିବାପରେ ଏହାକୁ ଢ଼ାଙ୍କୁଣି ଦ୍ୱାରା ଘୋଡାଇ ଦିଆଯାଏ । ତଳେ ଥିବା ପାଣି ତାତିଲେ, ସେଇ ବାମ୍ଫରେ ପିଠା ସିଝେ । ଅଥାରରେ ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା, ମୁଆଁପିଠା ଓ ମଣ୍ଡାପିଠା ଇତ୍ୟାଦି କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀରେ ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା ହେବା ପରେ, ଏହାର ସାତଦିନେ ଅଥାର ଭଙ୍ଗାଯାଏ । ଏହାକୁ ***ଅଥାରଭଙ୍ଗା*** କୁହାଯାଏ । ବିଶେଷତଃ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଓ ପଲମ ଏହାର ଗୋଟାଏ ସାଜ । ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଣ୍ଡାପିଠାକୁ ***ଅଥାରମଣ୍ଡା*** କୁହାଯାଏ ।

ଅଧରପଣା. ଦୁଧସର, ନବାତ, କଦଳୀ, ଅଳେଇଚ, ଗୋଲମରିଚ, ଲବଙ୍ଗ ଆଦି ପଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ପଣା, ଯାହା ବାହୁଡ଼ା ପରେ, ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବରୁ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ରଥରେ ଥାଇ ପିଇଥାନ୍ତି । ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କ ଅଧର ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ତିନୋଟି ହାଣ୍ଡିରେ ଏଇ ପଣା ତିନି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

୨. ଅଷ୍ଟମପ୍ରହର ବା ଚବିଶପ୍ରହର ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷକରି ନଗରକୀର୍ତ୍ତନରୁ ବାହୁଡ଼ିବା ପରେ, କୁଞ୍ଜ ନିକଟରେ ଏଇ ପଣା ଭୋଗଲାଗି କରାଯାଏ ।

ଅଧାକାନ୍ଥ. ଅଳ୍ପ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା କାନ୍ଥ । ଦୁଇଟି ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ଏହା ଅଲଗା କରେ । ପ୍ରତି ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ଭିତର ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଡେଇଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ହୁଏ ।

ଅଧାଫରୀ. ଦ୍ୱିତୀୟ ଓଡ଼ ଚାଷପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଲଙ୍ଗଳ ।

ଅଧାମ. ରାବିଡ଼ି, ଦୁଧ ସିଝାଯାଇ ଏହାର ସାରାଂଶ ରଖାଯାଏ । ଏହା ଏକ ସୁମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ।

ଅଧିଆ. ଅଧା ୧. ଏହାକୁ 'ତ୍ରାହି', 'ପରେହି' ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ । କୌଣସି ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ମାନସିକ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଦେବ ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

୨. ଛୋଟ ବାଛୁରିକୁ ନିଜେ ନ ପାଳି ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ପାଳିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ପାଳକ ଏହାର ଯତ୍ନ ନେଇ ଏହାକୁ ପାଳନ କରେ । ବାଛୁରି ଗାଈ ହେଲେ, ପାଳକ ଏହାର ପ୍ରଥମ ଫଳ ଭୋଗ କରେ ଓ ପରେ ଏହାକୁ ଆଣିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦିଏ । ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ବଡ଼ ହେଲେ ଏହାକୁ ବିକ୍ରୟ କରାଯାଏ ଓ ବିକ୍ରି ଲବ୍ଧ ଟଙ୍କାକୁ ଦୁହେଁ ସମାନ ଭାବରେ ବାଣ୍ଟି ନିଅନ୍ତି । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷର ଏହାକୁ ଅଧିଆରି କୁହାଯାଏ ।

ଅଧିକାରୀ. ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ଗୁରୁ, ଏମାନେ ଗାଁ ଗାଁରେ ଅଷ୍ଟମପ୍ରହରୀ ସଂକୀର୍ତ୍ତନର ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ପୂଜକ, ମଠର ସହକାରୀ ମହନ୍ତ ଭାବରେ କାମ କରନ୍ତି ।

ଅଧିବାସ. କୀର୍ତ୍ତନ, ଘରପ୍ରତିଷ୍ଠା ଇତ୍ୟାଦିର ପୂର୍ବକର୍ମ ।

ଅଧିବାସମଣ୍ଡଳୀ. ଅଷ୍ଟମ, ଚତୁର୍ଥ ବା ଚବିଶ ପ୍ରହରୀ ନାମଯଜ୍ଞରେ ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରଥମେ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ ନାମଯଜ୍ଞର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି ।

ଅଧିବାସ. ପୂଜା, ଯଜ୍ଞ, ବିବାହ ମଙ୍ଗଳକର୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଶୁଭ ସମୟ ଦେଖି ଚନ୍ଦନ ଓ ଫୁଲମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ ।

ଅଧିମାସ. ମଳମାସ । ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ମାସଗୁଡ଼ିକ ହାରାହାରି ୨୯ ଦିନ । ପ୍ରତି ତିନିବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁଏ ଅଧିକ ମାସ ବାହାରେ । ଏହାକୁ ମଳମାସ କହନ୍ତି । ଯେଉଁବର୍ଷ ଦୁଇଟି

ଆଷାଢ଼ ମାସ ପଡ଼େ, ସେବର୍ଷ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନବ କଳେବର ହୁଏ ।

ଏକବର୍ଷ - ୩୬୫ ଦିନ ।

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ - ୨୯x୧୨=୩୫୮

୩୬୫-୩୫୮-୧୧ଦିନ

ତିନିବର୍ଷରେ ୧୧x୩ = ୩୩ଦିନ, ପ୍ରାୟ ଏକ ମାସ ।

ଅଣହାଳୀ. ବିଛା କୁହାଯାଉଥିବାରୁ ଏହା କାହାର କିଛି କ୍ଷତି କରେନାହିଁ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବୁଝାଯାଏ ବା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

ଅଧୁଲି. ଆଠଣିମୁଦ୍ରା, ଏକଟଙ୍କାର ଅଧା ପରିମାଣର ମୁଦ୍ରା ।

ଅନ୍ତରପୁଅ. ପୋଇଲୀପୁଅ । ରାଜାମାନେ ଛେଉଣ୍ଡ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଉଆସରେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କଲାପରେ ରାଜା ବା ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କର ଅଙ୍ଗଲାଗି ଦାସୀ ହୁଅନ୍ତି । ଏଇମାନଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ରକୁ 'ଅନ୍ତର ପୁଅ' କୁହାଯାଏ । କାରଣ ସମାଜରେ ଏମାନେ 'ଗୋଲାମ' ବା 'ଭାତ ଅନ୍ତର' ରୂପେ ପରିଚିତ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର ନଥିଲେ ଏଇ ରକ୍ଷିତା ବା ପୋଇଲୀଙ୍କ ପୁଅମାନେ ସଂପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାର ପାଆନ୍ତି ।

ଅନଉଳି. ଅନହୋଳି, ନିସଙ୍ଖୁଡ଼ି ବା ଶୀତଳ ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ ।

ଅନନ୍ତବ୍ରତ. ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥିରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା ବ୍ରତ । ୧୪ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ, ୧୪ ପ୍ରକାରର ଫଳ ଓ ୧୪ ପ୍ରକାରର ପିଠା ତିଆରି କରି ଅନନ୍ତପୂଜା କରାଯାଏ । ମୁରୁଜରେ ଅନନ୍ତମଣ୍ଡଳ ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଏହା ଉପରେ ଫୁଲ, ଫଳ ଓ ବ୍ରତ ରଖି ପୂଜା କରାଯାଏ । ନାରୀମାନେ ବାଁ ହାତରେ ଓ ପୁରୁଷମାନେ ଡାହାଣ ହାତରେ ଏଇ ବ୍ରତ ବାନ୍ଧନ୍ତି । ବ୍ରତ ଶେଷରେ ହୋମ କରାଯାଇ ଅନନ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ ।

ଅନ୍ତପୁର. ରାଜ ଉଆସରେ କେବଳ ରାଣୀ, ସାମନ୍ତାଣୀଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ ।

ଅନ୍ତରା. ଗୀତର ପ୍ରଥମ ପଦ ବା ଘୋଷାପଦର ଠିକ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦ ।

ଅନ୍ତି. ଅନ୍ତନାଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି । ପରିବା ମଝି ମଂଜି ସହ ଲାଗିଥିବା ଶିରା ପ୍ରଶିରା ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ି. ପୋଖତି ରହିବା ଘରେ ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁକୁ ସେକିବାକୁ ଜଳାଯାଉଥିବା ନିଆଁ । ସାଧାରଣତଃ ଶୁଖିଲା ଆମ୍ବକାଠରେ ଏଇ ନିଆଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଉଠିଆରି ଦିନ ଅନ୍ତୁଡ଼ି ଉଠାଯାଏ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଛୁଆଁ. ପ୍ରସୂତିଘରେ ପଶିବା ଅଥବା ପ୍ରସୂତିକୁ ଛୁଇଁବା ଜନିତ ଅଛୁଆଁଭାବ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ିପାଉଁଶ. ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁର ପାଉଁଶ ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡା. ଅନ୍ତୁଡ଼ିଘରେ ଜଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆମ୍ବ କାଠର ମୁଣ୍ଡା ।

ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ. ପ୍ରସୂତିଘର, ଯେଉଁଠି ପିଲା ପ୍ରସବ ପରେ ମାଆ ଓ ପିଲା ରହନ୍ତି ।

ଅନ୍ତେଷ୍ଟି. ମୃତ ସଂସ୍କାର । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯାଏ । ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇମାନେ ମିଶି ଶବ ସଂସ୍କାର କରନ୍ତି ଓ ସ୍ନାନ ଶୌଚ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଓଦାଲୁଗା ବାହାରେ ପଡ଼େ ଓ ସେମାନେ ନିମ୍ବପତ୍ର ପାଣି ପିଇବା ପରେ ଘରେ ପଶନ୍ତି ।

ଅନ୍ଧପୁଟୁଳି. ଆଖି ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟି ବା କପଡ଼ା । ପିଲାମାନେ ଜଣକ ଆଖି ଉପରେ ପଟିବାନ୍ଧନ୍ତି ଓ ତା' ଚାରିପାଖରେ ରାହା ଧରି ବୁଲନ୍ତି । 'ଅନ୍ଧପୁଟୁଳି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା

ପିଲାଟି ଶବ୍ଦ ବାରି ବାରି ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ଯାହାକୁ ଛୁଏଁ, ସେ ଚୋର ହୁଏ । ପୁଣି ତା' ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୁଟୁଳି ବନ୍ଧାଯାଇ ପୁଣି ସେଇ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

କେତେକ ଗୋପନ ସ୍ଥାନକୁ ଜଣକୁ ନେବା ବେଳେ ତା' ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୁଟୁଳି ବାନ୍ଧି ତା ନିକଟରେ ସ୍ଥାନ ଓ ପଥର ଗୋପନୀୟତା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ।

ଅନ୍ଧୁଣି(ଳି). ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ କାଠି ବା ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଶୀ ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହା ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ବାକ୍ସ ଆକୃତିର । ହିଡରେ ପାଣି ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହାକୁ ବସାଯାଏ । ଏହା ଭିତରକୁ ଥିବା ଛୋଟ ବାଟ ଦେଇ ମାଛ ପଶିଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମାଛ ଭିତରେ ରହେ ଓ ଅନ୍ଧୁଳି ବସାଇଥିବା ଲୋକ ଏହାକୁ ଉପରକୁ ଆଣି, ଏହା ଭିତରୁ ମାଛ ବାହାର କରନ୍ତି ।

ଅନ୍ନଛତ୍ର. ବଢ଼ି, ମରୁଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଦୁର୍ବିପାକ ସମୟରେ ଅଶ୍ରିତ, ଅସହାୟ ଓ ବୁଭୁକ୍ଷୁମାନଙ୍କୁ ଦୟାଳୁ ଲୋକେ ରନ୍ଧା ଖାଦ୍ୟ ଦାନ କରନ୍ତି । ଗୋଟାଏ କୋଠଜାଗାରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ରୋଷେଇ ହୁଏ ଏବଂ ଭୋକିଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଏଠି ରନ୍ଧାଖାଦ୍ୟ ବଣ୍ଟାଯାଏ ।

ଅନ୍ନ. ଭାତ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଅବଢ଼ା, ଅଭଡା । ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଘିଅ ଅନ୍ନ, କାନିକା, ଓରିଆ, ପୀତଅନ୍ନ, ରସାବଳୀ ଅନ୍ନ, ଏକବର୍ଣ୍ଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ଧରଣର ଅନ୍ନ ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ଅନ୍ନଦାନ. ବଇତ୍ରିଣୀ ବା ଶୁଦ୍ଧଘର କର୍ମରେ ଦାନ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଅନ୍ନ । ଦଶଦାନ ଭିତରେ ଅନ୍ନଦାନ ବା ଭୋଜନଦାନ ଅନ୍ୟତମ ବିଶେଷ ଦାନ ।

ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ. ପିଲାର ପ୍ରଥମ ଖିରିଚଟା ଉତ୍ସବ । ନୂଆ ଥାଳିଆରେ, ଅରୁଆ ଚାଉଳର ଖିରି କରି ପିଲାକୁ ଖୋଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ହେଉଛି ଶିଶୁର ପ୍ରଥମ ଅନ୍ନ ଆହାର କରିବାର ସଂସ୍କାର । ଏହା ଖିରିଖିଆ ରୂପେ ପରିଚିତ ।

ଅପରା ଏକାଦଶୀ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଏଇ ଏକାଦଶୀ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ଏକାଦଶୀ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତ । ଏଇଦିନ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାରେ ଜଳକ୍ରୀଡା ମଣ୍ଡପରେ ମଦନମୋହନଙ୍କ ଜଳଲାଗି ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ । ଏଇ ଏକାଦଶୀ ପାଳନ ଦ୍ୱାରା ଯାବତୀୟ ପାପ ଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି. ପ୍ରଥମ କେତୋଟି ସନ୍ତାନ ମରିଯିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସନ୍ତାନ ମଧ୍ୟ ମରିଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ଥାଏ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ସନ୍ତାନଟି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଂଚି ରହେ, ତାକୁ ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି କୁହାଯାଏ । ଏପରି ସନ୍ତାନ ପ୍ରତି ଅଧିକ ସ୍ନେହ ଥାଏ । ଯମ ହାବୁଡରୁ ଏହାକୁ ବଂଚାଇବା ନିମିତ୍ତ କେହି କେହି ଏହାକୁ କୌଣସି ଦେବ ଦେବୀଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାର ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷତ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ଚଡୁଦାଗ ଏବଂ କାନଫୋଡା ଇତ୍ୟାଦି ଏହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଅପର୍ତ୍ତିବାହା. ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଏକ ପ୍ରକାର ବିବାହ । ଏଥିରେ କନ୍ୟାକୁ ବର ଜୋର୍ ଜବରଦସ୍ତି ଉଠାଇ ଆଣେ ।

ଅପାଳକ. ଚାଷପାଇଁ ନଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ ପାଣିପାଗ । ବର୍ଷା ଅଭାବରୁ ଶସ୍ୟହାନି । ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣଠାରୁ ଅଧିକବର୍ଷା ହେଲେ ଧୋଇ ଏବଂ ଅଳ୍ପବର୍ଷା ହେଲେ ମରୁଡ଼ି ହୁଏ । ଏହାକୁ ଅପାଳକ କୁହାଯାଏ ।

ଅଫିମ. ନିଶାଦ୍ରବ୍ୟ । ଅଫିମଗଛର ଫଳ ବା ବକଡାରୁ ଏହା ବାହାରିଥାଏ ।

ଅବଖୁରା. ଛୋଟ ଗଡୁ । ଖାଇବା ସମୟରେ ପାଣି ପିଇବା ନିମିତ୍ତ ଏହାକୁ ଜଳପାତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଅବଢ଼ା. ଅଭଡା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦକୁ କୁଡୁଆରେ ଖାଇବା ବିଧି । ଏହା ବଢ଼ା ଯାଉନଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହାକୁ ଅବଢ଼ା କୁହାଯାଏ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶରେ ଅବଢ଼ା ଦିଆନିଆ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମିତ ବସନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପରକୁ 'ଅଭଡା' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରନ୍ତି ।

ଅବତାର. ଦେବତା ବିଭିନ୍ନ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରି ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥାନ୍ତି । ରାମ, କୃଷ୍ଣ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଅବତାର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ମୀନ, କଚ୍ଛପ, ବରାହ, ଶୂକର, ବାମନ, ରାମ, ବଳରାମ, ପର୍ଶୁରାମ, ବୁଦ୍ଧ ଓ କଲ୍‌କୀଙ୍କୁ ଦଶ ଅବତାର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ମୂର୍ତ୍ତିରୂପରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଅବତାରମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ ।

ଅବଧାନ. ଚାଟଶାଳୀ ଗୁରୁ । ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷକ । ଏମାନଙ୍କ ଚାହାଳିରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ମାଟି ବଂଶରେ ଜନ୍ମିତ ଅବଧାନଙ୍କୁ ମାଟିଆ ଅବଧାନ କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ 'ଆପେଣେ' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରାଯାଏ । ଏମାନେ ସକାଳବେଳା ପଣକିଆ ଓ ଗଣିତ ପଢ଼ାନ୍ତି, ଉପରବେଳା ଫଳା ବୋଲାନ୍ତି ।

ଅବିର. ଫଗୁଗୁଣ୍ଡ । ଦୋଳଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦୋଳ ସମୟରେ ଏହା ଲାଗି କରାଯାଏ ଏବଂ ଲୋକେ ପରସ୍ପରକୁ ଏଇ ଗୁଣ୍ଡ ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି ହୋଇ ହୋଲି ଖେଳନ୍ତି ।

ଅଭଡା. ୧. ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦ । ୨. ମହାପ୍ରସାଦ ଦେଇ ପରସ୍ପର ବନ୍ଧୁ ବସିବା ଓ ଅଭଡା ଡକାଡକି ହେବା ।

ଅଭଡାକୁଡୁଆ. ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ରନ୍ଧା ଓ ରଖା ଯାଉଥିବା ମାଟି ହାଣ୍ଡି ।

ଅଭିଆଡା. ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବାହା ହୋଇ ନଥିବା ଯୁବକ ।

ଅଭିଆଡ଼ୀ. ବିବାହ ଯୋଗ୍ୟା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବାହା ହୋଇନଥିବା ଯୁବତୀ ।

ଅଭିଆଡୀପଦା. ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ବଣିଆ ଘର ଝିଅ ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ ତାକୁ ବାସନ୍ଦ କରି ଅଲଗା ରଖା ଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ଅଭିଷେକ. ୧. ରାଜା, ଜମିଦାର ଇତ୍ୟାଦି ଗାଦିରେ ବସିବାର ଉତ୍ସବ ।

୨. ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ଜଳଢ଼ାଳି ତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇବା ଏବଂ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବିବିଧ ଭୋଗଭାଗ କରିବା । ଶିବଙ୍କ ଜଳସ୍ନାନକୁ ରୁଦ୍ରାଭିଷେକ କୁହାଯାଏ ।

ଅଭିସଂପାତ. ଅଭିଶାପ, ଅନ୍ୟପ୍ରତି କରାଯାଉଥିବା, ହାତଗୋଡ଼ ଛିଡ଼ିପଡ଼ିବା ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରାମ୍ୟଗାଳି ।

ଅଭେକା. ଭେକ ନଥିବା, ଉପଯୁକ୍ତ ବେଶ ପୋଷାକ ନ ଥିବା, ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ।

ଅମଣିଆ. ୧. ଯେଉଁ ବଳଦ ହଳ ବା ଶଗଡ଼ ବୋହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ନଥାଏ, ତାହାକୁ ଅମଣିଆ କହନ୍ତି । ଏହାକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରାଇବା କ୍ରିୟାକୁ ମଣ କୁହାଯାଏ ।

୨. ଅମଣିଆକୁ ଅହ୍ମଣିଆ କୁହାଯାଏ । କୌଣସି ଦେବ ଦେବୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି କରାଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀକୁ ଅହ୍ମଣିଆ କୁହାଯାଏ ।

ଅମାବାସ୍ୟା. ଉଆଁସ, ଅମାସ୍ୟା, ଅମେଇସିଆ ରୂପେ ପରିଚିତ । ପ୍ରତିମାସରେ ଗୋଟିଏ କରି, ବର୍ଷକରେ ବାରଗୋଟି ଅମାବାସ୍ୟା ପଡ଼େ । ଯଥା ବୈଶାଖରେ ରୁକ୍ମଣୀ

ଅମାବାସ୍ୟା, ଶ୍ରାବଣରେ ଚିତାଲାଗି ଅମାବାସ୍ୟା, ଭାଦ୍ରବରେ ସପ୍ତପୁରୀ ଅମାବାସ୍ୟା, କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ପୌଷରେ ବକୁଳଲାଗି ଅମାବାସ୍ୟା, ମାଘରେ ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ଫଗୁଣରେ ଜାଗରଅମାବାସ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି । ଲୋକ ସମାଜରେ ଅମାବାସ୍ୟା ପାଳିତ ହୁଏ ଏବଂ ଏଇ ତିଥିରେ ଅନେକ ଲୋକ୍ ମଧ୍ୟ, ରାତ୍ରରେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅମାର. ଧାନକୋଠି, ମରେଇ । ଝାଟିମାଟିରେ ଗୋବର ଲେପ ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଧାନ ପୂରାଇବା ଓ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବାଟ ରହିଥାଏ । କାଠ ପଟା ଅଥବା ବାଉଁଶରେ ଏହାର ତଳ ଚଟାଣ, ମାଟି ଉପରୁ ଦୁଇ ତିନି ହାତ ଉଚ୍ଚରେ ଗଢ଼ାଯାଏ । ମୂଷା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ କବଳରୁ ଧାନକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଏହା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ । ବହୁଦିନ ଧରି ଏହା ଭିତରେ ଧାନ ସୁରକ୍ଷିତ ଥାଏ ।

ଅମାଲୁ. ଅଟା, ଚାଉଳଚୂନା, ଓ ଗୁଡରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମିଠାଳିଆ ଘିଅପିଠା । ଦିଅଁଙ୍କ ଭୋଗ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉତ୍ସବ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ଏହା ଭୋଗ ହୁଏ ।

ଅମୃତକୁଣ୍ଡ. ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ପାଖରେ ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା ଶିରିଣୀ । ଏଥିରେ ଶାଳୀଧାନ ବା ଗହମଗୁଣ୍ଡ, ଦୁଧ, କଦଳୀ, ଶର୍କରା ଓ ଘିଅ ପଡ଼ି ଚକଟା ହୋଇଥାଏ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁଧ, ଛେନା, ଘିଅ, ନଡ଼ିଆକୋରା, ମରିଚ, ଅଦା ଓ କଦଳୀ ପକାଯାଇ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ପଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଅମୃତକୁଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ ।

ଅମୃତମଣୋହି. ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗ ବିଶେଷ । ଏହାକୁ ଅମୃତମଣି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଜମି ଅଛି । ଏହି ଜମିକୁ ମଧ୍ୟ ଅମୃତମଣି କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟର କିଛି ଅଂଶ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଖଂଜି ଦେଉଥିବା ଜମି ଅମୃତମଣିରେ ସାମିଲ ହୁଏ ।

ଅର. ଅଖଠାରୁ ଚକର ବାହାର ବ୍ୟାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଯୁକ୍ତ କାଠ ଖଣ୍ଡ । ଆଠ, ବାର, ଷୋଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର ଥାଇ ଚକ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଶଗଡ ଚକ ଖାଲରେ ପଡ଼ିଗଲେ, ଏଇ ଅରକୁ ହାତରେ ଠେଲି ଖାଲରୁ ଉଠାଯାଏ ।

ଅରଘଟ. କୂଅରୁ ପାଣିକାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚକି । ଏହା ଉପରେ କୂଅଦଉଡ଼ି ଦେଇ ଘଟ, ଗରା ପ୍ରଭୃତି କୂଅକୁ ଛଡ଼ାଯାଏ ଓ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହେଲେ, ଦଉଡ଼ା ଟାଣିଲେ ଏଇ ଚକି ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଣିପାତ୍ର ସହଜରେ ଉପରକୁ ଉଠାଯାଇପାରେ ।

ଅରଟ. ଚରଖା, ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ର । ଏହା ସହାଯ୍ୟରେ ତୂଳାରୁ ସୂତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଅରଣି. ନିଆଁ ବାହାର କରିବାର ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ପଥର ବା କାଠଖଣ୍ଡ, ଝକମକି ପଥର, ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କାଠରେ ତିଆରି ନିଆଁ ବାହାର କରିବା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ତଳ କାଠ ଅଧରାୟଣି ଏବଂ ଉପରକାଠ ଉତ୍ତରାୟଣି ରୂପେ ପରିଚିତ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ଶମୀ ଇତ୍ୟାଦି କାଠରେ ଏହା ତିଆରି ହୁଏ । ତଳ କାଠରେ ଥିବା ରନ୍ଧ୍ରରେ ବାଡ଼ି ଭଳି ଥିବା ଲମ୍ବ କାଠକୁ ପୂରାଇ ବାରମ୍ବାର ଘୂରାଇଲେ, ଏହାର ଘର୍ଷଣରୁ ଅଗ୍ନି ବାହାରେ ଓ ଶୁଖିଲା କୁଶ,

ତୁଳା ଇତ୍ୟାଦି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଇ ନିଆଁକୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଆଗରୁ ଏଇ ଉପାୟରେ ନିଆଁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇ ହୋମ, ଯଜ୍ଞାଦିରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ।

ଅରସା. ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ବାଦ୍ୟ ବାଦନ କ୍ରିୟା, ବିବିଧ ଆବର୍ତ୍ତନ ଦେଇ ପୁଣି ମୂଳ ତାଳ ବା ଲୟକୁ ଫେରି ଆସିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅରସା କୁହାଯାଏ ।

ଅରୁଆ. ଉଆ । ଧାନକୁ ଉଷୁଆଁ ନ ଯାଇ ଯେଉଁ ଚାଉଳ କରାଯାଏ ତାହା ଅରୁଆ ଚାଉଳ । ଏଇ ଚାଉଳରେ ଖିରି, ପିଠା, ଖେଚୁଡ଼ି, ଖଇ, ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଅଳତାସିନ୍ଦୂର. ବାହାଘର ବେଳେ କୁକର୍ମ ବେଦିରେ ବରକୁ ବସାଇ ବର ଗୋଡ଼ରେ ଅଳତା, ମଥାରେ ସିନ୍ଦୂର, ଆଖିରେ କଜ୍ଜଳ ଇତ୍ୟାଦି ଲଗାଇ ବରକୁ ବେଶ କରି ବନ୍ଦାପନା କରାଯିବାର ନାରୀ ଆଚାର ବିଶେଷ ।

ଅଳଙ୍ଗ. ଦୁଇ ଧାଡ଼ିଆ ଚାଳ ଛପର ଘରର ମଝି ଖଞ୍ଜା । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଦୁଇଖଞ୍ଜା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ବାରଣ୍ଡା ।

ଅଲଗୁଣି. ଅଲୁଗୁଣି । ଶୁଖିଲା ଲୁଗାପଟା ଟାଙ୍ଗିବା ନିମିତ୍ତ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡ, ଯାହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ା ବା ରସି ଲଗାଯାଇ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ହାତପାଆନ୍ତା ଉଚ୍ଚତାରେ ଓହଳା ଯାଇଥାଏ ।

ଅଶିଣା. ଅଶିଣ ମାସରେ ପାଚୁଥିବା ଲଘୁ ଶାରଦ ଧାନ । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାରର ମୋଟା ଧାନ ।

ଅଶୁଚି. ଅଶୁଦ୍ଧତା, ଅଶୌଚ, ଜନ୍ମ ଜନିତ ଅଶୌଚ, ଜନାନ୍ମା'ସୂତକ ବା ଛୁତିକିଆ ଓ ମୃତ୍ୟୁଜନିତ ଅଶୌଚକୁ ଶବାଶୌଚ କୁହାଯାଏ । ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଜନିତ ଅଶୌଚରେ ସାଧାରଣତଃ ବାରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୌଚ ବିଧି ପାଳନ କରାଯାଏ । ଛୁତିକିଆ ଅଶୁଚିର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସ ବାରରାତ୍ରଗାଧୁଆରେ ଏବଂ ମୃତିକିଆ ଅଶୁଚି ବାରପତ୍ରରେ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଶୌଚ. ୧.ଅଶୁଦ୍ଧି ।

୨.ମଳମୂତ୍ରାଦି ତ୍ୟାଗ ପରର ଅଶୁଚିତା ।

୩.ନାରୀ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମ ତିନିଦିନର ଅଶୁଦ୍ଧତା ।

୪. ଜନ୍ମ, ମରଣର ଦଶ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଆଚାର ।

ଅଷ୍ଟପ୍ରହରୀ. ଆଠ ପ୍ରହର ବ୍ୟାପି ନାମଯଜ୍ଞ । ଦିନରାତି ଆଠ ପ୍ରହରଯାଏ ହରିନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ କରାଯାଏ । ବୈଷ୍ଣବ ସଂପ୍ରଦାୟ ଏହାକୁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱର ସହିତ ସଂପାଦନ କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କୁଞ୍ଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଏହାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଅଭଡ଼ା କୁଡୁଆରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ରଖାଯାଏ ଓ ଏହା ସହିତ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଷଡ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଫଟୋ ରଖାଯାଏ । ଏଇ କୁଞ୍ଜକୁ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳୀ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରନ୍ତି । ପ୍ରତିଟି ପ୍ରହରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୋଗ କରାଯାଏ । ଶେଷରେ ମହୋତ୍ସବ ଓ ନଗରକୀର୍ତ୍ତନ କରାଯାଏ ।

ଅଷ୍ଟମଙ୍ଗଳା. ବାହାଘର ବା ବ୍ରତଘରର ଅଷ୍ଟମ ଦିନ । ବାହା, ବ୍ରତବେଦି ଏହାପରେ ଭଙ୍ଗାଯାଏ । ବିବିଧ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବଣ୍ଟନ କରାଯାଏ ଓ ଖିଆଯାଏ ।

ଅଷ୍ଟମୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ବା ଅମାବାସ୍ୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥି । ମହାଷ୍ଟମୀ, ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ଇତ୍ୟାଦି ତିଥିଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପାଳନୀୟ ହୋଇଥାଏ । ଆଶ୍ୱିନମାସରେ ମହାଷ୍ଟମୀ ପଡ଼େ, ଏହିଦିନ ଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପୂଜା ବିଧାନ କରାଯାଏ । ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ

ପଡ଼େ, ଏହାକୁ ପୋଢୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ କୁହାଯାଏ । ପରିବାରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସନ୍ତାନ ନବବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରନ୍ତି, ଏଣ୍ଡୁରି ପିଠା କରାଯାଏ । ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ପାଳିତ ହୁଏ ଏବଂ ଏହିଦିନ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ରୁକୁଣାରଥ ଯାତ୍ରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଅସରଳା ସୂତା. ଅଖାଡୁଆ ସୂତା । ବାହାଘର ସମୟରେ ଦୂବକେରା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ହଳଦିମଖା ସୂତା, ଯାହା ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ କହୁଣୀ ତଳକୁ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଅହ୍ୟମଣ୍ଡଳ. ମଂଗଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ସଧବାନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଚିତା ବା ମୁରୁଜର ମଣ୍ଡଳ ।

ଅହ୍ୟଡେଙ୍ଗୁରା. ସଧବା ନାରୀ, ସ୍ୱାମୀ ଥାଇ ଆଗେ ମଲେ, ଶବ ସଂସ୍କାର ସମୟରେ ଖଇ କଉଡ଼ି ବିଂଚାଯାଏ ଓ ନାଗରା ବାଜେ, ଅହ୍ୟନାରୀର ଏଇ ଶବଯାତ୍ରାକୁ ଅହ୍ୟ ଡେଙ୍ଗୁରା ବା ଅହ୍ୟ ନାଗରା କୁହାଯାଏ ।

ଅହ୍ୟା/ଅହିଆ. ଅସ୍ଥାୟୀ ଚୁଲି । ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ଉତ୍ସବ ନିମିତ୍ତ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ବ୍ୟାପକ ଭୋଜନ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଅହ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହା ସାଧାରଣ ଚୁଲିଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ରନ୍ଧନ ପାତ୍ର ଏହା ଉପରେ ବସାଯାଏ ।

ଅକ୍ଷତ. ଖୁଣ ଖରାପ ନଥିବା ଅରୁଆ ଚାଉଳ, ଆଶୀର୍ବାଦ ଚାଉଳ, ଯେ କୌଣସି ମାଙ୍ଗଳିକ କର୍ମରେ ପ୍ରଥମେ ଦୂବ ବରକୋଳି ପତ୍ର, ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ ସହିତ ଅକ୍ଷତ ବା ଅରୁଆଚାଉଳ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ଅଁଟୁଆ. ଧାନ କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ନିଗାଡ଼ିବା ପରେ ଖାଲୁଆ ଜାଗା ଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଯାଉଥିବା ପାଣି । ଏହାକୁ ଚୁବଚୁବା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ଅଁଳାନବମୀ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ନବମୀ, ଯାହା ଧାତ୍ରୀ ନବମୀ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଏଇଦିନ ଅଁଳା ଗଛ ମୂଳରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ବିଧବା ଓ ହବିଷ୍ୟାଳୀମାନେ ଏଇଦିନଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଁଳା ବୋଳି ହୋଇ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଅଁଳାମାଳ ଲାଗି କରାଯାଏ । ଏଇଦିନ ହବିଷ୍ୟାଳୀମାନେ ଅଁଳାଗଛ ମୂଳେ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ଓ ଦାମୋଦର ରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରିବା ପରେ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି । ପୁରୀର ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଠାରେ ଅଁଳାନବମୀ ଦିନ ରାଧାପାଦ ଦର୍ଶନ ଭଳି ମହୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ ।

ଅଂଶା. ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆଦି ଗଛଗଣ୍ଡିରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମତନ୍ତୁ, ବିଭିନ୍ନ କାଠଗଛର ମଞ୍ଜି ।

ଅଂଶେଇ. ପଚା, ସଢ଼ା ଓ ମଇଳା ଜିନିଷ ଓ ଗୋବର ଉପରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଧଳାପୋକ ।

ଆ

ଆଇଖାଡ଼ି. ଦହି ମନ୍ଥିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି । ଦହିଖୁଆ, ଦହିଗୋଳା । ତଳଭାଗରେ ଧାରଥିବା କାଠ ଚକି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର କାଠ ଦଣ୍ଡ ଲାଗିଥାଏ । ଏହାକୁ ଘୂରାଇଲେ ଦହି ମନ୍ଥାଯାଏ । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ମୁଠାଏ ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାକୁ ସରୁକାଠିଦ୍ୱାରା ଚାରିଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ । ଉପର ଅଂଶକୁ ସରୁ କତା ରସିରେ ଭଲ ଭାବରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥାଏ । ଏହାକୁ ଘୂରାଇଲେ ଦହି ମନ୍ଥାଯାଏ । ଏହାକୁ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ରହଡାଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ ।

ଆଇଗିଣିଆ. ଆମିଷ ପରି ସୁଆଦଥିବା ଖାଦ୍ୟ, ଆଇଁଷ ପରି ଗନ୍ଧ ହେଉଥିବା ପଦାର୍ଥ ।

ଆଇଁଷ. ଆମିଷ । ମାଛ, ମାଂସ, ଅଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ସହିତ ବିରି, ପିଆଜ, ରସୁଣକୁ ମଧ୍ୟ ପୂଜାପାର୍ବଣ ସମୟରେ ନିଷିଦ୍ଧ କରାଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ।

ଆଇଁଷଧୁଆ. ମାଛ, ଶୁଖୁଆଦି ଧୋଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ପାଡ଼ିଆ ତିଆରି ପାଚିଆ ।

ଆଈ. ବୋଉଙ୍କର ବୋଉ । ମାଆଙ୍କର ମାଆ ।

ଆଡ଼ି. ପାଞ୍ଚ ଛଅଟି ପାନ 'ଗଛ'ର ଧାଡ଼ି ଅନ୍ତରରେ ରଖାଯାଇଥିବା ପତଳା ବାଉଁଶର ଛକି । ଏଇ ବାଉଁଶ ଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ପୋତାଯାଇଥାଏ ଓ ଏହାର ଉପର ଅଂଶରେ ବରଜର ଛାତ କରାଯାଏ ।

ଆଉଁରିଆ ଘାସ. ଏକ ପ୍ରକାରର ରଗଡ଼ା ଘାସ । ଏହାକୁ ମାଡ଼ିଲେ ଲୋକେ ଚଲାବାଟ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ।

ଆକାମାବୈ. ଆଷାଢ଼, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ, ବୈଶାଖ – ଏଇ ଚାରିମାସର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର । ଏଇ ଚାରିମାସ ବର୍ଷର ପୁଣ୍ୟମାସ । ଆମର କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀର ଡଙ୍ଗାଭସା ସମୟରେ ଏଇ କଥା କୁହାଯାଏ । ମୁଖ୍ୟତଃ ଏଇ ଚାରି ମାସରେ ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡାମାନେ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଭିକ୍ଷା କହନ୍ତି ଓ ଏଇ ଚାରି ମାସରେ ପୁଣ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଦାନ ଧ୍ୟାନାଦି କରାଯାଏ ।

ଆକାଶଦୀପ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଉରାମୂଳେ ପୋତାଯାଉଥିବା ବାଉଁଶ ଉପରକୁ ଉଠାଯାଉଥିବା ଘିଅଦୀପ । ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରଥିବା ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ତଳେ ବାଲି ଓ ଗୋବର ରଖାଯାଇ ଏହା ଉପରେ ଦୀପ ରଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ଏକ ଶିକାରେ ରଖି, ବାଉଁଶ ଅଗରେ ଥିବା ଶଗଡ଼ିରେ ଦଉଡ଼ା ଲଗାଯାଇ ଏଇ ଦୀପ ଉପରକୁ ଉଠାଯାଏ । ସଂପୃକ୍ତ ହାଣ୍ଡି ଆକାଶହାଣ୍ଡି, ବାଉଁଶ ଆକାଶବାଉଁଶ ରୂପେ ପରିଚିତ । ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଭଳି ଦୀପଦାନ ବିଧି ରହିଛି ।

ଆକତା. ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହେବା ।

ଆକାଶବାଉଁଶ. ୧. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଆକାଶଦୀପ ଦେବାପାଇଁ ଚଉରା ମୂଳରେ ପୋତା ଯାଉଥିବା ଉଚ୍ଚବାଉଁଶ ।

୨. ବାଉଁଶରାଣୀ ଖେଳରେ ଖେଳ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ପୋତାଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ।

ଆକାଶମଲ୍ଲୀ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଣ, ଯାହା ଅତି ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଆଖଡା. ଆଖେଡ଼ା । ମଲ୍ଲଶାଳା, ସଭା, ଦରବାର, ରଙ୍ଗଶାଳା, ରଙ୍ଗଭୂମି, ନୃତ୍ୟଶାଳା । ଆଖଡା ପିଲାକୁ ଗୋଟିପୁଅ କୁହାଯାଏ । ଆଖଡ଼ା ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ଏହା ଅଧୀନରେ କେତୋଟି ଜାଗାଘର ଥାଏ । ଆଖଡାରେ କୁସ୍ତି, କସରତ, ନାଚ ତାମସା ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କରାଯାଏ ।

ଆଖଡ଼ାଗୁରୁ. ଆଖଡାଶିକ୍ଷକ, ନୃତ୍ୟଗୁରୁ, ଓସ୍ତାଦ୍, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ

ଆଖଡ଼ାଘର. ନାଚ, ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ, ବ୍ୟାୟାମ ଇତ୍ୟାଦିର ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର

ଆଖିଡ଼ି. ଡଙ୍ଗା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଗୋଡରେ ପାଣି ନଲାଗିବା ପାଇଁ ଡଙ୍ଗାର ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ତଲେଇ ।

ଆଗ ପତରିଆ. ୧. ପଂକ୍ତି ଭୋଜନ ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ପଡ଼ିଥିବା ପତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣ ।

୨. ସମାଜର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ।

ଆଗାଡ଼ିଭାର. ବିବାହ ପାଇଁ ବର ଶଶୁର ଘର ବା କନ୍ୟାଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ, ବରପକ୍ଷରୁ କନ୍ୟାଘରକୁ ପଠାଯାଉଥିବା ଆଗୁଆ ଭାରସାମଗ୍ରୀ ।

ଆଗୁଆଣିସେନା. ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷକୁ ଦମନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଯାଉଥିବା ପ୍ରଥମ ଅଭିଯାତ୍ରୀ ସୈନ୍ୟଦଳ ।

ଆଗୁଆଳି. କୁରାଡ଼ିର ଧାରପଟ ।

ଆଙ୍କୁ. ବାଡ଼ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅନାବନା ଗଛ ।

ଆଙ୍କୁଡ଼ା.(ଡ଼ି)୧. ଲଗି । ଫୁଲ ଓ ଫଳ ପ୍ରଭୃତି ତୋଳିବା ପାଇଁ ସରୁଆ କାଠ ବାଡ଼ି ବା ସରୁ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ଛୋଟ ଡାଂଗ, ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ପ୍ରଭୃତି ତୋଳାଯାଇଥାଏ ।

୨. ହାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗ ବଙ୍କା ଥିବା ମୁଦିଆ ।

ଆଚନ୍. ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟର ବୁଣାକୁ ଟାଣ ରଖିବା ପାଇଁ, ଏହାର ଗୋଡ଼ ଆଡେ ବନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

ଆଚମନ. ହାତ, ମୁହଁ ଇତ୍ୟାଦି ଧୋଇବା, ପୂଜା, ଭୋଜନର ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ହାତ ଚକିରେ ସାମାନ୍ୟ ଜଳପାନ ।

ଆଚାର. ତେଲ ମସଲା, ଲଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ଆମ୍ବ, ଲେମ୍ବୁ, ଇତ୍ୟାଦିର ଖଟାଳିଆ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ଆଟଣା. ୧. ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ହାଣ୍ଡି ଆଟିକା ।

୨. ଛୋଟ ଆକାରର ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

୩. ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଂଜନାଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

ଆଟିକା. ୧.ଛୋଟ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ।

୨. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଖଞ୍ଜା କରିବାକୁ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଅର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ଆଟିକା କୁହାଯାଏ ।

ଆଟିକାଭୋଗ. ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ ପୁରୀ ଆସିଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ନିତିଖଂଜା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଧନ ।

ଆଜ୍ଞାପତ୍ର. ଆଦେଶପତ୍ର । ରାଜା, ସାମନ୍ତ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଦେଶ ବହନ କରୁଥିବା ପତ୍ର ।

ଆଟୁ. ଚାଳତଳେ ଓ କାନ୍ଥଉପରେ ତିଆରି ମାଟିଛାତ । କାଠ, ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦି କାନ୍ଥଉପରେ ରଖାଯାଇ ଏହା ଉପରେ ଚକଟାମାଟି ଥାପି ଆଟୁ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଆଠକାଠିଆ. ଏକ ପ୍ରକାର ପିଲାଙ୍କ ଖେଳ । ଭୂଇଁରେ ଗାର କଟାଯାଏ, ମଝିରେ ଆଠଖଣ୍ଡ କାଠି ରଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଜଗେ, ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳି ଏଥିରୁ କାଠି ଝିଁପି ନିଅନ୍ତି । ଏଇ ସମୟରେ ଜଗିଥିବା ଖେଳାଳି ଯାହାକୁ ଛୁଏଁ, ସେ ଆସି ଜଗେ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଅନୁରୂପ ଢଙ୍ଗରେ କାଠି ଝିଁପି ନିଅନ୍ତି । ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଚମତ୍କାର ପିଲା ଖେଳ ।

ଆଠଣା. ୧. ଟଙ୍କାକର ଅଧା ।

୨. ଅଧା ।

୩. ଆଠଅଣା ପରିମିତ ମୁଦ୍ରା, ବର୍ତ୍ତମାନର ୫୦ ପଇସା ।

ଆଠପଚିଶ. ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ିଖେଳ

ଆଠମଙ୍ଗଳା. ବିବାହର ଅଷ୍ଟମ ଦିବସ ।

ଆଠୁଆରି. ଉଠିଆରି, ଆଠ ଦିନରେ ଥରେ ।

ଆଠୁଆରି କଣ୍ଟ. ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ଆଠଦିନରେ ଥରେ ଶଙ୍ଖୁଳିଯାଉଥିବା କୁଣିଆ ।

ଆଠୁଆରିଗାଧୁଆ. ପ୍ରସବର ଅଷ୍ଟମ ଦିବସରେ ପ୍ରସୂତିର ସ୍ନାନ ।

ଆଠୁଆରି ଭାର. ଅଷ୍ଟମଙ୍ଗଳା ଭାର ।

ଆଡକାଠ. ୧. ତନ୍ତର ବାଁ ପାଖରୁ ଡାହାଣ ପାଖକୁ ପଡ଼ିଥିବା କାଠ ।

୨. ପଶୁବଳି ଦେବାପାଇଁ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଅର୍ଗଳ ।

୩. ଛକି ପଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ଦୁଇ ବାଡ଼ି ।

୪. କାନ୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

ଆଡ୍‌କି. ଆଡ଼ିକାଠ । ଖଟ, କବାଟ, ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଓସାର ପଟିଆ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଆଡଖୁର. ୧. ଲୁଗାପଟା ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବେତପେଡ଼ି ।

୨. ଝିଅ ପହିଲି ପାଳି ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବାବେଳେ ତା' ସହିତ ପଠାଯିବା ଚିତ୍ରଥିବା କାଠପେଡ଼ି ।

ଆଡ଼ଖୋଷା. ଦକ୍ଷିଣୀଖୋଷା । ମୁଣ୍ଡପଛପାଖରୁ ବେକର ଏକପାଖକୁ ଢ଼ଳିଥିବା କେଶବିନ୍ୟାସ ରୀତି ।

ଆଡଘିଅ. ପିଠା ଛଣାଛଣି ପରେ ଛଣା ପାତ୍ରରେ ବଳିପଡିଥିବା ପୋଡାଘିଅ ।

ଆଡଛତା. ରାଜା, କିମ୍ବା ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଖରାତଡ଼ିବା ପାଇଁ ଧରାଯାଉଥିବା ପଙ୍ଖା ଆକାରର ଛତା, ଆଡେଣି, ତରାସ ।

ଆଡଣ. ବିପଦରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଢ଼ାଲ, ପରଦା, ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟାର ଏକ ପ୍ରକାରର କୌଶଳ ।

ଆଡମଇ. ଅସମତଳ କାଦୁଆ ଚାଷ କ୍ଷେତକୁ ସମତଳ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଢ଼ିପ ଆଡୁ ଖାଲ ଆଡକୁ ଟଳାଇ ନିଆଯାଉଥିବା ପଟା ।

ଆଡମରା. ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଆଡବାଗରେ ପକାଯିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠ ।

ଆଡା. ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦର ବୈଠକ ।

ଆଡି. ୧.ଶିକାର କରିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଞ୍ଚା ।

୨. ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବିଲରେ କରାଯାଉଥିବା ହିଡ଼ ବା ବନ୍ଧ ।

ଆଡ଼ିବନ୍ଧ. ନଈରେ ପାଣି ଅଟକାଇବାକୁ ଆଡବାଗରେ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧ ।

ଆଡେଣି. ଛତା । ରାଜା ବା ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡୁଥିବା ତିର୍ଯ୍ୟକ ଖରାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ, ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ କଡ଼େ କଡ଼େ ଏଇ ଛତା ଧରାଯାଏ ।

ଆଣ. ପାଣିଆ ପିଠଉ । ବିରି, ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦିର ପାଣି ଓ ଲୁଣମିଶା ବାଟଣ ।

ଆଦରାଆଦରି. ବିବାହ ନକରି ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବା ।

ଆଧାନ. ବାହାଘରବେଳେ ବେଦିରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ ଓ ହୋମକର୍ମ !

ଆନ୍ଧ. ହଳ ସମୟରେ ଜୁଆଳିର ଠିକ ମଝି ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଚାରିସରିଆ ମୋଟା ଦଉଡ଼ି । ଏହାର ଫାଶ ଅଂଶରେ ନଙ୍ଗଳ ଈଶର ଅଗ୍ରଭାଗ ପ୍ରବେଶ କରାଇ, ନଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା ସାହାଯ୍ୟରେ ଈଶକୁ ଜୁଆଳି ସହିତ ଭଲ ଭାବରେ ଭିଡ଼ାଯାଏ ।

ଆପଣେ / ଆପେଣେ. ଚାହାଳିର

ଅବଧାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ ।

ଆଫୁଖଟି. ଅଫିମିଆଁଙ୍କ ଆଖଡ଼ା ।

ଆମବାତ/ଆମଦୋଷ. ପେଟ ଜନିତ ରୋଗ ।

ଆମ୍ଖାସ୍. ଘରର ଶେଣିକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ କାନ୍ଥରୁ ଦିଆଯାଇଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ, କଇଁଚିଆ କାଠ ।

ଆମ୍ସଢ଼ା. ଆମ୍ବସଢ଼ା । ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ଚିପୁଡ଼ା ଯାଇ, ଏଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ରସକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଆଚାର । ଏହାକୁ ଆମ୍ସୁଠା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ଆମ୍ବୁଲ୍ପରଝା. ଆମ୍ବୁଲ ତରକାରି । ଆମ୍ବୁଲ ପଡ଼ି କରାଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଂଜନ ।

ଆମ୍ବଡା. ଆମ୍ବଭଳି ଖଟା ଲାଗୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଫଳ ।

ଆମ୍ବିଳ. ଖଟାରସ । ଖଟା ମିଠା ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଖଟେଇ ।

ଆମ୍ବୁଲ. କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ କାଟି, ଏହାକୁ ଲୁଣ ଓ ହଳଦୀ ପାଣିରେ ପକାଇ ଶୁଖାଯାଏ ଓ ପରେ ଏଥିରେ ଲଙ୍କାଗୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ଦିଆଯାଇ ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯାଏ ।

ଆୟୁର୍ବେଦ. କବିରାଜୀ ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି ।

ଆରଶି. ଆରିଶି. ଦର୍ପଣ, ଆଇନା ।

ଆରିସା. ଅଟା, ଚାଉଳଚୂନା,ଗୁଡ଼, ଓ ବିରି ଚୂନା ଫେଣ୍ଟାଯାଇ ଚକଟାଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ଖଳି କରି ଘିଅରେ ଛଣାଯାଉଥିବା ସୁଆଦିଆ ପିଠା । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଦି'ପହର ଭୋଗ ହୁଏ । ବିବାହ ଭଳି ମାଙ୍ଗଳିକ କାମରେ ଏଇ ପିଠା ସାଇପଡିଶାରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ ଘି' ପିଠା ।

ଆଲଟ. ବଡ଼ପଙ୍ଖା, ଆଡଣି । ଆଗରୁ ରାଜା, ସାମନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ପାଇଁ ଆଲଟ ପକାଇ ସେବକମାନେ ସେବା କରୁଥିଲେ ।

ଆଲିପଣା. ଧାର୍ମିକ ଉତ୍ସବ ପୂର୍ବରୁ ହେଉଥିବା ଜଳଯୋଗ । ପୂର୍ବରୁ ବିବିଧ ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମଣ୍ଡା, କାକରା, ପୁରି, ଇତ୍ୟାଦି ଜଳଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ବିଧିଥିଲା ।

ଆଳୁପିଣ୍ଡ. ଦେଶୀଆଳୁର ମଂଜି, ଏହାକୁ ପୋତିଲେ ପୁଣି ଗଛ ହୁଏ ।

ଆଳୁପୁଆ. ଆଳୁପିଣ୍ଡ, ଆଳୁମଞ୍ଜି ।

ଆଳୁମାତ୍ରା. ଆଳୁଲଟାର ଗଣ୍ଠି ଗୁଡ଼ିକରେ ଅଣ୍ଡାକାର ଫଳ । ଆଳୁମାନ୍ତରା ।

ଆସ୍ଥାନ. ଦେବତାଙ୍କ ବସିବା ନିମିତ୍ତ ସ୍ଥାନ । ସତ୍ୟପୀର ପୂଜାରେ ଖଟୁଳି ବା ପିଢ଼ା ଉପରେ ନୂଆ ବସ୍ତ୍ର ପକାଯାଏ, ଏହା ଚାରିପଟେ କାଣ୍ଡ ପୋତାଯାଏ । ଏଥିରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ପାନ ପତ୍ରରେ ଗୁଆ ଓ ପାଚିଲା କଦଳୀ ରଖି ପୂଜା ସ୍ଥାନ କରାଯାଏ । ଏହା ଆସ୍ଥାନ ରୂପେ ଖ୍ୟାତ ।

ଆହୁଲା. ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ତିଆରି ଦଣ୍ଡ । ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଚଉଡ଼ା ଓ ମୂଳଭାଗକୁ ଧରି ନାଉରିଆ ଆହୁଲା ମାରି ଡଙ୍ଗା ଚଳାଏ । ବିଶେଷତଃ କାତ ନ ପାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଆହୁଲାର ବିଶେଷ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଇ

ଇକ୍କଡ. ଇଙ୍କର ତୃଣ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ଡେଙ୍ଗା, ଏହାକୁ ଟାଟ କରି ପାନବରଜର ଚାରିପାଖରେ ଓ ବରଜ ଉପରେ ପକାଯାଏ ।

ଇଞ୍ଚଡ. କଣ୍ଟିପଣସ, ପଣସକଠା

ଇଛରା. ସଦ୍ୟଜାତ ଶିଶୁର ଛୁଟିକିଆ କାମ ।

ଇଠାଫଳ. ମଠା ଓ ଟସର ଲୁଗା ପ୍ରଭୃତି ସଫା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଫଳ । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଦଳିଲେ ଫେଣ ହୁଏ । ଏହି ଫେଣରେ ମଧ୍ୟ ଅଳଂକାରରୁ ମଳି ଛଡାଯାଏ ।

ଇଣ୍ଡା. ଚୁଲିଝିଙ୍କା

ଇର. ଜନ୍ମ ଦେବା ପରେ ଗାଈ ବା ମଇଁଷି ପେଟରୁ ପଡ଼ିବା ଫୁଲ ।

ଇସ୍ତିରି. ସଫା ଲୁଗାପଟାକୁ ମସୃଣ କରିବା ପାଇଁ, ଧୋବା ଏହା ଉପରେ ଚଳାଉଥିବା ଲୁହାଯନ୍ତା । ଏଥିରେ ଲାଗିଥିବା ବେଣ୍ଟକୁ ଧୋବା ଧରେ ଏବଂ ଏହାର ତଳପାଖରେ ଥିବା ଚିକ୍କଣ ଲୁହାପାଟକୁ ଲୁଗା ଉପରେ ମାଡ଼ି କରି ଚଳାଏ ।

ଇହକାଳ. ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମରୁ ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ।

ଇଂଟ୍. ଓଦାମାଟିର ଟେଳା

ଇଂଟ୍ଲା. ଅସ୍ଥାୟୀ ଚୁଲି ବା ଖନ୍ଦା

ଇଂଦା. ଚୁଲିଝିଙ୍କା, ଚୁଲିପଖା ଉପରେ ଥିବା ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା, ଝିଙ୍କା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିଲେ, ହାଣ୍ଡିତଳ ଓ ପଖା ଉପର ଦେଇ ନିଆଁ ଝାସ ବାହାରକୁ ଯାଏ ।

ଈ

ଈଶାଣ. ରନ୍ଧା ଘରର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବକୋଣ, ଏଇ କୋଣରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡି ।

ଈଶାଣି. ରନ୍ଧାଘରର ଐଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ସ୍ଥାପିତ ଦେବୀ ।

ଈଷ. ୧. ଲଙ୍ଗଳର ଦଣ୍ଡ, ୨. ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ।

ଉ

ଉଆଁସ. ଅମାବାସ୍ୟା

ଉଆଁସୀ. ଅମାବାସ୍ୟା ତିଥିରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା କନ୍ୟା । ଏପରି କନ୍ୟାଙ୍କର ବିଧବା ଯୋଗ ଥାଏ ବୋଲି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ।

ଉଆଚାଉଳ. ଏକଉଷୁଆଁ ଚାଉଳ ।

ଉଆଚୁଡ଼ା. ବତୁରା ହୋଇଥିବା ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚୁଡ଼ା ।

ଉଆପଖିଆ. ଏକ ଉଷୁଆଁ ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚାଉଳ ।

ଉଆରି. ନଈପଠା ।

ଉଆଳି. ଗୋରୁଖିଆ କୁଟା, ନଡ଼ାଦିର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ, ଯାହାକୁ ଗୋରୁ ଗୋଡ଼ରେ ଦଳି ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଉଆଲୁ. ଦରପୋଡ଼ା, ଅଧାପୋଡା ।

ଉଆସ. ନଅର, ରାଜଗୃହ ।

ଉଇଟାଙ୍କୁ. ହୁଙ୍କା ମଝି, ଅଥବା ମାଟି ଭିତରେ ଥିବା ଉଇବସା, ଉଇଦ୍ୱାରା ଏକାଠି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ମାଟି ।

ଉଇହୁଙ୍କା. ମାଟି ଉପରେ ଉଇମାନେ କରିଥିବା ମାଟିର ସ୍ତୂପ ।

ଉକ୍ରାବା. କୌଣସି ଉତ୍ସବପାଇଁ ସମୂହଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ ।

ଉକୁଟ. ମୃଦଙ୍ଗ, ତବଲାଦି ବାଦ୍ୟ ବାଜିବା ସମୟରେ ପାଟିରେ ଡକାହେବା ତାଳର ବୋଲ ।

ଉକୁଟା. ପିତଳ ବାସନରେ ଅମ୍ଳ ବା ଖଟା ଇତ୍ୟାଦି ରଖିଲେ ବିଷାକ୍ତ, ସ୍ୱାଦହୀନ ହେବା ।

ଉକୁଣି. ମୁଣ୍ଡବାଳରେ ଜନ୍ମିବା ପୋକ, ଡିଙ୍ଗା, ଗଜି, ନିଖ ଭେଦରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ତିନି ପ୍ରକାର ।

ଉକୁଣିଆପୋକ. ପୁରୁଣା ଶସ୍ୟ, ଗୋରୁଚମରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଉକୁଣି ଭଳି ପୋକ ।

ଉକୁଚେଇବା. ଦେହଖରାପ ଲାଗିବା ।

ଉକେଇବା. ତମ୍ବା, ପିତଳାଦି ବାସନରେ ଅମ୍ଳଦ୍ରବ୍ୟ ରହି ବିସ୍ୱାଦ ହେବା ।

ଉଖ୍ରା. ୧. ଉଖୁଡ଼ା

୨. ଚୁଲି ଜାଳକୁ ଉଖାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବାଡ଼ି ।

ଉଖୁଡ଼ା. ଗୁଡ଼ରେ ପାକ ହୋଇଥିବା ଖଇ, ମୁଢ଼ି, ଚୁଡ଼ାଭଜା ଇତ୍ୟାଦି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଉଖୁଣୀ. ଧାନବେଙ୍ଗଲା ପକାଇ ପାଳକୁଟା ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କା ବାଡ଼ି ।

ଉଖୁରା. ୧. ବେଶି ଡାଲି ଓ ଅଳ୍ପ ଚାଉଳ ଭାଜି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଯାଉ ।

୨. ଚୁଲିର ଜାଳକୁ ଉଖାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗୋଞ୍ଜଣା ଡାଙ୍ଗ ।

ଉଗାଳ. ଗୋପାଳଙ୍କ ଓଗାଳ ଗୀତ ।

ଉଗୁଜା. ମୁଢ଼ି ଭାଜିବା ପାଇଁ ଲୁଣ ମିଶା ଅଳ୍ପପାଣିରେ ମୁଢ଼ି ଚାଉଳକୁ ଓଦା କରି ଭାଜିବା । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଉବୁଜା ।

ଉଗୁଡ଼ା. ଗରା, ମାଠିଆ, ହାଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ତଳମୁହାଁ କରି ରଖିବା, ଓଲଟାଇ ରଖିବା ।

ଉଗୁରା. ବଳକା ରହିଥିବା ହଳଦୀ ବା ବେସର ବାଟଣ ।

ଉଘାଡ଼. ଘର ଭିତରେ ଜିନିଷପତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଞ୍ଚା ବା ଭାଡ଼ି ।

ଉଘାରି. କ୍ଷେତ ଜଗୁଆଳ ।

ଉଚ୍ଚଲ. ଗଞ୍ଜାପାଖେଳରେ ବିପକ୍ଷ ଖେଳାଳି ହାତରେ ରାଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ ରହିବା ପରେ, ନିଜେ ଖେଳାଳି ଏକା, ଦୁଇ ମାଧ୍ୟମରେ ଖେଳ ଚାଲୁ ରଖିବା ।

ଉଚ୍ଚାଟପେଶା. ଅନ୍ୟର ଅସ୍ଥିରତା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ର-ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ।

ଉଚ୍ଛ. ବିବାହର ତୃତୀୟ ଦିବସ ଓ ବ୍ରତର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିବସରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଓ ବରକନ୍ୟା ବନ୍ଦାଣ । ନାରୀମାନେ ବାଉଁଶ ପାଛିଆରେ ଖପରା ପୂରାଇ ଖପରାକୁ ମାଛ ବୋଲି ଛଳନାରେ ବିକି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କଠାରୁ ପଇସା ଆଦାୟ କରି ଭୋଜି କରନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଛୁଣା. ଘର ଚାଳର ଓଳି ।

ଉଜି. ପଶାଖେଳର ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ସାଙ୍ଗ ଖେଳାଳିରୁ ଜଣେ ।

ଉଜୁଆଁ. ଓଷା, ବ୍ରତାଦି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ସମାପ୍ତି ।

ଉଝନିବା. ଉଷୁଆଁ ହେବା ସମୟରେ ହାଣ୍ଡିକୁ ଧରି ଧାନକୁ ଓଲଟପାଲଟ କରିବା ।

ଉଝଳା. କୂଅ, ପୋଖରୀ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ମଇଳାପାଣି ଓ ପଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ଉଦ୍ଧାରକରି ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

ଉଞ୍ଛ. ବିଲରେ ଧାନକଟା ହେବାପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଧାନକୁ ଗୋଟାଇବା ।

ଉଞ୍ଚ. ବଜା, ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ମାଛଧରା ଉପକରଣ ।

ଉଠ୍‌ମନ୍. ଏକବାର, ଉପାସ ପୂର୍ବଦିନର ଅଧିବାସ ।

ଉଠାଚୁଲି. ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ନିଆଯାଇ ପାରୁଥିବା ଛୋଟ ଚୁଲି, ଏହା ମାଟି ପଲମ, ମାଟି ଟାଇଲ୍ ଉପରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଉଠାପାଣି. କୂଅ ବା ପୋଖରୀରୁ ନିଆଯାଇ ଚାଷକାମରେ ଲଗାଯାଉଥିବା ପାଣି ।

ଉଠାମାଛ. ବର୍ଷା ହେଲେ ସୁଅର ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଉଠି ଆସୁଥିବା ମାଛ ।

ଉଠିଆ. ୧.ଆବାଦ ହୋଇଥିବା ଜମି ।

୨.ଫସଲ ବିଲରୁ ଉପୁଡା ବା କଟା ହୋଇଯିବା ।

୩. ନୂଆ ବୁଆ ଧାନ ଗଛ । ଉଠିଆ ଖାଇବା ।

୪. ମାଗଣାଭୋଜନ ।

୫. ନୂଆ ବୁଆ ଧାନକୁ ଗୋରୁ ଖାଇବା ।

୬. ଫସଲ କ୍ଷେତରୁ ଅମଳ ହେବାପରେ କ୍ଷେତରେ ଉଠିଥିବା ଘାସ ଓ ଫସଲର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶକୁ ଗୋରୁ ଖାଇବା ।

ଉଠିଅଡ଼ା. ଶିଶୁଜନ୍ମ ହେବାର ଅଷ୍ଟମ ଦିନ ପାଳିତ ବିଧାନ; ପ୍ରସୂତିଶାଳାରୁ ଏଇଦିନ ଏନ୍ତୁଡ଼ିନିଆଁ, ପାଉଁଶାଦି ଉଠାଇ ନିଆଯାଏ ।

ଉଠିଆରିଗାଧୁଆ. ଶିଶୁଜନ୍ମ ହେବାର ଅଷ୍ଟମ ଦିବସରେ ମାତା ଓ ଶିଶୁର ପ୍ରଥମ ସ୍ନାନ ।

ଉଠିବାଟି. ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ଚାଷ କରିବାପାଇଁ, ଜମିଦାରଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଚୁକ୍ତି ।

ଉଡା. ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କ ଘାଆ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟୁଣୁକା ଔଷଧ ।

ଉଡାଇବା. ଗୃହପାଳିତ ମାଈ ପଶୁଙ୍କୁ ଅଣ୍ଡିରା ପଶୁ ସହିତ ସଙ୍ଗମ କରାଇବା ।

ଉଡାପର୍ବ. ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ହେଉଥିବା ଚଡକପୂଜା । ଶିବାଳୟ ନିକଟରେ ଶୈବ ଓ ଦେବୀମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଶାକ୍ତ ଭକ୍ତମାନେ ଉଚ୍ଚ ଖୁମ୍ବ ଉପରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଉଡା ପଟାରେ ଝୁଲିବା ଇତ୍ୟାଦି କାୟାକ୍ଲେଶ ବରଣ ପ୍ରଭୃତି ପର୍ବ ।

ଉଡିଆଣି. ଦୁଧଖିଆ ଛୁଆ, ଶିଶୁ ।

ଉଦ୍‌ଲିଆ. ବିବାହିତା ବା ଅବିବାହିତା ନାରୀ ନିଜ ମନୋନୀତ ପୁରୁଷ ସହିତ ଯାଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ରହିବା ।

ଉଦଣ୍ଡ. ଠିଆ କୀର୍ତ୍ତନ, ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ନୃତ୍ୟ ସହିତ କୀର୍ତ୍ତନ ।

ଉଦଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ. ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ତାଳ ବାଦନ ।

ଉଦା. ବୁଆଧାନ ଖାଇବାକୁ ଗୋରୁଙ୍କୁ କିଆରିରେ ଛାଡ଼ିଦେବା ।

ଉଦେଖେଚୁଡ଼ି. ଶାମ୍ବ ଦଶମୀରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରଥମ ଖେଚୁଡ଼ି ଭୋଗ ।

ଉଧାଣି. ଭାତରନ୍ଧା ପାଇଁ ଜଳନ୍ତା ଚୁଲିରେ ବସାଯାଇଥିବା ପାଣିହାଣ୍ଡି ।

ଉପନପାଳି. ଦେବୀ ପୂଜା ପାଇଁ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ ଦେବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୃହସ୍ଥର ପାଳି ।

ଉପରମୂଲିଆ. ଘରଛାଆଣି ବେଳେ ଚାଳ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆ ।

ଉପୁରିମୂଲିଆ. ନିୟମିତଃ କାମ କରୁଥିବା ମଜୁରିଆ ବ୍ୟତୀତ ଅଧିକା ମୂଲିଆ ।

ଉପରାଣ. ଓଢ଼ଣି, ନାରୀମାନେ ପିନ୍ଧାଲୁଗା ଉପରେ ଘୋଡାଇ ହେଉଥିବା ଚାଦର ।

ଉବ୍‌ରା. ଦେବଭୋଗକୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ ନ କରୁଣୁ ଆପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ।

ଉବାରହେବା. ସଙ୍ଗମ ପାଇଁ ଗାଈ ଗରମ ହେବା ।

ଉମେ (ମ୍ବ)ଇ. ନିଆଁ ପୋଇଁବାପାଇଁ ନିଆଁରଖା ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟିପାତ୍ର, ଅଙ୍ଗାରଧାନୀ ।

ଉଯୁଆଁ. ବ୍ରତ, ପୁରାଣପାଠ, ଓଷାଦି କାର୍ଯ୍ୟର ପରିସମାପ୍ତି ।

ଉରା. ଓରା. ମଦ ଭାଣ୍ଡ । ଖଜୁରି ଗଛରୁ

ମଦ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ବନ୍ଧା ହେବା ସରୁ ମୁହଁ ଥିବା ମାଠିଆ ।

୨. ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ଥିବା ଆଡ଼ିକାଠ, ଯାହା ଉପରେ ଥିବା କାଠ ଉପରେ ଶେଣି ରଖାଯାଏ ।

ଉରି. ବନ୍ଧୁବେଭାର । ବାହା, ବ୍ରତରେ ବନ୍ଧୁଘରକୁ ପଠାଯାଉଥିବା ବେଭାର ।

ଉଲଛା. ଚାଳ ଘରର ଓଳି ।

ଉଲାଖ. ଜିନିଷ ଉପରେ ନାଁ ଲେଖିବା ।

ଉହାର. ଶଗଡ଼ର ପଛପାଖ ଓଜନିଆ ହେଲେ, ଗାଡ଼ିର ଯୁଆଳି ବଳଦଙ୍କ କାନ୍ଧରୁ ଟେକି ହୋଇଯିବା ।

ଉଲାଇବା. ଘର ଛାଆଁଣି ବେଳେ ଘରର ପୁରୁଣା ଛପରକୁ ଓଟାରିବା ।

ଉଷୁଆଁ. ଉଷୁନା ଚାଉଳ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଧାନକୁ ପାଣିରେ ଦୁଇଥର ସିଝାଇବା ।

ଉଷୁଆଁହାଣ୍ଡି. ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଧାନ ଉଷୁଆଁଯାଏ ।

ଉଷୁନା. ଉଷୁଆଁ ହୋଇଥିବା ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚାଉଳ ।

ଉଷୁନାଓଳି. ଘରର ମଥାନଠାରୁ ଓଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଢ଼ାଲୁ ଚାଳ ।

ଉଷୁମ. ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କୁ ଖୋଇବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉଷ୍ଣ ପାନୀୟ ।

ଉହା. ୧. କମାରର ଚୁଲା

୨. କୁମ୍ଭାରର ଚୁଲା, ଏଥିରେ ହାଣ୍ଡି ପୋଡାଯାଏ ।

୩. ଲୁହାକୁ ଧାର କରିବା ପାଇଁ ଘଷାଯାଉଥିବା ଧାରଯନ୍ତ୍ର ।

୪. ଧାତୁ ଆଦି ଆଉଟିବା ପାତ୍ର, କୋଇ ।

ଉହାଡ. ୧. ଘର ଭିତରର ବାଘମୁହଁ, ଅଧାକାନ୍ଥି ଥିବାରୁ ବାହାର ଲୋକ ଭିତରକୁ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

୨. ପାଲିଙ୍କି ଉପରର ଛତି, ଆବରଣ ବସ୍ତ୍ର ।

୩. ଢ଼ାଲ, ଆଡେଣି ।

ଉହ୍ଲେଇ. ୧. ନିଆଁ ପୋଇଁବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଲମ ।

୧. ବଣିଆମାନେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ନିଆଁ ଖପରା ।

ଊ

ଊଷର. ୧. ଖାରିଆ, ଲୁଣାମାଟି ।

୨. କୃଷି ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଭୂମି ।

୩. ଟାଙ୍ଗରା ଭୂଇଁ ।

ଋ

ଋଣ. କରଜ, ଦେଣା ।

ଋତୁ. ୧. ବର୍ଷକର ଛଅଟି ଋତୁ : ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ବର୍ଷା, ଶରତ, ହେମନ୍ତ, ଶୀତ, ବସନ୍ତ ।

୨. ନାରୀମାନଙ୍କ ରଜସ୍ଖଳନ, ଋତୁସ୍ରାବ, ମାସିକ ଧର୍ମ ।

ଏ

ଏକଓଡ଼. ୧. ପଡ଼ିଆ ଜମିରେ ପ୍ରଥମଥରର ଚାଷ ।

ଏକଓଳିକିଆ. ପାଗଯୋଗ ଭଲଥିଲେ ଘରଛପର, ଧାନକଟା, ବିଲବଛା ଇତ୍ୟାଦି ଦିନ ତମାମର କାମକୁ କେତେକ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଓଳିରୁ କିଛି ଅଧିକ ସମୟ ନେଇ ସଂପନ୍ନ କରିବା ପ୍ରଥା ।

୨. ଥରେମାତ୍ର ହଳଦୀ ବାଟିବା ।

ଏକକାନିଆଁ. ୧. ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲୁଗା ଘୋଡେଇହୋଇ ନଥିବା ଅବସ୍ଥା ।

୨. ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କାନ ଥିବା ।

ଏକଗୋଡ଼ିଆ. ଚାହାଳିଚାଟକୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଡରେ ଭୂଇଁରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡ ।

ଏକଘରିଆ. ସମାଜଦ୍ୱାରା ବାଛନ୍ଦ ହୋଇ ଅଲଗା ଚଳୁଥିବା ।

ଏକଣା. ଗୋଟିକିଆ ।

ଏକଚାଳା. ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଚାଳଥିବା ବା ଫାଳିକିଆ ଚାଳଥିବା ଘର ।

ଏକତାରା. ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର, ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ତାରଥିବା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପଟେ କାଠ ଖୋଳରେ ଚମଡା ଛାଆଁଣି ହୋଇଥାଏ ଓ ଚମଡାର ତାରଟି ଯାଇ କାଠଖୋଳର ଅପର ପାଖରେ ଥିବା ଦୁଇଧାରୁଆ ବାଉଁଶର ଅଗମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ଏକତାରି. ୧. ଟାଣି ଭରଣି ସୂତା ଖିଏ ଲେଖାଏଁ ଥିବା ଲୁଗା ।

୨. ଚିନି ବା ଗୁଡର ସିରା ।

ଏକତାଳା. ଝାଞ୍ଜ ।

ଏକଦଶାହ. ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକଦଶାହ କର୍ମ, ଶୁଦ୍ଧିଘର ।

ଏକଦାନା. ନାକପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗୋଲମରିଚ ଭଳି ନାଡ଼ଲଗା ସୁନା ଅଳଂକାର ।

ଏକପଖିଆ. ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମୁହଁଥିବା ଚୁଲି ।

ଏକପତ୍ରିଆ. ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ନ ବସି ଏକା ବସି ଖାଉଥିବା ଲୋକ ।

ଏକପଦିଆ. ଆୟ ବ୍ୟୟ ଏକାଠି ଲେଖାଥିବା କାଗଜ ବା ତାଳପତ୍ର ।

ଏକପାଣିଆଁ. ୧. ଥରେ ମାତ୍ର ପାଣି ମଡ଼ାଯିବା ଫସଲ

୨. ଦୀର୍ଘଦିନ ପରେ ପ୍ରଚୁର ବର୍ଷା ।

୩. ବର୍ଷେମାତ୍ର ଚାଷକାମ କରିଥିବା ବଳଦ ।

ଏକପାନିଆଁ. ଥରେ ହେବା ପରେ ଆଉ ହେଉ ନଥିବା ଫସଲ ।

ଏକପୁଡ଼ିଆ. ୧. ଏକ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର, ପେଏଁକାଳି ।

୨. ଥରେ କୁଟା ହୋଇ ପାଛୁଡ଼ା ହୋଇନଥିବା ଚାଉଳ ।

୩. ଥରେ ମାତ୍ର ଘାସ ବଛା ଯାଇଥିବା ବିଲ ।

ଏକପୁରୁଷିଆ. ୧. ବେଉଷଣ ପରେ ମୂଳରୁ ପିଲ ବାହାରୁନଥିବା ଧାନଗଛ ।

୨. ପୁରୁଷେ ଉଚ୍ଚରୁ ତଳେଥିବା ।

ଏକପୋଛା. ଥରେ ମାତ୍ର ପୋଛା ଯାଇଥିବା ରଙ୍ଗ ।

ଏକବନୀ. ସାରା ଶରୀରରେ ଏକ ରଙ୍ଗ ଥିବା ଗାଈ ଓ ବାଛୁରି ।

ଏକବାଗିଆ. ମନୁଆ ।

ଏକାଦଶୀ. ମାସର ଶୁକ୍ଳ ବା କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର ଏକାଦଶ ତିଥି, ଏଇ ଦିନ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଲୋକେ ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ପାଳନ କରନ୍ତି । ଏହା ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ରତ ।

ଏକୋଇଶା. ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବାର ଏକୋଇଶ ଦିନରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ ।

ଏକୋଇଶା ପାଲା (ପୂଜା). ଶିଶୁ ଜନ୍ମର ଏକୋଇଶ ଦିବସର ସଂଧ୍ୟାରେ ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ପୂଜା ଏବଂ ପୋଥିପାଲା, ବୈଠକୀପାଲା ଓ ଠିଆପାଲା ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଏଣ୍ଡ୍‌କେରା. ବର୍ଷା ହେବା ପରେ ବିଲରେ ହେଉଥିବା ଧାନ ବୁଣା ।

ଏଣ୍ଡୁରି. ବିରି ଚାଉଳ ବଟା ହୋଇ ଅଥାରରେ ସିଝା ହେବା ଲମ୍ବାଳିଆ ପିଠା । ହଳଦୀପତ୍ର, କଦଳୀପତ୍ର, ଓଉପତ୍ରରେ ବାଟଣକୁ ରଖି, ଏଥିରେ ଛେନା ନଡ଼ିଆ ଗୁଡ଼ ଚକଟା ପୁର ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଏଇ ପିଠା

କରାଯାଏ । ଏହା କଷିଏଣ୍ଡୁରି, ସାନଏଣ୍ଡୁରି, ପୁରଏଣ୍ଡୁରି, ବାଞ୍ଛଏଣ୍ଡୁରି ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ।

ଏଣ୍ଡୁଲା. ଗୋଲ ବୁଲାଇବା, ମୁଣ୍ଡୁଳାକାଟିବା ।

ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ. ପ୍ରସୂତି ଘର । ଏଇଠାରେ ପ୍ରସୂତି, ଶିଶୁ ପ୍ରସବ କରେ । ନିଆଁ ଉହ୍ମେଇରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଏଇଠାରେ ଶିଶୁକୁ ସେକା ଯାଏ ।

ଏମାରହାଣ୍ଡି. ଦୁଇ ସେର ଚାଉଳ, ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ଧରିବା ଭଳି ହାଣ୍ଡି ।

ଏରୁଣ୍ଡି ବନ୍ଧ. ଚୌକାଠରେ ତଳ ବନ୍ଧ ।

ଐ

ଐରିଗଉଡ଼. କଣ୍ଢେଇ ନାଚ କରୁଥିବା ଏକ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ ।

ଐହ୍ୟ ଡେଙ୍ଗୁରା. ସଧବା ନାରୀ ସ୍ୱାମୀ ଥାଇ ଆଗେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ ତା'ର ମୃତ୍ୟୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାଜୁଥିବା ନାଗରା ।

ଓ

ଓଉ. ଉଆଉ, ଅମ୍ଳଫଳ ବିଶେଷ । ଏଇ ଫଳକୁ କାଟି ଏହାକୁ ଖଟା, ରାଇ ଇତ୍ୟାଦି କରାଯାଏ ।

ଓକରି. ଢିଙ୍କିରେ ଧାନ କୁଟିବା ବେଳେ ସୁଙ୍କେଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି ।

ଓକାଳ. ବାନ୍ତି

ଓଖର. କ୍ଷୀର ।

ଓଗାଳ. ଦୋଳ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଲଉଡ଼ି ଖେଳ ବେଳର ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଭିତ୍ତିକ ଗୀତ । ଗୋପାଳମାନେ ହାତରେ ବାଡ଼ି ଧରି ଅଣ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ଓ ଘାଗୁଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଦଳେ ତାହାର ଉତ୍ତର ଗୀତରେ ଦିଅନ୍ତି ।

ଓଗେର. ଇତ୍ୟାଦି, ପ୍ରଭୃତି ।

ଓଜଳିବା. ନିଆଁରେ ତତାଇ ପୁଟ ଦେଇ ଅଳଂକାରାଦିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ।

ଓଝା. ୧. କମାର ।
୨. ଗଣିତ ଶିକ୍ଷକ, ଅବଧାନ ।
୩. ଭୂତ ଛଡ଼ାଉଥିବା ଗୁଣିଆ ।

ଓଟବନ୍ଦି. ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ଆବାଦ କରିବାକୁ ଜମିଦାର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ଚୁକ୍ତି ।

ଓଟରା ପଡ଼ିବା. ୧. ବଢ଼ି ଛାଡ଼ିବା ସମୟରେ ସ୍ରୋତର ବେଗ ବଢ଼ିବା ।
୨. ମରୁଡ଼ିରେ ଫସଲ ହାନି ହେବା ।

ଓଡ଼. ୧. ଓଡ଼ିଆ ଚଷାଙ୍କ ଜାତି ।
୨. ଜମିରେ ଥରକର ହଳ ମଡ଼ାଣ ।

ଓଡ଼ଣ. ସୀସା ପେନ୍‌ସିଲ୍ ।

ଓଡ଼ (ଢ଼)ଣ ଷଷ୍ଠୀ. ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଘୋଡ଼ଲାଗି ବା ଶୀତବସ୍ତ୍ରଲାଗି ଉତ୍ସବ ।

ଓଡ଼(ଢ଼)ଣା. ନାରୀମାନଙ୍କ ମଥା ଉପରେ ପକାଯିବା ମୁହଁଢଙ୍କା ବସ୍ତ୍ର ।

ଓଡ଼(ଢ଼)ଣି. ଉପୁରାଣ, ଲୁଗା ଉପରେ ମୁହଁଘୋଡ଼ା ବହିର୍ବାସ ।

ଓଡ଼ଦେବା. ଜମିକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ହଳ କରିବା ।

ଓଡ଼ଶ. ଖଟମଲ, ଛାରପୋକ, ଏମାନେ ମଣିଷ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି ।

ଓଡ଼ା. ଚାହାଳିରେ ପିଲାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ପରିଚୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅବଧାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟଂଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ବିବିଧ ଚିହ୍ନ ।

ଓଡ଼ାଙ୍କ. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମରେ ମିଶା ଯାଉଥିବା

କ୍ରମ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକର ମିଶାଣ ।

ଓଡ଼ାବାଡ଼ି. ଓ'କାର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଯୋଡ଼ାଯିବା ଚିହ୍ନ । ଓଡ଼ାଟି ବର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବରେ ଓ ବାଡ଼ିଟି ବର୍ଣ୍ଣ ପରେ ଲାଗେ ।

ଓଡ଼ିଆଣୀ. କଟି ମେଖଳା, କଟିବନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

ଓଡ୍ଢ. ଲୁଗାର ଲମ୍ୱଆଡ଼ର ସୂତା, ଟାଣି ସୂତା ।

ଓଡା. କାନ୍ଧରୁ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିବା ପତଳା ଚଦର ।

ଓତୁ. ଜାଲର ଆଡ଼ ବାଗର ସୂତା, ଭରଣି ସୂତା ।

ଓଥରା. ବୟସ ଗଡ଼ିଯାଇ ଥିଲେ ମଧ ଅବିବାହିତ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଓଦର. ଶଗଡ଼ରେ ଜିନିଷ ଲଦା ହେବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଆୟତାକାର ଡୋଲି ।

ଓଧ. ପାଣି ବିରାଡ଼ି, ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମାଛ ମାରି ଖାଏ ।

ଓଧା. ଚାଳକୁ ସିଧା ଶକ୍ତ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟ ଓ ମଜଭୁତ ଖୁଣ୍ଟ ।

ଓଧାଣି. ଭାତରନ୍ଧା ପାଇଁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସିଥିବା ପାଣିହାଣ୍ଡି ।

ଓଧି. ୧. କଦଳୀଗଛର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ।

୨. ଶଗଡ଼ର ଝୁରାମୁଣ୍ଡି ।

ଓଫରା. ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ପରେ ଫିଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାପଟା ।

ଓରଛା. ଚାଳ ଘରର ଓଳି ।

ଓରଦା. ୧. ନଈରେ ସ୍ଥିର ପାଣି ଥିବା ସ୍ଥାନ ।

୨. ବତରବୁଣା ପାଇଁ କାଦୁଆ ଜମିର ଚାଷ ।

୩. ଧାନ ରୋଇବା ପାଇଁ କାଦୁଆ ଚାଷ ।

ଓରଦା ଛାଟିବା. ପାଣିଥିବା କିଆରିରେ ହଳ ଦ୍ୱାରା କାଦୁଅ କରି, ମଇ ଦେଇ ବିହନ ବୁଣିବା ।

ଓରମା. ଲୁଗାଧଡ଼ିକୁ ମୋଡ଼ି ପୁଣି ଏକ ବାଗରେ ସିଲେଇ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଓରଲି ଘର. ନଡ଼ାଛୁଆଣି ଘର ।

ଓରା. ୧. କାନ୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୋଟା ଆଡ଼ିକାଠ, ଏହା ଉପରେ ଥିବା ଖୁଣ୍ଟରେ ଶେଣି ରଖାଯାଏ ।

୨. ମଦଘଡ଼ା, ମଦ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଖଜୁରି ଗଛରେ ବସାଯିବା ମାଟିଘଡ଼ି ।

ଓରି. ଛୋଟପଟାଳି, ଛୋଟକିଆରି ।

ଓରିଆଣି. ରୋଷେଇ ପାଇଁ ଫୁଟୁଥିବା ପାଣି ।

ଓଳକି/ଓଲକି/ଓଲଗି. ନମସ୍କାର, ପ୍ରଣାମ ।

ଓଲୁଅ. ମାଟିଆଳୁ ପରି ମାଟି ଭିତରର ଫଳ, ଏହା ଖାଇଲେ ପାଟି ଗଲୁ ହୁଏ । ଏହାର ଅନେକ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ଅଛି ।

ଓଲମ. ୧. ଘରଡିହ ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଉର୍ବର ଜମି ।

୨. ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ତଳକୁ ଓହଳିଥିବା ନଟୁ ଆକୃତିର ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

ଓଲମିଛି. ଡାଡିଆଁ, ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ ।

ଓଳା. ଝାଡୁ, ଛାଞ୍ଚୁଣି ଦ୍ୱାରା ଅଳିଆ ସଫା କରିବା କାମ ।

ଓଲାଦେବୀ. ହଇଜା ରୋଗ ଭଲହେବା ପାଇଁ ପୂଜିତା ଠାକୁରାଣୀ । ଦେବୀଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ପଣାହାଣ୍ଡି ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଉଥିଲା ।

ଓଲାର. ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ପାଖର ଲଦଉ ଅଧିକ ହେଲେ, ବଳଦ କାନ୍ଧରୁ ଯୁଆଳି ଉଠିଯିବା ।

ଓଳି. ୧. ଘର ଚାଳର ଶେଷ ଭାଗ, ଚାଞ୍ଚ ।

୨. ଆଟିକାଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ାଠାରୁ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି ।

ଓଳିଆ. ଶସ୍ୟାଦି ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ କୁଟା ବା ପାଳରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ପୁଟୁଳି । ଏହା ଚାରି ପାଖରେ ପାଳ ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥାଏ ।

ଓଲିଆ. ଖାଇବା ଲାଳସୀ ମଣିଷ ଓ ଗୋରୁଗାଈ ।

ଓଳିଓଛ. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ସେବକ ବିଶେଷ ।

ଓଳିକିଆ. ୧. ଏକ ଓଳିର କାମ ।

୨. ଦିନରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଭୋଜନ ।

୩. ଦିନକ ମଧ୍ୟରୁ ଓଳିକରେ, ସଂପନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଓଳିଗଡ଼ା. ୧. ଉଛୁଣା ପାଣି, ଚାଳର ଓଳିରୁ ପାଣି ଗଡ଼ିବା ପରିମାଣର ବର୍ଷା ।

୨. ଦିନ ଦି'ପହରରୁ ଅଧିକ ସମୟ ।

ଓଳିତଳ. ୧. ଚାଳରୁ ପାଣି ଗଡ଼ି ଯେଉଁଠି ପଡ଼େ ।

୨. ଚାଳର ଠିକ୍ ତଳ ଭାଗରେ ଥିବା ଭୂମି ।

ଓଳିପାଣି. ଚାଳର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗରୁ ତଳକୁ ପଡୁଥିବା ବର୍ଷା ପାଣି ।

ଓଳିମିଞ୍ଚି. ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ । ପାଖାପାଖି ଥିବା ଗଛ ଡାଳରେ ଚଢ଼ି ପିଲାଙ୍କର ଡିଆଁ ଡେଇଁ ଖେଳ ।

ଓଲୁଆ. ଶଗଡ଼ ହାଣ୍ଡି ଭିତରର କଣା ଅଖ ଦ୍ୱାରା ଘଷି ହୋଇ କ୍ଷୟ ନ ହେବା ପାଇଁ ଛିଦ୍ର ଭିତରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଲୁହାସମା ।

ଓଶକା. ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ଅଶୋକ କଢ଼ି ଦିଆନିଆ ହୋଇ ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବନ୍ଧୁତ୍ୱ, ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନାଁ ଧରି ନ ଡାକି କେବଳ 'ଓଶୋକା' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।

ଓଷଦ. ଭେଷଜ, ଜଡ଼ି, ବୁଟି ପ୍ରଭୃତି ରୋଗ ନିବାରଣ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ ।

ଓଷଦ କରିବା. ତନ୍ତ୍ର ବା ଜଡ଼ିବୁଟି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା, ଅନ୍ୟକୁ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖିବା ।

ଓଷା. ଉପବାସ, ଅନଶନବ୍ରତ । ନାରୀମାନେ ବ୍ରତ କରନ୍ତି, ପୁରୁଷମାନେ ଓଷା ପାଳନ୍ତି । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ନାରୀମାନେ ବଡ଼ଓଷା, ଜହ୍ନି ଓଷା, ବାଟମଙ୍ଗଳା ଓଷା, ନାଗଲ ଚଉଠି ଓଷା, ପଣ୍ଡୁଓଷା, ଦ୍ୱିତୀୟାଓଷା, ବାଟଓଷା, ମଙ୍ଗଳାଓଷା ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଓଷା ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ଓଷାଉଦ୍ୟୁଆଁ. ଓଷା ବା ବ୍ରତ ପାଳନର ସମାପ୍ତି ଓ ତଜ୍ଜନିତ କର୍ମ ।

ଓଷେଇତି. ଓଷା ପାଳିଥିବା ନାରୀ ।

ଓସର. ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଥିବା ଗାଈ ।

ଓହଳା. ନଡ଼ା ବାଉଁଶ ତିଆରି ଛୋଟ ଚାଳି ।

ଓହଳାନଡ଼ିଆ. ଝଡ଼, ବତାସ ହେତୁ ଯେଉଁ ନଡ଼ିଆ କାନ୍ଦି ଗଛରୁ ତଳକୁ ଓହଳିଥାଏ ଓ ଏହାର ନଡ଼ିଆ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ନଥାଏ ।

ଓହ୍ଲା. ବରଜର ଚାଳ ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଥିବା ପାନଲଟାକୁ ଚାଳିର ଭିତରକୁ ଆଣି ବାନ୍ଧିବା ।

ଔ

ଔଷଧ. ରୋଗ ନିବାରଣ ଓ ନିରାକରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭେଷଜ ।

ଔଷଧକରିବା. ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ଜଡ଼ି,ବୁଟି ଦେଇ ଅନ୍ୟକୁ ବଶ କରିବା ।

କ

କଅଁଳଖରା. ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ।

କଅଁଳଗାଧୁଆ ବେଳ. ପ୍ରାୟ ଦିନ ନଅଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବେଳରେ ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ ସମୟ ।

କଅଁଳବେଉଷଣ. ଧାନ ଗଛର କଅଁଳିଆ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଜମି ବେଉଷଣ ।

କଅଁଳାଛୁଆ. ଶିଶୁ ।

କଅଁଳାପିଲା. ଉଡିଆଣି ପିଲା, ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଶିଶୁ ।

କଅଁଳାବାଛୁରି. ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ବାଛୁରି ।

କଇଁ. ୧.ପାଣିରେ ଫୁଟୁଥିବା ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ଫୁଲ । ଏହା ଧଳା ଓ ନାଲି ରଙ୍ଗର ।

୨.କାନ୍ଦୁଥିବା ବେଳର ଶବ୍ଦ ।

କଇଁଆ. ୧. କଞ୍ଚା ତେନ୍ତୁଳି

୨. ମଇ ବା ସିଡ଼ିର ଫଳି, ଫଳି ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଖିଲ ।

କଇଁଚି. କତୁରୀ ପରି କଣ ବାଗରେ ଛନ୍ଦା ଯାଇଥିବା କାଠ, ଯାହା ଉପରେ ଶେଣି ରହିଥାଏ ।

କଇଁଥା. ୧. ଦରସିଝା.

୨. ପଥୁରିଆ ହୋଇଥିବା ।

କଇଁ ବେଣ୍ଟ. କଇଁଫୁଲର ବୀଜ କୋଷ, ଏହା ଭିତରେ ମାଣ୍ଡିଆ ପରି ମଂଜି ଥାଏ, ଏହାକୁ ଶୁଖାଇବା ପରେ ଭାଜି ଲିଆ ତିଆରି କରାଯାଏ ।

କଇଥ. ନାରଙ୍ଗ ଭଳି କଣ୍ଟା ଯୁକ୍ତ ଗଛ ଓ ଏହାର ଫଳ । ଏହାର ଶସ କୋମଳ ଓ ଚେରୁଆ, ଏହାର ଖୋଳପା ଟାଣ ଓ ଗୋଲାକାର ।

କଇ(ଇଁ)ଥା. ଭଲ ଭାବରେ ସିଝି ପାରି ନଥିବା ହେତୁ ଟାଣ ହୋଇଥିବା ପରିବା, ଦରସିଝା ପରିବା ।

କଇବଲ୍ୟ. କୈବଲ୍ୟ, ନିର୍ମାଲ୍ୟ, ମହାପ୍ରସାଦ, ଶୁଖିଲା ମହାପ୍ରସାଦ ।

କଉ. ଏକ ପ୍ରକାରର ପଙ୍କୁଆ ମାଛ, କଉମାଛ ।

କଉକଉଆ. ହଳଦୀ ଜାତୀୟ ବଣୁଆ ଗଛ । ଏହା ପୁରୁଷେ ଉଚ୍ଚା ବଢ଼େ, ଏହାର ପତ୍ର ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିକା, ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ ତିନି ପାଖୁଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ । କଫ, ପିତ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, କାଶ ଦୋଷ ନାଶ ପାଇଁ ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧ ରୂପେ ଲାଗେ ।

କଉକତରା. କଲିକତରା, କାଦୁଅ, ପଙ୍କ ଓ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜାଗାରେ ବଢୁଥିବା କୀଟ ।

କଉକନା. ନଖ ଦଶିରୁ ଉଠୁଥିବା ଚମ ।

କଉଡ଼ି. ସମୁଦ୍ରରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ମଲା ଜୀବର ଖୋଳ, ଏହାକୁ ଆଗରୁ ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ।

କଉଡ଼ିଆ. ୧. ମୂଲ୍ୟବାନ୍, ଦାମିକିଆ ।

୨. କଉଡ଼ି ପରି ଟାଣୁଆ । ହରଡ଼ ଡାଲି ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସିଝି ନ ପାରିଲେ ଦରସିଝା ଗୋଟାଳିଆ ହୋଇଯାଏ ।

୩. ଶସ୍ୟରେ ଲାଗୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର କଳା କଳା ପୋକ ।

୪. ଭାଗ ନ ଦିଆଯାଇ କେବଳ ଖଜଣା ପାଇଁ ରଇତକୁ ଦିଆଯିବା ଜମି ।

କଉଡ଼ି କାମ. ସୂତା ତିଆର କଉଡ଼ି ମାଳ ।

କଉଡ଼ିଖେଳ. ୧. ବରକନ୍ୟାଙ୍କ କଉଡ଼ି ଖେଳ ରୂପକ ଆଚାର ।

୨. କଉଡ଼ିକୁ ଗୋଟି କରି ଖେଳା ଯାଉଥିବା ଖେଳ । କଉଡ଼ି ଖେଳ ଦୁଇଜଣ ବା ଚାରି ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୁଏ । କଉଡ଼ି ପାଲି ଅଥବା ଭୂଇଁରେ ଗାର କାଟି ଏଇ ଖେଳ ହୁଏ ।

କସିପାଞ୍ଜି ୬ କଟ କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା, ଚାରି ଚଉକ ୪ କଟ କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା, ଆଠ ପଚିଶ ୭ କଟ କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା, ହାଡ଼ି ହାଡ଼ିକା ୬ କଟ କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଟିପାଟିପି ୪ କଟ କଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଖେଳ ହୁଏ । ନାରୀ ଓ ପିଲାମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଏଇ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ।

କଉଡ଼ିଭାଗିଆ. ଜାତି ମୁଖିଆଠାରୁ ସଂବାଦ ନେଇ ଜାତି ଭାଇଙ୍କ ଆଗରେ ପହଞ୍ଚାଉଥିବା ହାଟୁଆ ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତି ।

କଉଡ଼ିମାଳ. ୧. କଉଡ଼ିରେ କଣା କରି ସୂତାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯାଉଥିବା ମାଳ ।

୨. କଉଡ଼ି ଆକାରର ଗୁଳାରେ ଗୁନ୍ଥା ସୁନାହାର, କଉଡ଼ି ମାଳି ।

କଉପ. ଛୋଟିଆ ଶୀତଲୁଗା ।

କଉପିନି. କୌପୁନୀ, କୌପିନ, କଉପୁନି, ଲେଙ୍ଗୁଟି, ଅଣ୍ଟାକନାରେ ଭିଡ଼ା ମାଲକଛା ।

କଉଶ. କଠଉ, କଠାଉ, ପାଦୁକା ।

କଂସା. ୧. କଂସା ଧାତୁ ।

୨. ଏଇ ଧାତୁରେ ତିଆରି ପାତ୍ର, ଏଥିରେ ପଖାଳ ଖିଆଯାଏ, ପାଣି ପିଆଯାଏ ।

୩. ପରିମାପ ପାତ୍ର ।

କଂସାଗିନା. କଂସା ଧାତୁରେ ତିଆରି ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ଗିନା, ତାଟିଆ ।

କଂସାଥାଳି. କଂସା ଧାତୁରେ ତିଆରି ଚଟକା ପାତ୍ର, କଂସା ଥାଳି ।

କଂସା ବାସନ. କଂସା ଧାତୁରେ ତିଆରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବାସନ, କଂସା, ବେଲା, ଥାଳି, ଥାଳିଆ, ଅବଖୁରା ଇତ୍ୟାଦି ।

କଂସାରି. ୧. କଂସା ବାସନର କାରିଗର ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

୨. ନଈ ବାଲିରେ ମାଡୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଲଟା ।

କଂସାଳ. କଂସା ଧାତୁରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ଝାଞ୍ଜ, କୁବୁଜି ।

କକଡ଼ା. କଙ୍କଡ଼ା, କର୍କଟରାଶି ।

କକନା. ଲାଖ ତିଆରି କଙ୍କଣ, ଖଡୁ ।

କକବାୟା. କକର୍ମିନା, ଅଝଟିଆ ପିଲାଙ୍କୁ ଡରାଇବା ପାଇଁ ଏକ କଳ୍ପିତ ଭୟଙ୍କର ଜୀବ ।

କକା. ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ, କକେଇ, ଦାଦା ।

କକୁଆ. ୧. କୋକୁଆ ଭୟ, ଏକ କଳ୍ପିତ ଭୟ, ଅଜଣା ଭୟ ।

କଖାରୁ. ଲଟାରେ ଫଳୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଫଳ । ଏହା ବୋଇତିକଖାରୁ ଓ ପାଣିକଖାରୁ ଭେଦରେ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ବୋଇତିକଖାରୁ ପୁଣି ପିଢ଼ାକଖାରୁ ଓ ବିଲକଖାରୁ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ।

କଖାରୁଫୁଲ. ବୋଇତି କଖାରୁର ଫୁଲ । ମାଈ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ମାଈ ଫୁଲରେ କଷି ହୁଏ, ଅଣ୍ଡିରା ଫୁଲରେ ଚାଉଳ ବଟା ଦେଇ ଛୋଟ ପିଠା କରାଯାଏ ।

କଖାରୁବଡ଼ି. ପାଣିକଖାରୁ ଶସରେ ବିରି ମିଶାଇ ବଟା ଯାଇ ଏଥିରୁ ତିଆରି ବଡ଼ି ।

କଙ୍କଡ଼ା. କକଡ଼ା, କର୍କଟ, କର୍କଟ ରାଶି, ଏକ ଜଳଜୀବ, ଦଶଟି ଗୋଡ଼ ଥାଏ । ବୁଢ଼ା ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟିର ଅଗ ଶଣ୍ଢୁଆସି ଭଳି, ବିଲହିଡ଼, ପାଣିଜାଗାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି । ଏହାକୁ କଙ୍କଡ଼ାଗାତ କୁହାଯାଏ । ଏହାର ମାଂସ ବଳକାରକ ଓ ବାତନାଶକ । ଏହାକୁ ତରକାରି କରି ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ଖିଆଯାଏ ।

କଙ୍କଡ଼ାବିଛା. ୧. କଙ୍କଡ଼ାର ବୁଢ଼ା ଗୋଡ଼ ପରି ଦୁଇ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଓ ବିଷାକ୍ତ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଥିବା ବିଛା, ନାଉଡ଼ ମାରିଲେ ଖୁବ୍ ବିନ୍ଧେ । ଇଟା ଓ ମାଟି ସନ୍ଧିରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ରହନ୍ତି ।

୨. ସୁନ୍ଦର ତାରକସୀ କାମ ହୋଇଥିବା ସୁନା, ରୁପାର ଅଣ୍ଟା ସୂତା । ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଅଳଂକାର ।

କଙ୍କଡ଼ାମାଟି. କଙ୍କଡ଼ାର ଗାତରୁ ଗଳା ଯାଇଥିବା ମାଟି ।

କଙ୍କଣ. ୧. ହାତଖଡୁ, ବଳୟାକାର ସୁନା, ରୁପାର ଅଳଂକାର ।

୨. ବ୍ରତ, ଅସାଡୁଆ ସୂତା ।

କଙ୍କଣପଇତା. ବାହାଘର ବେଳେ ବର ହାତରେ ବନ୍ଧା ଥିବା ହଳଦୀଗୋଳା ସୂତାର ବ୍ରତ । ଏଥିରେ ଦୂବ ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ ।

କଚଟା. ଚାଳଘରର ପାରିଆ ଖୁଣ୍ଟ ଓ କାନ୍ଥ ଖୁଣ୍ଟ ମଝିରେ ରହିଥିବା ଆଡ଼ି କାଠ ।

କଚରଙ୍ଗା. ଘୋଡ଼ା କନସିରି ଶାଗ, ଏଗୁଡ଼ିକ କାଦୁଆ ମାଟିରେ ହୁଏ ।

କଚଡ଼ା. ପଡ଼ିଯିବା, ପାଚିଲା ଧାନଗଛକୁ ପାହିକରି ପକାଇବା ।

କଚରା. ଅଳିଆ, ଝାଟୁଆ, କାଦୁଆ, ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ।

କଚରାପକାଇବା. ଧାନ ପାଚିଲେ ଧାନ ଗଛକୁ କାଟି ପାହିକରି ବିଲରେ ଶୋଇଦେବା ।

କଚା. ୧. ମାଟିଘର ।

୨. କଞ୍ଚା ।

୩. ଧୋବା ଦ୍ୱାରା ଲୁଗା କାଚିବା କାମ ।

କଚାଖାତା. ଆୟବ୍ୟୟ ଟିପା ଛୋଟ ଖାତା, ଟିପା ଖାତା ।

କଚାଘର. ଚାଳଘର, ମାଟି କାନ୍ଥଥିବା ଘର ।

କଚାସଡ଼କ. କଚାରାସ୍ତା, ମାଟି ତିଆରି ରାସ୍ତା ।

କଚିରିଆ. କଚିରିରେ ଚାକିରି କରୁଥିବା, ନିୟମିତଃ କଚେରିରେ କାମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କଚିରିଘର. ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରିବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ।

କଚୁଡ଼ି. ସିଝା ଡାଲି ପୁର ଦିଆଯାଇଥିବା ମଇଦା ତିଆରି ଛଣା ପିଠା, କଚୁରି ।

କଚେବାର. ପଶା ଖେଳରେ ତିନିଖଣ୍ଡି କାଠିରେ ମୋଟ ୧୨ ଦାନ ପଡ଼ିବା ।

କଚେ ପୁଅ ବାର. ପଶା ଖେଳରେ ତିନିଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ୧୩ ଦାନ ପଡ଼ିବା । ଯଥା- ୬+୬+୧=୧୩ । ୧=ପୁଅ ।

କଚ୍ଛ. ୧. ପାଣି କୂଳିଆ ଜାଗା ।

୨. ଡଙ୍ଗାର ପଛ ମଙ୍ଗ ।

୩. ଫରୁଆ ।

୪. କଣ୍ଟ, ମାପ ।

୫. ତୁଳନା, ତୁଳ ।

୬. ପାହାଡ଼ ତଳି ସମତଳ ଭୂମି ।

୭. ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି ସମୟରେ ଭାଗରେ ପଡୁଥିବା ଭାଗ ଅଂଶ ।

କଚ୍ଛ କରିବା. ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶୀଦାରଙ୍କ ଭାଗରେ ପଡୁଥିବା ସଂପତ୍ତିକୁ ସମଭାବରେ ଅଲଗା କରିବା ।

କଚ୍ଛା ଗଇଁଠା. ଦଣ୍ଡିତ ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କ କଚ୍ଛାକୁ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ହରବର କରିବା ।

କଚ୍ଛା ମାରିବା. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଏକ କାନିକୁ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ସନ୍ଧିରେ ନେଇ ଅଣ୍ଟା ପଛରେ ଖୋଷିବା ।

କଚ୍ଛାମୁଠି. ପିଚାତଳେ ରହିଥିବା କଚ୍ଛାର ଅଂଶ, ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଅଣ୍ଟା ଓ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ମଝିରେ ଥାଏ ।

କଜଳଗଉରା. ପଟାପଟା ଧଳା ଓ କଳାଦାଗ ଥିବା ଆଖୁ ଦଣ୍ଡ ।

କଜଳଗାର. ଆଖି କୋଣରୁ କାନ ଆଡ଼କୁ ଟଣା ଯାଇଥିବା ସରୁଆ କଳାଗାର ।

କଜଳନାଇବା. ଆଖିରେ ତଳପତାରେ କଳା

ଲଗାଇବା ଓ କଳାଗାର ଟାଣିବା ।

କଜଳପକେଇବା. ଜଳନ୍ତା ଦୀପ ଉପରେ ଘିଅ ବୋଳା ପାଣି ପଶିଥିବା ଧାତୁପାତ୍ର ରଖି ଦୀପ ଶିଖା ରଖିବା । ଶିଖା ଧାସରୁ ଧାତୁପାତ୍ର ତଳ କଳା ବୁଲିଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ତୋଳି, କଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

କଜଳପାତି. ୧. କଳାପାତି, କଜଳ ରଖିବାର ଧାତୁ ପାତ୍ର, ଏହା ଉପରେ ଘୋଡ଼ଣି ଥାଏ, ଏହା ଲମ୍ବାଳିଆ ।

୨. କଳା ରଙ୍ଗର ଲମ୍ବା ଲାଞ୍ଜ ଥିବା ଚଢ଼େଇ ।

କଜଳପାତିଆ ଦଳ. ନୀଳ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପାଣି ଶାଗ ।

କଜଳପାତିଆ ଭଲଲୋକ. ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଜଗି, ମଧ୍ୟସ୍ଥତା ଓ ନିଶାପ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କଜଳାଗଣ୍ଡ. ପାଣି ଥିବା ଅତି ଗଭୀର ସ୍ଥାନ ।

କଜାଇ. କଳିଆରୀ, ଘୋଡ଼ାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ, ଏହା ପାଟିରେ ଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ବଳୟାକାର ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

କଜିଆ. କଳି, ଝଗଡ଼ା, ପାଟିତୁଣ୍ଡ ।

କଜିସାଳିଆଗଣ୍ଡି. ଘର ଶେଣିରେ କାମଡ଼ା ଦେଇ ଭିଡ଼ା ଯାଉଥିବା ଦାରୁଗଣ୍ଡି ।

କଜେଇ. ଘୋଡ଼ାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ, ଘୋଡ଼ା ପାଟିରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ଗୋଲାକାର ଲୁହାକଡ଼ି । ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରୁ ଦୁଇଟି ଦଉଡ଼ା ବାନ୍ଧି, ଏଇ ଦଉଡ଼ାକୁ ଧରି ଘୋଡ଼ାର ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ।

କଜେଇ. କଜିଆ ଖୋରଣୀ, ଝଗଡ଼ା ପ୍ରିୟ ନାରୀ ।

କଞ୍ଚ. ୧. ନଈ କୂଳିଆ ମଶାଣି ।

୨. ତାଷଣ ସୂତାକୁ ତନ୍ତୀ ଯେଉଁଥିରେ ଘଷନ୍ତି ।

କଞ୍ଚଣଥାଳି. ଫନ୍ଦ ଥିବା ବଡ଼ ଥାଳି ।

କଞ୍ଚାଖାଇ. ୧. ଡାଆଣୀ ।

୨. କଞ୍ଚାରେ ଖାଇଲେ ସୁଆଦ ଲାଗୁଥିବା ଫଳ ।

କଞ୍ଚାଦିହ. ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ମାଆ ଦେହର ଦୁର୍ବଳ ଅବସ୍ଥା ।

କଞ୍ଚାପଇସା. ନଗଦ ରୋଜଗାର, ଉପୁରି ପଇସା ।

କଞ୍ଚି. ୧. କୋଳପ, କୋଳପ କାଠି ।

୨. ଭଜାଭଜି ଖଡ଼ିକା ।

କଞ୍ଚିକିଳିଣୀ. କବାଟରେ ଥିବା ରନ୍ଧ୍ର, ଯେଉଁବାଟେ କଞ୍ଚି ପୂରାଇ କବାଟ କିଳାଯାଏ ।

କଟ. ୧.ପିଲାଙ୍କ ଖୁଣ୍ଟୁଖାଇ ଖେଳର ଗୋଟାଳି ।

୨. ଛାଞ୍ଚ, ପଟି, ଚକଡ଼ା, ମସିଣା ।

୩. ଘାସ ତିଆରି ଦଉଡ଼ା ।

୪. ତୃଣ ତିଆରି ତାଟି ।

୫. ଏକକଡ଼ା କଉଡ଼ି ।

କଟକଟି. ୧. ଚାଳଘରର କାମଡ଼ା ଭିଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ା ଲଗା ମୋଟ କାଠି ଖଣ୍ଡ । ଏଥିରେ ଫାଶ କରି କାଠିକୁ ବୁଲାଇଲେ କାମଡ଼ା ଭିଡ଼ି ହୋଇଯାଏ ।

୨. ଓଲେଇ ଗାଈ, ତରକା ଗୋରୁ ଅଧିକ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ି ନ ପାରିବା ପାଇଁ ତା ପଛ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ାର ଫାନ୍ଦ ।

କଟକଟିଆ ନାଗ. ଗଛ କୋରଡ଼ରେ ରହି କଟ୍ କଟ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା ସାପ ।

କଟକମା. ପରୁଡ଼ି ମସିଣା । ବାହାଘର ବେଳେ ବେଦି ଉପରେ କନ୍ୟାପିତା ଯେଉଁ ମସିଣାରେ ବସନ୍ତି ।

କଟକିଗୁଣ୍ଠ. ଚାଳିଶ ଡେସିମିଲ ପରିମିତ ଭୂମି ।

କଟକିବନ୍ଧକ. ଜମିର ଆୟରୁ ସୁଧ ଓ ମୂଳଧନ ପରିଶୋଧର ଚୁକ୍ତି କରି ଜମି ବନ୍ଧା ଦେବା ।

କଟକିସେର. ୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନର ସେର ।

କଟରା. ୧. ଖୁରି, ସରା, ମାଟି ପାତ୍ର ।

୨. କଂସା ବା ପିତଳର ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଗିନା ।

କଟା. ୧ .ନାରୀମାନେ ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଧାରୁଆ ଖଡୁ ।

୨. ପାହାଡ଼ରୁ ଗଡୁଥିବା ବର୍ଷା ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବନ୍ଧ ।

କଟାଇତ. ରାଜାଙ୍କ ରୋଷଘରର ପରିବା କଟାଳି ।

କଟାଘଷା. ରୋଷେଇ ପାଇଁ ପରିବା କଟା ଓ ବାଟଣ ବଟା ।

କଟାର. କଟୁରି, କତ୍ତା, କାତି ।

କଟାଳ. ବଟକରା, ଓଜନ ମାପକ ।

କଟାଳକୁଆର. ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଥିବା ବଡ଼ ଜୁଆର ।

କଟାଣ. ୧. ବଣ ବିରାଡ଼ି, ବଣ ଭୁଆ ।

୨. ଶାଳିଆ ପତନୀ ।

କଟି. ୧. ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ସାମୟିକ ଅପଡ଼ ।

୨. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାନ ।

କଟୁଆଳ. ନଗର ରକ୍ଷକ, ଜଗୁଆଳ, ରକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଅଧକ୍ଷ ।

କଟୁରି. କଟାରି, କାଟିବା ଶସ୍ତ୍ର, ଏହା ସିଧା ଓ ବଙ୍କା ଲୁହା ଫାଳରେ ତିଆରି ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । କେବେ ହଂସ ଅଣ୍ଟ ଭଳି ହୋଇଥିଲେ ଏହାକୁ ହଂସୁଲୀ କଟୁରି କୁହାଯାଏ ।

କଠା. ୧ .ବୁଢ଼ା ହୋଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ଗଛର ପାଚିଲା ନଡ଼ିଆ, ଯାହାକୁ ନଡ଼ିଆ ବିହନ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

୨. ତରକାରି ଉପଯୋଗୀ କଷି ପଣସ ।

୩. ପଚିଶ ଗୋଟି ବିଡ଼ିର ବିଡ଼ା ।

କଠାଉ. କଠଉ, ଖଡ଼ମ, କାଠ ପାଦୁକା । ଏହାର ଉପର ଅଂଶରେ ଗୋଲିଆ ଟୋପର ଥିବା କାଠର ଖିଲ ମରାଯାଇଥାଏ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ସନ୍ଧିରେ ଏହାକୁ ଚାପିରଖି କଠାଉ ମଡ଼ାଯାଏ ।

କଠାପଡ଼ିଯିବା. ହାତ ମୁଠା ଜାବ ପଡ଼ିଯିବା, ଉପର ଓ ତଳ ପାଟି ଦାନ୍ତ ଚାପି ହୋଇ ରହିଯିବା ।

କଡ଼ତା. ପାସଙ୍ଗ, ଦଣ୍ଡିର ଦୁଇପାଖ ଅସମାନ ଥିଲେ, ସମାନ କରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧାଯିବା ଗୋଡ଼ି ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ ।

କଡ଼ମା(ମ୍ବା). ୧. ଧାନକଟା ପରେ କିଆରିରେ ଥିବା ନଡ଼ା ମୂଳ କଅଁଳି ତହିଁରେ ଫଳୁଥିବା ଧାନ ।

୨. ପୁରୁଣା ପାନ ଲଟାରୁ ଗଜୁରୁ ଥିବା କ୍ଷଣ୍ଡା ।

୩. ବୁଢ଼ା କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ ଲଟାରୁ ବାହାରୁଥିବା କଅଁଳିଆ ଲଟା ଓ ଏଥିରେ ହେଉଥିବା ଫଳ ।

କଡ଼ା. ୧. ଏକ ସଂଖ୍ୟକ କଉଡ଼ି ।

୨. ପଚାଶଟି ପାନ ପତ୍ରର ବିଡ଼ା ।

୩. ଗୋଡ଼ ବା ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳା ।

୪. ହଣ୍ଡା, କଡ଼େଇ ।

୫. ବଡ଼ ରନ୍ଧାପାତ୍ରକୁ ହାତରେ ଧରି ଉଠାଇବା ନିମିତ୍ତ ଏଥିରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ମୁଦିଆ, ବଳୟ ।

୬. ଅତିକଟୁ ।

କଡ଼ାଇ. କରେଇ, କଡ଼େଇ, ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ନାଡ଼ଲଗା ରନ୍ଧନ ପାତ୍ର ।

କଡ଼ାଗଣ୍ଡା. ପୁରୁଣା ପଣିକିଆର ହିସାବ ।

ଏଥିରେ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କୋଡ଼ି, ପଣ, ପଦିକା, କାହାଣର ହିସାବ କରାଯାଏ ।

କଡ଼ିକାଠ. ଛାତ ଓ ପୋଲର କଡ଼ି ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ।

କଢ଼ା. ଗଜା, ଗଛ ବା ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରୁଥିବା କୁଆଁ ।

କଢ଼ାଣ. ଜମିରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ ଚାଷ ।

କଢ଼ିଆ. ଦୁଇପାଖ ବାଙ୍କୁଲି ଥିବା ଲୁହାଖଣ୍ଡ, ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ଓହଳାଇ ରଖାଯାଏ ।

କଢ଼ାଣମୁଣ୍ଡା. ସରୁ ଲଙ୍ଗଳର ମୁଣ୍ଡା ।

କଣେଇ. ଆଡ଼ ଆଖିରେ ଚାହିଁବା ।

କଣକାଣ୍ଡ. ମଉଡ଼ମରା ଘରର କଣ ବାଗରେ ଚାଳର ଶେଷ କଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଶେଣି ।

କଣନଖା. ନଖ କଣରେ ହୋଇଥିବା ଘାଆ, ଏଇ ହେତୁ ନଖ ମରିଯାଏ ।

କଣମଛା. କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ପାଣି ଶୁଖି ଆସିଲେ ବିଲରୁ ଧରା ଯାଉଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ ।

କଣମୁଛା. ଠଣା, କାତୁକୁରା ।

କଣି. ୧. ଚାଉଳ, ମୁଗ ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟାଦି ରଗଡ଼ା ଯିବା ପରେ ବୀଜକୋଷର ଭଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡମାନ ।

୨. ବାଉଁଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଶାଖା ।

କଣ୍ଟକବଲା. ଜମିବନ୍ଧକ ଦେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଭିତରେ ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବା ଚୁକ୍ତି । ସମୟ ଗଡ଼ିଗଲେ, ବନ୍ଧାଥିବା ଜମିଟି, ମହାଜନର ହୋଇଯାଏ ।

କଣ୍ଟକରିବା. ୧. କୌଣସି କାମ ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ସମୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ କରିବା ।

୨. ବାପଘରୁ ବୋହୂକୁ ଶାଶୁଘରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଦିନ ସ୍ଥିର କରିବା ।

କଣ୍ଟଦେବା. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବା ।

କଣ୍ଟଭାର. ବୋହୂକୁ ବାପଘରୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଶାଶୁଘରୁ ପଠାଯାଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ସଂଭାର ।

କଣ୍ଟା. ୧. ମୁନ, ମୁନିଆ ଅଗ ।

୨. ଲୁହା କଣ୍ଟା ।

୩. ମାଛର କଣ୍ଟା ।

୪. ବେଲଗଛ ଇତ୍ୟାଦିର ଗଣ୍ଡି ଓ ଡାଳରେ ଥିବା ମୁନିଆଁ ଅଂଶ ।

୫. ଓଜନ ଯନ୍ତ୍ରର ଦଣ୍ଡ ।

୬. ନାରୀମାନଙ୍କ ଗଭାରେ ମରାଯାଉଥିବା ଟୋପର ଥିବା ମୁନିଆ ତାର ।

୭. ବନିଶୀ ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ।

୮. କୂଅରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ଜଳପାତ୍ର କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ।

କଣ୍ଟେଇ କୋଳି. ବଣୁଆ କଣ୍ଟାଳିଆ ଗଛରେ ଶୀତଦିନେ ଫଳୁଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ କୋଳି ।

କଣ୍ଟାକଣ୍ଟି. ବରାବର ସମାନ ।

କଣ୍ଟାଛଟା. ଦୁଆର, ବାଟମୁହଁ ପ୍ରଭୃତି ବନ୍ଦକରିବା ପାଇଁ ଛଟାଯିବା କଣ୍ଟାଝଟା ।

କଣ୍ଟାପାନିଆଁ. ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋଷିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାନିଆଁ ଆକାରର କଣ୍ଟା ।

କଣ୍ଟାବାଉଁଶ. କଣ୍ଟା ଥିବା ଟାଣୁଆ ବାଉଁଶ ।

କଣ୍ଟି. ୧. ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡା ଉପରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବଗଥଣ୍ଟିଆ କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଏହାକୁ ହାତରେ ଧରି ହଳ କରାଯାଏ ।

୨. କଣ୍ଟେଇ କୋଳି ।

୩. କଣ୍ଟାଳିଆ ଝଟା ।

କଣ୍ଟିଆ. ଗାଲି ଓ ବେକ ପାଖରେ କଣ୍ଟାଥିବା ବଡ଼ ମାଛ, ଶିଙ୍ଗିମାଛ ଠାରୁ ଆକୃତିରେ ବଡ଼ ।

କଣ୍ଟିକିଲା. ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡା ଓ କଣ୍ଟିର ଯୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଟାଣୁଆ କିଲା. ଏଥିରେ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ିର ଫାଶ ଭର୍ତ୍ତିକରି, ଈଷ ଓ ଯୁଆଳିକୁ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

କଣ୍ଟିବାଡ଼ି. ଉଖୁଣି । ବେଙ୍ଗେଳା ପଡ଼ିବା ବେଳେ ବସିଯାଇଥିବା ପାଳକୁ ଉଖାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି ।

କଣ୍ଢୁଅ. ଯୁବତୀ ହେବାର ପୂର୍ବାବସ୍ଥାରେ ଉପସ୍ଥିତ କନ୍ୟା, ଯୁବତୀ ହେବା ହେବା ବୟସର ଝିଅ ।

କଣ୍ଠସାଧିବା. ଗୀତ ଗାଇବା ପାଇଁ ସ୍ୱର ସାଧନା କରିବା, କଣ୍ଠ ପରିଷ୍କାର କରି ସ୍ୱର ଧରିବା ।

କଣ୍ଠା. ୧. ଭିତରେ ଶସ ନ ଥିବା ଧାନ, ମଲା ଧାନ ।

୨. ଗୋଲିଆ କଣ୍ଠି, ବେକର ଅଳଂକାର ।

କଣ୍ଠାଝଡ଼ା. ଧାନହଳା, ଧାନଗୋଛା, ଖଳାରେ ପଡ଼େ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଗଦା ମଡ଼ା ହେବା ବେଳେ ହଳାରୁ ଯେଉଁ ଗୁଣ୍ଡଧାନ ଗଳିପଡ଼େ, ତାକୁ କଣ୍ଠାଝଡ଼ା କୁହାଯାଏ ।

କଣ୍ଠି. ୧. ସୁନାର କଣ୍ଠିମାଳ । ବେକର ଅଳଂକାର ।

କଣ୍ଠିଘେନିବା. ୧. ବେକରେ କଣ୍ଠି ପିନ୍ଧିବା ।

୨. ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ତୁଳସୀକଣ୍ଠି ପାଇ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

କଣ୍ଠିଛିଣ୍ଡା. ଦୀକ୍ଷିତ ବୈଷ୍ଣବ କଣ୍ଠି ଛିଣ୍ଡାଇ ପୁଣି ନିଜ ଜାତିକୁ ଆସିବା ।

କଣ୍ଠିଡୋର. କଣ୍ଠିମାଳ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଡୋର ।

କଣ୍ଠିଦେବା. ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷା ଦେବା ପରେ ତୁଳସୀ କଣ୍ଠି ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

କଣ୍ଠି ବଦଳ. ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ବିବାହ । ବର ଓ କନ୍ୟା ପରସ୍ପରର କଣ୍ଠି ଅଦଳବଦଳ କରି ବିବାହ କରିବା ।

କର୍ଣ୍ଣିମାଳ. କଣ୍ଠିମାଳି, କଣ୍ଠିମାଳା, ସୁନା ବା ତୁଳସୀକଣ୍ଠି ଗୁନ୍ଥା ଯାଇଥିବା ହାର ।

କଣ୍ଠୀ. ୧. ଏକ ସରିଆ ବେକର ଅଳଂକାର ।

୨. ଘୋଡ଼ା ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ା ଫିତା ।

୩. ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଥିବା ତୁଳସୀମାଳ ।

କଣ୍ଡା. ୧. ଲୁଗାକୁ ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା ପାଇଁ ଭରଣି ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାଠି ।

୨. କାଣ୍ଡିବା କାମ । କୁଟା ଚାଉଳକୁ କୁଟି ତଷୁ ବାହାର କରିବା କାମ ।

କଣ୍ଡି. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା, ଭାର ବୋହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟୋକେଇ ।

କଣ୍ଡିଆ. ୧. ବଢ଼ି ଛାଡ଼ିବା ପରେ ନଈର ଖାଲୁଆ ଅଂଶରେ ପାଣି ରହିବା ଜାଗା ।

୨. ବଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଯିବା ପରେ ପଟୁ ପଡ଼ିବା ନଈ କୂଳିଆ ଉର୍ବରା ଭୂମି ।

କଣ୍ଢେଇବାହା. ୧. ପିଲାମାନେ ପିତୁଳାକୁ ବର କନ୍ୟା ରୂପରେ ସଜାଇ କରୁଥିବା ବାହାଘର ।

୨. ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବିବାହ ।

କଣ୍ଢେଇ. ମଇର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଫଳିରେ ମରାଯାଉଥିବା କିଳା ।

କତକଲ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଡ଼ ଗିଲ ।

କତରା. ଛିଣ୍ଡା ମସିଣା ।

କତରାଗଡ଼ି. ଚାଳଘରର ମଥାନ ତଳକୁ ଲାଗିଥିବା ଛପର ।

କତରେଇବା. ଚାଳରେ ରୁଅ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ବତାକୁ କତାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା ।

୨. ଦାନ୍ତରେ ନଡ଼ିଆର କତା ଛଡ଼ାଇବା ।

୩. ଗୁଆକୁ ସରୁ ସରୁ କରି କାଟିବା ।

କତା. ୧. ଛୋଟ କଟୁରି, କାତି ।

୨. ନଡ଼ିଆ ଉପର ଚୋପା ।

୩. ନଡ଼ିଆ ଚୋପାକୁ ବାଡ଼େଇ ତହିଁରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତନ୍ତୁ ।

୪. ନଡ଼ିଆ ଚୋପାର ତନ୍ତୁରେ ତିଆରି ଦଉଡ଼ି ।

କତାକଷିବା. ନଡ଼ିଆ ଚୋପାରୁ ତନ୍ତୁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ବତୁରାଇବା ।

କତା ଛେଉଣ୍ଡି. ନଡ଼ିଆ କତାର ଦଉଡ଼ି ବଳିବା ପାଇଁ ତନ୍ତୁରେ ତିଆରି ବଳଣା ।

କତାଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି). ନଡ଼ିଆ କତାରେ ତିଆରି ଦଉଡ଼ା ।

କତାବଳିବା. କତା ଛେଉଣ୍ଡି ବା ବଳଣାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ବଳି ଦଉଡ଼ା ତିଆରି କରିବା ।

କତା ବାଡ଼େଇବା. ସଢ଼ା ଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆ କତାକୁ ପିଟଣାରେ ବାଡ଼େଇ ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ କାଢ଼ି, ତନ୍ତୁ ବାହାର କରିବା ।

କତି. ଦାଆ ବା କୋଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ହିଡ଼ର ପାଖଅଂଶ କାଟି ପକାଇବା । ହିଡ଼କତି କରିବା ।

କତିହାଣିବା. କତି କରିବା ।

କତୁଆ. ୧. ବଡ଼ ନିହଣ ।

୨. ମାଟି କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଶସ୍ତ୍ର, କାତୁଆ ।

କତୁରା. ୧. ଅଗ କଟା ଯାଇଥିବା ।

୨. କତୁରି ଦ୍ୱାରା କଟା ଯାଇଥିବା ।

କତୁରା ଆମ୍ବୁଲ. କଞ୍ଚା ଆମ୍ବର ଶସକୁ ଚାଞ୍ଛି ତିଆରି କରାଯିବା ଆମ୍ବୁଲ।

କତୁରାଗୁଆ. ସରୁ ସରୁ ହୋଇ କଟା ଯାଇଥିବା ଗୁଆ ଖଣ୍ଡ ।

କତୁରାବାଳ. ୧. କତୁରି ଦ୍ୱାରା କଟା ଯାଇଥିବା ବାଳ ।

କତୁରିଆ. ଗଉଡୁଣୀ ଓ ଚାଷୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ପତଳା ବଳା ।

କତୁରିବା. ୧. ଅଗରୁ କାଟି ଛୋଟ କରିବା ।

୨. କତୁରିରେ ବାଳ କାଟିବା ।

କତୁରି. ୧. କଇଁଚି, ବଳକଟା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨.ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଣ ।

୩. ଲୁହା, କଂସା, ସୁନା, ରୁପାର ମିଶ୍ରିତ ଧାତୁରେ ତିଆରି ସଧବା ପିନ୍ଧା ଚୂଡ଼ି ।

୪. ସୁନା, ରୁପା, ତମ୍ବା ପାତିଆ କାଟିବା ପାଇଁ ବଣିଆ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଧାରୁଆ କଇଁଚି ।

୫. ଘଣା ଗଣ୍ଡିରୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଏହା ଉପରେ ବସି ତେଲୀ ବଳଦ ଅଡ଼ାଏ । ଏହାର ମୂଳ ଅଂଶଟି ଘଣାର ଜିଭା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଥାଏ ।

କଥା. ୧. ଗପ ।

୨. ସତ୍ୟ, ପ୍ରତିଜ୍ଞା ।

୩. ନ୍ୟାୟ ନିଶାପ ।

କଦମା. ୧. ଦାମୁଡ଼ି, ଯୁବ ମଇଁଷି ।

୨. ଚୁଡ଼ାଚକଟା ।

କଦମ୍ବ. ବର୍ଷା କାଳରେ ଫୁଟୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଗୋଲିଆ ଫୁଲ, ଏହାର ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାକ ଲୋମ ପରି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ।

କଦକିଳାନ୍ଦି. କଦଳୀ ଭଣ୍ଡାରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ଫେଣାଯୁକ୍ତ କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା ।

କଦଳୀ ଚକଟା. ପାଚିଲା କଦଳୀରେ କ୍ଷୀର, ଚିନି ମିଶାଇ ଚକଟା ହେବା ଖାଦ୍ୟ, ଅମୃତକୁଣ୍ଡ ।

କଦଳୀପୁଆ. କଦଳୀ ମୁଣ୍ଡାରୁ ବାହାରୁଥିବା କୁଆଁ, କଦଳୀ ଚାରା, ଏହାକୁ ଲଗାଇଲେ ନୂଆଗଛ ହୁଏ ।

କଦଳୀପେଣ୍ଡା. ଫଳନ୍ତା ଗଛରୁ ଓହଳିଥିବା କଦକିଳାନ୍ଦି ।

କଦଳୀପାଟୁଙ୍ଗା. କଦଳୀ ଗଛର ଶୁଖିଲା ଚୋପା ।

କଦଳୀଫାଉଡ଼ା. କଦଳୀ ଗଛର କଞ୍ଚାଳିଆ ଲମ୍ବା ଚୋପା ।

କଦଳୀଫେଣା. କଦଳୀ କାନ୍ଦିରେ ଥିବା କଦଳୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ପେନ୍ଥା ।

କଦଳୀଭଣ୍ଡା. କଦଳୀ କାନ୍ଦିର ଅଗରେ ଥିବା ବଡ଼ ପୁଷ୍ପ କୋଷ ।

କଦଳୀମଞ୍ଜା. କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜା ଅଂଶ, ଏହା ଖୁବ୍ ନରମ ଓ ଧଳା । ଏହାକୁ ଭଜା, ତରକାରି ଓ ରାଇ କରି ଖିଆଯାଏ ।

କନା. ୧. ଲୁଗାର ଅଂଶ ।

୨. ଡେଣ୍ଡାର କେନା ଖୁଣ୍ଟି ।

୩. ଘର ଶେଣିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କଇଁଚି ।

୪. ଗଛ ଡାଳରେ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇଥିବା ଶାଖା ।

କନାପଟା. ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ଲୁଗାପଟା ।

କନାମୁଠି. ଖୁର, କଇଁଚି ଆଦି ରଖାଯିବା ଭଣ୍ଡାରିଙ୍କ କନାମୁଣି ।

କନାମୁଠିଆ. ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଭଣ୍ଡାରି ।

କନିଆଁ ବହୁ. ବାଳିକା ବଧୂ, ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବିବାହ କରିଥିବା କନ୍ୟା, କନ୍ୟା ବୟସର ବୋହୂ ।

କନିଆଁବାହା. ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କା ବାଳିକାର ବିବାହ ।

କନିଆଁଭାରିଯା. ଅଧିକ ବୟସର ବରର ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷର ବାଳିକା ସ୍ତ୍ରୀ ।

କନିଆଁ ମା. ବିମାତା ।

କନିଆଁଶାଶୁ. ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ଶାଶୁ, ବିମାତା ଶାଶୁ ।

କନିଶିରି. କାନସିରି, ଆପେ ଆପେ ପାଣି ଜାଗାରେ କଅଁଳୁଥିବା ଶାଗ ବିଶେଷ । ଏହାର କାଣ୍ଡ ନଟାଳିଆ ।

କନ୍ତାରି. ଲମ୍ବାଳିଆ ବହୁ ରସ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଆଖୁ ।

କନ୍ଥ. ଝରକା ବନ୍ଧର ତଳକାଠ ।

କନ୍ଥଲି. ଛୋଟିଆ କନ୍ଥା ।

କନ୍ଥଡ଼ା. ଚିରା ଲୁଗାକୁ ସିଲେଇ କରି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଶେଯ ।

କନ୍ଥା. ୧. ତାଳି ପଡ଼ିଥିବା ଚିରାଲୁଗା ।

୨. ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାକୁ ଏକାଠି କରି ସିଲେଇ କରାଯାଇଥିବା ଶେଯ ବା ଆଚ୍ଛାଦନ ବିଶେଷ ।

କନ୍ଦ. ୧. କନ୍ଦମୂଳ ।

୨. ଓଲୁଅ, ସାରୁ ।

୩. ନବାତ ।

କନ୍ଦା. ୧ .ପାଣିରେ କାମ କରିବା ହେତୁ ହାତ ପାଦରେ ହେଉଥିବା ଘା' ।

୨. ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି, ତାଳ ଓ କିଆ ଗଛ ଅଗ ପତ୍ର ତଳେ ଥିବା କଅଁଳିଆ ଅଂଶ ଖାଇବାକୁ ଏହା ନରମ ଓ ମିଠାଳିଆ ।

କନ୍ଦପାଳ. ଚିନିକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ସିରା କରି ଏଥିରେ ଖଇକୁ ଖରଡ଼ି ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଉଖୁଡ଼ା ।

କନ୍ଦଲକାଠି. ଜୁଆକିଳା, ଯୁଆଳି ଖିଲ ।

କନ୍ଦା ବସିବା. ଧାନ ଗଛର ଥୋଡ଼ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛର ଗର୍ଭ ମୋଟା ହେବା ।

କନ୍ୟାଦାନ. ବାହା ବେଦିରେ କନ୍ୟା ବାପା, ଜାମାତାଙ୍କ ହାତରେ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରିବା ।

କନ୍ୟାଦେଖା. ପୁଅ ବାହାଘର ପାଇଁ କୌଣସି କନ୍ୟାକୁ ବୋହୂ ରୂପେ ନିର୍ବାଚନ କରିବା ।

କନ୍ୟାସୁନା. ୧. ବରକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦିଆଯିବା କନ୍ୟା । କନ୍ୟା ଶୁଳ୍କ, ଯୌତୁକାଦି ।

୨. କନ୍ୟାଟିକୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ କନ୍ୟା ପିତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଅର୍ଥ ।

କପକନା. ଡେଣ୍ଡାର ଅଳସିରା । ଡେଣ୍ଡାର ଦୋକେନା ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ପଡୁଥିବା ଅଖା ବା ମୋଟା କପଡ଼ା ।

କପା. ୧. ତୂଳା ଓ ଏହାର ଗଛ । ଏହାର ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟିଯାଏ ଓ ଏଥିରୁ ତୂଳା ବାହାରେ ।

୨. ଡେଣ୍ଡାର ବାହାଲ ତଳେ ଓ ଦୋକେନା ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା କନା ।

କପାଖାଇ. କପା ଫଳରୁ କପା କାଢ଼ି ପୃଥକ କରିବାର ଖାଇ ବା ଯନ୍ତ୍ର ।

କପା କକଡ଼ା. ୧. ମଞ୍ଜିଥିବା କପାଖୋଳ ।

୨. କପାର ଅଫୁଟା ଫଳ ।

କପାସିଆ. ୧. ଘର ଘର ବୁଲି କପା କିଣୁଥିବା ଲୋକ ।

୨. ଧୂଆଁ ପତ୍ର ବିକାଳି ।

କପିକଳ. ଶଗଡ଼ି, ଭାରି ଜିନିଷ ତଳୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଚକରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

କର୍ପୂରନଳି. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ । ଲବଙ୍ଗ, ମରିଚ, କର୍ପୂର ଚିନିର ପୁରମିଶା ମଇଦା ତିଆରି ପିଠା ।

୨. ବାଜୁ, ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଂକାର ।

କର୍ପୂର ମାଳିଆ. ବାଜ. ସୁନା ବା ରୁପା ତାରରେ ବୁଣା ଗାଈଛନ୍ଦ ଭଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ବାହୁ ଅଳଂକାର ।

କର୍ପୂରମାଳ. କର୍ପୂରମାଳା, କର୍ପୂରରେ ଧଳା ଧଳା ଗୁଳିରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ମାଳା ।

କବ(ବି)ଜା. ଚୌକାଠ ସହିତ କବାଟକୁ ଝୁଲାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ଫାଳିଆ ଧାତୁପତ୍ର ।

କବଚି(ଜି)ବା. ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ କିଳିବା ।

କବଟା. ଛିଣ୍ଡା ବା ଚିରା ଲୁଗା ।

କବାଟପରିଛା. ପାଟ ପଥର, ଦେଉଳର ଦୁଆର ବନ୍ଧରେ କବାଟ ବନ୍ଦ ହେବା ପରେ ପଡୁଥିବା ଲମ୍ବା ପଥର ।

କବାବ୍‌ଚିନି. ଶୀତଳଚିନି, ମରିଚ ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାରର ଫମ୍ପା ମସଲା । ପାନଲଟା ପରି ଲଟାରେ ଏହା ଫଳେ ।

କବାରି. ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ କାଟି ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଅଙ୍ଗାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିକୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କବିରାଜ. ବୈଦ୍ୟ, ଆୟୁର୍ବେଦିକ ଚିକିତ୍ସକ ।

କବିରାଜୀ. ବୈଦ୍ୟବୃତ୍ତି, ଯେ ଆୟୁର୍ବେଦ ଚିକିତ୍ସା କରନ୍ତି ।

କମଞ୍ଚା. କମାଣି ବାଡ଼ି, ସରୁକାଠ ବାଡ଼ିରେ ଦଉଡ଼ା ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ, ଏହାକୁ ଭଅଁରରେ ଗୁଡ଼ାଇ, ଭଅଁର ଘୂରାଇଲେ ଭଅଁର କାଠରେ କଣା କରେ ।

କମଣ. ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବାରମ୍ବାର ଚାଷ ।

କମଣ୍ଡଳ. ଜଳପାତ୍ର, ଢାଳ ଆକାରର ଜଳପାତ୍ର, ଏହାକୁ ଓହଳାଇ ଧରିବା ପାଇଁ ଏଥିରେ ନାଡ଼ ଲାଗିଥାଏ ।

କମରପଟା(ଟି). ୧. ଅଣ୍ଟାରେ ବେଢ଼ାଇ ପିନ୍ଧିବା ପଟି ବା ବସ୍ତ୍ର ।

୨. ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

୩. ଓଡ଼ିଆଣୀ, ବିଛା, ସୁନା ବା ରୁପା ତିଆରି ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

କମଳପଟା. ଗୁହାଳରେ ଥିବା ଗୋରୁକୁଣ୍ଡ, ପଟା ବାଡ଼, ବାଉଁଶ ବାଡ଼ ।

କମାଣି. ୧. ନାରୀମାନଙ୍କର ନଖକଟା, ଗୋଡ଼ରେ ଅଳତା ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ଶୋଭାଯୁକ୍ତ କର୍ମ ।

୨. ବନ୍ଧୁକ ନଳିରେ ବସୁଥିବା ଲୁହା ମୁଦିଆ ।

୩. ଭଅଁର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଢ଼େଇଙ୍କର ରସିଲଗା ବାଡ଼ି ।

କମାର. ଓଝା, ଲୁହା କାରିଗର ।

କମାରଶାଳ. କମାରର କର୍ମ ସ୍ଥଳ, ଭାଟି ।

କୟାଁ. ୧. କଞ୍ଚା ତେନ୍ତୁଳି ।

୨. ସିଡ଼ି ବା ନିଶୁଣିର ଫଳି ।

କରମା ପର୍ବ. ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଏକ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପର୍ବ । କ୍ଷେତରେ ଉନ୍ନତ ଫସଲ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇ ପର୍ବ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ କରମାଡାଳକୁ ମାଟିରେ ପୋତି, ଏହା ଉପରେ ହଳଦି ପାଣି ପକାଇ ଧୁଆଯାଏ, ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲ ଫଳ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ବିବାହିତ ଲୋକେ ଆଷାଢ଼-ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ବୁଢ଼ୀକରମା ପୂଜା କରନ୍ତି । ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାମାନେ ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ

କରୁଥିବା କରମା ପୂଜାକୁ ରାଜାକରମା କୁହାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଗାଁର ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗାଁର ଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଆଣାଇ କରୁଥିବା କରମା ପୂଜାକୁ ଡେଲାକରମା ପୂଜା କୁହାଯାଏ ।

କରଚୁଲି. ଡଙ୍କା, ପିତଳର ଅଣକ ।

କରଞ୍ଜି. ଗୋଲିଆ ପୁରଦିଆ ପିଠା ।

କରଟା. ୧. ଅତି କଷ୍ଟରେ ଗାଈ ଦୁହାଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୨. ଏକାଦଶାହରେ କରାଯାଉଥିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ।

୩. ଛୋଟ କରିଆ, ପତଳା ଗାମୁଛା ।

୪. ତରାଜୁରେ ତେଲଗିନା ଇତ୍ୟାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥର ଆଧାର ଥୋଇ ଓଜନ କରିବା ବେଳେ, ଦଣ୍ଡିର ଅପର ପଟରେ ପକାଯାଉଥିବା ସମଓଜନ ପରମାଣର ମାଟି ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ, ପାସାଙ୍ଗ ।

କରଡ଼ି. ୧. ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥାଦି ଛୁଇଁର ଶୁଖିଲା ଚେପା ।

୨. ବାଉଁଶ ଗଜାର ଖୋଳପା ।

କରଜ. ରଣ ନେବା ।

କରଣ. ୧. କାୟସ୍ଥ, ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭଜାତ ବୈଶ୍ୟ ପୁତ୍ର

୨. ରାଜା, ଦେବତା, ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ହିସାବ ଲେଖକ କର୍ମଚାରୀ । ଦେବତାଙ୍କର କର୍ମଚାରୀମାନେ ଶ୍ରୀକରଣ, ତଡ଼ାଉକରଣ, ଦେଉଳିକରଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ବର୍ଗର କରଣ ଅଛନ୍ତି ।

କରଣି. ୧. ଖୁରୁପି ।

୨. ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହତିଆର ବିଶେଷ ।

କରଣିଅକ୍ଷର. ଏକ ବିଶେଷ ଆକୃତିର ଛଟା ଅକ୍ଷର ।

କରଣ୍ଡ. ବେତ ବା ବାଉଁଶବୁଣା ପେଡ଼ି, ଥଳି ଇତ୍ୟାଦି ।

କରତ. କାଠ ଚିରଟ କରି ପଟା ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ବଢ଼େଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଧାର ଥାଏ । ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । କାଠ ଉପରେ ରଖି ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ଏହାକୁ ଭିଡ଼ା ଓଟରା କଲେ କାଠ ଚିରି ହୋଇଥାଏ ।

କରତାଳ. ୧. ଦୁଇ ହାତର ତାଳି ।

୨. କଂସା ବା ଧାତୁ ତିଆରି ଗିନି । ଏହାକୁ ହାତରେ ଧରି ବଜାଇଲେ ତାଳ ରକ୍ଷା ହୁଏ । ଏହାକୁ ଗୋଲାକାର, ମଧ୍ୟାଂଶ ଖାଲୁଆ ଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଡୋର ବା ଫିତା ଲାଗିଥାଏ ।

କରତିଆ. କରତରେ କାଠ ଚିରୁଥିବା ମିସ୍ତ୍ରୀ, କାଠ ଚିରାଳି ।

କରଧନି. ଅଣ୍ଟାସୂତା, ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୂତା କିମ୍ବା ଧାତୁ ତିଆରି ସୂତା, ଅଣ୍ଟା ବିଛା ।

କରପଟି. ଛିଣ୍ଡାକନା, କୌପୁନି ।

କରବା. ବଣଆଳୁ, ମାଟି ତଳେ, ଫଳେ, ମାଟି ଆଳୁ ପରି ଏହାର ଲଟା ।

କରବାଡ଼. ୧. ବଡ଼ ଗାଁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଛୋଟ ଗାଁ, ପଡ଼ା ।

୨. ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଛୋଟ ଗାଁ ।

କରବୀର. କନିଅର ଜାତୀୟ ଫୁଲ ଓ ଗଛ । ଏଥିରେ ଫଳ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଛୁଇଁ ହୁଏ ।

କରମଙ୍ଗା. ଏକ ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ଖଟା ଫଳ ଓ ଗଛ । ଏହାର ପାଞ୍ଚଟି ଶିରା ଥାଏ ଶରତ ଓ ଶୀତ ଋତୁରେ ଏଇ ଫଳ ପାଚେ ।

କରମା. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ଯାତ୍ରା, ପୂଜା, ନୃତ୍ୟ । କରମାସାନି ଦେବତା ରୂପେ, ଡାଳଟିଏ ପୋତି ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏହା ପାଖରେ ସମୂହ ଗୀତନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ । ଏକ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପୂଜା ପରମ୍ପରା । କରମାଗୀତ ଗାନ ସହିତ ନାରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ।

୨. କଡ଼ମା, ଅସମୟରେ ଗଜୁରି ଉଠୁଥିବା ଧାନ ଗଛ ଓ ଧାନ କେଣ୍ଡା ।

୩. ଅକାଳରେ ହେଉଥିବା ଫଳ ।

କରମୂଲ. ଗହଣା ଇତ୍ୟାଦି ଗଢ଼ିବା ନିମିତ୍ତ କାରିଗରକୁ ଦିଆଯିବା ମୂଲ ।

କରାସୂତା. ମଙ୍ଗଳ କାମରେ ବାହୁମୂଳରେ ବନ୍ଧାଯିବା ସୂତା, ବ୍ରତ ବା ମଙ୍ଗଳସୂତ୍ର ।

କରାଟ. ୧. ଧାତୁ ତିଆରି ଛୋଟ ଡିବା ।

୨. କୁଣ୍ଡ ।

୩. କାଠଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ ।

କରାଟି. କଙ୍କଣ ବା ପାହୁଡ଼କୁ ଦୁଇ ଫାଳିଆ କରି, ଏହାକୁ ପିନ୍ଧିବା ଉପଯୋଗୀ କରାଯିବା ପାଇଁ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୁପା ପାତିଆ ।

କରାଣ୍ଡିଆଳୁ. ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ହେଉଥିବା ମୂଳ ଜାତୀୟ ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ ।

କରାଳି. ଉଖୁଣି, ଧାନ ବେଙ୍ଗଳାରୁ କୁଟା ଉଖାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କା ବାଡ଼ି ।

କରିଆ. ୧. ଅତିଛୋଟ, ଲୁଗା, ଗାମୁଛା, ।

୨. ଅଣ ଓସାରିଆ ଓ ଛୋଟଖଦି ।

୩. ଜାଲଜାଲୁଆ ଛୋଟଗାମୁଛା ।

କରୁଆ. ୧. ଛୋଟଥାଳିଆ, ରେକାବି ।

୨. ଗଡୁ, ନଳୀ ଲାଗିଥିବା ଧାତବ ଜଳପାତ୍ର ।

କରେଇ. ୧. ଧାତୁ ତିଆରି ନାଡ଼ଲଗା ଚଟକା ରୋଷେଇ ପାତ୍ର ।

୨. ଡଙ୍ଗା ଭିତରର ପାଣିକୁ ପଦାକୁ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ର । ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ହେତୁ ଏହାକୁ ବେଣ୍ଟୁଲା କୁହାଯାଏ ।

କର୍କଚାଲୁଣ. ମାଟିଆ ଲୁଣ, ସମୁଦ୍ର କୂଳ ଜମିରେ ପଟାଳି କରାଯାଇ ଅମଳ ହେଉଥିବା ଲୁଣ ।

କର୍କଟ. ୧. ତରାଜୁ କାଠିର ବଙ୍କା ଅଗ ।

୨. କଟକଟିଆ ନାଗ ।

କର୍ତ୍ତା. ୧. ବାହା, ବ୍ରତ, ହୋମ, ଯଜ୍ଞାଦି, ଦେବପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ କର୍ମ ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି, କନ୍ୟା ବା ବରର ପିତା ।

୨. ହୋମ, ଯଜ୍ଞ, ଦେବପୂଜାଦି କର୍ମର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ।

କର୍ମ. ପୂଜା ପାଠ ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଧର୍ମକ୍ରିୟା ।

କର୍ମକର୍ମାଣି. ବୈଦିକ ପଦ୍ଧତିରେ ହେଉଥିବା କର୍ମବିଧି ।

କର୍ମକୋଢ଼ି. ଅତି ଅଳସୁଆ, କର୍ମବିମୁଖ ।

କର୍ମାଣିଆ. କର୍ମ କର୍ମାଣି କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

କଲ୍କ. କୌଣସି ଚେର, ମୂଳାଦିକୁ ବାଟି କରି ରୋଗ ଉପଶମ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବିଧି ।

କଲ୍ଣା. ଚାଳଘରର ଗୁଅ ।

କଲଚି. କୁଳୁଚି, ଧାନ କୁଟା ବେଳେ ଗୋଟା ଚାଉଳର ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ଅବସ୍ଥା ।

କଳପ. ଲୁଗାରେ ଦିଆଯିବା ମଣ୍ଡ ।

କଳନ୍ତର. ଶୁଦ୍ଧ, ସମ୍ଯକ୍ଶୁଦ୍ଧ ।

କଳପବଟ. କାମନା ପୂରଣକାରୀ ବଟବୃକ୍ଷ । କାମନା ପୂରଣ ହେବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧନ୍ତି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଡୋର ଫିଟାଇ ଏଠାରେ ଭୋଗରାଗ କରନ୍ତି ।

କଳପାଚେଙ୍ଗ. ଚେଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାରର ମାଛ ।

କଳମ. ଏକ ଜାତୀୟ ଜଳଜ ଶାଗ ।

କଳବଳ. ଛଟପଟ ।

କଲମ. ୧. କାଳି ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖା ଯାଉଥିବା ଲେଖନୀ ।

୨. ବଣିଆଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ମୁନିଆଁ ଯନ୍ତ୍ର ।

୩. କାଚ, ଝାଡ଼ ପ୍ରଭୃତିରେ ଲାଗିଥିବା ତିନି କୋଣିଆ କାଚଖଣ୍ଡ ।

୪. ନୂଆ ଗଛ ପାଇଁ ପୁରୁଣା ଗଛରୁ

କଟାଯିବା ଚେର ଲଗା ଡାଳ ।

କଲମି. ୧. ଗଛରୁ କଲମ କରାଯାଇଥିବା ଗଛ ।

୨. କଲମ ହୋଇଥିବା ଗଛରୁ ଉତ୍ପାଦିତ ଫଳ ।

କଲରା. ପିତାଫଳ ବିଶିଷ୍ଟ ଲତା ଓ ତା'ର ଫଳ ।

କଲରାପତ୍ରିଆ. କଲରା ପତ୍ର ପରି ଚିହ୍ନ ଥିବା ବାଘ ।

କଳସ. ୧. ଜଳପାତ୍ର, ଘଟ, ଘଡ଼ା, ମାଟିଆ ।

୨. ଦେଉଳ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ଦଧିନଉତି ।

୩. ମଙ୍ଗଳ କାମ, ପୂଜା ପାର୍ବଣରେ ପୂଜା ହେଉଥିବା ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମ୍ଭ ।

୪. ଆଠସେର ପରିମାଣ ।

କଳସା. ୧. ଯୋଡ଼ା ହେବା ପାଇଁ ଦୁଇପଟା ଦାଢ଼ରେ ଲମ୍ବା ହୋଇ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

୨. ପଟା ଯୋଡ଼ା ହେବା ପାଇଁ ବଢ଼େଇଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ନିହଣ ବା ଟାଗୀ ।

୩. ମଙ୍ଗଳଗାନ ବିଶେଷ ।

କଳସାଇବା. ପଟା ସହିତ ପଟା ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଚଞ୍ଚା ଅଂଶକୁ ତଳ ଉପର କରି ଚଢ଼ାଇବା ।

କଳା(ଳେ)ଇ. ବିଲରୁ କଟା ହୋଇ ବିଡ଼ା ବିଡ଼ା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଧାନହଳା ।

କଳାକନା. ହାଣ୍ଡିଧରା କନା ।

କଳାଜମି. ୧. ସବୁପ୍ରକାର ଫସଲ ହେବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଜମି ।

୨. ଡିଅ ଜମି, ଘରଡିହ ।

କଳାଜିରା. କଳାରଙ୍ଗର ଜିରା ମସଲା, ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗର ମଂଜି । ଏଥିରେ ବିବିଧ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ରହିଛି ।

କଳାତୁଳସୀ. କଳାରଙ୍ଗର ପତ୍ର ଥିବା ତୁଳସୀଗଛ ଓ ଏହାର ପତ୍ର । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ରହିଛି ।

କଳାପାତୀ. ୧. କଜଳ ରଖିବା ପାଇଁ ଧାତୁ ତିଆରି ଆଧାର ।

୨. କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ ।

୩. ଡଙ୍ଗାର ଯୋଡ଼ ପଟା ଗୁଡ଼ିକର ସନ୍ଧିରେ ତରଳା ଝୁଣା ମାରି ଫାଟ ବନ୍ଦ କରିବା ।

କଳାବଇଁଶି. କାତି ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ମାଛ ।

କଳାବୁଆ. ବେଉଷଣ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସାମାନ୍ୟ କଳାରଙ୍ଗ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଧାନଗଛ ।

କଳାବେଠିଆ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରାରେ ରଥ ଟାଣିବା ପାଇଁ , ପୁରୀରେ ରହୁଥିବା ଶବରଙ୍କ ବଂଶଧର ।

କଳାରାଆଟ ଘର. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ।

କଳି. ୧. ଝଗଡ଼ା, କଳହ ।

୨. ଦାହାଡ଼ା ଗଛ ଓ ଫଳ ।

୩. କଳିଯୁଗ, କଳିକାଳ ।

କଲି. ୧. ଗଂଜେଇ ଗଛର ଗଜା ।

୨. ବାଳର ଭଂଗୀ, କାନପାଖ ଗାଲରେ ଥିବା ବାଳ ।

୩. କଳା-ସିନ୍ଦୂର ଇତ୍ୟାଦିରେ ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର ଚିତା ।

କଳି ଅନ୍ଧଣ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପେଟରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ୧୬ ହାତିଆ ଲୁଗା ।

କଳିଆରି. ୧. କଡ଼ିଆଳ, କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ଖଡୁ ବା ବଳୟ ।

୨. ଘୋଡ଼ା ପାଟିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଫିତାଲଗା ଲୁହାବଳୟ ।

କଳିକତରା. ମାଟି କାଦୁରେ ଗାତ କରି ରହୁଥିବା ପକ୍ଷୀଥିବା କୀଟ ।

କଲିକା. ହୁକାଟଣା ଚିଲମ ।
କଲିଚା. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଣୁଆ କାଠଗଛ ।
କଲିଚୂନ. ଶିପଚୂନ, ଗେଣ୍ଡା, ଶାମୁକା ପୋଡ଼ା ହୋଇ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଚୂନ ।
କଳିଯୁଗ. କଳିକାଳ, ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ ମତରେ ଚତୁର୍ଥ ଯୁଗ ।
କଲୁଆଁ. ଅମଣିଆଁ, ଦେବ ଭୋଗ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଥଚ ନିବେଦିତ ହୋଇ ନଥିବା ଭୋଗ ।
କଲ୍ୟାଣଘର. ବ୍ରତଘର, ବାହାଘର ।
କଷ୍ଣା. ଲଙ୍ଗଳଲୁହା ।
କଷା. ୧. କଷଟି ପଥର ।
୨. ପାଣିରେ ପଡ଼ି ପାଗ ହୋଇଥିବା ନଡ଼ିଆ କତା ।
କଷ କରିବା. ୧. ନଡ଼ିଆ କତାକୁ ବତୁରାଇ ପାଗ କରିବା ।
୨. ଲୁଗା ରଙ୍ଗ କରିବା, ରଙ୍ଗ ମଡ଼ାଇବା ।
୩. ବାଉଁଶ, ବତା, ଲଇ ଆଦି ପାଗ କରିବା ।
କଷଣି. ୧. ଗୋଡ଼ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି ।
୨. ହାତଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦିଆ ।
୩. ଖୋଷଣି, ଅଣ୍ଟାର ଡାହାଣ ପାଖରେ ରହୁଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଅଂଶ ।
କଷରା. ଫିକା ନାଲିଆ, ନାଲି ଓ ମାଟିଆ ରଙ୍ଗ ମିଶା ।
କଷି. ୧. ଛୋଟ କଞ୍ଚା ଫଳ ।
୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ଜଙ୍ଗଲି କାଠଗଛ ।
୩. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଦାନ ।
୪. ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡ଼ି ଖେଳ ।
କଷୁଣୀ. ଧନୁର ଗୁଣକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦିଆ ।
କଷପାଣି. ଗଛ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ବାହାରୁଥିବା ଅଠାଳିଆ ରସ ।
କସପିଛୁଆ. ଜାରଜ, ବେଶ୍ୟାପୁଅ ।
କସିପାଞ୍ଚ. ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡ଼ି ଖେଳ । ଏଥିରେ ପାଞ୍ଚକଡ଼ା କଉଡ଼ି ନେଇ ଦୁଇଜଣ ଖେଳି ପାରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ କସି ହୁଏ ।
କସୋରନଡ଼ିଆ. ଅଧା ନଡ଼ିଆ ।
କସ୍ତା. ୧. ନାଲି ସୂତା ।
୨. ମୋଟାଳିଆ, ରଙ୍ଗୀନ୍ ଲୁଗା ।
୩. ନାଲି ସୂତାରେ ତିଆରି ମୋଟା ଲୁଗା ।
କହୁଣିଆ. ଚାଳ ଘରର ପିଣ୍ଡା ପାଖକୁ ଚାଳକୁ ଟେକି ଧରିଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।
କାଁଚି. ଛୋଟିଆ ତେଲଗିନା ।
କାଁଥି. କାନ୍ଥି, ଅଧାକାନ୍ଥ, ମାଟିକାନ୍ଥ, ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ କାନ୍ଥ ।
କାଁଆଳ. କାହାଳ, କୁହୁଡ଼ିଆ, ମେଘୁଆ ପାଗ ।
କାଇ. ୧. ଗଛରେ ରହୁଥିବା ନାଲି ଜନ୍ଦା ।
୨. ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ମାଟି ।
କାଇଁଚ. ଗୁଞ୍ଜଫଳ ।
କାଇଁଚ ଡାଲା. ଖରି ଗଛରେ ତିଆରି ଡାଲା ।
କାଇଁଚମାଳା. ଗୁଞ୍ଜ ଫଳରେ ଗୁନ୍ଥା ମାଳି ।
କାଇଁଚକାକୁଡ଼ି. କଇଁଚି କାକୁଡ଼ି, କୁଆଁ ମଇତା ।
କାଇଁଶ. ଖରି, କାଶତୃଣ ।
କାଇଘର. ୧. ଚାଳଘର, ମାଟିଘର, କଚାଘର ।
୨. କାଇମାନେ ତିଆରି କରିଥିବା ପତ୍ର କୁଡ଼ିଆ ।
କାଇବସା. କାଇଘର, ନାଳିଜନ୍ଦାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିଆର ବସା । ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି ଜନ୍ଦାମାନେ ଗୋଲାକାର ଠୋଲା କରି ଏଥିରେ ରହନ୍ତି ।
କାଇଲୁଗା. ଗେରୁଆ ଲୁଗା ।

କାଇମାଟି. ସାଜିମାଟି, ଫିକାରଙ୍ଗର ମାଟି ।

କାଉଁଡି. ଡାବରପୁଆ ଖେଳରେ ଗାତ ନିକଟରୁ ପୁଆ ପଡ଼ିଥିବା ଦୂରତା ପରିମାପକ ସଂକେତ ।

କାଉଁରି. ୧. ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ବାଡ଼ି ।

୨. କୁଆଁରୀ ।

କାଉଁରିଆ. ନଳିତା, ଛଣପଟ, ଧନିଚା ଗଛର ଚୋପାଛଡ଼ା କାଣ୍ଡ ।

କାଉଁରୀଚାନ୍ଦ. ପ୍ରତିପଦା ତିଥିର ଚନ୍ଦ୍ର ।

କାଉଁରୀବର. କୁମାରୀ ପୋତିଥିବା ବର ।

କାଉଁରୀମନ୍ତ୍ର. ଗୁଣି ଗାରିଡ଼ିର ମନ୍ତ୍ର ।

କାଉଁରୀହାଡ଼. କୁହୁକ ହାଡ଼, କୁଆଁରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିଥିବା କନ୍ୟାର ଅସ୍ଥି ।

କାଉକଣ୍ଠି. ନାନା ରଙ୍ଗର ମାଳିରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା କଣ୍ଠି ।

କାଉଚିଆ. ୧. ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷହୀନ ଛୋଟ ସାପ ।

୨. ଅଣ ଓସାରିଆ ରାସ୍ତା ।

କାଉଡ଼ିଆ. ଭାରୁଆ ।

କାଉଣି. ଏକ ଅଙ୍ଗିଆ ଭାର ।

କାଂସୁଲି. ପୋଲା ଓ ଗୋଲିଆ ଜିନିଷ ବାଡ଼େଇ ଠୋଲା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଠେସ, ଠସା ।

କାକତୁଆ. ଶୁଆ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବାଳିଆ ପକ୍ଷୀ ।

କାକରା. ୧. ମଶାଲ ଜଳା ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତେଲଭିଜା ବଳିତା ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ଚଟକା ଛଣା ପିଠା । ଚାଉଳଚୂନାରେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ଖଳି ଜନ୍ତି ଏହାକୁ ଗୋଲିଆ ଓ ଚଟକା କରି ଘିଅରେ ଛଣା ଯାଏ । ସାଦା କାକରା ଏବଂ ପୁରକାକରା ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ।

କାକୁଡ଼ିଆ. ୧. ବଣୁଆ ଲଇ ବିଶେଷ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ରଗଡ଼ା ଘାସ ।

କାକୁଡ଼ି. ଲତା ଫଳ, ଏହାକୁ କଞ୍ଚା ଖିଆଯାଏ । ପାଚିଲା କାକୁଡ଼ି ଆମ୍ବିଳ କରାଯାଏ ।

କାକୁଡ଼ିଖାଇ. ଗୋସାଣୀ ଯାତର ମେଢ଼ରେ ବାହାରିବା ଦେବୀ ପ୍ରତିମା ବିଶେଷ ।

କାଙ୍କ. ମାଟିହଣା ସରୁଆମୁହାଁ ଲୁହା କୋଦାଳ, ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଥାଏ ।

କାଙ୍କଡ଼. ବଣୁଆ ଲଟା ଓ ଏହାର ଫଳ । ଏଇ ଫଳକୁ ପରିବା ରୂପେ ଖିଆଯାଏ । ଏହି ଫଳ ଉପରେ ସରୁଆ ନରମା କଣ୍ଟା ଥାଏ । ବର୍ଷାଦିନେ ଏହା ଫଳେ ।

କାଙ୍ଗାଳି ଭୋଜନ. ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ମାଗଣା ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

କାଙ୍ଗୁ. ୧. ସୁଆଁ ଜାତୀୟ ଧାନ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ଲଟା ଫଳ ।

କାଙ୍ଗୁଲ. ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ହରଡ଼ ।

କାଙ୍ଗୁଲା. ସୁନା ରୁପାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ।

କାଚରା. କାଚ ବିକାଳି ।

କାଛ. କରିଆ, ଛୋଟଖଦୀ, ଛୋଟ ପତଳା ଓ ରଙ୍ଗୀନ୍ ଲୁଗା । ଲେଙ୍ଗୁଟି, ଛୋଟ କଟି ବସ୍ତ୍ର ।

କାଛା. ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଲେଙ୍ଗୁଟି, କାଛିଆ ।

କାଜ. ୧. ବର୍ଷା ପାଣି ଗଡ଼ିଯିବା ପାଇଁ ସଡ଼କ ଧାରରେ ପଥର ବାଡ଼ିଆ ହୋଇ କରାଯାଇଥିବା ଢାଲୁ ଅଂଶ ।

୨. ବୋତାମ ଗଳାଇବା କଣା ।

କାଞ୍ଚନଥାଳି. ଉଚ୍ଚ ଫନ୍ଦ ଥିବା ଥାଳି ।

କାଞ୍ଚଲା. ୧. ତେଲ ରଖା ଛୋଟ ଘଡ଼ି, କାଞ୍ଚଲି ।

୨. ନାରୀମାନଙ୍କ ବକ୍ଷର ଉପରର ଅନ୍ତର୍ବାସ, ବକ୍ଷବନ୍ଧନୀ ।

କାଞ୍ଛ. ଅଣ୍ଟାସୂତା, ଗୋଠ ।
କାଞ୍ଜି. ବାସି ତୋରାଣି, ପେଜରେ ପରିବା ପଡ଼ି, ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତରକାରି ।
କାଞ୍ଜିଅଁଳା. ମାର୍ଗଶିର ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ନବମୀ, ଏଇଦିନ ପାଳିତ ଓଷା । ଅଁଳା କୋଳି ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା କାଞ୍ଜି ନେଇ ସଂଜବେଳେ ତୁଳସୀ ଚଉରା ନିକଟରେ ପୂଜା କରାଯାଏ ।
କାଞ୍ଜିଆ. ୧. କାଞ୍ଜି ପରି ଖଟା ।
୨. ଭିତର ପଚି ଯାଇଥିବା ।
କାଞ୍ଜିଗାତ. ନାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ । ଗୋଟିଏ କାଠ ପଟାରେ ସାତଟି ଗାତ ଥାଏ । ଏଥିରେ ତେନ୍ତୁଳି ବା ବଉଳ ମଂଜି ପକାଇ ଖେଳାଯାଏ ।
କାଞ୍ଜିପାଣି. ବାସି ତୋଡ଼ାଣିରେ ପେଜ ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ପାନୀୟ ।
କାଞ୍ଜିପାଣିହାଣ୍ଡି. କାଞ୍ଜି ତିଆରି ପାଇଁ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ବାସି ତୋଡ଼ାଣି, ପେଜ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଇ ସାଇତି ରଖାଯାଇଥାଏ ।
କାଟ. ୧. ଲାଗୁଆ, ନାଗୁଆ ।
୨. ଗଉଡ଼ଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଦୁଧ ନେବା ସର୍ତ୍ତରେ ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈକୁ ଗଉଡ଼ର ଜିମା ଦେବା ।
୩. କଟା ହେବାର ଥର ।
୪. ତାଳବାଦ୍ୟ ବାଦନର ଏକ ଛେକ ।
କାଟଛିଡ଼ିବା. ୧. ନଡ଼ିଆ ମହାଜନ ଓ ବିକାଳି ଏକାଠି ବସି ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନଡ଼ିଆ ଦର ସ୍ଥିର କରିବା ।
୨. ବର୍ଷକ ଫସଲ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଆଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ସର୍ତ୍ତ ରଖି ଜମି ଭାଗ ଲଗାଇବା ।
୩. ବାଦ୍ୟ ବାଦନରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ତାଳର ବିରତି ।
କାଟ୍‌ନା. ୧. ଡମା ।
୨. ଗୋରୁକୁଣ୍ଡ ।
କାଟ(ଟେ)ଣି(ଣୀ). ଲମ୍ବା ଲଗି ଅଗରେ ଦାଆ ଭଳି ଥିବା ଲୁହା ଶସ୍ତ୍ର । ଗଛଡାଳ, ପତ୍ରାଦି ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲେ ଏଥିରେ କଟାଯାଏ ।
କାଟପାଣି. ମନ୍ତୁରାପାଣି । ରୋଗ ଭଲ କରିବା ପାଇଁ, ଗଛ ଭଲ ଫଳିବା ପାଇଁ, ଅନ୍ୟକୁ ବଶ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଦିଆଯାଏ ।
କାଟୁଣୀ. ୧. ସୂତାକଟା ମୂଲ ।
୨. ସୂତା କାଟିବା ଲୋକ ।
କାଟେଣି. ୧. ସରୁ ସୂତା ।
୨. ଯେ ସୂତା କାଟେ ।
୩. ନାରୀମାନଙ୍କ କେଶ ବିନ୍ୟାସରେ ସୁନ୍ଥା, ଫିରେଇ ।
୪. ଦାଆଥିବା ଲମ୍ବା ଲଗି ।
୫. ମଞ୍ଜି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କଟା ଆଳୁ ।
କାଠଖୁମ୍ବା. କାଠ ହଣା ଚଢ଼େଇ ।
କାଠ ଘୋଡ଼ଚି. କାଠରେ ତିଆରି ଘୋଡ଼ିଆ, ଉଠା ଭାଡ଼ି ।
କାଠଚମ୍ପା. ୧. ଘଡ଼ିବାଣ ।
୨. ଧଳା ଓ ନାଲି ରଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ପ୍ରକାରର ଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ । ଏହାର ଡାଳ ଗୁଡ଼ିକ ମୋଟା, ବଡ଼ ପତ୍ର ଥାଏ ।
କାଠପଟାଳି. ଜଳ ପଥରେ କାଠ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କାଠର ଭେଳା ।
କାଠମାଳି. କୁନ୍ଦା ଯାଇଥିବା ସରୁକାଠର ଗୁନ୍ଥାହାର ।
କାଠମୁଖା. କାଠ ତିଆରି ଛଦ୍ମମୁଖ, ମୁହଁର ଆବରଣ, ଏହାକୁ ମୁହଁରେ ଲଗାଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଭିନୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରାଯାଏ ।
କାଠରା. ବଢ଼େଇ, କାଠ କାରିଗର, କାଠରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରି ବିକୁଥିବା ଲୋକ ।

କାଠହଣା. ଅଣ୍ଟରେ କାଠକୁ ଆଘାତ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ ।

କାଠହାବିଳି. କାଠ ନଳିରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ଯାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ହାବିଳିବାଣ ।

କାଠ. ଭୂମିର ପରିମାଣ, ଏକ ବିଘାର ୨୦ ଭାଗରୁ ଭାଗେ । ୮୦ ହାତ ଲମ୍ବା ଓ ୪ ହାତ ଚଉଡ଼ା = ୩୨୦ ବର୍ଗହାତ ପରିମିତ ଭୂମି ।

କାଠି. ୧. ଛୋଟ କାଠ ଖଣ୍ଡ, ସରୁଆ ଓ ଲମ୍ବା କାଠ ।

୨. ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ବିଲରେ ପୋତା ଯାଉଥିବା ଗର୍ଭଣା ଗଛର ଛୋଟ ଡାଳ ।

୩. ନାରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋଷିବା କାଠି ।

୪. ଦାନ୍ତ କାଠି ।

୫. ଝିଙ୍କ କାଠି ।

୬. ପଶାକାଠି ।

୭. ଢୋଲକାଠି ।

୮. ଓଟ ଉପରେ ପକାଯିବା ଆସ୍ତରଣ ।

କାଠିଖାଇ. ମାଡ଼େଇ, ସବାଖାଇ ଇତ୍ୟାଦି ଗାଳି ବିଶେଷ ।

କାଠିଖିଆ. ମାଡ଼ୁଆ ।

କାଠିଛୁଆଁ. ସର୍ପଦଂଶନ ।

କାଠିଝଲକା. ଉପର କାନର ଅଳଂକାର, ଏଥିରେ କାଠିପରି ଝରାମାନ ଝୁଲୁଥାଏ ।

କାଠିପିଞ୍ଛି. ୧. ଭାତ ଗାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାଳପତ୍ର ମଞ୍ଜୁଆର ଗୁଚ୍ଛ ।

୨. କାଠି ତିଆରି ଚଅଁର ।

କାଠିମସିଣା. କାଠି ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମସିଣା, ପରୁଡ଼ି ମସିଣା ।

କାଠିମୁକୁଟ. ବାହାଘର ବେଳେ ବର, କନ୍ୟା ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ସୋଲ ଓ କାଠି ତିଆରି ମୁକୁଟ ।

କାଠିଲାଗି. ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କର ଦାନ୍ତଘଷା ।

କାଠୁଆ. ୧. ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

୨. ବଟା ହଳଦୀ, ଲୁଣ ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ କାଠ ତିଆରି ଆଧାର ।

୩. କାଠ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

୪. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରୋଷ ଘରକୁ ଜାଳେଣି କାଠ ଯୋଗାଣକାରୀ ।

୫. ବହଳିଆ ।

କାଠୁରିଆ. ୧. ବଣରୁ ଜାଳେଣି କାଠ ହାଣି ବିକୁଥିବା ଲୋକ ।

୨. କାଠ ହଣାଳି, କାଠ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

କାଢ଼ ଅଦା. ୧. ନୂଆ ଅଦା ମୂଳରୁ କଢ଼ା ଯାଇଥିବା ପୁରୁଣା ଅଦା ।

୨. ବିହନ ରଖିବା ପରେ କଢ଼ା ଯାଉଥିବା ଅଦାମୂଳ ।

କାଢ଼ା. ସର୍ଦ୍ଦି ରୋଗ ନିରାକରଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି ଗୁଣ୍ଡ ।

କାଢ଼ିଆ. ୧. ଶସ୍ୟ ଅମଳ ପରେ ଚାଷୀର ମହାଜନଠାରୁ କରିଥିବା ଋଣ ଦେୟ ।

୨. ଦୋକାନୀଠାରୁ ବାକିରେ କିଣାଯିବା ସଉଦା ।

କାଢୁଣି. ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି, ଏଇ ଦଉଡ଼ିର ଅପର ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୁଆଳିରେ ବାନ୍ଧି ଘୋଷରା ଯାଉଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

କାଣି. ୧. ଜମି ମାପର ଏକ ବିଶ୍ୱାର ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

୨. ଏକ ଛଟାଙ୍କିର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ

୩. ହାତର କହୁଣୀଠାରୁ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ପରିମାଣ ।

୪. ସାତଗାତିଆ ଖେଳ, କାଞ୍ଜିପଟା ଖେଳ ।

କାଣି କଉଡ଼ି. ୧. କଣା ବା ଭଙ୍ଗା କଉଡ଼ି ।

୨. ଅତି ଛୋଟ କଉଡ଼ି ।

କାଣି କଉନା. ବର୍ଷାଦିନେ ବାଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିରେ ମାଡ଼ୁଥିବା ବଣୁଆ ଲଟା ।

କାଣିକଛା. ଓଡ଼ିଆଣୀମାନେ ଏକ ଘେର କରି ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର କାନିକୁ ପଛ ଆଡ଼କୁ ଖୋଷି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଶୈଳୀ ।

କାଣିଥୋଡ଼. ଧାନଗଛ ଭିତରେ ଧାନକେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା ।

କାଣିନଳ. ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ବାହାର କରିବାର ନିୟମ ବିଶେଷ । ଏଇ ନିୟମରେ ଏକ ପଦିକା = ୪ ବିଶ୍ୱା । ୧ ବିଶ୍ୱା = ୪ କାଣି ।

କାଣ୍ଟି. ଗିନା, ଘଡ଼ିରେ ବସି ଯାଇଥିବା ତେଲରେ ବହଳିଆ ମଇଳା ଅଂଶ ।

କାଣ୍ଟିଆ. ୧. ରେଶମ ବା ପାଟ ଚଦର ।

୨. ଆଉଟା ସୁନାରୁପା ଢଳା ହେଉଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ ଖାଲୁଆ ଛାଞ୍ଚ ।

୩. ଏକ ପ୍ରକାରର ମାଛଧରା ଜାଲ ।

କାଣ୍ଟିବଗ. ଧୂସର ରଙ୍ଗର ବଗ ।

କାଣ୍ଡ. ୧. ଧନୁ ଓ ଶର ।

୨. ଚାଳ ଘରର କୋଣରେ ଥିବା ବଡ ରୁଅ ।

୩. ପାନ ବରଜରେ ପାନଲତା ମାଡିବା ପାଇଁ ପୋତାଯାଇଥିବା ସରୁ ବତାର ପାଖୁଡ଼ି ।

୪. ଉପରେ ଓ ତଳେ ଲୁହା କଣ୍ଟା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସରୁବାଡ଼ି । ଏମିତି ଚାରୋଟି ବାଡ଼ି ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ବେଳେ ଆସ୍ଥାନର ଚାରି କୋଣରେ ପୋତାଯାଏ ।

କାଣ୍ଡକାର. ଶର ତିଆରି କଲାବାଲା ।

କାଣ୍ଡଘର. ପ୍ରଥମ କରି ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ବାଳିକାକୁ ସାତଦିନ ପାଇଁ କାଣ୍ଡ ପୋତି ଯେଉଁ ଘରେ ରଖାଯାଏ ।

କାଣ୍ଡନଳ. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ସରୁଆ ଛୋଟ ସାପ ।

୨. ନଳୁଆ କେଳା ଚଢେଇ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସରୁଆ, ହାଲକା ଓ ସିଧା ଅଠାଲଗା ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି ।

କାଣ୍ଡବାହା. ବାହାଘର ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ କାଣ୍ଡଟିଏ ପୋତି, ଏହା ସହିତ ବାହା ହେବାର ପ୍ରଥା ।

କାଣ୍ଡଶଣ୍ଢିଆ. ଭଲ ଭାବରେ ଖାସୁ କରାଯାଇ ନଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି, ଯେ ବଡ଼ ହେଲେ ବେଳେ ବେଳେ ଷଣ୍ଢ ଭଳି ଆଚରଣ କରେ ।

କାଣ୍ଡଶର. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ଡେଙ୍ଗା ତୃଣ, ଶରତୃଣ ।

୨. ଧନୁ ଓ ଶର ।

କାଣ୍ଡହେଙ୍ଗୁଳ. ଦଶହରାବେଳେ ଦେବୀ ବିମଳାଙ୍କୁ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ନାଲି ସୂତାଶାଢ଼ି ।

କାଣ୍ଡାରୀ. ଯେ ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗକୁ ଧରିଥାଏ । ନୌକାର ଗତିପଥ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।

କାଣ୍ଡି. ୧. ଲୁଣ ଗୋଦାମ ।

୨. ଗାଁର ଛୋଟ ଦୋକାନ ।

୩. ଗୋଦାମ, ଗଞ୍ଜ ।

କାଣ୍ଡିଆ. ୧. ଧାନକୁଟା ହେବା ପରେ ଶେଷଥର କଣ୍ଡାହୋଇ ବାହାରିଥିବା ସରୁକୁଣ୍ଡା ।

୨. ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ, ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ପାଇଁ ନଳୁଆକେଳାର ନଳ ଅଗରେ ବନ୍ଧା ଦିଫାଳିଆ ଅଠାଲଗା ବେତ ବା ବତା ।

୩. ଚାଳଘରର ରୁଅର ଫୋଡ ଭିତରେ ପଶୁଥିବା ମୂଳିବାଉଁଶର ବତାରେ ତିଆରି ଛୁଞ୍ଚି ।

କାଣ୍ଡୁଆ. ବାଣୁଆ, ଶିକାରୀ, ଝଗଡ଼ାପ୍ରେମୀ ।

କାତ. ୧. ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ, ଏଥିରେ ଠେସ ଦେଇ ଡଙ୍ଗା ଚଳାଯାଏ ।

୨. ନକସ ଖେଳରେ ହୁଡ ବନ୍ଧା ପଇସା ।

କାତରା. ୧. ଧୂଆଁପତ୍ରର ମେଣ୍ଟାର ଏକ ଫାଳ ।

୨. କଦଳୀ କାନ୍ଦିର ଫେଣା ।

୩. ପିକା ଉପରେ ଗୁଡା ଯାଇଥିବା ଧୂଆଁପତ୍ର ।

୪. ଗୋଟା ପାନରୁ ଚିରାଯିବା ଛୋଟ ଅଂଶ ।

୫. କାନ୍ଦିର ଶେଷ ଫେଣାରେ ଥିବା ଛୋଟ କଦଳୀ ।

୬. ଅତି ସରୁଆ ସୋଲ ପାତିଆ ।

୭. ତେଲ ଘଣାରେ ବସିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବପଟା ।

କାତରାଗଡ଼ି. ଚାଳଘରର ମଥାନ ଗଡି, ଉପର ଗଡି ।

କାତି. ୧. ଛୋଟ କଟୁରି, ଛୁରି ।

୨. ସାପର ଖୋଳପା ।

୩. ମାଛ ପ୍ରଭୃତିର ଉପର ଆବରଣ ।

୪. ଗୁଆ କାଟିବାର ଯନ୍ତ୍ର ।

କାତୁଆ. ୧. କଂସା, ପିତଳ ଇତ୍ୟାଦିର ପତ୍ରକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଟୁରି ପରି ଶସ୍ତ୍ର ।

୨. ଚଷାଙ୍କ ଖୁରୁପି, ପତଳା ଶାବଳ ପରି ଶସ୍ତ୍ର ।

୩. ଧାନକ୍ଷେତରୁ ପାଣି କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ଖୋଳଣି ।

କାଦୁଅଘାଟି. ବାହାଘରର ପଞ୍ଚମ ଦିନରେ ହେଉଥିବା ଉତ୍ସବ ।

କାଦୁଆପଟା. ଚୌକାଠର ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ କାନ୍ଥତଳେ ଥିବା ପଟା ।

କାଦୋମଲି. ଆଖୁ ଦୋରୁଅ ରନ୍ଧା ହେବା ପରେ ଏଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ମଇଳା ଫେଣ ।

କାନ୍‌ଖିଲା. ଅଣଖିଲ, ଶଗଡ଼ ଅଖର କିଳା ।

କାନ. ୧. କାନର ଅଳଂକାର ।

୨. ରଞ୍ଜକଦାନି ।

୩. ବେହେଲାର ତାର ଗୁଡା ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଖୁଣ୍ଟ ।

କାନକୁଟୁଳି. କାନରେ ପଶିଯାଉଥିବା ଟାଣ ପକ୍ଷୀଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ ।

କାନକୁଟୁରୀ. କାନକୁଟିଳି ।

କାନନାଉଳି. ରାଜା, ଜମିଦାର ପୁଅଙ୍କର କାନଫୋଡା ଉତ୍ସବ ।

କାନନୁତୁକା. ନୋଲକ । କାନର ଉପର ଅଂଶରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଫାସିଆ ।

କାନପେଣ୍ଡି. କାନର ତଳ ଅଂଶରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର । ଏହା କୁଣ୍ଡଳ ଆକାରର, ଏଥିରେ ଝରା ଲାଗିଥାଏ ।

କାନଫାସିଆ. କାନର ଉପର ଅଂଶରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଫାସିଆ, ଅଳଂକାର ।

କାନଫୁଙ୍କିବା. ଚେତା ଆଣିବା ପାଇଁ, ଚେତାହରା ଲୋକର କାନରେ ଫୁଙ୍କ ଦେବା ।

କାନଫୁଲ. କାନରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଫୁଲ ଆକୃତିର ଅଳଂକାର ।

କାନଫୋଡା. ଝିଅଙ୍କର କାନ ଅଳଂକାର ପିନ୍ଧିବା ଲାଗି କାନ ଫୋଡିବା । ପୁଅଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣବେଧ ନାମକ ସଂସ୍କାର କର୍ମ । ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭପୂର୍ବରୁ ଏଇ କର୍ମ ସଂପାଦିତ

ହୋଇଥାଏ ।

କାନବାଉଳି. କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ସୁନା ଅଳଂକାର ।

କାନି. ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଶେଷ ଅଂଶ ।

କାନିକା. ଘିଅରେ ଚାଉଳ ଓ ମସଲା ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ନ ।

କାନିକିଲା. ଅଣଖିଲ ।

କାନୁ. କଉଡି ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ କଉଡି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡିବା ଦାନ ।

କାନ୍ତାର. ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, କାଳ ମହରଗ ।

କାନ୍ଥକୁରା. ମାଟି କାନ୍ଥରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖାଲୁଆ ଅଂଶ, ଏଥିରେ ସାଧାରଣ ଜିନିଷ ରଖାଯାଇଥାଏ ।

କାନ୍ଥଡା. ୧. ଭଙ୍ଗାକାନ୍ଥ ।

୨. ଭଙ୍ଗା ଘରର ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା କାନ୍ଥ ।

କାନ୍ଥି. ୧. ନଈ ଅତଡା ।

୨. ଛୋଟ କାନ୍ଥ ।

୩. ଅଧାକାନ୍ଥି ।

କାନ୍ଥିଖମ୍ବ. କାନ୍ଥ ଦେହରେ ରହିଥିବା ଖୁମ୍ବ ।

କାନ୍ଦକ. ପାନବରଜର ଦୁଆରମୁହଁର ତାଟି ।

କାନ୍ଦଣାଗୀତ. ବାହାହୋଇ ଶାଶୁଘରକୁ ଯାଉଥିବା ଝିଅ ନିଜ ଘରୁ ବିଦାୟ କାଳରେ ବାପା, ବୋଉ, ଭାଇ, ଭାଉଜ, ସାଙ୍ଗ, ଇତ୍ୟାଦି ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ଧରି ବାହୁନିବା ବେଳର ଗୀତ ।

କାନ୍ଦି. ୧. ଅନେକ ଫେଣାଯୁକ୍ତ କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା ।

୨. ନଡିଆ, ତାଳ ଫଳ ଲାଗିଥିବା ପେଣ୍ଡା ।

୩. ଚାଷପାଇଁ ବଳଦ ଭଡା ଦେଇ ପାଉଥିବା ଧାନାଦି ମୂଲ ।

କାନ୍ଦୁଲ. ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ ।

କାନ୍ଧପଇତି. ଠାକୁରଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ପକା ଯାଉଥିବା ଲୁଗା ବିଶେଷ ।

କାନ୍ଧିଆ. ୧. ଟଭା ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟା ଫଳ ।

୨. ଚାଳଘରର ମଝି ଗଡି ।

୩. ଦୋଳବିମାନ, ପାଲିଙ୍କି, ସବାରି ଇତ୍ୟାଦିକୁ କାନ୍ଧାଉଥିବା ଲୋକ ।

୪. ଅତି ଗହୀରିଆ ଓ ଅତିଢ଼ିପ ହୋଇନଥିବା ଜମି ।

କାନ୍ଧିଆବେହେରା. ସବାରି ପାଲିଙ୍କିର ଆଗପଛ ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କାପ୍. କାନର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

କାପ୍ଲା. ଲୁଗା, ବସ୍ତ୍ର ।

କାପ. ୧. ଚଟକା ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର କାନର ଅଳଂକାର ।

୨. ପୁରୁଣା ଶଗଡର ତୁମ୍ବ, ଅଖ ଦ୍ୱାରା ଘୋରି ହୋଇଗଲେ ତହିଁରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଗୋଲିଆ କାଠ ।

୩. ଘଣାଗଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଗାତର ଉପର ଅଂଶ, ଏହା କୁସୁମ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ତୈଳବୀଜ ଅଜଡାହେବା ପରେ ଏହା ତାକୁ ଧରିରଖେ ।

କାପଡି. ବୁଲିବୁଲି ଲୁଗା ବିକୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି । କାପଡିଆ, ଲୁଗାବିକାଳି ।

କାପତା. କପୋତ ପକ୍ଷୀ ।

କାପତାପତ୍ର. ହବିଷ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଛୋଟ କଦଳୀପତ୍ରରେ କପୋତ, କପୋତୀ ପାଇଁ ବଢାଯାଇଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ନ, ବ୍ୟଞ୍ଜନ ।

କାପାଳିକ. ବାମାଚାରୀ ତାନ୍ତ୍ରିକ । ଏମାନେ ମଶାଣି ପାଉଁଶ ବୋଳି ହୁଅନ୍ତି,

ବେକରେ ହାଡମାଳ ପକାନ୍ତି । ମଣିଷ ଖପୁରି ଧରିଥାନ୍ତି ।

କାମଡା. ଚାଳ ବା ବାଡର ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ବତାକୁ ଏକାଠି ଭିଡି ଦୃଢ ଭାବରେ ଗଣ୍ଠି ବାନ୍ଧିବା ।

କାମିଆ. ଖାଉନ୍ଦଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେଇ ଋଣ ଶୋଧ କରିବା ପାଇଁ କାମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଦିନ ମଜୁରିଆ ।

କାମୀ. ୧. ଶଗଡଚକର ହାଲ ।

୨. ଶଗଡତୁମ୍ବରେ ପଶିଥିବା ଲୁହାବଳା ।

୩. ଯୋଡପଟା ଉପରେ ବସିବା ପଟି କାଠ ।

୪. ଦିନ ମଜୁରିଆ ।

କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା. ମାର୍ଗଶିର ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ପୂଜା ଉତ୍ସବ ।

କାର୍ତ୍ତିକବ୍ରତ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବିଧବା, ଧର୍ମପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପାଳୁଥିବା ବ୍ରତ । ପ୍ରାତ ସ୍ନାନ, ଦାନ, ମାହାତ୍ମ୍ୟଶ୍ରବଣ, ଆକାଶଦୀପ ଦାନ, ହବିଷାନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମ ସଂପାଦନ ମାସସାରା କରାଯାଏ ।

କାଳଶି / କାଳସୀ. ଲୋକାଚାରରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି ଦେବଦେବୀ ସବାର ସାଜିବା ବିଶ୍ୱାସରୁ କାଳିସୀ ଲାଗିଥାଏ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନର ବା ନାରୀ ଉପରେ ଦେବ ବା ଦେବୀ ସବାର ସାଜିଲେ, ଏମାନେ ଅତିଲୌକିକ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତ ସଂପର୍କରେ ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି, ଘଣ୍ଟ, ଘଣ୍ଟା, ଢୋଲ ବଜାଇ ଏମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଝୁଣାଧୂପ ଦିଆଯାଏ । ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବରୁଆ, ଗୁଣିଆ ଅଥବା ଦେହୁରୀକୁ କାଳିସୀ ଲାଗେ । ଓରାଙ୍ଗମାନେ କାଳିସୀକୁ ଭଗତ, ଖରିଆ ଓ କିସାନମାନେ ମାଟି, ଜୁଆଙ୍ଗ ଓ ଭୂୟାଁମାନେ, ଗୁଣିଆ ଓ ରାହୁଳିଆ, କନ୍ଧ ଓ ପରଜାମାନେ ବେଜୁଣି, ସଉରାମାନେ ଶାସନ ଓ ଗଣ୍ଡା ଏବଂ ଗଦବାମାନେ ଦିସାରି କହନ୍ତି । ଲୋକଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଚାରବୋଧଟି କାଳିସୀ ପ୍ରତି ଗଭୀର ଆସ୍ଥା ପ୍ରକଟ କରିଥାଏ ।

କାଳି. ୧. ସ୍ୟାହି ।

୨. କଳାରଙ୍ଗ ।

୩. ବାକି, ଉଧାର ।

୪. ଶଗଡ ଅଖରେ ଦିଆଯିବା ତେଲ କାଣ୍ଡି ।

୫. ବାଗୁଡି ଖେଳରେ ଖେଳାଳି ଧରୁଥିବା ରାହା ।

୬. ଗୋରୁ ଅଡାଇବା ।

କାଳିକା. ୧. କାଳୀ, ଦେବୀ, ଦୁର୍ଗା ।

୨. ଗୁହୁକାଳିକା ଚଢ଼େଇ ।

କାଳିକାନାଟ. କଳାମୁଖା ଦେଇ କାଳୀ ରୂପରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଢୋଲ, ମହୁରୀ, ଘଣ୍ଟ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ନୃତ୍ୟ ।

କାଳିଘଡି. ଦୁଆତ । ଏଥିରେ ଥିବା କାଳିରେ କଲମ ବୁଡା ଯାଇ ଲେଖାଯାଏ ।

କାଳୀପୂଜା. କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପୂଜା ।

କାଳିସୀ. କୌଣସି ଦେବୀ ପୂଜକଙ୍କ ଉପରେ ଦେବୀ ସବାର ହୋଇ ଭଲମନ୍ଦ ବୟାନ ଦେବାର ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ । ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ କାଳିସୀର ନାମାନ୍ତର ହେଉଛି – କାଲେ, ଦେହୁରି,

ନାଇଗା, ନାଗମ, ଜାନି, ଶିଶା, ରାହୁଲିଆ, ବେହୁଣି, ଦିସାରୀ । ଏମାନଙ୍କୁ ମଇଁଷି, ମେଣ୍ଢା, ଛେଳି ଓ କୁକୁଡ଼ାଦି ବଳି ଦିଆଯାଏ ।

କାଲୁଆମନ୍ତ୍ର. ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶରୀର କ୍ରମଶଃ ଜଡ ହୋଇଯାଏ ।

କାଶ. ଖରିତୃଣ, କାଶତଣ୍ଡୀ ତୃଣ । ଏଥିରେ ଧଳାଧଳା ଚଅଁର ପରି ଫୁଲ ହୁଏ ।

କାଷ୍ଠା. ଖାଦ୍ୟ-ପାନୀୟ ବ୍ୟତୀତ କଷ୍ଟସାଧ ଓଷା, ଉପବାସ ।

କାସୁ. ଟଙ୍କା ଆକାରର ମୁଦିଆ ଲଗା ସୁନା ବା ରୁପାର ଅଳଂକାର ।

କାହାଣ. ୧. ୩୨୦ ପୁଞ୍ଜା, ୧୨୮୦ଟା ।
୨. ଭୂମି ମାପରେ ୪ ପଦିକା ।
୩. ଷୋଳଅଣା ।

କାହାଳ. ଧାନଗଛର ରୋଗ ।

କାହାଳିଆ. କାହାଳୀ ବାଦକ ।

କାହାଳିଆମାରିବା. ଧାନ ଥୋଡହେବା ବେଳେ ବର୍ଷା ଅଭାବରୁ ଗର୍ଭସ୍ଥ କେଣ୍ଡା ଫାମ୍ପଡେଇଯିବା ।

କାହାଳୀ. ୧. ଧାତୁ ତିଆରି ବଡ ପେଁକାଳୀ । ଠାକୁର ବା ରାଜା ବିଜେ ସମୟରେ ଏହାକୁ ବଜାଯାଏ । ଲମ୍ବା ନଳିରେ ଏଥିରେ ଫୁଙ୍କ ଦେଲେ ଏହା ବାଜେ ।
୨. ତେଲ ଇତ୍ୟାଦି ପୂରାଇବା ପାଇଁ ଉପରାଂଶ ଚଉଡା ମୁହଁ ଏବଂ ତଳ ଭାଗ ସରୁ ହୋଇଥିବା ଆଧାର ।
୩. ଧୂଆଁପତ୍ର ତିଆରି ବଡପିଙ୍କା ।
୪. ଗଂଜେଇ ଚିଲମ ।

କିଆ. କଣ୍ଟାଳିଆ ଲମ୍ବା ପତ୍ର ଓ ମୋଟ ଘୋଡିଥିବା ଗୁଳ୍ମ ଓ ଏହାର ଫୁଲ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା । ଏହାର ଘୋଡିରୁ ପଟ ବାହାରେ, ଏହାକୁ ବାଡର ଲଇ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

କିଆକନ୍ଦା. କିଆ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରିଥିବା ପତ୍ରର ମୂଳରେ ଥିବା କଅଁଳିଆ ଅଂଶ ।

କିଆଖଇର. କିଆଫୁଲର ପାଖୁଡାରେ ଖଇର ଗୁଣ୍ଡକୁ ଚକଟି, ଭରିଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଖଇର ।

କିଆଗୋହିରି. ଦୁଇ ପାଖରେ କିଆଥିବା ଅଣଓସାରିଆ ଗାଁ ରାସ୍ତା ।

କିଆପଟ. କିଆଘୋଡିରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥିବା ଓହଳ, ଯାହାକୁ ଚିରି, ଶୁଖାଇ ଗଣ୍ଠି କରାଯାଏ ।

କିଆପଣସ. କିଆର ଫଳ ।

କିଆପତୁରୀ. ନାରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡାରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଛୋଟ କିଆପତ୍ର ଆକାରର ସୁନା ଅଳଂକାର ।

କିଆରି. ବିଲ, କ୍ଷେତ, ଚାଷ ଜମି ।

କିଙ୍କଣି. ୧. ଘାଗୁଡ଼ି ଥିବା କଟୀ ଅଳଂକାର ।
୨. ଘୁଙ୍ଗୁର, ଘାଗୁଡ଼ି ।

କିଟିକିଟା. ୧. କଟକଟି, ଚାଳର କାମଡା ଭିଡା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡି ଲଗା ଟାଣକାଠି ।
୨. ବଣିଆଙ୍କ ଛାଞ୍ଚ ।
୩. ମୁଦି ଗଳି ନପଡିବା ପାଇଁ ଏହାର ବଳୟରେ ଗୁଡାଯାଇଥିବା ସୂତା ।

କିଣିଖିଆ. ଚାଉଳ ପ୍ରଭୃତି ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ କିଣି ଖାଉଥିବା ଲୋକ ।

କିତ୍‌କିତ୍‌. ବାଗୁଡି, ଡୁଡୁ, କବାଡି ଖେଳରେ ଅପର ପକ୍ଷର ପାହିକୁ ଯିବାବେଳେ ଖେଳାଳିର ପାଟିରୁ ବାହାରୁଥିବା ଧ୍ୱନି ।

କିତାବନ୍ଦୀ. କିତା କିତା କରି କରାଯିବା ଜମି ମାପ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଛୋଟ ଛୋଟ ଜମି ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ ।

କିନ୍ଦ୍ରିବା. ବାଟ ବୁଲିବୁଲି ଯିବା, ବୃତ୍ତାକାରରେ ବୁଲିବା, ଭଉଁରୀ ଖାଇବା ।

କିର୍‌ରା. ବଣିଆ, ଥଟାରିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ଛେଣି, ଏହାଦ୍ୱାରା କଂସା ଓ ଅଳଂକାରରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ।

କିରଣ. ତବଲା ଓ ମୃଦଙ୍ଗର ଛାଆଁଣି ଚମଡା ଉପରେ ଦିଆଯାଉଥିବା କଳା ଅଂଶ ।

କିରଣ ଛାଡିବା. ତବଲା, ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟ ବହୁଦିନ ବାଜିବା ପରେ ଏଥିରେ ଦିଆଯାଇଥବା କିରଣ ଝଡି ପଡିବା ।

କିରିଆ. ୧. ସମୟ କ୍ରମରେ ଫିମ୍ପିମାରି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିବା ଚାଉଳ ।

୨. ଚାଉଳରେ ଲାଗିବା ପୋକ ।

କିଳ(ଳୀ)ଣି. କବାଟ କିଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ବା ଲୁହାର ଦଣ୍ଡ । କିଳିଣୀ ।

କୀର୍ତ୍ତନ. ଝାଂଜ, ମୃଦଙ୍ଗ, ଗିନି ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟ ସହ, ହରିଗୁଣ ଗାନ, ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସ୍ତୁତି ।

କୀର୍ତ୍ତନଆଖଡା. ନାମ କୀର୍ତ୍ତନ ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟ ବାଦନର ଶିକ୍ଷା ଘର ।

କୀର୍ତ୍ତନମଣ୍ଡଳ(ଳୀ). କୀର୍ତ୍ତନ ଗାନ ଓ ବାଦନକାରୀ ଦଳ, କୀର୍ତ୍ତନିଆଁଦଳ ।

କୀଳ(ଳି)ଣୀ. କିଳିଣି, କବାଟକୁ ଭିତରପଟୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଚୌକାଠରେ ଲାଗିଥିବା ଅର୍ଗଳ, ଲମ୍ବକାଠ ବା ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

କିଳା. ୧. ମେଖ, ବନ୍ଧନଖୁଣ୍ଟି, ଖିଲ ।

୨. ଲୁହା ବା କଂସା ତିଆରି ବଣିଆଯନ୍ତ୍ର ।

କିଳାକଞ୍ଚି. ଚାବିକାଠି, କାଠ କିଳାରେ ତିଆରି ଚାବି ।

କିଳାତାଟ. ଡେରା ହୋଇଥିବା ତାଟକୁ ଦୃଢ ଭାବରେ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁଣ୍ଟ ବା କିଳା ।

କୀଳିବା. ୧. କବାଟ ଭିତରପଟୁ ବନ୍ଦ କରିବା ।

୨. ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ ଅକାଟୁ କରିବା ।

୩. ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବନ୍ଦୀ କରିବା ।

କୁଆଁ. ଗଜା, କଅଁଳିଆ ଶାଖା ।

କୁଆଁତରା. ପ୍ରଭାତୀ ତାରା, ଶୁକ୍ରତାରା ।

କୁଆଁର. ୧. ଅବିବାହିତ ଯୁବକ, କୁମାର । ୨. ଗମ୍ଭାରି କାଠ ।

କୁଆଁରପୁନିଅଁ. କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ, ଆଶ୍ୱିନମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, କୁମାରୀମାନଙ୍କ ଓଷା ।

କୁଆଁରୀକନିଅାଁ. ଅଭିଆଡୀ ଝିଅ, ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ ।

କୁଆଁରୀଖରା. କଅଁଳଖରା ।

କୁଆଁରୀଚାନ୍ଦ. ୧. କୁମାର ପୁନେଇଁରେ ନୂଆ କରି ଉଉଁଥିବା ଚାନ୍ଦ ।

୨. ପ୍ରତିପଦାର କ୍ଷୀଣ ଚାନ୍ଦ ।

୩. କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ ।

କୁଆଁରୀଲକ୍ଷ୍ମୀ. କୁଆଁର ପୁନେଇଁ ଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପ୍ରଥମ ଚାରିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା । ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ଏଇ ସମୟରେ ଲୋକାଚାର ବିଧିରେ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ ।

କୁଆଁରୀସୂତା. ଅଖାଢୁଆ ସୂତା, ବାହା

ବେଳେ ଡାହାଣ ହାତରେ ଦୂବବନ୍ଧା ହଳଦିଆ ସୂତା, କୌତୁକ ସୂତ୍ର ।

କୁଆଁରୀହାଡ. କାଉଁରୀ ହାଡ । ଅବିବାହିତ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିଥିବା କନ୍ୟାର ଅସ୍ଥି, ଏଗୁଡ଼ିକ ତନ୍ତ୍ର ସାଧନାରେ ଲାଗେ ।

କୁଆକ୍. ଟୁଣୁକାଟୁଣୁକୀ ବୈଦ୍ୟ, ଅପାଠୁଆ ବଇଦ ।

କୁଆବାବୁରି. ବିଟ ଖଇର ଗଛ ।

କୁଆମଇତା. କୁନ୍ଦୁରୀ, ନିମ୍ବଫଳ ।

କୁଆସାପ. ଦୁଧିଆ ବୋଡ଼ା ।

କୁକୁଟବ୍ରତ. ଭାଦ୍ରଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ଦିନ ହେଉଥିବା ଶିବ-ପାର୍ବତୀ ଉପାସନା । ସନ୍ତାନ ଲାଭ ଓ ସନ୍ତାନର ସୁସ୍ଥତା କାମନା କରି ଏଇ ବ୍ରତ କରାଯାଏ ।

କୁକୁର୍‌ଠେଙ୍ଗୁଆ. ଏକାଟିଆ ରହୁଥିବା ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ।

କୁକୁରଛାଲିଆ. ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ଥିବା ଛୋଟ ବଣୁଆ ଗଛ ।

କୁକୁରଫୁଲିଆ. ଭିତର ଶୁଖି ନଥିବା ଓ ଉପର ଟୁମୁକିଥିବା ଘାଆ ।

କୁକୁରବେଦି. କୁକର୍ମ ବେଦି । ବାହାଘର ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟ ବେଦି ନିକଟରେ ଥିବା ଛୋଟ ବେଦି । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବର ଏଇ ବେଦିରେ ବସେ । କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସହିତ କନ୍ୟାପକ୍ଷର ନାରୀମାନେ କଳା, ସିନ୍ଦୂର, ଅଳତାପିନ୍ଧାଇ ବରକୁ ବନ୍ଦାପନା କରନ୍ତି ।

କୁକୁରମାଛି. କୁକୁର ଓ ଗୋରୁ ଦେହରେ ଲାଗୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛି ।

କୁକୁରିଆ. ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ କଣ୍ଟି ବସିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଘରା ।

କୁଙ୍କୁମ. ସୁଗନ୍ଧିକେଶର, ଜାଫ୍ରାନ୍ । ଏହାର ଗଛ ଛୋଟ, ଗିଲ ଛୁଇଁ ପରି ଏହାର ଛୁଇଁ, ଏହା ଭିତରେ ଲାଲ୍ ରଙ୍ଗର ମଞ୍ଜିଥାଏ ।

କୁଚ୍‌ନି. ଖୁଚୁରା ବେପାରି ।

କୁଚନୀ. ବେଶ୍ୟା, ଚରିତ୍ରହୀନା ନାରୀ ।

କୁଚି. କୁଲୁଚି, ଗୋରୁ ଖାଇବାର ଶସ୍ୟଦାନାର ଗୁଣ୍ଡ ।

କୁଜର୍. ନଇକୂଳିଆ କଣ୍ଡିଆ ଜମି ।

କୁଞ୍ଚ. ୧. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ସଂକୁଚିତ ଫେର ।

୨. ଲୁଗା କୁଞ୍ଚିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

କୁଞ୍ଚକାନି. ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଆଗପଟକୁ କୁଞ୍ଚ ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ।

କୁଞ୍ଚଲାଗି. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବା ରୂପକ ନୀତି ।

କୁଞ୍ଚା. ୧. କୁଞ୍ଚକାନି ।

୨. ମାଟିଘଡ଼ି ।

୩. କୁଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା ।

୪. ଶସ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପପାତ୍ର ।

୫. ବେତବୁଣା ପାଆକିଆ ଅଡ଼ା ।

କୁଞ୍ଚିକାଠି. ଚାବିକାଠି, କୋଲପ ଫିଟାଇବାର କାଠି, କୁଞ୍ଚିତାଲା ।

କୁଞ୍ଚିଖଡା. ଲୁହା ତିଆରି ଅଙ୍କୁଶ ଦଣ୍ଡ ।

କୁଞ୍ଚିତାଲା. ଚାବି ଓ କୋଲପ ।

କୁଞ୍ଚିମୁଦ. କୋଲପ ପକାଇ ଏଥିରେ ଜଉମୁଦ ଦେବା ।

କୁଞ୍ଜ. ୧. ଲତାଘର, ଗହଳିଆ ଲତା ଓ ଗଛଥିବା ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ ।

୨. ସୋଲ ଓ କାଠିରେ ତିଆରି କୃତ୍ରିମ ଗଛ ।

କୁଞ୍ଜଭାଡୁଆ. ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ, ଯେ ପର ପୁରୁଷକୁ ପରସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ଜୁଟାଇ ପଇସା ରୋଜଗାର କରେ ।

କୁଞ୍ଜଲତା. ଗହଳିଆ ହୋଇ ବଢୁଥିବା

ନାଲିଆ ଫୁଲ ଫୁଟୁଥିବା ଲତା ।

କୁଟଣା. ୧. ବେଶ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ, ପରପୁରୁଷ ପାଖରେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛାଡୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କୁଟୁଣୀ. ୧. କୁଟଡୁଣୀ, ଧାନକୁଟୁଣୀ ।
 ୨. ବେଶ୍ୟା ।

କୁଟା. ୧. ଶୁଖିଲା ନଡା ।
 ୨. ବେଙ୍ଗଳାରୁ ବାହାରୁଥିବା ମକଚା ନଡା, ପାଳ ।
 ୩. ଆଠସେର ପରିମିତ ଚାଉଳ ।
 ୪. ଧାନକୁଟାର ହିସାବ । ବାଇଶି ଗଉଣି ଉଷୁନା ଧାନ ନେଇ ୧୦ ଗୌଣି ଚାଉଳ ଦେବା ।

କୁଟାକାଠି. କୁଟା, ଘାସ ଓ କାଠି ଇତ୍ୟାଦି ଅଳିଆ ।

କୁଟାଣିଆ. ୧. ଭାଡୁଆ, ବେଶ୍ୟାସ୍ୱାମୀ ।

କୁଟାସି. ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ ଧାନରୁ କୁଟାକୁ ପୃଥକ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

କୁଟୁଣୀପ୍ରତିମା. ସୂତା ଦ୍ୱାରା ନଚା ଯାଉଥିବା କଣ୍ଢେଇ ।

କୁଟୁଡୁଣୀ. ଧାନକୁଟି ପେଟ ପୋଷୁଥିବା ନାରୀ ।

କୁଟୁମ୍ବ. ୧. ଗୋତ୍ର ।
 ୨. ଜ୍ଞାତି ।
 ୩. ରକ୍ତ ଓ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆତ୍ମୀୟ ।
 ୪. ବଂଶଧର ।

କୁଠିଆ. କୋଠିଆ, ହଳିଆ, ଚାକର ।

କୁଠିପଢା. ଅଣ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଶିକ୍ଷା ।

କୁଡା. ମାଟି ଖୋଳା କାମ କରୁଥିବା ଜାତି ।

କୁଡାଳ. କୁରାଢି, ଟାଙ୍ଗିଆ, କୋଦାଳ ।

କୁଡି. କୋଡି, କୋଦାଳ, ଫାଉଡା ।

କୁଡିଆ. ଅତି ଛୋଟ ଓ ଅଳ୍ପଉଚ୍ଚ ଘର ।

କୁଡୁଆ. ଅଭଡାହାଣ୍ଡି, ମହାପ୍ରସାଦ, ପାକ କରିବାର ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

କୁଡୁକା. ଅଣକ, ଡଙ୍କା ।

କୁଡୁକି. ମାଟିର ସରା, ଖୁରି, ଛୋଟହାଣ୍ଡି, ରନ୍ଧାହାଣ୍ଡି ।

କୁଢି. କୋଢିଆ, କର୍ମକୁଣ୍ଡ ।

କୁଣଘର. ଏକାଟିଆ ଘର, ଚଉକର ଏକ ପାଖରେ ଥିବା ଘର, କଣିକିଆ ବଖରା ।

କୁଣିଆଁ. ୧. ଅତିଥି, ବନ୍ଧୁ ।
 ୨. କୋଣଥିବା ।
 ୩. ଏକକୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
 ୪. ବନ୍ଧୁ ବେଭାର ନେଇ ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କୁଣିଆମଇତ୍ର. ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ସଇସଙ୍ଗାତ ।

କୁଣ୍ଡ. ୧. ଧାତୁ ବା ମାଟି ତିଆରି ଚଉଡାମୁହାଁ ଆଧାର ।
 ୨. ଯଜ୍ଞ କରିବାର ଗାତ ।
 ୩. ପାଣିଗାତ ।

କୁଣ୍ଡଳ. କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

କୁଣ୍ଡଳିଶିଙ୍ଘା. ଅର୍ଦ୍ଧ ଗୋଲାକାର ଓ ମୋଟା ଶିଙ୍ଗ ଥିବା ଗୋରୁ ।

କୁଣ୍ଡା. ୧. ଧାନରୁ ଚାଉଳ ପାଛୁଡ଼ିବା ପରେ ବାହାରୁଥିବା ଚୋପା ।
 ୨. ବଡମୁହାଁ ମାଠିଆ ।

କୁଣ୍ଡାଖାଇ. କୁଣ୍ଡା ଖୁମ୍ପୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଟିଆ ଚଢେଇ ।

କୁଣ୍ଡାଝଡା. ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାର ବର୍ଷା, ଛୋଟଛୋଟ ବୁନ୍ଦା ବର୍ଷା ।

କୁଣ୍ଡାପାଣି. ଗାଈ, ଗୋରୁଙ୍କୁ ପେଇବା ପାଇଁ ଉପରେ କୁଣ୍ଡାଭସା ଯାଇଥିବା ପେଜ, ପାଣି ।

କୁଣ୍ଡାପିଠା. କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡାକୁ ବାଟି ତହିଁରେ

କରାଯାଉଥିବା ପିଠା ।

କୁଣ୍ଡି. ୧. ଖଲ ।

୨. ଘୋଟଣା ପାତ୍ର, ଏଗୁଡିକ ପଥରରେ ତିଆରି ।

୩. ଲୁଣ ରନ୍ଧା ବେଳେ ଲୁଣିଆ ପାଣିକୁ ନିଗାଡିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଗାତ ।

କୁଣ୍ଡିକାଞ୍ଚ. ମାଟିକଣ୍ଢେଇ ।

କୁଣ୍ଡିବାଡି. ଖଲ ଓ ପୁଆ ।

କୁଣ୍ଢ. ଦୁଇ ହାତର ବେଢ ।

କୁଣ୍ଢାଇ. କୁଣ୍ଢେଇ, ଖେଳନା ।

କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢିଉଆଁସ. ଭାଦ୍ରବ ମାସ ଅମାବାସ୍ୟା, ସପ୍ତପୁରୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ଏଇଦିନ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରାଯାଏ ।

କୁଣ୍ଢିକାଞ୍ଚ. ପିଲାଙ୍କ ଖେଳନା ବାସନ ।

କୁଣ୍ଡୀ. ଲୁଣିମାଟି ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗାତ ।

କୁଣ୍ଢେଇବାହା. ପିଲାମାନଙ୍କର ଖେଳ । ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଢେଇକୁ ବର ଓ କନ୍ୟା ରୂପେ ସଜେଇ ମିଛିମିଛିକା ବାହାଘର ଖେଳ ।

କୁତ. ଗଛର ଫଳ, ବିଲର ଶସ୍ୟ, ପୋଖରୀର ମାଛ, ଇତ୍ୟାଦିର ହାରାହାରି ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ, ହୁଣ୍ଡାମୂଲ । ଏସବୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଚୁକ୍ତି ମୁତାବକ ଅର୍ଥ ।

କୁତଦେବା. ଜମି ବା ଗଛର ଫଳ, ପୋଖରୀର ମାଛକୁ କୁତ କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଇଜାରା ଦେବା ।

କୁତନେବା. ଜମି, ଗଛର ଫଳ, ମାଛ ଇତ୍ୟାଦିକୁ କୁତ କରି ମାଲିକଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେବାକୁ ଇଜାରା ନେବା ।

କୁତିଆ. ଠିକା ମଜୁରିଆ ।

କୁଦାର. କୋଦାଳ, କୁଦାଳ ।

କୁଦାରି. କାଙ୍କ, ଅଣଓସାରିଆ ଫାଳ ଥିବା କୋଦାଳ ।

କୁନ୍ଥଣ. ପ୍ରସବ କାଳର ଶୂଳ, ଗର୍ଭକଷ୍ଟ ।

କୁନ୍ଦ. ୧. କୁନ୍ଦାଯନ୍ତ୍ର, ବଢେଇକମାର, ବଣିଆଙ୍କର କୁନ୍ଦାଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ସୁନା ଅଳଂକାରେ ରତ୍ନାଦି ପଥର ବସାଇବା କାମ ।

୩. କୁନ୍ଦାଯନ୍ତ୍ରରେ ଗୋଲ ହୋଇ ଗଢାଯାଇଥିବା କାଠ ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ।

କୁନ୍ଦଫରୁଆ. କୁନ୍ଦ ଯନ୍ତ୍ରରେ କମକୁଟ ହୋଇଥିବା ଫରୁଆ ।

କୁନ୍ଦୁରି. ଏକ ପ୍ରକାର ବଣ ଫଳ ଓ ତା'ର ଲଟା, ବିମ୍ବଫଳ, କୁଆଁମଇତା ଫଳ ମଟମଟକା ଫଳ ।

କୁପାକେଲି. ଧୂଳିଘର, ବାଲିଘର ଖେଳ ।

କୁବୁଜୀ. ଖାଲୁଆଝାଂଜ, କଂସାଳ ।

କୁମାରୀପୂଜା. ଦଶଠାରୁ ଷୋଳ ବର୍ଷ ବୟସର ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ଗା ରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପୂଜା କରିବାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି ।

କୁମୁଡା. ପାଣି କଖାରୁ ।

କୁମ୍ଭା(ମ୍ଭି). ତେଲ ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ସରୁମୁହାଁ ପାତ୍ର ବିଶେଷ ।

କୁମ୍ଭି. ୧. ସରୁମୁହାଁ ଛୋଟ ତେଲ ଘଡି ।

୨. କୁମ୍ଭିଭଳି ଛୋଟ ଘଡିରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିବା ବାଣ, କୁମ୍ଭିର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏଥିରେ ଥିବା ବାରୁଦ ବିସ୍ଫୁରିତ ହୋଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

୩. ବିଶେଷ କରି ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଶୀତଳଷଷ୍ଠୀ ସମୟରେ କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ବଡକୁମ୍ଭି ବାଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ବଡ କାଠଗଡର ମଝିରେ

ଗାତ କରାଯାଇ, ଏଥିରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦାଯାଏ, କାଠଖଣ୍ଡର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଟି ବଡ ବାଉଁଶ ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ । ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ଗାତରୁ ବାରୁଦ ବୋଳା ଝୋଟ ରସି ଓହଳି ଥାଏ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ, ଏହା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅ କରି ସୁ ସୁ ଶବ୍ଦରେ ବାଉଁଶ ସହିତ ଉପରକୁ ଉଠେ, ଫୁଲହାର ଆକାରର ମାଳମାନ ଦୃଶ୍ୟ ହେବା ସହିତ, ଉପରେ ଜୋର୍ ଶବ୍ଦ କରି ଏହା ଫାଟେ ଓ ବାଉଁଶବନ୍ଧା କାଠଟି ଏହା ପରେ ତଳକୁ ଖସେ । ଏଇ ବାଣ ପ୍ରକୃତରେ ଅତି ବିପଜ୍ଜନକ ।

କୁମ୍ଭଡା. ପାଣିକଖାରୁ ।

କୁମ୍ଭ. ୧. ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ବକ୍ରାକାର କାଠର ଅଗ୍ରଭାଗ, ଯାହାକୁ ବାହକମାନେ କାନ୍ଧେଇ ପାଲିଙ୍କି ବହନ କରିଥାନ୍ତି ।

୨. ଘଟ, କଳସ, ମାଠିଆ ।

୩. ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାଣ, ଦେଢ଼ମହଣ ।

୪. ମଲାଲୋକର ଅସ୍ଥି ସଂଚୟ ପାତ୍ର ।

୫. ଲୁଗାଧଡ଼ିରେ ହୋଇଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ।

କୁମ୍ଭଧରିବା. ଧାନଚଛ ଁପିଲ ଦେବା ।

କୁମ୍ଭମେଳା. ବାରବର୍ଷରେ ଥରେ ଫଗୁଣ ମାସରେ ହେଉଥିବା ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ ।

କୁମ୍ଭାଟୁଆ. ଈଷତ୍ ନାଲି ରଙ୍ଗର କାଉ ଓ କୋଇଲି ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ ।

କୁମ୍ଭାର. ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆଦି ମାଟି ପାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା ଜାତିବିଶେଷ ।

କୁମ୍ଭାରଉହା. କୁମ୍ଭାରମାନଙ୍କ ହାଣ୍ଡି ପୋଡିବାର ଉଢଚୁଲି ।

କୁମ୍ଭାରଚକ. କୁମ୍ଭାର ଯେଉଁ ଚକ ଦ୍ୱାରା ମାଟିପାତ୍ରାଦି ଗଢେ ।

କୁମ୍ଭାରପୋକ. କଳିକତରା ପୋକ । ଛ'ପାଦିଆ ଛୋଟ ପକ୍ଷୀଥିବା ପୋକ, ମାଟିରେ ଗୋଲିଆ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ।

କୁମ୍ଭାରଶାଳ. କୁମ୍ଭାରର ହାଣ୍ଡିଗଢା ଓ ମାଟିପାତ୍ର ପୋଡା ଜାଗା ।

କୁମ୍ଭାଳ. ସବାରି ବା ପାଲିଙ୍କିର ଆଗପାଖ ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧାଉଥିବା କାନ୍ଧିଆ, ବେହେରା ।

କୁମ୍ଭି. ଟେଣ୍ଡା, ଜମିକୁ ପାଣି ମଡା ଯାଉଥିବା ଯନ୍ତ୍ର । ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳଗଡକୁ ଖୋଳାଯାଇ ଏଥିରେ ନୋଧା ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

କୁମ୍ଭିପାଟୁଆ. କୁଁପେଟୁଆ । ଅଲେଖଧର୍ମୀ ସାଧୁ, ଗେରୁଆ କୌପୀନ ପିନ୍ଧୁଥିବା, ତାଳପତ୍ର ବିଞ୍ଚଣା ଧରିଥିବା, ଜଟା ଓ ନିଶ ଦାଢି ରଖିଥିବା, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଖାଉଥିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ।

କୁରନି. ୧. କୋରଣା । ନଡ଼ିଆ ଓ ପାଣି କଖାରୁ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଶସ କୋରିବା ଲୁହା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. କୋରୁଅ ।

କୁରମା. ଛୋଟ କୁଡିଆ ଘର ।

କୁରଲି. ପଟାମଇ ।

କୁରାଢି. କାଠକଟା ଶସ୍ତ୍ର, ଟାଙ୍ଗିଆ ।

କୁରାଢିଆ. ୧ କୁରାଢିରେ କାଠ କାଟୁଥିବା ଲୋକ, କାଠୁରିଆ ।

୨. ପଥର ସନ୍ଧିରୁ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ ।

୩. ପାଦତଳିପାର ଚର୍ମରୋଗ ।

କୁରାଳପଞ୍ଚମୀ. ପୌଷମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀ । ଏଇଦିନ କୁମ୍ଭାରମାନେ ସଜ

ବସାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଇଷ୍ଟଦେବଙ୍କୁ ପୂଜାକରନ୍ତି ।

କୁରୁଜାତକ. ଅଧୁଲି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ହାର ।

କୁରୁମ. ଏକ ପ୍ରକାର ହାଲ୍‌କା କାଠ ।

କୁରୁମିମିଠେଇ. କୃମିନାଶକ ମିଠା, ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଖ ରୋଚକ ମୋଦକ ।

କୁରେନ୍. ୧. ଶାମୁକା ।

୨. ଛୋଟକୋରଣା ।

କୁର୍ମା. ଛୋଟ କୁଡିଆ ଘର ।

କୁଳଛଡା. ନିଜ ବଂଶକୁ ଛାଡିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କୁଳପୁରୋହିତ. ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ପୁରୋହିତଗିରି କରୁଥିବା ପୁରୋଧା ।

କୁଳବସିବା. ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କର ଜାତିଆଣ ସଭା ବସିବା ।

କୁଳବୁଡ଼ା. ଗାଉଁଲି ଗାଳି, ଯାହାର ବଂଶ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଯାହା ବଂଶରେ କେହି ଉତ୍ତରଦାୟାଦ ନଥାନ୍ତି ।

କୁଳବୁଡ଼ିବା. କୁଳଧର୍ମ ନାଶ ହେବା, ବଂଶ ବୁଡ଼ିବା ।

କୁଳବେଉସା. ଜାତିଗତ ବୃତ୍ତି, ବ୍ୟବସାୟ ।

କୁଳସଭା. ଜାତିଆଣ ସଭା ।

କୁଲା. ବାଉଁଶପାତିଆରେ ତିଆରି ହାତୀକାନ ପରି ଚଉଡା ଡାଲା ।

କୁଲା(ଲେ)ଇ. ଛୋଟ କୁଲା ।

କୁଲାବା. ତଷୁ ଉଡାଇବା ପାଇଁ କୁଲାଦ୍ୱାରା ପବନ କରିବା ।

କୁଲାବାଆ. ହାରର ହୁକ, ଅଣ୍ଟାସୂତାର ଯୋଡ ମୁହଁରେ ଥିବା ଅଙ୍କୁଶ ।

କୁଲାବୁଲାଇବା. ଚୋର ଧରିବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରିତ କୁଲାକୁ ମୁନିଆଁ ଲୁହା ବା ବତା ଉପରେ ରଖିବା । ପ୍ରକୃତ ଚୋରର ନାମ ଡକାହେଲେ କୁଲାଟି ବୁଲେ ଓ ଚୋର ଧରାପଡେ ।

କୁଳିଆ. ୧. ମୂଳିଆ ।

୨. ତଳଅଂଶ କୋଣଯୁକ୍ତ ଡଙ୍ଗା, ଏରାବାଲା ଡଙ୍ଗା ।

କୁଳିଆକତରା. ପିଲାଙ୍କ ଲୁଚକାଳି ଖେଳ ।

କୁଳିକାପଟା. ତନ୍ତବୁଣା ମୋଟ ଲୁଗା ।

କୁଳୁଚି. ଗୋରୁଙ୍କୁ ପାଣି ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯିବା ଦରକୁଟା ଧାନ, ଦରକୁଟା ଓ ଦରସିଝା ଦାନା ।

କୁଶ. ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ତର୍ପଣାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାରର ତୃଣ ।

କୁଶଗଣ୍ଠି. ୧. କୁଶରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି ।

୨. ବାହାବେଦିରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତକୁ ଏକାଠି କୁଶରେ ବାନ୍ଧିବା ଗଣ୍ଠି ।

୩. ମୁକୁଳା କେଶରୁ କେରାଏ ଧରି ବାନ୍ଧିବା ଗଣ୍ଠି ।

କୁଶଦାହ. ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ନମିଳିଲେ, ଏହାକୁ କଳ୍ପନା କରି ମଶାଣିରେ କୁଶକୁ ଦାହ କରିବା ।

କୁଶପାତ୍ରୀ. ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ପୂଜା, ହୋମାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ କୁଶ ଓ ପାତ୍ରୀ ।

କୁଶବଟୁ. ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ପୂଜା, ହୋମାଦି କର୍ମରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା କୁଶ ତିଆରି ମୁଦି ।

କୁଶବିଟାଳି. ବାଲ୍ୟବିଧବା ହୋଇଥିବା ଶୂଦ୍ର କନ୍ୟା ।

କୁଶବେଣ୍ଟି. ୧. କୁଶ ପରି କେରାଏ ମୁଣ୍ଡବାଳ ।

୨. ଗାଧୁଆ ପରେ ମୁଣ୍ଡବାଳ ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ମୁକୁଳାବାଳ ଅଗରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି ।

କୁଶମ. ଏକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀମଦ ।

କୁଶମସିଣା. କୁଶ ତୃଣରେ ନିର୍ମିତ ମସିଣା ।

କୁଶା. ୧. କପାର ବକଡା ।
 ୨. ଘୋଡାର ଲଗାମ ।
 ୩. ପଣସର ଖୋଷା ।

କୁଶାରି. ୧. କନ୍ତାରି ଆଖୁ ।
 ୨. ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟର ଦୁଇ ମୁହଁର ଚମଡା ଛାଉଣିକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧାଯିବା ଗଛ ବା ଚମ ଦଉଡି ।

କୁଶିକିଲା. ଶଗଡର ଯୁଆଳି ସହିତ ଝୁରାମୁଣ୍ଡିକୁ ଯୋଡିବାକୁ ଝୁରାମୁଣ୍ଡିରେ ମରାଯାଇଥିବା ଖିଲ ।

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ. ୧. ପାଣିକଖାରୁ ।
 ୨. ବୋଇତି କଖାରୁ ।

କୁସ(ସୁ)ନା. ହାଣ୍ଡିଆ, ଦେଶୀମଦ ।

କୁସାଙ୍ଗୀ. କଣ୍ଟା ବାଉଁଶର କଣ୍ଟା ।

କୁସୁମତୁମ୍ବ. ତୁମ୍ବବାଣ, ଗଛଗଣ୍ଠି ଖୋଳାଯାଇ, ଏଥିରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଣ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏହା ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

କୁସୁମା. ୧. ଅଫିମ ଓ ଭାଙ୍ଗମିଶା ପାନୀୟ ।
 ୨. କ୍ଷୀର, କଦଳୀ, ଚିନି, ଗଞ୍ଜେଇ ଇତ୍ୟାଦି ପଣା ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ଘର୍ଷଣ ଓ ପାଣିଲାଗି ।

କୁସେର୍. କନ୍ତାରି ଆଖୁ ।

କୁସ୍ତି. ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ, ଦଣ୍ଡବୈଠକ, କସରତ ।

କୁହାଟ. ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନି, ଜଗୁଆଳିର ଡାକ ।

କୁହାଟମଲି. ଅନ୍ଧାରରେ ଖେଳାଯିବା ଲୁଚକାଳି ଖେଳ । ଲୁଚିଥିବା ପିଲାର ଡାକ ଶବ୍ଦ ବାରି ତାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ ।

କୁହି. କୋଇ, ଧାତୁ ଆଉଟା ଯାଉଥିବା ଛୋଟ ମାଟିପାତ୍ର ବିଶେଷ ।

କୁହୁକ. ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ, ଭୋଜବାଜି ।

କୁହୁକିଆ. କୁହୁକ ଦେଖାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

କୁହୁଡି. ୧. ଶୁଆଁଭଳି ଲଘୁ ଶସ୍ୟ ।
 ୨. କୁଜ୍‌ଝଟିକା ।

କୁହୁଣ୍ଡା. କାବଟର ଚୌକାଠରେ କବାଟ ଝୁଲାଇବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଲୁହା ଅଙ୍କୁଶ ।

କୁହୁଳା. ୧. ନିଆଁଲାଗି ଜଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଜାଳେଣିରୁ ଉଠୁଥିବା ଧୂଆଁ ।
 ୨. ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମେ ଦିଆଯାଇଥିବା ନିଆଁଲୁଣ୍ଡା ।

କୂଅ. କୁଅାଁ, ପାଣି ଝରିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗହୀରିଆ ଗାତ ।

କୂଅକଣ୍ଟା. କୂଅ ବିଲେଇ, କୂଅରେ ପଡିଥିବା ଜିନିଷ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଅଙ୍କୁଶ । ଏହାକୁ କୂଅ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପଡିଥିବା ଜିନିଷ ଏହାଦ୍ୱାରା ଟାଣି ହୋଇ ଉଠାଯାଏ ।

କୂଅଦଉଡା. କୂଅରୁ ପାଣି କାଢିବା ପାଇଁ ପାତ୍ରରେ ବନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଦଉଡା ।

କୂଅନନ୍ଦ. କୂଅ ଭିତରକୁ ମାଟି ଧସି ନଯିବା ପାଇଁ ବସିଥିବା ମାଟି ବା ପଥରର ବଳୟ ।

କୂଅଫନ୍ଦ. କୂଅର ଦାଢ ବା ତଟ, ଉପରେ ବସୁଥିବା ବଳୟ ।

କୂଅବିରାଡି. କୂଅକଣ୍ଟା, କୂଅବିଲେଇ ।

କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମଦିବସ, ଭାଦ୍ରବ ମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଅଷ୍ଟମୀ, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ।

କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ. ଅନ୍ଧାରପକ୍ଷ, ପ୍ରତିପଦାଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି ।

କୃଷ୍ଣଲୀଳା. କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ପରେ

କରିଥିବା ଲୀଳା, ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲୋକନାଟକ । ଏଥିରେ ଗୋପଲୀଳା, ରାସଲୀଳା, ମଥୁରାଲୀଳାଦି ଅଭିନୀତ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣ, ଗୋପୀ, ରାଧା, ସଖା, ସଖୀ ଏଥିରେ ଚରିତ୍ର । ଗୀତାକାରରେ ଏହାର ସଂଳାପକୁ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ସହିତ ଅଭିନୟ କରାଯାଏ ।

କେଉକେଉକା. କଉକଉକା, ହଳଦୀ ଜାତୀୟ ବଣୁଆ ଗଛ ଏଥିରେ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପେନ୍ଥା ଫୁଲ ହୁଏ ।

କେଉଟ. ମାଛ ଧରିବା, ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ଓ ଚୁଡା କୁଟିବା ବୃତ୍ତି କରୁଥିବା ଶୂଦ୍ରଜାତି ।

କେଉଟମୁଥା. ଜୁଣ, ଏକପ୍ରକାର ମୁଥା ।

କେଁଚୁଆ. କୃମିକୀଟ, ଜିଆ, ଚାକୁଣ୍ଡି ।

କେଣ୍ଡା. ୧. ଶସ୍ୟଗୁରୁ ।

୨. ବୃନ୍ତ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ ।

୩. କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା ଫୁଲଗୁଚ୍ଛ ।

କେତ୍‌ରା. ୧. ପାଣିଘାଆ, ପାଣିଖିଆ ରୋଗ ।

୨. ଗୋଟା ପାନ ପତ୍ରର ଛିଣ୍ଡା ଅଂଶ ।

କେତକୀ. ୧. କିଆ ଜାତୀୟ ଗଛ ଓ ତାହାର ଫୁଲ । କିଆପତ୍ରଠାରୁ ଏହାର ପତ୍ର ବଡ, ଲମ୍ବା ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ । ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ।

୨. କେତକୀ ପତ୍ର ଆକୃତିର ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ସୁନା ଅଳଂକାର ।

କେତକୀ ଖଇର. କେତକୀ ଫୁଲର ପାଖୁଡାରେ ବାନ୍ଧି, ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଖଇର । ଖଇରକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି, ବିଭିନ୍ନ ମସଲା ଦେଇ କେତକୀ ପାଖୁଡାରେ ବାନ୍ଧି ଶୁଖାଇ ଖଇର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

କେଦରା. ବେତରେ ତିଆରି ମୋଡା, ହାତ ନଥିବା ଗୋଲାକାର ମାଞ୍ଚିଆ ।

କେନା. ୧. ଗଛରୁ ବାହାରିଥିବା ଶାଖା ।

୨. ଦୁଇ ଶାଖାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ।

କେନ୍ଦ(ନ୍ଦେ)ରା. ୧. ଯୋଗୀଙ୍କ ବୀଣା ।

୨. ଚଣ୍ଡାଳ ବୀଣା ।

ନଡିଆ ସଢେଇ ଉପରେ ଚମଡା ଛାଉଣି କରି, ଏହା ଉପରେ ଆଡ ବାଗରେ ଏକ କାଠି ପୂରାଯାଇ, ସଢେଇ ଉପର ଦେଇ ଘୋଡାବାଳ ବା ତାର ବନ୍ଧାଯାଏ । ଏଇ ତାରକୁ ଆଘାତ କଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ଧନୁକାକାର ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗା ବେଣ୍ଟରେ ତାର ବାନ୍ଧି ଏହା ଉପରେ ଘଷିଲେ ସ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଯୋଗୀମାନେ ଏହାକୁ ବଜାଇ ଗୀତ ଗାଇ ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

କେନ୍ଦୁ. ତମାଳ ଜାତୀୟ ବଡ ଗଛ ଓ ଏହାର ଫଳ । କଞ୍ଚା ଫଳରୁ ଅଠା ବାହାରେ, ଏହାର ମଞ୍ଜି ବଡ ଓ ଶସ ସାମାନ୍ୟ ।

କେନ୍ଦୁଆ. ହେଟାବାଘ, ଗଧିଆ ।

କେମ୍ଖଟ. ଫିତାଖଟ, ଭାଙ୍ଗ କରାଯାଇ ପାରୁଥିବା କନାଖଟ ।

କେରଣ୍ଟ. ୧ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ବାଜି, ପଣ ।

୨ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିବା ।

କେରା. ଅଳ୍ପ ଶସ୍ୟ, କେଶ ସୂତା ବା ତୃଣର ଗୁଚ୍ଛ ।

କେରାକନ୍ଦା. କଦଳୀ ମଞ୍ଜା ।

କେରାଣ୍ଡି. କରାଣ୍ଡି, କାତିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚେପେଟା ମାଛ ।

କେରାଧୁଁଡା. କଦଳୀଭଣ୍ଡା ।

କେରନା. ଘରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ତେଲ ମସଲାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ।

କେରୁଆଳ. ୧ ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆହୁଲା ।

୨. ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗଧରା ।

୩. ଘୋଡାର ଲଗାମ୍ ।

କେଳା. ଯାଯାବର ଜାତିବିଶେଷ । ଏମାନେ ମାଟି ଖୋଳନ୍ତି, ସାପ ଖେଳାନ୍ତି, କୁହୁକ କରନ୍ତି, ବାଉଁଶରାଣୀ ଖେଳ କରନ୍ତି, ଚଢେଇ ମାରନ୍ତି ଓ ଧରନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡ ପୋତନ୍ତି, ଭିକ ମାଗନ୍ତି, କଣ୍ଢେଇନାଚ କରାନ୍ତି । ଏମାନେ ଜାତିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଯଥା- ସାପୁଆକେଳା, କୁହୁକିଆକେଳା, ମାଟିଆକେଳା, ମୁଣ୍ଡପୋତାକେଳା, ନଳୁଆକେଳା, ସବାଖିଆକେଳା, ଚାଉଳିଆକେଳା, ବାଜିଗରିଆକେଳା, ଅଇରୀଗଉଡ ଇତ୍ୟାଦି ।

କେଳାକୁଡିଆ. କେଳା ରହୁଥିବା କୁଡିଆ ପରି ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର ।

କେଳିକୁସୁମ. ନାଲି, ହଳଦୀ ପାଖୁଡା ଥିବା ଛୋଟ କୁସୁମ ଫୁଲ । ଶୀତଦିନେ ଏହା ଫୁଟେ ।

କେଳୁଣୀ. କେଲୁଣୀ, କେଳାର ସ୍ତ୍ରୀ, ଏମାନେ କେଳା ସହିତ ଯାଯାବର ଜୀବନ ଯାପନ କରନ୍ତି । ନାରୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଏମାନେ ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡି ଚିତା କୁଟାନ୍ତି

କେଶଦୁଦୁରା. କେଶଦୁରା, ଟାଣୁଆ ଓ ଲଟାଳିଆ ଶାଗ ବିଶେଷ । ଏହାର ଫୁଲ ଛୋଟ ଓ ଧଳା, ବର୍ଷସାରା ଏଥିରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।

କେଶରପାଣ୍ଡିଆ. କପୋତ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ ବିଶେଷ ।

କୋଇ. ସୁନା ଇତ୍ୟାଦି ଧାତୁ ଆଉଟିବାର ଛୋଟ ମାଟିପାତ୍ର ।

କୋଇଲି. ୧ . କୋକିଳପକ୍ଷୀ ।

୨. ଆମ୍ବଟାକୁଆ ଭିତରେ ଥିବା ଧଳା ଶସ ।

କୋଇଲିଖିଆ. ପାଣି କୂଳରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଓ କଣ୍ଟାଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ ଓ ଶାଗ । ଏଥିରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟାଥାଏ । ଏହାର ଫଳ କର୍କଶ, ମଂଜିରୁ ଜିରା ପରି ଶସ ବାହାରେ ।

କୋଇଲିପାଣି. ବାଡୁଅପାଣି, ବାହାହେବା ଦିନ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ହଳଦୀ ମିଶା ପାଣିରେ ସ୍ନାନ କରେ ।।

କୋଇଲିବୁଡ. ୧. କନ୍ୟାର ବାଡୁଅପାଣି ଗାଧୁଆ, କୁମାରୀତ୍ୱ ଲୋପ ହୋଇ କନ୍ୟା ବିବାହକୁ ଯିବା ଅବସ୍ଥା ।

୨. ବାଡୁଅପାଣି ଗାଧୋଇବା ପରେ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧୁଥିବା ଲୁଗା, ପାଞ୍ଜି ।

କୋଇଲିବୈକୁଣ୍ଠ. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଉତ୍ତରଦ୍ୱାର ଆଡକୁ ଥିବା ବାହାର ବେଢା ।

କୋଇଲତିସୂତା. ବୃକ୍ଷରୁ ତଳକୁ ଓହଳି ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ସୂତା ପରି ଲତା ।

କୋକବାୟା. କକବାୟା, ପିଲାଙ୍କୁ ଓ ଡରାଇବା ପାଇଁ ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଳ୍ପନିକ ଭୟ ।

କୋକଲି. ଛୋଟ କାତିଲଗା ପତଳା ଲୁଣିମାଛ ।

କୋକ(କି)ଶିଆଳି. ବିଲୁଆ ଜାତୀୟ ଜୀବ, କୋକି ।

କୁସୁମା. ୧ ଶିବମନ୍ଦିରରେ କ୍ଷୀର, କଦଳୀ, ନବାତ, ଗଞ୍ଜେଇ ଇତ୍ୟାଦି ଘର୍ଷଣ, ପାଣିଲାଗି ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଅଫିମ ଓ ଭାଙ୍ଗ ମିଶା ପାନୀୟ ।

କୋକି. ବିଲୁଆ ବା ଶିଆଳ ଜାତୀୟ ପଶୁ । ବାଲିରେ ଗାତ କରି ରହେ ।

କୋକିଗାତ. ୧. କୋକି ଖୋଳିଥିବା ଗାତ ।

୨. ପିଲାଏ ଗୋଡପାଦ ଉପରେ ଓଦାବାଲି ଲଦି, ଗୋଡ଼ କାଢିଆଣିବା

ପରେ ରହୁଥିବା ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନ ।

କୋକୁଆ. ୧. ନଡିଆ ପତ୍ରରେ ବୁଣା ଏକ ପ୍ରକାରର ମୁଣି ।

୨. କେହି ଦେଖି ନଥିବା କାଳ୍ପନିକ ଭୟଙ୍କର ଜୀବ ଓ ଏହାକୁ ନେଇ କଳ୍ପିତ ଭୟ ।

କୋକେଇ. ଶବାଧାର, ଶବକୁ ମଶାଣିକୁ ବୋହି ନେବାକୁ ତିଆରି କରାଯିବା ଶଯ୍ୟା । ଦୁଇଟି ଲମ୍ବାଳିଆ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡରେ ଚାରିଟି ଆଡ଼ି ବାଉଁଶ ପକାଇ ପାଳ ଦଉଡ଼ାରେ ବାନ୍ଧି ଏହା ତିଆରି ହୁଏ ।

କୋଚସାରୁ. ପାଣିସାରୁ ।

କୋଚଟ. ମଇଳା, କୃପଣ ।

କୋଚଣୀ. ଖୁଚୁରା ବେପାର କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ।

କୋଚା. ବଡ ବ୍ୟବସାୟୀଠାରୁ ସଉଦା କିଣି ଖୁଚୁରା ବେପାର କରୁଥିବା ବ୍ୟବସାୟୀ ।

କୋଚାବେପାର. ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟ ।

କୋଚିଆ. ସାପ ପରି ଛୋଟ ଜଳଚର ସରୀସୃପ ।

କୋଚିଲା. ଏକ ବଣୁଆ ଗଛ ଓ ଫଳ । ଏହି ଫଳର ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ଅଛି । ଏଥିରେ ଏକାଧିକ ଚେପେଟା ମଞ୍ଜିଥାଏ ।

କୋଚିଲାଖାଇ. କୋଚିଲା ଫଳ ଆହାର କରୁଥିବା ବଣୁଆ ଚଢ଼େଇ । ଏହାର ରଙ୍ଗ ଧଳାକଳା, ଥଣ୍ଟ ଚେପେଟା ଓ ପୋଲା । ଗଣ୍ଠିବାତ, ଶ୍ୱାସାଦି ରୋଗ ନିରାକରଣ ପାଇଁ ଏଇ ଚଢ଼େଇ ଖିଆଯାଏ ।

କୋଜାଗରପୁନେଇଁ. କୁଆଁର ପୁନେଇଁ ।

କୋଟିଆ. ଏକ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ ।

କୋଟିକମ. ବିବିଧ ଚିତ୍ର ଓ କାରୁକାମ ।

କୋଠ. ୧. ବହୁମାଲିକାନା ।

୨. ସର୍ବସାଧାରଣ ଅଧିକୃତ ।

୩. ଅନେକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ।

୪. ବଡ଼ଘର ।

୫. ଶସ୍ୟାଗାର ।

୬. ପଶା ପାଲିର ଘର ।

୭. ହାକିମଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ।

କୋଠକରଣ. ଠାକୁରଙ୍କ ଭୋଗାଦିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କର୍ମଚାରୀ ।

କୋଠକାଠ. ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଏକତ୍ର ଅଧିକୃତ ସଂପତ୍ତି ।

କୋଠଖମାର. ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜ ଚାଷ ଓ ଜଗୁଆଳି ଚଷାର ଅମଳ ଶସ୍ୟର ଏକତ୍ର ଖଳା, ଭଣ୍ଡାର ।

କୋଠଖଳା. ୧. ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଇଜମାଲି ଶସ୍ୟ ଅମଳ ହେଉଥିବା ଖଳା ।

୨. ଯେଉଁ ଖଳାରେ ଗ୍ରାମବାସୀ ନିଜ ନିଜର ଶସ୍ୟ ଆଣି ଜମା କରନ୍ତି ଓ ଅମଳ କରନ୍ତି ।

କୋଠଘର. ୧. ଅନେକ ପରିବାରର ମାଲିକାନା ଥିବା ଘର ।

୨. ଗ୍ରାମର ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ନିମିତ୍ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘର ।

କୋଠଚାଷ. ଇଜମାଲି ଚାଷ ।

କୋଠଧନ. ଇଜମାଲି ଧନ ।

କୋଠପୁଅ. ୧. ଜନ୍ମିତ ପିତା ଓ ପାଳକ ପିତାର ସଂପତ୍ତି ଭୋଗ କରୁଥିବା ପୁଅ ।

୨. ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ।

କୋଠଭୋଗ. ୧. ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଭୋଗ ହେବା ପାଇଁ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୋଗ ।

୨. ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ମିଳିତ ଭେଦା ଚାନ୍ଦାରେ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ

ହେଉଥିବା ଭୋଗ ।

କୋଠସଂପତ୍ତି. ଇଜମାଲି ସଂପତ୍ତି, ବହୁ ମାଲିକାନା ଥିବା ସଂପତ୍ତି ।

କୋଠା. ୧. ପକ୍କାଘର ।
୨. ପଶାପାଲି ।

କୋଠି. ୧. ଶସ୍ୟାଗାର, ମରେଇ ।
୨. ଚିତାମୁରୁଜର ମଣ୍ଡଳ ।
୩. ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଘର ।
୪. କୋଠରି, ବଖରା ।
୫. ଡାକବଙ୍ଗଳା ।
୬. ବେଶ୍ୟାବାଡ଼ି ।

କୋଠିଆ. ୧. ଖମାରିଆ ।
୨. ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଯୁକ୍ତ ମୂଲିଆ ।
୩. ଶସ୍ୟାଗାର ରକ୍ଷକ ।

କୋଠିଆହେତା. କୋଠିଆକୁ ଦିଆଯିବା ମୂଳ ବ୍ୟତୀତ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜାଗିରି ।

କୋଡପାହି. ପ୍ରଜାର ଅଧୀନ ସ୍ୱତ୍ୱ ।

କୋଡପାହିପ୍ରଜା. ପ୍ରଜାର ଅଧୀନ ପ୍ରଜା ।

କୋଡପୋଛା. ବାପା, ମାଆଙ୍କର ଶେଷପିଲା ।

କୋଡମ(ମେ)ଇ. ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟ ରଖିବାର ଆଧାର, ଡୋଲି ।

କୋଡମାଡିଆ. ଅସମାନ ଭାବରେ ହିଡକଟି କରାଯାଇଥିବା ହିଡ ।

କୋଡର. ଦୁଧଖିଆ ଛୁଆ ।

କୋଡି. ମାଟି ହାଣିବା ବା କୋଡିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କାଳିଆ ଶସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

କୋଡିବେଣ୍ଟ. କୋଡିରେ ଲାଗିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ବେଣ୍ଟ ।

କୋଢିଆ. କୁଷ୍ଠରୋଗୀ, କର୍ମକୁଣ୍ଠ ।

କୋଣ. ୧. ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର, ଢୋଲ, ଖଞ୍ଜଣି ।
୨. ବୀଣା, କେନ୍ଦେରା ଇତ୍ୟାଦି ବଜାଇବାର ଛଡି, କମାଣି । ଏଥିରେ ତାର ବନ୍ଧାଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ବୀଣା ବା କେନ୍ଦରା ତାରରେ ଘଷିଲେ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

କୋଣକାଣ୍ଡ. କଣକାଣ୍ଡ, ମଉଡମରା ଚାଳଘର କୋଣରେ ଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର କାଣ୍ଡ ।

କୋଣ୍ଡା. କୁହୁଣ୍ଡା, ଚୌକାଠରେ ଏହା ଲାଗିଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ଜଂଜିର ଲଗାଯାଇଥାଏ ।

କୋଣ୍ଡି. ମାଟି ତିଆରି ଘଡି ।

କୋତ. ବଡ ତେଲମାଠିଆ, ପାଣିମାଠିଆ ।

କୋତକା. ଭାଙ୍ଗ ଘୋଟିବା ଠେଙ୍ଗା, ମୂଷଳ ।

କୋତରା. ମଳିଚିଆ, ଅତିକଳା, ଅସନା ।

କୋତରାଗୁଡ. ଅତି କଳା ରଙ୍ଗର ଅପରିଷ୍କାର ଗୁଡ ।

କୋତକାଲୁ. ଅତିମୋଟା, କୋଦା ।

କୋଥଳି. ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ ଯଥା ଚନ୍ଦନ, ସିନ୍ଦୁର, ତିଳକ, ଜପାମାଳି, ପାତ୍ରୀ, ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଇଥାଏ ।

କୋଦୁଅ. ଧାନ ବିଲରେ ଆପେ ଆପେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଏକ ବଣୁଆ ଘାସ । ଏହାର ଫଳରୁ ଗୋଲଦାନା ବିଶିଷ୍ଟ ଚାଉଳ ବାହାରେ, ଯାହାକୁ ଯାଉ କରି ଖିଆଯାଏ ।

କୋଦାଳ. ଫାଉଡା । ମାଟି ହଣା, ଖୋଳା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାଫାଳ, ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ।

କୋବା. ୧. କୋଠା ଛାତରେ ଗୋଡି ପିଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପିଟଣା ।
୨. ଖୁଣ୍ଟ, ମାଟିରେ ପୋତାଯିବା କାଠଖିଲ ।

କୋବି. ଶୀତଦିନେ ହେଉଥିବା ଶାକଗୁଳ୍ମ ଓ ଏହାର ଫୁଲ ବା କଢ । ଏହା ବନ୍ଧାକୋବି, ଫୁଲକୋବି ଓ ଓଲକୋବି ଏଇପରି ତିନି ପ୍ରକାର ।

କୋରଟ. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠି ପାଖରୁ ବାହାରିଥିବା ଚିକ୍କଣ ଲଇ । ଘରଛପର ଓ ବାଡଭିଡାରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

କୋରଡ଼. ଗଛ ଗଣ୍ଡିରେ ଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନ ବା ଖୋଲ ।

କୋରଡା. ୧. ଚାବୁକ, ଛାଟ ।

୨. ପାଞ୍ଚଣ ଅଗରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡି, ଛାଟେଣି ।

କୋରଣା. ୧. ନଡିଆ ଓ ପାଣିକଖାରୁ ପ୍ରଭୃତିର ଶସ କୋରିବାର ଯନ୍ତ୍ର, ଏହା ମୁନିଆଁ ଓ ବଙ୍କାଳିଆ ।

୨. ଦୁଧହାଣ୍ଡିରୁ କୋରୁଅ କୋରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବକ୍ରାକାର ଲୁହାପାତ ।

କୋରା. ୧. କୋରଣାରେ କୋରା ଯାଇଥିବା ଶସ ।

୨. ଗୁଡ ବା ଚିନିରେ ପାଗ କରାଯାଇଥିବା କୋରା ନଡ଼ିଆରେ ତିଆରି ଲଡୁ ।

୩. ବିଆଳି ଧାନ ।

୪. ବୁଣାହୋଇ ଧୁଆ ହୋଇ ନଥିବା ନୂଆଲୁଗା ।

କୋରୁଅ. ୧. ନଡିଆ ରସ ବା ଲହୁଣିକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ମାରିବା ପରେ ପାତ୍ର ଭିତରେ ବସିଯାଉଥିବା ନରମା ମଣ୍ଡ ।

୨. ଆଉଟା ଦୁଧ ହାଣ୍ଡିରେ ଲାଗି ରହୁଥିବା ଦୁଧର ଗାଢ ଅଂଶ ।

କୋହଲ. ଯଅରୁ ତିଆରି ମଦ ।

କୋଳଥ. ରବିଶସ୍ୟ, ଡାଲି ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ । ଏହା ଚଇତା ଓ କୁଞ୍ଜିଆ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଏହା ଛୁଇଁ ଆକାରରେ ଫଳେ, ଏହାର ମଞ୍ଜି କଳା ତମ୍ବାଳିଆ ଓ ଚେପଟା ।

କୋଳପ. ତାଲା ।

କୋଳପକାଠି. ତାଲା ଓ ଚାବିକାଠି ।

କୋଳପି. ଅନ୍ଧପୋଟଳି । ପିଲାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ ।

କୋଳା. ଫଳର ପାଖୁଡା, ଖୋଷା ।

କୋଳି. ବିଭିନ୍ନ ଗଛର ଛୋଟ ଓ ଗୋଲିଆ ଫଳ । ବରକୋଳି, କଣ୍ଟେଇକୋଳି, ନରକୋଳି, ଭଇଁଚକୋଳି ଇତ୍ୟାଦି ।

କୋଶ(ଶି)ଳା. ଏକ ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ଶାଗ । ଶୀତଦିନେ ଏହା ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଲାଲ୍ ଓ ସବୁଜ ।

କୋଷ. ୧. ଖଣ୍ଡାର ଖାପ, ଖୋଳ ।

୨. ଘୋଡଣି, ଢାଙ୍କୁଣି ।

୩. ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାଇଲ ପରିମିତ ବାଟ ।

କୋଷ୍ଠି. ଜାତକ । ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଜନ୍ମ କୁଣ୍ଡଳୀ ।

କୋଷ୍ଠିସୁଝିବା. ବିବାହ ନିମିତ୍ତ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ମେଳ ହେବା ।

କୋହଲା. ଥଣ୍ଡା ପବନ ସହ ମେଘୁଆ ପାଗ ।

କୋହ୍ଲ. ଆଦିବାସୀ, ଜନଜାତି ବିଶେଷ ।

କୌପୁନି. କରପଟୀ, ମେଖଳାବନ୍ଧ ବସ୍ତ୍ର ।

କ୍ୱାଥ. ଚେର, ମୂଳାଦି ଏକାଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦୁଇ ତୋଳା ମିଶ୍ରଣରେ କୋଡ଼ିଏ ଗୁଣ ପାଣି ଦେଇ ସିଝା ଯାଇ ରହୁଥିବା ଏଇ ସିଝାପାଣିର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ । ବିବିଧ ରୋଗ ଉପଶମ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ୱାଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

କ୍ରିୟାକର୍ମ. ୧. ଶୁଦ୍ଧ ଘରରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରେତକର୍ମ ।

୨. ବୈଦିକ ରୀତିରେ ପୂଜାଦି କର୍ମ ।

ଖ

ଖଇ. ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ, ମକା, ବାଜରାଦି ଶସ୍ୟକୁ ବାଲିରେ ଭାଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଲିଆ । ସଧବାନାରୀ ମଲେ ଖଇ କଉଡି ବିଞ୍ଚାଯାଏ । ଘର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଘର ଚାରିପାଖ ଖଇକଉଡି ବିଂଚାଯାଏ । ବିବାହବେଦିରେ ବରକନ୍ୟା ହୋମ ନିଆଁରେ ଖଇ ପକାନ୍ତି । ଏହାକୁ ଲାଜା ହୋମ କୁହାଯାଏ ।

ଖଇଉଖୁଡା. ଖଇକୁ ଗୁଡ ପାଗ ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଉଖୁଡା ।

ଖଇଚ(ଛ)ଡା. ଦରଫୁଟା ଖଇ, ଏହା ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ଧାନ ଚୋପାକୁ ବାହାର କରିବା ।

ଖଇଚଲା. ଖଇରୁ ଧାନ ଛଡାଇବା ପାଇଁ, ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଖଇ ଚଲାଇବାର ଚାଲୁଣି । ଏଥିରେ ଖଇ ରଖି ଘଷିଲେ ଧାନ ଗୁଡିକ ଏହାର ଛିଦ୍ର ଦେଇ ତଳକୁ ଖସିପଡେ ।

ଖଇଚୂର. ଖଇଚୂନାରେ ମିଠା ଦିଆହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଖଇଞ୍ଚି. ୧. ଖଇ ଚଲାଇବା ଚାଲୁଣି ।

୨. ବାଉଁଶ କାଠି ବା ନଡିଆ ଖଡିକା ଓ କତାଦଉଡାରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ମାଛମରା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ମୁହଁପାଖ ବୃତ୍ତାକାର ଓ ପଛପାଖ ଗୁଚ୍ଛାକୃତି ହୋଇଥାଏ ।

ଖଇଧାନ. ୧. ଖଇଭଜା ହେବା ପାଇଁ ଖରା, କାକରରେ ପାଗ ହୋଇଥିବା ଧାନ ।

୨. ଖଇରୁ ବାହାରି ଥିବା ଧାନଚୋପା ।

ଖଇନି. କଳରେ ଜାକିବା ପାଇଁ ତିଆରି ଚୂନପତ୍ର । ଚୂନମିଶା ଧୂଆଁପତ୍ର ଗୁଣ୍ଡ ।

ଖଇମଣ୍ଡ. ଖଇକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ମଣ୍ଡ ।

ଖଇର. ବବୁର ଜାତୀୟ ଗଛରୁ ବାହାରୁଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଖଇରକୁ ଚୂନା କରି ଏଥିରେ ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି, ପାନମଧୁରୀ, କଳାଜିରାଦି ପକାଇ କାଦୁଅ ଭଳି ଚକଟି, କେତକୀ ପତ୍ରରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଶୁଖାଇଲେ ଏହା ସୁବାସିତ ଖଇର ହୁଏ । ଏହାକୁ କେତକୀଖଇର କୁହାଯାଏ ।

ଖଇରଖାଲ. ଖଇର ରଖାଯିବା ପାତ୍ର ।

ଖଇରଟୋପି. ଋତୁସ୍ରାବ କାଳରେ ନାରୀ ସିନ୍ଦୂର ପରିବର୍ତ୍ତେ ମଥାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଖଇରର ଟୋପା ।

ଖଇରାତଖଞ୍ଜା. ଦାନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଖଞ୍ଜା ।

ଖଇରାତିମଠ. ଯେଉଁ ମଠ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଦାନରେ ପରିଚାଳିତ ।

ଖଇହାକୁଟି. ଆମ୍ବିଳା ହାକୁଟି, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହାକୁଟି ।

ଖଖ୍‌ରୋ. ଗଛ କୋରଡ ।

ଖଗଡା. ଇଙ୍କର, କାଣ୍ଡଶର ତୃଣ । ପାନବରଜରେ ତାଟ ଦେବାପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଖଗବଳିଆ. ବଣୁଆ କୁକୁର, ବଡ କୁକୁର ।

ଖଚ. ଚୁଗୁଲି, ଜଣକ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟଜଣକୁ ମିଛସତ କହିବା ।

ଖଚଡ. ୧. ଗାଉଁଲି ଗାଳି ବିଶେଷ, ବଗୁଲିଆ ।

୨. ଗଧ ଓ ଘୋଡାଙ୍କ ଦୋମିଶା ଛୁଆ ।

ଖଜ୍‌ରିଆ. ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଜାତିର ଲୋକେ । ଚମାର ।

ଖଜା. ୧. ଚିନି ବା ଗୁଡ ଆଉଟାହୋଇ ତିଆରି ହେଉଥିବା ମିଠା ।

୨. ଫେଣୀ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶୁଖିଲା ମହାପ୍ରସାଦ ।

ଖଜାଖିଆ. ମିଠେଇଖିଆ, ଯାତ୍ରାଖର୍ଚ୍ଚ, ବକ୍‌ସିସ୍ ।

ଖଜାପଟା. ଖଜା ବା ମିଠେଇ ତିଆରିକରିବା ପାଇଁ ଗୁଡିଆମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଚିକ୍କଣ କାଠପଟା ।

ଖଜାପଣସ. ଉତ୍ତମ ଶସଥିବା ଟାଣୁଆ ପଣସ ।

ଖଜଣା. କର, ଭୂସଂପତ୍ତିର ଟିକସ ।

ଖଜୁରି. ତାଳାଦି ଶ୍ରେଣୀର ଡେଙ୍ଗା ଓ କଣ୍ଟାଳିଆପତ୍ର ଥିବା ଗଛ ଓ ତାହାର କୋଳି । ଏହାର ମଂଜି ବଡ ଓ ଚୋପା ଅତି ପତଳା ।

ଖଜୁରିଆ. ୧. ଇଟାକୁ ଆଡବାଗରେ ବସାଇବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

୨. ଖଜୁରିପତ୍ରର ସଜା ଶୈଳୀରେ ବାଉଁଶପାତିଆରେ ପଟି ବା ତଳେଇ ବୁଣିବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଖଜୁରିକଣ୍ଟା. ଖଜୁରିପତ୍ର ଅଗରେ ଥିବା ମୁନିଆ କଣ୍ଟା ।

ଖଜୁରିକନ୍ଦା. ଖଜୁରିଗଛର ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା କଅଁଳିଆ ଅଂଶ, ଯାହାକୁ କଞ୍ଚା ଚୋବେଇ ଖିଆଯାଏ ।

ଖଜୁରିଗୁଡ. ଖଜୁରିରସକୁ ରାନ୍ଧି ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଗୁଡ ।

ଖଜୁରିଛାଲି. ଖଜୁରିଗଛ ମୂଳରେ ଥିବା ଅତି ଟାଣୁଆ ମୁନିଆଁ ଖଜୁରିପତ୍ର ।

ଖଜୁରିଛାଲିଆ. କବାଟରେ ପିଟା ଯାଇଥିବା ପତଳା ମୁନିଆଁ ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ଖଜୁରିପଟି. ଶୁଖିଲା ଖଜୁରିପତ୍ରରେ ଶୁଖାଇ ବୁଣାଯାଇଥିବା ପଟି ବା ଆସନ ।

ଖଜୁରିପିଞ୍ଛ. ଖଜୁରିପତ୍ରରେ ତିଆରି ଚଅଁର, ଛାଞ୍ଚୁଣି, ଝାଡୁ ।

ଖଜୁରିରସ. ଖଜୁରିଗଛରୁ ଝରିବା ରସ, ତାଡି । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଏହାକୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଗଲେ ଏହାକୁ ନୀରା କୁହାଯାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡିବା ମାତ୍ରେ ଏହାକୁ ତାଡି ବା ମଦ କୁହାଯାଏଁ ।

ଖଞ୍ଜଣି. ଏକ ମୁହଁରେ ଚମଡା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା କାଠ ତିଆରି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ପିତଳ ଗିନି ଓ ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥାଏ । ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଧରି ଅନ୍ୟ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଏ ।

ଖଞ୍ଜଣିଭଜନ. ମେଳାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଖଞ୍ଜଣି ବାଦ୍ୟ ଓ ତାଳ ସହିତ ବୋଲାଯିବା ଭଜନ ।

ଖଞ୍ଜା. ଚଉଦିଗରେ ଘର ବା ପାଚିରି ଘେରା ସ୍ଥାନ, ଦୁଆର, ଅଗଣା ।

ଖଞ୍ଜାପାହୁଡ. ପାଦର ଅଳଂକାର ।

ଖଞ୍ଜା(ନ୍ଦା)ଶାଳ. ବହୁଲୋକ ଖାଇବା ପାଇଁ ଅଥବା ଭୋଜି ରୋଷେଇ ପାଇଁ ତାଟଘେରାଇ ହୋଇଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ରୋଷଶାଳ ।

ଖଟ. ୧. କାଠତିଆରି ଚାରି ଗୋଡ ଥିବା ଶୋଇବା ଆସନ ।

ଖଟଖୁରା. ଖଟର ଗୋଡ ।

ଖଟଣି. ୧. ଦେବତା, ରାଜାଙ୍କର ଦୈନିକ ସେବା ନୀତି ।

୨. ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଖଂଜା ହୋଇଥିବା ଦୈନିକ ଭୋଗ ।

୩. ଦିଅଁଙ୍କଠାରେ ଭୋଗ ଲାଗି ହେବା ।

ଖଟଦଣ୍ଡା. ଖଟର ଚାରିଖୁରାକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖୁଥିବା ଲମ୍ବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଖଟବାଡ଼. ଖଟ ଚାରିପଟେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବାଡ଼ ।

ଖଟା. ଆମ୍ବିଳ, ଆମ୍ବିଳା, ଆଚାର ପରିଶ୍ରମ ।

ଖଟାଇବା. ୧. ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧିବା, ନୌକା, ଗୋରୁ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧାଯିବା ।

୨. ଖଟଣି ସେବକ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ।

ଖଟି. ୧. ନିଶାଖିଆଙ୍କର ଭେଟ ସ୍ଥାନ, ମଦ ପ୍ରଭୃତି ବିକା କିଣା ସ୍ଥାନ ।

୨. ମାଛ ମରା ସ୍ଥାନରେ କରାଯାଇଥିବା କେଉଟଙ୍କର ଅସ୍ଥାୟୀଘର ।

ଖଟିଆ. ୧. ଛୋଟ ଖଟ, ଦଉଡ଼ି ବୁଣା ଖଟ ।

୨. କାନ୍ଧରେ ରୋଗୀ ବୋହିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ତିଆରି ଡୋଲି ।

୩. ମୂର୍ଦ୍ଦାର ବୁହା କୋକେଇ ।

ଖଟୁଲି. ୧. ଦେବଦେବୀ, ଭାଗବତ ପୋଥି ରଖାଯିବା କାଠ ଆସନ ।

୨. ଠାକୁରଙ୍କ ଛୋଟ ବିମାନ ।

ଖଡ଼. ୧. ନଡ଼ା ।

୨. ଡାଲୁଅ ଧାନର ମୂଳ ଥିବା ଅଗମଳିଆ ।

ଖଡ଼କୁଟା. ଛଣପାଳ, କାଠି କୁଟା ।

ଖଡ଼ି(ରି). ପାଲିଙ୍କି, କାଠ ସବାରି ।

ଖଡ଼ଘର. ନଡ଼ାଛପର ଘର, ଚାଳଘର ।

ଖଡ଼ମ୍. କଠଉ, କାଠ ପାଦୁକା ।

ଖଡ଼ମା. ୧. ଘରର ଖୁଣ୍ଟ ଖାନ୍ଦିରେ ଶେଣିର ଯୋଡ଼ ରଖିବା ପାଇଁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

୨. ମେଢ଼ ଇତ୍ୟାଦିର କାଠ ଛାଞ୍ଚ ।

ଖଡ଼ା. ୧. ବର୍ଷେ ଜିଉଥିବା ଶାଗ ବିଶେଷ ।

୨. ବାଟୁଳି ଖଡ଼ା ।

୩. ବନିସିଖାଡ଼ି ।

ଖଡ଼ାପହରା. ଠିଆ ଠିଆ ଚଉକି ଦେବା ବା ପହରା ଦେବା ।

ଖଡ଼ି. ୧. ଧଳା ଖଡ଼ି ପଥର ।

୨. ଡେଙ୍ଗା ତୃଣ, ଖରି ।

୩. ବାଉଁଶ ବତାରୁ ତିଆରି ସରୁ ଖଡ଼ିକା ।

ଖଡ଼ିକନା. ମାଟି ମୂର୍ତ୍ତିରେ ରଙ୍ଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପିତୁଳାର ଦେହସାରା, ଖଡ଼ିଗୁଣ୍ଡ ମିଶା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଯାଇ ବିଛାଯିବା କନା ।

ଖଡ଼ିକା. ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ପତ୍ରର ମଝିରେ ଥିବା ଟାଣୁଆ ଶିରା ।

ଖଡ଼ିକାମୁଠା. ୧. ଝାଡୁ ମୁଠା । ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାରେ ତିଆରି ଝାଡୁ ବା ବଢ଼ଣା ।

୨. ଚୁଡ଼ା, ମୁଢ଼ି, ଖଇ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖଡ଼ିକା ଗୁଚ୍ଛ ।

ଖଡ଼ିକାର. ୧. ଗଣନାକାର, ଜ୍ୟୋତିଷ ।

୨. ମୂର୍ତ୍ତିରେ ରଙ୍ଗ ଚଢ଼ାଇବା ଶିଳ୍ପୀ ।

ଖଡ଼ିଗୋଟାଳି. ଖଡ଼ିର ଗୋଲ ଖଣ୍ଡ, ମାଟି ଉପରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଲେଖି ହୁଏ ।

ଖଡ଼ିଘୋରିବା. ମାଟି ଖଡ଼ି ଗୋଟାଳି ଦ୍ୱାରା ହିସାବ କରିବା ।

ଖଡ଼ିଛୁଆଁ. ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ସଂସ୍କାର ଓ ଶିଶୁର ପାଠପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ।

ଖଡ଼ିଟୋକେଇ. ବାଉଁଶର କାଠି ବା କଣିରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଟୋକେଇ ।

ଖଡ଼ିଦିଆ. ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜିଗୁଣ୍ଡ ସହିତ ଖଡ଼ି ପଥରର ଗୁଣ୍ଡ ମିଶା ରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ । ଏହାକୁ ମାଟି ମୂର୍ତ୍ତିର ଦେହସାରା ରଙ୍ଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଲେପ ଦିଆଯାଏ ।

ଖଡ଼ି ପକାଇବା. ୧. ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣା ଜାଣିବା ପାଇଁ, ତଳେ ଘରକାଟି ଖଡ଼ି ଥୋଇ ହିସାବ କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ।

୨. ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର ଗାଣିତିକ ହିସାବ ।

ଖଡ଼ିପଥର. ଧଳା ରଙ୍ଗର ନରମା କଳାପଥର, ଏହା ଦ୍ୱାରା ମାଟି ଉପରେ ଲେଖାଯାଇ ପାରେ ।

ଖଡ଼ିପାଠ. ୧. ଅବଧାନଙ୍କ ନିକଟରେ ତଳେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଲେଖାଯିବା ପାଠ ।

୨. ଅଙ୍କ ଗଣନା ବିଦ୍ୟା ।

୩. ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଦ୍ୱାରା ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ଖଡ଼ିଲାଗି. ଆଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣ ଏକାଦଶୀରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଗ୍ରହରେ ଖଡ଼ି ଲଗାଇ ଚିତ୍ର କରିବାର ଅନୁଷ୍ଠାନ । କେବଳ ମୁଦିରଥମାନେ ଏଇ ସେବା କରନ୍ତି । ବନକ ଲାଗି ଉତ୍ସବ ।

ଖଡୁ. ହାତ ବା ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଠି ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା କଙ୍କଣ ।

ଖଡୁକାଚହେବା. କନ୍ୟାର ବିବାହ କରିବା ଓ କାଚ, ଖଡୁ ପିନ୍ଧା ।

ଖଡୁକାଢ଼ିବା. ବିଧବା ହେବା ।

ଖଡୁରା. ୧. ଘୋଡ଼ାର ରୁମ କୁଣ୍ଡାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ପାନିଆଁ ।

୨. କଂସା ବା ପିତ୍ତଳର ଖଡୁ ତିଆରି କରୁଥିବା କାରିଗର ।

ଖଡୁଶୀତଳେଇବା. ବିଧବା ହୋଇ ହାତରୁ କାଚ ଓ ଖଡୁ ବାହାର କରିବା ।

ଖଣତା(ତି). ୧. ମାଟି ଖୋଳିବା ଶସ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ଲମ୍ବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ, ଅଗରେ ଚଉଡ଼ା ଓ ଧାରୁଆ ଲୁହାପାତ ଲାଗିଥାଏ ।

୨. ହଣ୍ଡାରେ ରୋଷେଇ ହେଲେ ତରକାରି ଘାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଲୁହା ଖଡ଼ିକା ।

ଖଣା. ମାଟିରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗାତ, ଖାଇ ।

ଖଣି. ୧. ଧାନ ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ ଗାତ । ଏହା ଭିତରେ ନଡ଼ା ଓ କୁଟା ପାରି ଧାନ ରଖି, ଉପରେ ନଡ଼ା କୁଟା ଘୋଡ଼ାଇ ମାଟି ପୋତାଯାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଏହାକୁ ଖୋଳି ଧାନ ବାହାର କରାଯାଏ ।

୨. ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳାହେବା ଗାତ ।

ଖଣିଲୁଣ. କଳାଲୁଣ ।

ଖଣ୍ଟ. ଖଣ୍ଡାଏତ ଜାତି, ଠକ, ଡାକୁ ।

ଖଣ୍ଡ. କନ୍ଦ ବା ଗୁଡ଼, ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିକୁ ନିଆଁରେ ରଖି ପାଣି ଦେଇ ଆଉଟି ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ଢାଳି ଶୀତଳ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ମିଠା ।

ଖଣ୍ଡକଳା. ଖଣ୍ଡକୋଳି, ଏକ ପ୍ରକାର କୋଳି ଓ ତାହାର ଗଛ ।

ଖଣ୍ଡକ୍ଷୀର. ଚିନିମିଶା ଆଉଟା ବହଳିଆ ଦୁଧ ।

ଖଣ୍ଡଚିନି. ଛୋଟ ଓ ମିଠା ପାଚିଲା କଦଳୀ ।

ଖଣ୍ଡପୁରୀ. ଚିନିମିଶା ମସଲା ପୁର ଦିଆ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପିଠା ।

ଖଣ୍ଡସାର. ଗୁଡ଼ ।

ଖଣ୍ଡା. ଧାରୁଆ ଶସ୍ତ୍ର, କାଳୀଙ୍କ ଶସ୍ତ୍ର, ହାତରେ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରାଯାଏ ।

ଖଣ୍ଡାଇତ. ଖଣ୍ଡାଏତ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି । ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ବୀରୋଚିତ ଲଢ଼େଇ କରୁଥିଲେ । ରାଜାମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ନିଷ୍କର ଜମି ଭୋଗ କରିବାକୁ ଦେଉଥିଲେ ।

ଖଣ୍ଡାଖାପ. ଖଣ୍ଡା ରଖିବାର ଖୋଳ, ଖଣ୍ଡା ଖୋଳ ।

ଖଣ୍ଡି. ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର ଗୋଟିଏ ଭାଗ ।

ଖଣ୍ଡିଆଭୂତ. ଚକ୍ରବାତ, ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ ।

ଖଣ୍ଡିଆମୁଣ୍ଡ. ଗାଁର ଘର ଗୁଡ଼ିକର ଧାଡ଼ି ଶେଷ

ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ, ଦେବ ମନ୍ଦିର ଇତ୍ୟାଦି ନ ଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ଖଣ୍ଡି ଉଡ଼ା. ଉଡ଼ା ଶିଖୁଥିବା ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ, ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଉଡ଼ିପାରୁଥିବା ଚଢ଼େଇ ।

ଖଣ୍ଡିଓଢ଼ଣା. ଅଧା ଓଢ଼ଣା ଦ୍ୱାରା ମୁହଁ ଅଧେ ଲୁଚିବା ଓ ଅଧେ ଦେଖାଯିବା ।

ଖଣ୍ଡିପହଁରା. ନୂଆ ପହଁରାଳିର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପହଁରା ।

ଖଣ୍ଡିବନ୍ଧ. ଆଡ଼ିବନ୍ଧ । ନଈ ପାଣିକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ଆଡ଼ବାଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଧ ।

ଖଣ୍ଡୁଆ. ଓଢ଼ଣା, ପାଟଲୁଗା । ଏହା ଟସର ସୂତାରେ ବୁଣାଯାଏ । ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ର କରାଯାଇଥାଏ । ଖଣ୍ଡୁଆ ବୁଣା, ବାନ୍ଧକଳାର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ବୟନ କଳା ।

ଖତ. ୧. ପଚା ଓ ଶୁଖିଲା ଗୋବର ।
୨. କ୍ଷେତର ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାକୃତିକ ସାର ।

ଖତକୁଢ଼. ଅଳିଆଗଦା, ଖତଗଦା, ଅଳିଆ, ଗୋବର, ପାଉଁଶ ଆଦି ଖତରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଜମା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ଖତଗଦା. ଖତକୁଢ଼, ଖତ କରିବା ପାଇଁ ଜମାହେବା ଅଳିଆ ଗଦା ।

ଖତଗାଡ଼. ଯେଉଁ ଗାତରେ ଖତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଅଳିଆ ଜମା କରାଯାଏ ।

ଖତରା. ପୋରିହାଁ, ତାଳପତ୍ର, ପୋଥି, କାଠ, ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦି ବହୁକାଳ ରହିଲେ, ସାରଶୂନ୍ୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ଖତାଇହେବା. ମୁହଁ, ଜିଭ, ଆଖି ବିକୃତ କରି ଅନ୍ୟକୁ ଉପହାସ କରିବା ।

ଖତାଡ଼ି. ଅଧିକ ଖତ ଦିଆ ଯିବାରୁ ଅଧିକ ଉର୍ବର ଭୂମି ।

ଖଦ୍‌ଖଦଡ଼ିଆ. ଅଚିକ୍କଣ, ଖଦଡ଼ା ରହି ଯାଇଥିବା ।

ଖଦଡ଼. ହାତକଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ମୋଟା ବସ୍ତ୍ର, ଖଦି ।

ଖଦା. ସିଠା, ମଣ୍ଡ, ଛେଦା ।

ଖଦାଇ. ଘରଡିହ ଓ ଜମିବାଡ଼ି ନଥିବା ରଇତ ।

ଖଦାଲ. ୧. ଅଛୁଆଁ ତନ୍ତୀ ଜାତି ବିଶେଷ ।
୨. ପରିବା ବ୍ୟବସାୟୀ ଶୂଦ୍ର ବିଶେଷ ।

ଖଦି. ହାତକଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ମୋଟା ବସ୍ତ୍ର ।

ଖନା. ୧. ଖଣ୍ଡି ଖଣ୍ଡି କଥା କହୁଥିବା
୨. ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଶୁଣାଉଥିବା ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଖନାବଚନ. ୧. ଖନାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କଥିତ ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ । ଏଥିରେ କୃଷି, ପାଗ ଇତ୍ୟାଦିର ଅନୁଭୂତିସିଦ୍ଧ କଥା ରହିଥାଏ ।

ଖନ୍ଦ. ଜମିରୁ ଅମଳ ହୋଇଥିବା ଫସଲ ।

ଖନ୍ଦକ. ମାଟିରେ ଖୋଳାଯିବା ଗାତ, ମାଟି ଖୋଳାଯିବା ହେତୁ ହୋଇଥିବା ଗାତ ।

ଖନ୍ଦଗାତ. ଚାଳଘରର ଖମ୍ବ ପୋତିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଗାତ ।

ଖନ୍ଦା. ୧. ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଚୁଲି ।
୨. ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ପାକ ।
୩. ବହୁ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ଚୁଲି ।
୪. ପଣକିଆର ଗୋଟାଏ ସୋପାନ ।

ଖନ୍ଦାଶାଳ. ୧. ଦେବତାଙ୍କ ପାକଶାଳା ।
୨. ବିବିଧ ଭୋଜି ପାଇଁ ରୋଷେଇ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅସ୍ଥାୟୀ ରୋଷେଇ ଶାଳ ।

ଖପର. ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ, ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇ ।

ଖପରକାତି. କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ଛୋଟ ଖଣ୍ଡା ।

ଖପରଛାଉଣି. ଖପରା ବା ଖପରଲିରେ

ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ଘର ।

ଖପରଲି. ଘର ଛାଆଣି କରିବାର ଖପରା, ମାଟି ଟାଇଲ୍ ।

ଖପ(ପ)ରା. ମାଟି ପାତ୍ରର ଭଙ୍ଗା ଅଂଶ ।

ଖପରାଖିଆ. ଅତି ଦରିଦ୍ର ।

ଖପରାଖେଳ. ମାଟିରେ ଗାର ଟାଣି, ଖପରା ପକାଇ ଡେଇଁ ଡେଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖେଳ ।

ଖପରାଡିଆଁ. ଖପରା ଖେଳ ।

ଖବର. ଛୋଟିଆ ପାଣିଖାଲ ।

ଖବରୀ. ଖବର ଦେବାବାଲା ।

ଖମଣା. ଖାଲଖମା ଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ଖମା. ଖାଲ, ଗାତ, ପହଣି ।

ଖମାର. ଅମଳ ହୋଇଥିବା ଧାନ ପ୍ରଭୃତି ରଖିବା ସ୍ଥାନ ।

ଖମାରଘର. ଅମାର, ଧାନକୋଠି ।

ଖମାରି. ଖମାରିଆ, ଖମାରୋଇ, ଖମାରା ବୁଝାସୁଝା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଖମ୍ବଆଳୁ. ଲମ୍ବ ଆକାରର ମାଟି ଆଳୁ ।

ଖମ୍ବଦିଆ. ନୂଆ ଘର ତିଆରି ପାଇଁ ଖୁମ୍ବ ପୋତା ।

ଖମ୍ଭାରି. ଥିଲାବାଲାଙ୍କ ଘରୁ ସାମାନ୍ୟ ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆଦି ନେଇ ବର୍ଷସାରା ଶ୍ରମ ଦାନ ବୃତ୍ତି ।

ଖର୍ପାନି. ଶୁଦ୍ଧକ୍ରିୟାରେ ନବମ ଓ ଦଶମ ଦିନର କର୍ମ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଖର୍ଲଖଟ୍. ଶେଯ ପଡ଼ି ନଥିବା ଖାଲି ଖଟ ।

ଖରକଣା. ଛାଞ୍ଚୁଣି, ଖଡ଼ିକାମୁଠା ।

ଖରକା. ଛାଞ୍ଚୁଣି ବା ଖଡ଼ିକାରେ ସଫା ସୁତୁରା ।

ଖରଖରି ଓଷା. ଚୈତ୍ରମାସ ରବିବାରରେ ଅଭିଆଡ଼ୀ ଝିଅମାନେ କରୁଥିବା ଓଷା । ଏମାନେ ସ୍ନାନ କରି ଅଁଳା ଗଛ ମୂଳେ ପୂଜା କରନ୍ତି । ସଂଜରେ ଏଠାରେ ଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି, ସୋମବାରରେ ଓଷା ଉଯୁଆଁ ହୁଏ ।

ଖରଡ଼. ରଥ ଚକର ଗତିକୁ ବାଧାଦେବା ପାଇଁ ଚକ ଆଗରେ ବନ୍ଧାଯିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

ଖରଡ଼ା. ୧. ଶାଗ ଆଦିର ଭଜା ।

୨. ଘୋଡ଼ା ରୁମ କୁଣ୍ଡାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାପାନିଆଁ ।

ଖରଡ଼ିଆ. କୋଡ଼ମେଇ, ଧାନ, ମୁଗ, ବିରି ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ଆଧାର, ଡୋଲି ।

ଖର(ରୁ)ଡ଼ିବୁଣା. ଖରାଦିନେ ଜମିର ଶୁଖିଲା ଅବସ୍ଥାରେ ବିହନ ବୁଣା ।

ଖରପା. ବଢ଼ି ହେତୁ ନଈରେ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଟୁ ମାଟିର ଆସ୍ତରଣ ।

ଖରବଘରା. କଡ଼ା ଛୁଙ୍କ ହୋଇଥିବା ।

ଖରବାର. ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନିବାର, ଅଶୁଭ ବାର ।

ଖରମରା. କଡ଼ାମରା, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଘିଅ ।

ଖରମାସ. ପୁଷମାସ ଓ ଚୈତ୍ରମାସ ।

ଖରସଦା. ଦେବାଳୟ ବା ରାଜବାଟିର ଆୟବ୍ୟୟ ହିସାବକାରୀ ।

ଖରାଟିଆ. ଖରାଦିନିଆଁ ।

ଖରାଦିଆ. ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା ହେଉଥିବାରୁ ପେଡ଼ି ଲୁଗାକୁ ପୋକ ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଖରାରେ ଶୁଖାଯାଏ ।

ଖରି. ୧. ଏକ ଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ତୃଣ, ଶରତ ଋତୁରେ ଏଥିରେ ଧଳା ଫୁଲ ହୁଏ ।

୨. ଧାନହଳାର ଗଦା ।

ଖରୁଡ଼ା. କଂସାରି, ଥଟାରି ।

ଖରୁଡ଼ି. ଖରାଦିନିଆ ବୁଣାବୁଣି ଚାଷ ।

ଖଲ. ଔଷଧାଦି ବାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖାଲୁଆ ପଥର ଖଣ୍ଡ । ଖାଲୁଆ ପଥରଟି ଖଲ ଓ ବଟା ଯିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ପଥରଟି ପୁଆ ।

ଖଳା. ଧାନ ଫସଲ ପ୍ରଭୃତି ଜମା କରି ଅମଳ

କରିବା ସ୍ଥାନ ।

ଖଳାଉଠା. ଖଳାରେ ଜମା ହେବା ଧାନ । ଅମଳ ହେବା ପରେ, ମେରିମୂଳରେ ଧାନ ଜମା କରି, କୁଲା, ବାଉଁଶିଆ ଥୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ଭୋଗଦେବା ବିଧି ।

ଖଳାବାଡ଼ି. ଖଳା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି ବା ସ୍ଥାନ ।

ଖଳାମଡ଼ା. ଖଳା ପ୍ରସ୍ତୁତି । ଖଳା ସ୍ଥାନକୁ ମାଟି ଗୋବର ଦେଇ ଲିପା ପୋଛା କରି ପରିଷ୍କାର କରିବା ଓ ମେରି ପୋତିବା କାମ ।

ଖଳି. ୧. ପିଠା କରିବା ପାଇଁ ତିଆରି ଚାଉଳ ଚୂନାରେ ଯନ୍ତୁଣି ।

୨. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଚିତ୍ର ଦେବା ପାଇଁ ଲଗାଯାଉଥିବା ଖଡ଼ିଗୁଣ୍ଡର ମଣ୍ଡ ।

୩. ଚିକିଟା ମାଟି ।

୪. ପିଢ଼ିଆ ।

୫. ଲୁଗା ବା ସୂତାରେ ଦିଆଯିବା ମଣ୍ଡ ।

ଖଲି. ଖାଦ୍ୟ ଖିଆ ହେବା ପାଇଁ ଶାଳ, ଶିଆଳି ଇତ୍ୟାଦି ପତ୍ରରେ କାଠି ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ପତ୍ର ଥାଳି ।

ଖଳିଆ. ୧. ଗୋରୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ରୋଗ ।

୨. ଚାଷ ଅଯୋଗ୍ୟ ପାଣିପାଟ ।

୩. ଚିକିଟା ମାଟି ଓଦା ହୋଇ ଖସଡ଼ା ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

୪. ଖରାଦିନେ ପାଣି ରହିବା ପାଇଁ ପାହାଡ଼ ତଳିଆ ଖାଲ ।

ଖଳିଚୂନା. ଖଳି ଯନ୍ତିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡ ।

ଖଳିଛତୁ. ହୁଙ୍କାରେ ଫୁଟିଥିବା ବଡ଼ ଛତୁ ।

ଖଳିବଛା. ଶୁଖିଲା ଅବସ୍ଥାରେ ଧାନ ବିଲ ବଛା, ବିଆଳି ଧାନରେ ଏ ପ୍ରକାର ବଛା କାମ ହୁଏ ।

ଖଳିସିଆଁ. ଶାଳ, ଶିଆଳି ପତ୍ରକୁ ସିଲେଇ କରି ଖଳି ପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ଖଲୁରି. ଦାଣ୍ଡି ଘରର ଆଡ଼ବାଗରେ ହୋଇଥିବା ଘର ।

ଖସା. ରାଶି, ତିଳ ଶସ୍ୟ ।

ଖସାଲଡୁ. ଗୁଡ଼ ପାଗ ହୋଇ ଭଜା ରାଶି ପଡ଼ି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଲଡୁ ।

ଖସି(ସୁ)ଆ. କଉ ଜାତୀୟ ଏକ ମାଛ ।

ଖାଇ. ୧. ନଅରର ଚାରିପାଖେ ଘେରିଥିବା ଖାଲ । ଗଡ଼ଖାଇ ।

୨. କପାରୁ ମଂଜି କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭିଣାଯନ୍ତ୍ର, କପାଖାଇ ।

୩. ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖାଯିବା ପାତ୍ର, ଚୂନଖାଇ, ଲୁଣଖାଇ ।

ଖାଇମେଦୁ. ଖାଇପିଇ ପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଅଳସୁଆ ପ୍ରତି ଗାଳି ।

ଖାଇଭାଲୁ. ପେଟୁ, ଅଧିକ ଭୋଜନ ପ୍ରିୟ ।

ଖାଉଟିଆ. କରଜ ନେଇ ଶୁଝୁ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଖାଉନ୍ଦ. ମାଲିକ, କର୍ତ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ.)ଖାଉନ୍ଦାଣୀ ।

ଖାଁକର. ମେଲା ଥିବା, ରୁକ୍ଷ, ନୁଖୁରା ।

ଖାଙ୍କେରୀ. ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦେବୀ, ଏଇ ମୂର୍ତ୍ତିର ପାଟି ମେଲା ଥାଏ ପେଟ ଖଙ୍କଳା ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଖାଞ୍ଚା. ୧. ପଞ୍ଜୁରି ।

୨. କାଠରେ କାଠ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଘରା ।

ଖାଞ୍ଚୁ. ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଟୋକେଇ ।

ଖାଡ଼. ପରିହାସରେ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କ ଭଲ କଥାର ଉତ୍ତରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶ୍ଳୀଳ ବା ଶ୍ଳେଷାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ।

ଖାଡ଼ମା/ଖଡ଼ମା. କୌଣସି ମେଢ଼ର କାଠ ତିଆରି ଛାଞ୍ଚର ତଳ ଅଂଶ । ଏହା ଉପରେ ମୂର୍ତ୍ତିର ଛାଞ୍ଚ ରଖି ଗଢ଼ାଯାଏ ।

ଖାଡ଼ାଉପାସ. ପୂରା ଉପାସ ।

ଖାଡ଼ି. ୧. କାଠି, ଡାଙ୍ଗ, ଧୂଆଁପତ୍ରର ପତ୍ରାଂଶ ।
୨. ବଳଦ ପିଠିରେ ଜିନିଷ ବୋହିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଣି ।
୩. ଯୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ଖିଲ ।
୪. ଦୁଇ ପାଖରେ ଥଳିଥିବା ଲମ୍ବମୁଣି ।

ଖାଡ଼ିଆଶିଙ୍ଗା. ଯେଉଁ ବଳଦର ଶିଙ୍ଗ କାଠି ପରି ସରୁ ଓ ସିଧା ।

ଖାଡ଼ିଜାଲ. କାଠିଜାଲ, ଦୁଇ ଛକିପକା କାଠିରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ସରୁଜାଲ ।

ଖାଡ଼ିବଳଦ. ଥୋରିବଳଦ, ପିଠିରେ ଜିନିଷପତ୍ର ବୋହୁଥିବା ବଳଦ ।

ଖାଡ଼ିଆ. ଛୋଟମାଛ ।

ଖାଡ଼ିମରା ଭାତ. କଣ୍ଟଭାତ, ଘଡ଼ିଭାତ, ପେଜଗଳା ହେଉ ନ ଥିବା ଭାତ ।

ଖାଡ଼ିମରା ସଂକ୍ରାନ୍ତି. ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ।

ଖାଡ଼ିଯୋତ. ସଅଳ ଦଉଡ଼ି । ଯୁଆଳିରେ ବଳଦଙ୍କୁ ଯୋଚିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ପଘାଦଉଡ଼ା ।

ଖାଣ୍ଡି. ମହାପ୍ରସାଦ କୁଡୁଆର ଭଙ୍ଗାଅଂଶ ।

ଖାଣ୍ଡିଖିଆ. ମାଗିଖିଆ । ଖପରା ଧରି ମାଗି ଖାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଖାତ. ଖାଲ, ଗାଡ଼ ।

ଖାତବନ୍ଦୀ. ମାଟିରେ ଖୋଳା ଖାତର ଦୈର୍ଘ୍ୟ, ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଗଭୀରତା ମପେଇ ।

ଖାତି. ବିନ୍ଧାଣି, କାରିଗର ।

ଖାଦ. ଭେଲ । ସୁନା, ରୁପାର ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ମିଶାଯାଇଥିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ।

ଖାନାବାଡ଼ି. ଘରବାରି, ଘର ଓ ତା'ର ଚଉହଦୀ ।

ଖାନିକି. ଚରିତ୍ରହୀନା, ବେଶ୍ୟା ।

ଖାନ୍ଦି. ପଥର ବା କାଠରେ ଖୋଦେଇ ହୋଇଥିବା ଘରା ।

ଖାପ୍‌ଚା. ୧. ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା କଣା ।
୨. ବାଉଁଶ ବା କାଠର କିଳା, ଖିଲ ।

ଖାପ. ୧. କାଠରେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ ।
୨. ଖାନ୍ଦି, ଘରା ।
୩. ଲୁଗାରେ ଥିବା ବୁଣା ସୂତା ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ।

ଖାପଡ଼. ଫୋପଡ଼ । ଗଛରୁ ଫଳାଦି ଖସାଇବା ପାଇଁ ଫିଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା ଓଦା ବା ଶୁଖିଲା କାଠଖଣ୍ଡ । ଖାବ୍‌ଡ଼ ।

ଖାବଳ. ୧. କାଠ ବା ପଥରରେ କରାଯିବା ଘରା, ଗାତ, ସାଲ ।
୨. ପଟର, କାଠଛେଲ ।

ଖାର. ୧. ଲୁଣ ରସ ।
୨. ସୋଡ଼ା ।
୩. କଦଳୀ ପାଟୁଙ୍ଗାର ପୋଡ଼ା ପାଉଁଶ ।

ଖାରଭୂଇଁ. ଲୁଣିମାଟି, ଖାରିମାଟି ।

ଖାରୁଆ. ନାଲିରଙ୍ଗର ମୋଟା ସୂତା ଲୁଗା ।

ଖାଳେଇ. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ମାଛ ଧରାବେଳେ ମାଛ ରଖିବାର ଆଧାର ।

ଖାସୀ. ଖାସୁ କରାଯାଇଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି ।

ଖାସୁ. ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି, ଛେଳି ଇତ୍ୟାଦିର ମୁଷ୍କ ଛେଦନ କାଯାଇଥିବା ।

ଖିଅ. ୧. ସୂତାର ସରି ।
୨. ମାଛ ଧରିବାର ଜାଲ ।

ଖିଅଜାଲ. ଲୁଗାଭଳି ଛୋଟ ମାଛଧରା ଜାଲ । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ଟାଣିବା ପରେ ଉଠାଇବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଖିଅର. ଖୁର ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡ ଲଣ୍ଡା ।

ଖିଅର ବାଆର. ଖିଅର କାମ, ବାଳ, ନିଶ, ଦାଢ଼ି, ନଖ କାଟିବା ।

ଖିଅରବାର. ଖିଅର ହେବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାର ।

ଖିଙ୍ଗିର. ଖଟ ଖୁରା, କୋକି ଶିଆଳି ।

ଖିଚ୍‌ଡ଼ି. ଖେଚୁଡ଼ି, ଡାଲି, ଚାଉଳ ମିଶା ଘିଅଦିଆ ଭାତ ।

ଖିପ. ପାନପିକ ।

ଖିର୍‌ପିନି. ବାଉଁଶ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଭିତରପଟୁ ଦିଆଯାଉଥିବା କିଳା, କିଳିଣି ।

ଖିରଚାଉଳ. କ୍ଷୀର ଢୋକିବା ଅବସ୍ଥାର ଧାନ ଶସ ।

ଖିରି- କ୍ଷୀରଦିଆ ଯାଉ, କ୍ଷୀର ଚାଉଳଗୁଣ୍ଡ ଓ ଚିନିମିଶା ପାୟସ ।

ଖିରି-ଖିରିସା. ଖିରି ଓ କାକରା, ଆରିସା ଇତ୍ୟାଦି ପିଠା ।

ଖିରିପିଠା. ବିବାହ, ବ୍ରତଘରର ଭୋଜିଭାତ, ବାହାବ୍ରତ ଭୋଜିରେ ପରିବେଷିତ ଖିରି ଓ ଆରିସାପିଠା ।

ଖିରିଖିଆ. ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, ପିଲାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଉତ୍ସବ ।

ଖିରିସା. କୋରା ନଡ଼ିଆ, ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଓ ଗୁଡ଼ ଦିଆ ଅଟକାଳି ।

ଖିରା. ଆଉଟା କ୍ଷୀରରେ ଛେନା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଖିରି. କ୍ଷୀରି, ଦୁଧ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଓ ଚିନି ମିଶା ସୁଆଦିଆ ତରଳ ଖାଦ୍ୟ, ପାୟସ ।

ଖିଲ୍‌. ଚାଉଳ କୁଟା ଖଲ ଓ ପୁଆ ।

ଖିଲ. ୧. କିଳା, ମେଖ ।
୨. ହୁଡୁକା, ଅର୍ଗଳ, କିଳିଣି ।
୩. ଶଗଡ଼ର ବାକୁଲି ।

ଖିଲକାତି. ଗୁଆକାତି, ଭାଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିପାରୁଥିବା କାତି ।

ଖିଲାଣ. ତୋରଣ ଉପରର ବକ୍ରାକାର ଛାତ, ଏଥିରେ କଡ଼ି ନ ଥାଏ ।

ଖିଶା. ପଇସା ରଖିବାର କନା ମୁଣି ।

ଖୁଆ. ୧. ଦହି ଗୋଳାଇବା ପାଇଁ କାଠ ଚକିଥିବା ଦଣ୍ଡ ।
୨. ପେଡ଼ା ଓ ଦୁଧ ଚିନି ମିଶା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।
୩. ଆଉଟା ଘନ ଦୁଧ ।
୪. ଇଟା ପଥରର ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ।
୫. ଆଖୁ ଛେଦା ।

ଖୁଆଡ଼. ମେଲା ଗୁହାଳ, ଗୋରୁ ରହିବାର ବାଡ଼ବନ୍ଦୀ ଜାଗା ।

ଖୁଆଦଉଡ଼ି. ଦହି ମନ୍ଥିବା ସମୟରେ ଖୁଆକୁ ଓଟାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି, ଯାହାକୁ ଟାଣିଲେ ଖୁଆ ଘୂରେ ।

ଖୁକୁଣ୍ଡି. ତାଳଗଜା ମଝିରେ ଥିବା ଶସ ।

ଖୁଣ୍ଟୁଖାଇ. କଟଖେଳ । ଝିଅମାନେ ଏଇ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି । ମାଟିରେ ଗାର କାଟି, ହାତରେ ପାଞ୍ଚଟି ଗୋଡ଼ିକୁ ତଳ ଉପର କରି ଏଇ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ ।

ଖୁଣ୍ଟେଇ. ୧. ସବୁ କଥାରୁ ଖୁଣ ବାଛୁଥିବା ନାରୀ ।
୨. ପ୍ରତି କଥାରେ ରୁଷୁଥିବା ନାରୀ ପ୍ରତି ସଂବୋଧନ ।

ଖୁଙ୍କୁ. ଖୁକୁଣ୍ଡି ।

ଖୁଙ୍ଗା. ୧. ବେତ ବା ବାଉଁଶ ତିଆରି ଛୋଟ ପେଡ଼ି ।
୨. ପତ୍ର ଠୋଲା ।
୩. ଆଙ୍ଗୁଠି ବା ବାଡ଼ିରେ କେଞ୍ଚିବା ।

ଖୁଚୁରା. ୧. ଛୋଟକାଟିଆ ।
୨. ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗାଇ ରେଜା ପଇସା କରିବା ।

ଖୁଞ୍ଚ. ୧. ଛୋଟ ଖିଲ, କିଳା
୨. ଉଲୁରା ଚାଳରେ ଗୁଞ୍ଜାଯିବା ନଡ଼ା ବା କୁଟା ।
୩. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପବାଡ଼ି, ଏହି ମାପରେ ବଢ଼େଇମାନେ କାଠ ବା ବାଉଁଶ କାଟନ୍ତି ।

ଖୁଞ୍ଚିବା. ଚାଳଘରର ଦୁଇଟି ରୁଅ ସନ୍ଧିରେ ଅନ୍ୟ ବତା ବା ବାଉଁଶ ଗେଞ୍ଜିବା ।

ଖୁଟ୍‌ଲା. ନିହଣ ପିଠିରେ ମାଡ଼ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ମୁଗୁର ।

ଖୁଡ଼ୀମା. ବାପାଙ୍କର ଖୁଡ଼ୀ ।

ଖୁଡ଼ୀଶାଶୁ. ଶାଶୁଙ୍କ ସାନ ଯାଆ ।

ଖୁଡୁତା. ଦାଦା, ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ, କକେଇ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଖୁଡ଼ୀ ।

ଖୁଡୁତାଶୁର. ଶଶୁରଙ୍କ ସାନଭାଇ ।

ଖୁଣି ଚାଲାଣି. ଖୁଣୀକୁ ବିଚାର ପାଇଁ ପ୍ରେରଣ ।

ଖୁଣ୍ଟ. ୧. ସ୍ତମ୍ଭ, ଖୁମ୍ବ ।

୨. ମୋଟା କିଳା ।

୩. ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା

ଖୁଣ୍ଟବାଘ. କନ୍ଧ ମାନଙ୍କ ମୂର୍ଦ୍ଧାର ପୋତା ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଉଠିଥିବା ଗଛ ।

ଖୁଣ୍ଟା. ୧. ଥୁଣ୍ଟା, ମଳା ଶାଖା ବିହୀନ ଗଛ ।

୨. ଜିନିଷ ରଖିବା ପାଇଁ କାନ୍ଥରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା କିଳା ।

୩. ଦରପୋଡ଼ା କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

୪. ଦାନ୍ତ ମଇଳା କାଢ଼ିବାରେ ସହାୟକ ମୁନିଆଁ ଓ ଛୋଟ ସରୁ କାଠି ।

୫. ଧାନ କଟାହେବା ପରେ ବିଲରେ ଥିବା ମୂଳଗଛ ।

୬. ଜଣକର ପୂର୍ବ ଦୋଷ ମନେ ପକାଇ ତାକୁ ଦୋଷ ଦେବା ।

ଖୁଣ୍ଟି. ୧. ଛୋଟ ଖୁଣ୍ଟା

୨. ଖିଅର ହେବା ପରେ ମୁହଁରେ ଥିବା ରୁଢ଼ ।

ଖୁଣ୍ଟିଆ. ୧. ବଳଭଦ୍ରଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

୨. କ୍ଷତ୍ରିୟ ବିଶେଷ ।

୩. କାନ ଅଳଂକାର ।

୪. ଦେବତାମାନଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ।

ଖୁଣ୍ଟିବା. ୧. ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଗୋଟାଇ ଖାଇବା ।

୨. ଦାନ୍ତରୁ ମଳି କାଢ଼ିବା ।

୩. ଧାନଗଛରୁ କେଣ୍ଡା, ଶାଗର ଅଗ ଅଂଶ ଛିଡ଼ାଇବା ।

୪. ପଥରରେ ସରୁ ଖୋଦେଇ କରିବା ।

ଖୁଣ୍ଟିଲାଗି. ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଉଥିବା ବିମାନକୁ ତଳେ ନ ଥୋଇ ଖୁଣ୍ଟ ଭରା ଉପରେ କିଛି ସମୟ ରଖିବା ।

ଖୁଣ୍ଟୁଣି. ୧. ଦାନ୍ତ ଖୁଣ୍ଟା ।

୨. ଆମ୍ବ ତୋଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗରେ ଜାଲ ଲାଗିଥିବା ବଡ଼ଲଗି ।

ଖୁଗୁରି. ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ପଡୁଥିବା ମୋଟା ଲୁଗାର ଆସନ ।

ଖୁଦ. ଚାଉଳର ଭଙ୍ଗା ଓ ଛୋଟ ଅଂଶ ।

ଖୁଦକୁଣ୍ଡା. ଖୁଦ ମିଶିଥିବା ସରୁକୁଣ୍ଡା ।

ଖୁଦଯାଉ. ଖୁଦରେ ତିଆରି ଯାଉ ।

ଖୁଦପିତା. ଖୁଦ ଓ ନିମ୍ବ ପତ୍ରରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଂଜନ ।

ଖୁଦୁରୁକୁଣି. ଭାଲୁକୁଣି । ଭାଦ୍ରବ ମାସ ରବିବାରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟତୀତ, ଅନ୍ୟ ଘରର କୁମାରୀମାନେ କରୁଥିବା ଓଷା । ଏଥିରେ ଡିଙ୍କି ପୂଜା ହୁଏ, ଫୁଲ ଫଳ ଲାଗିହୁଏ । ଓଷା ବହି ବୋଲାଯାଏ, ସଂଧ୍ୟାରେ ଏହା ଶେଷ ହୁଏ ।

ଖୁପୁଲି. ନଡ଼ିଆ ଷଢ଼େଇ ।

ଖୁମାଣ. ରୁଷି ବସିବା ।

ଖୁର୍‌ପି. ଗୁଡ଼ିଆଙ୍କର କାଠ ଚଟୁ ।

ଖୁର୍‌ହା. ଗୋରୁଙ୍କର ଫାଟୁଆ ରୋଗ ।

ଖୁର. ଖିଅର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାରୁଆ ଶସ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ଦାଢ଼ି, ନିଶ ଚଞ୍ଚା ଯାଏ ।

ଖୁରଡ଼ା. ପତ୍ରରେ ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଚଉପଦି ।

ଖୁରମୁଠି. ଭଣ୍ଡାରିର ଖିଅର ସରଞ୍ଜାମ ଥିବା ପେଟି, ପୁଡ଼ା ।

ଖୁରା. ୧. ଗୋରୁ ମଇଁଷିଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ତଳଅଂଶ ।
୨. ଖଟର ଗୋଡ଼ ।
୩. ପାତ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ବଇଠି ।

ଖୁରାଟି. କାଦୁଅରେ ଥିବା ଗୋରୁଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନ, ଗୋରୁ ଖୁରାରେ ଉଠୁଥିବା ମାଟି, କାଦୁଅ ।

ଖୁରି. ୧. ପାଣିପିଆ ଛୋଟ ପାତ୍ର ।
୨. ଷଣ୍ଢ ବଳଦ ଆଦି ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ଖୋଳିବା ।

ଖୁରୁଡ଼. ପାଣି ନ ଥିବା ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ।

ଖୁରୁପି. ଘାସ, ଦୂବାଦି ଖୋଳିବା ପାଇଁ ବେଣ୍ଟ ଥିବା ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଲୁହାପାତ ।

ଖୁସାଳି. ରୁଅ ମୁଣ୍ଡର କଣାରେ ପଶିଥିବା କାଣ୍ଡ ବା ଛୁଞ୍ଚ । ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ ଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ବତା ।

ଖେଇ. ଦୈନିକ ଦେବ ଭୋଗରୁ ସେବକଙ୍କୁ ମିଳୁଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ ।

ଖେଚଡ଼. ଖଚଡ଼, ବଗୁଲିଆ, ଦୁଷ୍ଟ ।

ଖେଚରା. ଖଇରେ ଲାଗିଥିବା ଧାନଚୋପା ।

ଖେଚୁ(ଚେ)ଡ଼ି. ଡାଲି ମିଶା ଚାଉଳରେ ଘିଅ ଦିଆ ଭାତ ।

ଖେଞ୍ଚଣା. ୧. ମୂର୍ଦ୍ଧାରକୁ କେଞ୍ଚିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ ।
୨. ଚୁଲିରେ ଜାଳ ଖେଞ୍ଚିବା ବାଡ଼ି, ଚୁଲିଉଖୁରା ।

ଖେଣା. ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଅତି ବୁଢ଼ା ।

ଖେତ. ଚାଷଜମି, କିଆରି, ବିଲ ।

ଖେତଉଠା. କିଆରିରୁ ଫସଲଉଠା ଶେଷଦିନ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯିବା ଭୋଗ ।

ଖେଦା. ୧. ପୋଥିର ପୃଷ୍ଠା ।
୨. ହାତୀ ଧରିବା ପାଇଁ ଖୁଆଡ଼ ।
୩. ଛୋଟ ଜୀବଙ୍କର ପଲ ।
୪. ଜାଲକୁ ଥରେ ପାଣିରେ ପକାଇବା ।

ଖେଦା କରିବା. ହାତୀ ଧରିବା ପାଇଁ ଖୁଆଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ଖେଦାଣ. ଗୁଣିଆମାନଙ୍କ ଡାଆଣି ବା ଭୂତଝଡ଼ା ବେଳର ମନ୍ତ୍ରପାଠ ।

ଖୋଦାପାଠ. ପୋଥିରେ ଥିବା ପାଠ ।

ଖେପ. ୧. ଗଦା ।
୨. ପାହୁଣ୍ଡ ।

ଖେପା. ୧. ମାଛଧରା ଭଉଁରୀ ଜାଲ ।
୨. ନଡ଼ିଆ, ତାଳାଦି ଗଛ ଚଢ଼ିବା ବେଳେ ଚଢ଼ାଳି ଗୋଡ଼ରେ ଦେଉଥିବା ଫାଶ ଦଉଡ଼ି ।
୩. ଖାଳେଇ ।

ଖେପାଜାଲ. ଭଉଁରୀଜାଲ, ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡ ପଟେ ବୁଲାଇ ପାଣିକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ ଓ ଏହାର ଡୋର ଟାଣି ପୁଣି ହାତକୁ ଅଣାଯାଏ । ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼ି ଏଇ ଜାଲରେ ମାଛ ଧରିବା ସୁବିଧାଜନକ ।

ଖେମଟା. ଚାରି, ଛଅ ତାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ବଜାଯିବା ଦ୍ରୁତ ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ।

ଖେଲୁଆ. ୧. ଗଦା ହୋଇଥିବା ମାଟିକୁ ଖାଲ ଜାଗାରେ ପକାଇବା ।
୨. ଧାନ କିଆରିରେ ଘଞ୍ଚ ଗଛ ଥିବା ଗଛକୁ ଉପାଡ଼ି ଖାଲି ସ୍ଥାନରେ ରୋଇବା ।

ଖେଲୁଆପଡ଼ିବା. ଗାଈ ଋତୁମତୀ ହେବା, ଗରମ ହେବା, ହଲୁଆ ହେବା ।

ଖେସାରି. ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ଡାଲି, ସାନଚଣା, ଖୋଡ଼ିଆଚଣା ।

ଖୋଜ. ପଶୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଥିବା ପାଦଚିହ୍ନ ।

ଖୋଡ଼. ଲେଙ୍ଗେଡ଼ା, ଛୋଟା, କୁଷ୍ଠ ।

ଖୋଦା(ଦେ)ଇ. କାଠ, ପଥର, ପଟା ଇତ୍ୟାଦିରେ ମୁନିଆଁ ଶସ୍ତ୍ରରେ ଖୋଳା, କମକୁଟ ।

ଖୋପ. କାନ୍ଥକୁରା, ଗାତ, ଛୋଟ କୋଠରି ।

ଖୋପା. ଜୁଡ଼ା, ଗଣ୍ଠି, ବାଳ ଗଣ୍ଠି ।

ଖୋପି. ଛୋଟ ଖୋସା ।

ଖୋବା. ୧. ବାଉଁଶର ମୋଟ କିଳା ।
 ୨. ମୋଟ ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଭୁଷିବା ।

ଖୋଳ. ୧. ମୃଦଙ୍ଗ, ଦୁଇପଟ ଚମ ଛାଉଣିଥିବା ତାଳ ବାଦ୍ୟ ।
 ୨. ଫଳର ଖୋଳପା ।
 ୩. ଘୋଡ଼ଣି ।
 ୪. ବଲ୍କଳ, ଚୋପା ।

ଖୋଳ କରତାଳ. ସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ବାଜୁଥିବା ମୃଦଙ୍ଗ, ଗିନି, ଝାଞ୍ଜ ।

ଖୋଳପା. ଗୁଆଗଛ, ବାଉଁଶ, କଦଳୀ ଗଛ ମୂଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଆବୃତ କରୁଥିବା ଆବରଣ ।

ଖୋଳପୂଜା. କୀର୍ତ୍ତନ ଶେଷରେ ମୃଦଙ୍ଗ, ଝାଞ୍ଜ ଆଦିକୁ ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ପୂଜା ଓ ନୈବେଦ୍ୟ ସମର୍ପଣ ।

ଖୋଲ. ଗାତ, କୋରଡ଼, ଗୁମ୍ଫା ।

ଖୋଲବଟାଳି. ଗୋଲିଆ କଣା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ବଟାଳି ।

ଖୋଷ(ସ)ଣି. ୧. ପିନ୍ଧାଲୁଗାକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ପଡୁଥିବା ଗଣ୍ଠି ବା ଖୋଷିବା ଅଂଶ ।
 ୨. ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଖୋଷିବା ।

ଖୋଷା(ସା). ୧. ନଡ଼ିଆ ଚଅଁର ବାହାରୁଥିବା କଞ୍ଚା ସିପ ।
 ୨. ଛାଲି ।
 ୩. ଫଳର ଚିରୁଡ଼ା ।
 ୪. ଜୁଡ଼ା ।
 ୫. ରେଶମ ପୋକର ଗୋଟି ।

ଖୋସଣି. ମାଟିକୁ ହାଲୁକା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୋଳା ଖୁରପି, ଖଣତୀ, ଖଣତି ।

ଗ

ଗଅ(ଇ)ନ୍ତି. ମୁନିଆଁ କାଙ୍କ, ଏଥିରେ ପଥୁରିଆ ମାଟି ଖୋଳାଯାଏ ।

ଗଇ. କାନ ମଇଳା ।

ଗଇଁ. ଭିଣୋଇ ।

ଗଇଁଠା. ଚାଉଳ ଚୂନାରେ ଜନ୍ତା ହୋଇଥିବା ପିଠା । ଏହାକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ଛଣା ଯାଏ ଅଥବା ଅଧାରରେ ବସାଇ ସିଝାଯାଏ । ଅରୁଆ ଓ ଉଷୁନା ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ଚାଉଳରେ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

ଗଇଁଠାପାଉଁଶ. ଚୁଲିର ନିଆଁ ପାଉଁଶ ।

ଗଇଁଠାଳ. ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ କନ୍ୟାର ଓଢ଼ଣି ସହିତ ବରର ଉତ୍ତରୀୟକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ଗଇଁଠାଳ କୁହାଯାଏ ।

ଗଇଁଠାଳଫିଟା. ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା ପରେ ବାହା ବେଦିରେ ପାଞ୍ଚ ଓ ବଉଳପାଟର ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି ଖୋଲାଯିବା କର୍ମ ।

ଗଇଛିଣୀ. ୧. ଦେହରେ ଛନ୍ଦି କରି ପିନ୍ଧାଯିବା ଲୁଗା ।
 ୨. ଅରଟରେ ମାଲ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧାଯିବା କାଠି ଗୁଡ଼ିକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି ।

ଗୟଶ. ଗୟସ, ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟୁଥିବା ତୁଳସୀ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ ।

ଗଉଡ଼ଗୋଠିଆ. ଗାଈଆଳ, ଗୋରୁ ଜଗୁଆଳ ।

ଗଉଡ଼ବାଡ଼ି. ଲଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଗୀତ ଗାଇ, ବାଡ଼ି ସହିତ ବାଡ଼ି ବାଡ଼ାଇ କରାଯାଉଥିବା ନୃତ୍ୟ, ଲଉଡ଼ି ଖେଳ ।

ଗଉଡ଼ିଆଛତା. ଗଉଡ଼ ମାନେ ଗୋଠକୁ

ନେଇ ଯାଉଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ଛତା ।

ଗଉଣି. ବେତ, ତମ୍ବା, ପିତଳ ତିଆରି ଶସ୍ୟାଦିର ମାପ ପାତ୍ର । ଅଞ୍ଚଳ ବିଶେଷରେ ମାପ ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ। କଟକି ୨ ସେରରୁ ୮ ସେର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ ରହିଛି । ଗୌଣିର ୧୨ ଭାଗ = ଏକ କଠା, ୪୦ ଗୌଣି = ଏକ ଡୋଲି, ୮୦ ଗୌଣି = ଏକ ଭରଣ । ୨୦ ଗୌଣି = ୧ ପଉଟି ।

ଗଉନ୍ତିଆ. ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଗଉରୀବେତ. ଦଣ୍ଡନାଟରେ ଭକ୍ତମାନେ ଧରୁଥିବା ବେତ ।

ଗଏଳ. କଚାଘରେ ପଡୁଥିବା ମୋଟା କାଠଖୁଣ୍ଟ ।

ଗଁଠଲା. ବରର ପାଞ୍ଚ ଓ କନ୍ୟାର ଓଢ଼ଣିର ଗଣ୍ଠି, ଗଇଁଠାଳ ।

ଗଁଡି. ଗଉଡ଼ଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଭାତିଆ ।

ଗଁର୍‌ରା. ଗଣ୍ଠିଲି, ବୋକଚା ।

ଗଗଛ. ଗାଈ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଋତୁସ୍ରାବ ।

ଗଗରା. ତମ୍ବା ବା ପିତ୍ତଳର ବଡ଼ ଗରା ।

ଗଙ୍ଗା କୂଳିଆ. ଏକ ପ୍ରକାର କାଗିଜି ଲେମ୍ବୁ ।

ଗଙ୍ଗାଳ. ବହୁ ଖାଦ୍ୟ ଧାରଣ କରିବା ଭଳି କଡ଼ାଲଗା ବଡ଼ ପିତ୍ତଳପାତ୍ର ।

ଗଙ୍ଗାଳ ଜଳି. ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ପାଣି । ଏହା ପବିତ୍ର । ତେଣୁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଆଣି ସାଇତି ରଖନ୍ତି। ମଡ଼ା, ମୃତିକିଆରେ ଶୌଚ ପାଇଁ ଏହାକୁ ଛିଞ୍ଚ ହୁଅନ୍ତି ।

ଗଛ. ୧. ଗଛପରି ମାଟିରେ ବାଉଁଶ ପୋତି ଲଗାଯିବା ବାଣ ।

୨. ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପାଖକୁ ଟାଣି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ପତଳା ଚମଡ଼ା ଦଉଡ଼ି ।

୩. ପାନଲତାକୁ ବନ୍ଧାଯିବା ଇଙ୍କର ବା ସରୁଆ ବାଉଁଶ କାଠି ।

ଗଛବାଣ. ଦୀର୍ଘକାୟ ବାଉଁଶରେ ଚକ୍ରି ଓ ହାବେଳି ଖଞ୍ଜାଯାଇ, ବାରୁଦ ଗୋଳା ସରୁ ସୂତା ସଂଯୁକ୍ତ ଥାଏ ଓ ଏଇ ସୂତାରେ ନିଆଁ ଧରାଇଲେ ପ୍ରଥମେ ଚକ୍ରି ଗୁଡ଼ିକ ଘୂରେ ଓ ପରେ ପରେ ହାବେଳି ଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମାଗତ ଭାବରେ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଟେ। ଗଛ ଆକାରରେ ଏଇ ବାଣ ଖଞ୍ଜା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଗଛବାଣ କୁହାଯାଏ । ବରଯାତ୍ରା କାଳର ରୋଷଣି, ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାଦିରେ ଏଇ ବାଣ ଫୁଟାଯାଏ ।

ଗଛିଗାଛି. କଛିକାଛି, ସବୁ ଅଂଶରେ ମେଳ ଖୁଆଇ ।

ଗଛୁଆ. ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଗଜପତି. ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତିବଂଶୀୟ ରାଜା, ପୁରୀର ରାଜା, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ ରାଜା ।

ଗଜବତା. କବାଟ ମଝିରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଦିଆଯିବା ବତା ।

ଗଜବଳି. ସାତଟି ପୋଢ଼ ବା ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିଙ୍କୁ ଧାଡ଼ି କରି ଠିଆ କରାଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ବଳି।

ଗଜମଣ୍ଡା. ବଡ଼ଓଷାରେ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଗୁଡ଼ିକରେ ଶିବଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭୋଗ । ଏହାର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଭୁଣ୍ଡି ବାହାରିଥାଏ । ଏହାର ଆକାର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ।

ଗଜମୁଆଁ. ଦେଉଳ ଚୂଳ ପରି ଉପରାଂଶ ଥିବା ମୁଆଁ ।

ଗଜମୂରୁଖ. ନିପଟ ମୂର୍ଖ, ଅତି ଅଜ୍ଞାନ ।

ଗଜରା. ୧. ବଡ଼ ମୋତି ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର କାନ ଅଳଂକାର ।

୨. ଗଭା ।

୩. ଫୁଲର ମୋଟା ମାଳ ।

୪. ସଦ୍ୟ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈ ।

ଗଜରା ଖଡ଼ୁ. ନାରୀମାନେ ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ ।

ଗଜରା ଦୁଧ. ୧. ସଦ୍ୟଦୁହାଁ ଦୁଧ ।

୨. ସଦ୍ୟ ପ୍ରସୂତି ଗାଈଠାରୁ ଦୁହାଁ ଦୁଧ ।

ଗଜଲକ୍ଷ୍ମୀ. ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଟି ହାତୀଥିବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୂର୍ତ୍ତି

ଗଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା. ମାର୍ଗଶିର ମାସ ଗୁରୁବାରରେ କଳସ ଧରିଥିବା ଦୁଇ ହାତୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ମଝିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖି ପୂଜା କରିବା ବିଧି।

ଗଜା. ୧. ମଞ୍ଜିରୁ ଫୁଟି ବାହାରିଥିବା ଛୋଟ କଅଁଳିଆ କୁଆଁ ।

୨. ଅଟା ବା ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡ ତିଆରି ଘିଅଛଣା, ସିରାଦିଆ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

୩. ଶୁଖିଲା ଫଳର ଭିତର ଶସ ।

ଗଜାମରୁଡ଼ି. ଧାନ ଗଛ ଗଜା ହେଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପାଣି ଅଭାବରୁ ମରିଯିବା ।

ଗଜାମୁଗ. ୧. ପାଣିରେ ବତୁରାହୋଇ ଗଜା ହୋଇଥିବା ମୁଗ, ଏହା ଏକ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ।

୨. ସାଙ୍ଗ, ସାଥୀ ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଗଜାମୁଗ ଦେଇ ମିତ ବସିବା ଓ ନାଁ ନଡାକି ପରସ୍ପରକୁ 'ଗଜାମୁଗ' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରିବା ।

ଗଜୁରି. ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧରୁଥିବା ଥଣ୍ଡା ବା ଶ୍ୱାସରୋଗ ।

ଗଜି. ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଉକୁଣି, ଏହାର ଛୋଟ ଅବସ୍ଥା ନିଖ ଓ ବଡ଼ ଅବସ୍ଥା ଡିଙ୍ଗା ।

ଗଞ୍ଜାଡ଼. ଗଞ୍ଜେଇଖୋର, ନିଶାଖୋର ।

ଗଞ୍ଜାପା. ତାସ ପରି ଏକ ପ୍ରକାରର ଖେଳ ।

ଗଞ୍ଜା. ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ, ଏହାର କଳୀ ।

ଗଞ୍ଜା(ଞ୍ଜେ)ଇ ଚିଲମ. ଗଞ୍ଜେଇ କଳୀର ଧୂଆଁ ଶୋଷିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଡ଼ାମାଟିର ନଳୀ । ଏହାର ମୁହଁ ପାଖରେ ଗଞ୍ଜେଇ କଳୀର ଗୁଣ୍ଡ କରି ରଖି ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ ଓ ପଛ ପାଖରୁ ଶୋଷିଲେ ଧୂଆଁ ପାଟି ଭିତରକୁ ଯାଏ ।

ଗଟା. ଲଠା, ଭୂମିମାପ କରିବାର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ। ସରୁ ବାଉଁଶରେ ଏହା ତିଆରି, ଏଥିରେ ଗାର କଟା ହୋଇ ମାପ ଚିହ୍ନ ଥାଏ ।

ଗଡ଼. ୧. ଦୁର୍ଗ, କିଲ୍ଲା ।

୨. ଶାଖାହୀନ ଗଛଗଣ୍ଡି ।

୩. କାଠ ବାଉଁଶର ଲମ୍ବଖଣ୍ଡ ।

୪. ଧାନହଳାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟା ।

୫. ଶସ୍ୟ ମପା ପରିମାପକ, ଅଢ଼ା ।

ଗଡ଼ଖାଇ. ଦୁର୍ଗର ଚାରିପାଖର ନାଳ, ପରିଖା ।

ଗଡ଼ଗଡ଼ା. ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବାର ଛୋଟ ହୁକା ।

ଗଡ଼ଘାଲି. ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ କରିବା ପ୍ରଣାମ, ଦଣ୍ଡବତ ।

ଗଡ଼ଜାତ. ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କର ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ ।

ଗଡ଼ଦେବୀ. ରାଜ ଉଆସ, ଦୁର୍ଗ ବା ଗଡ଼ର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ, ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସରେ ଗଡ଼ଚଣ୍ଡୀ, ଦୁର୍ଗା, ଗଡ଼ଦେବୀ ଇତ୍ୟାଦି । ଶତ୍ରୁ କବଳରୁ ଗଡ଼ ରକ୍ଷାକାରିଣୀ ଦେବୀ; ଏମାନଙ୍କୁ ଉପାସନା କରିବା ପରେ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସମ୍ବଲପୁରର ସମଲେଶ୍ୱରୀ, ବାଙ୍କୀ ଗଡ଼ର ଚର୍ଚ୍ଚିକା, କଟକର ଗଡ଼ଚଣ୍ଡୀ, ଘୁମୁସର କୁଲାଡ଼ର ବ୍ୟାଘ୍ରଦେବୀ, ବହଳଦାର କୀଚକେଶ୍ୱରୀ ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗଡ଼ଦେବୀ ।

ଗଡ଼ମ. ରାଜା ସାମନ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଉଠିଆ କରିବାକୁ ଆଦିବାସୀମାନେ ନେଇଥିବା ଜମି । ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ଚାଷୋପଯୋଗୀ କରିବା ପରେ, ଚତୁର ଓ ଥିଲାବାଲା ଲୋକେ ଶାଗମାଛ ମୂଲ୍ୟରେ ସେ ଜମିକୁ ନିଜ ନାମରେ କରାଇ

ନେଇ, ସଂପୃକ୍ତ ଉଠିଆକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରନ୍ତି ।

ଗଡ଼ମା. ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ । ବାରୁଦକୁ ସୂତୁଲିରେ ଗୁଡ଼ା ଯାଇ ଏକ ପିଣ୍ଡୁଳା ତିଆରି ହୋଇ ଏଇ ବାଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ ଏହା ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଫୁଟେ ।

ଗଡ଼ମାଳିଆ. ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ଜାତି ବା ବଂଶ ।

ଗଡ଼ା. ୧. ମୋଟ ଲୁଗାର ଥାନ ।

୨. ଚାରିପଟେ କାଠ ବାଡ଼ଘେରା ଜାଗା ।

୩. ବାଗୁଡ଼ି ଖେଳରେ ଭୂମିରେ କଟା ଯାଇଥିବା ପାହି ।

୪. ଉଚ୍ଚ ଜାଗାରୁ ନିମ୍ନ ଭୂମିକୁ ଥିବା ଗଡ଼ାଣି ବାଟ ।

ଗଡ଼ାଖୁରୁଡ଼. ଷଢ଼େଇରୁ ପୂରାପୂରି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଖଡ଼ଖଡ଼ ହେଉଥିବା ଖୁରୁଡ଼ ।

ଗଡ଼ି. ୧. ଘର ଚାଳର ଲମ୍ବ ପାଟି ଅଂଶ, ଗରି ।

୨. କାଠର ମୁଣ୍ଡ ।

୩. ଶଗଡ଼ ।

ଗଡ଼ିଆ. ୧. ପୋଖରୀ, ଟୁବ ।

୨. ମଠିଆ ବଳଦ, ହଳ ବା ଶଗଡ଼ରେ ଯୋଚା ହେଲେ ଶୋଇ ପଡୁଥିବା ବଳଦ ।

ଗଡ଼ିବତା. ଚାଳ ଛପର ଘରର ଛପର ଗଡ଼ି ଉପରେ, ଚାପୁଆଣି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ରୁଅ ସହିତ ବନ୍ଧାଯିବା ଲମ୍ବା ବତା ।

ଗଡ଼ିଶା. ୧. ଶେଉଳ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ, ଚେଙ୍ଗ ।

୨. ସାତ ଭରଣ ଅଧେ ବା ବତିଶ ପୌଟି ପରିମାଣର ଧାନ ।

ଗଡୁ. ପାଣି ଗଡ଼ାଇ ପିଇବା ପାଇଁ ନଳି ଲଗା ବଡ଼ ଜଳପାତ୍ର, ଜଳପାତ୍ର ।

ଗଢ଼ାପଟା. ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ବା ପଟାଖଣ୍ଡ ଉପରେ କାଠ ରଖି ବଢ଼େଇ କାଠ କାମ କରେ ।

ଗଢ଼ାମୂଲ. ଅଳଂକାର ତିଆରି କରିବାରେ ବଣିଆର ମଜୁରି ।

ଗଣ୍ଠି. ୧. ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିବା ।

୨. ବାଳ, ଲୁଗା, ଦଉଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବାନ୍ଧିବା ।

୩. ଟଙ୍କା, ସୁନା ଇତ୍ୟାଦିର ପୁଟୁଳା ।

୪. କୃପଣ ।

୫. ଆଖୁ, ବାଉଁଶାଦିର ପବ, ପବର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳ ।

ଗଣ୍ଠିବଳା. ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ଉପର ସ୍ଥାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରୁପା ଅଳଂକାର ।

ଗଣ୍ଠିବାତ. ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠି ଦରଜ ହେବା ବାତ ।

ଗଣ୍ଠିରା. ଗଣ୍ଠିଲି, ଲୁଗାରେ ଲୁଗାବନ୍ଧା ପୁଡ଼ା, ଲୁଗାରେ ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ପୁଟୁଳି, ଏହାକୁ ପିଠିରେ ପକାଇ ପୁଡ଼ାର ଦୁଇ ଅଂଶ ଛାତିରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଗଣ୍ଠିଲା(ଲି). ଲୁଗା ବା ଜିନିଷପତ୍ର ପୁଡ଼ା ।

ଗଣ୍ଡ. ୧. ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମରେ ବସାଯାଇଥିବା ଗୋବ ।

୨. ପାଣିଥିବା ଗହୀରିଆ ଜାଗା ।

୩. ପଣସକାଠ ।

ଗଣ୍ଡପୂଜ. ଘାଆ ବା କ୍ଷତ ଭିତରର ଗାଢ଼ ପୂଜ ।

ଗଣ୍ଡା. ୧. ଗଣ୍ଡା, ଏକ ବଣଜନ୍ତୁ ।

୨. ଚାରିକଡ଼ା କଉଡ଼ି । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା, ପୁଞ୍ଜା ।

୩. ଗୋରୁ ପଘାର ବେକ ଫାଶ ।

ଗଣ୍ଡି. ୧. ଗଛର ମୂଳ ଶାଖା ବାହାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ ।

୨. ଶରୀରର ମୋଟା ଅବସ୍ଥା ।

୩. ଧୋବା ତୁଠରେ ଲୁଗାକଚା କାଠ ବା ପଥର ।

୪. ତାସ, ପଶା ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ପଟରେ ସଙ୍ଗୀ ଖେଳାଳି ।

୫. ତେଲି ଘଣାରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ଗଣ୍ଡି ।

୬. ରାଜକୋଷରୁ ଦେବ ଦେବୀ ପୂଜା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବା ମାସିକ ଟଙ୍କା ।

ଗଣ୍ଡି. ୧. ଧୋବା ଲୁଗା କାଚିବା ନିମିତ୍ତ ତୁଠରେ ପକାଉଥିବା କାଠ, ଯାହା ଆୟତାକାର ଥାଏ । ଏହାର ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡ ପାଣି ଭିତରେ ଓ ଅପର ମୁଣ୍ଡଟି ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ରହିଥାଏ ।

୨. ପଣସ, ଜାମୁ ଇତ୍ୟାଦି କାଠରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଫୁଟ ଗୋଲେଇ ଓ ଦଶଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ଘଣାର ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ । ଏହାର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ମାଟିରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ଉପରକୁ ଥାଏ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ତିନିଫୁଟ ଓ ଦୁଇଫୁଟ ବ୍ୟାସ ବିଶିଷ୍ଟ ଗାତ ଥାଏ ।

ଗଣ୍ଡିପୂଜା. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଧୋବାର ଲୁଗାକଚା ଗଣ୍ଡିର ପୂଜା ।

ଗତ. ଗୀତ ସ୍ୱରରେ ଗାନ ନ ଥାଇ କେବଳ ବାଦ୍ୟନାଦ । ଲୋକନାଟକ ଗୀତାଭିନୟ, ଗୀତିନାଟ୍ୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟନାଦ କରାଯାଏ ।

ଗତର ଖଟିବା. ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ କରିବା କାମ କରିବା ।

ଗତଗତିଆ. କୁଣ୍ଠେଇ ହେବା ।

ଗତା. ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳିକୁ ଝୁରାମୁଣ୍ଡି ସହିତ ବାନ୍ଧିବାର ଶକ୍ତ ଦଉଡ଼ି ।

ଗଦ୍‌ରା. ଗୁଡ଼ହାଣ୍ଡି. ଗୁଡ଼ରଖା ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଠିଆ ।

ଗଦ. ସାପ କାମୁଡ଼ା, ପେଟରୋଗ ଇତ୍ୟାଦିର ଔଷଧ, ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମର ସୁଗନ୍ଧିତ ଚେର ।

ଗଦଡ଼ା. ୧. କନ୍ଥା, ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାଟାକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କରି ସିଲେଇ କରି ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ମୋଟା ଘୋଡ଼ବସ୍ତ୍ର ।

୨. ଝୋଟ, ଛଣପଟ ଇତ୍ୟାଦିର ଅଳିଆ ଗଦା ।

ଗଦଲା. ହାତୀପିଠିରେ ପକାଯିବା ଗଦି, କଠଲା ।

ଗଦା. ୧. ଲୁହା ବା କାଠର ମୁଦ୍‌ଗର ।

୨. ଧାନ, ଛଣ ଇତ୍ୟାଦି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠୁଳ କରିବା ।

ଗଦାମଡ଼ା. ଧାନହଳା, ନଡ଼ା, କୁଟା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଗୋଛା ଗୋଛା କରି ସ୍ତୂପ କରିବା । ଏହା ତଳେ ଉଚ୍ଚ ମାଟି ପିଣ୍ଡି ଅଥବା କାଠ ବାଉଁଶର ଭାଡ଼ି କରାଯାଇଥାଏ ।

ଗଦାସାହାଣ. ମାଲଖେଳ ପାଇଁ ଡାହାଣ ହାତରେ ଗଦା ଓ ବାଆଁ ହାତରେ ମାଲପଟା ଧରି ବୁଲାଇବା ବ୍ୟାୟାମ ।

ଗଦି. ୧. ବେପାରିଙ୍କ ବସିବା ଆସନ ।

୨. କତା, ତୂଳା ଇତ୍ୟାଦିର ମୋଟ ବିଛଣା ।

୩. ବ୍ୟବସାୟର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ।

ଗଦିଆଳ. ବ୍ୟବସାୟୀ, ଗଦି ମାଲିକ ।

ଗଧୈରା. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ବଡ଼ ମାଠିଆ ।

ଗଧ. ଘୋଡ଼ା ଜାତୀୟ ଅଥଚ ନିକୃଷ୍ଟ ପଶୁ, ଏମାନେ ଭାର ବହନ କରନ୍ତି ।

ଗଧିଆ. ହେଟା ବାଘ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇହାତ ଲମ୍ବା ଶରୀର ବିଶିଷ୍ଟ ମାଟିଆ ମିଶା କଳା ରଙ୍ଗର ପଟା ପଟା ଦାଗ ଥିବା ହିଂସ୍ର ପଶୁ ।

ଗନ୍ଧଣ. ଅଦା, ହେଙ୍ଗୁ, ମରିଚ, ଜିରା, ଘିଅ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ।

ଗନ୍ଧବଣିଆ. ପୋଟଳି ବଣିଆ, ଜଡ଼ି, ବୁଟି,

ଚେର ମୂଳି କାରବାର କରୁଥିବା ବଣିଆ ।

ଗନ୍ଧବେଣା. ଧନିତ୍ରୀ ଗଛ, ଧାନ ପତ୍ର ପରି ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ସୁଗନ୍ଧିତ ।

ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି. ଅଦା ଜାତୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣଥିବା ମୂଳ ବିଶେଷ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଚଟକା ।

ଗନ୍ଧକ୍ଷଣ. ବାହାଘରର ପୂର୍ବଦିନ ବର, କନ୍ୟାଙ୍କୁ, ହଳଦୀ ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇବା ବିଧି ।

ଗନ୍ଧକ୍ଷଣଗୀତ. ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ ପୂର୍ବଦିନ ଗନ୍ଧାଦି ଲେପନ କାଳରେ ସଧବାମାନେ ଗାଉଥିବା ମଙ୍ଗଳଗୀତ ।

ଗନ୍ଧିଣା. କାମୁଡ଼ି ଗୋଡ଼ାଉଥିବା ଘୋଡ଼ା ।

ଗଭରେଇବା. ଜନ୍ମସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଜନ୍ମ କରି ପକେଇବା ।

ଗଭା. ୧. ଖୋଷା, ଜୁଡ଼ା, ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ଗୁଡ଼ାଯିବା ଫୁଲତୋଡ଼ା ।

୨. ଛଣ ବା ଧାନଗଦାର ଛପର ଅଂଶ, ଉପରୁ ଯାହା ତଳ ଆଡ଼କୁ ଢାଲୁ ହୋଇଥାଏ ।

ଗଭୁରୀପକାଇବା. ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ତରବରିଆ ଭାବେ ପ୍ରସବ ।

ଗମ. ଧାନାଦି ଶସ୍ୟକୁ କିଛିକାଳ ରଖି, ପାଗ ଉପଯୋଗୀ କରାଇବା, ଖଣି ପକାଇ ରଖିବା ।

ଗମରା. ଫିମ୍ପି ମାରି ଯାଇଥିବା, ଅଧିକ କାଳ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରଖାଯାଇଥିବା ।

ଗମା. ଦୁଇପାଖେ କାନ୍ଥ ବାଡ଼ ଥିବା ଅଣ-ଓସାରିଆ ସ୍ଥାନ, ଗମାଗୋଇ ।

ଗମ୍ପ. ପାନ ବରଜର ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ପାନ ଲତାର ମଝି ସ୍ଥାନ ।

ଗମ୍ଭିରା/ଗମ୍ଭିରି. ୧. ଗମ୍ଭିରି ଘର । ଅନ୍ଧାରୁଆ ଗୁପ୍ତ ଘର ।

୨. କୋରଡ଼, ଗାତ ।

୩. ଦିଅଁଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ଘର ।

୪. ମନ୍ଦିରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ।

୫. ଝରକା ନ ଥିବା ଘର ।

ଗମ୍ଭିରି ସାଆନ୍ତ. ଉଆସରେ ଥିବା ନିଭୃତ କକ୍ଷରେ ସମୟ କାଟୁଥିବା ଯୁବରାଜ ବା ସାଆନ୍ତ ।

ଗହ୍ମା. ୧. ଗହ୍ମାବେଦି, ଗହ୍ମା ପୂନେଇଁ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ଧଳାପୋକ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଧାନ ଓ ଚାଉଳରେ ଲାଗନ୍ତି ।

ଗହ୍ମାଡାକରା. ୧. ଗହ୍ମା ବେଦିରେ ଗହ୍ମା ପୂନେଇଁରେ ବଳଦେବଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

୨. ବାହାଘରର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ ଶଶୁର ଘର ଯିବା ପାଇଁ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

ଗହ୍ମାଡିଆଁ. ଗହ୍ମା ପୂନେଇଁରେ ତିଆରି ମାଟି ବେଦି ଉପରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଡିଆଁଇବା ଓ ପରେ ପରେ ପିଲାମାନେ ଏଇ ବେଦିକୁ ଡେଇଁବା ବିଧି ।

ଗହ୍ମାପୁନିଅଁ. ଶ୍ରାବଣମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣମା, ଗହ୍ମାପର୍ବ ରୂପେ ପାଳିତ । ଏଇଦିନ ଗୋ-ପୂଜା କରାଯାଏ । ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଝୁଲଣ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଓ ଆଳିର ଝୁଲଣ ଯାତ୍ରା ଓଡ଼ିଶା ବିଖ୍ୟାତ । ଗୋ-ପୂଜନ ସହିତ ବଳଭଦ୍ରଗୋତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉପବୀତ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । କେତେକ ସ୍ଥଳେ କାନ୍ଥରେ ମଗରମୁଖା ବୋଇତର ଚିତ୍ର କରାଯାଏ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଗହ୍ମାବେଦି ତିଆରି ହୁଏ ଏବଂ ଏହା ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ବାଛୁରିକୁ ଡିଆଁଯାଏ ଓ ପରେ ପରେ ପିଲାମାନେ ମଧ ଏଇ ବେଦିକୁ ଡେଇଁ ଥାଆନ୍ତି । ଏବେ ଏହାକୁ ରାକ୍ଷୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଉଛି ଓ ଭଉଣୀ ନିଜ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଭାଇହାତରେ ରାକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧି ଦେଉଛି ।

ଗହ୍ମାବେଦି. ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମାଦିନ ବଳଦେବଙ୍କ ପୂଜା ପାଇଁ ତିଆରି ବଡ଼ ମାଟି ବେଦି । ଏହାକୁ

ପ୍ରଥମେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ଡିଏଁ ଓ ପରେ ପିଲାମାନେ ଡିଅଁନ୍ତି ।

ଗହ୍ମାମୋଟା. ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ବଳଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ ଏହା ଗହ୍ମାପୂନେଇଁ ରୂପେ ପାଳିତ ହୁଏ । ଗାଈ, ବାଛୁରି, ବଳଦଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ । ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଝୁଲଣ ଯାତ୍ରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ପୁରୀର ଝୁଲଣ ଓ ଆଳି ଝୁଲଣର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏବେବି ରହିଛି । ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର କାନ୍ଥରେ ମଗରମୁଖା ବୋଇତର ଚିତ୍ର କରାଯାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଧାନ, ସୁନା ଏବଂ ବିବିଧ ମସଲାର ଚିତ୍ର କରାଯାଏ । ଏଇ ବିଶେଷ ଚିତ୍ରଟି ଗହ୍ମାମୋଟା ରୂପେ ପରିଚିତ ।

ଗୟଳ. ୧. ବଣ ମଇଁଷି ।

୨. ଘର ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ୱା ଓ ସରୁ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଅସନ ଆଦି କାଠ ।

ଗୟାଳୁ. ଶାକର କନ୍ଦ ।

ଗଗଡ଼ା. ଧାନବିଲ ଅଥବା ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନରେ ଉଠୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅନାବନା ଗଛ, ଯାହାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ପାଚିଲେ, ଏହାକୁ ମାଳି କରି ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ଗରଗଡ଼ିଆ. ୧. ଗରଗଡ଼ର ମାଳ ।

୨. ଗରଗଡ଼ ଆକୃତିର ସୁନା ବା ରୁପାର ମାଳି ଥିବା ଅଳଂକାର ।

ଗରଣ. ଗ୍ରହଣ, ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରାଗ ।

ଗରଡ଼. ଗୁରୁଡ଼ିଆମ୍ବ, ଛୋଟ ଆମ୍ବ ।

ଗର(ଇ)ଦା. ଧୂଳି, ଅଦରକାରୀ ଅଂଶ ମଇଳା ।

ଗରମ. ଗାଈର ସଙ୍ଗମ ଇଚ୍ଛା, ରତୁମତୀ ଅବସ୍ଥା । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଗାଈ ବୋବାଏ, ଘନଘନ ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ କରେ, ଡିଆଁ ଡେଇଁ କରେ ।

ଗରମଇ. ବିଆଳି କିଆରିରେ ବୁଲାଯିବା ମଇ, ବିଦା ।

ଗରଳ. ବିଷ, ସାପବିଷ ।

ଗରା. ୧. ପିତଳ ମାଠିଆ, ଏଥିରେ କୂଅରୁ ପାଣି କଢ଼ାଯାଏ, ପାଣି ରଖାଯାଏ ।

୨. ମହୁଲ ମଞ୍ଜି ।

ଗରାବଡୁ. ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ ବିଶେଷ ।

ଗରି. ୧. ଗଡ଼ି ।

୨. ଗଡ଼ାଣିବାଟ ।

୩. ଘର ଛପର, ଚାଳର ଲମ୍ବପଟି ।

୪. ବନିଶୀ ।

ଗରିକଣ୍ଟା. ବନିଶୀ କଣ୍ଟା, ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସରୁ ଲୁହା ତାରରେ ତିଆରି ବଙ୍କା ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା । ଏଥିରେ ଥୋପ ଗୁନ୍ଥାଯାଏ, ମାଛ ଥୋପ ଗିଳିଲେ ତା' ପାଟିରେ କଣ୍ଟା ଲାଗେ ।

ଗରୁଡ଼ ଖମ୍ଭ. ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିର ସାମନାରେ ହାତଯୋଡ଼ି ଆଣ୍ଠେଇଥିବା ଗରୁଡ଼ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖା ଯାଇଥିବା ଗୋଲାକାର ପଥର ଖୁଣ୍ଟ ।

ଗର୍ଦ୍ଦନୀ. ୧. ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ପକାଯିବା ଲୁଗା ।

୨. କୁସ୍ତିରେ ଜଣେ ପହିଲିମାନ, ଅନ୍ୟଜଣକ ବେକକୁ ଧରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ଗର୍ଦ୍ଦା. ୧. ଧୂଳି, ମଳି, ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନିଆହେବା ପରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଧୂଳିଆ ଅଂଶ ।

୨. ଗଂଜେଇ କଳିରୁ ଝଡ଼ିଥିବା ଧୂଳିଆ ଅଂଶ ।

୩. ପାନ ସିଠା ।

ଗର୍ଭଣା କାଠି. ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପୂଜା କରାଯାଇ ଧାନ ବିଲରେ ପୋତା ଯାଉଥିବା ଗର୍ଭଣା ଗଛର ଡାଳ ।

ଗଳି. ଦୁଇ ପଟେ ଘର ବା ବାଡ଼ ଥିବା ସରୁ

ବା ଅଣ ଓସାରିଆ ବାଟ ।

ଗଳିଆ. ୧. ଘଳିଆ, ବିଲର ହିଡ଼ ବା ପାଣିବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଯେଉଁ କଣା ବାଟେ ପାଣି ବାହାରେ ।

୨. ଛୋଟନଈ ।

୩. ଗୁଳୁଚି ଲଟା ।

ଗଳିଆନନ୍ଦ. କୂଅ ଭିତରେ ପାଣି ତଳେ ଥିବା ବଡ଼ ନନ୍ଦର ଭିତରେ ଥିବା ଛୋଟନନ୍ଦ ।

ଗଳିକବାଟ. ବଡ଼ କବାଟର ମଝିରେ ଗଳି କରି ଯିବା ପାଇଁ ଥିବା ଛୋଟ କବାଟ ।

ଗହଣବିଜେ. ରାଣୀ ନିଜର ଦାସୀ ପରିଚାରୀଙ୍କ ଗହଣରେ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରିବା, ଏଇ ସମୟରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିଷେଧ କରାଯାଏ ।

ଗହଣା. ସଜସାଜ, ଅଳଂକାର ।

ଗହନ. ବଗ, ଶାଗୁଣା, ଚିଲ, ବାଦୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅବସ୍ଥାନ ।

ଗହୀରବିଲ. ମୌଜାର ନିମ୍ନ ସମତଳ କ୍ଷେତ, ଏଠାରେ ପାଣି ଜମେ ଓ ଭଲ ଫସଲ ହୁଏ ।

ଗାଆଣ. ପାଲା, ସଂକୀର୍ତ୍ତନାଦିର ଗାୟକ । ପାଲା ଗାଆଣ ଚାମର ଧରନ୍ତି, ସୁଦୃଶ୍ୟ ବେଶ ହୁଅନ୍ତି, ଗିନି ବଜାନ୍ତି, ଗୀତ ଗାଇବା ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି, ପଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି ।

ଗାଆଣୀ. ୧. ଗାୟିକା, ଗୀତ, ନୃତ୍ୟ ନିପୁଣା ।

୨. ଦେବଦାସୀ, ମାହାରୀ, ଦେବତାଙ୍କ ପହୁଡ଼ ସମୟରେ ଗୀତନୃତ୍ୟ ସେବାକାରିଣୀ ।

ଗାଈଗାଧୁଆ. ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପୂର୍ବଦିନ, ଗଉଡ଼ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋରୁ ଗାଧୋଇବା ଉତ୍ସବ ।

ଗାଈବିଷ୍କିବା. ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଇ କମ୍ କ୍ଷୀର ଦେବା ।

ଗାଈ ଲେଉଟାଇବା. ଋତୁମତୀ ଗାଈ ଗର୍ଭ ଧାରଣ ନ କରିବା ।

ଗାଗୁଲା. କଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ବଡ଼ ପିତ୍ତଳ କୁଣ୍ଡ ।

ଗାଜିବା. ୧. ମୂଷଳ ଧାରାରେ ବର୍ଷା ହେବା ।

୨. ବନ୍ଧୁକରେ ବାରୁଦ ଠେସିବା ।

ଗାଞ୍ଜ. ୧. ବାଣ ଭିତରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

୨. କଳସୀ ମୁହଁର ବିଣ୍ଡା ।

ଗାଞ୍ଜିଆ. ଅଣ୍ଟା ଖୋଷା ପଇସା ମୁଣି, ଟଙ୍କା ପଇସା ରଖିବାର ଲମ୍ବା ସୂତାମୁଣି ।

ଗାଡ଼ିଯୋଚା. ଶଗଡ଼ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଏହାର ଯୁଆଳିକୁ ବଳଦ କାନ୍ଧରେ ଥୋଇ ବଳଦ ଅଡ଼ାଇବା ।

ଗାଣ୍ଠି. ବହୁ ଲୁଗାପଟା ଓ ଜିନିଷପତ୍ର ଏକାଠି ବନ୍ଧା ହେବା ଗଣ୍ଠିଲି ।

ଗାଣ୍ଠିଆବତା. ଚାଳଘର ଛପରରେ ମୂଳଗଡ଼ିର ନଡ଼ାକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଲମ୍ବା ବତା ।

ଗାଣ୍ଡୁଆ. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ବା କଣିରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଚଉଡ଼ା ମୁହାଁ ଟୋକେଇ ।

ଗାତ. ୧. ମାଟିରେ କିଛି ପୋତିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ଆଧାର ।

୨. ଘଣା ଗଣ୍ଡିରେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

୩. ଢିଙ୍କି ପାହୁରାଣି ମାଡ଼ ସହୁଥିବା ଧାନ କୁଟାଯିବା ନିମିତ୍ତ ଗାତତଳେ ଥିବା ଗୋଲାକାର ପଥର ଖଣ୍ଡ ।

ଗାଦି. ୧. ମହନ୍ତ, ମଠାଧୀଶଙ୍କ ମଠ ।

୨. ପୋଥି ପ୍ରଭୃତି ଏକତ୍ର ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ ।

୩. ମହନ୍ତାଦିଙ୍କ ଶବ ପୋତା ସ୍ଥାନ, ଏହା ଉପରେ ମାଟିର ଉଚ୍ଚ ପିଣ୍ଡ ହୋଇଥାଏ ।

ଗାଧ. ପଶା, ନଈ ଆଦିରେ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁବାଟେ ମଧ୍ୟଲୋକେ ପଶି ଯାଆଆସ କରି ପାରନ୍ତି ।

ଗାଧୁଆବେଳ. ବିଭିନ୍ନ ଲୋକଙ୍କର ଗାଧୋଇବା ସମୟ । ଭୁଆଷୁଣୀଗାଧୁଆ-ଅତି ସକାଳ, କଅଁଳଗାଧୁଆବେଳ-ପ୍ରାୟ ଦିନ ନଅଟା, ଟାଣଗାଧୁଆବେଳ-ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ ।

ଗାଛଣି. କାଦୁଅ ଉପରେ ଇଟା ବସାଇ ପୁଣି କାଦୁଅ ଦେଇ ପୁଣି ଇଟା ବସାଇବା ।

ଗାବ. ମୃଦଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଲେପ, କିରଣ । କଂସା, ଭାତମଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦିରେ କଳାରଙ୍ଗ ଦେଇ କିରଣ ମାରୈଣି କରାଯାଏ ।

ଗାରଡ଼. ଅଣ୍ଡିରାମେଣ୍ଢା, ଛେଳିବୋଦା ।

ଗାର(ରୁ)ଡି ମନ୍ତ୍ର. ସାପ ବିଷଝଡ଼ା ମନ୍ତ୍ର, ସାପକୁ ବଶ କରିବା ମନ୍ତ୍ର ।

ଗାରା. ବାଘାଦି ହିଂସ୍ର ପଶୁ ଶିକାର ପାଇଁ ଶିକାରୀର ମଞ୍ଚା ତଳେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଛେଳି ପ୍ରଭୃତି ପଶୁ ।

ଗାଲତୂରୀ. ପାଟିରେ ପବନ ପୂରାଇ ଗାଲ ଫୁଲୁକା କରି କରାଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ।

ଗାଲପଟା. ମୁହଁର ଚାରିପାଖରେ ଗାଲକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଥିବା ବସ୍ତ୍ର । ଦିଅଁ, ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ ରୋଷେଇ ବେଳେ, ଏପରି ମୁହଁ ବନ୍ଧାଯାଏ, ବାଘୁଆ ବନ୍ଧା ।

ଗାଲେଇବା. ୧.ଷଣ୍ଢ ବା ମେଣ୍ଢାଦି ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆଡ଼ି ପୋତିବା ।୨. ଭୁରୁଡ଼ି ମାରିବା ।

ଗିନା. ଛୋଟ କଟରା, ବାସନ ।

ଗିନି. ମଞ୍ଜିରା, କଂସା ପିତଳ ମିଶା ତାଳ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଦ୍ୟ । ଏହା ଗୋଲାକାର, ଏହାର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ହୋଇଥିବା କଣାରେ ସୂତା ଡୋର ପଶେ, ଏହାକୁ ହାତରେ ଧରି ବଜାଯାଏ ।

ଗିରୁଡ଼ି. ଗୁରୁଡ଼ି ଆମ୍ବ । ଛୋଟ ବଣୁଆ ଆମ୍ବ ।

ଗିଲିଦଣ୍ଡା. ଡାବର ପୁଆ, ଖେଳର ସରଞ୍ଜାମ ।

ଗୁଆକାଟିବା. ୧. ଗୁଆଦିଆ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେବା ।

୨. ଗୁଆ କାତିରେ ଗୁଆ କାଟିବା ।

ଗୁଆକାତି. ଗୁଆ କଟାଯିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଖିଲିକାତି, ଏହାର ଉପରପାଖରେ ଧାରୁଆ ଫାଳଥାଏ, ଏହାକୁ ଚାପିଲେ ଗୁଆ କଟିଯାଏ ।

ଗୁଆଖୋଳପା. ଗୁଆ ଫଳର ଉପରିସ୍ଥ ଆବରଣ, ଗୁଆ ବାହୁଙ୍ଗାର ମୂଳରେ ଥିବା ଚୋପା, ଏହାକୁ ରଜ ପର୍ବରେ ଝିଅମାନେ ଚପଲ କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି ।

ଗୁଆଘିଅ. ଗାଈ ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଘିଅ ।

• **ଗୁଆଦିଆ.** ଗୁଆ ଦେଇ ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସଂପର୍କ ।

ଗୁଆପକା. ବ୍ରତ ଓ ବିବାହ ଉତ୍ସବାଦିରେ ବନ୍ଧୁଘରେ ଗୁଆଦେଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

ଗୁଆମଙ୍ଗୁଳା. ବିବାହ ଓ ବ୍ରତାଦି ଶୁଭକାମରେ ସାତଜଣ ସଧବା ନାରୀ ଗୋଟା ଗୁଆକୁ ହଳଦି ବୋଳି ମଙ୍ଗୁଳିବା କର୍ମ । ଏଇ ହଳଦିବୋଳା ଗୁଆ ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କାମରେ ଚଳାଯାଏ ।

ଗୁଆଳୀ. ଗଉଡୁଣୀ ।

ଗୁଗୁପାଞ୍ଚି. ଶିଶୁଙ୍କୁ ଆଣ୍ଠୁ ଓ ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡା ଉପରେ ଲେପଟେଇ ଝୁଲାଇବା ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ ।

ଗୁଚିତାଣ୍ଟୁ. ୧. ଡାବରପୁଆ ଖେଳ

୨. କାଠିପୁଆ ଓ ଲମ୍ବାବାଡ଼ି ।

ଗୁଜ. ଚାଳଘରର ଓରା ଉପରେ ବସିଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଉପରେ ଶେଣି ରଖାଯାଏ ।

ଗୁଜରାତି. ସୁଗନ୍ଧ ମସଲା ।

ଗୁଜରୀ. ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଦର ଅଳଂକାର ।

ଗୁଜିକାଠି. ନାରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାଖୋଷା ସରୁ

ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ରୁପାକାଠି, ଗୋଜିକାଠି ।

ଗୁଜା. ସୁଧ ପାଇଁ ଗୁଜା ଲେଖିଦେବା ।

ଗୁଞ୍ଜ. ୧. କାଇଁଚ ।

୨. ସୁନା ତାରରେ ଦଉଡ଼ି ପରି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତାର ।

ଗୁଞ୍ଜର ବନ୍ଧ. ହାତର ଅଳଙ୍କାର ।

ଗୁଞ୍ଜାରୁଅ. ଚାଳଘରର ରୁଅ ପୁରୁଣା ହେଲେ ତାକୁ କାଢ଼ି ତା' ସ୍ଥାନରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଉଥିବା ରୁଅ ।

ଗୁଠଭଟା. ଗୋରୁ ଗୋଠପାଇଁ ଗାଁ ବାହାରର ପଡ଼ିଆ ।

ଗୁଡ଼. ୧. ରନ୍ଧା ଆଖୁ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଠା ।

୨. ଖେଳରେ ନିଆଯାଉଥିବା ବୋଝ ।

ଗୁଡ଼ତମାଖୁ. ଗୁଡ଼ାଖୁ, ଧୂଆଁପତ୍ର ଗୁଣ୍ଡ ଓ ଗୁଡ଼ରେ ତିଆରି କଡ଼ା ତରଳ ଗୁଟି । ଏଥିରେ ଦାନ୍ତ ଘଷା ଯାଏ ।

ଗୁଡ଼ାଖୁ. ଗୁଡ଼ତମାଖୁ ।

ଗୁଡ଼ିଆ. ଗୁଡ଼, ଚିନି ଇତ୍ୟାଦିରେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ।

ଗୁଡ଼ିଶାଲ. ଡାଟ ଦିଆ ଶଗଡ଼, ଏହା ଭିତରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି ।

ଗୁଣା. ନାରୀମାନଙ୍କ ନାକପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

ଗୁଣିଆଁ. ଓଝା, ଭୂତ ପ୍ରେତାଦି ଝାଡ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଗୁଣିକରିବା. ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟକୁ ବଶ କରିବା, ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ।

ଗୁଣ୍ଠ. ଜମିର ପରିମାଣ ବିଶେଷ, ୧୬ ବିଶ୍ୱା = ଏକ ଗୁଣ୍ଠ । ଏକମାଣ = ୨୫ ଗୁଣ୍ଠ ।

ଗୁଣ୍ଠିଆ. ଭାଡ଼ି, ଚାଳ ଇତ୍ୟାଦିର ଠେକ ଖୁଣ୍ଟ ।

ଗୁଣ୍ଡା. ୧. ଶୁଖିଲା ଗୋବର ଖଣ୍ଡ, ଏହାକୁ ଜାଳେଣି ଓ ଖତ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

୨. ହାତରେ ବଳାଯିବା ଏକ ଗ୍ରାସ ପରିମିତ ଭାତ ।

ଗୁଣ୍ଡି. ୧. ଚରିବା ସମୟରେ ପରସ୍ପର ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଗୋରୁ ।

୨. ଧନିଆଁ, ପାନମଧୁରୀ ଓ ଧୂଆଁପତ୍ର ମିଶା ଗୁଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ପାନରେ ଖିଆଯାଏ ।

୩. ପଶାଦି ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷର ଦୁଇ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମେଳ ।

ଗୁଣ୍ଡିଚା. ୧. ପାନଲଟାର ଖଣ୍ଡିତ ଅଂଶ ବା ପଦର ମୂଳ ଗଣ୍ଠି । ଏହାକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ନୂଆଗଛ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ।

୨. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ।

ଗୁଣ୍ଡିଚାଘର. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ ମନ୍ଦିର ।

ଗୁଣ୍ଡିଚାବିଜେ. ରଥଯାତ୍ରା, ଗୁଣ୍ଡିଚାଯାତ ।

ଗୁତ. ହଳ ବଳଦ ଥିବା ଆଦିବାସୀଙ୍କଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ବିନିମୟରେ ଠିକାରେ ହଳ ବଳଦ ନେଇ ଜମିଦାର କାଟର ଲୋକଙ୍କର ଆଦିବାସୀ ଶୋଷଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଗୁତା. ୧. ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳ ।

୨. ଚାଷ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ମାଲିକଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ ।

୩. ଶଗଡ଼ର ଝୁରାମୁଣ୍ଡିରେ ଯୁଆଳିକୁ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଣୁଆଁ ଦଉଡ଼ି ।

ଗୁତାଦେବା. କୁତଦେବା, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଶସ୍ୟ ପାଇବାକୁ ନିଜ ଜମି ଅନ୍ୟକୁ ଚଷିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦେବା ।

ଗୁତି. ୧. ବର୍ଷକ ପାଇଁ ଚୁକ୍ତିବଦ୍ଧ ହଳିଆ ।

୨. ହଳିଆକୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ମଜୁରି ।

ଗୁହନି. ଚିତାକୁଟା । ଦେହରେ ଚିତା କୁଟାଇ ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ, ନାମ ଲିଖନ ।

ଗୁଦ୍‌ରି. ଶସ୍ୟାଗାର, ଧାନ୍ୟାଗାର, ଅମାର ।

ଗୁଦୁଡ଼ି. କନ୍ଥା, ଚିରାଫଟା ଲୁଗାକୁ ଏକାଠି ସିଲେଇ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଶେଯ ।

ଗୁନା. ୧. ପାଣି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ମାଟି ଭାଣ୍ଡ, ଘୁମ ।

୨. ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଗୁଣା ।

ଗୁପ୍‌ଚାବା. କାଠ ବା ବାଉଁଶକୁ ମୁନିଆଁ କରିବା ।

ଗୁପ୍ତ ଗୁଣ୍ଡିଚା. ଶରତ କାଳରେ ଦୁର୍ଗା ମାଧବଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ।

ଗୁବ. ଗୋବ, ଛଡିଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ଗୁମ(ମୁ)ଟ. ୧. ଅଣ ଓସାରିଆ ଦ୍ୱାରଥିବା ବନ୍ଦ ଘର ।

୨. ଗମ୍ବୁଜାକାର ଘର ।

ଗୁମ୍ଫା. ହାତ ମୂଳରେ ପିନ୍ଧା ବଙ୍କା ତେଉଁରିଆ, ବାହୁ ଅଳଂକାର ।

ଗୁରାଇବା. ଦରପାଛୁଡ଼ା ଧାନ, ଚାଉଳରୁ ଗୋଡ଼ି, କାଠି ଇତ୍ୟାଦି ବାହାର କରିବା ପାଇଁ କୁଲାଦ୍ୱାରା ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଛୁଡ଼ିବା ।

ଗୁରୁ ଗୁରୁ. ମଇଁଷି ବେକରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟିପା ।

ଗୁରୁଜ. ୧. କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଆଚବନ୍ଧର ଏରୁଣ୍ଡିରେ ଲାଗିଥିବା କୁଣ୍ଡା ।

୨. ନଈ ବଢ଼ିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ନଈ ବନ୍ଧରୁ ନଈ ଗର୍ଭକୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପଥର ବନ୍ଧ ।

ଗୁରୁଡ଼ି. ୧. ଛୋଟ ବଣୁଆ ଆମ୍ବ ।

୨. ଧାନ ରଖିବା ଡୋଲି । ଏହା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଗୁରୁବାର ଉଯୁଆଁ. ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାରେ ମାଣବସା ହୁଏ ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ହୁଏ । ଶେଷ ଗୁରୁବାରରେ ଏଇ ମାଣବସା ବିଶେଷ ଅନୁଷ୍ଠାନାଦି ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହୁଏ ।

ଗୁରୁବାର ଓଷା. ମାର୍ଗଶିର ମାସର ଗୁରୁବାର ଗୁଡ଼ିକରେ ମାଣବସା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରି ସ୍ନାନ, ଶୌଚ, ଉପବାସାଦି କର୍ମ ।

ଗୁରୁଭାଇ. ଏକ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେବା ଯୋଗୁଁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଭାଇ ଭାଇ ଭାବ ।

ଗୁଲୁଗୁଲା. ଚାଉଳ ବା ଅଟା ଗୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ଚକଟି, ତେଲରେ ଛଣା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ପିଠା ।

ଗୁଳ. ୧. ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟାଯାଇଥିବା ଆଖୁ ଗଣ୍ଠି, ଆଖୁ ବିହନ ।

୨. ଜୁଆଖେଳରେ ବଣ୍ଟରା ହେବାପରେ ପକାଯାଉଥିବା କାଗଜ ଗୁଳା ।

ଗୁଳ ପକାଇବା. ବଣ୍ଟରା ବେଳେ କେଉଁ ଭାଗ କିଏ ନେବ, ଏଥିପାଇଁ ଧର୍ମଗୁଳା ପକାଇବା ।

ଗୁଲର୍. ଗୋଡ଼ି ବା ମାଟି ଗୁଳିକୁ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ଫିଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଟିକିଣି ।

ଗୁଲ୍‌ସୁ. ୧. ଦକ୍ଷିଣୀ ସୁନାଖଡୁ ।

୨. ନାରୀ ପିନ୍ଧୁଥିବା ସୁନା ବା ରୁପା ତାରରେ ତିଆରି ଜଂଜିର ।

ଗୁଳା. ୧. ବଟିକା, ଗୁଟିକା ।

୨. ଶଗଡ଼ ଚକ ପଡ଼ିଥିବା ବାଟ ।

୩. ଗୁଳ ପଡ଼ିବାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

୪. କଟାଛଡ଼ା ନଡ଼ିଆ ।

୫. ଆଖୁ ମଞ୍ଜି ।

ଗୁଳି. ୧. ବାଟୁଳା ।

୨. ଗୁଟି ।

୩. ଶଗଡ଼ ଚକ ।

ଗୁଲି. ୧. ପିଲା ଖେଳୁଥିବା ପଥର ବା କାଚ ଗୋଟାଳି ।

୨. ଅଫିମ ଓ ପୋଡ଼ା ପିଜୁଳି ପତ୍ର ନିଆଁରେ ରନ୍ଧା ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ।

୩. ବାଉଁଶ ତିଆରି ଟୋକେଇ ।

୪. ଜୋକିଆ, ଲଙ୍ଗଳ ଲହୁାକୁ ଚାପି ରଖିବାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ମରାଯାଇଥିବା କଣ୍ଟା ।

ଗୁଲିଆଗୁଲି. ମହୁର, ଘାଣ୍ଟ ତରକାରି ।

ଗୁଲିଖଟି. ଗୁଲିଖିଆ ଆଡ଼ତା ।

ଗୁଲିଦଣ୍ଡା. ଡାବରପୁଆ ଖେଳ, ଏହାର ଦୁଇ କାଠିରୁ ଗୋଟିଏ ଡାବର ଓ ଅନ୍ୟଟି ପୁଆ । ଦୁଇ ବା ଦୁଇ ଦଳ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଖେଳ ହୁଏ ।

ଗୁଲିମେଖ. ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମେଖ ଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ଗୁଲିସୂତା. ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଭାବରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ସରୁ ସୂତା ।

ଗୁଳୁଗୁଳି. ପବନ ଚଳାଚଳ ଅଭାବରୁ ଅନୁଭୂତ ଗରମ ।

ଗୁଳୁଚି. ଏକ ପ୍ରକାର ଔଷଧୀୟ ଲତା ।

ଗୁମ୍ଫଟ. ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରସ୍ଥ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳି ନିକଟସ୍ଥ ଘର ।

ଗୁଳୁଚି. ମାଳଖମ୍ବ, କାଠଖମ୍ବ ।

ଗୁହପଡ଼ିଆ. ଗାଁଲୋକେ ମଳତ୍ୟାଗ କରୁଥିବା ସ୍ଥାନ, ପଡ଼ିଆ ।

ଗୁହାଣି. ଖୁଣ୍ଟବନ୍ଧା ଗୋରୁ, ଘାସ କୁଟାଦି ଗୋଡ଼ରେ ଚକଟିବା ପାଇଁ ନିଷେଧ କରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପଟାବାଡ଼ି ।

ଗୁହାରିଆ. ଯେ କୌଣସି ମାନସିକ ପୂରଣ ପାଇଁ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଧିଆ ପଡ଼େ ।

ଗୁହାରି ପଡ଼ିବା. ମନବାଞ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ ଠାକୁରଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇ ଧାରଣା ଦେବା ।

ଗୁହାଳ. ଗୋରୁ ରହିବା ଘର ।

ଗୁହାଳପୋଛା. ଗୁହାଳ ପରିଷ୍କରଣ ଏବଂ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଝାଡୁ ଓ ଟୋକେଇ ।

ଗୁହାଳିଆ. ଗୋଠକୁ ନ ଯାଇ ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପୋଷା ଯାଉଥିବା ଗୋରୁ ।

ଗେଞ୍ଜା. ଛୋଟ ଓ ଅଣଓସାରିଆ ସ୍ଥାନ ।

ଗେଞ୍ଜଣାକାଠି. ଚୁଲି ଉଖୁରା, ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଚୁଲିରେ ଜାଳକୁ ଭିତରକୁ ଠେଲାଯାଏ ।

ଗେଟି. ରାସ୍ତାକାମ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ି ।

ଗେଟେଇ. ଗଇଁଠା, ଚାଉଳ ଚୂନାରେ ତିଆରି, ଗରମ ପାଣିରେ ସିଝା ଯାଇଥିବା ପିଠା ।

ଗେଧ. ଅଣ୍ଡିରାମାଙ୍କଡ଼, ବୁଢ଼ାମାଙ୍କଡ଼, ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଦଳପତି ।

ଗୋଇଆ ନିମନ୍ତ୍ରଣ. ବାହାଘର ପରଦିନ ସକାଳେ କନ୍ୟାପକ୍ଷ ଓ ବରପକ୍ଷର ଲୋକେ ଏକାଠି, ହଳଦୀ, ଅବିର ଚନ୍ଦନ ପକାଇ କରୁଥିବା ସ୍ନାନ, ହାସ୍ୟ କୌତୁକ ।

ଗୋଖର. ୧. ନାଗସାପ, ଫଣା ଥିବା ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ସାପ ।

୨. ତିନି ଗୋଲୋକ ଥିବା ସୁନାର ଅଳଂକାର, ଏହାକୁ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ଗୋଗେଇ. ପଶ୍ଚିମା ପବନ ସହିତ ମେଘୁଆ ପାଗ ।

ଗୋଚର. ଗୋରୁ ଚରିବା ଭୂଇଁ ।

ଗୋଛା. ୧. ବିଡ଼ା, ସମୂହ ।

୨. କୋଡ଼ିଏ ଗୋଟି ଧାନ ହଳା ।

ଗୋଜ. ୧. ମେଖ, ମୁନିଆଁ କିଲା ।

୨. ଘରର ଚାଳରେ ଦୁଇ ରୁଅର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ବତା ।

ଗୋଜଣା. ଚୁଲିରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁକୁ ଉଖାରିବାର କଞ୍ଚା ବାଡ଼ି ।

ଗୋଜିକାଠି. ୧. ନାରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋଷୁଥିବା ଝରାଲଗା ରୁପାକାଠି ।

୨. ଚୋରର ସିନ୍ଧିକାଠି ।

ଗୋଟକା. କାଠଗଡ଼ ଉଠାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଏହାତଳେ ଦିଆଯାଉଥିବା କାଠ ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ ।

ଗୋଟି. ୧. ଟସର ପୋକର ଡିମ୍ବାକାର ବସା ।

୨. ପଶାଖେଳରେ ଚଳା ଯାଉଥିବା ସାର ।

ଗୋଟିଖେଳ. ଏକ ପ୍ରକାର ଜୁଆଖେଳ । ଦୂରରେ ଗୋଟାଳି ଥୋଇ ମାରୁ ମାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ବାଜିଲେ ଖେଳାଳି ଜିତେ ଓ ନ ବାଜିଲେ ହାରେ ଓ ରଖିଥିବା ଟଙ୍କାକୁ ମଧ୍ୟ

ହରାଏ ।

ଗୋଟିପହଣ୍ଡି. ରଥଯାତ୍ରାରେ ତିନିଦିଅଁଙ୍କୁ ପୃଥକ ପୃଥକ କରି ମନ୍ଦିରରୁ ରଥକୁ ନିଆ ଅଣା କରିବା ବିଧି ।

ଗୋଟିପିଲା. କିଶୋର ଦଳର ନାଚୁଆ ପିଲା, ଏମାନେ କିଶୋରୀ ବେଶରେ ଗୀତ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ଓ ଗୋଟିପୁଅ ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

ଗୋଟିପୁଅ. ଗୋଟିପିଲା । କିଶୋରୀ ବେଶରେ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନକାରୀ ନଟବାଳକ ।

ଗୋଟିପୁଅ ଆଖେଡ଼ା. ଗୋଟିପୁଅ ନୃତ୍ୟର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ କେନ୍ଦ୍ର ।

ଗୋଟିପୁଅନାଚ. ଗୋଟିପିଲାର ନାଚ । କିଶୋରୀ ବେଶରେ କିଶୋର ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷିତ ନୃତ୍ୟ । ଏଇ ନୃତ୍ୟରେ ପଖୌଜ, ଗିନି ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟ ବାଦନ କରାଯାଏ ।

ଗୋଟିପୋକ. ଟସର ପୋକ ।

ଗୋଠ. ୧. ଗୋରୁ ରହିବା ସ୍ଥାନ ।
୨. ଦଳବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଗୋ-ଚାରଣ ।
୩. ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ାଯିବା ରୁପାର ଶିକୁଳି ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ. ସମୂହଠାରୁ ଅଲଗା ।

ଗୋଡ଼ଖଡୁ. ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଖଡୁ, ମଳ ।

ଗୋଡ଼ଧୁଆକଂସା. ବାହାଘର ସମୟରେ ଶଶୁର ଯେଉଁ କଂସାରେ ଜ୍ୱାଇଁର ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଗୋଡ଼ମୁଦି. ବିବାହିତାମାନେ ଗୋଡ଼ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ରୁପାମୁଦି ।

ଗୋଡ଼ା. ୧. ବିଆଳି ଧାନ ।
୨. ମଦ ଭାଟିରୁ ବଳକା ମହୁଲ ସିଠା ।
୩. ମୁଗାଦି ଶସ୍ୟ ବୁଣିବାର ଢିପଜମି ।
୪. ମୂଳଦୁଆ ।

ଗୋଡ଼ାଘର. ଅମାର, ମରେଇ ।

ଗୋଡ଼ାଜମି. ବିଆଳି ଧାନ ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଢିପଜମି ।

ଗୋଡ଼ିଙ୍ଗି. ବେଉଷଣ ଅଥବା ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ ଚାଷ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଲଙ୍ଗଳ ।

ଗୋଡ଼ିବତା. ଚାଳଘରର ରୁଅର ତଳ ଭାଗ କଣାରେ ପଶୁଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ ଥିବା ବତା, ଛୁଞ୍ଚିବତା ।

ଗୋଡ଼ିଶ(ଛ)ଲ. ଦୁଇ କାଠପଟାକୁ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ, ବ୍ୟବହୃତ ଦୋମୁନିଆଁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ।

ଗୋତାଡୁ. ରୁପାର ସରୁ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଅଣ୍ଟା ସୂତା ।

ଗୋତାମାରିବା. ପାଣିରେ ଠାଏ ବୁଡ଼ି, ଅନ୍ୟଠାଏ ଉଠିବା ।

ଗୋତି. ଅଭାବରେ ପଡ଼ି ସାହୁକାରଠାରୁ ଟଙ୍କା ଓ ଶସ୍ୟ ଋଣ ଆକାରରେ ନେଇଥିବା ଆଦିବାସୀ, ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ସାହୁକାର ଘରେ ତମାମ ଜୀବନ ଖଟଣି ଖଟିବା ପ୍ରଥା । ଏହା ଲାଗୁଣି ଓ ଛିଡୁଣି - ଏଇପରି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଛିଡୁଣିରେ ଋଣକାରୀ ଜୀବନ ସାରା ଖଟୁଥିଲା, ଲାଗୁଣିରେ ଅଧିକ ଋଣ ଥିବାରୁ ଋଣକର୍ତ୍ତା ମଲା ପରେ ବି ତା' ବଂଶଧରମାନେ ପୁଣି ଗୋତି ଖଟୁଥିଲେ ।

ଗୋତିଖଟିବା. ସାହୁକାର ବା ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ଆଣି ଶୁଝିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା' ଘରେ ଚାକର ହୋଇ କାମ କରିବା ।

ଗୋତିପଶା. ପରଘରେ ଚାକର ରୂପେ ଆଶ୍ରିତ ।

ଗୋଦଡ଼. ୧. ଅନେକ ପରସ୍ତ ଛିଡ଼ା କନାରେ ତିଆରି ଆସ୍ତରଣ, କନ୍ଥା ।
୨. ଗୋଦର, ଗୋଡ଼ ଫୁଲା ବାତରୋଗ ।

ଗୋଦାମଝଡ଼ା. ତଳ ତଳିଆ, ଝଡ଼ାଝଡ଼ି ଜିନିଷ ।

ଗୋଧା. ଧନୁରେ ଶର ମାରିବା ସମୟରେ ବାଆଁ ହାତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚମଡ଼ା ପଟି ।

ଗୋପାଳି. ଧାନ ବେଙ୍ଗେଲା ସମୟରେ ବଳଦ ଖୁରାରେ ମଳି ହେଉଥିବା କୁଟା ।

ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର. ଏକତାରା । ଲାଉଖୋଳ ଓ ବାଉଁଶରେ ତିଆରି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ଭିଡ଼ା ଯାଇଥିବା ତାରକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ସଂଚାଳନ କଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ଗୋବ. ୧. ଛତିଥିବା କଣ୍ଟା । ଢାଲ ବା କବାଟରେ ମରାଯିବା ଆବୁ ଆବୁଆ ଫୁଲୁକା ଲୁହା ଚକତି ।

ଗୋବ ବସିବା. ୧. ଢାଲ ବା କବାଟରେ ଛତିକଣ୍ଟା ବସିବା ।

୨. ବାଉଁଶ ବା କାଠ ବାଡ଼ି ମୂଳରେ ପିତଳ ବା ଲୁହା ଟୋପି ଚଢ଼ାହେବା ।

ଗୋବରଖାତ. ଗୁହାଳରୁ ମିଳୁଥିବା ଗୋବରକୁ ଜମେଇ କରି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗାତ ବା ଗାଡ଼ ।

ଗୋବରପାଣି. ମାଟି ଘରର ଚଟାଣ ଓ କାନ୍ଥ ଲିପାପୋଛା କରିବା ନିମିତ୍ତ ପାଣିମିଶା ଗୋବର ।

ଗୋରଡ଼ା. ୧. ବାଡ଼ ଦିଆ ଜମି

୨. ଗୋରୁ ଖୁଆଡ଼ ।

୩. ବାଡ଼ ।

ଗୋରଡ଼ି. ଗଛ ଚାରିପାଖରେ ବାଡ଼ବତା ।

ଗୋରାପ. ପାଲଟଣା ବଡ଼ ଜାହାଜ ।

ଗୋରୁ. ଗୋ-ଜାତୀୟ ଜୀବ । ଗାଈ, ଷଣ୍ଢ, ବଳଦ, ବାଛୁରି, ଛଡ଼ା ।

ଗୋରୁଧୁଆଳ. ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ଦିନ ଗୋରୁ ମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବା ପର୍ବ ।

ଗୋରୁମୁଣ୍ଡ ଥାପିବା. ଫସଲ କିଆରିକୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ମଲା ଗୋରୁର ମୁଣ୍ଡ ନେଇ ରଖିବା ।

ଗୋଲଆଳୁ. ବିଲାତି ଆଳୁ, ଆଳୁ ।

ଗୋଲକଲମ. ରୁପା ବା ପିତଳ ପାତିଆ ଉପରେ ଖୋଦେଇ କାମ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଛେଣି ।

ଗୋଲ ମରିଚ. ୧. କଳା ମରିଚ ।

୨. ନାକଚଣା, ମରିଚ ଆକାରର ନାକ ପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

ଗୋଲାଆଖୁ. ଆଖୁମଞ୍ଜି, ଆଖୁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟାଯାଇଥିବା ଆଖୁଖଣ୍ଡ ।

ଗୋଲାଘର. ଅମାର, ଶସ୍ୟାଗାର, କାଠଗୋଲା ।

ଗୋଲାପଜାମୁ. ୧. ଜାମୁରୋଳ ଗଛ ଓ ତାର ମିଠା ଫଳ ।

୨. ପାଣିତୁଆ, ଦୁଧଛେନା, ମଇଦା ଓ ଚିନିରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଗୋଲାମ. ପୋଇଲୀପୁଅ, ଗେଟା, ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ପୁଅ, ଦାସୀପୁଅ, ରକ୍ଷିତାଙ୍କ ପୁଅ । ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ, ଏମାନେ ରାଜ ସଂପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସମାଜରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରପୁଅ ଇତ୍ୟାଦି ବୋଲାଯାଏ ।

ଗୋସା(ସେ)ଇଁ. ୧. ବୈଷ୍ଣବ ଗୋସ୍ୱାମୀ ।

୨. ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

୩. ପ୍ରଭୁ, ସ୍ୱାମୀ, ମାଲିକ ।

ଗୋସାଇଁବାପ. ଜେଜେ ବାପା ।

ଗୋସାଇଁମାଆ. ପିତାମହୀ, ଜେଜେମାଆ ।

ଗୋସାଇଁଶଶୁର. ଶଶୁରଙ୍କ ବାପା ।

ଗୋସାଇଁଶାଶୁ. ଶାଶୁଙ୍କ ମାଆ ।

ଗୋସାଣି. ୧. ପିଶାଚୀ, ଡାଆଣୀ, ଯୋଗିନୀ ।

୨. ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦେବୀ ବିଶେଷ ।

ଗୋସାଣିଯାତ. ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀଠାରୁ ଦଶମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଟିରେ ଗୋସାଣି ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ି, ପୂଜା ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ, ଶୋଭଯାତ୍ରାଦି ।

ଗୋହିରୀ. ୧. ଦୁଇପଟେ ବାଡ଼ଥିବା ସରୁଆ ରାସ୍ତା ।

୨. ସରୁଆ ପାଣି ନାଳି ।

ଗୌଣି. ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାପ ପାତ୍ର, ଗଉଣି ।

ଗୌତାଡ଼. ରୁପାର ସରୁ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଅଣ୍ଟା ସୂତା ।

ଗୌନ୍ତିଆ. ଗ୍ରାମ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ, ଗାଁ ମୁଖିଆ ।

ଗ୍ରହଣ. ଗରହଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଂଶିକ ଅଦର୍ଶନ । ଏ କାଳରେ ପାକ ଓ ଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ, ଗ୍ରହଣ ମୋକ୍ଷ ପରେ ସ୍ନାନ, ଦେବଦର୍ଶନାଦି କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଗ୍ରହପୂଜା. ଅନିଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତି ବିଧାନ କରିବାକୁ ପୂଜାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀ. ଗ୍ରାମ ଉପକଣ୍ଠରେ ପୂଜିତା ଦେବୀ, ଗ୍ରାମର ମଙ୍ଗଳକାରିଣୀ । ଗଛମୂଳ, କୁଡ଼ିଆ, ଖୋଲା ଆକାଶ ତଳେ କେଉଁଠି ଅବା ସିମେଣ୍ଟ ବା ମାଟି ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ । ଦ୍ୱିଭୁଜା, ଚତୁର୍ଭୁଜା, କେଉଁଠି ସିନ୍ଦୂରଲେପିତା ପଥର ଖଣ୍ଡର ତାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି । ସେ ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଗ୍ରମାର ଉନ୍ନତି ହୁଏ, ଲୋକେ ସୁଖରେ ରହନ୍ତି, ରୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଯାବତୀୟ ଅମଙ୍ଗଳ ବିଧାନ କରନ୍ତି । ବାସୁଳୀ, ଜାଗୁଲେଈ, ଷୋଳପୁଅମାଆ, ଅମ୍ବିକାଈ, ଧାକୁଲେଈ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ସେ ନାମିତା । ଆସାମର 'ଶୀତଳା', ବଙ୍ଗର 'ମଙ୍ଗଳ ଚଣ୍ଡୀ' ଭଳି ଓଡ଼ିଆ ଲୋକବିଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରାମଦେବୀ ସଂକଟ ତାରିଣୀ, ଦୁଃଖହାରିଣୀ, ଭୟବିମୋଚନୀ, ଅଭୟ ଦାୟିନୀ, ମଙ୍ଗଳକାରିଣୀ ରୂପେ କୀର୍ତ୍ତିତା । ହଳଦୀ, ଚୁଆ, ଚନ୍ଦନରେ ତାଙ୍କର ମାଜଣା କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ପରଂପରାରେ ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ଶୁଭକର୍ମରେ ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ ।

ଘ

ଘଅଡ଼ିବା. ଘଉଡ଼େଇ ଦେବା ।

ଘଇଆ. ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବରା ।

ଘଇତା. ସ୍ୱାମୀ, ଭର୍ତ୍ତା, ପତି ।

ଘଇତି. ସ୍ୱାମୀ ବ୍ୟତୀତ ପର ପୁରୁଷକୁ ସ୍ୱାମୀ କରିଥିବା ନାରୀ ।

ଘଇତେଈ. ବହୁ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ କରିଥିବା ନାରୀ ।

ଘଟ. ୧. ଧାତୁ ବା ମାଟିରେ ତିଆରି ମାଠିଆ ।

୨. ଶୁଦ୍ଧିଘରେ ତିନି କାଠିଆ ଉପରେ ନଅଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାଣି ପଶୁଥିବା ଓ ଦଶଦିନରେ ପାଣିରେ ଫିଙ୍ଗା ହେଉଥିବା ତଳେ ଛିଦ୍ର ଥିବା ମାଠିଆ ।

୩. ଦେବୀ ପୂଜା ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ମାଠିଆ ।

ଘଟି. ମଳି ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଦେହରେ ଲଗାଯିବା ଚୂନା ।

ଘଟପାଟୁଆ. ୧. ଏକ ଲୋକନୃତ୍ୟ ।

୨. ଘଟ ସ୍ଥାପନ କରି ପୂଜା ଓ ପାଟୁଆ ନୃତ୍ୟ ।

୩. ସାରଳା, ମଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭୃତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ରାଉଳ ଓ ପଣ୍ଡା ସେବକମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀ ଅର୍ଦ୍ଧପୁରୁଷ ବେଶରେ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଘଣ୍ଟ ବଜାଇ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ପାଟୁଆ ନୃତ୍ୟ । ଚୈତ୍ରମାସ ସାରା ଏହା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ଓ ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଦିନ ଏହା ଉଦ୍‌ଯାପିତ ହୁଏ ।

ଘଟପୂଜା. କଳସୀକୁ ଦେବ-ଦେବୀଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ରୂପେ ପରିକଳ୍ପନା କରି ପୂଜା ।

ଘଟୁଆରି. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବା ପୂଜା ପାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ଯୋଗାଉଥିବା ସେବକ ବିଶେଷ ।

ଘଡ଼(ଢ଼େ)ଇ. ପାଣି ବୁହାଳି ସେବକ ।

ଘଡ଼ା. ୧. କଳସାକାର ମାଟିପାତ୍ର ।

୨. ମଦ ସଂଗ୍ରହ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିପାତ୍ର ।

ଘଡ଼ି. ୧. ଛୋଟ ମାଟିପାତ୍ର ।

୨. ଏକ ପ୍ରହରର ଚାରି ଭାଗରୁ ଭାଗେ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡ ପରିମିତ ସମୟଖଣ୍ଡ ।

ଘଡ଼ିଆ. ସୁନା ବା ରୁପା ଆଉଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି ପାତ୍ର, କୋଇ ।

ଘଡ଼ୋଞ୍ଚି. ପାଣିକୁ ବିଶୋଧନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଜଳଯନ୍ତ୍ର । ତିନିଟି ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡକୁ ଭାଡ଼ି କରି ଠିଆ ବାଗରେ ରଖାଯାଏ । ଏହାର ତିନୋଟି ଥାକରେ ତିନୋଟି ମାଠିଆ ରଖାଯାଏ । ପ୍ରଥମ ମାଠିଆରେ ଅଙ୍ଗାର, ଦ୍ୱିତୀୟ ମାଠିଆରେ ବାଲି ପଶି କଣା କରାଯାଇଥାଏ । ଉପର ମାଠିଆରେ ପାଣି ପୂରାଇଲେ ତାହା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାଠିଆ ଓ ଶେଷରେ ତଳ ମାଠିଆରେ ପଶିଥାଏ ।

ଘଡ଼ିବାଣ. ଆଲୁମିନିୟମ ଗୁଣ୍ଡ, କାଠ କୋଇଲା, ଯବକ୍ଷାର ଗୁଣ୍ଡ ମିଶାଇ ଛୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ିରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ଓ ଏହାର ମୁହଁକୁ ଅଠା କାଗଜରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ, କାଗଜକୁ ସାମାନ୍ୟ ଖୋଲି ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏଥିରେ ଥିବା ବାରୁଦ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଭଳି ଉପରକୁ ଉଠେ । ଦିଅଁଙ୍କ ରୋଷଣି ଓ ବରଯାତ୍ରା କାଳର ରୋଷଣିରେ ଏଇ ବାଣ ଫୁଟାଯାଏ ।

ଘଣା. ପାରମ୍ପରିକ ରୀତିରେ ତେଲପେଡ଼ା ହେବା ନିମିତ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର । କେବଳ ତେଲୀ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କର କୌଳିକ ବୃତ୍ତି ତେଲ ପେଡ଼ା ଥିଲା ଓ ସେମାନେ ଘଣାରେ ତେଲ ପେଡୁଥିଲେ ।

ଘଣାଯୋଚା. ଘଣା ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ଯୋଚା ଯାଇଥିବା ବଳଦ ।

ଘଣା ପକାଇବା. ନଡ଼ିଆ, ସୋରିଷ, ବାଦାମ ଆଦି ତୈଳ ବୀଜରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଘଣା ଯନ୍ତ୍ର ଚାଳନ କରିବା ।

ଘଣି. ୧. ଶଗଡ଼ ଚକର ଗୁଳା ।

୨. ତେଲୀ ।

ଘଟ. ପୂଜା ପାଇଁ କଳସ ସ୍ଥାପନ ।

ଘଣ୍ଟ. କଂସା ତିଆରି ଗୋଲିଆ ବାଦ୍ୟ, ଦେବ ପୂଜା ସମୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠିରେ ଏହା ବଜାଯାଏ ।

ଘଣ୍ଟା. କଂସା ତିଆରି ପିଟା ବାଦ୍ୟ, ଏହାକୁ କାଠ ମୁଗୁରରେ ଦେବ ଦେବୀ ପୂଜା ବେଳେ ବଜାଯାଏ ।

ଘଣ୍ଟି. ୧. ଦେବ ଦେବୀ ପୂଜା ସମୟରେ ହାତରେ ଧରି ବଜାଯାଉଥିବା କଂସା ପିତ୍ତଳ ତିଆରି ବାଦନ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହା ଉପରେ ବେଣ୍ଟ ଥାଏ । ତଳ ଅଂଶଟି କାହାଳୀ ପରି, ଏହା ଭିତରେ ଏକ ପିତ୍ତଳ ନାଡ଼ ଝୁଲୁଥାଏ । ଏହାର ଉପର ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ଭିତରେ ଥିବା ନାଡ଼ ଆଧାର ସହିତ ଆଘାତ କରେ ଓ ଏହା ବାଜେ ।

୨. ଅଳଂକାର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସାନଘଣ୍ଟି ।

୩. ଓଲିଆ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳା ଯାଇଥିବା ଶବ୍ଦକାରୀ ବାଉଁଶଖଣ୍ଡ, ଢିଙ୍କିଆ ।

ଘଣ୍ଟୁଆ. ୧. ଛୋଟ ଛୋଟ ଘଣ୍ଟିର ମାଳ ।

୨. ଘଣ୍ଟା ବାଦକ ।

ଘତ. ୧. ଗତ, ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ସ୍ୱରଜ୍ଞାପକ ଧ୍ୱନି, ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ୱର ସଂଯୋଗ ଗତ । ଯାତ୍ରାଦିରେ ପ୍ରଥମେ ଏପରି ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ।

୨. କୂଟ କପଟ କରି ଦାଉ ସାଧିବା

ଘରଢୁକା. ୧. ନୂଆ ଘର ତିଆରି କରି, ଘର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରେ ସେଇ ଘରେ ରହଣି ।

୨. ମନୋନୀତା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରି ସ୍ୱାମୀ ନିଜ ଘରକୁ ଆଣିବା ।

ଘରଘରୀ. ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗା ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ଘର ଛପର. ଚାଳଘରୁ ପୁରୁଣା ନଡ଼ାଦି ଉଝାରି ପୁଣି ଥରେ ଛାଆଁଣି କରିବା ।

ଘରଜ୍ୱାଇଁ. ଶଶୁର ଘରେ, ଶଶୁରଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଘରଝିଅ. ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ ଉଆସର ପୋଇଲୀ । ପିଲାବେଳୁ ଏମାନେ ରାଜ ଉଆସରେ ଲାଳିତା ପାଳିତା ହୋଇ ଯୌବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପରେ ରାଜା ବା ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କର ଅଙ୍ଗଲାଗି ଦାସୀ ହୁଅନ୍ତି । ବିବାହ ନ କଲେ ବି ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଉପଭୋଗ୍ୟା ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଘରଝିଅ, ପୋଇଲୀ, ଦାସୀ, ରକ୍ଷିତା ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ ।

ଘରଡିହ. ଘର କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭୂମି ।

ଘରତାତିବା. ଚାଳ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗି ପୋଡ଼ିଯିବା, ଘରପୋଡ଼ି ।

ଘରବର. କନ୍ୟା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ବର ।

ଘରବରଦେଖା. କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ଓ ବରର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖା କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଘରସାଣ୍ଢ. ପରିବାରରେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଉପକରଣ ।

ଘରା. ୧. କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ରହିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛିଦ୍ର ବା ସ୍ଥାନ ।

୨. ତୋପ ଭିତରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବାର ସ୍ଥାନ ।

୩. ଘର୍ଷଣ ହେତୁ ବସ୍ତୁରେ ହୋଇଥିବା ଗାତ ।

ଘଳିଆ. ପାଣି ଜାଗାରୁ କିମ୍ବା ନଈ ବନ୍ଧରୁ ତଳ ଅଂଶକୁ ପାଣି ବୋହିଯିବାର କଣା ।

ଘଷା. ୧. ଏକ ପାଖରେ କାଠି ଘଷା ଯାଇ ବଜାଯିବା ତେଲିଙ୍ଗି ବାଜା ।

୨. ଚୁଡ଼ାକୁ ନଡ଼ଆକୋରା, ଗୁଡ଼, ଅଦା ମରିଚ, ଘିଅ ଦେଇ ଦଳିବା, ଚୁଡ଼ା ଘଷା ।

ଘଷାକାଠି. ୧. ତେଲିଙ୍ଗି ବାଜାର ଏକ ପାଖରେ ଘଷା ହେଉଥିବା କାଠି ।

୨. ଦାନ୍ତକାଠି ।

ଘଷାଗୁଣା. ରୁଆ ବସିଥିବା ନାକଗୁଣା ।

ଘଷାଗୋଠ. ସୁନା ବା ରୁପାର ଛୋଟ ଛୋଟ କଡ଼ି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ଘଷାପଥର. ୧. ଲୁହାଦି ଶସ୍ତ୍ର ଧାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶାଣପଥର ।

୨. ପୋଖରୀ ତୁଠରେ ପାଦ ଘଷିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଥିବା ପଥର, ତୁଠ ପଥର ।

ଘଷାମଜା. ଦେହ, ଅଳଂକାର ଏବଂ ବାସନ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ସଫା କରିବା ପାଇଁ ଘଷିବା ଏବଂ ମାଜିବା ।

ଘସି. ଜାଳେଣି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗୋବରର ପିଠାକୃତି ଶୁଖିଲା ଖଣ୍ଡ ।

ଘସିପରାଳି. ଓଦା ଗୋବର ଚକଟି ଘସି ପାରୁଥିବା ଲୋକ ।

ଘସିଫଡା. ଶୁଖିଲା ଗୋବରର ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ ।

ଘାଆଧରିବା. ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି କୌଣସି ଘାଆକୁ ଅଧିକ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା ।

ଘାଆମୁହଁ. ଘାଆରୁ ପୂଜରକ୍ତ ବାହାରୁଥିବା ବାଟ ।

ଘାଇ. ୧. ନଈ ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ପାଣି ବାଟ ମେଲାହେବା ।

୨. ଭଉଁରୀ ଜାଲର ଅଗ ବା ମୁହଁ ।

୩. ବନ୍ଧରେ କଟାଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

୪. ଘରା, କୋଠରି ।

୫. ଗଡନ୍ତା ପାଣିକୁ ଅବରୋଧ କରି ରଖିବା ଜଳାଶୟ ।

ଘାଉଡ. ସାପ କାମୁଡା, ଖଣ୍ଡିଆ, କ୍ଷତ ।

ଘାଗଡା. କଣ୍ଠର ଅଳଂକାର, କଣ୍ଠସ୍ୱର ବିଶେଷ ।

ଘାଗଡେଇବା. ବାଉଁଶବତାର ଗଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦି ମାରି ସଫାକରିବା, ବତା ଫାଡ଼ିବା, ବାଉଁଶ ଓଳାଇବା ।

ଘାଗୁଡ଼ି. ୧. କଟି ପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

୨. ଗୋଡର ଅଳଂକାର ।

୩. ଅଳଂକାର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଘଣ୍ଟି ବା ଘୁଙ୍ଗୁରର ମାଳ ।

ଘାଗୁଡ଼ିମାଳ. ଗଳାରେ ଶୋଭା ପାଇବା ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାରର ହାର ।

ଘାଟ. ୧. ନଈ ଘାଟ, ନଈ ତୁଠ, ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଡଙ୍ଗା ଚଢ଼ି ପାର ଉତାର ହୁଅନ୍ତି ।

୨. ଗାଧୁଆ ତୁଠର ପାହାଚ ।

୩. ଦୁଇପାଖରେ ପର୍ବତଥିବା ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଗିରିପଥ ।

୪. ଶୁଳ୍କ ଅସୁଲ ସ୍ଥାନ ।

୫. ସିତାର ଭଳି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଏକ ଏକ ବିଭାଗ ।

୬. ଜୀବଜନ୍ତୁମାନେ ପାଣି ପିଇବା ଗଡା ।

ଘାଟଡଙ୍ଗା. ନଈ ପାରି ହେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଡଙ୍ଗା ।

ଘାଟବାଲା. ଘାଟିଆ, ଡଙ୍ଗାରେ ପାରି କରୁଥିବା ଲୋକ ।

ଘାଟି. ୧. ପାହାଡ ପର୍ବତର ଅଣଓସାରିଆ ବାଟ ।

୨. ଦୁଃଖଦାୟକ ଅବସ୍ଥା ।

୩. ଘଡିସନ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ।

୪. ଦାନ୍ତି, ଘିଗା, ଚହ୍ନ, ଦାଗ ।

୫. ଛାଉଣି, ଆଡ୍ଡା ଜାଗା ।

ଘାଟିଆ. ନାଉରିଆ, ମନ୍ଦିରାଦିର ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ ।

ଘାଟୁଆ. ଆଶ୍ୱିନ ଓ ଚୈତ୍ରମାସରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଶାରଦୀୟ ଓ ବାସନ୍ତୀପୂଜା ସମୟରେ ଦେବୀ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇଥିବା ଘଟକୁ ଧାରଣ କରି କାଳିସୀ ନିକଟରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଘାଣ୍ଟ. ୧. ସବୁ ପନିପରିବା ମିଶା ତିଅଣ । ଦୁତୀୟା ଓଷା ପରଦିନ ଏଇ ତିଅଣ କରାଯାଏ ।

ଘାଣ୍ଟିହେବା. କଲବଲ, ଦହଗଂଜ ହେବା, କାଦୁଅ ପଙ୍କାଦିରେ ଲଟପଟ ହେବା ।

ଘାତକ. ୧. ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାଣିବା ଲୋକ ।

୨. ବଳିବୋଦାକୁ ହାଣିବା ଲୋକ ।

ଘାତବାର. ସପ୍ତାହର ଅଶୁଭବାର, କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଘଟୁଥିବା ବାର ।

ଘାରା. ପଞ୍ଜୁରି ।

ଘାଲୁ. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ହୁଡ ବସାଯାଇଥିବା କଉଡି ଗଦା ।

ଘାସି. ଘାସ କାଟି ବିକୁଥିବା ଲୋକ, ଘାସ କଟାଳି ।

ଘାସୀ. ମେହେନ୍ତର ।

ଘିଅ. ୧. ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ନିର୍ମଳ ଅଂଶ । ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ଏହା ବସିଯାଏ, ଉଷ୍ଣତା ପାଇଲେ ତରଳି ଯାଏ ।

ଘିଅକୋରୁଅ. ଲହୁଣୀରୁ ଘିଅ ବାହାର କରିବା ସମୟରେ, ଘିଅ ନିଗିଡ଼ା ଯିବାପରେ ରହିଯାଉଥିବା ପୋଡା ପୋଡା କଠିନ ଅଂଶ ।

ଘିଅଦୀପ. ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିରରେ

ଦେବପ୍ରୀତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ଘିଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ ।

ଘିଚାଫୁଲ. ମଇତ୍ର, ଦୁଇସାଙ୍ଗଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସଂବୋଧନ ।

ଘିନାକିନା. ବିକାକିଣା, କାରବାର ।

ଘିନିଲାଲୋକ୍. କ୍ରୀତଦାସ, କିଣାଚାକର ।

ଘୁଙ୍ଗୁର. ଛୋଟ ଘଣ୍ଟି, ନୂପୁର । ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦକରି ପିତ୍ତଳର ଛୋଟ ଘାଗୁଡ଼ି, ଏହାକୁ ମାଳ କରି ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବେଳେ ପାଦରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ଘୁଟୁକା. ଯୋଗାଣ, ଠେକ, ଆଡିକାଠ ।

ଘୁଡିକି. ଧୁଡୁକି ବାଦ୍ୟ ଏବଂ ଗୀତ ଓ ନାଚ ।

ଘୁଡୁଘୁଡ଼ି. ପୁରୁଣା ପଦ୍ଧତିର ଧୂଆଁପିଆରେ ପାଣିରେ ବିଶୋଧିତ ଧୂମପାନ ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଘୁଡୁଞ୍ଜି. ଘୋଡିଆ, ଭାଡି । ଘର ଭିତରେ ଥିବା ବତା ଓ ବାଉଁଶ ତିଆରି ଭାଡ଼ି । ଏହାର ତଳେ ଓ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଘରକରଣା ଜିନିଷ ରଖାଯାଏ ।

ଘୁଣ. କାଠ, ଶସ୍ୟ, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଖାଇ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ପୋକ, କାଠପୋକ ।

ଘୁଣ୍ଟି. ବୋତାମ, କନା ବା ସୂତାରେ ତିଆରି ବୋତାମ । ଘୁଣ୍ଡି ।

ଘୁନ୍‌ଚି. ଅଣ୍ଟାସୂତା, କଟିସୂତ୍ର, ନାରୀମାନେ ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଅଳଂକାର ।

ଘୁମୁରା. ୧. ଏକ ପ୍ରକାର ଆଦିବାସୀ ନାଚ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ । ମାଠିଆ ମୁହଁରେ ଚମଡା ଛାଆଣି ହୋଇ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଗୀତ ସହିତ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଏ ଓ ଆଦିବାସୀମାନେ ଏଇ ଗୀତର ତାଳେ ତାଳେ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରନ୍ତି ।

ଘୁମ୍‌ରାନାଚ. ନୂଆଖାଇ ଓ ଚିତାଲାଗି ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଆରମ୍ଭ ହେଉଥିବା କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲୋକନୃତ୍ୟ । ସରୁମୁହାଁ ମାଠିଆରେ ଗୋଧି ଚମଡା ଛାଉଣି ଘୁମୁରା ନାମକ ବାଦ୍ୟ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ବାଦ୍ୟ । ଉଠାଣ, ମଡାଣ ଓ ଛିଡ଼ାଣ - ଏହାର ତ୍ରିବିଧ ଆଧାର । ପଶୁପକ୍ଷୀ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶାଦିର ଚିତ୍ର ଏହାର ଗୀତରେ ଫୁଟି ଉଠେ । ଏଥିରେ ଦଳେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଓ ଦଳେ ଗୀତ ଗାଇବା ସହିତ ଘୁମୁରା ବଜାନ୍ତି । ଘୁମୁରା ସହିତ ଝାଂଜ ମଧ୍ୟ ବଜାଯାଏ । ଗାଇଛନ୍ଦ, ବଗଡିଆଁ, ବାଘଡିଆଁ ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କର ବିବିଧ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଏହାର ବିଶେଷତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦନ କରେ ।

ଘୁମ. ମାଟି ତିଆରି ସରୁମୁହାଁ ଓ ବଡ଼ ପେଟ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ମାଟିପାତ୍ର । ଏଥିରେ ପାଣି, ଏବଂ ଶସ୍ୟାଦି ରଖାଯାଏ ।

ଘୁଷୁରିଆପଟି. ଖଜୁରି ପତ୍ରରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଛୋଟ ମସିଣା, ଏକ ପ୍ରକାରର ଆସନ, ଶୋଇବା ଓ ବସିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ଘୁଷ୍ଣୀ. ଗୋପନରେ ପରପୁରୁଷଗାମିନୀ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ନାରୀ । କାମୁକୀ ନାରୀ ।

ଘେରଡ଼ି. ଗୁରୁଡି ଆମ୍ବ, ଛୋଟ ଆମ୍ବ ।

ଘେର. ୧. ଚଉହଦି ଘେରା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ।

୨. ଶିକାର ପାଇଁ ଚାରିପଟ ଘେରା ସ୍ଥାନ ।

୩. ଦଉଡି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ ।

ଘେରବେଣ୍ଟ. ଲୋକଙ୍କୁ ଚାରିପାଖରୁ ଘେରାଇ, ପଶୁମାନଙ୍କୁ ତଡି଼ ଶିକାର

କରିବାର ଏକ ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଘେରା. ଥର, ଚାରିପଟେ ବୁଲିବା ।

ଘୋଟଣା. ୧. ବାଟଣ ।

୨. କୁଣ୍ଡିରେ ଭାଙ୍ଗ ଆଦିକୁ ଘୋଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଣ୍ଡ, ଖୁଆ ।

୩ ବିଲରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଘରୁ ବିଲକୁ ନିଆଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ।

ଘୋଡ. ୧. ଖୋଳ, ଓଢଣ, ଦେବ ବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ଶୀତଦିନେ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ବସ୍ତ୍ର ।

ଘୋଡଙ୍ଗ. ଖେଚର, ଘୋଡା ଆକୃତିର ବଣ ପଶୁ । ଘୋଡା କାନଠାରୁ ଏହାର କାନ ଲମ୍ବ, ବେକ କେଶ ଗୁଡ଼ିକ ଠିଆ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ।

ଘୋଡଚି. 'ଘୁଡୁଚ୍ଛି' ଦେଖ ।

ଘୋଡଣୀ. ଢାଙ୍କୁଣି, ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର ।

ଘୋଡଲାଗି. ଓଢଣଷଷ୍ଠୀରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଶୀତବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇବା ।

ଘୋଡସବାର. ଘୋଡାରେ ଚଢୁଥିବା ଅଥବା ଘୋଡାକୁ ମଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଘୋଡା. ୧. ଘୋଟକ ।

୨. କଦଳୀ ଗଛର କଟା ଗଣ୍ଡି ।

୩. ବନ୍ଧୁକର ଘୋଡିଆ ।

୪. ସତରଞ୍ଜ ଖେଳର ଗୋଟି । ସେ ଥରକେ ଅଢେଇ ଘର ଚାଲେ ।

ଘୋଡାନନ୍ଦ. କୂଅର ମୁହଁ ଉପରେ ରହିଥିବା ମାଟି ବା ପଥର ତିଆରି ନନ୍ଦ ।

ଘୋଡାନାଚ. ଚୈତ୍ରମାସରେ କୈବର୍ତ୍ତ ସଂପ୍ରଦାୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ଘୋଡାପୂଜା ଓ ଘୋଡା ତିଆରି ସହିତ ଏହାର ନାଚ । ଏହା ଅତି ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ନାଚ । ଏଥିରେ ଜଣେ ଗାୟକ, ଜଣେ ପାଳିଆ, ଜଣେ ରାଉତ ଓ ଜଣେ ରାଉତାଣୀ ଥାଆନ୍ତି । ଢୋଲ, ମହୁରୀ ଏବଂ ଯୋଡ଼ିନାଗରା ବାଦ୍ୟବାଜେ । ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାନ ଗାଇଥାନ୍ତି । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଢଗ, ଢମାଳି ଆଦି ଗାଇ ସୁନ୍ଦର ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । ବାଉଁଶ ବତାରେ ତିଆରି ଘୋଡା ଭିତରେ ପଶି ଜଣେ ଏହାକୁ ନଚାଏ ।

ଘୋଡାନାଲ. ଘୋଡାଖୁରାରେ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଦେଇ ମରାଯାଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତାକାର ଲହାପାତ ।

ଘୋଡାପୋକ. ୧. ପଙ୍ଗପାଳ, ବଡ ଝିଣ୍ଟିକା ।

୨. ଗଉଡୁଣି ପୋକ ।

ଘୋଡିଆ. ୧. ଦୁଇ ବାଉଁଶକୁ ଛକି ଦେଇ କୌଣସି ପ୍ରବେଶ ସ୍ଥାନରେ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଅବରୋଧ । କେବଳ ମଣିଷମାନେ ଏହାକୁ ଡେଇଁ ଯାଇ ପାରନ୍ତି, ଗାଈ, ଗୋରୁ, ମଇଁଷି ଇତ୍ୟାଦି ଏହାକୁ ଡେଇଁ ଯାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨. ସାଧାରଣ ଚାଳଘରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ବେଞ୍ଚ୍ ପରି ବାଉଁଶ ତିଆରି ଉଠାଭାଡ଼ି, ଯାହାକୁ ସହଜରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଏ ଓ ଘରର ପେଡ଼ି, ପେଟରା ଇତ୍ୟାଦି ଜିନିଷପତ୍ର ଏହା ଉପରେ ରଖାଯାଏ ।

୩. କବାଟ ଝରକାଦି ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡିଙ୍କିଆ ।

ଘୋଡୀ. ୧. ମାଈ ଘୋଡା ।

୨. କଦଳୀ କାନ୍ଦିର ଲମ୍ବ ଡେଙ୍ଗ ।

୩. କିଆ ଗଛର କଟାଗଣ୍ଡି ।

ଘୋରଣା. ୧. ଘୋରିବା ଡଙ୍କା, ଅଣକ ।

୨ ଚକି, ପେଷଣା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ତଳ ଓ ଉପର ଦୁଇପଟ ଗୋଲ ପଥର ଥାଏ । ତଳ ପଥରର ମଝିରେ ଖୁଣ୍ଟ

ଥାଏ । ଏହା ଚକିଖୁଣ୍ଟି ବା ମାଣିଖୁଣ୍ଟ । ଏହା ଉପରେ ଉପର ଚକିଟି ରଖାଯାଏ, ଏଥିରେ ଥିବା ଗାତରେ ଶସ୍ୟାଦି ରଖାଯାଇ ଉପର ଚକିଟିରେ ଲାଗିଥିବା କାଠିଟି ଧରି ଘୂରାଯାଏ । ଏଇ କାଠିକୁ ଚକିକାଠି କୁହାଯାଏ ।

ଘୋରାସଜ. ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଟୁଣୁକା ଔଷଧ ।

ଘୋଳ. ମୁହାଁ ହୋଇଥିବା ବସାଦହି, ଘୋଟା ହୋଇ ଲହୁଣୀ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା ବସାଦହି ।

ଘୋଷରା ପୋଲ. କାଜ । ପୋଲ ତିଆରି ନହୋଇ ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ସଡକରେ ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ଖାଲୁଆ ବା ଗଡ଼ାଣିଆ ହୋଇଥାଏ ।

ଘୋଷା. ୧. ପାନମହୁରୀ ।

୨. ଗୀତର ପଦକୁ ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି କରିବା, ପାଠ ମୁଖସ୍ଥ ।

ଚ

ଚଅଁର. ୧. ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି ଇତ୍ୟାଦି ଗଛର ଫଳ ଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ଗଛରୁ ବାହାରି ଥାଏ ।

୨. ଚମରୀଗାଇ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ର କେଶ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି, ବେଣ୍ଟ ଲଗା ଯାଇଥିବା ଚାମର । ଏହାକୁ ଠିଆପାଲାରେ ଗାୟକମାନେ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ଦିଅଁଙ୍କୁ ଏଥିରେ ସେବା କରାଯାଏ । ଚାମର ପକାଇ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଅଣାଯାଏ ।

ଚଅଁରଛାଞ୍ଚୁଣୀ. ଫୁଲଝାଡୁ, ଖଜୁରି ପିଞ୍ଛରେ ତିଆରି ଝାଡୁ । ଚଅଁର ଝାଡୁ ।

ଚଅଁରମୁଠା. ୧. ପାଲାବାଲାଙ୍କର ଚାମର ।

୨. ଚମରୀଗାଇର ଲାଞ୍ଜକେଶକୁ ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧି ବେଣ୍ଟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯିବା ।

ଚଅଁରା. ଚାମର ଭଳି ଲାଞ୍ଜରେ ଅଧିକ କେଶ ଥିବା ଗାଈ ।

ଚଅର୍. ୧. ନିଶୁଣିର ଆଡ଼ିକାଠ ।

୨. ଲାଞ୍ଜ ଅଗରେ ଥିବା କେଶ ଗୁଚ୍ଛ ।

ଚଇତନ ଚିତା. ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମୁଣ୍ଡର ପଛ ପାଖରେ ରଖୁଥିବା ଚୁଟି, ଶିଖା ଓ ମଥାରେ ଲଗାଉଥିବା ଚିତା ।

ଚଇତା. ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅମଳ ହେଉଥିବା କୋଳଥ ।

ଚଇତିଘୋଡା. ଚଇତ ପୂନେଇଁ ଉପଲକ୍ଷେ କେଉଟମାନେ ବାଉଁଶ ବତାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତାଟ ଉପରେ ଲୁଗା ଢାଙ୍କି, ଆଗପଟେ ଘୋଡା ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନଚାଇବା ପାଇଁ ତିଆରି କରିଥିବା ଘୋଡା ।

ଚଉଆ. ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଦେହ ଓ ମୁହଁରେ ହେଉଥିବା ଚକା ଚକା ନାଲି ମନ୍ଦା ।

ଚଉକ. ୧. ଚାରିଛକ ଥିବା ରାସ୍ତା ।
୨. ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଭେଟାଭେଟି ସ୍ଥାନ ।
୩. ଚାଳଘରର କାନ୍ଥ ଖୁଣ୍ଟି ଉପରେ ରହିଥିବା ଲମ୍ବ କାଠଖଣ୍ଡ ।
୪. ଚାରିପାଖରେ ଖଞ୍ଜା ଥିବା ଘର ।
୫. ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା ।
୬. ଚଉଆଂଶିଆ କ୍ଷେତ୍ର ।
୭. ଓଡ଼ିଶୀ ନୃତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରେ ମୁଦ୍ରା ବିଶେଷ ।

ଚଉକଢି. ହାର, ସୁନା ତିଆରି ବେକପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

ଚଉକତି. ଚାରିପାଖ ।

ଚଉକନା. ଚାରିଗୋଟି ମୁନଥିବା ବା ଧାରଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

ଚଉକନି. ଚଉପଦୀ, ଦନା, ଠୋଲା ।

ଚଉକା. ରୋଷେଇ ପୂର୍ବରୁ ଲିପାପୋଛା ହୋଇଥିବା ଚୁଲିର ଚାରିପାଖ ।

ଚଉକାଠ. ଘରର ଦୁଆରବନ୍ଧ ଅଥବା ଝରକାର ବନ୍ଧ, ଚାରିପଟୁ ବିନ୍ଧ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କାଠ, ଏଥିରେ କବାଟ ବା ଝରକା ଖୁଲାଯାଏ ।

ଚଉକି. ୧. ଚାରିଗୋଡ଼ ଥିବା ବସିବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଆସନ ।
୨. ପହରା ଦେବା ।
୩. ଜାହାଜ ମାସ୍ତୁଲ ଆଗରେ ଥିବା ଜାଗା, ଏଇଠାରେ ନାବିକମାନେ ବସି ଦିଗନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିପାରନ୍ତି ।

ଚଉକିଆ. ଜଗୁଆଳ, ଚଉକିଦାର, ଜଗାରଖା କାମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଚଉକିବା(ବେ)ଇ. ରାଜାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାରର ରକ୍ଷିତା । ଏମାନଙ୍କୁ ରାଜା ଚଉକିରେ ବସାଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ବିବାହ କରୁଥିଲେ ।

ଚଉକୁଣି. ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ । ଏଥିରେ ଆଠ ଜଣ ଖେଳନ୍ତି । ଚାରିଜଣ ଚାରି କୋଣରେ ଜଗନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ପାହି ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଜଗିବା ପିଲା ଛୁଇଁ ଦେଲେ ପଶିବା ପିଲା ମରେ ।

ଚଉଖାନି. ଚଉକ ଘର ହୋଇ ବୁଣାଯାଇଥିବା ଅଥବା ଚାରିକୋଣିଆ ହୋଇ ଚିତ୍ର କରାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ. ୧. ଚାରି ଖୁଣ୍ଟ ବିଶିଷ୍ଟ ।
୨. ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ।

ଚଉଘରା. ୧. ଚାରିଗୋଟି ଘରଥିବା ରୁପା ତିଆରି ମସଲାରଖା ପାତ୍ର ।
୨. ଚାରିପାଖରେ ଘର ବୁଲିଥିବା ଖଞ୍ଜା ।

ଚଉଠ. ୧. ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।
୨. ପ୍ରଜାଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଜମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାରିଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

ଚଉଠା. ୧. ତରଳ ପଦାର୍ଥ ମାପର ଏକକ ।
୨. ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

ଚଉଠି. ୧. ଚତୁର୍ଥୀ, ବାହାଘରର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସର କର୍ମ ଓ ଉତ୍ସବ ।
୨. ମଧୁଶଯ୍ୟା, ଫୁଲଶେଯ ଘର ।
୩. ମାସର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ ।

ଚଉଠିଚାନ୍ଦ. ଅମାବାସ୍ୟାର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସରେ ଦେଖା ଦେଉଥିବା ଚନ୍ଦ୍ର ।

ଚଉଠିବେଭାର. ବାହାଘର ହେବାର ଚତୁର୍ଥ ଦିନ କନ୍ୟା ବାପଘରୁ ବରଘରକୁ ପଠାଯିବା ଚଉଠି କର୍ମର ଉପକରଣାଦି ।

ଚଉତ. ଚାରିଭାଙ୍ଗ ।

ଚଉତନା. ୧. ବୋତାମ ସ୍ଥାନରେ ଚାରିଗୋଟି ସୂତା ଡୋର ଲାଗିଥିବା ଜାମା ।

୨. ଚାରିଭାଙ୍ଗ ।

ଚଉତରା. ୧. ଚାନ୍ଦିନୀ, ବସିବା ପାଇଁ ଖୋଲା ମଣ୍ଡପ ।

୨. ଖୋଲା ମାଟି ପିଣ୍ଡି ।

୩. ଚାରିକୋଣିଆ ପାଣିକୁଣ୍ଡ ।

୪. ଚଉତରା ।

ଚଉତାରି. ୧. ଦୁଇ ଦୁଇ ସୂତା ବା ସୂତୁଲିରେ ଚାରିଭାଙ୍ଗ ହୋଇ ବୁଣାଯାଇଥିବା ସପ ବା ମସିଣା ।

୨. ଚାରିକୋଣିଆ ଘର ଆକାରରେ ବୁଣାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଚଉତାଲ୍. ୧. ମୃଦଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର ତାଳ ।

୨. ଦିଅଁଙ୍କ ରଥ ଚାରିପାଖରେ ଦୋମହଲା ପରି ବୁଲିଥିବା କାଠପଟାରେ ତିଆରି ଛାତ ।

ଚଉତି. ପତ୍ରଠୋଲା, ଚଉପଦୀ ।

ଚଉତିଶା. 'କ' ଠାରୁ 'କ୍ଷ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷରକୁ ଆଗରେ ରଖି ରଚିତ ହୋଇଥିବା ୩୪ ପଦିଆ ଗୀତ ।

ଚଉଦମାଦଳ. ଚଉଦଗୋଟି ମୃଦଙ୍ଗ ସହିତ ଝାଂଜ ବଜାଇ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୈଷ୍ଣବ ସଂପ୍ରଦାୟର କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ନଗର କୀର୍ତ୍ତନ ।

ଚଉଦାନୀ. ଧାନ ଆକାରର ଚାରିଗୋଟି ମୁକ୍ତାଦାନା ଝୁଲିଥିବା କାନର ଅଳଂକାର ।

ଚଉଦୋଳ. ୧. ରାଜକୀୟ ପାଲିଙ୍କି ।

୨. ଚାରିଜଣ କାନ୍ଧିଆ ବୋହିନେବା ବିମାନ, ହାନ୍ଦୋଳା ।

ଚଉପଟ୍. ୧. ଚାରିପଟୁ ପଳଖ ବାହାର କରାଯାଇଥିବା ଚଉ ଅଂଶିଆ କାଠଖଣ୍ଡ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ପଶାଖେଳ ।

ଚଉପଣି. ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିବା ଶସ୍ୟ ।

ଚଉପଦୀ. ୧. ଖଡିକାରେ ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ଚାରିକୋଣିଆ ପତ୍ର ଠୋଲା ।

୨. ଚାରିପଦ ରଚନା ବିଶିଷ୍ଟ ସଂଗୀତ, ଗୀତ । ଏହାର ପ୍ରଥମ ପଦ ମୁଖଡା, ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦ ଅନ୍ତରା, ତୃତୀୟ ପଦ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଶେଷପଦ ଭଣିତା ।

ଚଉପାଟି. ଚାରିପାଖ ସମାନ ଭାବରେ ହଣା ହୋଇଥିବା ଚଉଅାଂଶିଆ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଚଉପାଢୀ. ୧ ଗାଁ ଚାହାଳି ।

୨. ସଂସ୍କୃତ ପାଠଶାଳା ।

୩. ଉପରେ ଛାତ ଥିବା ବୈଠକ ଘର ।

୪. ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ୱାର ଥିବା ମଣ୍ଡପ ।

ଚଉପାୟା. ଖଟିଆ, ଚାରିଗୋଡ ଥିବା ଛୋଟ ଓ ହାଲ୍‌କା ଖଟ ।

ଚଉପିଠିଆ. ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଭାର ବହନ କରିପାରୁଥିବା ପଶୁ ।

ଚଉବନୀ. ଧଳା, କଳା, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ- ଏଇ ଚାରିରଙ୍ଗ ଥିବା ମୁରୁଜ ।

ଚଉବଳ. ଏକ ପ୍ରକାରର କୁସ୍ତି । ଏଥିରେ ଦୁଇ ମାଲଙ୍କର ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ ଦ୍ୱାରା ଭିଡାଭିଡି କସରତ ହୁଏ ।

ଚଉବାହା. ଜଗନ୍ନାଥ ।

ଚଉମୁହଁ. ଚାରିଦିଗକୁ ଚାରିଗୋଟି ମୁହଁଥିବା ଘର ।

ଚଉମୁହାଁଣୀ. ଏକାଧିକ ଶାଖା ମେଳିଥିବା ନଈର ସମୁଦ୍ର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ ।

ଚଉରସ. ୧. ଚାରିପଟ ସମାନ ଥିବା ।

୨. ଜମି ସମତଳ ଥିବା ।

୩. କଂସାଦି ଜିନିଷକୁ ରାମ୍ପି ପରିଷ୍କାର

କରିବା ପାଇଁ ଅଟାରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ହତିଆର ।

ଚଉରା. ଘର ଆଗରେ, ଅଗଣାରେ ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁହଁ କରିଥିବା ମାଟିପିଣ୍ଡି, ଏହା ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଲଗାଯାଇଥାଏ ।

ଚଉଶିଙ୍ଗା. ଚାରିଗୋଟି ଶିଙ୍ଗଥିବା ମୃଗ ।

ଚଉସରି. ଚାରି ସରିଆ ସୁନାହାର ।

ଚଉସାର. ପଶାପାଲି, ପଶାଖେଳ ।

ଚଉଁର. ବାଉଁଶ ତିଆରି ନିଶୁଣିରେ ଲାଗିଥିବା ଫଳି, କଇଁଆ, ଆଡ଼ିବତା ।

ଚଉଁରା. ତୁଳସୀ ଗଛ ଲାଗିଥିବା ମାଟିପିଣ୍ଡି, ଏହା ମୂଳରେ ଗାଧୋଇ ସାରି ପାଣି ଢଳାଯାଏ ଓ ସଂଜବେଳେ ସଂଜବତୀ ଦିଆଯାଏ ।

ଚଉଁରି. ନାରୀମାନେ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କୃତ୍ରିମ ଚୁଟି ।

ଚଉଁରୀ. ୧. ଦୁଆରେ ଥିବା ଚୋଟ ବେଦି ।

୨. କେଶ ବିନ୍ୟାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ଫିତା ।

୩. ଖଞ୍ଜା, ଘରର ଦୁଆର ।

ଚଉଁସାର. ପଶାଖେଳ, ଚାରି ପ୍ରକାର ସାର ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି ।

ଚଁର. ନିଶୁଣିର ଫଳି, ଆଡିକାଠ ।

ଚକ୍‌ଚକି. ଏକ ପ୍ରକାରର ଡଙ୍ଗା ।

ଚକ. ୧. ଶଗଡାଦିର ଚକା ।

୨. ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ବହୁଜମି ।

୩. ଚଉଆଂଶିଆ ଭୂମି ।

୪. ଚାରିପାଖେ ଘର ଥିବା ଅଗଣା ।

୫. ବେଦିରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ଆସନ ।

ଚକଚାନ୍ଦି. ବହୁବାଟ ଚାଲିବା ଫଳରେ ତଳିପାରେ ଚାନ୍ଦି ଫୁଟିବା ।

ଚକଟା. ୧. ଦୁଧ, ପାଚିଲାକଦଳୀ, ମରିଚ, ମିଶ୍ରି ଇତ୍ୟାଦିର ମିଶ୍ରିତ ଖାଦ୍ୟ ।

୨. ହାତଦଳା ଖାଦ୍ୟ ।

ଚକଡା. ୧. ବଡ଼ ଓ ଚଉଡା ଭୂମି ।

୨. ଅଞ୍ଚଳ ।

୩. ଘରବାଡି, ଦେବ ମନ୍ଦିରାଦିର ସୀମା ।

୪. ରଥ ଚକ ରହିଥିବା ସ୍ଥାନ ।

୫. ଗୋଲାକୃତି ଜାଗା ।

୬. ତାଳ ପତ୍ରରେ ବୁଣା ଚଟେଇ ।

ଚକମକି. ଝକମକି ପଥର, ଅରଣି ପଥର ।

ଚକା. ୧. ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ବସିବା ପାଇଁ ତିନିଦିଅଁଙ୍କ ଗୋଲାକୃତି ଆସନ ।

୨. କୋଡିରେ ହାଣି ଉଠାଯିବା ଘାସ ମିଶା ମାଟି ।

୩. ଦୁଇ ଜାନୁକୁ ଛନ୍ଦି ଭୂମିରେ ବସିବା ଆସନ ।

୪. ଚକ୍ରାକାର ବୈଠକୀ ।

ଚକାଆଖି. ଜଗନ୍ନାଥ, ଚକାନୟନ ।

ଚକାଛାଆଣି. ଚେକା କାଟି, ମାଟି ବନ୍ଧ ଉପରେ ବିଛାଇବା । ବନ୍ଧ ଧୋଇ ନଯିବା ପାଇଁ ଏପରି କରାଯାଏ ।

ଚକାଭଉଁରୀ. ଦୁଇହାତ ଭୂମି ସହିତ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ରଖି ଘୂରିବା, ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାରର ଖେଳ ।

ଚକାମାଟି. ମାଟିର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିବାବେଳେ କୁଟା ଛାଞ୍ଚ ଉପରେ ଓଦାକୁଟା ଉପରେ ପତଳା କାଦୁଅର ଚେକା ଚେକା ଆସ୍ତରଣ । ମୂର୍ତ୍ତିର ଗୋଡ଼ ହାତର ପେଶୀ ଉପରେ ଏହା ଲଦାଯାଏ ।

ଚକି. ୧. ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର । ଦୁଇଟି

ଚକ୍ରାକାର ପଥରରେ ତିଆରି । ଉପରଟିର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ବଡ କଣା ଥାଏ, ତଳଟିର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା କଣାରେ କାଠ ଖୁଣ୍ଟ ଥାଏ । ଏହା ଉପରେ ଉପର ପଟ ଚକି ରଖି, ମଧ୍ୟ ଭାଗସ୍ଥ କଣାରେ ଶସ୍ୟ ପୂରାଇ, ଉପର ଚକିର ଗୋଟିଏ କଣରେ ଥିବା କଣାରେ ଥିବା ଲମ୍ବା କାଠିକୁ ହାତରେ ଘୂରାଇଲେ ପେଷିବା କାମ ହୁଏ ।

୨. ତାକୁଡି ବା ପଇତା ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ର ତଳେ ଲାଗିଥିବା ଚକତି ।

୩. ପାତ୍ରର ତଳ ଅଂଶ ।

ଚକିଏ. ହାତର ଲେଡି ପରିମିତ ।

ଚକିକାଠି. ଉପର ଚକିର କଡ ପାଖରେ ହୋଇଥିବା ଗାତରେ ମରା ହୋଇଥିବା କାଠି, ଏହାକୁ ଧରି ଘୂରାଇଲେ ଚକିରେ ପେଷଣକାମ ହୋଇଥାଏ ।

ଚକିଖୁଣ୍ଟ. ମାଣିଖୁଣ୍ଟ, ତଳ ଚକିର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଉପରକୁ ମରାଯାଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ, ଏହା ଚାରିପଟେ ଉପର ଚକି ଘୂରେ ।

ଚକିଗୁଡ଼. ଚକ୍ରାକାରରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା କଠିନ ଗୁଡ଼ ।

ଚକୁଳି. ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଓ ବିରି ବାଟଣରେ ତିଆରି ଗୋଲାକୃତି ପତଳା ପିଠା । ଏହାର ଦୁଇ ପାଖକୁ ନିଆଁରେ ତତାଯାଏ ।

ଚକୁଳିଆପଣ୍ଡା. କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଓ ବୈଶାଖ ମାସରେ ହାତରେ ତାଳପତ୍ର ଛତା, ଭିକ୍ଷାଝୁଲି, କାନ୍ଧରେ ଯାଉଁଳି ପକାଇ, ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଗୀତ ବୋଲି ଭିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଏକ ଜାତୀୟ ନିକୃଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ଚକେନ୍. ଦନା, ପତ୍ର ଠୋଲା ।

ଚକ୍କରପଡ଼ିଆ. ଘୋଡା ଦୌଡିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଗୋଲାକାର ପଡିଆ ।

ଚକ୍ରବାଉଳି. ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗୋଲାକାର କାନଫାସିଆ ।

ଚକ୍ରବୁଲା. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଚକ୍ରକୁ ପୁରୀର ସାତ ସାଇରେ ବୁଲାଇବା ଉତ୍ସବ ।

ଚକ୍ରିବାଣ. ଚକ୍ର ଆକାରରେ ଘୂରି ଆଲୁଅ ଦେଉଥିବା ବାଣ । ବାଉଁଶ ବତାର ଚକିରେ ବାରୁଦ ନଳି ଖଂଜି ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ । ମଝିରେ ଥିବା ନଳିକୁ ମୁନିଆଁ ଲୁହା ଆଗରେ ଧରି ଏହା ବୁଲାଯାଏ ।

ଚକ୍ଷୁଦାନ. ମାଟିରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢିବା ପରେ ଆଖିରେ କଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।

ଚଖନା. ଆଚାର, ଚଟଣି ପ୍ରଭୃତି ।

ଚଖ. ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଧାର କରିବା, ଶାଣ ଦେବା ।

ଚଖା. ୧. ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲି ଖାଦ୍ୟ ଜିନିଷ ଚାଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

୨. କୃପଣ ।

୩. ମୂଲାମୂଲି କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଜିନିଷ କିଣୁ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଚଙ୍ଗୋରି. ବାଉଁଶ ବତାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଟୋକେଇ ।

ଚଙ୍ଗୁ. ଚାଙ୍ଗୁବାଜା, ଏକ ପ୍ରକାରର ଆନନ୍ଦ ବାଦ୍ୟ, ଖଞ୍ଜଣିର ବଡ ଆକୃତି ଭଳି ବାଦ୍ୟ, କାଠି ଦ୍ୱାରା ଏହା ବଜାଯାଏ ।

ଚଞ୍ଚା. ୧. ଚାଞ୍ଚରା ।

୨. ପାଳଭୂତ ।

୩. କଷି ଆମ୍ବର ଟାକୁଆ ।

୪. ନଡିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳରେ ଥିବା ଚାଞ୍ଚ ।

ଚଟ. ୧. ଚଟେଇ, ମସିଣା ।

୨. ଥଳି, ଅଖା ।

ଚଟକଳ. ଝୋଟକଳ, ଅଖା ତିଆରି କଳାଯନ୍ତ୍ର ।

ଚଟଣି. ଖଟା, ଲୁଣ, ରାଗ, ମିଠା, ଏକାଠି ବାଟି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଲେହ୍ୟ, ଚଟୁଣି ।

ଚଟପଟି. ଭଣ୍ଡାରି ଖୁର ବା ନହରୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ଘଷି ଧାର କରୁଥିବା ଚମଡ଼ାପଟି ।

ଚଟା. କଞ୍ଚାହାଣ୍ଡିର ବାହାରପଟକୁ କୁମ୍ଭାର ପିଟିବା ବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଚଟକା ପଟା ବା କାଠି ।

ଚଟା(ଟେ)ଇ. ୧. ତାଳ ବା ଖଜୁରି ପତ୍ର ତିଆରି ଆସନ ।

୨. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ତଳେଇ ।

୩. ମସିଣା ।

ଚଟି. ୧. ପାନ୍ଥଶାଳା, ବାଟୋଇମାନଙ୍କ ରହଣିସ୍ଥଳ ପାଇଁ ତିଆରି ଘର ।

୨. ପାଦୁକା ।

୩. ଛୋଟ ଛପା ।

ଚଟିଘର. ପାନ୍ଥଶାଳା, ରାସ୍ତାଧାରରେ ଥିବା ବାଟୋଇଙ୍କ ବିଶ୍ରାମ ଘର ।

ଚଟୁ. ୧. ତରକାରି ଘାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେପଟା ଦଣ୍ଡ ।

୨. ଉଖୁଡ଼ା ତିଆରି ବେଳେ ପାଗ ଗୁଡ଼ରେ ଖଇ ଇତ୍ୟାଦି ଘାଣ୍ଟିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଚେପଟାମୁହାଁ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଚଟୁଆ. ଛୋଟ ଓ ସରୁଆ ଡଙ୍ଗା ।

ଚଟୁତ୍ରାସ. ଲୁହାଚଟୁ ତତାଇ ଗାଲତଳେ ଥିବା ଫୁଲା ଜାଗାକୁ ସେକିବା ।

ଚଠା. ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଖାଇବାକୁ ଆସିଥିବା ଲୋକ ।

ଚଡକପୂଜା. ବଙ୍ଗଳାର ଚଡକ ପୂଜା, ଓଡ଼ିଶାର ପାଟୁଆଯାତ୍ରା । ଦଣ୍ଡଯାତ୍ରା, ଝାମୁଯାତ୍ରା । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଏଇ ଚଡକଯାତ୍ରା ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତପୀଠ ସମ୍ମୁଖରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ଚଡକା. ତାସା ବାଦ୍ୟ । ଖଞ୍ଜଣି ଆକାରର ବଡ ଗୋଲେଇ କାଠର ଗୋଟିଏ ପଟେ ଚମଡା ଛାଆଣି କରାଯାଇ, ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ବଜା ଯାଉଥିବା ବାଦ୍ୟ ।

ଚଡୁ. ପିହୁଳା ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ଶିଶୁ ରୋଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଲୁହା ତତାଇ ଦେହରେ ଦିଆଯିବା ଦାଗ, ଚିଆଁ ।

ଚଡୁକାଠି. ଦେହରେ ଚଡୁ ଦାଗ ଦିଆଯିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ତତଲା ଲୁହା ଖଣ୍ଡ ।

ଚଡୁଦାଗ. ଚଡୁ ଚେଙ୍କଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ଚିହ୍ନ ।

ଚଢାଉତରା. ୧. ଲଉଡି ଖେଳର ଗୀତରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର ରୀତିରେ ଗୀତଗାନ ।

୨. ଗୀତ ଗାୟନର ଆରୋହ ଓ ଅବରୋହ ସ୍ୱର ।

୩. ଡଙ୍ଗା ଓ ଶଗଡ଼ାଦିରେ ଜିନିଷ ଲଦିବା ଓ ଓହ୍ଲାଇବା କାମ ।

ଚଢ଼ାଇ. ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ।

ଚଢେଇଆ. ୧. ଚଢେଇ ଧରି ବିକ୍ରୟ କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିବା ଲୋକ, ଶବର, କେଳା ।

୨. ଦଣ୍ଡନାଟର ଚରିତ୍ର, ଯେ ଗୀତଗାନ କରି ମଞ୍ଚରେ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରେ ।

ଚଢେଆଣୀ. ଦଣ୍ଡନାଟରେ ବାହାରୁଥିବା ଚଢେଇଆର ସ୍ତ୍ରୀ, ନାରୀ ଚରିତ୍ର ।

ଚଣା. ବୁଟ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଡାଲି ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟ । ମାଘ ଫଗୁଣ ମାସରେ ଏଇ ଫସଲ ଉତୁରେ । ଦୋଳଯାତ୍ରା ଓ

ଜାଗର ଯାତ୍ରାରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି କରାଯାଏ ।

୨. ଆମ୍ବ ବଉଳରେ ଥିବା ଛୋଟ କଷି ।

ଚଣାଫଳି. ଶଗଡର ଆଗ ଓ ପଛ ପାଖରେ ଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଚଣ୍ଡ. ଦିଅଁଙ୍କ ଭୋଗ ଲାଗି ବେଳେ ଭୋଗରୁ କଢାଯାଇ ତଳେ ରଖି ପାଣି ବୁଲାଯାଉଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଳି, ଚଣ୍ଡ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ଭୋଗ ।

ଚଣ୍ଡଦକ୍ଷିଣା. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅର୍ପିତ ଭୋଗରୁ ଚଣ୍ଡଙ୍କ ପାଇଁ କଢା ହୋଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ, ଯାହାକୁ ପୂଜକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡ ରୂପେ ନେଇଥାନ୍ତି ।

ଚଣ୍ଡାଳ. ୧. ପତିତ, ନୀଚଜାତି, ପାପୀ ।

୨. ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଗର୍ଭରୁ ଶୂଦ୍ର ଔରସରେ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ ।

ଚତରା. ୧. ଗୋଲାକାର ସମତଳ ଭୂମି ।

୨. ଜୋଡ, ଅଗଭୀର ଜଳାଶୟ ।

୩. ନଦୀରେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଚୁଆ ।

୪. ଝାମ୍ପୁରା

ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା. ଆଷାଢ, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ରବ ଓ ଅଶିଣ – ଏଇ ବର୍ଷା ଚାରିମାସ ।

ଚନ୍‌ଖା. ଚାଳ ଘରର ରୁଅ ।

ଚନ୍ଦନଅର୍ଗଳି. ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିରରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗମ୍ଭୀରାକୁ ଯିବା ବାଟରେ ପୋତା ଖୁଣ୍ଟର କଣାରେ ଗଳାଯାଇଥିବା ଚନ୍ଦନ କାଠର ଆଡିକାଠ, ବାଡା ।

ଚନ୍ଦନପାଟି. କପାଳର ଦୁଇ ପାଖରୁ ଗାଲ ଯାଏ ଲମ୍ବିତ ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନର ବୋଳା ।

ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା. ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା, ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟାଠାରୁ ୨୧ ଦିନ ଯାଏ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଚନ୍ଦନ ପୋଖରୀକୁ ନେଇ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ କରାଯାଉଥିବା ଚାପଖେଳ ଓ ଦିଅଁଙ୍କଠାରେ ଚନ୍ଦନଲାଗି ଉତ୍ସବ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ. ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ, ଏହା ଫୁଟିଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହେବା ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅ ଦେଖାଯାଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା. ନାରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଉଁରି ଭୁଣ୍ଡିରେ ଲାଗିଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରଭଳି ଝୁମ୍ପା ।

ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା. ୧. କୁମାର ପୂନେଇଁରେ କୁମାରୀମାନେ, ସଂଜବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନ୍ଦାଇବା ।

୨. ବିବାହ ବିଧିର ଏକ କର୍ମ । ବିବାହ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାଦିନ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନ୍ଦାଣ କରବା, ଲୋକାଚାର ବିଶେଷ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବାଡ଼ି. ହଇଜା ।

ଚନ୍ଦ୍ରହାର. ୧. ଗୋଠ, କଟିଭୂଷଣ ।

୨. ଗଳାର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ, ହାର ।

୩. ଗୋଖରାରେ ଶିକୁଳିଲଗା ଅଳଂକାର, ଏହା କାନରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ଚବିଶାକୁଟା: ୨୪ ଗୌଣି ଧାନ କୁଟିଲେ ୧୦ ଗୌଣି ଚାଉଳ ପାଇବା ରୀତି ।

ଚମଉକୁଣି. ରୁମ ମୂଳରେ ରହୁଥିବା ଉକୁଣି ।

ଚମଚୋର. ଲମ୍ପଟ, ପାପ ପ୍ରଣୟକାରୀ ।

ଚମବାଇଦ. ଢୋଲ, ନାଗରା ଇତ୍ୟାଦି ଚମଡା ଛାଆଁଣି ହୋଇଥିବା ବାଦ୍ୟ ।

ଚମ୍ପକ ଦ୍ୱାଦଶୀ. ଜ୍ୟୋଷ୍ଠମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଦ୍ୱାଦଶୀ ।

ଚମ୍ପା. ୧. ଫୁଲ ବିଶେଷ । ଏହା କାଠଚମ୍ପା, ଗୋବରୀ ଚମ୍ପା, ଦୋଳି ଚମ୍ପା,

ଭୂଇଁଚମ୍ପା, ଚିନିଚମ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ।

୨. ତଳକାନରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ସୁନା ଅଳଂକାର ।

୩. ଘଡିବାଣ, ଚମ୍ପାଫୁଲ ପରି ନିଆଁଝୁଲ ବାହାରୁଥିବା ବାଣ ।

ଚବରଚବର. ପାଣିକୁ ହାତ, ଗୋଡଦ୍ୱାରା ହଲାଇ ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ଚମ୍ପାକଢି. ଚମ୍ପାକଢ ପରି ଦାନା ଥିବା ସୁନାହାର ।

ଚମ୍ପୁ ଛୋଟମୁହାଁ ଡାଳ ।

ଚରକା(ଖ). ୧. ଅରଟ, ସୂତାକଟା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ଚକ୍ରିବାଣ ।

୩. ଚଡକ ଯନ୍ତ୍ର, ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଭକ୍ତମାନେ ଓହଳି ଘୂରୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

୪. ତାକୁଡି, ପଇତା ଚକି ।

୫. କୂଅରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶଗଡି ।

୬. ଡଙ୍ଗାର ଦଉଡି ଗୁଡାଇବା ଖୁଣ୍ଟି ।

ଚରଖା(ଖି). ୧. କପାଖାଇ

୨. ଆଖୁଖାଇ ।

ଚରଚା. ୧. ଅତିଥିମାନଙ୍କର ସତ୍କାର, ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ, ଆସନ, ଭୋଜନାଦି ଦ୍ୱାରା ଆପ୍ୟାୟନ ।

୨. ଭାଗବତାଦି ପାଠ ସମୟର ଆଲୋଚନା ।

ଚରଣଚୁଟିଆ. ପାଦ ଧରି ଖୋସାମତ କରୁଥିବା ଓ ଚୁଟି ଧରି ମାରୁଥିବା ଲୋକ ।

ଚରା. ୧. ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ ବାହାରେ ବୁଲି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ।

୨. ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ବୁଣା ଯିବା ମାଛ ଖାଦ୍ୟ, କୁଣ୍ଡା ଗୋବର, ଉଇଟାଙ୍କୁ ମିଶା ଚକଟା ।

ଚରୁ. ୧. ଖାଡିମରା ଭାତ, କଣ୍ଟଭାତ, ଘଡିଭାତ ।

୨. ଯଜ୍ଞାଦିରେ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଉଥିବା ସୁମିଷ୍ଟ ଘୃତାନ୍ନ ।

ଚରୁହା. ଗାଈ ଜଗୁଆଳ, ଗାଈଆଳ ।

ଚଳୁ. ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କରୁଥିବା ଆଚମନ ।

ଚଷୁ. ଧାନ ଓ ବିରି ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଚୋପା, ତଷୁ ।

ଚସମଇ. ଖିରି, ପାୟସ ।

ଚହ୍ଲା. ଦହି, ଘୋଳ ଦହି ।

ଚାଇଁଖରା. ଟାଣଖରା, ତୀବ୍ରଖରା ।

ଚାଇଁ ପଖାଳ. ଗରମ ଭାତରେ ନଗଦ ପାଣି ଢଳା ଯାଇଥିବା ପଖାଳ, ସଜପଖାଳ ।

ଚାଉଳ. ଧାନରୁ କଢାଯାଇଥିବା ଶସ । ଉଷୁଆଁ ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବାହାର କଲେ ଉଷୁନା ଚାଉଳ ହୁଏ । ଏକ ଉଷୁଆଁ ଧାନରୁ ଉଆପଖିଆ ଚାଉଳ ଏବଂ ଶୁଖାଧାନରୁ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ହୁଏ ।

ଚାଉଳତୀ. ଧାନ କିଣି, ଏହାକୁ ଉଷୁଆଁ କୁଟା କରି ଚାଉଳ ବେପାର କରୁଥିବା ନାରୀ ।

ଚାଉଳଧୁଆ. ଯେଉଁ ବାଉଁଶିଆ ବା ବାଉଁଶ ପାଚିଆରେ ଚାଉଳ ଧୁଆଯାଏ ।

ଚାଉଳଭଜା. ଉଗୁଜା ନହୋଇ ଭଜା ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ ।

ଚାଉଳି. ଚାଉଳରୁ ତିଆରି ମଦ ।

ଚାଉଳିଆଗୁଣା. ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଯାଉଁଳି ଗୁଣା ।

ଚାଁଟି. ପିମ୍ପୁଡି ।

ଚାଏଲ୍. ବାଉଁଶରେ ତିଆରି ବାଡ଼ ।
ଚାକୁ(ଖୁ). ଛୋଟ ଛୁରି ।
ଚାକୁଣ୍ଡା. ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ ଓ କାଠ ।
ଚାକୁଣ୍ଡି. ଝାଡ଼ା ବା ବାନ୍ତିରେ ପଡୁଥିବା ବଡ ଧରଣର କୃମି ।
ଚାଖଣା. ୧. ଆଚାର ଇତ୍ୟାଦି ।
୨. ମଦ ପିଇବା ବେଳେ ଖିଆଯିବା ବୁଟ ଭଜାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ।
ଚାଖଣ୍ଡ. ହାତର କାଣି ଆଙ୍ଗୁଠିଠାରୁ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଦୀର୍ଘତା, ୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ=ଏକଚାଖଣ୍ଡ । ଦୁଇ ଚାଖଣ୍ଡରେ ଏକ ହାତ ହୁଏ ।
ଚାଖୁ. ଛୋଟ ଧାରୁଆ ଛୁରି ।
ଚାଖୁଣିଆ. ଯେ ଚାଖେ, ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣ ପୂର୍ବରୁ ଯେ ଚାଖି ଏହାର ଭଲ ମନ୍ଦ ସ୍ୱାଦ ବାରେ ।
ଚାଚ. ନଡିଆ ଓ ଗୁଆ ଗଛର ଚଅଁରର ସରୁଆ ଦଉଡି ଭଳି ତନ୍ତୁ ଅଂଶ ।
ଚାଙ୍ଗଡା. ୧. ଡାଲା, ବଡ ଚାଙ୍ଗୁଡି ।
୨. ବଡ ଗଛର ମୂଳ ଗଡ ।
ଚାଙ୍ଗଡାଘର. ଭଣ୍ଡାର, ଯେଉଁ ଘରେ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଂକାରାଦି ରଖାଯାଏ ।
ଚାଙ୍ଗଡାମେକାପ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ ବିଶେଷ । ବସ୍ତ୍ର ଅଳଂକାରାଦି ଏମାନଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖାଯାଇଥାଏ ।
ଚାଙ୍ଗୁ. ୧. ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର ଏକ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ଏହାର ଉପରପଟେ ଚମଡା ଛାଆଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ଏହା ବଜାଯାଏ । ଏହା ସହିତ ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ ।
ଚାଙ୍ଗୁଡା(ଡି). ଛୋଟ ଡାଲା, ଫୁଲ, ଫଳ ରଖିବା ଡାଲା ।
ଚାଙ୍ଗୁନାଟ. ଚାଙ୍ଗୁବାଦ୍ୟ ବାଦନ ସହିତ ଗୀତ ଓ ନାଚ ପରିବେଷଣ ।
ଚାଞ୍ଚ. ଚାଞ୍ଚରା, ଚାଞ୍ଚଡା, ନଡ଼ିଆବରଡା, ତାଳପତ୍ର, ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଲମ୍ବ ପଟି ।
ଚାଞ୍ଚଖାଇ. ଗାଉଁଲି ଗାଳି ବିଶେଷ ।
ଚାଞ୍ଚି. ୧. ନଡିଆ ବାହୁଙ୍ଗାର ମୂଳକୁ ଘେରିଥିବା ଜାଲଜାଲୁଆ ବକ୍କଳ ।
୨. ଆମ୍ବଟାକୁଆର ଦୃଢ ଆବରଣ ।
ଚାଟି. ୧. ବଡ ଟୋକେଇ, ବେତା ।
୨. ଲୁଣ କାରବାରର ଜାଗା ।
ଚାଦରଧରା. ବରକନ୍ୟା ଦୁଆରମୁହଁ ବାଟେ ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଚାଦର ଟେକି ଧରିବା ରୀତି।
ଚାନ୍ଦବନ୍ଦାଣ. ବିବାହ ସମୟରେ ପାଳନ କରାଯାଉଥିବା ଏକ ଆଚାର ବିଶେଷ ।
ଚାନ୍ଦଓଷା. ନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ସୁସ୍ଥତା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତିମାସର ପ୍ରତିପଦରେ କରାଯାଉଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରପୂଜା ଉପବାସ ।
ଚାନ୍ଦି. ୧. ଖାଣ୍ଟି ରୁପା ।
୨. ଗୋଇଠିର ତଳିପା ।
୩. ଘୋଡା ଓ ବଳଦଙ୍କ ଖୁରାରେ ପିଟା ଯାଉଥିବା ନାଲ ।
ଚାନ୍ଦୁଆ. ବିବିଧ ରଙ୍ଗର କପଡାରେ ତିଆରି ସାମିୟାନା ।
ଚାପଖେଳ. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା, ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସନ୍ତାପ ଅପନୋଦନ ନିମିତ୍ତ ବୈଶାଖ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ୨୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଜଳକ୍ରୀଡା, ନୌ-ବିହାର ।
ଚାପସରି. ୧. ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ହାର ବିଶେଷ ।
୨. ମୁଦିଆ ଲଗା ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ଚାପୁଆଣି. ୧. ଚାଳଘରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବତାର କାମଡା ।
୨. ଅଣ୍ଟାସୂତାର ସରିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦିଆ ।
ଚାବି. କଞ୍ଜି । କୋଳପ କାଠି ।
ଚାମର. ଚଅଁର, ବାଳବିଞ୍ଚଣା ।
ଚାୟାଁ. ପଖୌଜର ଆଗପଟ ଏବଂ ଏଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ଶବ୍ଦ ।
ଚାର. ୧. ଦୂତ, ସଂବାଦ ବହନକାରୀ ।
୨. ମଞ୍ଚା, ଭାଡି, ଭାରା ।
୩. ରଥାରୋହଣ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାହାନିଆଁ ।
୪. ନାଳ ବା ପାଣି ଉପର ଦେଇ ଯିବାକୁ କାଠ, ବାଉଁଶ ତିଆରି ଭାଡି ।
୫. ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ଉଇଟାଙ୍କୁ, ଗୋବର, କୁଣ୍ଡାର ଚକଟା ।
ଚାରକ. ଗୋରୁଜଗାଳି ।
ଚାରଜାମା. ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସବାର ବସିବା ପାଇଁ ପକାଯାଉଥିବା ତୂଳା ତିଆରି ଚାରିକୋଣିଆ ଗଦି ।
ଚାରଣା(ଣି). ଚାରିଅଣା, ସୁଉକି, ଟଙ୍କାକର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସୂଚକ ମୁଦ୍ରା ।
ଚାରପାଇ. ଛୋଟ ଖଟ, ଖଟିଆ ।
ଚାରମାଳ. ରଥଯାତ୍ରାବେଳେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ରଥାରୋହଣ କରାଇବା ପାଇଁ ରଥ ସହିତ ନଡିଆଗଡ ପକାଯାଇ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ପହନିଆଁ ନିଶୁଣି ।
ଚାରା. ୧. ଛୋଟ ଗଛ, ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଉପୁଡା ଯାଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ପୋତାଯିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛୋଟ ଗଛ ।
୨. ମାଛଙ୍କୁ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ପକାଯିବା ମଇଦା, ଉଇଟାଙ୍କୁ, ଗୋବର ଚକଟା ।
ଚାରିଆଖି. ୧. ପରସ୍ପର ସାକ୍ଷାତ ।
୨. ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ପ୍ରେମ ।
ଚାରିକାତ. ଦୁଇହାତ ଓ ଦୁଇଗୋଡ଼ ।
ଚାରିକୁଣ୍ଡ. ବୈଷ୍ଣବ ମତରେ ସ୍ନାନ ପାଇଁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡ ଯଥା - ରାଧାକୁଣ୍ଡ, ଶ୍ୟାମକୁଣ୍ଡ, ଗୋପୀକୁଣ୍ଡ, ମଣିକୁଣ୍ଡ ।
ଚାରିଖାନା. ଗୋଟାଯାକ ଛକିପଡ଼ି ବୁଣାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।
ଚାରିଖାନି. ୧. ଚାରିଦିଗ - ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ।
୨. ଚାରିଭୁବନ - ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ଆକାଶ, ପାତାଳ ।
୩. ଚାରିତୀର୍ଥ - ପୁରୀ, ଦ୍ୱାରକା, ବଦ୍ରିକା, ରାମେଶ୍ୱର ।
୪. ଚାରିପ୍ରାଣୀ - ସ୍ଥାବର, ଜଙ୍ଗମ, କୀଟ, ପତଙ୍ଗ ।
ଚାରିଗଣ୍ଡା. ୧. ୧୬ ସଂଖ୍ୟକ ।
୨. ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡି ଖେଳ ।
ଚାରିଚଉକ. ପଶା, କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ପକାଯିବା ୪ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ।
ଚାରିଚଉକସ. ସମତଳ ଜମି ।
ଚାରିଜାମା. ଘୋଡା ପିଠିରେ ପଡିବା ଚାରିକୋଣିଆଁ କୋମଳ ଆସ୍ତରଣ ।
ଚାରିଦଉଡିକଟା. ଯାହାର କୌଣସି ସାଂସାରିକ ବନ୍ଧନ ନଥାଏ ।
ଚାରିଧାମ. ଚାରିତୀର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ର - ପୁରୀ, ଦ୍ୱାରକା, ବଦ୍ରିକା, ରାମେଶ୍ୱର ।
ଚାରିପା. ଏକସେର ।
ଚାରିପାହିଆ. ଖଟ, ଖଟିଆ ।
ଚାରିଫଳା. ଚାରିଗୋଟି ଫଳକ ଥିବା ଖିଲିକାତି ।
ଚାରିଫୁଲିଆ. ଧଡ଼ିରେ ଚାରିଧାଡ଼ି ଫୁଲଥିବା ଲୁଗା ।

ଚାରିମେଘ. ଆବର୍ତ୍ତକ, ସଂବର୍ତ୍ତକ, ଦ୍ରୋଣ ଓ ପୁଷ୍କର - ଏଇ ଚାରିମେଘର ସମ୍ମେଳନ ।

ଚାରୁପାଣି. ରାଗୁଆ, ଲୁଣିଆ, ଖଟାପାଣି ।

ଚାଲ୍. ୧. ଦେଶାଚାର, ରୀତି, ପ୍ରଥା, ଚଳଣି ।

ଚାଳ. ୧. ଘରର ଛପର, ନଡା ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ।

ଚାଳଆଟୁ. ଦକ୍ଷିଣୀଆଟୁ, ଚାଳ ଘର ପରି ଦୁଇପଟକୁ ପହନିଆ ଥିବା ଆଟୁ ।

ଚାଳି. ୧. ଛୋଟ ଚାଳିଘର, ଚାଳିଆ ।

୨. ଏକ ପାଖକୁ ଢାଳୁଥିବା ଚାଳଘର ।

ଚାଳିଶା. ୧. ପ୍ରାୟ ୪୦ ବର୍ଷରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର କ୍ଷୀଣତା ।

୨. ଚାଳିଶ ପଦଯୁକ୍ତ ଗୀତ ।

ଚାଲୁଣିଆ. ଗୋଡ ତଳିପାରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କଣା ହୋଇଥିବା ରୋଗ ।

ଚାଲୁଣୀ. ୧. ଚାଉଳରୁ ଧାନ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲିପତ୍ର ।

୨. ଖଇଛଡା ।

ଚାହାଣିମଣ୍ଡପ. ବାହୁଡା ଯାତ୍ରାରେ ଦେଉଳ ବେଢାରେ ଥାଇ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ, ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ପଶୁଥିବା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତି ।

ଚାହାଳି. ଚାଟଶାଳୀ, ଏଥିରେ ଅବଧାନ ଶିକ୍ଷକତା କରନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଚାଟ କୁହାଯାଏ ।

ଚିଆଁ. ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଦେହରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଚଡୁ, ଦାଗ ।

ଚିଆଁପହଡ. ନିଦ ନହୋଇ ବିଛଣାରେ ଗଡପଡ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ଚିକ. ୧. ଚାପସରି, ବେକର ଚିପାହାର ।

୨. ଘରଦୁଆରେ ଟଙ୍ଗାଯିବା ବାଉଁଶ କାଠି ତିଆରି ପରଦା ।

ଚିକିଟା. ତେଲକାଣ୍ଟିଆ, ଅଠାଳିଆ, ମଳିଚିଆ ।

ଚିକି. ୧. ଚେକି ଚେକି କଟା ହୋଇ ଦୁଧରେ ପାଗ ହୋଇଥିବା ଗୁଆ ।

୨. ବାଦାମଲଡୁ ।

ଚିଟଉ. ୧. ଛୋଟ ଚିଠି, ଚିଟାଉ ।

୨. ପ୍ରେମପତ୍ର ।

୩. ମଡା ମୃତିକିଆ ଖବର ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ପତ୍ର ।

ଚିଟାଗୁଡ. ଏକ ପ୍ରକାରର କଳା ଅଠାଳିଆ ଗୁଡ଼ ।

ଚିତଉ. ବାମ୍ଫସିଝା ପିଠା । ଅରୁଆଚାଉଳ ଓ ନଡ଼ିଆ ବାଟଣକୁ ପଲମରେ ଢାଳି ଏହା ଉପରେ ଘୋଡଣି ଘୋଡାଇ ଘୋଡଣିର ଚାରିପଟେ ପାଣି କନା ଦିଆଯାଏ । କିଛି ସମୟପରେ ଏଇ ପିଠଉ ଫୁଲି ପିଠା ହୁଏ ।

ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା. ଚିତାଲାଗି ଅମାବାସ୍ୟା । ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏଇଦିନ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଚିତଉଲାଗି କରାଯାଏ, ଘରର କବାଟରେ ଚିତ୍ର ଲେଖା ହୁଏ ।

ଚିତଉଖିଆ. ଗର୍ଭବତୀର ସାଦଖିଆ । ଗର୍ଭ ଧାରଣର ସାତମାସରେ ଗର୍ଭବତୀକୁ ବିଭିନ୍ନ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଇବା ଉତ୍ସବ ।

ଚିତା. ୧. ଚୁଳି ।

୨. ଜୁଇ, ରଇ ।

୩. ଝୋଟି ।

୪. ମଥାରେ ବୋଳା ଚନ୍ଦନଟିପା, ଟିକିଲି ।

୫. ଶବଦାହ ପାଇଁ ସଜାହେବା କାଠ ।

୬. ଘୋରା ଚନ୍ଦନ ।

୭. ଘୋରାଚନ୍ଦନର ଲେପ ।

୮. ନାରୀମାନେ କାଳି ଦେଇ ଛୁଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଦେହରେ କୁଟାଇବା ଚିତ୍ର ।

ଚିତାକାଟିବା. କପାଳରେ ତିଳକ, ଚନ୍ଦନର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା ।

ଚିତାକୁଟିବା. ଦେହରେ ଛୁଞ୍ଚ ଓ କଳାଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାୟୀ ଚିତ୍ର ଲେଖିବା ।

ଚିତାଦେବା. ଘରର ଦ୍ୱାରମୁହଁ, କାନ୍ଥାଦିରେ ପତଳା ଚାଉଳ ପିଠଉରେ ଚିତା ଲେଖିବା ।

ଚିତାପେଡ଼ି. ଚନ୍ଦନ ପେଡ଼ି, ଚିତା ଚନ୍ଦନ ଓ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀ ଥିବା ପେଡ଼ି ।

ଚିତାରନ୍ଧା. ମାଠରନ୍ଧା, କାଠକୁ ପାଲିସ୍ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ରନ୍ଧା ।

ଚିତିପାଟି. ଓରା ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବା ପାଇଁ ଓରା ତଳେ ଚିତ୍ର ଖୋଦେଇ କରି ଦିଆଯିବା କାଠପଟା ।

ଚିତୁ. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ପଟେ କଉଡ଼ିର ପେଟ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ।

ଚିତାଲେଖିବା. ବିଭିନ୍ନ ପୂଜା, ପାର୍ବଣ ଓ ଉତ୍ସବ ଇତ୍ୟାଦିରେ ପିଠଉ, ଢାଉରଙ୍ଗ ଦେଇ ଚିତା ପକାଇବା । ମାର୍ଗଶିରର ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ, ଗୁରୁବାର, କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଦକ୍ଷିଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦି ଉତ୍ସବ ଗୁଡ଼ିକରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିବିଧ ଚିତାଲେଖା ବିଧି ଅଛି ।

ଚିତ୍ରକାଠି. ରଙ୍ଗତୂଳୀ, ରଙ୍ଗ ବୁଡ଼ାଇ ଚିତ୍ର କରାଯାଉଥିବା କାଠି ।

ଚିନା. ଚାରିଗୋଟି କାଇଁଚ ଓଜନର ପରିମିତ ସୁନା, ରୁପା ।

ଚିନାମାଳି. ବେକର ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଂକାର ।

ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ. ତିନ୍ତୁଳି ।

ଚିରିଗୁଣୀ. ଡାଆଣି ଆଲୁଅ, ମେଘ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ମଶାଣି ଭୂଇଁରେ ଦେଖାଯିବା ଜୁଳୁଜୁଳୁ ଆଲୁଅ ।

ଚିରିଣୀ. ୧. ପାନିଆଁ ।

୨. କଂସାବାସନରେ ଗାର କରିବା ପାଇଁ ଥଟାରିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଯନ୍ତ୍ର ।

ଚିରେଇତା. ଭୂଇଁ ନିମ୍ବ, ଅତି ପିତାଳିଆ କୃମି ନାଶକ ଗୁଳ୍ମ ।

ଚିଲମ. ଗଞ୍ଜେଇ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି ନଳୀ, ଏହାର ମୁହଁ ପାଖ ତୁଳନାରେ ପଛ ଅଣଓସାରିଆ ।

ଚିହ୍ନଟ. ୧. ଯେଉଁ ଚିହ୍ନରୁ ଅନ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନି ହୁଏ ।

୨. ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଏ ।

ଚିଁପେତ. ଆମ୍ବୁଲ, ଆମ୍ବ ଆଚାର ।

ଚୁଆ. ୧. ଛୋଟ ପାଣିଗାତ, କୂଅ ।

୨. ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା ତେଲ, ଝୁଣା, ବେଣାମୂଳ ଚନ୍ଦନକାଠି, ଗୁଣ୍ଡି, ମୁଥା କସ୍ତୁରୀ ଇତ୍ୟାଦିର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ।

ଚୁଙ୍ଗା. ବାଉଁଶନଳି, କାହାଳୀ ।

ଚୁଙ୍ଗି. ୧. ଛୋଟ ଚିଲମ, ନଳି ।

୨. ହାବେଳି ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ ।

ଚୁଙ୍ଗିବା. କୋଦାଳ, କୁରାଢ଼ି, କୋଡ଼ି ବେଣ୍ଟକୁ ଗୋଲ କରି କାଟିବା ।

ଚୁଟିଆ ମୂଷା. ଚୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା, ଛୋଟ ମୂଷା ।

ଚୁଡ଼ା. ବତୁରାଧାନ ଉଷୁମାଇ, ଢିଙ୍କିରେ

କୁଟାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ପତଳା ଓ ଚେପଟାକାର ଖାଦ୍ୟ ଦାନା ।

ଚୁଡ଼ାଦହି. ୧. ଚୁଡ଼ା ମିଶା ଦହି ।

୨. ମୃତାହର ଏକାଦଶ ଦିବସରେ ଶୁଦ୍ରାଦି ଘରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜଳଖିଆ ଭୋଜନ ।

ଚୁଡ଼ାଭଜା. ଚୁଡ଼ାକୁ ବାଲିରେ ଭାଜି ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ।

ଚୁଡ଼ି. ୧. ନାରୀମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଚଟକା ଓ ପତଳା ଅଳଂକାର, ଶଙ୍ଖା ।

୨. ଗୁଆ ଗଣାଯିବା ସଂଖ୍ୟା ୯ ପଣ ବା ୭୨୦ଟି ଗୁଆ ।

ଚୁଡ଼ିପାଡ଼୍. ଚୁଡ଼ି ପରି ଚିତ୍ରିତ ଧଡ଼ିଥିବା ଲୁଗା ।

ଚୁଡ଼ିଶୀତଳେଇବା. ହାତରୁ ଚୁଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇବା ।

ଚୁଣ୍ଡା. ବୋତଲ, ପିମ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି ମୁହଁରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ବିଣ୍ଡା, ଠିପା ।

ଚୁତିଆ. ୧. ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି ।

୨. କମାରର ଶଣ୍ଢୁଆସୀ ।

ଚୁନ୍ଟ. ଲୁଗାର କୁଞ୍ଚ ।

ଚୁରିଆ. ବେଣା କାଠିରେ ତିଆରି ମାଛ ମାରିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

ଚୁଲ୍ଝୁଣ୍ଟିଆ. ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚୁଲଥିବା ଗୋଡ ମୁଦି ।

ଚୁଲିଉଖୁରା. ଚୁଲିଗୋଜଣା, ଜାଳ ଜଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି ବା ଲୁହା ବାଡ଼ି ।

ଚୁଲିଝିଙ୍କା. ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବାପାଇଁ ରହିଥିବା ତିନି ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମାଟିପିଣ୍ଡ ।

ଚୁଲିପଖା. ଦୁଇ ଚୁଲିଝିଙ୍କା ମଝିରେ ଥିବା ଢାଲୁଆ ଅଂଶ ।

ଚୁଲିପୂଜା. ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଉପରବେଳା ଚୁଲିକୁ ଲିପାପୋଛା କରି ପୂଜା କରିବା ।

ଚୁଲିମୁଣ୍ଡ. ଚୁଲି ଓ ଚୁଲିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ।

ଚୁଲିମୁହଁ. ଚୁଲିର ସାମ୍ନାପଟେ ଜାଳ ଜଳିବା ପାଇଁ ଥିବା ବାଟ ।

ଚୂନପତ୍ର. ପାନ ସହିତ କିମ୍ବା ଖାଲି ପାଟିରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ଚୂନ ସହିତ ଏକାଠି ଦଳା ହୋଇଥିବା ଧୂଆଁପତ୍ର ।

ଚୂନହଳଦି. କଳିଚୂନ ମିଶା ବଟା ହଳଦି ।

ଚୂନା. ଚାଉଳ, ଗହମ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟଶସର ଗୁଣ୍ଡ ।

ଚୂନାମାଛ. ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ ।

ଚୂନି. ଚୋକଡ, ଶସ୍ୟ ଚୋପାର ଗୁଣ୍ଡ, କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡା ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣ. ବିବିଧ ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଔଷଧୀୟ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର, ଫଳ, ଫୁଲ, ଚେର, ମୂଳାଦିର ଗୁଣ୍ଡ । ଜିରାଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଶୁଣ୍ଠିଚୂର୍ଣ୍ଣ, ପିପ୍ପଳୀଚୂର୍ଣ୍ଣ, ବିଡ଼ଙ୍ଗଚୂର୍ଣ୍ଣ ଇତ୍ୟାଦି ଯଥାକ୍ରମେ ଅତିସାର, ଆମାଜୀର୍ଣ୍ଣ, କାଶ, କୃମି ରୋଗାଦି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଚୂଳ. ୧. ବାଳ, କେଶ ।

୨. ମୁଣ୍ଡରେ ଛଡାଯିବା ଲମ୍ବା କେଶ ।

୩. ଓଟ ଓ ଷଣ୍ଢାଦିଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ବାହାରିଥବା ମାଂସ ପିଣ୍ଡ ।

୪. ଚୁଲିଝିଙ୍କା ।

୫. କାଠ ଘରାରେ ପଶୁଥିବା କାଠର ଅଂଶ ।

୬. କଠଉର ଅଗ୍ରଭାଗ ।

୭. ଝୁଣ୍ଟିଆ ଅଳଂକାର ଉପରେ

ବସାଯିବା ଗୋବ ।

ଚୂଳିଝୁଣ୍ଟିଆ. ନାରୀମାନଙ୍କ ଗୋଡ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଛୋଟ ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗା ମୁଦି, ଏଥିରେ ଗୋବ ଲାଗିଥାଏ ।

ଚେଁକ. ତାତିଲା ଲୁହା ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଚିଆଁ ଦେବା ।

ଚେକା. କୋଡି ବା କୋଦାଳରେ ଉଠାଯିବା ଘାସମିଶା ମାଟିଚକା ।

ଚେକାମାଉଲି. ଚକାଭଉଁରୀ ।

ଚେକିଆସୁନା. ସୁନା ମୋହର ।

ଚେଙ୍କା. ଚିଆଁ, ତତଲା ଲୁହାରେ ଦିଆଯିବା ଚିଆଁ ।

ଚେଙ୍ଗ. ୧. ଛୋଟ ଗଡିଶା ଜାତୀୟ ମାଛ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ହାବେଳି ।

ଚୋଦ. ଚାବୁକ୍, କୋରଡା, ମୁନିଆଁ ଲୁହାକଣ୍ଟାମରା ବଡବାଡ଼ି ।

ଚୋପରାଗାତ. ଅଳିଆଗଦା ହେବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଖାତ ।

ଚୌକାଠ. ଦୁଆରବନ୍ଧ, ଚଉକାଠ ।

ଚୌତରା. ଚଉତରା, ଚାରିକୋଣିଆ ଉଚ୍ଚମଣ୍ଡପ ।

ଛ

ଛଅଁଚା. ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଶୌଚ ହେବା ।

ଛଅର. ଖ୍ୟାର ହେବା ।

ଛଅରବାଆର. ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟାରେ ବନ୍ଧୁ, କୁଟୁମ୍ବାଦିଙ୍କ ନଖ କଟା, ଲଣ୍ଡା ଓ କ୍ଷୌର କର୍ମ ।

ଛଉନାଟ. ଏକ ପ୍ରକାର ମୂକ ଅଭିନୟ, ଛାଉଣି ନୃତ୍ୟ, ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି କଲା ଭଳି ଅଭିନୟ । ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ବାରିପଦା, ଷଢେଇକଳାରେ ଏଇ ଲୋକନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ଛଁଚା. ସଞ୍ଚା, ସିଧା, ପ୍ରଦତ୍ତ, ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପରିବାଦି ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

ଛକ. ୧. ପଶା ପାଳିର ଘରା ।

୨. ଚିଆଁଦାଗ ।

୩. ମାଡଦାଗ, ନୋଳା ।

ଛକା. ୧. ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡି ଖେଳ ।

୨. କଉଡି ଖେଳରେ ଛଅଟିଯାକ କଉଡି ତଳମୁହାଁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ।

୩. ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ଛକି ରହିବା ।

ଛଙ୍କା ତରକାରି. ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛଙ୍କା ହୋଇଥିବା ତରକାରି ।

ଛଚିନ୍ଦା. ଲମ୍ବାଳିଆ ଲତାଫଳ, ଏକ ପ୍ରକାର ପରିବା ।

ଛଞ୍ଚା. ସଂଚା, ସିଧା, ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଡାଲି, ଚାଉଳ, ପରିବାଦି ଖାଦ୍ୟରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ ।

ଛଟା. ୧. କାଦୁଆ ଜମିରେ ବିହନ ବୁଣା ।

୨. ଛୁଆଙ୍କର ଲାଳନପାଳନ କାମ ।

୩. ପୋଢ, ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି ।
୪. କାନ୍ଥରେ ମାଟି କାଦୁଅ ଛଟା ।
୫. ଢ଼ଗଢ଼ମାଳି, ଢ଼ଗବଚନ ।

ଛଟାଙ୍କି. ଏକ ସେର = ୧୬ ଛଟାଙ୍କି, ଏକ ସେରର ୧୬ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ।

ଛଟାବାଡ. ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥ ।

ଛଡା. ପ୍ରସବ କରି ନଥିବା ଗାଈ ।

ଛଡାଫୁଲ. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଠାରୁ କଢାଯାଇଥିବା ଫୁଲ ।

ଛଡି. ୧. ସରୁ ଲମ୍ବା ବାଡି ।
୨. ବେହେଲା ବଜାଇବା କାଠି ।

ଛଡ଼ିଦାର. ଶୋଭାଯାତ୍ରା ତଦାରଖ କରୁଥିବା ବେତଧରା ପାଇକ ।

ଛଣ. ଧାନଗଛର ଶୁଖିଲା କାଣ୍ଡ, ନଡା ।

ଛଣପଟ. ତନ୍ତୁଥିବା ଗୁଳ୍ମ ଜାତୀୟ ଗଛ, ଏହା ଧାନ କ୍ଷେତରେ ହୁଏ, ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ, ଏହାର ତନ୍ତୁରୁ ଦଉଡା ହୁଏ ।

ଛଣି. ଛଣପଟର ଦଉଡି, ସୂତୁଲି ।

ଛତର. ୧. ରନ୍ଧାଖାଦ୍ୟ ବଣ୍ଟାଯିବା ସ୍ଥାନ ।
୨. ପାନୀୟ ବଣ୍ଟାଯିବା ସ୍ଥାନ ।

ଛତରଖାଇ. ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା, ମାଗିଖାଇ ।

ଛତରଖିଆ. ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର, ମାଗିଖିଆ ।

ଛତରରେପଶିବା. ୧. ଛତରରେ ଖାଇବାରୁ ଜାତି ହରାଇବା ।
୨. ଜାତି ବା କୁଳରୁ ବାହାରିଯିବା ।

ଛତା. ତାଳପତ୍ର ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ଗୋଲିଆ ଆବରଣ, ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ଖରା, ବର୍ଷାରୁ ଏହା ରକ୍ଷାକରେ । ଗାଈଆଳ, ମଇଁଷିଆଳ, ଚକୁଳିଆପଣ୍ଡା ତାଳପତ୍ର ଛତା ଧରନ୍ତି । ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗର ଅସ୍ତରଣ ଥିବା କନାଛତା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଛତାକାଠି. ଛତାକନାକୁ ମେଲାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାତାର, ବାଉଁଶକାଠି ।

ଛତି. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଧରାଯିବା; ବଡଛତା ।

ଛତିକଣ୍ଟା. ଛତା ଆକାରର ମୁଣ୍ଡିଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା, ଗୋଲମୁଖି କଣ୍ଟା ।

ଛତିକାହାଳୀ. ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ସହିତ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଯାଉଥିବା ଛତା ଓ କାହାଳୀ ।

ଛତିରି. ଝାଁପି, ବେଣ୍ଟ ନଥିବା ଛୋଟ ଛତି ।

ଛତିଶପାଟକ. ଶୂଦ୍ରାଦି ଜାତିରେ ଥିବା ୩୬ଟି ଉପଜାତି । ଏମାନେ ବସି ବିବିଧ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରନ୍ତି ।

ଛତିଶାନିଯୋଗ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିବିଧ ଶ୍ରେଣୀର ସେବକ । ସ୍ୱୟଂ ଗଜପତି ରାଜା, ମୁଦିରଥ, ଭିତରୁଛ, ତଳିଛ, ପୁଷ୍ପାଳକ, ଦଇତା, ପାଳିଆ, ମୁଦୁଲି, ମହାଜନ, ମୁଖସିଂହାର, ଭଣ୍ଡାରମେକାପ, ଚାଙ୍ଗଡା ମେକାପ, ଖୁଣ୍ଟିଆ, ଅଖଣ୍ଡଳମେକାପ, ଗରାବଡୁ, ପତ୍ରୀବଡୁ, ପନ୍ତିବଡୁ, ସୁଆରବଡୁ, ହଡପ ନାୟକ, ଶୁଦ ସୁଆର, ଜଗିଆ, ମୁଖପଖାଳପଢିଆରୀ, ଆସ୍ଥାନପଢିଆରୀ, ପଟଶେଜମେକାପ, ପୁରାଣପଣ୍ଡା, ସୁଆର, ବିରିବୁହାସୁଆର, ମହାସୁଆର, ରୋଷପାଇକ, ଶିକାଧୁଆ ସୁଆର, ବାହାରଦେଉଳସୁଆର, ପଢିଆରୀ, ପ୍ରସାଦବଡୁ, ତରାସିଆ, ଫାରକ, ବିମାନବଡୁ, ହାଣିଆଁ, ପାଣିଆପଟ, ଘଟୁଆରି, ଧୋପଖାଳିଆ, ଅଙ୍ଗାରୁଆ, ସମର୍ଥା, ରୁବାଡିଆ, ପରିଚ୍ଛାବଡୁ, ପଧାନୀ,

ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସେବକ ।

ଛତୁଆ. ବୁଟ, ଗହମ, ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦି ଭଜା ହୋଇ କରାଯାଇଥିବା ଗୁଣ୍ଡ ।

ଛତୁଆସଂକ୍ରାନ୍ତି. ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି, ବିଷୁବସଂକ୍ରାନ୍ତି ।

ଛନ୍ଦଣି. ଗାଇଦୁହାଁ ବେଳେ ଦୁଷ୍ଟ ଗାଇକୁ ଗୋଡରେ ଫାଶ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା ।

ଛନ୍ଦଣିଦଉଡି. ଦୁଷ୍ଟଗାଈ ଦୁହାଁହେବା ବେଳେ ତା' ଗୋଡକୁ ଛନ୍ଦିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଫାଶ ।

ଛନ୍ଦା. ୧. ନଈତୁଠ ।

୨. ଯଜମାନଘରୁ ନିଜଘରକୁ ପୁଡା କରି ବାନ୍ଧି ଆଣିଥିବା ଜଳଖିଆ ସାମଗ୍ରୀ ।

ଛନ୍ଦି. ଖିଅଜାଲ ।

ଛପରା. ଶଗଡ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ତାଳପତ୍ର ତାଟ ।

ଛପା. ଚଟେଇ, ତାଳପତ୍ରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବସିବା ଆସନ ।

ଛ'ଫୁଲିଆ. ଧାଡ଼ିରେ ଛଅଧାଡ଼ି ଫୁଲବୁଣା ହୋଇଥିବା ଶାଢି ।

ଛରାଦେବା. ଘରର ଅଗଣା ଓଳାଇ ଗୋବରପାଣି ପକାଇବା ।

ଛାଆଣି. ୧. ଛପର, ଘରର ଛପରବନ୍ଦୀ ।

୨. ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଚମଡା ଛାଆଣି ।

ଛାଆଣିଆଁ. ଛାଆଳି, ଛପର କଲାଲୋକ, ଛୁଆଣିଆଁ, ଛପରିଆ ।

ଛାଇନେଉଟା. ଦି'ପହର ଗଡିଯିବା ସମୟ ।

ଛାଇବା. ୧ ଘର ଛପର କରିବା ।

୨. ପଇଡ଼ର ଉପରକତା ଛଡାଇବା ।

ଛାଙ୍କ. ୧. ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସନ୍ତୁଳା, ଭାଜିବା ।

୨. ଘିଅ ତେଲରେ ଭଜା ତରକାରି ।

ଛାଚି. ୧. ସାଚି, ନବାତ, କନ୍ଦ ।

୨. ଚାଳର ଉପର ଓଳି, ତଳଧାର ।

ଛାଚିଧଡ଼ି. ଧଳା ଲୁଗାରେ ଥିବା ଧଳା ରେଶମର ଧଡି ।

ଛାଚିପାନ. ପାକଳ ପୁରୁଣାପାନ ।

ଛାଚିବତା. ଘର ଛାଆଣିରେ ତୁଳିମରା ସମୟରେ ଶେଣିର ଉପର ପାଖରେ ନଡାକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ ଭିଡା ଯାଉଥିବା ବତା ।

ଛାଞ୍ଚ. ୧. ଲେଖା ହୋଇନଥିବା ପୋଥି ଆକାରରେ ଥିବା ତାଳପତ୍ର ବିଡା ।

୨. ଇଟା, ଟାଇଲ ତିଆରି ପାଇଁ କାଠର ଛୋଟ ଫେଡା ।

୩. ଚିତ୍ରିତ କଣାଥିବା ମୁରୁଜ ଛାପା ବସାଇବା'ର ପତଳା ପଟା ।

୪. ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଆଉଟା ଧାତୁକୁ ଢାଳିବାର ପାତ୍ର ।

୫.କାଠ, ମାଟି, ମହମ ତିଆରି ଫର୍ମା ।

ଛାଞ୍ଚବନ୍ଧା. ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ପାଇଁ କୁଟା ବା ନଡାକୁ ସୂତୁଳି ଗୁଡାଇ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଛାଞ୍ଚ ।

ଛାଞ୍ଚମିସ୍ତ୍ରୀ. ଛାଞ୍ଚ ତିଆରି କରୁଥିବା ମିସ୍ତ୍ରୀ ।

ଛାଞ୍ଚୁକଖାରୁ. ପାଣିକଖାରୁ ।

ଛାଞ୍ଚୁଆ. ଇଟାପକାଳି, କାଠ ଫର୍ମାରେ କାଦୁଅ ପୂରାଇ ଇଟା ଗଢୁଥିବା ଲୋକ ।

ଛାଞ୍ଚୁଣି. ଝାଡୁ, ଖଜୁରିପତ୍ରର ପିଞ୍ଚରେ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ ଘରଦ୍ୱାର ପରିଷ୍କାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ଛାଟ. ୧. ସରୁବାଡି, ଚାବୁକ ।

୨. ପବନ ହେତୁ ବର୍ଷାପାଣି ବଙ୍କା ଭାବରେ ପଡିବା ।

ଛାଟି. କୂଅ ଦଉଡି, ଏହାକୁ କୂଅ ଭିତରକୁ ପକାଇ ଜଳପାତ୍ର ବାନ୍ଧି ପାଣି କଢାଯାଏ ।

ଛାଟିଆ. ୧. ନହକା ବାଡ଼ି ।

୨. ଚଉକିଆ, ପାଇକ ।

ଛାଟିବା. ୧. କାଦୁଅ କ୍ଷେତରେ ବିହନ ବୁଣିବା ।

୨. କାନ୍ଥରେ କାଦୁଅ ଛାଟିବା ।

ଛାଟେଣି. ୧. ବାଟୁଳି ଖଡ଼ା, ଗୁଲର୍ ।

୨. ଛୋଟ ଚାବୁକ୍ ।

ଛାଡ଼. ଲୁଗାର ରଙ୍ଗ ମ୍ଳାନ ପଡ଼ିବା ।

ଛାଡ଼ଖାଇ. କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପର ଦିନ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଆମିଷ ଓ ପିଆଜ, ରସୁଣାଦି ଭକ୍ଷଣ ନିଷେଧ ଥାଏ । ଏଇଦିନ ଏସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଖିଆଯିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ କରାଯାଇଛି ।

ଛାଡ଼ପଡ଼ିବା. ରଙ୍ଗ ଧୁଆ ହେବା ପରେ ଏଥିରୁ ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିବା ।

ଛାଡ଼ପତି. ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇଥିବା ସ୍ୱାମୀ ।

ଛାଡ଼ପତ୍ନୀ. ସ୍ୱାମୀକୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଛାଡ଼ପତ୍ର. ୧. ବିବାହ ବିଚ୍ଛେଦର ସମ୍ମତି ଜ୍ଞାପକ ପତ୍ର ।

୨. ସମସ୍ତ ଦେୟ ପରିଶୋଧ ହୋଇଥିବାର ପତ୍ର ।

ଛାଡ଼ଯିବା. ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈ ଆଉ ଦୁଧ ଦୁହାଁଇ ନ ଦେବା ।

ଛାଣି. ଛଣା, ଛଣା ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପତଳା କପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଛାଣ୍ଡି. ବଡ଼ ଓ ଲମ୍ୱା ଦଉଡ଼ି ।

ଛାତ ପିଟିବା. କୋଠା ଘର ଛାତକୁ ଗୋଡ଼ି ଚୂନ ଦେଇ କାଠ ପଟାରେ ବାଡ଼େଇ ଛାତକୁ ଟାଣ କରିବା ।

ଛାନିଆଁ. ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିକୁ ଭୟ କରି ଅତି ମାତ୍ରାରେ ଭୀତ ହେବା ।

ଛାପା. ୧. ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମଥାରେ ମାରୁଥିବା ହରିନାମାଙ୍କିତ ତିଳକ ।

୨. ଚକଡ଼ା, ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ଆସନ ।

ଛାପି. ଦେହର ଝାଳପୋଛା ଗାମୁଛା ।

ଛାମୁଆଁ. ରାଜାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର, ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସେବକ ।

ଛାମୁକରଣ. ରାଜା, ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ହିସାବ ପତ୍ରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କର୍ମଚାରୀ ।

ଛାମୁଛାଡ଼. ରାଜା ବିଜେ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ କୁହାଟିଆ ମାରୁଥିବା 'ଛାମୁଛାଡ଼' ବୋଲି ଡାକ ।

ଛାମୁଡିଆ. ଛାୟା ମଣ୍ଡପ । ବାହା, ବ୍ରତାଦି ଉତ୍ସବ ଓ ପାଲା, ଯାତ୍ରାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଚାରିଗୋଟି ଉଚ୍ଚ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ବାଉଁଶ ବା କାଠ ଆଡ଼ି ବାନ୍ଧି, ତା' ଉପରେ ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା, ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା, ଚାଞ୍ଚ ଓ ତାଳପତ୍ର ପକାଇ ତିଆରି କରା ଯାଉଥିବା ଛାୟାମଣ୍ଡପ ।

ଛାମୁଦାନ୍ତ. ଉପର ପାଟିର ସମ୍ମୁଖ ଭାଗର ଦାନ୍ତ ।

ଛାମୁଦୁଆର. ସଦର ଦରଜା ।

ଛାମୁମନା. ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବା ପାଇଁ ନିଷେଧାଜ୍ଞା ।

ଛାମୁରେ. ଦେବତା, ଗୁରୁ, ରାଜାଦିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ, ନିକଟରେ ।

ଛାୟେଣି. ଡାହାଣି, ଘୋଡ଼ଣି ।

ଛାରପୋକ. ଓଡ଼ଶ, ଗନ୍ଧକୀଟ, ରକ୍ତ ଶୋଷୁଥିବା ଶେଯ କୀଟ ।

ଛାଲ୍‌ଟି. ୧. ସରୁସୂତା ବୁଣା ଲୁଗା ।

୨. ଖଜୁରି ଛାଲି, ଖଜୁରି ଗଛ ମୂଳରେ ଥିବା ଟାଣୁଆଁ କଣ୍ଟାଳିଆ ପତର ।

ଛାଲ. ଚମଡ଼ା, ଗଛର ବକଳ ।

ଛାଲି. ୧. ଛେଲି, ବଲ୍କଳ ।

୨. ଖଜୁରି ଗଛର ମୂଳ ଭାଗରେ ଥିବା ଟାଣୁଆ କଣ୍ଟା ।

ଛିଆଁ. ୧ ନଡ଼ିଆରୁ କତା ଛଡ଼ାଇବା ।

୨. ଘର ଛାଆଁଣି କରିବା ।

ଛିଆଣି. ଛପରବନ୍ଦୀ, ବାଜା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ।

ଛିକ୍‌ପତର୍‌. ଛୁଞ୍ଚପତର, ସରୁ ଚକୁଳି ପିଠା ।

ଛିଞ୍ଚଡ଼ା. ପରିବା ମିଶା ତରକାରିରେ ମାଛ, ଶୁଖୁଆଦି ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଘାଣ୍ଟ ।

ଛିଞ୍ଚାପାଣି. ଶାଗାଦି ଫସଲରେ ଉପରୁ ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ପାଣି ।

ଛିଟ. ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗିଆ କନା ବା ଲୁଗା ।

ଛିଟା. ପାନଲଟାର ଗଣ୍ଠିରୁ ବାହାରିଥିବା ଡଙ୍କ ବା କଡ଼ମା ।

ଛିଟିକାକନା. ହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିବା ସମୟରେ ଓଦା ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପାଣି ଭିଜା କନା ।

ଛିଟିକିଣି. ୧.ମୂଷା ଯନ୍ତା, ମୂଷାଧରା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ଟେକା ଫିଙ୍ଗା ଦଉଡ଼ାର ଛନ୍ଦ ।

୩. କାନ୍ଥରେ ବଙ୍କା ଭାବରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା କଣ୍ଟା ।

୪. ଡିଙ୍କିଆ, କବାଟ ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଥିବା ହୁକ ।

୫. ତୁମ୍ବବାଣର ମୁହଁ ପାଖରେ ସଂଯୁକ୍ତ ବାରୁଦବୋଳା କତାଦଉଡ଼ା, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ତାହା କ୍ରମେ ବାଣ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ।

ଛିଡୁଣି. ଗୋତି ପ୍ରଥାର ଏକ ସର୍ତ୍ତ ମୂଳକ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଅଭାବରୁ ଥରେ କରଜ କଲେ, ସେଇ କରଜ ନ ଶୁଝିବା ଯାଏ ଗୋତି ରଖାଯାଏ । କରଜ ଶୁଝା ସରିଲେ ଗୋତି ମୁକ୍ତ ହୁଏ, ଏହା ଛିଡୁଣି ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଛିଣ୍ଡା. ୧. ବଢ଼ି ଛାଡ଼ିବା ପରେ, ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନରେ ଜମି ରହିଥିବା ବଢ଼ିପାଣି ।

୨. ଲୁଗା, ଗାମୁଛା ଇତ୍ୟାଦିର ଛିନ୍ନ ଅଂଶ ।

ଛିଣ୍ଡାଣ. ମୃଦଙ୍ଗାଦି ତାଳବାଦ୍ୟ ବାଦନ କାଳରେ ଉକୁଟ ଡାକର ଶେଷ ଓ ବାଦ୍ୟ ବାଦନର ସାମୟିକ ସମାପ୍ତି ।

ଛିଣ୍ଡାଳ(ଳି,ଳୀ). ନଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରା, ବେଶ୍ୟା, ପରପୁରୁଷଗାମିନୀ, ପରପୁରୁଷ ସହବାସିନୀ ।

ଛୁଆଁ. ୧. ଋତୁମତୀ ନାରୀ, ପାକକାମ ପାଇଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା ।

୨. ଦୂଷିତ ପଦାର୍ଥ ସ୍ପର୍ଶ ହେତୁ ଅଶୁଚି ।

ଛୁଆଁ ହେବା. ଋତୁମତୀ ହେବା ।

ଛୁଆଁଳି. ଘର ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆ ।

ଛୁଆଳୀ. ସଦ୍ୟପ୍ରସବ କରିଥିବା ନାରୀ ।

ଛୁଇ. ଧଳାମାଟି, ଖାରିମାଟି ।

ଛୁଇଁ. ସଜନା, ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦିର ସରୁଆ ଲମ୍ବା ଫଳ ।

ଛୁଙ୍କ. ତିଅଣ ଇତ୍ୟାଦି ବଘରା ଓ ବଘରାର ବାସନା ।

ଛୁଚିବାଇ. ଅତ୍ୟଧିକ ଶୁଚି ରହିବାର ଅଭ୍ୟାସ, ଅତି ଶୁଚିତା ରକ୍ଷା ଜନିତ ଅଭ୍ୟାସ ।

ଛୁଞ୍ଚ. ୧. ପାନ ବରଜର ଛାତରେ ପରା

ଯାଇଥିବା ତେଲିଙ୍ଗ ବାଉଁଶ ଓ ପତଳା ବତା ।

୨. ଚାଳଘରର ରୁଅ ବାଉଁଶ ବା କାଠରେ କରାଯାଇଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ମୂଳି ବତାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ ଥିବା କାଠି, ଏହା ରୁଅ ସହିତ ରୁଅକୁ ଛନ୍ଦି ରଖିଥାଏ ।

ଛୁଞ୍ଚକନା. ଗୋବର କନା । ସକାଳୁ ଗୋବରପାଣି ପକାଇ ଲିପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କନା ।

ଛୁଞ୍ଚଦେବା. ସକାଳୁ ଅଗଣା ଓଳାଇ ଗୋବର ପାଣିରେ ଲିପିବା ।

ଛୁଞ୍ଚପତ୍ର. ଭାତଥାଳି ପାଖରେ ଲୁଣାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ଗୋଲାକାର କଦଳୀ ପତ୍ର ।

ଛୁଞ୍ଚପାଣି. ସକାଳୁ ଅଗଣା ଓଳାଇ ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ପତଳା ଗୋବରପାଣି ।

ଛୁଞ୍ଚହାଣ୍ଡି. ଘରଦ୍ୱାର ଲିପାପୋଛା କରିବା ପାଇଁ ମାଟି ଗୋବରମିଶା ପାଣିଥିବା ହାଣ୍ଡି ।

ଛୁଞ୍ଚଆବତା. ଚାଳରୁ ଛପର ଉଡ଼ି ନ ଯିବା ପାଇଁ ଚାଳ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ସରୁ ଓ ଛୋଟ ବତା ।

ଛୁତକ. ଛୁତିକିଆ ଜନିତ ଅଶୌଚ ।

ଛୁତିକିଆ. ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ ।

ଛୁରା. ୧. ବଡ଼ ଛୁରି ।

୨. ମଞ୍ଜି ନଡ଼ିଆରୁ ବାହାରିଥିବା ଗଜା ।

ଛେଉଣ୍ଡ. ୧. କୁଟୁମ୍ବହୀନ, ଏକାକୀ ।

୨. ପିତୃମାତୃହୀନ ।

ଛେଁଚଡ଼ା. ପରିବା, ମାଛମୁଣ୍ଡ ଆଦିକୁ ତେଲରେ କଷି ମସଲା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ତରକାରି ।

ଛେକ. ୧. ପାଳି ।

୨. ଏକଥରରେ ରନ୍ଧା ବଢ଼ା ଶେଷ ହେବା ।

ଛେକିବା. ପଶାକାଠି ଓ କଉଡ଼ିକୁ ସଜାଇ ରଖିବା ।

ଛେଣା. ୧. ବାରିସୀ ଦ୍ୱାରା ପଟା ପ୍ରଭୃତି ଚାଞ୍ଛିବା ।

୨. ଖଣତି ଭଳି ଖୋଳା ଅସ୍ତ୍ର ।

ଛେଣି. ପଥର ଓ ଲୁହା କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ନିହଣ ।

ଛେଦ୍‌ଲିପିଲା. କୋଡ଼ପୋଛା ପିଲା ।

ଛେଦା. ୧. ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ପିନ୍ଧାଲୁଗା ।

୨. ଗୁଡ଼ରେ ରହିଯିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଆଖୁ ଛେଦା ।

ଛେନା. କ୍ଷୀର ବା ଦହିକୁ ଖଟା ରସ ଦେଇ ଗରମ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତିଆରି କୋମଳ ଖାଦ୍ୟ ।

ଛେନାପଣା. ଛେନା ଓ ଚିନିମିଶା ପାନୀୟ ।

ଛେନାପାଣି. ଛେନା ଉପରେ ବସୁଥିବା ପତଳା ପାଣି ।

ଛେନାମଣ୍ଡା. ଛେନା ପୂର ଦିଆ ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଣ୍ଡା ପିଠା ।

ଛେରା. ୧. ପତଳା ଝାଡ଼ା ।

୨. ମାଟିରେ ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ଚନ୍ଦନ ମିଶା ସୁବାସିତ ପାଣି ।

ଛେରାପହଁରା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ରଥକୁ ଦିଅଁ ବିଜେ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ରଥ ଉପରେ ଠାକୁରରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ସୁବାସିତ ଅଗୁରୁ ଚନ୍ଦନ ମିଶା ପାଣି ଏବଂ ଝାଡୁ ଧରି ଓଳାଇବା କାମ ।

ଛେଲ. ୧. ବର୍ଚ୍ଛା ।

୨. ବାଉଁଶର ପତଳା ଛୋଟ ପାତିଆ ।

୩. କାଠଗଡ଼ ଫାଳ କରିବା ପାଇଁ ଗଡ଼ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଉଥିବା ମୋଟା ଲୁହାର ଛେଣି ।

୪. ୭୨୦ଟି ନଡ଼ିଆ ।

୫. ଧୋରିଆ ବଳଦ ଉପରେ ପକାଯିବା ପଲାଣ ।

୬. ବିଲରୁ କଟା ହୋଇ ଖଳାକୁ ଅଣା ଯାଉଥିବା ଧାନହଳା, ଗୋଛା ।

ଛେଲୁଆ. ବଡ଼ ଖପରା, ଏହାକୁ ପାତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଇତର ଲୋକଙ୍କୁ ଏଥିରେ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।

ଛୋବ. ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଚେତା ।

ଛୋବଯିବା. ମୂର୍ଚ୍ଛାଯିବା, ଚେତା ହରାଇବା ।

ଜ

ଜଉ. ୧. ଲାଖ ।

୨. ଶିମ୍ବାଦି ଲଟାରେ ଲାଗୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର କଳା ପୋକ ।

ଜଉଆ. ୧. ଜଉପୋକ ।

୨. ଧାନକେଣ୍ଡାର ଡେମ୍ଫରେ ଜଉ ଭଳି ସ୍ତର ବସିଯିବା ରୋଗ ।

ଜଉକଣ୍ଠି. ଲାଖ ତିଆରି କଣ୍ଠିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହାର ।

ଜଉମୁଦ. ଗୋପନୀୟ ପତ୍ରକୁ ବନ୍ଦ କରି ତା' ଉପରେ ଲାଖ ତତାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ମୁଦ ।

ଜକ. ୧. ମାଟି ଉପରେ ଶୁଖିଲା ପଦାର୍ଥର ଓଦା ଅବସ୍ଥା, ସଲନ୍ତିଆ ଅବସ୍ଥା ।

୨. ଗୁପ୍ତସୁନା ।

୩. ଜଖ ।

ଜଗତ. ଦୁନିଆ ଅର୍ଥରେ ।

ଜଗତି. ୧. ବେଦି ।

୨. ବଡ଼କୋଠା ।

ଜଗମୋହନ. ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରବେଶ ପୂର୍ବରୁ ଏଥି ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ ଛୋଟ ମନ୍ଦିର ।

ଜଗାହୁଲା. ରାତିରେ ପହରା ଦେବା ବେଳେ ଆଲୁଅ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଶାଲ ।

ଜଗାଳ. ପହରାଦାର, ଜଗୁଆଳ, ଜଗିଆ, ଜଗୁଆଳି ।

ଜଙ୍ଗାଲ. କବାଟ ରଙ୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ତେଲମିଶା ରଙ୍ଗ । ତମ୍ବାଳିଆ ସବୁଜରଙ୍ଗ ।

ଜଙ୍ଘା. କତୁରୀରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଳାଇବାକୁ ଥିବା ଘରା ।

ଜଙ୍ଘାଳ. ଏକ ପ୍ରକାରର ସମୁଦ୍ର ପୋତ ।

ଜଞ୍ଜିର. ୧. ଶିକୁଳି, ଝିଞ୍ଜିରି, ଜଞ୍ଜିରି ।
୨. କବାଟ କିଳିବାକୁ ଥିବା ଶିକୁଳି ।
୩. ନାରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।
୪. ଜମି ମାପ କରିବା ଚେନ୍ ।

ଜଞ୍ଜିରା. ୧. ଜଞ୍ଜିର ।
୨. ସୁନା ବା ରୁପା ତାରରେ ତିଆରି ଜାଲି ।
୩. ଜଂଜିର ପରି ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା ସିଲେଇ । ଜଂଜିର ଶୈଳୀର ସିଲେଇ ।

ଜଟ. ୧. ସୁନ୍ଦର କେଶବିନ୍ୟାଶ ।
୨. ବାବାଜିମାନେ ରଖିଥିବା ଲମ୍ବା ବାଳର ଅସଜଡ଼ା ବେଣୀ ।
୩. ଜୁଡ଼ା, ସୁସଜ୍ଜିତ କେଶ ବିନ୍ୟାଶ ।
୪. ଧାନମେଣ୍ଢା ।

ଜଟା. ୧. ଜଟ ।
୨. ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛରୁ ବାହାରିଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ କଠିନ ଫୁଲ ।

ଜଡ଼ା. ଗବ, ଏରଣ୍ଡ ।

ଜଡ଼ାତେଲ. ଗବ ମଞ୍ଜିର ନିର୍ଯ୍ୟାସ, ଗବ ମଞ୍ଜିରୁ ତିଆରି ତେଲ, ଏହାକୁ ଜାଳେଣି ତେଲ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଦରଜ ସ୍ଥାନରେ ଏହାକୁ ମାଲିସ କରାଯାଏ ।

ଜଡ଼ି. ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳି ।

ଜଡ଼ି କରିବା. ମନ୍ତ୍ର ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟକୁ ବଶୀଭୂତ କରିବା ।

ଜଡ଼ିବୁଟି. ତୁଟୁକା ଔଷଧ, ଜଡ଼ି ମନ୍ତ୍ରାଦି, ଚେର ମୂଳ ଔଷଧର ବଟିକା ।

ଜଡ଼ିମୁଣି. ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ସାପ ବିଷ ଝଡ଼ାଇବାକୁ ପ୍ରତିଷେଧକ ଗଦ ଓ ଚେରମୂଳି ରଖିଥିବା ମୁଣି ।

ଜନ୍ତ. ୧. ଚାଷ ଜମିରେ ପାଣି ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ, ତାଳ ବା ନଡ଼ିଆ ଗଣ୍ଡି ଖୋଳା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ନୋଧା ।
୨. ମଣ୍ଡା, କାକରାଦି ପିଠା ତିଆରି ପାଇଁ ସିଝା ଯାଇଥିବା ଖଳି ।
୩. କମାରର ନିଆଁ ଭାଟି ।

ଜନ୍ତର୍. ଦେବ ଦେବୀ ପୂଜା ପାଇଁ ପୂଜା ଭୂମିରେ କଟା ଯାଇଥିବା ମଣ୍ଡଳ, ଯନ୍ତ୍ର ।

ଜନ୍ତା. ୧. ମୂଷା, ନେଉଳାଦି ଧରିବା ପାଇଁ ଲୁହା ବା କାଠ ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ର ।
୨. କମାରର ନିଆଁ ଭାଟି, ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଉଥିବା ମୁଣା ।
୩. ତାରକସୀ କାମ ପାଇଁ ବଣିଆ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କଣା ଥିବା ଚଉଡ଼ା ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।
୪. କାଠଚିରା ପାଇଁ ଡେରା ଯାଇଥିବା ଗଡ଼କୁ ଧରିରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତିନିକୋଣିଆ କାଠଘରା ।

ଜନ୍ତାଳ. ୧. ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ପଶୁବଳିରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସମୂହ ଭୋଜି ।
୨. ଚାଉଳ, ପରିବା, ଡାଲି ଆଦି ଭେଦା କରି ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦେବତା ବା ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କୋଠଭୋଜି ।

ଜନ୍ତିବା. ୧. ଗରମ ପାଣିରେ ଚାଉଳଚୂନା ପକାଇ ପିଠା ପାଇଁ ଖଳି ତିଆରି କରିବା ।
୨. ସୁନା, ରୁପାର ତାରକୁ ଜନ୍ତାରେ ପୂରାଇ ବିଭିନ୍ନ ଅଳଂକାର ତିଆରି ପାଇଁ ରୂପ ଦେବା ।

ଜନ୍ତୁ. ହିଂସ୍ର ପଶୁ ।

ଜନ୍ତୁଣି. ପିଠା ଖଳି ।

ଜନ୍ମଦିନ. ଜନମ ହୋଇଥିବା ଦିବସ,

ଏଇ ଦିବସରେ ପାଳିତ ଉତ୍ସବ, ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ଓ ସତ୍ୟପୀର ପାଲାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ଜପ. ୧. ମନ୍ତ୍ରାଦିର ବିଧି ପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଚାରଣ ।

୨. ଜପାମାଳା ଧରି ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଆବୃତ୍ତି ।

୩. ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ର ଓ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଜପାମାଳି. ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଗୁନ୍ଥା ଯାଇଥିବା ମାଳି । ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ମାଳିଟିଏ ପରେ ପରେ କ୍ରମଶଃ ଛୋଟମାଳି ଏଥିରେ ଗୁନ୍ଥା ଯାଇଥାଏ । ଗଣନା କରି ଜପ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବିଶେଷ ସହାୟକ । ଜପାମାଳ, ଜପାମାଳା ।

ଜବରଦସ୍ତ. ଜୋରକରି ।

ଜବରୀ. ଜିଦ୍‌ଖୋର ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଜବା. ୧. ଛେଳି, ମେଣ୍ଢାର ବେକକୁ ତଳପଟୁ କାଟିବା ।

୨. ମୁସଲମାନମାନେ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢାର କୋରାନ୍ ମତରେ ବେକ କାଟିବା ।

ଜବାବ ଦେବା. ୧. ଗୁରୁଜନଙ୍କ ବାକ୍ୟର ଉତ୍ତର ଦେବା ।

୨. ପ୍ରତିବଚନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

୩. ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବା ।

ଜମକ. ୧. ଯାତ୍ରାରେ ବହୁଲୋକ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଏକତ୍ର ହେବା ।

୨. ଯାତ୍ରା ଭିଡ଼, ଗହଳି ।

ଜମଜମାଣି. ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡ଼ି ଖେଳ । ଏଥିରେ ଭୂଇଁରେ ଗାର କାଟି, କଉଡ଼ି ମୁଠା କରି ପକାଇ ସାର ଚଲାଯାଏ ।

ଜମଝାଳ. ଅତ୍ୟଧିକ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ହେତୁ ଦେହରୁ ନିର୍ଗତ ଝାଳ, ଶ୍ରମଝାଳ ।

ଜମା. ୧. ସଂହତି, ସମଷ୍ଟି ।

୨. ପାଣ୍ଠି, ମୂଳଧନ ।

୩. ମୋଟ ଆୟ ।

୪. ଅନ୍ୟଲୋକ ନିକଟରେ ଟଙ୍କା ରଖିବା ।

୫. ଜମିର ବାର୍ଷିକ ଖଜଣା ।

୬. ଏକାଠି ରୁଣ୍ଡ ହେବା ।

୭. ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ବସିଯିବା ।

୮. ସଞ୍ଚିତ ।

୯. ଆୟଘରେ ଲେଖା ହିସାବ ।

ଜମାଟିଆ/ଜମାଣିଆ. ଯାକଜମକ, ମଉଜିଆ, ଅତି ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଅବସ୍ଥା ।

ଜମାନବନ୍ଦୀ. ସାକ୍ଷୀର ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ।

ଜମାଇବା. ୧. ନାଟ ତାମସାରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବାଦ୍ୟ, ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ ଖଂଜି ଚମତ୍କାରିତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ।

୨. କାଠପଟାରେ ଚାପି ସମତୁଲ କରିବା ।

୩. ତୁଳା ପୂରାଇ ଗଦି ବା ତକିଆକୁ ସମତୁଲ କରିବା ।

୪. ସଂଚୟ କରିବା ।

୫. ଅନେକଙ୍କୁ ଏକାଠି କରାଇବା ।

୬. ଦହି ବସାଇବା ପାଇଁ ଆଉଟା ଦୁଧରେ ମହି ପକାଇବା ।

ଜମାଘର. ହିସାବ ଲେଖାରେ ଆୟ ଘରର ହିସାବ ତାଲିକା ।

ଜମି. ୧. ଭୂସଂପତ୍ତି ।

୨. କ୍ଷେତ, କିଆରି ।

ଜମିଜମା. ଜମି ଓ ଏହାର ଖଜଣା ।

ଜମିଦାର. ଜମି ମାଲିକ, ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ

ଖଜଣା ନେଇ ଜମି ଚଷିବାକୁ ଦେଉଥିବା ଭୂସ୍ୱାମୀ ।

ଜମିବାଡ଼ି. ସବୁପ୍ରକାର ଜମି, ଘରଡିହ, ବାରି ଓ ଚାଷଜମି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଜୟ ବିଜୟଦ୍ୱାର. ଜୟ ଓ ବିଜୟ ଦୁଇ ଦ୍ୱାରପାଳ ଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ସାମନାଦ୍ୱାର ।

ଜରଜାତକା. ଜାରଜ, ଅବୈଧ ସନ୍ତାନ ।

ଜରିକସି. ଲୁଗାଦିରେ ହୋଇଥିବା ସୁନ୍ଦର ଜରିକାମ ।

ଜଳକର. ଚାଷ ଜମିରେ ପାଣି ମଡ଼ାଯିବା ହେତୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦେୟ ।

ଜଳଛତ୍ର. ଖରାଦିନେ ତୃଷାର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ପିଇବାପାଣି ଯୋଗାଣ ଓ ଏଥିପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ।

ଜଳଜମି. ୧ ପାଣି ଜମୁଥିବା ଖାଲୁଆ ଜମି ।

୨. ଧାନ ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ ଜମି ।

୩. ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଧାନଜମି ।

ଜଳଡୁବି. ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା ।

ଜଳତରଙ୍ଗ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର, ସାତଗୋଟି ଧାତୁ, କାଚ ବା ମାଟିଗିନାରେ ଅଧାଯାଏ ପାଣି ରଖି, ଏହାକୁ କାଠିରେ ବାଡେଇଲେ ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଏଇ ଶବ୍ଦକୁ ସଂଯୋଜିତ କରାଇ ସଂଗୀତ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଏ ।

ଜଳତୁଳସୀ. ଦେବଦେବୀ ପୂଜାର ମୁଖ୍ୟ ଉପକରଣ । ଦିଅଁଙ୍କ ଛଡା ତୁଳସୀ ଓ ପାଣିକୁ ପାଦୋଦକ ବା ପାଦୁକପାଣି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଗାଧୋଇ ସାରି ଲୋକେ ଜଳତୁଳସୀ ପାଆନ୍ତି ।

ଜଳଦାନ. ମୃତ୍ୟୁ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବୈତ୍ରିଣୀରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଜଳଦାନ ପାଇଁ ଜଳପାତ୍ର, ଢାଳ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଦାନ ।

ଜଳଧାରୀ. ପାତ୍ରୀ ଆକାରର ପଥର ଏଥିରେ ଶିବଲିଂଗ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ ।

ଜଳପାନ. ମୃତକର ଶବ ସଂସ୍କାର କରିବା ପରେ ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଆହାର କରୁଥିବା ଚୁଡ଼ା, ମୁଢ଼ି, ହୁଡୁମ୍ବାଦି ଶୁଖିଲା ଖାଦ୍ୟ ଓ ପାଣି ପିଇବା ।

୨. ଶୁଦ୍ଧି ଘରରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ପରେ, ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ନେଉଥିବା ଚୁଡ଼ାଘସା, ହୁଡୁମ୍ବାଦି ଖାଦ୍ୟ ।

ଜଳକା. ଆଖି ଝଲସି କିଛି ନ ଦିଶିବା ।

ଜଳଙ୍ଗ. ମାଛ

ଜଂଜିର. ଝଂଜିର, ଜଞ୍ଜିରି ।

ଜଳଖିଆ. ସକାଳ ଖାଇବା, ଲଘୁ ଆହାର ।

ଜଳଯନ୍ତ୍ର. ୧ ଖଟ ବା ସିନ୍ଦୂକ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରକୁ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଉଠି ନପାରିବା ପାଇଁ, ଏହାର ଗୋଡ ତଳେ ରଖାଯାଇଥିବା ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ପଥର କୁଣ୍ଡି ।

୨. ତ୍ରିକାଠିଆରେ ତିନିଟି ମାଠିଆ ରଖି ପ୍ରଥମ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାଠିଆରେ ବାଲି ଓ ଅଙ୍ଗାର ପୂରାଇ ପାଣିଛଣା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

ଜଳଲାଗି. ଶିବଙ୍କ ଉପରେ ବେଲପତ୍ର ସହିତ ପାଣି ଢାଳିବା କର୍ମ ।

ଜଳଶାୟୀ. ଜଳଛାୟା । ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେଲେ, ଲୋକେ ଶିବ ଲିଂଗକୁ ଜଳଶାୟୀ କରିଥାନ୍ତି । ଏପରି କଲେ ବର୍ଷା ହୁଏ ବୋଲି ଧାରଣା ରହିଛି ।

ଜଳସେକ. ଉଷୁମ ପାଣିରେ କପଡା ବୁଡାଇ, ଜଖମ ସ୍ଥାନରେ ଦିଆଯିବା ବାମ୍ଫ ସେକ ।

ଜଳାକବାଟି. ମାଟିଘରର ବାହାର କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଛୋଟ ଝରକା । କେବଳ ବାୟୁ ଚଳାଚଳ ପାଇଁ ନିର୍ମିତ । ଅତି ଅଣଓସାରିଆ କାଠ ରେଲିଂ ଦେଇ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଜଳୀ. ୧. ପାଣି ଜମୁଥିବା ଖାଲୁଆ ଜମି ।

୨. ପରିଖା, ଗଡଖାଇ, ଗଡ ଚାରିପାଖରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଇ ।

ଜହର. ପ୍ରାଣ ନାଶକ ଭୟଙ୍କର ବିଷ ।

ଜହରି. ୧. ବିଷ ବେପାରୀ ।

୨. ଅତି ରାଗୁଆ ।

ଜହୁରି. ୧. ମଣି, ମୁକ୍ତା ଚିହ୍ନୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

୨. ମଣି ମୁକ୍ତାଦିର ବ୍ୟବସାୟୀ ।

ଜହ୍ନପକ୍ଷ. ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ, ଆଲୁଅ ପକ୍ଷ ।

ଜହ୍ନବୁଢାହେବା. କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀରେ ଚାନ୍ଦ ପୂଜା ସମୟ ବିଳମ୍ବିତ ହେବା ।

ଜହ୍ନି. ଲତାରେ ଫଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପରିବା । ସଂଜବେଳେ ଏଥିରେ ହଳଦିଆ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଗୋଟିକିଆ ଫଳିଲେ ଏହା ବଡଜହ୍ନି ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫଳିଲେ ଏହା ପେଣ୍ଡିଜହ୍ନି ।

ଜହ୍ନିଓଷା. ଭାଦ୍ରବ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଠାରୁ ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିତ କୁମାରୀମାନଙ୍କ ବ୍ରତ । ସଂଜବେଳେ ଚଉରା ମୂଳରେ କୁମାରୀମାନେ ଜହ୍ନିଫୁଲ ବସାଇ ମୁରୁଜ ପକାଇ କୋଠି କରନ୍ତି ଏବଂ ମୁଠେ ଚାଉଳ ରଖନ୍ତି । ଏହାପରେ ବାପା ଓ ଭାଇଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ମନାସି ଏଗୁଡିକୁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି କୁବାଇ ଖେଳନ୍ତି । କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଚାନ୍ଦ ପୂଜା ପରେ ଏଇ ଓଷା ଶେଷ ହୁଏ ।

ଜହ୍ନିଖାଇ. ଦଶହରା ସମୟରେ ପୁରୀର ସାଇ ଜାତରେ ବାହାରୁଥିବା ଏକ ଦେବୀ, ଦଶହରାରେ ଏହାଙ୍କୁ ପାଣିରେ ବିସର୍ଜନ କରାଯାଏ ।

ଜାଆ. ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଜାଆଁବାଳ. ଜନ୍ମକେଶ, ଜନ୍ମବେଳରୁ ଶିଶୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଜନ୍ମିଥିବା ବାଳ ।

ଜାଆଁବାଳ ପଢ଼ିବା. ମାନସିକ କରାଯାଇଥିବା ଶିଶୁର ଜନ୍ମବାଳକୁ କୌଣସି ଦେବଦେବୀ ପୀଠରେ ପୂରା ଲଣ୍ଡା କରିବା ।

ଜାଆଁଳ. ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭରୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମାଛଛୁଆ । ଏମାନେ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି ।

ଜାଆଁଳା. ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭରୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଜନ୍ମିତ ଦୁଇ ସନ୍ତାନ ।

ଜାଇ. ୧. ଧଳା ରଙ୍ଗର ବାସନାଥିବା ଏକ ପାଖୁଡିଆ ଫୁଲ ।

୨. କଞ୍ଚାମୁଗ ରଗଡା ହୋଇ ଚୋପା ଛଡା ଯାଇଥିବା ଡାଲି ।

୩. ଏକ ପ୍ରକାରର ତୃଣ, ଏଥିରେ ସପ, ଫଟି ଓ ବିଞ୍ଚଣାଦି ତିଆରି କରାଯାଏ ।

ଜାଇଦ୍ରମ. ଜାଇଫଳର ଚୋପା ଉପରେ ଜାଲ ପରି ମାଡିଥିବା ପତଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ମସଲା ।

ଜାଇଫଳ. ଏକ ମସଲା ଜାତୀୟ ଫଳ ବିଶେଷ । ଏହାକୁ ଘୋରି ଚନ୍ଦା ଜାଗାରେ ବୋଳିଲେ କେଶ କଅଁଳେ । ଖିଲିପାନ ଓ ଭାଙ୍ଗରେ ଏଇ ମସଲା ପକାଯାଏ ।

ଜାଇବଡି. ବିବାହ, ବ୍ରତ ପ୍ରଭୃତିରେ

କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଉଥିବା ଜାଇ ଓ ବଡି ।

ଜାଇରଗଡା. ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ଶୁଭ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପୂର୍ବରୁ ନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶୁଭବେଳ ଦେଖି ଜାଇ ରଗଡିବା ଏବଂ ବଡି ପ୍ରସ୍ତୁତି କରିବା ନାରୀ ଆଚାର ।

ଜାଉ. ଖିରିସା । ମାଣ୍ଡିଆ, ଯଅ, ଚାଉଳକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି ପାଣି ଦେଇ ରନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ହାପୁରି ଖିଆଯାଏ ।

ଜାଉଆ. ୧. ଅତି ନରମା ପେଜୁଆ ଭାତ ।
୨. ଜାଉ ଭଳି କୋମଳ ଓ ପତଳା ।

ଜାଉଁଳି. ୧. ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ବା ଗାମୁଛାର ଦୁଇ ପାଖରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦୁଇଟି ବୁଜୁଳା ।
୨. ସମ ଉଚ୍ଚତା, ସମ ଚଉଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ କବାଟ ।

ଜାଉଁଳିବନ୍ଧା. ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇଗୋଟି ପୁଡା ବନ୍ଧାଯିବା ବସ୍ତ୍ର ।

ଜାଉଁଳିବେତ. ଏକାଠି ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦୁଇଗୋଟି ବେତ ।

ଜାଗର. ଶିବରାତ୍ରି ଉତ୍ସବ, ଯାତ୍ରା । ଏହା ଫାଲଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଡେ । ଶିବ ଭକ୍ତମାନେ ଉପବାସ କରନ୍ତି, ରାତିରେ ଦୀପ ଜଳାନ୍ତି । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିରେ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଉପରକୁ ମହାଦୀପ ଉଠେ ।

ଜାଗର ଯାତ୍ରା. ଫାଲ୍‌ଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ହେଉଥିବା ଶିବରାତ୍ରି ଉତ୍ସବ । ଦିନସାରା ଉପବାସ, ଶିବ ଉପାସନା ପରେ ରାତିସାରା ଉଜାଗର ରହି ଲୋକେ ଦୀପ ଜଳାନ୍ତି । ଶିବ ମନ୍ଦିର ଉପରକୁ ମହାଦୀପ ଉଠାଯାଏ ।

ଜାଗରଜାଳିବା. ଶିବ ରାତ୍ରିରେ ଶିବମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଜାଗ୍ରତ ରହି ସାରା ରାତି ଦୀପ ଜଳାଇବା ଓ ଜଗି ବସିବା ।

ଜାଗରଦୀପ. ଶିବ ରାତ୍ରିରେ ମନ୍ଦିର ଉପରକୁ ଉଠାଯିବା ଦୀପ ଓ ରାତିସାରା ଜଳାଯିବା ଦୀପ ।

ଜାଗାଘର. ୧. ସଂଗୀତ, କସରତ ଓ ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟାର ଆଖଡା ଘର ।
୨. ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସଂଜବେଳେ ମଉଜ ମଜଲିସ୍ କରୁଥିବା ଘର ।

ଜାଗାପିଲା. ଜାଗା ଆଖଡାରେ କୁସ୍ତି କସରତ, ସଂଗୀତ, କୀର୍ତ୍ତନାଦି ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଯୁବକ ।

ଜାଗାସାଙ୍ଗ. ଆଖଡା ଘରର ସାଥୀ ।

ଜାଗିରି. ୧ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା କାମ ପାଇଁ ବେତନ ବଦଳରେ ପାଇଥିବା ଜମି ।
୨. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ନିଷ୍କର ଭୂମି ।

ଜାଗିରିଖିଆ. ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜାଗିରି ଜମିର ଭୋକ୍ତା ବା ଜାଗିରି ଭୋଗକାରୀ ।

ଜାଗିରିଦାର. ଜାଗିରି ଭୋକ୍ତା ।

ଜାଗୁଳାଈ. ୧. ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀ, ଯୋଗିନୀ ।
୨. ଶ୍ରାବଣ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀରେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପିଠା ଭୋଗ ଖାଉଥିବା ଦେବୀ ।

ଜାଗୁଳାଇ ପଞ୍ଚମୀ. ଜାଗ୍ରଦ୍ ଗୌରୀ ପଞ୍ଚମୀ; ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚମୀ, ଜାଗୁଳାଇଙ୍କ ପିଠା ଭୋଗ ଖାଉଥିବା ଉତ୍ସବ ।

ଜାଗୁଲି. ପତୁଲି, ମହଣା, ବସାଦହି ବସାଇବା ନିମିତ୍ତ ଚଉଡାମୁହାଁ ମୋଟାଳିଆ ମାଟିପାତ୍ର ।

ଜାଡ. ଶୀତ, ଥଣ୍ଡା ।

ଜାଡଦିନ. ଶୀତଦିନ ।

ଜାଡଲୁଗା. ଶୀତବସ୍ତ୍ର, ଘୋଡିହେଲା ।

ଜାଡୀ. କାଲୁଣୀ, ମୂକ ନାରୀ ।

ଜାଡ଼ୀଖାନି ଓଷା. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ଆଚରିତ ବିଷ୍ଣୁବ୍ରତ, ରାଇଦାମୋଦର ପୂଜା, ଦାମୋଦର ବ୍ରତ ।

ଜାଡୁଆ. ୧. ଖନା, ଜଡ, କାଲ, ମୂକ ଲୋକ ।

୨. କାଳିସୀ । ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଗୋଠ ସମୟରେ କେତେକଙ୍କୁ ଜାଡୁଆ ଲାଗେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କାଳିସୀ ସବାର ହୁଏ, ସେମାନେ ତାତିଲା ନିଆଁରେ ଚାଲନ୍ତି ।

ଜାତ. ୧. ଯାତ, ଯାତ୍ରା ।

୨. ବହୁଜନ ଗହଳି ଥିବା ମେଳା ମହୋତ୍ସବ ।

୩. ନାଟ ତାମସା

୪. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବିବିଧ ଉତ୍ସବ ।

ଜାତକ. ୧. ଜନ୍ମ ପତ୍ରିକା, କୋଷ୍ଠି ।

୨. ଜନ୍ମିତ ପିଲାର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପତ୍ରିକା ।

ଏହା ତାଳ ପତ୍ରରେ ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଜନ୍ମ ସମୟ, କାଳ, ରାଶି, ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଲେଖାଯାଇଥାଏ ।

ଜାତକ ଦେଖିବା. ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଜାତକକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ।

ଜାତକ ମେଳ. ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ବିବାହ ପାଇଁ ଉଭୟଙ୍କର ଗ୍ରହ, ଲଗ୍ନ, ରାଶି ପ୍ରଭୃତି ମିଳାଇବା ।

ଜାତକର୍ମ. ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କାରରେ ଦଶକର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ସଂସ୍କାର । ଦଶବିଧ କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ଅଥବା ବ୍ରତଘର ସମୟରେ କରାଯାଉଥିବା ସଂସ୍କାର ।

ଜାତକ ସୁଝିବା. କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ଗଣନା କରି ବିବାହ ଅନୁକୂଳ ହେବା ।

ଜାତିଆ. ଉନ୍ନତ ମାନର ।

ଜାତିଆଣକାମ. ଜାତିକାମ, ହାଟୁଆ ଜାତିର ସାମାଜିକ ବୈଠକ, ଭୋଜି ।

ଜାତିଆଣସଭା. ଏକ ଜାତି ବା ପାଟକ ବର୍ଗର ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାର ବିଚାର ନିମିତ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସଭା ।

ଜାତିପାଟକ. ହାଟୁଆ ଜାତିର ସମସ୍ତ ପାଟକ ।

ଜାତିପୁଅ. ନିଜ ଜାତିର ପିଲା ।

ଜାତିଭାଇ. ୧. ଏକ ଜାତିର ଲୋକ ।

୨. ସମାନ ପାଟକ ।

ଜାତିଭାତ. ଭାଇଭାତ । ବିବାହ, ମଡା, ମୃତିକିଆଦିରେ ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୋଜି, ଜାତିଭୋଜି ।

ଜାତିଯିବା. କୁକର୍ମ କରିବା, ଅପର ଜାତିରେ ବିବାହ କରିବା, ଅଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତି ସଂପୃକ୍ତ ଜାତିରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବା ।

ଜାତିହରାଇବା. ୧. ନିଜ ଜାତିରୁ ବାହାରିବା ।

୨. ନିଜ ଧର୍ମ ଛାଡି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ମିଶିବା ।

ଜାତିହେବା. ଜାତି ହରାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି, ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଜାତିଭାତ ଦେଇ ପୁଣି ନିଜ ଜାତିରେ ମିଶିବାର ଅଧିକାର ପାଇବା ।

ଜାଦୁ. ୧. କୁହୁକ, ଭେଲିକି, ମାୟା, ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା, ହଟ, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ।

୨. ଚର୍ମରୋଗ ।

ଜାଦୁକରିବା. ୧. କୁହୁକ କରିବା ।

୨. ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ବଶୀକରଣ କରିବା ।

ଜାଦୁଘର. ପୁରୁଣା ଜିନିଷର ସଂଗ୍ରହାଳୟ ।

ଜାଦୁବିଦ୍ୟା. କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା, ତନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା, ଭୋଜବାଜୀ, ହାତସଫେଇ, ବଶୀକରଣ ବିଦ୍ୟା ।

ଜାନୁଘଣ୍ଟ. ଜାନୁରେ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧି, କ୍ଷତ୍ରିୟ ବେଶରେ ବୁଲି ବୁଲି ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ନର୍ତ୍ତକ ସଂପ୍ରଦାୟ ।

ଜାନୁଘଣ୍ଟିଆ. ଜାନୁରେ ଘଣ୍ଟି ବାନ୍ଧି ବୁଲି ବୁଲି ନାଚ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଭିକ୍ଷା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଜାପଟ. ଗଦାମଡା ହୋଇଥିବା ଧାନ ଉପରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ମୁଦ ।

ଜାବପଡିବା. ବାତ ରୋଗ ହେତୁ ହାତ ମୁଠା ହୋଇଯିବା, ମୂର୍ଚ୍ଛା ହେତୁ ଦାନ୍ତ ଚାପି ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ଜାମଦାନି. ୧. ବୁଣା ହେବା ବେଳରୁ ସରୁ ସରୁ କଣାଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ସୂତାଲୁଗା ।

୨. ଫୁଲପକା ତନ୍ତବୁଣା ସୂତାଲୁଗା ।

ଜାମାଜୋଡ. ଲୁଗା ଓ ଚଦର, ପୋଷାକସଜା, ଛତା ଜୋତା ପିନ୍ଧି ବାହାରିବା ।

ଜାମୁକି. ବାଣୁଆମାନେ ବନ୍ଧୁକ ନଳିରେ ନିଆଁ ଗୁଞ୍ଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କତା ଦଉଡା ।

ଜାମୁକିନଳି. କତା ଦଉଡା ଦ୍ୱାରା ନିଆଁଲଗା ଯାଉଥିବା ନଳିଥିବା ବନ୍ଧୁକ ।

ଜାମୁଡାଳିନାଚ. ଶବର ଶବରୁଣୀଙ୍କ ନାଚ, କେଳାର ହାବୁଡାନାଚ । ଏଥିରେ କେଲୁଣୀ ଓ ଶବରୁଣୀ ହାତରେ ଜାମୁଡାଳ ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଜାର(ଲ)ମହୁରା. ଚରଡ ପକ୍ଷୀ ପେଟରୁ ବାହାରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର କଳା-ହଳଦିଆ ମିଶା ଟାଣୁଆ ପଦାର୍ଥ । ସାପକାମୁଡା ଜାଗାରେ ଏହାକୁ ଲଗାଇଦେଲେ ଏହା ବିଷ ଶୋଷି ନିଏ । ସାପ ବିଷ ଟାଣି ସାରିଲେ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରୁ ଏହା ଆପେ ଖସିପଡେ ।

ଜାଲ. ୧. ଜୀବଜନ୍ତୁ, ମାଛ ପ୍ରଭୃତି ଧରିବା ପାଇଁ ସୂତା ତିଆରି ଫାନ୍ଦ ।

୨. ଫାଶ

୩. ବୁଢିଆଣୀ ସୂତା

୪. କେଉଟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଭଉଁରୀ ଜାଲ ।

ଜାଲତି. ୧. ଛୋଟ ଜାଲ ।

୨. ଫଳକୁ ବାଦୁଡି କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗଛରେ ଘେରା ଜାଲ ।

୩. ଫଳ ତୋଳିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିବା ଲଗି ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଲପାଚିଆ, ଖୁଣ୍ଟୁଣି ।

୪. ବାଆଁରା, ଗୋରୁ, ବାଛୁରିଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧାଯିବା ତୁଣ୍ଡି ।

ଜାଲପୋଳୁହ. ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ତିନି କାଠିଆ ଛକି ଓ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଜାଲ ।

ଜାଲଫାଶ. ୧. ଜାଲଫାନ୍ଦ, ଜାଲର ଘରା ।

୨. ଫାଶ ଲାଗିଥିବା ଜାଲ, ଏହାର ଦଉଡାକୁ ଭିଡିଲେ ଏହା ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାଏ ।

ଜାଲବାଡ. ୧. ମାଛ ଡେଇଁ ନଯିବା ପାଇଁ ଜଳାଶୟ ସୀମାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଜାଲର ଘେର । ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଏଇ ଜାଲ ଟଙ୍ଗାଯାଇଥାଏ ।

ଜାଲମୁଣା. ଜାଲ ତିଆରି ଥଳି, ମୁଣି, ଗାଞ୍ଜିଆ ।

ଜାଲି. ୧. ସୁନାରୁପାର ତାରକସୀ କାମ ।

୨. ଜାଲ ଭଳି ପତଳା ଆବରଣ ।

୩. ଛୋଟ ଛୋଟ କଣାଥିବା ଜାଲ ।

୪. ଝରକା, ଜଳାକବାଟି ।

୫. ଘରର ଛପର ବତାସରେ ଉଡି ନଯିବା ପାଇଁ ନଡା ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବତା ।

ଜାଲିଆ. ୧. ଜାଲ ଦ୍ୱାରା ମାଛ ମାରୁଥିବା ଲୋକ, କେଉଟ ।

୨. ଠକ, କପଟିଆ ।

ଜାଲିକାମ. ତାରକସୀ କାମ ।

ଜାଲିଚଟୁ. ଝାଞ୍ଜରା, କଣାଥିବା ଗୋଲିଆ ଓ ବେଣ୍ଟଲଗା ଚଟୁ । ପିଠା ଛାଣିବା ପାଇଁ ଏଇ ଚଟୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଜାଲିନଥ. ନାରୀମାନେ ନାକରେ ବାଁପଟେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଜାଲିକାମକରା ନୋଥ ।

ଜିଅଳ. ୧. ବନିଶୀ ଖଡା ।

୨. ବନିଶୀ କଣ୍ଟାରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଜୀଅନ୍ତା ମାଛ ।

୩. ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହାକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ ମରାଯାଇଥିବା ଜୋକିଆ କଣ୍ଟା ।

ଜିଉନ୍ତିଆ. ୧. ଅଶିଣ କୃଷ୍ଣ ୭ମୀ, ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀରେ ପାଳିତ ବ୍ରତ । ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣ ୭ମୀରେ ନାରୀମାନେ ଭାଇ ଜିଉନ୍ତିଆ ଓଷା କରନ୍ତି ଓ ଭାଇର ମଙ୍ଗଳ ମନାସ କରନ୍ତି । ଭାଇ ଏମାନଙ୍କୁ ନବବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ୬ଷ୍ଠୀରେ ପୁଅ ଜିଉନ୍ତିଆ ପୁତ୍ରବତୀ ନାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ହୁଏ ଏବଂ ଏମାନେ ଏକଗଣ୍ଠିବିଶିଷ୍ଟ ସୂତାକୁ ରକ୍ଷାକବଚ ରୂପେ ବେକରେ ପକାନ୍ତି ।

୨. ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ବ୍ରତ ।

୩. ଜିଉନ୍ତିଆ ଓଷାରେ ନାରୀମାନେ ବେକରେ ପକାଉଥିବା ଏକଗଣ୍ଠିଆ ସୂତା ।

ଜିତାଷ୍ଟମୀ. ଆଶ୍ୱିନ ମାସର କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ, ମୂଳାଷ୍ଟମୀ, ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଦୁତିବାହନ ପୂଜା ହୁଏ । ସନ୍ତାନବତୀ ନାରୀମାନେ ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ଏଇ ଓଷା ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ଜିଭା. ୧. ଶଗଡ ଦଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଫଳି ।

୨. ଘଣାର ଗଣ୍ଡିରେ କତୁରୀକୁ ଘେରିଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତାକାର କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଘଣା ଗଣ୍ଡିର ଚାରିପଟେ ବୁଲୁଥାଏ ।

ଜୀଉଆଣିବା. ୧. ଚେତା ଫେରାଇ ଆଣିବା, ଚେତା କରାଇବା ।

୨. ମଲା ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଛାଇ ଡାକିବା ପ୍ରଥା । ମଲା ଲୋକର ଆତ୍ମୀୟମାନେ ସରୁବାଲିକୁ ସମାନ କରି ଏହା ଉପରେ ଦୀପଜାଳି ଗୋଟାଏ ହାଣ୍ଡି ଉଗୁଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ହାଣ୍ଡିକୁ କାଢି, ବାଲିରେ ପଡିଥିବା ଚିହ୍ନକୁ ଦେଖି ମଲାଲୋକର ସ୍ଥିତି କହି ପାରନ୍ତି । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଲୋକପ୍ରଥା ।

ଜିଭିଗଜା. ଏକ ପ୍ରକାର ମିଠା ଗଜା ।

ଜୀଭି. ଜାହାଜର ମାସ୍ତୁଲ ସହିତ କଣିକିଆ ଭାବରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପାଲ ।

ଜୁଅ. ୧. ସାତମଙ୍ଗଳା ଭିତରେ ନବ ଦମ୍ପତିଙ୍କର କଉଡି ଖେଳ ।

୨. ପଣ ରଖି ଖେଳାଯିବା, ପଶା ଖେଳ, ଦ୍ୟୁତ କ୍ରୀଡା, ଜୁଆଖେଳ ।

ଜୁଆ. ୧. ଜୁଆଖେଳ ।

୨. କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଲୁଣ, ମସଲା, ତେଲ ଦେଇ ଆଚାର କରିବା ।

୩. ଶଗଡ ବା ହଳର ଜୁଆଳି ।

୪. ଦହି ବସାଇବା ପାଇଁ ଆଉଟା ଦୁଧରେ ପକା ଯାଉଥିବା ମହି ।

ଜୁଆଇଁ. ଜ୍ୱାଇଁ, ଜୋଇଁ, କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ, ନବ ବିବାହିତ ବର ।

ଜୁଆଇଁ ଡାକରା. ଜ୍ୱାଇଁ ଡାକରା, ଜୋଇଁ ଡାକରା, ଜ୍ୱାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ଶଶୁରଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଜାମାତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନସୂଚକ ବରଣ ।

ଜୁଆଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ. ୧. ଜୋଇଁ ବା ଜ୍ୱାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । କୌଣସି ବିଶେଷ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଶଶୁର ଘର ତରଫରୁ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଏଥିପାଇଁ ନୂଆଲୁଗା ଓ ୨୫ଟି ଗୁଆ ପଠାଇ ଦିଆଯାଏ ।

୨. ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଭାବୀ ଜାମାତାଙ୍କୁ ବିବାହ ନିମିତ୍ତ ସବାନ୍ଧବ, ସକୁଟୁମ୍ବ ଆସିବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଏଥିପାଇଁ ଶଶୁରଘର ତରଫରୁ ଶଙ୍ଖୁଆ, ବାରିକ, ମହୁରିଆ ଓ ବାଜାବାଲା ନେଇ ଜଣେ ବରଧରା ଯାଏ । ସାଙ୍ଗରେ ନୂଆ ଥାଳିରେ ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ମହାପ୍ରସାଦ, ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର, ଚନ୍ଦନ, ନୂଆଲୁଗା ଜୋଡ ପ୍ରଭୃତି ନେଇଥାଏ ।

ଜୁଆଇଁବେଭାର. ଜ୍ୱାଇଁବେଭାର । ଶଶୁର ଘରେ କୌଣସି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେବା ପରେ ଶଶୁରଘର ତରଫରୁ ଜାମାତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବିବିଧ ଉପଢୌକନ, ନବ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଉପହାର ।

ଜୁଆଇଁ ଭୋଜନ. ଜୋଇଁ /ଜ୍ୱାଇଁ ଭୋଜନ । ଶଶୁର ଘରେ ଜାମାତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅତି ମହାର୍ଘ ଭୋଜନ ।

ଜୁଆଇଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା. ଜୋଇଁ / ଜ୍ୱାଇଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା । ଜୋଇଁଙ୍କୁ ଶଶୁର ଘରେ ଚରମ ଆତିଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ, ନବବସ୍ତ୍ରାଦି ଦାନ, ମହାର୍ଘ ଭୋଜନ ପ୍ରଦାନ ଓ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ମାନ ।

ଜୁଆଇବା. ୧. ଆମ୍ବୁଲ, ତେନ୍ତୁଳି, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ତେଲ ମସଲା, ଲୁଣାଦି ଦେଇ ପାଗ କରିବା ।

୨. ତେଲ, ଘିଅ ଦେଇ ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆକୁ ସଡ କରିବା ।

ଜୁଆକଉଡ଼ି. ବିବାହ ପରେ ବର-କନ୍ୟାଙ୍କ କଉଡ଼ିଖେଳ କର୍ମ, ପରିହାସୀ ନାରୀମାନେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଜୁଆକଉଡ଼ି ଖେଳାଇଥାନ୍ତି ।

ଜୁଆଚୋର. ଜୁଆଖେଳରେ ଠକୁଥିବା ଲୋକ, ଅତି ଠକ, ଗାଳି ବିଶେଷ ।

ଜୁଆଣିପାଣି. ମନ୍ତ୍ରପାଣି, କାଟପାଣି । ପେଟ ଟାଣିବାକୁ ଭଲ କରିବା, କାହାକୁ ବଶ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇ ପାଣି ପକାଯାଏ ।

ଜୁଆଣି ଅର୍କ. ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ତୃଣର ମୂଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଏହାର ବିଶେଷ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ରହିଛି ।

ଜୁଆଳକଣ୍ଟିଆ. ହଳ ବା ଶଗଡରୁ ଫିଟି ଫିରିକିଯାଇ ଧରା ଦେଉ ନଥିବା ତରକା ବଳଦ ।

ଜୁଆଳି. ଲଙ୍ଗଳ, ଶଗଡର ଅଗରେ ବନ୍ଧାଯିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ ଯାହାକୁ ବଳଦ, ପୋଢଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଲଦାଯାଏ । ଶଗଡ ଜୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କଣାରେ ବାକୁଲି ପଶିଥାଏ । ହଳ ଜୁଆଳିର ଦୁଇମୁଣ୍ଡର ବାହାର ପାଖରୁ

ହାତେ ଛାଡି ସଅଳ ଲାଗିଥାଏ । ସଅଳରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡି ହେଉଛି ସଅଳଦଉଡି । ଏହାଦ୍ୱାରା ବଳଦର ବେକକୁ ଜୁଆଳିରେ ବନ୍ଧାଯାଏ । ହଳ ଜୁଆଳିର ମଝିରେ ଜୁଆକିଳା ଥାଏ । ଏଥିରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଆନ୍ଧ ଦଉଡିରେ ଲଙ୍ଗଳର ଈଶ ପଶାଇ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଜୁଇ. ଶବଦାହ ପାଇଁ ମଶାଣିରେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗାଡ ଯେଉଁଥିରେ ଚିତା ନିଆଁ ଜଳେ ।

ଜୁଇଗାଡ. ଚିତା ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ମଶାଣିରେ ଶବପୋଡା ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ ଗାଡ଼ ।

ଜୁଉଳି. ଜୋହଳ, ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହାକୁ ସ୍ଥିର ରଖିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ ଘରା ଓ ଏହା ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ଜୁଡା. ନାରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଖୋଷା, ମୁଣ୍ଡର କେଶ ବିନ୍ୟାସ । ଏଗୁଡ଼ିକ ବିବିଧ । ବେଣୀ ପକାଇ, ଖୋଲା କରି, ସିଧା କରି, ବଙ୍କା କରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ କେଶ ବିନ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।

ଜୁଡା ପକାଇବା. ଜୁଡା ପାରିବା, ଜୁଡା ବାନ୍ଧିବା, କେଶ ସଜ୍ଜା, କେଶ ବିନ୍ୟାସ ।

ଜୁଡି. ୧ ଦୁଇ, ଯୁଗଳ, ଯୋଡି ।

୨. ଦୁଇଟି ଘୋଡା ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯାଉଥିବା ଘୋଡାଗାଡ଼ି ।

ଜୁଣ. ମନ୍ଦୁରା, ମସିଣାଦି ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତୃଣ ବିଶେଷ ।

ଜୁଣମସିଣା. ଜୁଣରେ ତିଆରି ମସିଣା ବା ମନ୍ଦୁରା ।

ଜୁଲ୍ପି. ୧. କଲି । ଆଖି କଣ ଓ କାନ ମଧ୍ୟରେ ଲମ୍ବିଥିବା କେଶଗୁଛ ।

୨. କପାଳରୁ କାନମୁଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା; କେଶଗୁଚ୍ଛ ।

ଜୁଳି. ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ସରୁ ନାଳି ବା ମାହାରା ।

ଜୁଳିକି. ୧. କିଳିଣୀ, ଛିଟିକିଣି, ହୁଡୁକା, କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

୨. ଛନ୍ଦଣି, ଦୁଷ୍ଟଗାଇ ଦୁହିଁବା ସମୟରେ ତାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ତା'ର ଆଗ ବା ପଛ ଦୁଇଗୋଡକୁ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଫାଶ ଦଉଡି ।

ଜୁହାର. ଦଣ୍ଡବତ, ନମସ୍କାର, ଯୋଡ ହସ୍ତରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ।

ଜେରା. ଧମକେଇ ପଚାରିବା ।

ଜେଉଟ. ଅଳ୍ପ ଅମ୍ଳଯୁକ୍ତ ଫଳ ଓ ତାହାର ଗଛ । ଆତ ପରି କୁଞ୍ଚିତ ଫଳ, ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଖିଆଯାଏ, ଏହା ଖାଇଲେ ବାୟୁ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ନାଶ ହୁଏ ।

ଜେଗାଘର. ପୁରୀରେ ଥିବା କୁସ୍ତି, କସରତ, ନାଟ ତାମସାର ତାଲିମ ଘର । ଏହା ରାଜା ଅଙ୍ଗିନା, ବକ୍ସିଅଙ୍ଗିଲା, ବଡତି ଏବଂ ବହୁମାନ ଭେଦରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ।

ଜେଜେ. ବାପାଙ୍କର ବାପା । ଠାକୁର ବାପା ।

ଜେଜେ କରିବା. ଭୂଇଁରେ ମଥା ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କରିବା ।

ଜେଜେକାର. ଜୟଧ୍ୱନି, ସ୍ତୁତି ବାଚନ ।

ଜେଜେନାନୀ. ପିଇସୀନାନୀ, ବାପାଙ୍କ ଭଉଣୀ ।

ଜେଜେ ବା(ବାପା). ବାପାଙ୍କ ବାପା ।

ଜେଜେ ମା. ପିତାମହୀ, ବାପାଙ୍କ ମାଆ ।

ଜେଠାପା. ଦଦେଇ, ବଡ଼ବାପା ।

ଜେଠଶଶୁର. ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡବାପା ।

ଜେଠଶାଶୁ. ଦେଠେଇଶାଶୁ, ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶାଶୁଙ୍କ ବଡ ଯାଆ ।

ଜେଠା. ବାପାଙ୍କ ବଡଭାଇ, ବଡବାପା ଦଦେଇ ।

ଜେଠେଇ. ଦଦେଇଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ଦେଠେଇ ।

ଜେଠାଇମା. ବାପାଙ୍କର ଦେଠେଇ ।

ଜେଠାପୁଅ. ବାପାଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ପୁଅ, ଦଦେଇ ପୁଅ ।

ଜେଠାଶୁର. ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦଦେଇ, ବଡ଼ବାପା ।

ଜେମା. ରାଜାଝିଅ, ରାଜକୁମାରୀ, ଜେମାଦେଈ ।

ଜୋଅଳ. ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ରହିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ କରାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ଘରା ଓ ଏହା ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଜୋକିଆ କଣ୍ଟା ।

ଜୋକା. ୧. ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ଦାନ୍ତ ମୂଳରେ ହୋଇଥିବା ଫୁଲା ।

୨. ଦୋମୁନିଆଁ ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ।

ଜୋକାଠି. ତନ୍ତରେ ଲୁଗାବୁଣା ବେଳେ ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଭରଣି ସୂତାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡକୁ ଟାଣିସୂତା ସହିତ ଟାଣି କରି ରଖାଯାଏ ।

ଜୋଖମୁହଁ. ଜୋଡମୁହଁ ।

ଜୋଗଣ. ରାଜାଙ୍କର ମଣୋହି ଭୋଜନ ।

ଜୋଗଣହାରୀ. ୧. ରାଜାଙ୍କ ରାନ୍ଧୁଣିଆ ।

୨. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ ସୁଆର, ଏମାନେ ରୋଷେଇ ପାଇଁ ପରିବା କଟା ବେସରବଟା କାମ କରିଥାନ୍ତି ।

ଜୋଗା. ଯୋଗ୍ୟ, ପାରଙ୍ଗମ ।

ଜୋଗାଡ. ୧. ଝିଅ ଶାଶୁଘର ଯିବାବେଳେ ବାପଘରୁ ତା ସହିତ ଯିବା ଭାରଥୋର ।

୨. ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ରନ୍ଧା ପାଇଁ ବିବିଧ ଉପକରଣରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୩. ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର ।

ଜୋଟଜାଟ. ୧. ଯୋଗାଡଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ମିଳାମିଶା, ମିଳନ ।

ଜୋଡବାନ୍ଧିବା. ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଜୋଡା, ଜୋଡା କରିବା ।

ଜୋଡବିଜୋଡ. ୧. ଅସଜଡା, ଏକ ଜୋଡାର ଏକ ବସ୍ତୁ ସହିତ ରଖାଯାଇଥିବା, ଅଗମୂଳ କରି ରଖାଯାଇଥିବା ।

ଜୋଡମୁହଁ. ଜୋଡା ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ଏକାଠି କରିବା ।

ଜୋଡା. ୧. ପତିପତ୍ନୀ ।

୨. ହଳେ ପଶୁ ।

୩. ଏକ ବସ୍ତୁ ଭଳି ଅନ୍ୟ ଏକ ବସ୍ତୁ ।

୪. ପିନ୍ଧା ଲୁଗା ଓ ଓଢା ।

ଜୋଡା ଦିହୁଡି. ଯୁଗ୍ମ ମଶାଲ, ଯାଉଁଳି ମଶାଲ ୀ ଦୁଇ ଶାଖା ଥିବା ମଶାଲ, ରାଜାଙ୍କ ପଟୁଆରରେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଜଳାଯାଉଥିବା ମଶାଲ ।

ଜୋଡି. ଦୁଇ, ଯୁଗଳ ।

୨. ବଗିରେ ଲାଗିଥିବା ଦୁଇଘୋଡା ।

୩. ଅଣ ଓସାରିଆ ଜଳାଶୟ ।

ଜୋଡିନାଗରା. ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ ବାଦ୍ୟକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଉଥିବା ଦୁଇଟି ନାଗରା ।

ଜୋଡିବସିବା. ୧ ପଶା ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଜଣେ ଖେଳାଳିଙ୍କର ଦୁଇଟି ଗୋଟି ଏକାଠି ବସିବା ।

୨. ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସାଙ୍ଗ ହେବା ।

ଜୋଡିମହୁରି. ୧. ଜଣେ ଲୋକ ଏକ ସମୟରେ ବଜାଉଥିବା ଦୁଇଟି ମହୁରି ।

୨. ଏକ ସ୍ୱରରେ ବାଜୁଥିବା ଦୁଇଟି ମହୁରି ।

ଜୋଡି ମାରିବା. ପଛ ଦୁଇ ଗୋଡରେ ଏକ ସମୟରେ ନାତ ମାରିବା ।

ଜୋତ. ୧. ଯାଡ଼୍ଁଳି ଦଉଡି ।

୨. ଯୋଡ ଦଉଡି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶଗଡର ଝୁରାମୁଣ୍ଡି ସହିତ ଜୁଆଳି ଏବଂ ହଳର ଜୁଆଳି ସହିତ ଈଷକୁ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।

୩. ବିଲରୁ ଖଳାକୁ ଧାନହଳା ବାନ୍ଧି ଆଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡି ।

୪. ପ୍ରଜା ଦଖଲୀ ଜମି, ରଇତି ଜମି ।

ଜୋତ ଆବାଦ କରିବା. ଜମି ଚାଷ କରିବା ।

ଜୋତାପଡିଯିବା. ଲୁହା, ପଥରରେ ଆଘାତ ପାଇ ଧାରୁଆ ଶସ୍ତ୍ରର ଧାର ପଡିଯିବା, ଧାର ମୁଣ୍ଡା ହେଇଯିବା ।

ଜୋର. ୧. ଜୋଡ, ବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟ, ନୟନଯୋଡି, ପାଣିନାଳ ।

ଜୋଲି. ଲଙ୍ଗର ପିଛିକିଳା ।

ଜ୍ଞାତି. ସ୍ୱଜନ, ସ୍ୱଗୋତ୍ର, ଆତ୍ମୀୟ, ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ।

ଜ୍ଞାତିକୁଟୁମ୍ବ. ଭାଇଆ, ପରିବାରର ଲୋକ ।

ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ. ରକ୍ତ ସଂପର୍କର ଭାଇଆ, ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବା ବନ୍ଧୁ ।

ଜ୍ଞାତିଭାଇ. ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ, କୁଟୁମ୍ବୀ; ବହୁ ପୁରୁଷରୁ ଭାଇ ଲେଖା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଜ୍ଞାନପାଇବା. ୧ କିଶୋର କିଶୋରୀ ହିତାହିତ ବୁଝିବା ଭଳି ବୟସରେ ପହଞ୍ଚିବା ।

୨. କନ୍ୟା ପ୍ରଥମ ରତୁମତୀ ହେବା ।

ଜ୍ଞାନମଞ୍ଜି. ଚାଉଳ, ଧାନାଦି ଶସ୍ୟ ।

ଜ୍ଞାନହେବା. ୧. ଚୈତନ୍ୟ ଲାଭ ହେବା ।

୨. ହେତୁ ହେବା ।

୩. ବାଳକ ବାଳିକା ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ।

ଜ୍ୟୋଷ୍ଠା. ୧. ପ୍ରଥମ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ।

୨. ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ ।

୩. ବହୁପତ୍ନୀ ଭିତରୁ ପତି ଯାହାକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ. ବାପାମାଆଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ଦେବା ନିମିତ୍ତ, ପୈତୃକ ସଂପତ୍ତିରୁ ଅନ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କଠାରୁ ବଡ ଭାଇ ପାଇବା ସଂପତ୍ତିର ଅଧିକ ଅଂଶ ।

ଝ

ଝକ୍‌ମକି. ଅରଣି ପଥର । ଦିଆସିଲି ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏଇ ପଥରରେ ପଥର ଘଷି ବା ଆଘାତ କରାଇ ତହିଁରୁ ନିଆଁ ବାହାର କରାଯାଉଥିଲା ।

ଝକା. କାଳିସୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପିନ୍ଧିଥିବା ଘାଘରା ।

ଝଗଡ଼. ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ ସ୍ନାନନୀତି ।

ଝଗଡ଼ା. କଜିଆ, କଳିତକରାଳ ।

ଝଗଡ଼ାଲଗା. କଳିହା, କଜିଆଖୋର ଲୋକ ।

ଝଗା. ଶାଢ଼ିର ସାମନାପଟ ଖୋଷଣିର କୁଞ୍ଚ ।

ଝଗୁଆ. ମାଟିବୁହା ଟୋକେଇ, ଗାଣ୍ଡୁଆ । ଏଥିରେ ମାଟି, ଗୋବରାଦି ବୁହାଯାଏ ।

ଝଙ୍କା. ଅଗଭୀର ବଡ ଟୋକେଇ, ବେତା, ବାଉଁଶ ତିଆରି ଭାତଛଣା ବେତା ।

ଝଜି. ଛୋଟଗାମୁଛା, ଝାଡଣ ।

ଝଟା. ସରୁସରୁ ଗଛର ସରୁ ଡାହି, ଝାଟି । ଝଟା କାଟି ଶୁଖାଇ ଜଳାଯାଏ ।

ଝଡା. ୧. ଭୂତ, ପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଝାଡିବା ।

୨. ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଖିଲା ଝଡା ନଡିଆ।

୩. ବର୍ଷକରେ ଥରେ ନଡିଆ ଗଛର ଅନାବଶ୍ୟକ ବାହୁଙ୍ଗା, ଶିପ, ଚଅଁରାଦି ଝାଡି ଗଛ ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

୪. ଝାଡୁକରା ଅଳିଆ ।

୫. ଗଛରୁ ଫୁଲ, ପତ୍ର, ଫଳାଦି ଝଡିବା ।

୬. ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ ବଛାବଛି ।

୭. ମାଛରୁ କାତି, କଣ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି ବାହାର କରିବା ।

ଝଡାଫୁଙ୍କା. ଡାଆଣୀ, ଚିରଗୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ଲାଗିଲେ, ଗୁଣିଆମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଓ ଡାଆଣୀ ଝଡାଇବା ପ୍ରଥା । ଘା' ପାଚିଲେ, ପେଟ ଟାଣିଲେ, କିମ୍ବା ଜର ପୀଡା ହେଲେ ଝଡାଫୁଙ୍କା କରି ରୋଗ ଭଲ କରାଯିବା ରୀତି ।

ଝଡାବେସର. ମାଛ ଭଜାରୁ କଣ୍ଟା କାଢ଼ି, ତହିଁରେ ବଟା ସୋରିଷ ଦେଇ କରାଯାଉଥିବା ତରକାରି । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଝଡାମହୁର କୁହାଯାଏ ।

ଝଣତା. ଚିଆଁ ପଖାଳ । ତବତଭାତ ଗରମ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତହିଁରେ ପାଣି ପୂରାଇ ଦେଲେ ତାକୁ ଝଣତା ବା ଚାଇଁ ପଖାଳ କୁହାଯାଏ ।

ଝବା. ୧. ଛୋଟ ମାଠିଆ ବା କଳସୀ ।

୨. ଫସଲ; କ୍ଷେତରେ ଠାଏ ଠାଏ ବହଳିଆ ଓ ଠାଏ ଠାଏ ପତଳା ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା ।

୩. ନାରୀମାନେ ମଥାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଙ୍କାର ।

ଝମକ ଝୁଣ୍ଟିଆ. ନାରୀମାନେ ଗୋଡ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଝରାଲଗା ରୁପା ଅଳଙ୍କାର ।

ଝାଲର୍. ପାଟଫୁଲି ଭଳି କେରା କେରା ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ତଳକୁ ଓହଳି ଥିବା ସୂତା ବା ରେଶମ ତିଆରି ଅଳଂକାର ।

ଝମାଣ. ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଗୁଣିଆ ବା ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ବିଷଧର ସାପକୁ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଇ ନିଜ

ବେକରେ ସାପ ଗୁଡାଇ ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର କ୍ରିୟା ।

ଝମ୍ପାନ୍. ପାହାଡିଆ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୋଳାକୃତି ଖଟିଆ । ଧନୀ, ରୋଗୀ ଅଥବା ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖାଲଢିପ ଥିବା ପାହାଡିଆ ସ୍ଥାନରେ ଯାତାୟାତ କରାଇବା ନିମିତ୍ତ ଏଇ ପ୍ରକାରର ଖଟିଆ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଉପରେ ରୋଗୀ, ଧନୀ ଅଥବା ବୟସ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ବସାଇ, ଏହାକୁ ବାହକମାନେ କାନ୍ଧରେ କାନ୍ଧାଇ ବହନ କରି ନେଇଥାନ୍ତି ।

ଝରକଲମ. ସ୍ୟାହି ପଶୁଥିବା କଲମ, ଏଥିରେ ଥିବା ସ୍ୟାହି ଲେଖିବା ବେଳେ ଝରଝର ହୋଇ ତଳକୁ ଝରେ ଓ ମୁନରେ ପହଞ୍ଚିବା ଦ୍ୱାରା ସହଜରେ ଲେଖିହୁଏ ।

ଝରା. ୧. ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଫୁଲଗଭା, ଫୁଲଗୁଚ୍ଛା ତୋଡା ।

୨. ଝରାକାଠିରୁ ଓହଳିଥିବା ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ଝଞ୍ଜିରମାଳ । ଏହାକୁ ନାରୀମାନେ ଚୁଟି ବାନ୍ଧିବା ବେଳେ ଜୁଡାରେ ଲଗାଇଥାନ୍ତି ।

୩. ରାଜାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ । ରାଜା, ସାମନ୍ତମାନେ କୌଣସି ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀକୁ ଫୁଲଝରା ଉପହାର ଦେଇ ତାକୁ ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଝରା, କୁହାଯାଏ ।

ଝରାକାଠି. ଝୁମ୍ପା ଓହଳିଥିବା ଗୋଜିକାଠି, କେଶ ବିନ୍ୟାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ଝରିବାଣ. ସରୁ ତମ୍ବା ତାରରେ ଯବକ୍ଷାର ଓ ବରୋଠା ମିଶା ବାରୁଦ ଗୁଣ୍ଡ ଅଠା ଦେଇ ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଝରଝର ହୋଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ବାହାରେ ।

ଝଲକ. ନୋଲକ । ନାକପିନ୍ଧା ଫାସିଆ ନାମକ ଅଳଂକାରରେ ଝୁଲୁଥିବା ରତ୍ନ ବା ସୁନାର ଗୋଲକ ।

ଝଲକଦଣ୍ଡି. ନାକଦଣ୍ଡିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ନୋଲକଲଗା ଦଣ୍ଡି ।

ଝଲକମାଳି. ଛୋଟ ଛୋଟ ସୁନା ପତ୍ର ଲଗା ସୁନା ଅଳଂକାର । ନାକ ଓ କାନର ଗହଣାରେ ଏଗୁଡିକ ଲଗାଯାଏ ।

ଝଲମ. ଦେଉଳ ପିଢର କାନ୍ଥ ଉପରକୁ ବାହାରିଥିବା ଅଂଶ ।

ଝଲୁ. ଏକ ସମୟରେ ତିନିରୁ ଅଧିକ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ପାଇଁ ପଖାଥିବା ଚୁଲି ।

ଝଲ୍ଲରୀ. ନାଗରା ବାଦ୍ୟ ।

ଝାଇ. ଉଖୁଡାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଗୁଡ ପାଗ ।

ଝାଉଁନଡିଆ. ଖୁରୁଡ, ଯେଉଁ ନଡିଆ ଭିତରୁ ପାଣି ଶୁଖି ଯାଇଥାଏ ।

ଝାଁକର. ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜକ ।

ଝାଞ୍ଜ. କଂସାମିଶା ହୋଇଥିବା ପିତଳର ବଡ ଓ ପତଳା କରତାଳ । ପାଲାରେ ମୃଦଙ୍ଗ ସହିତ ଝାଞ୍ଜ ବଜାଯାଏ । ଏହାର ଶବ୍ଦ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଶୁଭେ ।

ଝାଞ୍ଜରା. ଲୁହା ଜାଲିଚଟୁ । ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି ଛାଣିବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଝାଟି. ଗଛର ସରୁ ସରୁ ଶାଖାର ଗୁଚ୍ଛ । ଏହାକୁ କୁମ୍ଭାର ଉହାରେ ଜାଳେଣି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ହାଣ୍ଡି ପୋଡେ ।

ଝାଟିମାଟି. ୧. ଝାଟିଦ୍ୱାରା ବାଡ ତିଆରି କରି, ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ କାଦୁଆ ମାଟି ଛାଟି ତିଆରି ହେଉଥିବା କାନ୍ଥ ।

୨. ମାଟି, ବାଲି ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ

ଝାଟିକୁ ଆଡ ବାଗରେ ପକାଇ ତିଆରି କରା ଯାଉଥିବା ରାସ୍ତା ।

ଝାଟୁଆ. ୧. ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ଝାଡୁମୁଠା ।

୨. ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରାଯାଇଥିବା ଅଳିଆ ।

ଝାଡ. ୧. ଜଙ୍ଗଲିଆ ସ୍ଥାନ; ବୁଦା, ଜଙ୍ଗଲ ।

୨. ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଦୀପ ମଣ୍ଡିତ କାଚର ଆଲୋକ ଆଧାର, ବାହାଘରରେ ବର ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ଦିଅଁଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଏଇ ଆଲୁଅ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଝାଡଫାନୁସ୍. ରୋଶଣି ବା ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ସଜାଯାଉଥିବା କାଚର ଆଲୋକ ସ୍ତମ୍ଭ ।

ଝାଡମାଲି. ଡାଆଣୀ ବା ଭୂତ ଛଡାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଗୁଣି ବିଦ୍ୟା ।

ଝାଡାକଇ. ଝାଡା ବା ବାନ୍ତି ରୋଗ । ମାଂସପେଶୀରୁ ବାକୁଲା ଉଠେ ଓ ଏହାଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ମରଣ ଘଟେ । ଅତ୍ୟଧିକ ଝାଡା, ବାନ୍ତି ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ ।

ଝାଡିବା. ୧. ନଡିଆ ଗଛରୁ ପୁରୁଣା ବାହୁଙ୍ଗା, ଶିପ, ଚଅଁର ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

୨. ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ଡାଆଣୀ, ଚିରୁଗୁଣୀ ଲାଗିଲେ, ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କ ଦେଇ ରୋଗୀକୁ ଭୂତ, ଡାଆଣୀ ଆଦିଙ୍କ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ।

୩. ସର୍ପାଘାତ ହେତୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀକୁ ମନ୍ତ୍ର, ଜଡି, ବୁଟି ଦେଇ ସର୍ପ ବିଷ ବାହାର କରିବା ।

୪. ଘର ଛପର ସମୟରେ ଚାଳରୁ ନଡା ଓଲାରି, ଚାଳ ପଞ୍ଜରାର ତଳ ଓ ଉପର ପାଖକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

ଝାଡୁ. ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ପହଁରାମୁଠା, ବଢ଼ଣା । ଖଜୁରିପତ୍ର, ନଡିଆ ଖଡିକାରେ ଏଗୁଡିକ ତିଆରି ହୋଇ ଝଡା, ସଫା କାମରେ ଲାଗେ ।

ଝାଡୁଆବ୍ରାହ୍ମଣ. ରାଜପୁତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତର ଭାରତରୁ ଆନୀତ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ପୂର୍ବରୁ ଝାଡ ଅଂଚଳ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ବସତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଝାଡୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁହାଯାଏ ।

ଝାପରା. ଘୋଡଣିଥିବା ଟୋକେଇ ବା ପେଟରା । ଏଗୁଡିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ବେତରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଝାମ. ୧. ଗାଡି ଚକର ପରିଧିକୁ ଘେରିଥିବା ଲୁହାବଳୟ ।

୨. ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପାଟୁଆମାନେ ଡହକ ନିଆଁରେ ଚାଲିବାର ପ୍ରଥା ।

୩. ମୂର୍ଚ୍ଛା, ମଥାଭ୍ରମ ହେବା ।

ଝାମା. ଅତ୍ୟଧିକ ପୋଡି ହୋଇଯାଇ ଅତି ଟାଣ ହୋଇଥିବା ବା ଟାଣୁଆ ଇଟା ।

ଝାମୁ. ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଶାକ୍ତ ବା ଶୈବପୀଠ ଗୁଡିକରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପାଟୁଆଯାତ୍ରା, ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ପଟୁଆଙ୍କର ଚାଲିବା କର୍ମ ।

ଝାମୁଆଁ. ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଚାଲି ନିଜର ଭକ୍ତିନିଷ୍ଠାର ପରିଚୟ ଦେଉଥିବା ପାଟୁଆ । ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ଏକମାସ ପୂର୍ବରୁ ପାଟୁଆମାନେ

ବ୍ରତ ଉପବାସ କରିଥାନ୍ତି ଓ ଏଇଦିନ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି ।

ଝାମୁଓଷା. ଝାମୁଯାତ ସମୟରେ ଶୈବ ବା ଶାକ୍ତ ପୀଠଗୁଡ଼ିକରେ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରୁଥିବା ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଆଚରିତ ଓଷା ବା ବ୍ରତ ।

ଝାମୁନାଚ. ଝାମୁଯାତ୍ରା ସମୟରେ ପାଟୁଆମାନେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ନାଚ, ଗୀତ ଓ ବିବିଧ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ।

ଝାମୁଯାତ. ପାଟୁଆ ଯାତ, ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ବ୍ରତଧାରୀ ପାଟୁଆମାନଙ୍କର ନିଆଁରେ ଚାଲିବା, ଢୋଲ, ମହୁରୀ, ଘଣ୍ଟ, ଘଣ୍ଟା, କାହାଳୀ, ମୃଦଙ୍ଗ, ଝାଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ବାଦନ ସହିତ ଗୀତଗାନ ଓ ବିବିଧ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ।

ଝାମ୍ପ. ୧. ପୋଲୁହ, କାଠିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମାଛମରା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ବେଣ୍ଟ ନଥିବା ଛତା, ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଗଲେ ଖରା, ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ମିଳେ ।

୩. ଘୋଡଣି ଥିବା ବଡ ଟୋକେଇ, ପେଟରା ।

ଝାମ୍ପି. ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ବେଣ୍ଟ ନଥିବା ଛତା, ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିଲେ ଖରା ଓ ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷାମିଳେ ।

ଝାମ୍ବୁଲାଶିଙ୍ଗା. ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିବା ମୋଟାଳିଆ ଶିଙ୍ଗଥିବା ଗୋରୁ ।

ଝାଳପାତିଆ. ଅଳଂକାର ଗଢ଼ି ଝଳେଇ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଲୁହାର ପାତିଆ । ଏହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ ଥାଏ, ନିଆଁ ତାପରେ ଧାତୁକୁ ତତାଇଲେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁକୁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଝାଲର. ୧. ଚାନ୍ଦୁଆ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଲାଗୁଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟକରା ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ।

୨. ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

ଝାଲରି. ସବାରିର ଲମ୍ବପାଖ ଦୁଇପଟରେ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଝରକା ପରି ପରସ୍ପର ଲାଗିନଥିବା ପତଳା କାଠପଟା, ଯାହାକୁ ଚାଲୁକଲେ କବାଟ ଖୋଲେ ଓ ବନ୍ଦ କରାଯାଇପାରେ ।

ଝାଳି. କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଫଡ଼ାକୁ ବେସର ଓ ଲୁଣ, ଲଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ନିଆଁରେ ସନ୍ତୁଳା ଯାଇଥିବା ଆଚାର ।

ଝାଳିବା. ଅଳଂକାର ଅଥବା ଧାତବ ପାତ୍ରାଦିର ଛିଦ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଦେଇ ଛିଦ୍ର ବନ୍ଦ କରିବା । ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ବିଭିନ୍ନ ଝରା ଇତ୍ୟାଦି ଯୋଡେଇ କରିବା ।

ଝିଅଝିଆଣି. ୧. କନ୍ୟା ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା, ଝିଅ ଓ ଝିଆରୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ସ୍ୱାମୀ ଘରୁ ବାପ ଘରକୁ ଆସିଥିବା ବିବାହିତା କନ୍ୟା ।

ଝିଅମା. ରାଣୀଙ୍କ ଝିଅର ଯତ୍ନ ନେଇ ତାକୁ ଲାଳନ ପାଳନ କରୁଥିବା ଧାଈ ।

ଝିଆଣିଆଁ. ବିବାହ ପରେ କନ୍ୟା ଘରକୁ ପଠାଯିବା ଭାର ବେଭାର ।

ଝିଙ୍କର. ୧. ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡିର ଅଂଶ, ଖପରା ।

୨. ହାଣ୍ଡିର ଭଙ୍ଗା ଫାଳ ।

୩. ଖପରଲି ଘର ଛପର ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଖପରା ।

ଝିଙ୍କରଖେଳ. ଖପରାଡିଆଁ ଖେଳ ।

ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଝିଅମାନେ ଖେଳନ୍ତି । ସମତଳ ଭୂମିରେ ଗାର ଟାଣି ଗାର ଭିତରେ ଖପରା ଥୋଇ ଏମାନେ ଗୋଟାଏ ଗୋଡରେ ଡେଇଁ ଏଇ ଖେଳ କରନ୍ତି । ଅତି କମ୍‌ରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏଇ ଖେଳ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ଝିଙ୍କା. ଚୁଲି ଶିଙ୍ଗ । ଚୁଲି ଉପର ପରିଧିରେ ଥିବା ତିନିଟି ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା । ଏଥିରୁ ଦୁଇଟି ଚୁଲିର ମୁହଁ ପାଖକୁ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଚୁଲିର ପଛ ପାଖକୁ ରହିଥାଏ । ଏହା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବା ରନ୍ଧାପାତ୍ର ବସାଯାଏ ।

ଝିଙ୍କାରୀ. ଝିଞ୍ଜୀ । ଝିଣ୍ଟିକା ପରି ଏକ ପ୍ରକାରର ପତଙ୍ଗ । ଖରାଦିନ ଦି'ପହର ନିର୍ଜନ ରାତି ଏବଂ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଏଗୁଡିକୁ ଝିଁ ଝିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।

ଝିଙ୍ଗା. ଜହ୍ନିଲଟା ଓ ଜହ୍ନିଫଳ ।

ଝିଙ୍ଗିନୀ. ମଶାଲ । କାଠିରେ କନା ଗୁଡାଯାଇ ଏହାକୁ ଜଡା, ପୁଲାଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ମାଲେପାରେ ବୁଡାଇ ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏହା ଆଲୋକ ଦେଖାଏ ।

ଝିଞ୍ଜାରି. ଘୁଣପୋକ । ଏ ଗୁଡିକ ଲୁଗାପଟା, ପୋଥିପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦିକୁ କାଟି କଣା କରିଦିଅନ୍ତି ।

ଝିଟିଙ୍ଗା. ଛୋଟ ଶୁଖିଲା ଡାଳ ।

ଝିମାଣି. ୧. ଡୁଡୁ ଖେଳ, ଜୁଆଖେଳ । ସାଧାରଣତଃ ବାଳକମାନେ ଏଇ ଖେଳ ଖେଳିଥାନ୍ତି ।

୨. କମାରଶାଳର ନିଆଁ ।

ଝିଲ. ଅଧିକ ବର୍ଷା ହେତୁ, ପାଣି ଜମି ରହିଥିବା ଖାଲୁଆ ଜମି ।

ଝିଲପି. ୧. ଗାମୁଛା ।

୨. ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ ବାଳ ।

୩. ଏକ ପ୍ରକାର ଛଣା ମିଠେଇ ।

ଝିଲିକନା. କଣା ହୋଇଥିବା କନା, ଏଥିରେ ବଟା ବିରିକୁ ପୂରାଇ ତେଲ କଡେଇରେ ଅଜାଡିଲେ ଜିଲିପି ଛଣା ହୁଏ ।

ଝିଲିମିଲିକା. ୧. ଜୁଲୁଜୁଳିଆ ପୋକ ।

୨. କବାଟରେ ଥିବା ଫାଙ୍କକୁ ଖୋଲିବା ଓ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମିତ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୩. ସୀମାନ୍ତରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ନାରୀମାନଙ୍କର ଅଳଂକାର ।

ଝିଲ୍ଲି. ୧ ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ସରୁ ନାଡଥିବା ଏବଂ ଘିଅରେ ଛଣା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଝିଲ୍ଲିଶଙ୍ଖା. ଛୋଟ ଛୋଟ ଦର୍ପଣ ବସାଯାଇ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ଶଙ୍ଖା ।

ଝୁକା. ୧. ଫଳପେନ୍ଥା ।

୨. ଶିକାର କଲାବେଳେ ଶିକାରୀର ଛପି ରହିବା ଅବସ୍ଥା ।

ଝୁଞ୍ଜାଳ. ଝାଞ୍ଜ । କଂସା ଓ ପିତଳ ମିଶା ଧାତୁରେ ତିଆରି ଗୋଲାକାର ଓ ପତଳା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର, ଏଥିରୁ ଦୁଇଟିକୁ ଏକାଠି ପିଟିଲେ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥାଏ ।

ଝୁଟି. ଝୋଟି । କାନ୍ଥରେ ଲେଖାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଚିତ୍ର, ଚିତା ଇତ୍ୟାଦି । ପିଠଉପାଣି, ଡାଉ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଝୋଟି ପାଇଁ ରଙ୍ଗ ସରଞ୍ଜାମ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ଝୁଡୁଙ୍ଗ. ଏକ ପ୍ରକାରର ଛୁଇଁ । କଞ୍ଚାବେଳେ ଏହାକୁ ପରିବା ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ, ଶୁଖି ଗଲେ ଏହାର

ମଂଜିକୁ ଡାଲି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଲମ୍ବଝୁଡଙ୍ଗ, ମାଙ୍କଡଦାନ୍ତିଆଝୁଡଙ୍ଗ ଏବଂ କାଠିଝୁଡଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ଭେଦରେ ଆକୃତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଝୁଣା. ଶାଳ ଗଛର ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଏହାକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ସୁବାସିତ ଧୂଆଁ ହୁଏ । ଦେବଦେବୀ ପୂଜାରେ ଏହା ଏକ ଉପଯୋଗୀ ଉପକରଣ ।

ଝୁଣିଆ. ୧. ଖୁରୁଡ ନଡିଆ ।

୨. ଶୁଖିଲା ଗୁଆ ।

ଝୁଣ୍ଟା. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପାଇଁ ଫସଲକୁ ସଂରକ୍ଷିତ କରି ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଫସଲ ଖେତରେ ପୋତାଯିବା ଢାଗା ବା ଝାଟି ବା ପତାକା ।

ଝୁଣ୍ଟିଆ. ନାରୀମାନେ ଗୋଡର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ରୁପା ଇତ୍ୟାଦିରେ ତିଆରି ଝରାଲଗା ଗୋଡ଼ମୁଦି । ନାରୀ ପଦ ଚାଳନା କଲେ ଏଥିରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ।

ଝୁବା. ଛୋଟ ମାଠିଆ । ଏଗୁଡିକ ଘଡ଼ିଠାରୁ ବଡ ଓ ମାଠିଆ ଠାରୁ ସାନ ।

ଝୁମୁକା. ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଖେଳନା । ତାଳପତ୍ର ବା କାଠରେ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ମଝି ଅଂଶ ଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଗୋଡି ପୂରାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାର ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ଏଥିରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ।

ଝୁମୁକି. ନାଚ ସମୟରେ ନର୍ତ୍ତକ ବା ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ଗୋଡରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଘୁଙ୍ଗୁର ।

ଝୁମୁରିନାଚ. ବରଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ହେଉଥିବା ନାଚ ।

ଝୁମୁକିକଠଉ. ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗାଯାଇଥିବା କାଠ ଖଡମ ।

ଝୁମ୍ପା. ଫିତା ବା ପାଟଫୁଲି ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲି, ଗୋଛା, ଥୋପା ।

ଝୁମ୍ପାଗୀତ. ଝୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲା ଯାଉଥିବା ଗୀତ ।

ଝୁମ୍ପି. ୧. ଫିରିଫିରା, ନାରୀମାନେ କାନରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଅଳଂକାର ।

୨. କପାଳ ଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡିଥିବା ବାଳ ।

ଝୁମ୍ପୁଡି. ପତ୍ରକୁଡିଆ, ଛୋଟ ଓ ନୁଆଣିଆ ଘର ।

ଝୁରା. ୧. ଶଗଡ଼ ଯୁଆଳିର ମଝି । ଏଇଠାରେ ଶଗଡ ମହଣ୍ଡା ଯୋଡା ଯାଇଥାଏ ।

୨. ଶଗଡ ମହଣ୍ଡାକୁ ଯୁଆଳି ସହିତ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶକ୍ତ ଦଉଡି ।

୩. କଣ୍ଟା କଢ଼ାଯାଇ ଚୂନା ଚୂନା ହୋଇ ଭଜା ଯାଇଥିବା ମାଛଭଜା ।

ଝୁରାକାଠି. ଶଗଡର ଯୁଆଳି ।

ଝୁରାଡିହ. ଶଗଡର ମହଣ୍ଡା ଯୁଆଳିର ମଝି ଅଂଶରେ ଯୋଡାଯିବା ସ୍ଥାନ ।

ଝୁରାଭାରି. ଶଗଡର ଆଗପଟ ଅଧିକ ବୋଝେଇ ହୋଇ ଓଜନିଆ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ଝୁରି. ୧. ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାଳକାଠ ।

୨. ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ କୁକୁଡା ବଳି ପ୍ରଦାନ କରିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ସାମନାରେ ଢଳାଯାଉଥିବା ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣର ମଦ ।

ଝୁଲଣ. ୧. ଦୋଳି ।

୨. ଦୋଳିଖେଳ ।

୩. ଶ୍ରାବଣ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତିଦୋଳିରେ ଝୁଲିବା ଉତ୍ସବ ।

୪. ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଝୁଲଣ ଉତ୍ସବ ।

ଝୁଲଣ ମଣ୍ଡପ. ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ଦୋଳ ବିମାନରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସାଇ ଝୁଲାଯାଏ । ଏହି ମଣ୍ଡପ ଚାରିକୋଣିଆ, ମଣ୍ଡପ ମଝିରେ ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟଥାଏ, ଖୁଣ୍ଟ ଉପର ଧାନୁକାକାର ଥାଏ । ଏଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ଦୋଳବିମାନକୁ ଦଉଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଝୁଲାଯାଏ ।

ଝୁଲଣା. ଦୋଳି ।

ଝୁଲା. ୧. ଦଣ୍ଡି । ନାରୀମାନଙ୍କର ନାକର ଅଳଂକାର ।

୨. ଦୋଳି, ଦୋଳା ।

୩. ହାନ୍ଦୋଳା ବା ଯାନ ବିଶେଷ ।

୪. ପ୍ରାଚୀନ ସଂଗୀତର ଏକ ପ୍ରକାର ତାଳ ।

୫. ଝୁଲା ପୋଲ, ଏହା ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ାକୁ ଧରି ଲୋକେ ଝୁଲିଲା ଭଳି ଯାଆସ କରନ୍ତି ।

ଝୁଲି. ୧. କନା ତିଆରି ମୁଣି ।

୨. ଭିକାରୀର ମୁଣି ।

୩. ଦୁଇଧାଡ଼ି ହାଣ୍ଡି ବସିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ବଡ ଅହିଆ ।

୪. ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଜପାମାଳି ରଖାଯାଇଥିବା ସରୁମୁଣି ।

ଝୋଟ. ନଳିତା ଛାଲରୁ ବା ବକଳାରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତନ୍ତୁ । ଅଖା, ବାଣି, ଦଉଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରିରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଝୋଟି. ପିଠଉରେ ଚିତାଲେଖା ।

ଝୋଟିଦିଆ. ଘରର କାନ୍ଥରେ ଚିତା ଲେଖିବା ।

ଝୋଟିମୁରୁଜ. ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବ-ପର୍ବାଣି ଏବଂ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଘରର କାନ୍ଥ ଏବଂ ଚଟାଣରେ ପିଠଉ ଓ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର ।

ଝୋବା. ପାଣି, ତେଲ ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବାର ଛୋଟ ମାଠିଆକୃତି ମାଟିପାତ୍ର ।

ଝୋବାକଣ୍ଠି. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁନାବେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁନା ଅଳଂକାର ।

ଝୋଳ. ଅଣ ରନ୍ଧାମାଛ, ଡାଲି, ତିଅଣରେ ଥିବା ଅଧିକ ପାଣିଆଁ ଅଂଶ ।

ଟ

ଟଉ. ରାଙ୍ଗା ମିଶା ଧାତୁ । ଏଥିରେ ଚାରିଭାଗ ଟିଣ ଓ ଏକଭାଗ ସୀସା ଥାଏ । ବିବିଧ ବାସନ ଏବଂ ସୁନା ଅଳଂକାର ଝଳେଇ କରିବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଟକାଫାନ୍ଦ. ଦଉଡ଼ିରେ ପଡୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଫାଶ, ମୁଖ୍ୟତଃ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ଏ ପ୍ରକାରର ଫାଶ ବସାଯାଏ ।

ଟଙ୍କତୋରାଣି. ଅତି ଖଟା ତୋରାଣି । ଆମ୍ବିଳା ଦହି, ଟଭାପତ୍ର, ଲୁଣ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଯାଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

ଟଙ୍କା. ଷୋଳ ଅଣା ମୂଲ୍ୟର ରୁପାମୁଦ୍ରା । ଏହା ଏକ ତୋଳା ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଏକ ଟଙ୍କା = ୧୬ ଅଣା, ୪ ସୁଉକି, ୨ ଅଧୁଲି, ୬୪ ପଇସା । ମାତ୍ର ଏବେ ଏହା ୧୦୦ ପଇସା ।

ଟଙ୍କାର. ଧନୁରେ ତୀର ମାରିବା ବେଳେ ଧନୁର ଜ୍ୟାକୁ ଟାଣି ପୁଣି ଛାଡ଼ିବା ସମୟର ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ ।

ଟଙ୍କି. ଲାଖରାଜ ଭୂମି ନିମିତ୍ତ ନାମକୁ ମାତ୍ର ଦେୟ ରାଜକର । ଓଡ଼ିଶାର କେତେଜଣ ରାଜା ଅତୀତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନ ବସାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ କିଛି ଭୂ-ସଂପତ୍ତି ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏଇ ସଂପତ୍ତି ଉପରେ ସେମାନେ ନାମକୁ ମାତ୍ର ସାଧାରଣ କର, ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ଏଇ କର ଥିଲା ଟଙ୍କି । ଏହା ବାଟି ଟଙ୍କି, ବାହେଲି ଟଙ୍କି, ଦେବୋତ୍ତର ଟଙ୍କି, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା ।

ଟଙ୍କିଜମା. ଟଙ୍କି ବୃତ୍ତି ଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ନାମ ମାତ୍ର ଖଜଣା ଦେୟ ।

ଟଙ୍ଗ. ୧. ଟାଙ୍ଗିଆ, କାଠହଣା ଶସ୍ତ୍ର ।

୨. ଖଣତି, ମାଟିଖୋଳା ଶସ୍ତ୍ର ।

୩. ଚାରି ମାସର ପରିମାଣ ।

୪. ମଝି ଢିପ ଥିବା ହେତୁ ସମତଳ ଭାବରେ ଭୂମିରେ ରଖାଯାଇ ପାରୁ ନଥିବା ପଥର ଖଣ୍ଡ ।

୫. ଜଙ୍ଘ, ଫଡ଼ିଆ ।

ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ. ୧. ଜମିକୁ ଭଲଭାବରେ ଚାଷ ନ କରି ଉପର ଠାଉରିଆ ଭାବରେ କରାଯାଉଥିବା ଚାଷକାମ ।

ଟଙ୍ଗା. ଖଇଛଡ଼ା । ଖଇରୁ ଧାନ ବାଛି ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ଜାଲିଥିବା ଗୋଲିଆ ଅଗଭୀର ଟୋକେଇ । ଏଥିରେ ଧାନମିଶା ଖଇକୁ ରଖି ହାତରେ ଦଳିଲେ, ଖଇରେ ଲାଗିଥିବା ଧାନ, ତଳକୁ ଖସିପଡ଼େ ଓ ଖଇଯାକ ରହିଯାଏ ।

୩. ମାଛ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଖାଳେଇ । ଖାଳେଇ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ ଏହାର ମୁହଁ ଅତି ଛୋଟ ଓ ସରୁ । ମାଛ ଧରାଳି ଏହାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧିଥା'ନ୍ତି ଓ ଧରୁଥିବା ମାଛ ଏଥିରେ ରଖନ୍ତି ।

୪. ଛୋଟହାଣ୍ଡି ।

୫. ଘୋଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଟଣା ଯାଉଥିବା ଗାଡ଼ି ।

ଟଙ୍ଗି. ଝାଡ଼ା, ପରିସ୍ରା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ବା ବରଡ଼ା ତାଟି ଘେରା ପାଇଖାନା ।

ଟଙ୍ଗୁ. ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା, ଏଗୁଡ଼ିକ ବହୁ କଷ୍ଟ ସହି ପାରନ୍ତି ।

ଟଡ଼ିଆ. ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ହାଣ୍ଡି ।

ଟଣକିବା. କାନଟାଣିବା ।

ଟଣକା. ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ବା ସୂତାଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ଅଂଶକୁ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।

ଟଣା. ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ସମୟରେ ଲମ୍ବ ବାଗରେ ସୂତା ଦେବା ପ୍ରଣାଳୀ ।

ଟଣାଜାଲ. କ୍ଷିଅ ଜାଲ । ଏଇ ଜାଲକୁ ପାଣି ଭିତରେ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟାଣିନେଇ ମାଛ ଧରିଥାନ୍ତି ।

ଟଣାପଙ୍ଖା. କାନ୍ଥରୁ ଦଉଡ଼ା ସାହାଯ୍ୟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା ପଙ୍ଖା, ଏହାକୁ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଟାଣିଲେ ପବନ ହୁଏ । ରାଜ ଦରବାର ଗୁଡ଼ିକରେ ଏ ଧରଣର ପଙ୍ଖାର ବ୍ୟବହାର ଅଧିକ ଥିଲା ।

ଟପ୍‌କରିବା. ଜଳୋଦରୀ ରୋଗୀର ପେଟରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏଇ ଅଂଶକୁ ଫୋଡ଼ିବା ।

ଟପକ ନବିସ୍‌. ଚୁଗୁଲିଆ । ଯେ ଜଣକ ଗୋପନୀୟ କଥାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

ଟପକିବା. ଚାଳର କଣା, ମାଠିଆର କଣା ବାଟେ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପାଣି ପଡ଼ିବା ।

ଟପଯନ୍ତ୍ର. ଅଣ୍ଡକୋଷ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଫୋଡ଼ଣୀ ।

ଟପା. ଡାଗା ସିଲେଇ, ଦୀର୍ଘ ବ୍ୟବଧାନରେ ସିଲେଇ ।

ଟବର. ଜାହାଜ ମାସ୍ତୁଲର ଆଗପାଖରେ ବନ୍ଧା ହେଉଥିବା ପାଲ ।

ଟଭା. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ, ଏହା ଅମ୍ଳ ରସଯୁକ୍ତ, ଏହାକୁ କାଟିଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାସ୍ନା ବାହାରେ ।

ଟମକ. ନାଗରା, ଧେଣ୍ଡୁରା । ଏହାକୁ ବଜାଇ ରାଜାଙ୍କର ଘୋଷଣା ଜାରି କରାଯାଏ । ଦେବଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା ପାର୍ବଣ, ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଏହା ବାଦନ କରାଯାଏ । ଗୋଲାକାର ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇ ଏହା ତିଆରି ହାଇଥାଏ ଏବଂ ଦୁଇଖଣ୍ଡି କାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହାକୁ ବଜାଯାଏ ।

ଟମକନିଶାଣ. ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ନାଗରା ।

ଟମକିଆ. ନାଗରା ବଜାଉଥିବା ଲୋକ, ଡେଙ୍ଗୁରାବାଲା ।

ଟସର. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ଗୋଟିପୋକର କୋଷରୁ ବାହାର କରାଯାଉଥିବା ରେଶମ ସୂତା ।

୨. ମଠା ଲୁଗା ।

ଟହଲଦାର. ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା । ମାଲିକର ବୋଲହାକ ଓ ଛୋଟ ମୋଟ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକ, ପାଇଟିଆଳ ।

ଟାକରା. ତାଲୁ ଓ ଜିଭଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଅବୁଝା ଶବ୍ଦ । ଆମ୍ବୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇଲେ ଏ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ବାହାରେ । ଟାକରା କରି, ବଳଦକୁ କିଳିକାଳିଆ କରି ତା'ର ମନ୍ଥର ଗତିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରାଯାଏ ।

ଟାକୁ. ୧. ଅରଟ ଚାରିପାଖରେ ବୁଲା ଯାଇଥିବା ଲୁହା ଶଳାକା ।

୨. ତାକୁଡ଼ି, ଏହାଦ୍ୱାରା ତୂଳାରୁ ସୂତା କଟାଯାଏ ।

ଟାକୁଆ. ୧. ଆମ୍ବର ମଂଜି, ଏଥିରୁ ନୂଆଗଛ ହୁଏ । କଷି ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାକୁ ଚିରି ଆମ୍ବୁଲ କରାଯାଏ ।

୨. ଝୋଟରୁ ସୂତୁଲି ତିଆରି କରିବା ନିମିତ୍ତ କାଠ ତିଆରି ତାକୁଡ଼ି । ଗୋଟିଏ କାଠ ରୋଲରେ ଦୁଇଟି ସରୁ କାଠ ପଟା ଛକ କରି ଏହା ମଧ୍ୟାଂଶରେ ରଖାଯାଏ

ଏବଂ ଏହାର ଉପରାଂଶକୁ ଜଂଘରେ ଘୂରାଯାଏ ଓ ତଳ ଅଂଶରେ ସୂତାକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ସାଇତା ଯାଏ ।

୩. ତାକୁଡ଼ି ମୂଳରେ ଥିବା ପତଳା ପିତଳ ଚକତି, ତାକୁଡ଼ିଚକି ।

୪. ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଦେବ, ସୁଭଦ୍ରା ରଥଯାତ୍ରାରେ ଯାଇ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ଖଜା ।

ଟାକୁଆଆମ୍ବୁଲ. ଚୋପାଛଡ଼ା କଞ୍ଚା ଆମ୍ବକୁ ଦୁଇ ବା ଚାରିଫାଳ କରି କାଟି, ଏଥିରୁ କୋଇଲି କାଢ଼ି ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଏଥିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଆମ୍ବୁଲ ।

ଟାଙ୍କ. ମୋଟା ଛୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରା ଢାଗା ସିଲେଇ ।

ଟାଙ୍କା. ୧. ମୋଟା ଢାଗା ସିଲେଇ ।

୨. ଝଳେଇ, ଯୋଡ଼େଇ ।

ଟାକରା. ଖଟାଖାଇବା ବେଳେ ପାଟିରେ କରାଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ।

ଟାଙ୍କୁ. ୧. ହୁଙ୍କାରେ ଥିବା ଉଇ ବସା ।

୨. ଓଜନିଆ ।

ଟାଙ୍ଗଣା. ଟାଙ୍ଗଣ । ସୁନା, ରୁପାରେ ଅଳଙ୍କାର ତିଆରି ବେଳେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ନିଆଁରେ ଧାତୁ ସହିତ ଟାଙ୍ଗଣା ପକାଇଲେ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଖଇ ଫୁଟିଲା ପରି ଫୁରୁସିଯାଏ । ଲୁଗା ଇତ୍ୟାଦି ରଙ୍ଗ କରିବାରେ ଟାଙ୍ଗଣା ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ବାସନ ଝଳେଇ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଟାଙ୍ଗଣା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଟାଙ୍ଗା. ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଟାଣୁଥିବା ଗାଡ଼ି ।

ଟାଙ୍ଗିଆ. ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି, ଏହାର ପଶା ଚଉଡ଼ା ଓ ଧାରୁଆ ।

ଟାଟି. ବାଉଁଶ ପାତିଆ, ତାଳବରଡ଼ା ଅଥବା ଖଜୁରି ପିଞ୍ଚରେ ତିଆରି ତାଟି ।

ଟାଣି. ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ସମୟରେ ଲମ୍ବ ବାଗରେ ଟଣା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିବା ସୂତା ।

ଟାମକି. ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ବିଶେଷ ମାଟି ହାଣ୍ଡି । ଏହା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରାଯାଇ ତାଳବାଦ୍ୟ ତିଆରି କରାଯାଏ ।

ଟାୟା/ଟାହିଆ. ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଆବରଣ । ଏହା ଫୁଲ, ପତ୍ର, ସୋଲ ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତିମା ପଛରେ ଏହା ସଜାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ବଳଦେବ, ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଟାହିଆ ଲାଗି ହୁଏ ।

ଟିକା. ୧. କପାଳରେ ଘେନାଯିବା ଗୋରୋଚନା, ଚନ୍ଦନ, ସିନ୍ଦୂର ଆଦିର ଟୋପା । ରାଜାଙ୍କର ଅଭିଷେକ କାଳରେ ଏଇ ଟିକା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ ।

୨. କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଘରେ ବିବାହାଦି ବିଧିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ।

ଟିକାଇତ. ୧. ଯୁବରାଜ, ରାଜାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର, ରାଜସିଂହାସନର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ।

୨. ରାଜ ପରିସରରେ ଯାହାଙ୍କୁ ମଥାରେ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଟିକା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଟିକାଲାଗି. ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବରେ କନ୍ୟାଘର ମୁରବୀ, ବରଘରେ ପହଞ୍ଚି କରୁଥିବା ନିର୍ବନ୍ଧ ।

ଟିଙ୍କ. ପଶୁ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷୁଥିବା ଆଠପାଦିଆ କୀଟ । ଘାଗୁଡ଼ିଆ ଟିଙ୍କ, ପଥୁରିଆଟିଙ୍କ, ଜଉଟିଙ୍କ, ମଣ୍ଡାଟିଙ୍କ ଓ ପୁଡ଼ାଟିଙ୍କ ଭେଦରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ

ପ୍ରକାରର ।

ଟିଙ୍କାଇବା. ଶଗଡ଼ର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ବସି, ଅନ୍ୟ ପଟକୁ ତଳକୁ ବା ଉପରକୁ କରିବା ।

ଟିଣକୋଳି. ବରକୋଳି ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାରର ଧଳା ରଂଗର ରସୁଆଳ କୋଳି ।

ଟିପଦେବା. ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଅଗରେ କାଳି ଲଗାଇ କାଗଜରେ ଚିହ୍ନ ଦେବା, ଦସ୍ତଖତ କରି ନଜାଣିଲେ ମୂର୍ଖଲୋକେ ଏପରି ଟିପଚିହ୍ନ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

ଟିପଣା. ଜାତକ ବା ଜନ୍ମ ପତ୍ରିକାରୁ ତିଆରି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଲେଖା ।

ଟିପଣା ସୁଝିବା. ବିବାହ କାଳରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ବିବାହ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମେଳ ଖାଇବା ।

ଟିପା. ୧. ଚିତା, ଟୋପା ।

୨. ପାଇକମାନେ ବାମହାତରେ ଧାରଣ କରୁଥିବା ଚାରିକୋଣିଆ ଢାଲ ।

୩. ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷି ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପୋଲା ବାଉଁଶ ନଳି ଏବଂ ତାହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦୁଇ ଶୁଖିଲା କାଠି । ଗୋରୁ ମଇଁଷି ଚାଲିଲାବେଳେ, ଏଇ ନଳି ସହିତ କାଠି ବାଜି ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦହୁଏ । ଦୂରରୁ ଟିପାଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷିକୁ ସନ୍ଧାନ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ଟିପାକାଠି. ହାଲକା ଅଥଚ ଟାଣୁଆ କାଠ ତିଆରି ବିଶେଷ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପଟେ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ନୋଳିଆ ମାନେ ମାଛ ମାରିବା ସମୟରେ ଏହା ଉପରେ ବସି, ଢେଉ ପରେ ଢେଉକୁ ପାର ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।

ଟିପେଇ. ୧. ଶଗଡ଼ର ଝୁରାମୁଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ଶଗଡ଼କୁ ସମତଳ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଦୋଶାଖା ଠେଁସ । ଏହାର ଦୁଇ ଶାଖା ତଳକୁ ରହେ ଏବଂ ଉପର ଯୋଡ଼ ମୁହଁଟି ଝୁରାମୁଣ୍ଡିରେ ଲଗାଇ ଠେଁସ ଦିଆଯାଏ ।

୨. ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ସୋଲ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

୩. ଟିପାକାଠି ।

୪. ଗୋରୁ ମଇଁଷି ବେକର ଟିପା ।

ଟିରିକିବା. ଠରକିଯିବା । ଖରା ହେତୁ ଓଦା ଭୂଇଁ ଶୁଖି ଫାଟିଯିବା । ଜମି ଅତି ମାତ୍ରାରେ ଶୁଖିଯିବା ହେତୁ ହଳ ପାଇଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ହେବା ।

ଟିଳା. ଖାଲ ଜମିକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ଢିପ ଜମି ।

ଟୁକ୍‌ନା/ଟୁକୁଣା. ପିତ୍ତଳ କୁଣ୍ଡ ବା ଡାଳ ।

ଟୁକୁନା. ଟୋକେଇ ।

ଟୁକୀ. ପଥୁରି, ପଥର ତିଆରି ଗିନା ।

ଟୁକୁଣା. ପିତ୍ତଳ ଗରା, ଡାଳ ବା ବଟୁ ।

ଟୁକୁଲି. ଭୋଗେଇ । ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଟୁଙ୍ଗୀ. ୧. ଛୋଟଘର, ପୁରାଣପାଠ ପାଇଁ ଥିବା ଛୋଟ ଘର । ଭାଗବତ ଗାଦି ରହି, ଭାଗବତ ପଢ଼ାହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘର । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବର୍ଗାକାର ।

୨. ଡାବଲପୁଆ ଖେଳ ।

ଟୁଡ଼ା. ଉଜାଣି ସୁଅ । ସୁଅର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ସମୁଦ୍ରପାଣି ପଶି ଉଚ୍ଛୁଳାଇବା ।

ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍‌. ଯେଉଁ ଧାନଗଛ କେଣ୍ଡା କାଢ଼ିବା ଭଳି ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଥାଏ ।

ଟୁଣା. ଗୁଣିବିଦ୍ୟା ।

ଟୁଣୀ. ଗୁଣି ବିଦ୍ୟା ନିପୁଣ, ଗୁଣିଆ ।

ଟୁଣୁକା. ଜଡ଼ିବୁଟି, ସାଧାରଣ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳି ଔଷଧ ।

ଟିପ. ଅଙ୍ଗୁଳିର ପ୍ରଥମାଂଶ, ନଖର ତଳପଟ ।

ଟୁପ୍‌ଲି. ଛୋଟ ଟୋକେଇ । ବାଉଁଶ ପାତିଆ ବା କୋରଟରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଟୁପା. ୧. ବଡ଼ ଟୋକେଇ ।

୨. ବାଉଁଶିଆ, ବାଉଁଶ ତିଆରି ପାଚିଆ ।

ଟୁପୁଟୁପୁ. ଅଳ୍ପବର୍ଷା, ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ କଥା ।

ଟୁବ. ୧. ଛୋଟ ପୋଖରୀ ।

୨. ସାନ ଗହୀରିଆ ଖାଲ ।

୩. ଚୁଆ, ପାଣି ଝରିବା ନିମିତ୍ତ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

ଟୁବୁରେଇବା. ଟୁମୁକିବା, ପୂଜ ହୋଇ ବ୍ରଣ ବା ବଥ ଫାଟି ଉଠିବା ।

ଟୁର୍‌ରା. ମଲ, ନାରୀମାନେ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ରୁପା ତିଆରି ବଳୟାକାର ଅଳଂକାର ।

ଟୁରା. ୧. ଛେଉଣ୍ଡ ପିଲା । ବାପା, ମାଆ ଜୀବିତ ନ ଥିବା ପିଲା ।

୨. ଯୁବକ ।

ଟୁଲା. ୧. କଣା ।

୨. ପଡ଼ା ଗାଁ, ଛୋଟ ଗାଁ ।

୩. ଗାଁର ସାହି, ମହଲା, ବସ୍ତି ।

ଟେକା. ଟାଣୁଆ ମାଟିଖଣ୍ଡ, ଟେଳା ।

ଟେକାପାଣି. ଢ଼ଳା ଯାଉଥିବା ସୀମିତ ପାଣି ।

ଟେନିବାଡ଼ି. ପୋଷା ହୋଇଥିବା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ବସାଇବା ନିମିତ୍ତ ମାଟିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଛକିବାଡ଼ି ।

ଟେରାଫିଟା. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଧୂପ ପରେ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନର ଅବସର । ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୋଚରରେ ଦେବନୀତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଟେରାବାଡ଼ ପଡେ, ଦେବନୀତି ପରେ ଟେରାବାଡ଼ ଉଠାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଟେରାବାଡ଼. ଲୁଗା ତିଆରି ବାଡ଼, ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଭୋଗ ସମୟରେ ଏହାକୁ ପକାଇ ଉହାଡ଼ କରାଯାଏ ।

ଟୋକେଇ. ବାଉଁଶ ପାତିଆ, କୋରଟ ଅଥବା ବେତରେ ତିଆରି ଆଧାର ।

ଟୋପ. ୧. ଟୁବ, ଛୋଟ ଗାଡ଼ିଆ ।

୨. ଗାତ ଭଳି ଖୋଳା ଯାଇଥିବା କାରାଗାର ।

୩. ହାତୀ ଧରବା ନିମିତ୍ତ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗାଡ଼ ।

୪. ଝାଁପି, ପକ୍ଷିଆ ।

ଟୋପର. ୧. ଖରା, ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରେ ମଡ଼ାଇଥିବା ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ଆବରଣ, ଝାଁପି ।

୨. ଝୁମୁକା ଇତ୍ୟାଦି କେତେକ ଅଳଂକାରର ଉପରଅଂଶ ।

ଟୋପଲି. ପୁଟୁଳି । ହାଟର ସଉଦା କିଣା ବିକା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ବୋକଚା, ପୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଟୋଗା. ଚାଉଳ ଧୋଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶିଆ । ଛୋଟ ଡାଲା ।

ଟୋଲକ. ୧. କଖାରୁ ।

୨. ପାନ ଚାଷରେ ପିଡ଼ିଆ ଦେବା ହେତୁ ପାନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବା ରୋଗ ।

୩. ଗୋରୁ ମଇଁଷିଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ ।

ଠ

ଠ ଠା ଠି. ଦୁରବସ୍ଥା, ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥା

ଠକରା. ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ବାଉଁଶ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଦ୍ୟ ।

ଠଣା. ୧. କଣମୁଛା, କାନ୍ଥକୁରା; ମାଟି କାନ୍ଥରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ଖୋପ ।

୨. ଛାଉଣି, ଶିବିର ।

ଠସ. ଲୁହା ତମ୍ବା କଂସା ପିତଳ, ସୁନାରୁପା ଆଦି ଧାତୁ ତିଆରି କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଛାଞ୍ଚ ।

ଠାଆ. ୧. ସ୍ଥାନ ।

୨. ଖାଇବା ସ୍ଥାନରେ ଜଳପାତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ଭୂମିରେ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଲେଖାଯିବା ଚିତ୍ର ।

ଠାଆପିଢ଼ା. ଖାଇବା ସ୍ଥାନକୁ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରି, ମୁରୁଜ ପକାଇ, ଖାଇ ବସିବା ନିମିତ୍ତ ପିଢ଼ା ପକାଇବା ।

ଠାଆବଢ଼ା. ଖାଇବା ସ୍ଥାନରେ ସଜା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

ଠାଆସଜ. ଖାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାସନ, ଜଳପାତ୍ର, ପିଢ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ସରଞ୍ଜାମ ।

ଠାଉଆ. ଆଗରୁ କୌଣସି ଜିନିଷ ଠାବ କରି ପରେ ଚୋରି କରୁଥିବା ଛୋଟ କାଟିଆ ଚୋର ।

ଠାକରା. ୧. ତୁମ୍ବବାଣ ।

୨. ଦେଉଳ ଉପରେ ସର୍ବଶେଷରେ ମୁଦା ଯାଉଥିବା ପଥରଖଣ୍ଡ ।

୩. ଚୁଲିଝିଙ୍କା ।

୪. ଖପରା ।

ଠାକୁର. ଦିଅଁ, ଦେବତା, ପୁରୋହିତ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ଠାକୁରରାଜା. ପୁରୀର ରାଜା । ପୁରୀର ଗଜପତି ବଂଶୀୟ ରାଜା । ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପରମ ସେବକ ଓ ମାର୍ଫତଦାର ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଠାକୁରରାଜା କୁହାଯାଏ ।

ଠାକୁରାଣୀ. ୧. ଦେବୀ ।

୨. ଗ୍ରାମଦେବତୀ ।

୩. ଶୀତଳା ଦେବୀ ।

୪. ବସନ୍ତ ରୋଗ । ବସନ୍ତ ଭଳି ବାୟୁବାହିତ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗକୁ ଲୋକେ ଠାକୁରାଣୀ ବା ବସନ୍ତେଇ ବିଜେ ହେଲେ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ପଣାପାଣି ସମର୍ପଣ କଲେ ଏଇ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

ଠାକୁରାଣୀଗାଧୁଆ. ୧. ଠାକୁରାଣୀ ମାଜଣା ।

୨. ତିନିଦିନ ରଜପାଳିବା ପରେ ଦେବୀ ବସୁମତୀଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ପୂଜା ଓ ବନ୍ଦାପନା କରିବା ।

୩. କୌଣସି ମାନସିକ ପୂରଣ ପାଇଁ ଦେବୀଙ୍କୁ ହଳଦୀପାଣି, ଚୂଆ, ଚନ୍ଦନାଦି ଦେଇ ସ୍ନାନ ପରେ କଳା, ସିନ୍ଦୂର, ନୂଆ ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନାଦି ବିଧି ।

ଠାକୁରାଣୀଯାତ୍ରା. ଫଗୁଣ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟାଠାରୁ ଚୈତ୍ର ମାସ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦେବୀ ଉପାସନା ଉତ୍ସବ । ଏଥି ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାଠ ଖୁମ୍ବ ପୋତାଯାଏ, ଚୈତ୍ର ମାସର ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ତାରା-ତାରିଣୀ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ ଓ ଶେଷରେ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ବଳି ଦିଆଯାଏ ।

ଠାକୁରାଣୀଲାଗିବା. କାଳିସୀ ଲାଗିବା, ଠାକୁରାଣୀ ଉଭା ହେବା, ମଣିଷ ଦେହରେ

ଗ୍ରାମ ଦେବୀଙ୍କର ଆବେଶ ବା ଆବିର୍ଭାବ । ଠାକୁରାଣୀ ସବାର ସାଜିଥିବା ଲୋକକୁ କାଳିସୀ କୁହାଯାଏ । ତା'ର ଅଦ୍ଭୁତ ଆଚରଣ ଦେଖାଦିଏ । ସେ ଜିଭ କାଢ଼େ, ଅସ୍ଥିର ପଦରେ ନୃତ୍ୟ କରେ, ଠାକୁରାଣୀ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ପରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଆସେ ।

ଠାୟାଁ. ୧. ବିଧବା ନାରୀକୁ ପୁନର୍ବିବାହ କରିଥିବା ପୁରୁଷ । ଠାୟାଁ, ଠାୟାଁଣିଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ।

ଠାୟାଁଣି. ପୁଣି ବାହା ହୋଇଥିବା ବିଧବା ।

ଠାର. ଲୋକ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଠାର ଭାଷା, ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା । ଯଥା : ଶଶିଠାର, କପ୍ନଣଠାର ।

– ମୁଁ ପ୍ନୁ କାପ୍ନାହିଁକି ତୁପ୍ନମ ଘପ୍ନରକୁ ଯିପ୍ନିବି ?

– ମୁଁ କାହିଁକି ତୁମ ଘରକୁ ଯିବି ? ପ୍ରଥମ ବାକ୍ୟରୁ 'ପ୍ନୁ', 'ପ୍ନା', 'ପ୍ନ', 'ପ୍ନ', 'ପ୍ନି' ଇତ୍ୟାଦି କଟିଛି ।

ଠିଅ. ଠେସ । ଠେକ । କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଟେକି ରଖିବାକୁ ଭୂଇଁରୁ ଲଗା ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ ।

ଠିଆକରତ. କାଠ ଗଡ଼କୁ ଠିଆ ବାଗରେ ରଖି ଏଥିରୁ ପଟା ତିଆରି କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ କରତ, ଯାହାକୁ ଠିଆ ହୋଇ ଦୁଇଜଣ ଟାଣି ଓଟାରି କାଠ ଚିରନ୍ତି । ଜଣେ କାଠର ଉପର ପଟେ ଓ ଜଣେ ତଳପଟେ ଠିଆ ହୁଏ ।

ଠିଆକୋରଣା. ଗଛ କୋରଣା । କୌଣସି କାଠ ପଟା ଅଥବା ପିଢ଼ା ଉପରେ ଉପରମୁହାଁ ହୋଇ ରହିଥିବା କୋରଣା । ଏଇ କୋରଣା ଲୁହାରେ ତିଆରି ଓ ଏହାର ଦାନ୍ତୀ ଥାଏ ।

ଠିଆପାଲା. ଠିଆ ହୋଇ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପାଲା ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଏଥିରେ ଛଅଜଣ କଳାକାର ଥାନ୍ତି, ଜଣେ ଗାୟକ, ଜଣେ ବାୟକ ଓ ଅନ୍ୟ ଚାରିଜଣ ପାଳିଆ । ଗାୟକ ଚାମର ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି, ବାୟକ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇ ତାଳ ରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି, ପାଳିଆମାନେ ପାଳି ଧରନ୍ତି ଓ ଝାଂଜ ବଜାନ୍ତି ।

ଠାପୁଆ. କାମରେ ଠକୁଥିବା ଲୋକ ।

ଠିଆପୁଚି. ବାଳିକା/ଯୁବତୀମାନେ ଠିଆ ଠିଆ ଖେଳୁଥିବା ପୁଚି । ଏମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଛନ୍ଦିଥାନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଆଗ ପଛ ବିସ୍ତାର କରି ଗୀତ ଗାଇ ସଂଚାଳନ କରନ୍ତି । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌତୂହଳ ଉଦ୍ଦୀପକ ଖେଳ ।

ଠିଆମରୁଡ଼ି. ଧାନ ଗଛରୁ କେଣ୍ଡା ବାହାରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ, ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣର ଜଳ ପାଇବାରୁ ବଂଚିତ ହେଲେ ଗଛ ମରିଯିବା ଅବସ୍ଥା ।

ଠିକିରି. ଗଞ୍ଜେଇ ଟାଣିବା ବେଳେ ଚିଲମର କଣ୍ଠରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଛୋଟ ଗୋଡ଼ି ।

ଠୁଆ. ତନ୍ତ୍ର, ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟର କ୍ଷୟ କ୍ଷତି ସାଧନ ।

ଠେକ. ୧. ଠିଅ, ଢିରା, ଅବଲମ୍ବନ ।

୨. କାଠ ବା ଗଛର ଆଡ଼ବାଗ ।

୩. ପଥର ବା କାଠଗଡ଼କୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଏହା ତଳେ ରଖା ଯାଉଥିବା ଛୋଟ ପଥର ବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଠେକର. ଲମ୍ବ କାଠ କିମ୍ବା ପଥର ରଖିବା ପାଇଁ ଏହା ତଳେ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଆଡ଼ିକାଠ ବା ଆଡ଼ି ପଥର ।

ଠେକରା. ଚଉକି ବା ଖଟ ଇତ୍ୟାଦି ଢକଢକ ହେଉଥିଲେ, ଭୂଇଁରେ ଲାଗୁନଥିବା ଗୋଡ଼ ବା ପାଖ ତଳେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ପତଳା କାଠ ।

ଠେକା. ୧. ପାଗ, ପଗଡ଼ି । କୃଷକ, ଶ୍ରମିକମାନେ ମାଟି, କାଠ, ବୋଝ, ଧାନ ଇତ୍ୟାଦି ବୋହିବା ପାଇଁ ଅଥବା ଖରାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗାମୁଛାରେ ବାନ୍ଧୁଥିବା ପଗଡ଼ି ।

୨. ମାଟି ତିଆରି ଘଡ଼ି, ଠେକି ।

୩. ମୋଟା କାଠ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଫଟାଇବା ନିମିତ୍ତ ଛେଲ ଉପରେ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବଡ଼ ମୁଗୁର ।

୪. ହାବେଳି ବାଣର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ନାଗନଳି ବା ନକ୍ଷତ୍ର ବା ନଳି ।

ଠେକି. ମାଟି ତିଆରି ଘଡ଼ି, ଠେଙ୍କି ।

ଠେଙ୍କା. ଢିପଜମି, ଉଚ୍ଚଭୂମି ।

ଠେଙ୍ଗେଣି. ଠେଙ୍ଗୁଣି, ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା ।

ଠେଙ୍ଗା. ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଲମ୍ବା ବାଡ଼ି ।

ଠେଙ୍ଗାଭୂତ. ଅବିବାହିତ ଲୋକ ମରିଯିବା ପରେ ହେଉଥିବା ପ୍ରେତ ।

ଠେଟେଲ୍. ଦଣ୍ଡ ନାଟରେ ହାସ୍ୟରସ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଚରିତ୍ର ।

ଠେପା. କିଳା, ଖୁଣ୍ଟି, ମେଖ, ଖିଲ, ଗୋଜ ।

ଠୋଳକା. କାକରା ପିଠା, ଦୁଇପାଖ ଫୁଲି ଉଠିଥିବା ଘିଅପିଠା ।

ଠୋଲା. ଦନା । ପତ୍ର ତିଆରି ଆଧାର ।

ଠୋଲି. ଛୋଟ ଚଉପଦୀ, ଏଗୁଡ଼ିକ ପତ୍ରରେ ତିଆରି ଓ ଖଡ଼ିକାରେ ସିଲେଇ ହୋଇଥାଏ ।

ଡ

ଡଅଁର. ପାଣି ଭଉଁରି । ପାଣି ସୁଅରେ ତୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ନଈ ଗର୍ଭରେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ଗୋଲାକାର ଗାତ ।

ଡଅଣା. ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କୁ ଚେଙ୍କ ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ବଙ୍କାଳିଆ ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

ଡଉଁରିଆ. ଡେଉଁରିଆ । ତମ୍ବା, ରୁପା, ସୁନାଦି ଧାତୁରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଳ, ଯାହାର ଏକ ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଦ ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ଔଷଧ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଏହାକୁ ସୂତା ଦ୍ୱାରା ବାହୁ, ଅଥବା ଗଳାରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ ।

ଡକା. ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ଡଗରା. ୧. ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଭାଟ ।

୨. ପାଇକ ସରଦାର ।

୩. ଦୂତ ।

ଡଙ୍କ. ୧. ଲଟାର କଅଁଳିଆ ଅଗ ।

୨. ସାପ ।

୩. ବେକମୁଣ୍ଡା ।

ଡଙ୍କଛୁଆଁ. ସାପ କାମୁଡ଼ା, ସାପ କଟା । ସାପର ନାଁ ନ ଧରି ତାକୁ ଡଙ୍କ, ନଅ, ଲଅ ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ । ସାପ ଚୋଟ ମାରିଲେ ତାକୁ ଡଙ୍କଛୁଆଁ କୁହାଯାଏ ।

ଡଙ୍କା. ୧. ନାଗରା, ଡେଙ୍ଗୁରା ।

୨. ଲୁହା ବା ପିତଳର କରଚୁଲି ।

୩. ନଡ଼ିଆ ଷଡ଼େଇରେ ବାଉଁଶ ବତା ଦେଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା କରଚୁଲି ।

ଡଙ୍କାଚଟୁ. ୧. ବାହା, ବ୍ରତାଦିରେ ବଡ଼ ଧରଣର ଭୋଜି ରୋଷେଇରେ ବ୍ୟବହୃତ

ସଢ଼େଇ ଓ ବତାରେ ତିଆରି ବଡ଼ ଅଣକ ଓ କାଠ ଚଟୁ ।

୨. ଘରର ରୋଷେଇରେ ପାକ ସରଞ୍ଜାମ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଣକ ଓ ଚଟୁ ।

ଡଙ୍କି. ୧. ଅଣକ, ଛୋଟ ଡଙ୍କା ।

୨. ତେଲ ପେଡ଼ା ସମୟରେ ତେଲୀ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଲଗା ଅଗ ଗୋଜିଆ ଥିବା ଲୁହାଯନ୍ତ୍ର । ଏହାଦ୍ୱାରା ପିଡ଼ିଆକୁ ଠେଲି, ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ ।

ଡଙ୍କ. ତମ୍ବା, ପିତଳ, ଲୁହା ଅଥବା ସଢ଼େଇ ତିଆରି ଛୋଟ କରଚୁଲି ।

ଡଙ୍ଗା. ୧. ଛୋଟ ନାଆ, ନୌକା ।

୨. ନୌକା ଭଳି ଜଳାଧାର, ଏହା କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ. ଡଙ୍ଗା ତିଆରି ଶେଷରେ ଏହାର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକ ପାଖରେ ଚିତ୍ରିତ ପଟାଖଣ୍ଡ ଲଗାଯାଇ, ଏହା ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ପାଣି ଢାଳି ଶୋଧନ କରିବା ରୂପକ ମଙ୍ଗଳ କର୍ମ ।

ଡଙ୍ଗି. ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

ଡଙ୍ଗିକିଆରି. ଅଣଓସାରିଆ, ଲମ୍ବାଳିଆ ଜମି ।

ଡହରା/ଡଂଫା. ଫୁଟାଣି ମାରୁଥିବା ଲୋକ ।

ଡଙ୍ଗୁରନାଚ. କୋହ୍ଲ ଓ ଭୂୟାଁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ପ୍ରକାର ନାଚ । ବିବିଧ ଉତ୍ସବରେ ଏହା ନାରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଏ ।

ଡଣ୍ଡି. ୧. ଦଣ୍ଡି, ନାକର ଅଳଂକାର, ଏହା ପିତଳ, ସୁନା, ରୁପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

୨. ନିକିତି, ତରାଜୁ ।

ଡବାମାଳି. ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମାଳି ବା କଣ୍ଠି ।

ଡବଡବ. କଥା ନ ପଚାରୁଣୁ ଆଗତୁରା କହିବା ।

ଡବି. ଧାତୁ ତିଆରି କରାଟ, ଫରୁଆ । ଏହା ବିଶେଷତଃ ଗୋଲାକାର । ତଳ ଆଧାର ଉପରେ ଉପର ଘୋଡ଼ଣିଟି ଚାପି ଦିଆଯାଏ ।

ଡଭାବାଉଁଶ. ମୋଟା ଓ ପୋଲା ବାଉଁଶ ।

ଡମଣୀ. ଦ୍ୱାରବନ୍ଧରେ କବାଟକୁ ଝୁଲାଇବା ନିମିତ୍ତ ଚଉକାଠରେ ଲାଗିଥିବା କିଳା ଥିବା ଲୁହା ବା ପିତଳ ଦଣ୍ଡ ।

ଡମରୁ. ଡମ୍ବରୁ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ମଧ୍ୟଭାଗ ସରୁ ଓ ଦୁଇପାଖ ଓସାରିଆ । ଏହି ଓସାରିଆ ପାଖ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରାଯାଇଥାଏ । ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ସରୁ ଡୋରରେ ଛୋଟ ଗୋଡ଼ି ବା ମାଳି ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ । ଏହାର ମଝିକୁ ଧରି ସଂଚାଳନ କଲେ, ଲାଗିଥିବା ଡୋର ଆଗରେ ଥିବା ଗୋଡ଼ି ଦୁଇପାଖ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ଉପରେ ଆଘାତ ପାଇ ଡମଡମ ଶବ୍ଦ କରେ ।

ଡମ୍ବରୁ. ୧. ଡମରୁ ।

୨. କାନରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ।

ଡମ୍ବେଲ୍. ଡମରୁ ଆକୃତି ଲୁହା ମୁଦ୍‌ଗର, ଏହାକୁ ହାତରେ ଧରି ଉଠାପକା କଲେ ମାଂସପେଶୀ ଶକ୍ତ ହୁଏ ।

ଡଳକ. ୧. ଛିଟିକିଣି, କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୨. ଟୋକେଇ ।

ଡଲା. ଡାଲା, ବାଉଁଶ ପାତିଆ ବା ବେତ ତିଆରି ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ।

ଡହନିଆଁ. ୧. ରଡ଼ନିଆଁ ।

୨. କୋଠିଆ ବା ମୂଳିଆକୁ ଦିଆଯିବା ଜମି, ହେତା । ଏମାନେ ଚାଷ କରି ଏଥିରୁ ଫସଲ ଖାଆନ୍ତି ଓ ମାଲିକଙ୍କୁ କିଛି ଅଂଶ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

ଡାଆଁଶ. ବଡ଼ ମାଛି, ଅପରିଷ୍କାର ସ୍ଥାନ ଏମାନଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ ବଢ଼ିବା ସ୍ଥଳ ।

ଡାଆଣା. ଖାଇବା ପାଇଁ ବିକଳିଆ । ପେଟ ବିକଳିଆ । ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ରଖୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଡାଆଣିଆଁ. ଆଖିଦୃଷ୍ଟିଆ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ଲୋଭିଲା ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବା ।

ଡାଆଣୀ. ଡାହାଣୀ, ଡାକିନୀ, ଅପଦେବତା । ଜୀଅନ୍ତା ଅବସ୍ଥାରେ କଅଁଳା ଛୁଆଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କଞ୍ଚା ଡାଆଣୀ କୁହାଯାଏ

ଡାକ. ୧.ପିଶାଚ ।

୨. ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ, ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ।

୩. ଡାକ୍ଋଷି, ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବଚନ, ଡାକ ବଚନ ।

୪. ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ସାଜସଜା କାମ, ରଙ୍ଗତା, ପନୀ କାମ ।

୫. ପ୍ରବାଦ ।

୬. ନିଲାମ ଡାକ ।

ଡାକନାମ. ଶ୍ରଦ୍ଧା ବା ଗେହ୍ଲାନାମ ।

ଡାକପାଣି. ୧. କାଟପାଣି, ମନ୍ତୁରାପାଣି, ଏଇ ପାଣି ଦ୍ୱାରା ବଶୀକରଣ କରାଯାଏ, ପ୍ରବାସୀ ଲୋକ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସେ ।

୨. ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ବିଲରୁ ପାଣି ନେଇ ମଥାରେ ଛିଞ୍ଚି ହେବାକୁ ହୁଏ, ଏହା କଲେ ସୁସ୍ଥତା ଆସେ ବୋଲି ଧାରଣା ଅଛି ।

ଡାକବଚନ. ପୁରୁଣା କାଳରୁ କୃଷି, ବର୍ଷା, ପାଗ ଇତ୍ୟାଦି ସଂପର୍କରେ ଥିବା ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରବଚନ । ଏହାର ରଚୟିତା ଥିଲେ ଡାକଋଷି । ଏଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ଅନୁଭୂତିସିଦ୍ଧ ବଚନ ।

ଡାକରା. ୧. ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ଜ୍ୱାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

୨. ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା ଝିଅକୁ ଖାଇବା ନିମିତ୍ତ ଆମନ୍ତ୍ରଣ, କନ୍ୟା ଡାକରା ।

ଡାକସାଜ. ରଙ୍ଗତା, ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦିର ସାଜସଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚକଚକିଆ ପାତିଆ ।

ଡାଙ୍କୁଣୀ. ଡାଆଣୀ, ଡାହାଣୀ ।

ଡାକେବାଟ. ଏକ କୁହାଟର ବାଟ । ଜଣକର ଉଚ୍ଚଡାକ ଶୁଣାଯାଉଥିବା ଭଳି ବ୍ୟବଧାନ ସୂଚକ ବାଟ ।

ଡାଗର. ୧. ଡାବଲ ପୁଆ ଖେଳରେ ପୁଆକୁ ପିଟିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି ।

୨. ବୟସ୍କ ପିଲା ।

ଡାଗରା. ବଡ଼ ଉକୁଣି ।

ଡାଗର ପୁଆ. ଡାବଲପୁଆ, ଗୁଚିଡାଣ୍ଡୁ । ଏହାର ବଡ଼ ବାଡ଼ିଟି ଡାଗର ଓ ଛୋଟ ବାଡ଼ିଟି ପୁଆ । ଏହା ଏକ ଶିଶୁ ଖେଳ, ଏହି ଖେଳରେ ମାଟିରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଗାତ କରି ଏଥିରେ ପୁଆକୁ ଥୋଇ, ଡାଗର ଦ୍ୱାରା ଛାଟି ଦିଆଯାଏ ।

ଡାଙ୍ଗ. ୧. କାଠି ।

୨. ବାଡ଼ି, ବେତ ବାଡ଼ି ।

୩. ସରୁଆ ପତ୍ର ନଥିବା ଛୋଟ ଡାଳ ।

୪. ଢୋଲ, ନାଗରା ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଉଥିବା ବାଡ଼ି ।

ଡାଙ୍ଗିଆ. ୧. ଡାଙ୍ଗ ।

୨ ଡଙ୍ଗା ଓଟାରିବା ଦଉଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଥିବା ଛୋଟ ବାଡ଼ି ।

୩. ଗୋବରା ଚଢ଼େଇକୁ ବସାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟବାଡ଼ି ।

୪. ତନ୍ତରେ ଲାଗିଥିବା ଛୋଟକାଠ ।

୫. ଖଣ୍ଡା ବା କଟୁରିରେ ବଳି ପଶୁକୁ ହାଣୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

୬. ଚାଳଘରର ରୁଅରେ କାମଡ଼ା ଭିଡ଼ାବେଳେ, କଟକଟି ଦଉଡ଼ିକୁ ମୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହର କରାଯାଉଥିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଶକ୍ତ ଅଥଚ ଛୋଟ ବାଡ଼ି ।

୭. ଲଟା ମାଡ଼ିବା ପାଇଁ ହେଉଥିବା ଭାଡ଼ି ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ପଡୁଥିବା ଛୋଟଡାଳ ବା ବାଉଁଶ ଅଗିରା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଡାଙ୍ଗୁଆ. ୧. ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇଥିବା ଲୋକ ।

୨. ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଶୂଦ୍ର ଜାତୀୟ ସେବକ ।

ଡାଫରା. ଜାହାଜ ସହିତ ଜାହାଜର ଧକ୍କାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜ ବାଡ଼ରେ ଓହଳା ଯାଇଥିବା କତା ଦଉଡ଼ାର ମୁଚୁଳା ।

ଡାବ୍. ଖଞ୍ଜଣି ଆକୃତି ଗୋଲିଆ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ବାଦ୍ୟ, ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଧରି, ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଏ ।

ଡାବ. ୧. ତାଲିକା ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ଯାଉ ।

୩. ଡାବର ପୁଆର ବାଡ଼ି ।

୪. ପଇଡ଼ ।

ଡାବଖଣ୍ଡା. ଦୁଇପାଖରେ ଧାରଥିବା ଖଣ୍ଡା

ଡାବଲପୁଆ. ଗୁଚିତାଣ୍ଡୁ, ପୁଆ ବାଡ଼ି, ଗୁଲିଡାଙ୍ଗ ଖେଳ । ମାଟି ଉପରେ ଲମ୍ବାଳିଆ ଗାତ ଉପରେ ପୁଆକୁ ରଖି, ଡାବର ବା ଦଣ୍ଡା ବାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ଖେଞ୍ଚିଲେ ପୁଆଟି ଦୂରରେ ପଡ଼େ । ଜଗିଥିବା ପିଲା ଏହାକୁ ସେଠାରୁ ଗାତ ପାଖକୁ ଫିଙ୍ଗେ । ପୁଆ ବାଡ଼ାଇ ଥିବା ପିଲାଟି ଡାବରରେ ପୁଆକୁ ଆଘାତ କରେ ।

ଡାମରା. କିଳା, ମେଖ । କାଠ ବିଡ଼ାରେ ଏପରି ଖିଲ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ । ଝାଡୁମୁଠା ପଛ ପାଖରେ ଡାମରା ମରା ଯାଇଥାଏ । କାଉ ଅର୍ଥରେ ।

ଡାମ୍ଫଣ. ଦାମ୍ଫଣ । ଫୋଡ଼ଣି, ଲୁହାର ମୋଟା ଛୁଞ୍ଚି, ଅଖା, ପାଲ ଇତ୍ୟାଦି ସିଲେଇ ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାର ଛୁଞ୍ଚି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଡାମ୍ଫଣିଆ. ଧାନ ଜମିରେ ଉଠିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବା ମୁନିଆଁ ଘାସ । ରଗଡ଼ା ଘାସ ।

ଡାଲପୁରି. ଡାଲିବୁଟକୁ ସିଝାଇ ପୁର ଦିଆଯାଇଥିବା ପୁରି ।

ଡାଲଖାଇ. ପାରମ୍ପରିକ ଲୋକଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ । ଏଥିରେ ସମୂହବାଦ୍ୟ ସହିତ ଯୁବତୀମାନେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଡାଲମା. ଡାଲଣା. ମୁଗ, ବୁଟ, ହରଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ଡାଲି ସଙ୍ଗେ ବିବିଧ ପରିବା ପକାଇ କରାଯିବା ତରକାରି ।

ଡାଳମାକୁଡ଼ି. ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି. ୧. ଗୋଟିଏ ଡାଳରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଳକୁ ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ପରି ଡିଆଁ ଡେଇଁ କରି କରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ । ସାଧାରଣତଃ ଗଛଚଢ଼ା ଜାଣିଥିବା ବାଳକମାନେ ଏଇ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ।

୨. ପିଲାମାନେ ଗଛର ଛୋଟ ଡାଳ ଦେହରେ ବାନ୍ଧି ନାଚିବା ଖେଳ ।

ଡାଲା. ୧. ବଡ଼ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଏଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଏ । ଏହା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ।

୨. ସିଧା, ସଞ୍ଜା, ଡାଲି, ଚାଉଳ ପ୍ରଭୃତି

ରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ ଡାଲାରେ ରଖି ଭେଟି ଦେବା ।

ଡାଳି. ୧. ଛୋଟ ଡାଳ ।

୨. ତରାଜୁ ବା ଦଣ୍ଡିର ଅଧା ଅଂଶ ।

୩. ନିଆଁ ଜଳା ହେଉଥିବା ମାଟି ପଲମ ବା ଉହ୍ମେଇ ।

୪. ଏକ ପ୍ରକାର ଶିକାର ପ୍ରଣାଳୀ । ଏଥିରେ ଶିକାରୀମାନେ ନିଆଁ ଉହ୍ମେଇ ମୁଣ୍ଡେଇ ବୁଲନ୍ତି ଓ ହରିଣ ଆସିଲେ ତାକୁ ଶିକାର କରନ୍ତି ।

ଡାଲି. ୧. ରଗଡ଼ା ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟ ।

୨. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ବଡ଼ ଟୋକେଇ ।

୩. ଡାଲା, ରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ ଭରା ସଞ୍ଜା ଡାଲା ।

ଡାଳିଆ. ୧. ଛୋଟ ଡାଳ ।

୨. ମାଟି ଘଡ଼ି, ଛୋଟ ମାଠିଆ, ଝୋବା ।

ଡାଲିଆ. ବେତ, ବାଉଁଶ ପାତିଆ, କୋରଟ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବୁଣା ଛୋଟ ଡାଲା । ଏଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।

ଡାଳିଓରା. ପାଞ୍ଚ ବା ସାତଶେଣିଆଁ ଘରର ସର୍ବନିମ୍ନ ଓରା ଉପରେ ଥିବା ଓରା । ଏଗୁଡ଼ିକ କାଠରେ ତିଆରି ଓ ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ କୂଟିକାମ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଡାଳିକାଠ. ସଳଖ ଓ ସରୁଆ କାଠ, ଗଣ୍ଠି ନଥିବା ସରଳାକାର ସରୁକାଠ ।

ଡାଲିଗଜା. ସରୁଗଜା । ଏହା ମଇଦାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଘିଅଛଣା ଏହି ଗଜାକୁ ସିରା ପିଆ ଯାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକର ଆକୃତି ଆଙ୍ଗୁଠି ପରି ।

ଡାଳି ପାରିଧି. ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ନିଆଁ ଉହ୍ମେଇ ଧରି ରାତିରେ କରୁଥିବା ଶିକାର ।

ଡାଳି ପୋହଳା. ମାଳି ଗୁନ୍ଥିବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଗଡ଼ରେ କଟା ଯାଇଥିବା ପୋହଳା ଖଣ୍ଡ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ ପୋହଳାର ଶାଖାହୀନ ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଏପରି ପୋହଳା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଡାଲିଭାତ. ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉତ୍ସବରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୋଜିଭାତ ।

ଡାଳିମହୁ. ଗଛଡାଳରେ ମହୁମାଛିମାନେ ବାନ୍ଧିଥିବା ବସାରୁ ସଂଗୃହୀତ ମହୁ ।

ଡାଳିମ୍ବ. ୧ ଦାଡ଼ିମ୍ବ ଫଳ ।

୨. ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡକୁ ଜନ୍ତି ଘିଅ ଦେଇ କରାଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୋଲିଆ ପିଠା । ଡାଳିମ୍ବ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଡାଳିମ୍ବା କୁହାଯାଏ ।

ଡାଲୁଅ. ୧. ଖରାଦିନେ ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଧାନ । କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ବୁହାଇ ଏ ପ୍ରକାରର ଧାନ ଫସଲ କରାଯାଏ ।

୨. ଆଙ୍ଗୁଳିର ଏକ ପ୍ରକାର ଘା' ।

ଡାହକ. ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇ । ମୃତକର ପରିବାର ସଂଲଗ୍ନ ଏବଂ ମୃର୍ଦ୍ଧାର ପୋଡ଼ାରେ ସହଯୋଗ କରୁଥିବା ଆତ୍ମୀୟ ।

ଡାହାଣା. ଖାଦ୍ୟ ଲୋଲୁପ, ଡହଳା, ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଲୋଭୀ । ଖାଇବା ଲୋକର ପେଟରେ ପଶେ ।

ଡାହାଣିଆଁ ଖରା. ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ପଡୁଥିବା ଖରା ।

ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ. ହଳ, ଶଗଡ଼ ଏବଂ ବେଙ୍ଗଳାରେ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦ ।

ଡାହାଣୀ. ଡାଆଣୀ, ଡାକିନୀ ।

ଡାହାଲକୁକୁର. ଦୀର୍ଘକାୟ, ଲମ୍ବପାଦ ଗୋଜିଆ ମୁହାଁ ଶିକାରୀ କୁକୁର । ଏଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଧାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିପାରନ୍ତି ।

ଡାହି. ଡାହିଆ. ଗଛର ଡାଳ, ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ।

ଡାହୁକ. ୧. ପାଣି କୂଳରେ ବସା ବାନ୍ଧିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ପକ୍ଷୀ । ଦିନ ଓ ରାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହରର ଶେଷରେ ରାବ ଦିଅନ୍ତି । ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ, ପିଞ୍ଜରାରେ ଗୋଟିଏ ଡାହୁକ ରଖାଯାଏ । ଏହାର ଡାକ ଶୁଣି ଅନ୍ୟ ଡାହୁକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଫାଶ ବସାଇ ତାକୁ ଧରାଯାଏ ।

୨. ରଥ ଚାଳନା ସମୟରେ ରଥ ଉପରେ ରହି ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ବେତବାଡ଼ି ଥାଏ । ଏମାନେ ବେତ ହଲାଇ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ।

ଡିଆଁ. ୧. ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ।

୨. ଗୋରୁ, ମଇଁଷି ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଡେଇଁ ନ ପାରିବା ଓ କେବଳ ମଣିଷ ଡେଇଁ କରି ଯାଇ ପାରିବା ଭଳି ଫାଟକରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଅଥବା କାଠର ଛକି ।

୩. ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ପାଣିଥିବା ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ମାଟିର ଅସ୍ଥାୟୀ ବାଡ଼ ବା ଜାଲ ଘେର । ମାଛ ପାଣିରୁ ଏଇ ସ୍ଥାନକୁ ଡେଇଁଲେ, ତାକୁ ସହଜରେ ଧରାଯାଇପାରେ ।

ଡିଙ୍ଗା. ବଡ଼ ଉକୁଣି ।

ଡିଣା. ୧. ପାନ ବିଡ଼ା ।

୨. ପିତଳ ଗଉଣି, ପିତଳ ମାଣ ।

ଡିଣ୍ଡିମ. ଏକମୁଖା ବାଦ୍ୟ, ନାଗରା, ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରି ଏଇ ବାଦ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଡିବା. ୧. ପାନବଟା, ଭଙ୍ଗାପାନ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ଆଭରଣ ଥିବା ଆଧାର ।

୨. ଧାନ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟ ମାପକ ଛୋଟ ଗଉଣି

ଡିଲା. ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ ।

ଡିହ. ଡିଅ । ମାଟି ଗଦା, ଡିପ ଜମି, ଘର ତିଆରି ନିମିତ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ ବାସ୍ତୁଭୂମି ।

ଡିହ. ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇ ତିନିବର୍ଷ ପାଇଁ ପଡ଼ିଆ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜମି ।

ଡୁଆ. ୧ ଅଣକ, ଡଙ୍କା ।

୨. ଚଟୁ ।

୩. ତେଲପଳା ।

ଡୁଗି. ଡୁବି । ମାଟି, ପିତଳ ବା ତମ୍ବା ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇ କିରଣ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏହା ବାଆଁ ହାତରେ ବଜା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ବାୟାଁ କୁହାଯାଏ ।

ଡୁଙ୍ଗୀ. ୧. ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା, ହୁଲି ଡଙ୍ଗା ।

୨. ତନ୍ତୀଙ୍କର ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଳି ବା ଜଣ୍ଡା ।

ଡୁଡୁ. ଡୁ ଡୁ, ବାଗୁଡ଼ି ଖେଳ । ଏଥିରେ ଦୁଇଦଳ ଖେଳନ୍ତି । ଖେଳ ପଡ଼ିଆରେ ଭୂମି ଉପରେ ଗୋଡ଼ରେ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ପାହି କହନ୍ତି । ପାହିର ଦୁଇପାଖେ ଦୁଇ ଦଳ ଖେଳାଳି ରହନ୍ତି । ଜଣେ ଖେଳାଳି ଡୁ ଡୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାହି ଡେଇଁ ଆରପଟକୁ ଯାଏ ତାକୁ ଅପରପାଖର ଖେଳାଳିମାନେ କାବୁ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ନ ହେଲେ ରାହା ଧରିଥିବା ଖେଳାଳି, ପ୍ରତିପକ୍ଷର କୌଣସି ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ପାହି ଛୁଇଁଲେ ବିଜୟୀ ହୁଏ ଓ ଛୁଆଁ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳିକୁ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଡୁମା. ଅଣ୍ଡିରା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ ।

ଡୁଲି. ୧. ଡୋଲି, ଦୋଳା, ଛୋଟ ସବାରି ।

୨. କୋଡ଼ମଇ । ଧାନ, ମୁଗ, ମାଣ୍ଡିଆ,

ବିରି, କୋଳଥ, ଚଣା ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ ଆଧାର । ଏହାର ବାହାର ପାଖରେ ମାଟି ଓ ଗୋବର ଲେପ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଓ ଏହା ଉପରେ ଘୋଡ଼ଣି ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଡୁହା. ଘୋଷାପଦ, ଦୁଆ, ପାଳି । ମୁଖ୍ୟ ଗାୟକ ଗାଇବା ପରେ, ପାଳିଆମାନେ ଘୋଷାପଦକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା ।

ଡୁହୁରି. ଲଙ୍ଗଳର ଶିଆର, ପଟାଳି ।

ଡେଉଁରିଆ. ୧. ରୋଗ ଓ ପ୍ରେତ ପିଶାଚ, ଡାଆଣୀ ଇତ୍ୟାଦି କବଳରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ବେକ ବା ହାତରେ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ମନ୍ତ୍ର, ଜଡ଼ିବୁଟି ଇତ୍ୟାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ତମ୍ବା, ରୁପାଦି ଧାତୁ ତିଆରି ନଳି । ଏହାର ଏକ ପାଖ ବନ୍ଦଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟପାଖରେ ମନ୍ତ୍ରଲେଖା, ଜଡ଼ିବୁଟି ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ଜଉମୁଦ କରାଯାଇ ଦେହରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ । ଅଷ୍ଟଧାତୁ, ରୁପା, ତମ୍ବା, ସୁନାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ।

୨. ଖଟ, ପଲଙ୍କ, ବିମାନ ଇତ୍ୟାଦି ବାଡ଼ରେ ଲଗାଯିବା ମୃଦଙ୍ଗାକାର କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

ଡେଙ୍ଗବେଜାରି. ବଣୁଆ କଣ୍ଟାଗଛ, ଅଗରାଗଛ ।

ଡେଙ୍ଗା/ଡେଙ୍ଗୀ. ଉଚ୍ଚା ମଣିଷ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା. ଧେଣ୍ଡୁରା, ନାଗରା । ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଇ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଦୁଇଟି କାଠିରେ ଏହାକୁ ବଜାଯାଏ । ସର୍ବ ସାଧାରଣରେ ସଂବାଦ ଜଣାଇବାକୁ ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା ଯାଉଥିଲା । ସଧବା ନାରୀର ମୃତ୍ୟୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବାଜେ, ଏହାକୁ ଅହ୍ୟଡେଙ୍ଗୁରା କୁହାଯାଏ ।

ଡେଣୁଆଁ. ଢେଲା, ଟେକା, ଟେଳା, ବୋଲୁଅ, ଭଙ୍ଗା ମାଟି ଟାଇଲ୍, ଭଙ୍ଗା କୂଅ ନନ୍ଦ ।

ଡେମ୍ପ. ଟାଙ୍ଗଡ଼ା ଆକାର ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟି ପାତ୍ର ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା ବାଦ୍ୟ, ଏହାକୁ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି କାଠିରେ ବଜାଯାଏ ।

ଡେମ୍ପନାଗରା. ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଡେମ୍ପ ଓ ନାଗରାର ବାଦ୍ୟ ରୋଳ ।

ଡେରା. ୧. ଅତିଥିଙ୍କ ବସାଘର, ସାମୟିକ ବସାଘର ।

୨. ଛାଉଣୀ, ତମ୍ବୁଘର ।

ଡେଲିଙ୍ଗି. ସରୁଆ ବଙ୍କା ବାଉଁଶ ।

ଡେଲେଙ୍ଗା. ଉପରକୁ ବା ତଳକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ, କାଠ ବା ପଟା ।

ଡୋର. ୧. ଜାଲ, ପୋଥି ଓ ବଟୁଆ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିକଣିଆ ମୋଟା ସୂତା ।

୨. ବାବାଜିମାନେ କୌପୁନୀରେ ବାନ୍ଧୁଥିବା ମୋଟାସୂତା ।

୩. ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ଡୋରକଣ୍ଟା. ବନିଶୀ କଣ୍ଟା ।

ଡୋର କୌପୁନୀ. ଗୁରୁଦୀକ୍ଷା ନେବା ବେଳେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଡୋର ଓ କୌପୁନୀ ।

ଡୋଲ୍. ୧. ମାସ୍ତୁଲ ।

୨. ବଡ଼ ବାଉଁଶିଆ, ଟୋକେଇ ।

ଡୋଲି. ୧. ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆ ତିଆରି ଶସ୍ୟ ରଖିବାର ଆଧାର ।

୨. ମୁର୍ଦାର ବା ରୋଗୀବୁହା ଖଟିଆ ।

୩. କିଆରି, ବିଲ ।

୪. ଚାଳିଶ ଗୌଣି ଶସ୍ୟାଦିର ପରିମାପ ।

୫. ସାଧାରଣ ଘରର ନାରୀ ଓ ବୟସ୍କମାନେ ଯା' ଆସ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହାଲକା ଖଟିଆ । ଏଥିରେ ବସି ଝିଅ, ବୋହୂମାନେ ଦୂରସ୍ଥାନକୁ ଯାତାୟାତ କରିଥାନ୍ତି ।

ଢ

ଢକ. ୧. ବଣିଆଁଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ବଟକରା।

୨. ଖାଲିଖୋଳ ।

୩. କାଠଚକ ଓ ଅଖ ଭିତରର ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ରହିଥିବା ଅଧିକ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ।

ଢକା. ନାଗରା, ଡେଙ୍ଗୁରା, ଢୋଲ, ବଡ଼କାଠ ।

ଢକ୍କା. ବଡ଼ଢୋଲ, ବଡ଼କାଠ । ବଡ଼ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଦୁଇପାଖ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା ବାଦ୍ୟ, ଏହାକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି କାଠିରେ ବିବିଧ ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ବଜାଯାଏ ।

ଢକ୍କାର. ଖାଇସାରି ପେଟରୁ ବାୟୁ କାଢ଼ିବା ।

ଢଗ. ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାତ୍ମକ ପଦ ଯୋଜନା, ଗୀତି ବଚନ, ଉପସ୍ଥିତ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖି ଏହା ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ଶେଷ ପଦ ଗୁଡ଼ିକରେ ମେଳଥାଏ ।

ଢମାଳିଆ. ଢଗ ପରି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ବଚନ, ମାତ୍ର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକରେ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ନଥାଏ । ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଏହା ଲଘୁ କରିପାରେ ।

ଢଙ୍କ. ବାଇଡଙ୍କ, ଶିମ୍ବ ଜାତୀୟ ଲତା ଓ ଫଳ । ଏହା ଉପରେ ଆଂଶୁ ଥାଏ, ଯାହା ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୀଷଣ ଗଲୁ ହୁଏ ।

ଢଙ୍କଣ. ୧. ସରୁ ବାଉଁଶର ଲଗି ।

୨. ଓଲିଆ ଗୋରୁ, ଗାଇ, ମଇଁଷିଙ୍କ ଗତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଏମାନଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଢେଙ୍କିଆ, ଡିଙ୍କିଆ । ଗୋରୁ ଗାଇ ଦୌଡ଼ିବା ବେଳେ ଏହା ଆଗ ଗୋଡ଼ରେ ଆଘାତ ଦିଏ ଓ ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।

ଢଙ୍କୁଣ. ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟ ଥିବା ବର୍ଚ୍ଛା, ତେଣ୍ଟା ।

ଢଗ. ବିଭିନ୍ନ ଲୌକିକ ଅର୍ଥ ବୋଧକ କବିତା ।

ଢଣ କୋଇଲା. ସମ୍ବଲପୁର ଇତ୍ୟାଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୋକନୃତ୍ୟ ଓ ଲୋକବାଦ୍ୟ । ହାଣ୍ଡି ଉପରେ କୁଲା ଢାଙ୍କି ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବାଦନ କରାଯାଏ ଓ ଏହା ସହିତ ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରାଯାଏ ।

ଢଣା. ଗୋରୁ ଗାଇଙ୍କ ରୋଗ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗୋରୁଙ୍କ ତାଳୁ ଫୁଟିଯାଏ ସେମାନେ ଝୁଲନ୍ତି, ତୋରାଣି ପାଣି ତାଳୁରେ ପହଞ୍ଚେ, ଗୋରୁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ ।

ଢଣୁଆଁ. ଦୁହାଁଳିଆ ଗାଇ ।

ଢନ୍‌କନା. ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀର ନାରୀ ପିନ୍ଧୁଥିବା ପିତଳ ଖଡୁ ।

ଢପଲି. ବଡ଼ ଆକାରରେ ଖଞ୍ଜଣି । କାଠରେ ତିଆରି, କାଠ ଗୋଲେଇର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ପିତଳ ଗିନି ଓ ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଧରି ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଏହା ବଜା ଯାଏ ।

ଢବନା. ଢାଙ୍କୁଣି, ଘୋଡ଼ଣି ।

ଢବା. ଆଟୁ ଥିବା ଘର । କାନ୍ଥ ଉପରେ କାଠ ବାଉଁଶାଦି ବିଛାଇ ଏହା ଉପରେ କାଦୁଅ ଲଦି ମାଟୁ ବା ଆଟୁ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଢମଣା. ଏକ ପ୍ରକାରର ବିଷ ନ ଥିବା ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟା ସାପ । ଏହା ପାଞ୍ଚ ସାତଫୁଟ ଲମ୍ବା, ପିଠିରେ କଳା ଓ ହଳଦିଆ ଦାଗ ରହିଥାଏ ।

ଢମ. ବଡ଼େଇ କରିବା, ନିଜର ପ୍ରଶଂସା ।

ଢମା. ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାପାଣି ଖୋଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭିତର ପାଖରେ ତଳେଇ ଛାଉଣି

ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟୋକେଇ ।

ଢଳାଇ. ଧାତୁକୁ ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା କାମ । ସୁନା, ରୁପା ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ଏଇ ଢଳେଇ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ଢଲିଆଖୋଷା. ବାଙ୍କ ଖୋଷା । ନାରୀ ମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରକାରର କେଶ ବିନ୍ୟାସ ।

ଢାକରି. ଜଗୁଆ, ରଖୁଆଳ ।

ଢାଗା. ମୋଟା ଛୁଞ୍ଚିରେ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ସିଧା ସିଲେଇ ।

ଢାପ. ଢୋଲ ବାଜା ।

ଢାପନାଚ. ଢୋଲ ବାଜା ସହିତ ସମବେତ ନୃତ୍ୟ ।

ଢାବଲ. ପତଳା ଓ ହାଲକା କାଠ ପଟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବଡ଼ ବଡ଼ ପେଟି ।

ଢାବା. ଦୋତାଲା ଚାଳଘର ।

ଢାମ୍ପ/ଢେମ୍ପ. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଆନନ୍ଦ ବାଦ୍ୟ ।

ଢାଲ. ୧. ଢାଲ । ତରବାରୀ ଆଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଚମଡ଼ା ତିଆରି ଗୋଲାକାର ଫଳକ । ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଧରି ପ୍ରତିପକ୍ଷର ଆଘାତକୁ ରୋକାଯାଏ ।

୨. ଜଳ ରଖିବା ଓ ଜଳପାନ କରିବା ପାଇଁ କଂସା, ତମ୍ବା ଓ ପିତଳରେ ତିଆରି ଧାତୁପାତ୍ର ।

ଢାଲ. ଢାଳ, ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଶକ୍ତ ଫଳକ ।

ଢାଲୁଆ ମୟୂର. ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂର । ଏହାର ପଛ ପାଖରେ ପୁଚ୍ଛ ଢାଲ ପରି ଶୋଭାପାଏ ।

ଢ଼ାଲସୁପାରି. କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା, ଉଡଣଛୁ ବିଦ୍ୟା । କୁହୁକ ଖେଳ, ଅଲୌକିକ ଖେଳ ।

ଢିଅବାଡ଼ି. ଘରଡିହ ଓ ଏହାକୁ ଲାଗିଥିବା ଭୂମି ।

ଢିଙ୍କି. ଧାନ କୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ତିଆରି ଗଡ଼, ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରୁ ତଳକୁ କାଠର ପାହାର ଲାଗିଥାଏ । ଏହି ପାହାରର ଅଗରେ ଗୋଲାକାର ଲୁହାବଳା ଲାଗିଥାଏ, ଯାହାକୁ ସମା କୁହାଯାଏ । ଏହାର ପଛ ପାଖକୁ ଗୋଡ଼ ରଖିବା ସ୍ଥାନ ଥାଏ । ଏହା ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି । ଏହିଠାରୁ ହାତେ ଛଡ଼ାରେ ଢିଙ୍କି ଗଡ଼ ଭିତରେ କଣା ହୋଇ କାଠ ପଶିଥାଏ ଓ ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରିଥାଏ । ଏହାକୁ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ କୁହାଯାଏ । ଖୁମ୍ବ ଦୁଇଟି ଉପରେ ପକ୍ଷୀ ଭରାଦେଇଥାଏ । ଢିଙ୍କି ପାହାର ପଡୁଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଢିଙ୍କିଗାତ କୁହାଯାଏ ।

ଢିଙ୍କିଆ. ୧. ଓଲିଆ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳା ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ ।

୨. କବାଟ ବା ଝରକା ବନ୍ଦ କରି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଢିଙ୍କି ଆକୃତିର ଜୁଲୁକି, ଛିଟିକିଣୀ । ଏହା ପକାଇଦେଲେ କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହେ ।

ଢିଙ୍କିଆ ବାତ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବାତ ରୋଗ, ଯାହା ଆକ୍ରମଣରେ ରୋଗୀ ସର୍ବଦା ଢିଙ୍କି ପରି ଶୋଇରହେ ।

ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ. ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଓ ଲମ୍ବାଳିଆ ଲାଉ ।

ଢିଙ୍କିଓଷା. ଭାଲୁକୁଣୀ ବା ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା । ଭାଦ୍ରବ ମାସର ରବିବାର ଗୁଡ଼ିକରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ, କରଣ ଓ ଶୂଦ୍ର ଘରର କୁମାରୀ କନ୍ୟାମାନେ ଏଇ ଓଷା ପାଳନ କରନ୍ତି । ଏଇ ଦିନ ଛୋଟ ଢିଙ୍କିକୁ ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ ଦେଇ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ସଂଧ୍ୟାରେ ଓଷା ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି । ମଙ୍ଗଳାଓଷାର ଏହା ଅନ୍ୟତମ ଅଂଶ ।

ଢିଙ୍କିକୁଟାଳି. କୁଟୁଣୀ, ଢିଙ୍କିରେ ଚଢ଼ି ଧାନ କୁଟୁଥିବା କୁଟୁଣୀ ।

ଢିଙ୍କିଖମ୍ଭ. ଢିଙ୍କି ପକ୍ଷୀକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା-ଅର୍ଗଳି ଥିବା କାଠ ବା ପଥରର ଦୁଇ ଖୁମ୍ଭ ।

ଢିଙ୍କିଗାତ. ୧. ଢିଙ୍କି ଭରାଣ୍ଡି ।

୨. ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି ତଳେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗାତ । ଏହି ଗାତ ଭିତରେ ବାଲି ପଶିଥାଏ ଓ ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣି ଲାଞ୍ଜି ଉପରେ ଚାପ ଦେଇ କୁଟିଲେ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି ଏହା ଭିତରେ ପଶିଯାଏ ।

ଢିଙ୍କିଗୀତ. ଢିଙ୍କିକୁଟା ସମୟରେ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ପାଇଁ କୁଟୁଣୀ ବୋଲୁଥିବା ଗୀତ ।

ଢିଙ୍କିଚାଳି. ଯେଉଁ ଚାଳିଆରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଢିଙ୍କିପକ୍ଷୀ. ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜିଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ହାତ ଛାଡ଼ି ଢିଙ୍କିକୁ କଣା କରି ମରା ଯାଇଥିବା ଦୃଢ଼ କାଠ କିଲା । ଏହାର ଦୁଇ ପାଖ ଢିଙ୍କି ଖୁମ୍ଭ ଅର୍ଗଳି ଉପରେ ରଖାଯାଏ ।

ଢିଙ୍କିପାହାର. ୧. ଢିଙ୍କିର ଅଗ୍ରଭାଗରୁ କଣା ହୋଇ ପଶିଥିବା ମୂଷଳକାର କାଠଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଧାନକୁଟେ, ଏହା ଅଗରେ ଲୁହା ବଳୟ ରହିଥାଏ ।

୨. ଢିଙ୍କି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ।

ଢିଙ୍କିଭରା. ଯେଉଁ ସରୁ ବାଉଁଶ ଅଥବା ଓହଳା ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣୀ ଢିଙ୍କିରେ ଚଢ଼ି ଧାନ କୁଟନ୍ତି ।

ଢିଙ୍କିଭରାଣ୍ଡି. ଢିଙ୍କିଗାତ । ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ପଡୁଥିବା ଗୋଲାକାର ଗାତ ।

ଢିଙ୍କିମଙ୍ଗୁଳା. ବିବାହାଦି ଶୁଭ କର୍ମରେ ଶୁଭ ଅନୁକୂଳ ପାଇଁ ସଧବା ନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଢିଙ୍କିରେ କଳା, ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ ପ୍ରଥମ ଧାନକୁଟିବା କାମ ଓ ହୁଳହୁଳି ଦେଇ ଢିଙ୍କି ବନ୍ଦାପନା ।

ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡ. ଢିଙ୍କିର ପାହାରଠାରୁ ଅଗ୍ରଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ ।

ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡା. ଢିଙ୍କିଭରାଣ୍ଡିର ତଳ ଅଂଶରେ ମାଟିତଳେ ପୋତା ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ, ଏଥିରେ ପାହାର ପଡ଼ିଲେ ଏହା ତଳକୁ ଦବିଯାଏ ନାହିଁ ।

ଢିଙ୍କିମୂଷଳ. ଢିଙ୍କି ପାହାର, ଢିଙ୍କି ଗାତରେ ଏହା ପଶେ ଓ ଧାନ କୁଟେ ।

ଢିଙ୍କିଶୁଙ୍କା(ଖା). ଢିଙ୍କି ଭରାଣ୍ଡିରେ ପଶା ହୋଇଥିବା ଧାନ ବା ଚାଉଳକୁ ହାତ ପୂରାଇ ଓଲଟ ପାଲଟ କରିବା, ବାହାରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା ଧାନକୁ ଗାତ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା ।

ଢିଙ୍କିପଶା. ଢିଙ୍କି ଭରାଣ୍ଡିରେ ଧାନକୁ ପୂରାଇବା ବା ଭରିବା ।

ଢିଙ୍କିଶାଳ. ଢିଙ୍କିଚାଳି, ଯେଉଁଠାରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିଥାଏ । ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣୀମାନେ ଏଇଠି ଧାନ କୁଟିବା ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦୁଃଖସୁଖ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଢିଙ୍କିସମା. ଢିଙ୍କି ପାହାର ବା ମୂଷଳର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବସାଯାଇଥିବା ଲୁହା ବଳୟ ।

ଢିପ. ଉଚ୍ଚ କୃଷିଭୂମି, ମାଟିଗଦା, କୁଦ ।

ଢିପଢିପା. ଢିଙ୍କିଆ ଖେଳଣା । ଯେଉଁ କାଠର ମଝିଅଂଶ ଭୂଇଁରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଦୁଇପାଖ ଭୂଇଁରୁ ଉଚ୍ଚରେ ଥାଏ । ପିଲାଏ ଏହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ବସି ଉଠାପକା ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ।

ଢିପେଇ. ଟିପେଇ, ଢିରା, ଦୋକେନା କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଶଗଡ଼କୁ ସମତଳ କରି ରଖିବାକୁ ଶଗଡ଼ର ମହଣ୍ଡାତଳେ ଠେକ ରୂପେ ଦିଆଯାଏ ।

ଢିରା. ୧. ଠେକ, ଢିଅ, କାତ, ଆଶାବାଡ଼ି ।

୨. ସୂତୁଲି ବା ଦଉଡ଼ି ବଳିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ଛକିଦିଆ ତାକୁଡ଼ି, ବାଣି ଟାକୁଆ ।

ଢିଲା. ଦାଉଣି, ଏହା ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ବିଶିଷ୍ଟ କାଠ, ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ପଘା ଲାଗିଥାଏ । ମେରିରେ ଦାଉଣି ଗଳାଇ ଏଥିରୁ ଲମ୍ବିଥିବା ପଘାରେ ବଳଦ ଯୋଚି ବେଙ୍ଗଳା ପକାଯାଏ ।

ଢିସ୍‌ଗା. ଆଷାଢ଼ ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ନୂଆକରି ବର୍ଷାପାଣିରେ ଗାଧୋଇବାରୁ ଦେହରେ ହେଉଥିବା ବ୍ରଣ ।

ଢୁକୁ. ମାଟି ଭିତରେ ଥିବା ଉଇଟାଙ୍କୁ ।

ଢୁକୁଢୁକା. କୌଣସି ବିବାହିତା ନାରୀ, ଅନ୍ୟଜଣେ ପୁରୁଷ ସହିତ ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ତା' ଘରେ ରହିବା ।

ଢୁଟୁନି. ଚାଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ ।

ଢୁଢୁଆ. ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରିଥିବା ନାଳ ବା ଯୋଡ଼ ।

ଢୁଣ୍ଟି. ଖାଳେଇ, ମାଛ ରଖିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ସରୁଆ ମୁହଁ ଥିବା ଆଧାର । ମାଛ ଧରାଳିମାନେ ମାଛମାରିବା ସମୟରେ ଏହାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧିଥାନ୍ତି ଓ ଧରୁଥିବା ମାଛ ଏଥିରେ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଢୁମ୍ପା. ଏକ ପ୍ରକାରର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ । ପ୍ରାୟ ଦଶଫୁଟ ଲମ୍ବ ଓ ଚାରି ପାଞ୍ଚଫୁଟ ଗୋଲେଇ ବିଶିଷ୍ଟ ମଇ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ କିଛିଦିନ ରଖିବା ପରେ ଏହାର ଫମ୍ପା ଅଂଶ ରହେ । ଏହାକୁ ଶୁଖାଇ ଏହାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରାଯାଏ । ଏହାର ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ବାଦ୍ୟକାରମାନେ ବସି ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା କାଠିରେ ଏହାକୁ ତାଳ ଅନୁଯାୟୀ ଆଘାତ କରି ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି ଓ ଏଥି ସହିତ ଢୁମ୍ପାଗୀତ ଗାନ କରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଢୁମ୍ପା ସଂଗୀତ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଢୁରି. 'ଢିପେଇ' ଦେଖ ।

ଢେଁକରା. ରଞ୍ଜା, ଲତା ମାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଲଟା ।

ଢେଁଟା. ସାନ ଡେଣ୍ଡା । ଅଧିକ ଗହୀରରୁ ପାଣି ବଡ଼ ତେଣ୍ଡାରେ ଉଠାଇ ଖାଲରେ ଜମା କରାଯାଏ ଓ ଢେଁଟା ଦ୍ୱାରା ଏଇ ଖାଲରୁ ପାଣି ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠାଯାଏ ।

ଢେଗା. ପାତି ଖେଳରେ ଛୋଟ କଉଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମରାଯାଉଥିବା ବଡ଼ କଉଡ଼ି ।

ଢେଙ୍କା. ନାଗାର୍ଜ୍ଜୁନ କାଠରେ ତିଆରି ଘଣାର ମୂଷଳକୁ ବୁଲାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଢେଙ୍କିଆ. ୧. ଢିଙ୍କିଆ ।

୨. ଚାହାଳିରେ ଅବଧାନମାନେ ଚାଟକୁ ଦେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ । ଏଇ ଦଣ୍ଡରେ ଡାହାଣ ଆଣ୍ଠୁକୁ ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼ି, ବାଆଁ ତଳିପାରେ ଭରା ଦେଇ ବସି, ବାଆଁଗୋଡ଼ ଜଙ୍ଘ ସନ୍ଧିରେ ବାଁ ହାତ ପୂରାଇ ନିଜ ନାକ ଓ ବାଳକୁ ଧରିବାର କଠିନ ଦଣ୍ଡ, ନାକବାଳଧରା ଦଣ୍ଡ ।

ଢେଣୁ. ୧. ପୁରୀର ସାଇଜାତରେ ବାହାରୁଥିବା ନାଗାମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଧନୁ । ଏଥିରେ ଫୁଲ ଓ ଚଢ଼େଇ ପର ଲାଗିଥାଏ ।

୨. ଘୁମୁସର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବାଜୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ।

ଢେଣ୍ଟ. କୁରାଡ଼ିବେଣ୍ଟ ।

ଢେମଣ. ଉପପତି, ଚରିତ୍ରହୀନ, ଲମ୍ପଟ ।

ଢେମେଣୀ. ରକ୍ଷିତା, କୁଳଟା, ବେଶ୍ୟା ।

ଢେରା. ଠେଲିକି ରଖିବା ।

ଢୋଲ. ୧. ବଡ଼କାଠ । ଦୁଇ ମୁହଁ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା କାଠ ତିଆରି ବାଦ୍ୟ । କାଠିରେ ଚମଡ଼ାକୁ ଆଘାତ କଲେ ଏଇ

ବାଦ୍ୟ ବାଜେ । ବିବିଧ ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହା ସହିତ ମହୁରୀ ବଜାଯାଏ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟଢଙ୍ଗା ।

୩. ଫମ୍ପା ଲୁହା ପିମ୍ପା ଉପରେ ରହିଥିବା ଭସା ପୋଲ ।

ଢୋଲକି. ଢୋଲ ଆକୃତିର ଛୋଟ ତାଳ ବାଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ବଜାଯାଏ ।

ଢୋଲାଇ. ୧. ଶଗଡ଼ ଭଡ଼ା ।

୨. ପଥର ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଡଙ୍ଗାରୁ ଖଲାସ କରି ଶଗଡ଼ରେ ଲଦିବା ।

୩. ଶଗଡ଼ରେ ଜିନିଷ ଲଦି ବୋହିବା ।

୪. ମାଟିକୁ ସମତଳ କରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ।

ଢୋଲିଆ. ଢୋଲ ବଜାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ତ

ତଅଁର. ୧. ରଙ୍ଗସୂତା, କସ୍ତାଲୁଗା ।

୨. ଲୁଗାଧଡ଼ିରେ ଦିଆଯିବା ଫକ୍କା ନାଲି ସୂତା ।

୩. ଯୁଆଳିର ମଝି ସ୍ଥାନରେ ରହିଥିବା ବାଉଁଶ ଖିଲ ବା ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

୪. କୂଅ ଭିତରକୁ ପଶିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗଣ୍ଠି ବାହାରିଥିବା ବାଉଁଶ ।

ତଅକ୍. ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର, ଏହାର ଆକାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଭଳି ।

ତଇ. ଚଟକା ହୋଇଥିବା କଡ଼େଇ, ଏଥିରେ ବିଶେଷତଃ ଅମାଲୁ, ମାଲପୁଆ, କାକରା ଇତ୍ୟାଦି ଛଣାଯାଏ ।

ତଇଳା(ଲା). ଜଙ୍ଗଲ କଟାଯାଇ ଆବାଦ କରାଯାଇଥିବା ଜମି ।

ତଇଳ. ତୈଳର ଅପଭ୍ରଂଶ ।

ତଉଁରି. ତଅଁରା ଯାଇଥିବା ସୂତାରେ ତିଆରି ମୋଟା ଧଡ଼ିଥିବା ଶାଢ଼ି ।

ତଉଁରିଆ. ମୋଟା ଶାଢ଼ି, ତଅଁରା, ସୂତାବୁଣା ଶାଢ଼ି ।

ତଡେଇଁ. ଡାଆଣୀ, ଅଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି ଥିବା ନାରୀ ।

ତକତା. କାଠପଟା, ପଟା ଖଟ ।

ତକତି. ଛୋଟ ପଟା ।

ତଗା. ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ଅଗରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ପତାକା ।

ତଗେଇ. ଛେନା, ଦହି ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମହଣା ।

ତଙ୍କ. ପଥର କାଟିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ନିହଣ, ପୁଆରୀ ।

ତଡ଼. ନଈ ବା ଖଣି ଗାତର ଅତଡ଼ା ।

ତଡ଼(ଡ଼ା)ଉ. ୧. ତଢଉ ।

୨. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ ଭଣ୍ଡାର

ଘରର ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉଥିବା ହିସାବ ରକ୍ଷକ କରଣ ।

୩. ପାଦର ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଂକାର ।

୪. ଅଳଂକାର ଲାଗି ।

ତଡ଼କା. ୧. ତାଳପତ୍ର ପରି ଚଉଡ଼ା କାନଫୁଲ ।

୨. ଗୋଲେଇ ହୋଇ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ନାଲି ରଙ୍ଗଦିଆ ଫାଳିକିଆ ତାଳପତ୍ର । ପାନିଆ, ଅଳତା, ସିନ୍ଦୂର, ହଳଦି ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ, ଏହା ଝିଅ ଘରକୁ ବେଭାର ଭାବରେ ପଠାଯାଉଥିଲା ।

ତଡ଼ପ. ୧ ଉନ୍ନତ ମାନର ବସ୍ତ୍ର ଯାହାକୁ ମଉଳା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଓ ଜ୍ୱାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ପଠାଯାଏ ।

ତଡ଼ପନାୟକ. ଦେବଦେବୀ ବା ରାଜାଙ୍କ ପରିଧାନ ପାଇଁ ବସ୍ତ୍ର ଆଣି ଦେଉଥିବା ସେବକ ।

ତଡ଼ପଲାଗି. ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧା ବିଧି ।

ତଡ଼ା. ୧. ଧଡ଼ା, ମୋଟା ଠେଙ୍ଗା ।

୨. ଭାରିବସ୍ତୁକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ନିମିତ୍ତ ଏହା ତଳେ ଟେକିବାକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ କରାଯାଉଥିବା ଲମ୍ବା ବାଡ଼ି ।

୩. ଗଛ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ମୂଳରୁ ଚେର ସହିତ ଉପାଡ଼ିବା ।

ତଣିଆଁ. 'ତଉଁରି' ଦେଖ ।

ତଣ୍ଡ. ଦୋଷ ନ ଥାଇ ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡ ।

ତଣ୍ଡକ. ଚାଳଘରର ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ ।

ତଣ୍ଡାଇ. ଡାଆଣୀ, ଗୁଣି ଗାରିଡ଼ି ଜାଣିଥିବା ନାରୀ ।

ତଣ୍ଡୁଳା. ନାଲିଆ କପା ବକଡ଼ା ହେଉଥିବା କପାଗଛ ।

ତଣ୍ଡେଲ. ନୌକା ବା ଜାହାଜର ଖଲାସୀ, ମାଝି ସରଦାର ।

ତନ୍ତ. ୧. ତନ୍ତୀମାନଙ୍କର ଲୁଗାବୁଣା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ରହିଛି । ଏଥିରେ ସୂତା ପୂରାଇ କଣ୍ଡା ମାରିଲେ ଲୁଗା ବୁଣାହୁଏ ।

୨. ଚମ ଦଉଡ଼ି ।

୩. ବୀଣା, ବେହେଲା, ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର, କେନ୍ଦେରା ଇତ୍ୟାଦିର ତାର ।

ତନ୍ତଗାଡ଼. ତନ୍ତଶାଳରେ ତନ୍ତ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନର ଗାତ, ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ସମୟରେ ତନ୍ତୀ ଏଇ ଗାତ ଭିତରକୁ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିଥାଏ ।

ତନ୍ତପଡ଼ିଆ. ତନ୍ତବୁଣା କାମର ସାମୟିକ ବିରତି ।

ତନ୍ତଶାଳ. ତନ୍ତଘର, ତନ୍ତପଡ଼ିଥିବା ଘର ।

ତନ୍ତୀ. ଲୁଗାବୁଣା ଜାତି । ପ୍ରବାଦ ରହିଛି ଯେ ବୈଶ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନାରୀଠାରୁ ତନ୍ତୀ ଜାତ । ଏମାନେ ବଙ୍ଗଳା, ରଙ୍ଗଣୀ, ଦୋତଳି, ଗଉଡ଼ିଆ, ମାଟିଆ ଓ ସରାକି ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ।

ତନ୍ତୁକାଠ. ତାକ୍ଷଣ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ତନ୍ତୀମାନେ ସୂତାକୁ ମାଜି ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ।

ତନ୍ତୁପର୍ବ. ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ଏଇ ଦିନ ବଳଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନୂଆପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ ରାଜାମାନେ ସୁନାପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି ।

ତନ୍ତ୍ର. ମନ୍ତ୍ର-ଯନ୍ତ୍ର, ଝାଡ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର, ଅନ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ମାରଣ, ତାରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ ଓ ବଶୀକରଣ ପ୍ରୟୋଗ ବିଧି ।

ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର. ଗୁଣି ଗାରିଡ଼ି, ଝଡ଼ାଫୁଙ୍କା ।

ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ. ପାପ କଲେ ତାତିଲା ପାଣିରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଥିବା ଦଣ୍ଡଭୟ ହେତୁ ତପ୍ତବୈତରଣୀ ରୂପକ କଳ୍ପିତ ଯମଦଣ୍ଡ ଭୟ ।

ତବଲା. କାଠ ଖୋଳପା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ । ଏହାକୁ ଡାହାଣ ହାତରେ ବଜାଯାଏ ଓ ଏହାର ବାମ ପାଖରେ ଥାଏ ଡୁବି । ଡୁବି ଓ ତବଲାକୁ ବାୟାଁତବଲା କୁହାଯାଏ । ନୃତ୍ୟଗୀତରେ ଡୁବି ତବଲା ତାଳ ବାଦ୍ୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ତବଲଚି. ନୃତ୍ୟଗୀତରେ ତବଲା ବଜାଉଥିବା ବାଦ୍ୟକାର, ତବଲା ବାଦକ ।

ତବଲି. ସିତାରର ତୁମ୍ବିର ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା ପତଳା କାଠପଟା ।

ତମାଖୁ. ଦୋକତା, ଧୂଆଁପତ୍ର, ନାସପତ୍ର ।

ତମାଦୀ. ଋଣ ସୁଝା କୌଣସି କାରଣରୁ ବନ୍ଦ ରହିବା ।

ତମ୍ପ. ଗୋଖର ଜାତୀୟ ଏକ ବିଷଧର ସାପ । ଏହାର ଫଣା ଉପରେ ଚକ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ ଥାଏ । ଏହା ଅତି ବିଷଧର ସାପ ଓ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଲୋକକୁ କାମୁଡ଼ିଥାଏ । ତିନ୍ତୁଳିଆ, ତମ୍ବାକାଠିଆ, ଇଟାଳିଆ, ଅଢ଼େଇକିଆରିଆ, ଗେଣ୍ଡାଗିଳା, କୋଳଥିଆ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ତମ୍ପ ଅଛନ୍ତି ।

ତମ୍ବୁରୁ/ତମ୍ବୁରା. ତିନିଗୋଟି ତାର ଥିବା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘୋଡ଼ା ଲାଞ୍ଜରୁ ବାଳ ଆଣି ଏହାକୁ ବଳି ତାର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ତମ୍ବାପଇସା. ତମ୍ବାରେ ତିଆରି ପଇସା । ଆଗରୁ ତମ୍ବାପଇସାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା, ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ପଇସା । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଲିଆ ଛୋଟ ପଇସା, ଅନ୍ୟଟି କଣା ପଇସା । ଅଧଲା ଓ ପାହୁଲାକୁ ମଧ୍ୟ ତମ୍ବା ପଇସା କୁହାଯାଏ ।

ତମ୍ବାପଟା. ପୂର୍ବରୁ ରାଜାମାନେ ଭୂସଂପତ୍ତି ଦାନ କଲାବେଳେ ତମ୍ବାରେ ତିଆରି ପତଳା ପଟାରେ ଖୋଦେଇ କରାଇ ଦାନପତ୍ର ଲେଖାଉଥିବା ପଟା ।

ତମ୍ବୁରା. ୧. କମାର ପାଚିଲା ଲୁହା ଧରିବାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସଣ୍ଡୁଆଶି ।

୨. ତମ୍ବୁରୁ ବାଦ୍ୟ । ସଂଗୀତର ସ୍ୱର ଧରିବା ସମୟରେ ତିନିଗୋଟି ତାର ଥିବା ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ । ଏହାର ତାର ତିନିଟି ଉପରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଚାଳନା କଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ତରଡ଼ା. ଜହ୍ନି ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାର ବଣ ଫଳ । ଏହା ପିତା ତରଡ଼ା ଓ ମଧୁର ତରଡ଼ା ରୂପେ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପିତା ତରଡ଼ାର ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା ପରେ ରହୁଥିବା ତନ୍ତୁଜାତୀୟ ଜାଳଜାଲୁଆ ଅଂଶକୁ ନେଇ ଦେହରେ ଘଷି ଲୋକେ ଦେହରୁ ମଳି ଛଡ଼ାନ୍ତି ।

ତରଣ. ୧. ପିଠଉ ।

୨. ଗୁଡ଼ପକା ଯାଉ, ବିଶେଷତଃ ବଡ଼ଓଷାରେ ଏହାକୁ ଶିବଙ୍କ ନିକଟରେ ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ତରଣ୍ଡ. ୧. ତେରେଣ୍ଡା । ବନିଶୀ ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି ବା ସୋଲଖଣ୍ଡ, ଯାହା ପାଣି ଉପରେ ଭାସେ ଓ ବନିଶୀ କଣ୍ଟାକୁ ମାଛ ଟାଣିଲେ ଏହା ପାଣି ଭିତରକୁ ବୁଡ଼ିଯାଏ ।

୨. ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ କାତ ।

ତରଭୁଜ. ପାଣିଭରା ମିଠା ଫଳ, ଏହା ଗୋଲାକାର, ଉପର ନୀଳ ବା କଳା, ମାତ୍ର ଏହାର ଭିତର ଲାଲ ଓ ରସଯୁକ୍ତ । ଖରାଦିନେ ଏହା ପାଚେ । ଏହାକୁ ମଧ

ତରବୁଜ, ତରୁବୁଜ, ତରୁମୁଜ ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ ।

ତରାଇ. ୧. ନାଉରିଆ ।

୨. କେଉଟଙ୍କ ବଂଶ ଉପାଧି ।

ତରାଜୁ. ନିକିତି, ଦଣ୍ଡିପଲା, ପଲାକାଠି ।

ତରାଣ୍ଡୁ. ତଳପାଖ ସମତଳ ଥିବା ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା

ତରାସ. ୧. ଆଡ଼େଣି, ପଙ୍ଖା ଆକୃତିର ଏକ ପ୍ରକାରର ଛତା ।

୨. ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗ କଟାହେବା ପରେ ତାସ ଧରିଥିବା ଲୋକ ହାତରେ ରହିଥିବା ଅଂଶ ।

ତରାସିଆ. ଠାକୁର ବା ରାଜାଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସମୟରେ ତରାସ ବା ଆଡ଼େଣୀ ଟେକି ଧରିଥିବା ଲୋକ ।

ତରି. ୧. ଡଙ୍ଗା, ଭେଳା ।

୨. ଲୁଗାପଟା ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପେଡ଼ି ବା ପେଟରା ।

୩. ଲୁଗାର ଦଶି ବା ଧଡ଼ି ।

ତରିକ. ଘାଟ ମାହାସୁଲ ଆଦାୟକାରୀ ।

ତରୁଆ. ତଡ଼ା, ଠେଙ୍ଗା ।

ତର୍ପଣ. କୁଶ, ଖସା, ପାଣି, ଯଅ, ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦି ହାତରେ ଧରି ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି ଜଳଦାନ କରିବା ବିଧି ।

ତର୍ପଣପକ୍ଷ. ଅଶିଣ ମାସର ପ୍ରଥମ ପନ୍ଦର ଦିନ ପିତୃପକ୍ଷ ବା ଅପରପକ୍ଷ, ଏଇ ପନ୍ଦରଦିନରେ ପିତୃତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା. ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ସମୟରେ ଦିଆ ହେଉଥିବା ଦଣ୍ଡ । ଗୋଟିଏ ଗାତର ତଳ ଭାଗରେ କଣ୍ଟା ଥୋଇ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହା ଭିତରେ ରଖାଯାଏ ଏବଂ ତା' ଉପରେ ମଧ୍ଯ କଣ୍ଟା ଲଦାଯାଏ ।

ତଳଚକା. ବୋଇତି କଖାରୁ, ବୋଇତାଲୁ ।

ତଳମାଳ. ବଢ଼ି ଅଞ୍ଚଳ, ସମୁଦ୍ରକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ, ଧୋଇୟା ଅଞ୍ଚଳ ।

ତଳମୂଲିଆ. ଘର ଛପର ସମୟରେ ତଳେ ରହି, ଚାଳ ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆକୁ ସହାୟତା କରୁଥିବା ମୂଲିଆ ।

ତଳସାରକ. ୧. ଘୋଡ଼ା ଛାତିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି ।

୨. ଘୋଡ଼ାର ଖାଇବା ପାତ୍ର । ଘୋଡ଼ା ଠିଆ ହୋଇ ଖାଏ, ତା' ମୁହଁରେ ଗୋଲେଇ ପାତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟଦାନା ବାନ୍ଧିଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ତୋବଡ଼ା କୁହାଯାଏ ।

ତଳା. ମୃଦଙ୍ଗ, ଢୋଲକ, ତବଲା, ଡୁବି ଇତ୍ୟାଦି ତାଳବାଦ୍ୟ ଉପରେ ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ଚମଡ଼ା ।

ତଲାଇ/ତଲେଇ. ସରୁ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ପଟି, ଚାଞ୍ଚ । ଘର ଉପରେ ଏହା ପକାଯାଏ । ଏହାକୁ ତାଟ କରି ଆଡ଼େଣି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ତଳାଚୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ତଳାରି. ୧. ତଲେଇ ।

୨. ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ତାଟି ।

ତଳି. ରୁଆ ହେବା ନିମିତ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥିବା ଚାରା, ଧାନତଳି, ଖଡ଼ାତଳି ଇତ୍ୟାଦି ।

ତଳିଆପୁଅ. ଦାସୀ ବା ପୋଇଲିପୁଅ, ରକ୍ଷିତାର ପୁଅ ।

ତଳିଆମହାନ୍ତି. ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଗୋଲାମ, ଗୋଲାମ ।

ତଳିକନା. ଋତୁକାଳରେ ନାରୀ ପିନ୍ଧୁଥିବା କଚ୍ଛାକନା, କୌପୁନୀ ।

ତଳିକାଟ. ୧. ମୂଳରୁ କଟା ଯାଇଥିବା ।
୨. ତବଲା, ମୃଦଙ୍ଗର ଉପରର ଚମଡ଼ା କଟି ଯାଉଥିବା ଛାଉଣି ।

ତଳିଘରା. ତଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜମି, ଯେଉଁ ଜମିରେ ତଳି ପଡ଼ିଥାଏ ।

ତଳିଧରିବା. ୧. ତଳେ ବୁଡ଼ିଯିବା ।
୨. ଅନ୍ନ ପୋଡ଼ି ଯାଇ ରନ୍ଧାପାତ୍ର ତଳେ ବସିଯିବା ।

ତଳିଭାତୁଡ଼ି. ଗୋଇଠି ତଳେ ଚମ ଭିତରେ ଉଠିଥିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ରଣ ।

ତଳିମଣ୍ଡ. ବହଳିଆ ପେଜ, ପେଜର ବହଳ ଅଂଶ ।

ତଳିମାଛ. ପଙ୍କୁଆ ମାଛ, ତୋଡ଼ି, ଚେଙ୍ଗ, ଗଡ଼ିଶା, ରଡା, ମାଗୁର ଇତ୍ୟାଦି ମାଛ ।

ତଳିମୁଠା. ମୁଠାରେ ଧରାଯାଇ ପାରୁଥିବା ତଳିଗୋଛା ।

ତଳିମୁଣ୍ଡା. ତଳି ପକାଇଯାଇଥିବା ଜମି, ଏଠାରୁ ତଳି ଉପାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ପୋତାଯାଏ ।

ତଷୁ/ଚଷୁ. ଧାନର ଚୋପା ।

ତସ୍ରା. ତନ୍ତୀର ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଟେଇ ।

ତ(ଟ)ସ୍ଲା. ପିତଳରେ ତିଆରି ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ବେଲା । ଏହାର ଚାରିଧାରରେ ଫନ୍ଦ ଥାଏ ।

ତ(ଚ)ସ୍ମେଇ. ଚସମଇ, ଖିରି, ଅରୁଆ ଚାଉଳ, ଚିନି ଓ ଦୁଧରେ ତିଆରି ପାୟସ ।

ତହ. ଲୁଗାର ଚଉପ୍ରସ୍ତ ଭାଙ୍ଗ ।

ତହପେଚ. ପଗଡ଼ି ତଳେ, ଅଥଚ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଲୁଗା ବା ପତଳା କପଡ଼ା ।

ତହଁର. ଆନ୍ଧକିଳା । ଶଗଡ଼ ବା ଯୁଆଳିର ମଝିଭାଗରେ ମରାଯିବା କିଳା ।

ତାଆ. ୧. କମାରଶାଳରେ ଜଳୁଥିବା ଭାଟିକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା, ତାଉ କରାଇବା ।
୨. ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା ।

ତାଆମାରିବା. ଦୁଇଟି ଲୁହାକୁ ନିଆଁରେ ପଚାଇ ହାତୁଡ଼ିରେ ମାଡ଼ ଦେଇ ଯୋଡ଼ିବା ।

ତାଇ. ୧. ମାଟି ତେଲୁଣି ।
୨. ନିଆଁରେ ପାଚି ଲାଲ୍ ହୋଇଥିବା ଲୁହା ।

ତାଇତ. ସୁନା ବା ରୁପା ତିଆରି ବାଜୁ, ହାତପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

ତାଉ. ଉତ୍ତାପ ।

ତାଉଆ. ଚକୁଳି ପିଠା କରିବା ପାତ୍ର ।

ତାକ୍(କୁ)ଡ଼ି. ୧. ଅରଟର ଲୁହା ଶଳାକା ।
୨. ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ତଳେ ଗୋଲ ଚକତି ଥାଇ, ଏହାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ସରୁ ଲୁହାତାର ଲାଗିଥିବା ସୂତାକଟା ଯନ୍ତ୍ର ।

ତାକତରୁଆ. ପାଣି ନଥିବା କାଦୁଆ ମାଟିରେ ଧାନ ରୋଇବା ।

ତାଗ୍. ସୂତାଖିଅ, ବାଣିଡୋର, କେଉଟଙ୍କ ଜାଲରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ତାଗଡ଼ି. ୧. ହାତରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ସୂତାଲଗା ଅଳଂକାର ।
୨. ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ଅଣ୍ଟାସୂତା ।

ତାଗା. ୧. ଖୁଣ୍ଟି, ମାଟିରେ ପୋତାଯିବା ଛୋଟ ବାଉଁଶ ଖୁଣ୍ଟି ।
୨. ହାତରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ସୂତା ଲଗା ଅଳଂକାର ।

ତାଗି. ୧. ସରୁ ନିହଣ ବା ବଟାଳି ।

୨. ଗଣ୍ଡିକାଠ ଚିରଟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସୂତାରେ କାଳି ବୋଳି ଦିଆଯାଉଥିବା ମାପ ଦାଗ ।

ତାଜିଆ. ମହରମ ସମୟରେ ମୁସଲମାନମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ନେଉଥିବା ବତା, କାଗଜ ଓ ଜରିଦିଆ ସୁଦୃଶ୍ୟ ମେଢ଼ ।

ତାଟ. ୧. ବାଉଁଶ ବା ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ପଟି, ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଡାଲା ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ବାଉଁଶ ଓ ତାଳପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରି ବାଡ଼ା ବା ଚାଞ୍ଚରା ।

୩. ବାହାଘର ଦିନ ବରପକ୍ଷରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ବସ୍ତ୍ର, ଅଳଙ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି ପଠାଯିବା ଡାଲା ।

୪. ହବିଷ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୋଜ୍ୟ ସରଞ୍ଜାମଭର୍ତ୍ତି ଡାଲା ।

ତାଟଙ୍କ. ତାଟକ, କାନଫୁଲ, କାପ, କର୍ଣ୍ଣପୁର ।

ତାଟଟଳେଇବା. ବାହା, ବ୍ରତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୋଇଁ ବା ମଉଳା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଇତ୍ୟାଦିର ବେଭାର ପଠାଇବା ।

ତାଟି. ୧. ବାଉଁଶ ପାତିଆର ବୁଣା ଚଟେଇ, ବାଡ଼ା ।

୨. ଶଗଡ଼ରେ ବନ୍ଧାଯାଉଥିବା ତାଳପତ୍ର ବା ତଲେଇ ଛପର ।

ତାଟିଆ. ଧାତୁ ତିଆରି ଛୋଟ ଗିନା ।

ତାଟିକବାଟ. ୧. ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ ଘରେ କବାଟ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ବରଡ଼ା ତାଟି ବା ବାଉଁଶ ତଲେଇ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଗୁଡ଼ି ଖେଳ । ଜଣେ ଏଥିରେ କବାଟ ରୂପେ ଛିଡ଼ା ହୁଏ, ତା' ପଛକୁ ପଛ କେତୋଟି ପିଲା ପରସ୍ପରର ଅଣ୍ଟାକୁ ଧରି ଛିଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଡ଼େଇବା ପିଲାଟି ଏଇ ଧାଡ଼ିର ପିଲାଙ୍କୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ, ଯାହାକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ସେ ଆସି ଗୋଡ଼ାଏ ଓ ଗୋଡ଼ାଇବା ପିଲାଟି ଦଳରେ ସାମିଲ ହୁଏ ।

ତାଟି କବାଟ ପଡ଼ିବା. ହଇଜା, ବସନ୍ତ ଆଦି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ହେଲେ ସଂଜ ବେଳକୁ ଗାଁମାନଙ୍କରେ ଲୋକେ ଭୟରେ କବାଟ କିଳିଘରେ ପଶିବା ।

ତାଟିକିଳା. ଯେଉଁ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଧଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାରର ତାଟିକୁ ପଛପଟରୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ ।

ତାଟିଗାଡ଼ି. ଉପରେ ତାଟ ଛପର ହୋଇଥିବା ଶଗଡ଼, ଏଇ ତାଟ ତଳେ ଲୋକେ ବସି ଯାଆସ କରନ୍ତି ।

ତାଟିଘର. ବରଡ଼ା ତାଟ, ବାଉଁଶ ତାଟ, ନଡ଼ାତାଟ ଇତ୍ୟାଦି କାନ୍ଥ ଓ ଛପର ରୂପେ ଦେଇ କରାଯାଇଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର ।

ତାଡ଼. ୧. ହାତରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ବଳୟାକାର ଅଳଂକାର । ଏହା ସୁନା ବା ରୁପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

୨. ଯେଉଁ ମାଟିହାଣ୍ଡି, ପଲମ ବା ଡେକ୍ଚିରେ ଚାରା ଉଠିବା ପାଇଁ ମଂଜି ଲଗାଯାଇଥାଏ ।

୩. ମୂଳରୁ ତଡ଼ା ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ଲଗା ଯାଉଥିବା ନଡ଼ିଆ ବା ଗୁଆ ଚାରା ।

ତାଡ଼ପତ୍ର. ତାଟଙ୍କ, ତଡ଼କୀ, କାନର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ତାଡ଼ି. ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି ଗଛର ବାସି ରସ, ତାଳ ବା ଖଜୁରିମଦ । ଏହାକୁ ସଜ ଅବସ୍ଥାରେ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଖରା ପଡ଼ିଲେ ଏହା ବାସି

ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏ ।

ତାଡ଼ିଆ. ୧. ମଝଲା ଆକାରର ହାଣ୍ଡି ।

୨. ବଡ଼ ପଲମ ।

୩. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଲାଗି ହେଉଥିବା ଛେନା ଅମାଲୁ ବା ଛେନା ପିଠା ।

ତାଣ୍ଡବ. ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ, ହାତପାଦାଦି ସଂଚାଳନ କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷର ବୀରୋଚିତ ନାଚ ।

ତାଣ୍ଡିଆ. ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ ।

ତାଣ୍ଡୁ. ଡାବରପୁଆ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଗୁରିଆ ଛୋଟ କାଠି ବା ପୁଆ ।

ତାତଲ. ଟିଣ ଇତ୍ୟାଦି ଝଳେଇ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ବେଣ୍ଟ ଥିବା ଲୁହାର ଛୋଟ ଏକ ପାଖିଆ ହାତୁଡ଼ି । ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ପଚାଇ ଫୁଟା ସ୍ଥାନରେ ରାଙ୍ଗା ଦେଇ ମାଡ଼ିଦେଲେ ଝଳେଇ ହୋଇଥାଏ ।

ତାନ. ୧. ଗାୟନରେ ସ୍ୱର ବିସ୍ତାର, ସ୍ୱରଗ୍ରାମ, ସ୍ୱର ଓ ରାଗର ବିସ୍ତାର ।

୨. ଲୁଗାବୁଣା ପାଇଁ ତନ୍ତୀ ସଜାଇ ରଖୁଥିବା ଟାଣି ଓ ଭରଣି ସୂତା ।

୩. ପାଲିଙ୍କି ବା ସବାରି ବାଉଁଶ ସଙ୍ଗେ ଏହାକୁ ଆଣ୍ଟି ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାଛଡ଼ି ।

ତାନପୁରା. ବୀଣା ବାଦ୍ୟ । ଏହା ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ, ଏଥିରେ ଲାଗିଥିବା ତାରରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ଚାଳନା କଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ଓ ଗାୟକ ଏଇ ସ୍ୱର ସହିତ ସ୍ୱର ମିଳାଇ ଗାନ କରେ ।

ତାନିସା କାମ. ଖଣ୍ଡା ବା ତରବାରି ଉପରେ ହେଉଥିବା ଖୋଦାଇ କାମ ।

ତାନ୍ତରା. ତେନ୍ତେରା, ଶଗଡ଼ର ଅଖ ଉପରେ ଘରାକଟା କାଠଖଣ୍ଡ, ଏହା ଉପରେ ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ରଖାଯାଏ ।

ତାପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ. ତାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ, ବଡ଼ ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ ।

ତାପି. ଥାପି, ଲମ୍ବା ସରୁଆ କରଣୀ ।

ତାବଲ. ୧. ତବଲା ।

୨. ତାଙ୍ଗିଆ ଭଳି ଧାରୁଆ ଅସ୍ତ୍ର ।

ତାବିଜ. ବେକ ବା ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚାରିକୋଣିଆଁ ସୁନା ବା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ । ଏଥିରେ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଔଷଧ ଇତ୍ୟାଦି ଭର୍ତ୍ତି କରି ମୁଦ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ତାମଜାନ. ବଡ଼ ଖୋଲା ପାଲିଙ୍କି, ଏଥିରେ ବସିବା ପାଇଁ ଚୌକି ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥାଏ ।

ତାମଲି/ତାମିଲି. ପାନ ବିକୁଥିବା ଶୂଦ୍ରଜାତି ।

ତାମସା. ୧. ଖେଳ, ଯାଦୁଖେଳ, କୁହୁକ ।

୨. ନାଟ, ଯାତ୍ରା ।

୩. ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ।

୪. ଏକ ବିଶେଷ ଲୋକନାଟକ ।

୫. ସୁଆଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବାହାରିବା ମୁଖାଲଗା ଚରିତ୍ର ।

ତାମ୍ବରା. ତମ୍ବା କାରିଗର ।

ତାମ୍ବି. ଧାନ ବା ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦି ମାପିବା ପାଇଁ କାଠ, ତମ୍ବା ବା ପିତଳର ଅଢ଼ା ବା ଗୌଣି । ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର । ଯଥା – ଭୂତିତାମ୍ବି – ୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ସେରତାମ୍ବି – ୮୦ ତୋଳା ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ କଠାତାମ୍ବି – ୯୦ ତୋଳା ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ କରଜାତାମ୍ବି – ୧୨୦ ତୋଳା ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ

ତାମ୍ବୁରା. ତାନପୁରା, ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର । ଦୁଇପଟ ଫାଙ୍କାଥିବା କାଠଖୋଳର ଏକ ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଉପରପଟେ ବାଉଁଶର ବତା ଲାଗି, ତଳୁ ଆସିଥିବା ତାର ଏଥିରେ ଭିଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ତାରକୁ ବଜାଇଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ତାମ୍ବୁଳୀ/ତାମ୍ବିଳି. ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପାନସେବକ, ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ପାନ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଥିବା ଲୋକ ।

ତାର୍. ଶଗଡ଼ ଚକର ଲୁହା ହାଲ୍ ।

ତାର୍ନି. ତାରେଣୀ, ବାହୁରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ସୂତା ତିଆରି ବ୍ରତଡୋର ।

ତାର. ୧. ବୀଣାର ତନ୍ତୁ ।

୨. ଚିନିସିରାର ପାଗ ।

ତାରକସ୍. ଧାତୁରୁ ତାର ତିଆରି କରୁଥିବା କାରିଗର ।

ତାରକସି. ସୁନା, ରୁପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ।

ତାରି. ଗୋଟିଏ ଥର ବୁଣାରେ ଏକାଧିକ ସୂତା ଲାଗିଥିବା ମସିଣା ।

ତାରିକ. ଘାଟ ମାହାସୁଲ ।

ତାଳ. ୧. ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିରେ କାଳ କ୍ରିୟାର ପରିମାପ ।

୨. ତାଳଗଛ ଓ ଫଳ ।

୩. ଝାଞ୍ଜ, ଗିନି, କୁବୁଜୀ ।

ତାଳକଣା. ତାଳ ଅନୁଯାୟୀ ଗୀତ, ନୃତ୍ୟାଦି କରି ପାରୁ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ତାଳଗଣ୍ଠି. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ପେଟପାଖ ଚିରି ଏଥିରୁ ବାହାର କରାଯାଉଥିବା କୋରଟ ବାନ୍ଧୁଣି ।

ତାଳଗୋଟମା. ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳଫଳ ।

ତାଳଝିମିଟି. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା ବା ଫାଉଡ଼ାରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତୁ ବା ସୂତା ।

ତାଳପଟି. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତାଟ ।

ତାଳପିଠା. ପାଚିଲା ତାଳର ଦୋରୁଅ ସଙ୍ଗେ ଚାଉଳଚୂନା ମିଶାଇ କରା ଯାଉଥିବା ପିଠା ।

ତାଳଫୋଟକା. ତାଳପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବାରୁଦପୁଡ଼ା, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଜୋର୍‌ରେ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ଫୋଟକା ବାଣ ।

ତାଳ ମଦୁଆ. ତାଳପତ୍ରର ବାହାର ପାଖର ଖଡ଼ିକାଯୁକ୍ତ ଶିରା ।

ତାଳସଜ. କଞ୍ଚା ତାଳରୁ ବାହାରୁଥିବା କଅଁଳିଆ ଶସ । ଏହା ଭିତରେ ଅଳ୍ପ ପାଣିଥାଏ ।

ତାଲା. କୋଲପ ।

ତାଳି. ୧. ଦୁଇ ହାତର କରତଳ ଦୁଇଟିର ଆଘାତରୁ ବାହାରୁଥିବା ଶବ୍ଦ ।

୨. ଛିଡ଼ା ଲୁଗାର ଛିଡ଼ା ଅଂଶ ମରାମତି ପାଇଁ ଏହା ଉପରେ ପକା ଯାଉଥିବା କନା ଓ କନାପକା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ତାଳୁଆ. ତାଳଗଣ୍ଡିଠାରୁ ଅଗପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶକୁ ଖୋଳ କରି ଡଙ୍ଗା ଆକାରରେ ବ୍ୟବହାର ।

ତାସ୍ଙ୍ଗ. କୁଣ୍ଡ ଆକାରର ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ କଂସା ।

ତାସ୍ନି. ଗିନା, ତାଟିଆ ।

ତାସଣ. ଲୁଗାବୁଣା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଣିସୂତାକୁ ମଣ୍ଡ ଦେଇ ମାଜିବା ।

ତାସା. ମାଟି ତିଆରି ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ପଲମ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ବାଜା । ଏହାକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି କାଠିରେ ବଜାଯାଏ ।

ତିଅଣ. ତରକାରି, ବିଭିନ୍ନ ପରିବାପତ୍ରମିଶା ବ୍ୟଂଜନ ।

ତିଆଡ଼ିମାରିବା. ପାଲିଙ୍କି ବା ସବାରିର ଉଭୟପଟେ ଲାଗିଥିବା କାଠକୁ ତିନିଜଣ ଲେଖାଁଏ କାନ୍ଧେଇବା ।

ତିଆପୁଡ଼ା. ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ ।

ତିଉଣିଆଁ. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ମହାପ୍ରସାଦ ତିଅଣ ପାଇଁ ପରିବା କାଟୁଥିବା ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ ।

ତିକଛି. ତିନି ଜାଗାରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋଷାଯାଇ ପିନ୍ଧାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ତିକ୍ତ. ବ୍ୟକ୍ତିର ମରିବା ପରଦିନ ତା'ର କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଅଣହଳଦିଆ ଅଫୁଟା ତିଅଣ ଏବଂ ନିମ୍ବପିତା ମିଶାଇ ଖାଇବା ଭାତ ।

ତିଗୁନ୍. ଜମିର ତୃତୀୟଓଡ଼ ଚାଷ ।

ତିଘର. ରହିବା ଉପଯୋଗୀ ତିନି କୋଠରି ବିଶିଷ୍ଟ ଘର ।

ତିଜବ୍ରତ. ଭାଦ୍ରବ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତୃତୀୟାରେ ପାଳିତ ଗୌରୀ ଦେବୀଙ୍କ ବ୍ରତ, ବାଲି ତୃତୀୟା ବ୍ରତ ।

ତିତଉ. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଚାଲୁଣୀ ।

ତିତାରା. ତିନିଗୋଟି ତାର ଥିବା ସିତାର ପରି ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ, ଆଙ୍ଗୁଳି ସଂଚାଳନ ଦ୍ୱାରା ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ତିତିଲ. ମାଟିନନ୍ଦିଆ, ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଅଗଭୀର ମାଟିପାତ୍ର ।

ତିନିତାରବନ୍ଧ. ଚିନି ସିରାର ଅତି ପତଳା ପାଗ । ସିରା ତିଆରି ସମୟରେ ଚଟୁରେ ଏହାକୁ ଟେକିଲେ ପ୍ରଥମେ ତିନିଧାର ହୋଇ ଖସୁଥିବା ରସ, ପରେ ଏହା ଗାଢ଼ା ହୁଏ ।

ତିନ୍ତାବୁଡ଼ା. ଶୁଦ୍ଧିଘର କର୍ମରେ କ୍ରିୟା ଧରିଥିବା କର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧିଥିବା ଅତି ପତଳା ସାଧାରଣ ଲୁଗା ।

ତିଳକ. ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଚନ୍ଦନ ଇତ୍ୟାଦିର ଚିହ୍ନ, ଚିତା, ଟିପା । ପୂଜାପାଠ ଇତ୍ୟାଦି ସମୟରେ ଏହା ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ତିଳକ. ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ମାଟିକୁ ଘୋରି ତିଳକ ଘେନାଯାଏ ।

ତିଳତର୍ପଣ. ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳ ଆଞ୍ଜୁଳିରେ ତିଳ ମିଶାଇ କରାଯାଉଥିବା ତର୍ପଣ । ଶୁଦ୍ଧିଘର କାମରେ ଦଶତୁଠ ପରେ କରାଯାଉଥିବା କର୍ମ ।

ତିଳା. ୧. ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭଅଁର ଯନ୍ତ୍ରର କାଠ ଫୋଡ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଓ ଧାରୁଆ ଚେପେଟାକୃତି ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

୨. ସୁନା ଅଳଂକାର ଗଢ଼ା ସମୟରେ ଖସିପଡୁଥିବା ସୁନାର ଛୋଟ ଛୋଟ ରୁଆ ।

ତିଆଇ. ତାଳର ମାତ୍ରା ଅନୁଯାୟୀ ତାଳବାଦ୍ୟର ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ ଭାଗ ହେଉଥିବା ତାଳ ବା ଶେଷ ବିଭାଗରେ ଦିଆଯାଉଥିବା କରତାଳି ।

ତିଆଡ଼ି. ମାଟିର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ା ହେବାବେଳେ ମାଠେଣି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ "ସରୁ ପାତିଆ ବତାଖଣ୍ଡ ।

ତିହାରି. ନିର୍ବନ୍ଧ ପରେ ଓ ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ ବରଘରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ, କିମ୍ବା କନ୍ୟାଘରୁ ବରଘରକୁ ପଠାଯାଉଥିବା ଲୁଗା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ଉପହାର ।

ତୀର୍ଥ. ଗାଧୁଆ ଘାଟ, ପାପମୋଚନ କ୍ଷେତ୍ର ।

ତୁଠ. ୧. ନଈ ପୋଖରୀ ଇତ୍ୟାଦିର ଗାଧୁଆ ଘାଟ ।

୨. ଧୋବାର ଲୁଗା କାଚିବା ସ୍ଥାନ ।
୩. ନଈ ପାଣିରେ ପାରିହେବା ସ୍ଥାନ ।
୪. ମଲାଲୋକ ପାଇଁ ଦଶ ତୁଠରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି କ୍ଷୌରକର୍ମ ।
୫. ଜଳାଶୟର ଘାଟରେ ୧୦ ଦିନ ପାଇଁ ମୃତକ ପାଇଁ କରାଯିବା କର୍ମ, ଦଶତୁଠ କର୍ମ ।

ତୁଠପଥର. ଗାଧୁଆ ତୁଠ ବା ଧୋବା ତୁଠରେ ପଡ଼ିଥିବା ପଥର ।

ତୁଡ଼ି. ଘଡ଼ିବାଣ, ଘଡ଼ି ଭିତରେ ବାରୁଦ ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବାଣ, ଏହାର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏହା ଝୁରୁଝୁରୁ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠେ ।

ତୁଣ୍ଡ ଘା. ଓଠ ଓ ଜିଭରେ ରିବିରିବି ହୋଇ ହେଉଥିବା ଘା' ।

ତୁଣ୍ଡାଟ. ଚାଳଘରର ଓଳିପାଖର ଚାଳର ନଡ଼ାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ରୁଅଗୁଡ଼ିକ ଆଗରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ପଟା । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁଣ୍ଡିପଟା କୁହାଯାଏ ।

ତୁଣ୍ଡି. ୧. ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଘେରାଇ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଫାଶ । ଏହା କତା ରସିରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ତୁଣ୍ଡରେ ଏହାକୁ ଘେରାଇ ଏଥିରୁ ବାହାରିଥିବା ରସିକୁ ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ମଥାରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।
୨. ଘରର ଛଣଖାଇ ବତାରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ଘରର ଓଳିଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଛଣବିଡ଼ା ।

ତୁଣ୍ଡିବତା. ତୁଣ୍ଡାଟ, ଚାଳଘରର ପାଣି ପାଟିଆକୁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଟାଣି ରଖୁଥିବା ବତା ।

ତୁମ୍‌ଡ଼ୀ. ଲାଉତୁମ୍ବା, ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଖୋଳପାରେ ତିଆରି ବଂଶୀ ବା ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ଏହାର ମଝି ମୋଟା, ତୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଫୁଙ୍କ ଦେଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ସାପୁଆକେଳାମାନେ ଏହାକୁ ବଜାଇ ସାପ ଖେଳାନ୍ତି ।

ତୁମ୍ବି. ତୁମ୍ବ, ଘଡ଼ିବାଣ ।

ତୁମ୍ବ. ୧. ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡି ।
୨. କାଠର ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ଗାତ କରି ଏଥିରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦାଯାଇ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ବାଣ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏଇ ବାଣର ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ରହିଛି ।

ତୁମ୍ବପାତିଆ. ଶଗଡ଼ହାଣ୍ଡିର ଚାରିପଟେ ଭିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଲୁହାବଳା ।

ତୁମ୍ବବାଡ଼ିଆ. ତୁମ୍ବବାଣ ତିଆରି ସମୟରେ ଗଣ୍ଡିକାଠର ଗାତରେ ବାରୁଦଖୁନ୍ଦା କାମ । ଗାତରେ ବାରୁଦ ପଶେ ଓ ଉପରେ ଏକ ମୂଷଳ ରଖି, ମୂଷଳ ଉପରେ ପାହାର ଦିଆଯାଏ ।

ତୁରି. ୧. ତନ୍ତ ବୁଣାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମାକୁ ବା କଣ୍ଡା ।
୨. ଚିତ୍ରକରର ତୁଳି ।
୩. ଏକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର, ଏହାକୁ ବିଗୁଲ୍ କୁହାଯାଏ ।
୪. ବାଉଁଶପାତିଆରେ ଟୋକେଇ, ଭୋଗେଇ ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରି କରୁଥିବା ଶୂଦ୍ରଜାତି ।

ତୁରୁଙ୍ଗ. ହରିକାଠ, ଅପରାଧୀର ଗୋଡ଼ ହାତକୁ କାଠକଣାରେ ଠୁଙ୍କି ବନ୍ଦ କରିବାର କାଠଯନ୍ତ୍ର ।

ତୁଳ. ବିଶାକାଠି, କଛ, ତୁଳନା ।

ତୁଳସୀଚଢ଼ା. କାମନା ପରିପୂରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା ବା ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କୁ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ଲାଗି କରାଇବା ।

ତୁଳସୀମଞ୍ଜରୀ. ତୁଳସୀ ଗଛର କଅଁଳ

ପତ୍ରଲଗା କଳିକା ।

ତୁଳସୀମାଳି. ଶୁଖିଲା ତୁଳସୀଗଛ କାଣ୍ଡରୁ ତିଆରି ମାଳି । ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଏଇ ମାଳି ଗୁନ୍ଥି ବେକରେ ପକାନ୍ତି, କେହି କେହି ହାତରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି, କେହି କେହି ଏଇ ମାଳିକୁ ଧରି ନାମ ଜପ କରନ୍ତି ।

ତୁଳା. ୧. ବିଶାକାଠି, ନିକିତି ।

୨. ସୁନା ବା ରୁପାର ଶହେ ପଳ ପରିମାଣ ।

ତୁଳିଆ. ଚାଳଘରର ମଥାନ, ତୁଳି ।

ତୁଳିଆଖୁଣ୍ଟ. ନାଆଚାଳିଆ ଘରର ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚଖୁଣ୍ଟ ।

ତୁଳିଆଶେଣି. ନାଆଚାଳିଆ ଘର ଚାଳର ମଥାନ ତଳେ ରଖା ଯାଇଥିବା ଶେଣି ।

ତୁଳିକାଠ. ତନ୍ତଲୁଗା ବୁଣାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗାବୁଣା କାଠ, ଏଥିରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ାହୋଇ ରହେ ।

ତେକାଲା. ତିନିମୁନିଆଁ ତେଣ୍ଟା ।

ତେଙ୍ଗେଡ଼ା. ରନ୍ଧାଶାଳରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ପାଇଁ ମଳା କରାଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡି ।

ତେଣ୍ଟା. ମୁନିଆଁ ଲୁହାଅସ୍ତ୍ର, ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ଏହାକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ ନଚେତ୍ ହାତରେ ଧରି ଆଘାତ କରାଯାଏ ।

ତେଣ୍ଡା. ଗଭୀର ଜଳାଶୟ, କୂଅ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଉପରକୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ଦୁଇ ଖୁମ୍ବ ଥାଏ, ଏହା ଉପରେ ଆଡ଼ିବାଉଁଶ ଉପରେ ଏକ ଲମ୍ବବାଉଁଶ ରଖାଯାଏ । ଏହାର ପଛରେ ଭାର ଲଦାଯାଏ, ଆଗପଟ ସରୁବାଉଁଶ ଲଗାଯାଏ, ଏଥିରେ ଜଳପାତ୍ର ବାନ୍ଧି ପାଣି ଉଠାଯାଏ ।

ତେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟି. ମଣିଷ ତେଣ୍ଡାରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ସମୟରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଭାଡ଼ି ତିଆରି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚାରିଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟି ।

ତେଣ୍ଡାଳ. ତେଣ୍ଡାରେ ପାଣି ଉଠାଉଥିବା ଲୋକ ।

ତେଣ୍ଡାଶାଳ. ଯେଉଁଠାରେ ପାଣି ଉଠାଇବା ପାଇଁ, ତେଣ୍ଡା ମରାଯାଇଥାଏ ।

ତେଣ୍ଡି(ବା). ଅନ୍ଧାଧୁନିଆ ନାକପାଟିରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବା ।

ତେନ୍ତେରା. ଶଗଡ଼ର ଅଖ ଉପରେ ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ତଳେ ରଖାଯାଇଥିବା ଦୁଇ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ତେନ୍ତେରାଖାବଲ. ଶଗଡ଼ ଅଖ ଉପରେ ଚୌରସ ହୋଇ ବସିବା ପାଇଁ ତେନ୍ତେରାରେ ହୋଇଥିବା ଘରା ।

ତେରେଣ୍ଡା. ବନିଶୀସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକାର କାଠି, ବା ସୋଲ । ଏହା ପାଣିରେ ଭାସେ ଓ ମାଛ ଥୋପ ଗିଳି ସୂତା ଟାଣିଲେ ଏହା ପାଣିରେ ବୁଡ଼େ ।

ତେଲକାଠୁଆ. କାଠ ତିଆରି ବଇଠିଲଗା ତେଲଗିନା ।

ତେଲକାଣ୍ଟି. ତେଲ ବସିଗଲେ, ତେଲପାତ୍ରର ତଳ ଅଂଶରେ ବସି ଯାଉଥିବା ମଇଳା ଅଂଶ ।

ତେଲକୋଚଟ. ତେଲ ଲାଗି ଥିବାରୁ ଲୁଗା ଇତ୍ୟାଦିର ମଳିନତା ।

ତେଲଘଟା. ତେଲବୋଳା ହେବାରୁ ମୁଣ୍ଡବାଳ ଦେହ ଓ ଲୁଗାରେ ଜମୁଥିବା ମଇଳା ।

ତେଲଘଡ଼ି. ତେଲ ରଖାଯାଉଥିବା ଛୋଟ ମାଟିପାତ୍ର ।

ତେଲଘଣା. ତୈଳବୀଜ ପେଶା ଯାଇ ତହିଁରୁ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଉଥିବା ଖାଇ ।

ତେଲଙ୍ଗାବାଜା. ଦୁଇ ଛୋଟ ଢୋଲ, ହଳେ ମହୁରୀ ଓ ହଳେ ଝାଞ୍ଜ ସମ୍ବଳିତ ବାଜା ।

ତେଲପଥର. ସୁନା ରୁପା ଇତ୍ୟାଦି ଅଳଂକାର ଗଢ଼ିବା କାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ଛୋଟ ହତିଆରକୁ ଧାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ପଥର, ଘଷାପଥର ।

ତେଲପିମ୍ପା. ତେଲ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ମାଟି ତିଆରି ସରୁମୁହାଁ ପାତ୍ର ବିଶେଷ ।

ତେଲରି. ତିନିସରିଆ ହାର

ତେଲ-ହଳଦୀ. ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବଟା ହଳଦୀ ଓ ତହିଁରେ ମିଶାଯିବା ତେଲ ।

ତେଲିଶାଳ. ତେଲୀ ଦ୍ୱାରା ତେଲ ପେଡ଼ା ହେଉଥିବା ନିମିତ୍ତ ପଡ଼ିଥିବା ଘଣା ।

ତେଲୁଣି. ପଲମ, ଚଟକା ମାଟିପାତ୍ର, ହାଣ୍ଡି ଉପରର ଘୋଡ଼ଣି ।

ତେଲୁଣିବସା. ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁଦିନ ପିଠା ତିଆରି ପାଇଁ ମଙ୍ଗୁଳା ଚୁଲିରେ ତେଲୁଣି ବସାଯାଏ, ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗୁଳା ।

ତୋଟା. ବଗିଚା, ଆମ୍ବତୋଟା ଇତ୍ୟାଦି ।

ତୋଟାଳ. ତୋଟା ରଖୁଆଳ ବା ଜଗୁଆଳ ।

ତୋଡ଼. ଟାଣସୁଅ, ଉଚ୍ଛନ୍ନସ୍ରୋତ ।

ତୋଡ଼ମୁହଁ. ସୁଅମୁହଁ ।

ତୋଡ଼କାଢ଼ିବା. ମୁହଁଫୁଟାଣି ଦେଖାଇବା ।

ତୋଡ଼ପ. ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡିରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଲୁହାପାତର ବଳୟ ।

ତୋଡ଼ର. ପାଦରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ବଳା, ମଳ ବିଶେଷ ।

ତୋଡ଼ା. ୧. ନିଆଁ ଲଗାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ କତା ଦଉଡ଼ା ବା ବଳିତା ।
୨. ରୁପା ତାର ଓ ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳା ।

ତୋଡ଼ାଣି. ତୋରାଣି, ପଖାଳଭାତର ପାଣି, ତୋନି ।

ତୋଡ଼ାଦାର. ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ କତାବଳିତା ।

ତୋଡ଼ି. ପଙ୍କରେ ବଢୁଥିବା ଗୋଜିଆ ଥଣ୍ଟଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଲାଲୁଆ ଲମ୍ବାମାଛ ।

ତୋବଡ଼ା. ଘୋଡ଼ାକୁ ଖୋଇବାକୁ ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦାନା ଭର୍ତ୍ତି ଆଧାର ।

ତୋଳାକନ୍ୟା. ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବରଘରକୁ ନିଆଯାଇ ବିବାହ ଦିଆଯାଏ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହେତୁ, କନ୍ୟାକୁ କୌଣସି ଯାନି ଯୌତୁକ ଦେଇ ନ ପାରି, ବରଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବିବାହ ।

ତ୍ରିନାଥମେଳା. ବ୍ରହ୍ମା-ବିଷ୍ଣୁ-ମହେଶ୍ୱର ଏଇ ତିନିଦେବଙ୍କ ପୂଜା । ଏଥିରେ ପଇସାକର ପାନ, ତେଲ ଓ ଗଂଜେଇ ତ୍ରିନାଥଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଦ୍ୱୀପରେ ତେଲ ପକାଇ ଜଳାଯାଏ, ପୋଥି ବୋଲାହେବା ପରେ ଗଂଜେଇ ଓ ପାନକୁ ଭକ୍ତମାନେ ସେବନ କରନ୍ତି ।

ଥ

ଥଇ. ଥୟହେବା, ସ୍ଥିରହେବା ।

ଥଇଥାନ. ଅସ୍ଥିର ଚଳଣି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ହେବା ।

ଥଟା. ଉପହାସ, ପରିହାସ, ଟାପରା, ତାମସା ।

ଥଟ୍ଟାରି. ୧. କଂସାରି ।

୨. ପିତଳ ଓ କଂସାର ବାସନ ତିଆରି କରୁଥିବା ଓ ବିକୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଥଣ୍ଡିଳ. ହୋମ କରିବା ପାଇଁ ତିଆରି ବାଲିର ବେଦି ।

ଥନାପତି. ଶିବ ମନ୍ଦିରର ପୂଜକ ।

ଥପାଜାଲ. ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲ ପୋଲୁହ । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଥାପି ଦେଇ ମାଛ ଦରଣ୍ଡାଯାଏ ।

ଥପାସୁଧ. କରଜ ଦିଆଯାଇଥିବା ଧାନ ଉପରେ ସାଧାରଣ ସୁଧ ।

ଥଳିଆ. ୧. ମୁଣି, ବଟୁଆ ।

୨. ଗୋରୁଙ୍କ ଗଳକମଳ ।

ଥଳିଆଟୁ. ଛାତପରି ସମତଳ ହୋଇଥିବା ଆଟୁ ।

ଥାକିତିବଳଦ. ହଳ, ଶଗଡ଼, ବେଙ୍ଗଳାରେ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚାଯିବା ବଳଦ ।

ଥାଟ. ୧. ଚାଳର ବାଉଁଶ ତିଆରି ଆବରଣ ।

୨. ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼ ।

ଥାଟରାଜା. ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ସାନଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଉପାଧି ।

ଥାନପତି. ୧. ହାଟୁଆ ସଂପ୍ରଦାୟର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

୨. ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

୩. ମଠରେ ଥିବା ଗ୍ରାମର କର୍ମଚାରୀ ।

୪. ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ଦେବ ବା ଦେବୀ ।

ଥାନି. ସ୍ଥାୟୀ ବାସିନ୍ଦା, ନିଜ ଗାଁରେ ରହି ନିଜ ଜମିର ଚାଷକାରୀ ।

ଥାପା. ୧. ଧାତୁ ତରଳାଇ ଢଳାଯାଉଥିବା ବଣିଆଙ୍କର ଛାଞ୍ଚ ।

୨. ମାଛଧରା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଲୁହ ।

ଥାପି. କୋବା, ପିଟଣା, କୁମ୍ଭାରମାନେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡିକୁ ପିଟୁଥିବା ପିଟଣା ।

ଥାଳ. ଲାଉକୁ କୋରି ଶସ ବାହାର କରି, ଏହାର ଖୋଳପାକୁ ଶୁଖାଇ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ।

ଥଳି. ମୁଣି ।

ଥାଳି. କଂସା, ପିତଳ, ତମ୍ବା, ରୁପା ଇତ୍ୟାଦି ଧାତୁର ଗୋଲିଆ ଚଟକା ପାତ୍ର । ପୂଜା ଉପକରଣ ରଖିବା ଓ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।

ଥାଳିଆ. ଛୋଟଥାଳି, ରେକାବୀ

ଥାଳିଖେଚୁଡ଼ି. ଥାଳିରେ ବଢ଼ା ଯାଇ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ହେଉଥିବା ଖେଚୁଡ଼ି ।

ଥୁଆଥୋଇ. ବିଧବା ବିବାହ, ଦ୍ୱିତୀୟପ୍ରଥା ।

ଥୁଇ. ରକ୍ଷିତା, ଥୋଇଲି ମାଇପ ।

ଥୁକଦାନୀ. ପିକଦାନୀ । ପାନପିକ ପକାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆଧାର ।

ଥୁକୁଲୁ. ସାମୟିକ ବିରାମ । ଖେଳରେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ପାଇଁ, ବାଆଁହାତ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଟିକିଏ ଛେପ ଥୁକି ଦେଇ ଥୁକୁଲୁ କୁହାଯାଏ ।

ଥୁଁପୁନା. ପାଲିଙ୍କି ଭିତରେ ଝୁଲୁଥିବା ରେଶମସ୍ତବକ, ରେଶମସୂତାର ଫୁଲପେଣ୍ଡା ।

ଥୁବୁଡ଼ା. ୧. ବିବାହ ବୟସ ଗଡ଼ି ଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଦରବୁଢ଼ା ।

୨. ମୁଣ୍ଡା, ଥୋବରା, ଧାର ନ ଥିବା, ଦାଢ଼ ନ ଥିବା ।

ଥୁବୁରୀ. ଥୋବରୀ, ବୟସ ଗଡ଼ିଯାଇଥିବା ବିବାହ କରି ନଥିବା କନ୍ୟା, ଦରବୁଢ଼ୀ ।

ଥୋଇଲି. ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଥୋକଦାର. ବଡ଼ ବେପାରୀ । ବହୁ ପରିମାଣର ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରି ଖର୍ଦ୍ଦି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଥୋଢ଼. ୧. ପଦାକୁ ବାହାରିନଥିବା ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡା ।

୨. ଓଠର ତଳଭାଗ ।

୩. କଦଳୀ ମଞ୍ଜା ।

ଥୋଢ଼ି. ୧. ଦାଢ଼ି ।

୨. ବଳଦ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟ, ଇତ୍ୟାଦି ଜିନିଷ ପୂରାଇ ବୁହାଇବା ମୁଣା, ଅଖା, ପଲାଣ ।

ଥୋଢ଼ିଆ. ବଳଦ ପିଠିରେ ମାଲ ବୁହାଇ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ବୈଶ୍ୟ ଜାତି ।

ଥୋଢ଼ିଆ ହିସାବ. ସାଙ୍କେତିକ ଧାରାରେ କରାଯାଉଥିବା ଗଣନା, ହିସାବ ।

ଥୋଢ଼ି ବଳଦ. ପିଠି ଉପରେ ମାଲପତ୍ର ବୋହି ନେଉଥିବା ବଳଦ ।

ଥୋଢୁଅ. ଥୋଢ଼, ଧାନଗଛ ବା ଗର୍ଭରେ ଥିବା ଧାନ କେଣ୍ଡା ।

ଥୋପ. ୧. ଗଭା, ଝରା, ଗୁଚ୍ଛ ।

୨. ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଂକାର ।

୩. ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବନିଶୀ କଣ୍ଟାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯାଉଥିବା, ଭାତ, ଜିଆ ଇତ୍ୟାଦି ଆହାର ।

୪. କପଡ଼ା ବା ସୂତାର ଫୁଲଗୁଚ୍ଛ ।

ଥୋପା. ୧. ଝୁମ୍ପା, ଫୁଲି, ପାଟଫୁଲି ଅଗରେ ଝୁଲାଯିବା ସୂତା ଗୋଛା ।

୨. ପଥରକଟା ଲୁହା ଶସ୍ତ୍ର ।

ଥୋପାସଜ. ପଥୁରିଆଙ୍କର ପଥର କଟା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ନିହଣ ଓ ମୁଗୁର ଇତ୍ୟାଦି ।

ଥୋଲି. ଛୋଟ ପେନ୍ଥା

ଥୋଲି ବାଇଗଣ. ପେଣ୍ଡି ବାଇଗଣ । ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳୁଥିବା ଛୋଟ ଆକାରର ବାଇଗଣ ।

ଦ

ଦଅଣ. ଭଉଁରି ଜାଲର ଘାଇରେ ଥିବା ଦଉଡ଼ାରେ ଲୁହା ବା ସୀସା ଗୁଳି ମାଳପରି ବନ୍ଧାଯାଇଥାଏ ।

ଦଅଣା. ଡହଣା, ଏକ ପ୍ରକାର ଚିରା ଚିରା ଛୋଟ ପତ୍ରଥିବା ଗଛ, ଚଉରାରେ ଏହାକୁ ଲଗାଯାଏ ।

ଦଅଣାଚୋରି. ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ହେଉଥିବା ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦମନକଚୋରି ଯାତ୍ରା ।

ଦଇତା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକ ନୀଳମାଧବଙ୍କ ଉପାସକ ଶବରଙ୍କର ବଂଶଧର, ଯେଉଁମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜଗନ୍ନାଥ ଅଣାଯିବାପରେ ସେବକରୂପେ ସେବାକଲେ ।

ଦଉଡ଼ବତି. ବାଣରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ, ତହିଁରେ ଖଂଜା ହୋଇଥିବା ବାରୁଦଭରା ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ବଳିତା । ଏଇ ବତୀ ଜଳି ଜଳି ଶେଷରେ ବାଣରେ ନିଆଁ ଲାଗେ ଓ ବାଣ ଫୁଟେ ।

ଦଉଡ଼ା. ୧. ରସି, କତା ତିଆରି ଦଉଡ଼ି ।
୨. ଦୋଅଡ଼, ଦ୍ୱିତୀୟବାର ।
୩. ଦୋଓଡ଼ା, ଦିନରେ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଭୋଜନ ।

ଦଉଡ଼ା ଦେବା. ବେକରେ ଦଉଡ଼ି ଫାଶ ଲଗାଇ ମରଣ ବରଣ କରିବା ।

ଦଉଡ଼ିଆ. ଦଉଡ଼ିରେ ବୁଣାଯାଇଥିବା ଖଟିଆ ।

ଦଉଡ଼ିଗଣ୍ଠି. ଦଉଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି । କନ୍ଧ ବା ଭୂୟାଁ ସଂପ୍ରଦାୟର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାକୁ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଗଣ୍ଠି । ସେମାନେ ଦଉଡ଼ିରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଦିନ ହିସାବ କରନ୍ତି ।

ଦଉଡ଼ିବଳା. ଦଉଡ଼ି ତିଆରି । କତାରେ ଛେଉଣ୍ଡି ତିଆରି କରି ଏହାକୁ ଦୁଇ ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ବଳି ଦଉଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ଦଉଡ଼ିଭଙ୍ଗା. ଛୋଟ ଓ ସରୁ ଦଉଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି, ଗୋଟିଏ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ବଳି ମୋଟା ଓ ଟାଣୁଆ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରିବା ।

ଦକ୍ଷିଣକବାଟ. ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ପାଇକ ମାନଙ୍କର ଏକ ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି ।

ଦକ୍ଷିଣା. ୧. ଗୁରୁ, ପୂଜକ, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ, ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ଦେୟ ।
୨. ଭୋଜନ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଅର୍ଥ ।
୩. ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ବହୁଥିବା ପବନ ।

ଦକ୍ଷିଣୀଆଟୁ. ଚାଳଘରର ଚାଳତଳେ, କାନ୍ଥ ଉପରେ ବାଉଁଶ ବତାଦି ପାରି ମାଟି ଛଟା ହୋଇଥିବା ଢାଲୁଆ ଛାତ ।

ଦକ୍ଷିଣୀକୀର୍ତ୍ତନ. ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଶୈଳୀର କୀର୍ତ୍ତନ ।

ଦକ୍ଷିଣୀଖୋଷା. ତେଲେଙ୍ଗାଣୀଙ୍କ ଚୁଟିବନ୍ଧା ଶୈଳୀ, ଏମାନେ ମୁଣ୍ଡବାଳରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ସେ ଗଣ୍ଠିକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଲେଉଟାଇ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବଙ୍କା ଭଙ୍ଗୀରେ ଖୋଷା ପକାଇବା ଶୈଳୀ ।

ଦକ୍ଷିଣୀନାଟ. ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଶୈଳୀରେ ବାଦ୍ୟ, ସଂଗୀତ ସହିତ ନୃତ୍ୟ ।

ଦକ୍ଷିଣୀଲଙ୍କା. ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଓ ଲମ୍ବାଳିଆ ରାଗୁଆ ଲଙ୍କା ।

ଦଖଲା. ଜମିର କାଦୁଆ ଅବସ୍ଥା ।

ଦଗ୍ଧବାଡ଼ିଆ. ଦଶତୁଠରେ ଦଗ୍ଧହାଣ୍ଡିକୁ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଧରି, ଅନ୍ୟ ବାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ।

ଦଗ୍ଧହାଣ୍ଡି. ଦଶାହ ଦିନ ଦଶତୁଠରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ ସହିତ ତେଲ ଘିଅ ମିଶାଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପଚାଯାଏ ଓ ପରେ ଏହାକୁ କର୍ତ୍ତା ଭାଙ୍ଗି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ ଦିଅନ୍ତି ।

ଦଣ୍ଡେଇବା. ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ଅଗକୁ ଧରି ପଛଆଡ଼ୁ ଶଗଡ଼ର ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ।

ଦଣ୍ଣା. ଡାବର ପୁଆ ।

ଦଣ୍ଣାଗିଲି. ଡାବରପୁଆ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ କାଠି, ଯେଉଁଥିରେ ପୁଆକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ ।

ଦଣ୍ଡ. ୧. ବ୍ରତଘରେ ବଡ଼ୁ ଧରୁଥିବା ପଇତାଲଗା ବାଡ଼ି ।

୨. ବିଶାକାଠି ।

୩. ଦଣ୍ଡନାଚ ।

୪. ୨୪ ମିନିଟ୍, ଦିନକର ୬୦ ଭାଗରୁ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

୫. ବେଣ୍ଟ ।

୬. ଡଙ୍ଗାର ଆହୁଲା ।

ଦଣ୍ଡନାଟ. ଦଣ୍ଡନାଚ । ଝାମୁଯାତ୍ରା, ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଶୂଦ୍ରଜାତୀୟ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ବେତ ଧାରଣ କରି ବାଦ୍ୟନାଦ ସହିତ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ । ନିଜ ନିଜର କାମନା ପୂରଣ ପାଇଁ ନାରୀ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ ଏଇ ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତ ଭକ୍ତମାନେ ଢୋଲ, ମହୁରୀ, ଝାଞ୍ଜ, ମୃଦଙ୍ଗ, ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟନାଦ ଓ ପାଳିଆମାନଙ୍କ ଗୀତଗାନ ସହିତ ବିବିଧ ନୃତ୍ୟ ପରିବେଷଣ କରନ୍ତି । କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ନାରୀ ବେଶ ହୋଇ ଏମାନେ ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳିକୁ ଦେବୀଙ୍କୁ ବଳି ଦେଇଥାନ୍ତି ଓ ଏଇ ମାଂସ ଭୋଜନ କରି ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି ।

ଦଣ୍ଡବତ. ବାଡ଼ି ପରି ଭୂମିରେ ଶୋଇ ରହି ଭକ୍ତିପୂତ ପ୍ରଣାମ, ନମସ୍କାର, ସାଷ୍ଟାଂଗ ପ୍ରଣିପାତ ।

ଦଣ୍ଡବତିଆ. ନିଜ ଘରୁ, ଦିଅଁଙ୍କ ନିକଟକୁ କେବଳ ମାଟିରେ ଶୋଇ, ଉଠି, ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଭକ୍ତ ।

ଦଣ୍ଡବୈଠକ. ଶାରୀରିକ କସରତ ।

ଦଣ୍ଡଯାତ୍ରା. ୧. ଶୋଭାଯାତ୍ରା ।

୨ ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପାଟୁଆମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଳିତ ଯାତ୍ରା ।

ଦଣ୍ଡସେନା. ପାଇକମାନଙ୍କୁ ରାଜଦତ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ଉପାଧି ।

ଦଣ୍ଡା. ୧. ଶଗଡ଼ର ଲମ୍ୱା ଦଣ୍ଡ ।

୨. ଠେଙ୍ଗା, ଲମ୍ୱାବାଡ଼ି ।

୩. ଗୋଚର, ପଡ଼ିଆ ଜମି ।

୪. ପତ୍ର ନଥିବା ଆଖୁଗଛ ।

୫. ଶବ ପୋତା ଓ ପୋଡ଼ାଯିବା ସ୍ଥାନ ।

୬. ମୃତିକିଆରେ ଦୈନିକ ହାଣ୍ଡିଦିଆ ସ୍ଥାନ ।

ଦଣ୍ଡାଇନାଚ. ପୌଷ ପୁନେଇଁରେ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳର ନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ନୃତ୍ୟ । ଚିକିଟା ମାଟିରେ ଶିମିଳି ଗଛଡାଳ ପୋତି, ଏହା ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମୁରୁଜ ପକାଇ ଏହାକୁ ଦେବତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି, ଏହା ସମ୍ମୁଖରେ ଏଇ ନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ଦଣ୍ଡାଧରିବା. ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡାକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଧରି ଶଗଡ଼ର ଗତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ।

ଦଣ୍ଡାସି. ଦଣ୍ଡୁଆସି, ଚଉକିଆ ।

ଦଣ୍ଡି. ୧. ନାକ ପୁଡ଼ାର ମଝି ଅଂଶ ।

୨. ନାକ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

୩. ନିକିତି ବାଡ଼ି, ବିଶାକାଠି,

ତୁଳାଦଣ୍ଡ ।

୪. ଗିନାଆଦିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ନାଡ଼ ।

ଦଣ୍ଡିଆ. ହାଟରେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କଠାରୁ ତୋଳା ଆଦାୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଦଣ୍ଡିପଲା. କଣ୍ଟା ଓ ପଲା, ନିକିତି ।

ଦଣ୍ଡୁରି. ଖାଳେଇ, ପାଚିଆ, ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ପାତ୍ର । ଏଥିରେ ମାଛ ରଖାଯାଏ ।

ଦତ୍ତପତ୍ର. ଇଚ୍ଛାପତ୍ର, ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ସଂପତ୍ତିର ଅଧିକାର ।

ଦଦା. ୧. ବାପାଙ୍କ ସାନଭାଇ ।

୨ ଅଜା, ଜେଜେ ।

ଦଦେଇ. ଦେହୁଡା, ବାପାଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ।

ଦଧିନଉତି. ଦେଉଳ ଅଗରେ ଚକ୍ରତଳେ ଥିବା ଦହିହାଣ୍ଡି ଆକାରର ଗୋଲିଆ ପଥର ।

ଦଧିବାମନ. ୧. ଶାଳଗ୍ରାମ ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଷ ।

୨. କେବଳ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ।

ଦନା. ପତ୍ର ତିଆରି ଠୋଲା, ଚଉପଦୀ ।

ଦନାପୁଡ଼ଗା. ପତ୍ର ପୋଡ଼ା । ଛତୁ, ଛୋଟ ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ପତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ପୋଡ଼ିବା ।

ଦନ୍ତା. ସବୁଠୁ ବଳୁଆ, ଦଳପତି ।

ଦନ୍ତୁରା. ଧାର ବା ଦାଢ଼ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ।

ଦପେଇ. ଟିପେଇ, ଢିପେଇ, ଶଗଡ଼କୁ ଟେକି ରଖିବା ପାଇଁ ଏହାର ଝୁରାମୁଣ୍ଡିରେ ଠେକ ଦିଆଯାଇଥିବା ଦୋକେନା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଦବେଇ. ଔଷଧ ।

ଦବଡ. ଆଗ ଗରୁଆ ଝୁରା । ଆଗପାଖ ବେଶି ଭାରି ହୋଇଥିବା ଶଗଡ଼ ।

ଦମ୍. ଗଂଜେଇ ଧୂଆଁ ଟାଣିବାର ଥର ।

ଦମକାଣି. ପ୍ରବଳବର୍ଷା ।

ଦମଦମା. ରୁପାତାରରେ ତିଆରି ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଅଳଙ୍କାର, ଚୁଡ଼ି ।

ଦମା. ହିକ୍କା, ଶ୍ୱାସରୋଗ, ନଟାକାଶ ।

ଦମାଲୁ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଡ଼ ନାଗରା । କାଠଗଣ୍ଡିରେ ଖୋଦେଇ ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ମୋଟା ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ଏହାକୁ ବଜାଯାଏ ।

ଦର୍ହ. ନଈର ଗହୀରିଆ ସ୍ଥାନ, ଗଣ୍ଡ ।

ଦରଦଲାଣ. ଘର ଓ ବାରଣ୍ଡା ମଝିରେ ଥିବା ମେଲାସ୍ଥାନ, ତିନିପାଖ ଆବୃତ୍ତ ଥିବା ଓସାରିଆ ପିଣ୍ଡା ।

ଦରବା. ସିଲେଇକରା ଚିରାଲୁଗା ।

ଦରାଞ୍ଚି. କାଟେଣୀ, ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଡାଳ ପତ୍ରାଦି କାଟିବା ନିମିତ୍ତ ଦାଆଲଗା ଲଗି ।

ଦର୍ଶନ. ଦେବତା ଓ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଦର୍ଶକ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସଲାମୀ ବା ପ୍ରଣାମୀ ।

ଦଲ୍‌ଦେବା. ଖାଉଥିବା ଲୋକକୁ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ପରଷିବା ।

ଦଳ. ୧. ଯାତ୍ରା ବା ଆଖଡ଼ାଦିର ମଣ୍ଡଳୀ ।

୨. ଶସ୍ତ୍ରାଦି ରଖିବାର ଖୋପ, ଖୋଳ ।

୩. ଠାକୁରଙ୍କୁ ମେଳଣକୁ ଯିବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଫୁଲ ।

ଦଳବେହେରା. ୧. ପାଇକଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର ।

୨. ହାଟୁଆ ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର ।

ଦଲମ. ଘର ତିଆରିର ଉପକରଣ ।

ଦଲାଣ. ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ପିଣ୍ଡା ।

ଦଶ. ମୃତ୍ୟୁର ଦଶମ ଦିନ ହେଉଥିବା ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା ।

ଦଶକର୍ମ. ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ,

ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଗର୍ଭାଧାନ ଇତ୍ୟାଦି ଦଶଗୋଟି ସଂସ୍କାର ।

ଦଶକ୍ରିୟା. ମୃତ୍ୟୁର ଦଶମଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ତୁଠ, ମୁଣ୍ଡନାଦି କ୍ରିୟାକର୍ମ ।

ଦଶଖପରା. ୧. ମୃତ୍ୟୁର ଦଶମ ଦିବସରେ ଦଶତୁଠରେ ପ୍ରେତପିଣ୍ଡ ରନ୍ଧା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖପରା ।

୨. ଦଶାହ କ୍ରିୟାରେ ଦଶତୁଠରେ ଦଗ୍ଧ ହାଣ୍ଡିକୁ ବାଡ଼େଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା କର୍ମ ।

ଦଶତୁଠ. ୧. ଯେଉଁ ତୁଠରେ ମୃତ୍ୟୁର ଦଶଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରିୟା କରାଯାଏ ।

୨. ଦଶାହରେ ତୁଠରେ ହେଉଥିବା କ୍ରିୟା । ଏଇଦିନ ଖପରାରେ ପ୍ରେତ ଅନ୍ନ ରୋଷେଇ ହୁଏ, ଦଗ୍ଧହାଣ୍ଡି ପିଟାଯାଏ, କର୍ତ୍ତା, ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ ଲଣ୍ଡା ହୁଅନ୍ତି ।

ଦଶତୁଠିଆ. ୧. ପ୍ରେତକର୍ମ କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

୨. ଦଶତୁଠ ପରେ ଗାଧୋଇ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଲୁଗା ।

ଦଶଦାନ. ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ କରାଯିବା ଦଶବିଧ ଦାନ, ବୈତରଣୀ ଦାନ । ଏଇ ଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି, ୧. ଗୋରୁ, ୨. ଭୂମି, ୩. ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ୪. ବସ୍ତ୍ର, ୫. ଲୌହ, ୬. ଶିଳା, ୭. ତାମ୍ର, ୮.ରାଶି, ୯.ଜଳପାତ୍ର, ୧୦. ବିଞ୍ଚଣା/ ଶଯ୍ୟାଦାନାଦି । ପ୍ରେତଲୋକରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଏ ପ୍ରକାରର ଦାନ ଦିଆଯାଏ ।

ଦଶପିଣ୍ଡ. ମୃତ୍ୟୁର ଦଶମଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଦଶତୁଠରେ ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପିଣ୍ଡ ।

ଦଶମୂଳ. ଜ୍ୱର, କାଶ, ଶ୍ୱାସାଦି ରୋଗ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଦଶଗୋଟି ମୂଳ ମିଶା କବିରାଜି ଔଷଧ । ଏଇ ଦଶଗୋଟି ମୂଳ ହେଉଛି - ୧.ବେଲ, ୨.ଗମ୍ଭାରି, ୩.ଫଣଫଣା, ୪.ଅଗିବଥୁ, ୫.ପାଟେଳି, ୬.ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ, ୭.ବୃହତୀ, ୮.ଅଙ୍କରାନ୍ତି, ୯.ଗୋଖୁରା, ୧୦.ଗର୍ଭଣା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦଶହରା. ୧. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ, ଏଇ ଦିନ ଗଙ୍ଗା ଧରାବତରଣ କରିଥିଲେ ।

୨. ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ, ବିଜୟା ଦଶମୀ ଦୁର୍ଗାପୂଜାର ଶେଷଦିନ, ମୃଣ୍ମୟୀ ଦୁର୍ଗା ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ବିସର୍ଜନ ଉତ୍ସବ ।

ଦଶହାଣ୍ଡି. ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଦଶାହରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଅନ୍ନ ପାକ ହୁଏ ଏବଂ ଏଇଦିନ ରାତିରେ ତାହାକୁ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଫୋପଡ଼ା ଯାଏ ।

ଦଶା. ଅବସ୍ଥା, ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ମଣିଷ ଜୀବନରେ ବିଭିନ୍ନ କାଳରେ ଅବସ୍ଥିତି ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ବିଭିନ୍ନ ଫଳ ଭୋଗ, ଶନିଦଶା, ରାହୁଦଶା, ମଙ୍ଗଳଦଶା, କେତୁଦଶା ଇତ୍ୟାଦି ମଣିଷକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ଦଶାହ. ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଦଶଦିନବ୍ୟାପୀ କରାଯିବା ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା । ପ୍ରଥମଦିନ ଶବଦାହ, ଦ୍ୱିତୀୟଦିନ ଅସ୍ଥି ସଂଗ୍ରହ, ତୃତୀୟଦିନ ସପିଣ୍ଡୀକରଣ । ଦଶଦିନ ବ୍ୟାପୀ ତୁଠରେ ପିଣ୍ଡଦାନାଦି କ୍ରିୟାକର୍ମ ।

ଦଶି. ଧଡ଼ି । ଲୁଗାର ଧାରରୁ ଓହଳିଥିବା ସୂତା ।

ଦଶିଆ. ମୋଟା ସୂତାରେ ବୁଣାଲୁଗା । ଏଥିରେ ଭଣ୍ଡାରି ଉଖୁଡ଼ାହାଣ୍ଡି ବାନ୍ଧି ପିଠିରେ ପକାଇ ନିଏ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପିଠିରେ ପକାଇ ବୁହାଯାଏ ।

ଦଶୀ. ୧. ବଳିତା ପଡ଼ିଥିବା ଦୀପ ।

୨. କବାଟର ଚଉକାଠରେ କବଜା ଲଗା ବୁଲିବା କୋଣ ।

୩. କବାଟର ମୂଳପାଖ କଣରେ, ଭରାଣ୍ଡିରେ ବୁଲିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

ଦହ. ଅଳ୍ପପାଣି ଏବଂ ଅଧିକ ପଙ୍କ ଥିବା ଜଳାଶୟ ।

ଦହଣ. ଗହୀର ମଝିରେ ଥିବା ଚାଷଜମି ।

ଦହପାଣି. ଲୁଣରନ୍ଧା ହାଣ୍ଡିରୁ ଅଜଡ଼ା ଯିବା ଲୁଣମିଶା ପାଣି ।

ଦହି. ମହିମିଶା ବାସିଦୁଧ । ଏହାକୁ ଗୋଳାଇଲେ ଘୋଳଦହି କୁହାଯାଏ, ଏହା ବସିଥିଲେ ବସାଦହି । ଏହାକୁ ତତାଇଦେଲେ ଦହିଛେନା ତିଆରି ହୁଏ ।

ଦହିକଡ଼ି. ୧. ଦହିରେ ଚାଉଳ ମିଶାଇ ରନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଂଜନ ।

୨. ମାର୍ଗଶିର ମାସର ଗୁରୁବାରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା ଦହି ପଖାଳ ।

ଦହିକାଦ. ଯଜ୍ଞ ଶେଷ ବେଳକୁ ଜଣେ ନାରୀ ଦହିହାଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡାଇ ଯଜ୍ଞସ୍ଥଳ ପରିକ୍ରମା କରିବା ।

ଦହିଖୁଆ. ବସାଦହିକୁ ଗୋଳେଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁଆଦଣ୍ଡ । ଏହାର ତଳ ଅଂଶ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର କାଠଖଣ୍ଡରେ ତିଆରି ଓ ଏଥିରେ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ବାଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ, ବାଡ଼ିଟିକୁ ହାତରେ ବୁଲାଇଲେ ଦହି ମନ୍ଥାଯାଏ ।

ଦହିଚୁଡ଼ା. ୧. ଚୁଡ଼ା ସଙ୍ଗେ ଦହି ମିଶାଇ ତିଆରି ହେଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ।

୨. ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଉପଲକ୍ଷ୍ୟେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ।

ଦହିଛେନା. ଦହିରୁ ତିଆରି ହେଉଥିବା ଛେନା ।

ଦହିତୋଡ଼ପା. ଦହି ବିକା ସମୟରେ ଦହି ମପା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସଢ଼େଇ ବା ଗିନା ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦହିନା. ପୋଷା ଘୋଡ଼ା ପାଟିରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଲୁହା ପାତିଆ ।

ଦହିପଖାଳ. ୧. ଭାତ ସହିତ ଦହି ମିଶାଇ କରାଯାଇଥିବା ପଖାଳ ।

୨. ଦହିରେ ପଖଳା ଭାତ ।

ଦହିବରା. ଦହିରେ ବତୁରା ଯାଇଥିବା ବିରିପିଠା ।

ଦହିମାଛ. ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ କର୍ମରେ ଅନୁକୂଳରେ ଯିବା ଦହି ଓ ମାଛ ।

ଦହିମୁହାଁ. ବସା ଦହିକୁ ଦହିଖୁଆରେ ଗୋଳେଇ ଲହୁଣୀ କାଢ଼ିବା ଓ ଘୋଳଦହି ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ଦହିହାଣ୍ଡି. ଦହି ବସାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହାଣ୍ଡି ।

ଦାଆ. କାଟିବା ପାଇଁ ଲୁହା ତିଆରି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଶସ୍ତ୍ର, ଏହାର ଧାର ଦନ୍ତୁରିତ ଓ ମୂଳରେ କାଠ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ।

ଦା' ଆଙ୍କୁଡ଼ି. କାଟେଣୀ, ସରୁ ଲଗି ଅଗରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦାଆ, ଏଥିରେ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ତାଳପତ୍ରାଦି କଟାଯାଏ ।

ଦାଆଣି. ବଳଦ ଦେହରେ ଚେଙ୍କ ଦେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାପାତ ।

ଦାଆବେଠି. ଜମିଦାର ବା ଗୌନ୍ତିଆଙ୍କ ଜମିରୁ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ରୟତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ଧାନକଟା ।

ଦାଇଁ. ଦାଉଣି, ବେଙ୍ଗଳା ଦଉଡ଼ି, ଏହାର ମୂଳ ମେରିରେ ଘେରାଇ ଏଥିରେ ବଳଦ ଯୋଚାଯାଇ ବେଙ୍ଗଳା ପକାଯାଏ ।

ଦାଇକା/ଦାୟିକା. ବାଦୀପାଲାରେ

ପାଲାବାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ସୂଚକ ଗୀତିକା ବିନିମୟ ।

ଦାଇଲି. ଲଘୁଧାନ, ଏବଂ ଫସଲରୁ ଘାସମୂଳ ତାଡ଼ିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ଦାଆ ।

ଦାଉଣି. ବେଙ୍ଗଳାରେ ବଳଦ ଯୋଚା ହେବା ନିମିତ୍ତ ମେରିଖୁଣ୍ଟରେ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବା ପଘା । ମେରିରେ ବେତ ଗୋଲେଇ ଅଥବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର କାଠଖଣ୍ଡରେ ଏଇ ପଘା ଲାଗିଥାଏ ।

ଦାଡ଼ିଘିଅ. ଘିଅ ଅଜାଡ଼ିବା ପରେ ଘିଅମରା ପାତ୍ରରେ ରହି ଯାଇଥିବା କାଣ୍ଟି ।

ଦାଡ଼ିଧାନ. ଖଇ ଭଜା ହେବା ପରେ ତହିଁରୁ ଖସିପଡ଼ିବା ଧାନର ଚୋପା ।

ଦାଢ଼ପଥର. ଧାର କରାଯିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ପଥର, ଶାଣପଥର ।

ଦାଣ୍ଡ. ଗାଁ ଭିତର ରାସ୍ତା, ଘରର ସମ୍ମୁଖଭାଗ ।

ଦାଣ୍ଡଖଞ୍ଜା. ଘରର ବାହାର, ଦାଣ୍ଡପଟ ଅଗଣା ।

ଦାଣ୍ଡଦୁଆର. ଘରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ପାଇଁ ଥିବା ମୁଖ୍ୟଦ୍ୱାର ।

ଦାଣ୍ଡପହଁରା. ପୁଷ ମାସ ରବିବାରରେ ନାରୀମାନେ ପାଳୁଥିବା ଓଷା ।

ଦାଣ୍ଡି. ୧. ଶଗଡ଼ଗୁଳା ।

୨. ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ମଣିଷ ପିଠିରେ ବୁହାଯିବା ଚଉକି ପରି ଏକ ଯାନ ।

ଦାଣ୍ଡିଆ. ଚକର ଅର

ଦାଣ୍ଡିକିଳା. ଶଗଡ ଚକର ଅଖ ମଝିରେ ମରାଯାଇଥିବା କିଳା ।

ଦାଣ୍ଡେଇ. ଘରେ ନ ରହି, ବହୁ ସମୟ ବାହାରେ ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲୁଥିବା ନାରୀ ।

ଦାଦା(ଦି). ବାପାଙ୍କର ସାନଭାଇ, ଖୁଡ଼ୁତା ।

ଦାନ. ୧. ପଶାକାଠି ଗଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡୁଥିବା କାଠିରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ, ଯାହାକୁ ଗଣି ହିସାବ କରାଯାଏ ।

୨. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ମୁଠା କଉଡ଼ି ପକାଇଲେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅନୁଯାୟୀ ଗଣନା କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା ।

ଦାନାଗଡ଼ା. ଛୋଟ ବଡ଼ ସୁନାର ଗୁଆକୁ ପୂରା ଗୋଲ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇଫାଳିଆ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

ଦାନ୍ତକାଠି. ଦାନ୍ତ ଘଷିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନ ଗଛର କଞ୍ଚାକାଠି । ଶାହାଡ଼ା, କରଞ୍ଜ, ଶାଳ, ବାଉଁଶ ପ୍ରଭୃତି ଡାଙ୍ଗ ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଦାନ୍ତଖୁଣ୍ଟା. ଦାନ୍ତସନ୍ଧିରେ ଜମିଥିବା ଖାଦ୍ୟାଂଶକୁ କେଞ୍ଚି ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ତିଆରି ସରୁ ମୁନିଆ ଖଡ଼ିକା ବା କାଠିଖଣ୍ଡ ।

ଦାନ୍ତିଆ. ୧. ପୋଲୁହ, କାଠି ତିଆରି ଗୋଲାକାର ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

୨. ନାରୀମାନେ ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ପିତଳ ଖଡ଼ୁ ।

୩. ଚାଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁ ଦାନ୍ତଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ, ବିଦା ।

୪. କହୁଣିଆ, ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଥିବା ଖୁଣ୍ଟ ଅଗରୁ ଚାଳର ମଧ୍ୟାଂଶକୁ କର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲଗାଯାଇଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଦାନ୍ତିଆଣି. ଠାକୁରଙ୍କ କାଠି ଲାଗି ବା ଦାନ୍ତଘଷା ରୀତି । ଠାକୁର ମୁହଁ ପାଖରେ ଦର୍ପଣ ଦେଖାଇ, ଦର୍ପଣରେ ପଡୁଥିବା ଠାକୁରଙ୍କ ଦାନ୍ତ ଛବିରେ କାଠିଦ୍ୱାରା ଦାନ୍ତଘଷା କର୍ମ ।

ଦାଦର. ବାଉଁଶର ମୋଟ ପାତିଆ ଦ୍ୱାରା ବୁଣାଯାଇଥିବା ବଡ଼ ଖଇଞ୍ଚ, ଏହା ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଦାମ୍(ମୁ)ଡ଼ି. ୧. ବଡ଼ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ।
୨. ପ୍ରସବ କରି ନ ଥିବା ମାଈ ବାଛୁରୀ, ଛଡ଼ା ।

ଦାମକ. ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳିରେ ବନ୍ଧା ହେଉଥିବା ଲମ୍ବା ଦଉଡ଼ି ।

ଦାମା. ଦମାଲୁ (ଦେଖ)

ଦାମୋଦର ପୂଜା. ଦାମୋଦର ଓଷା, କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକରେ ରାଇ ଦାମୋଦର ଓଷା, ରାଧା-କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପାସନା । ଏହା ମଧ୍ୟ ବାଡ଼ିଖାଡ଼ି ଓଷା ରୂପେ ପରିଚିତ ।

ଦାମୋଦର ଯାତ୍ରା. କେତେକ ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ମୃତାହର ଏକାଦଶ ଦିବସରେ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ପାଳନକୁ ଦାମୋଦର ଯାତ୍ରା ବା ଗଙ୍ଗାଯାତ୍ରା କୁହାଯାଏ ।

ଦାୟଭାଗ. ଏକାଧିକ ପୁତ୍ରଥିବା ପରିବାରରେ ଭାଇମାନେ ଭିନେ ହେବାବେଳେ ପୈତୃକ ସଂପତ୍ତିର କିଛି ଅଧିକ ଅଂଶ ପିତାମାତାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ଦେବା ପାଇଁ ପାଇବା, ଏହାକୁ ବଡ଼ ପୁଅ ନେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ କୁହାଯାଏ ।

ଦାରୀ. ବେଶ୍ୟା, ଗଣିକା, ରକ୍ଷିତା ।

ଦାରୁ. ୧. ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଦେବ ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ନିମ୍ବକାଠ ।
୨. ମଦ୍ୟ ।

ଦାଲି. ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା, ନଙ୍ଗଳ ତିଆରି ପାଇଁ ଦରହଣା କାଠମୁଣ୍ଡା ।

ଦାଲୁଅ. ଡାଲୁଅ ଦେଖ ।

ଦାସକାଠି. ରାମତାଳି, କାଠ ତିଆରି ଝୁମୁକାଲଗା ତାଳ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ଯୋଡ଼ାଏ କାଠକୁ ହାତମୁଠାରେ ରଖି ମୁଠାକୁ ଫର୍ଚ୍ଚା କରି ପରେ ବନ୍ଦ କଲେ କାଠ ସହିତ କାଠର ଆଘାତ ହୋଇ ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଦୁଇଯୋଡ଼ା ଦାସକାଠି ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ବଜାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠି ତଳେ ଓ ଉପରେ ଯୋଡ଼ିଏ କାଠି ରଖି, ଅନ୍ୟ ହାତର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଆଘାତ ଦେଲେ ତାଳ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।

ଦାସକାଠିଆ. ହାତରେ ଦାସକାଠି ବଜାଇ ଗୀତଗାଇ ନୃତ୍ୟ କରାଯାଉଥିବା ଲୋକନୃତ୍ୟ । ଏଥିରେ ଜଣେ ଗାୟକ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପାଳିଆ । ରାମକଥା ଓ ପୁରାଣ ବଖାଣରେ ଦୁହେଁ ଗୁରୁ । ଗାୟକ ଗୀତ ଗାନ କରନ୍ତି, ପାଳିଆ ପାଳି ଧରି ଅଭିନୟ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଲୋକକଳା ।

ଦିଅର. ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସାନଭାଇ ।

ଦିଅଁବରଣ. ଦେବ-ଦେବୀ ପୂଜା ପୂର୍ବରୁ ବେଲ ବରଣ, ବାଲି ନିମନ୍ତ୍ରଣ, ମାଟି ଉଠାଣ, ଖଣ୍ଡା ମାଜଣ ଇତ୍ୟାଦି । ଢୋଲ, ମହୁରୀ, ତାସା, ନିଶାଣ, ଘଣ୍ଟ, ଘଣ୍ଟା, ଶଙ୍ଖ ଇତ୍ୟାଦି ସମୂହ ବାଦ୍ୟନାଦ ସହିତ ଏହା ସଂପାଦିତ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଏକ ବରଣଡାଲାରେ କୁଆଁରୀସୂତା, ଘୁଙ୍ଗୁରମାଳ, ନୂଆ କଳସୀ, ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନାଦି ନିଆଯାଏ ।

ଦିଆଲି. କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା ।

ଦିଇସା. ଧାନଜମି ବେଉଷଣ ।

ଦିଉଛି. ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ ପରେ ଆଉ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରି ପାରୁନଥିବା

ନାରୀ ।

ଦିକାଠିଆ. ମାଟିକାନ୍ଥରେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି କାଠି ପୋତାଯାଇ ଜିନିଷ ପତ୍ର ରଖିବା ସ୍ଥାନ ।

ଦିଗୋଡ଼ିଆ. ଗୋରୁଗାଈ ମାଲିକ ନିଜ ବାଛୁରିକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଅଧିଆ ବା ପାଳିବାକୁ ଦେବାର ଏକ ପ୍ରକାର ସର୍ତ୍ତ ।

ଦିଚରକ. ପଶାକାଠିରେ ଦୁଇଗୋଟି କାଠିରେ ଚାରି ଲେଖାଏଁ ପଡ଼ିଥିବା ଦାନ ।

ଦିଣ୍ଡି. ଅଭିନୟ ସମୟରେ ନୃତ୍ୟ ସହିତ ସଂଗୀତର ଏକ ପ୍ରକାର ଭେଦ ।

ଦିପଦଣ୍ଡି. ପୋଖରୀ ମଝିରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଚାପଖେଳ ପାଇଁ ସୁସଜ୍ଜିତ ମଣ୍ଡପ ।

ଦିପିଠିଆ. ହଳ କରୁଥିବା ଓ ଶଗଡ଼ ଟାଣୁଥିବା ବଳଦ ।

ଦିହୁଡ଼ି. ମଶାଲ, ପୂର୍ବରୁ ରାତିରେ ଯାତ୍ରା, ଶୋଭାଯାତ୍ରାଦି ହେଲେ ଲୁହା ଛଡ଼ରେ କରଞ୍ଜ ବା ପୋଲାଙ୍ଗ ତେଲ ଗୁଡ଼ା କପଡ଼ାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ହୁଳା, ମଶାଲ ତିଆରି କରି ଜାଳି ଆଲୁଅ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା ।

ଦିହୁଡ଼ିଆ. ମଶାଲଧାରୀ ।

ଦୀର୍ଘି. ବଡ଼ପୋଖରୀ ।

ଦୀପ. ଘିଅ ବା ତେଲ ବଳିତା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଳାଯିବା ଆଧାର । ଏସବୁ ମାଟି ବା ପିତଳରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ଦୀପିଦଣ୍ଡି. ଦୀପଦଣ୍ଡି ଦେଖ ।

ଦୀପଦାନ. ୧. ଜାଗରରେ ଶିବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘିଅଦୀପ ଜଳାଇବା ।

୨. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ରାଇ ଦାମୋଦର ବ୍ରତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୀପ ଜଳାଇବା ।

୩. କାର୍ତ୍ତିକ ପଞ୍ଚକରେ ଆକାଶ ଘଡ଼ିରେ ଘିଅଦୀପ ଜଳାଇ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ।

୪. ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୀପଦାନ ।

୫. ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି ହାତର ଚୂନାଚକଟା ଉପରେ ଦୀପ ଜଳାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଦୀପରୁଖା. ଦୀପ ରଖାଯିବାର ଆଧାର, ପିଲିସଜ ।

ଦୀପାବଳୀ. ୧. କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦୀପଦାନ ଅମାବାସ୍ୟା ।

୨. ମାର୍ଗଶିର ମାସର ଦେବ ଦୀପାବଳୀ ଉତ୍ସବ ।

ଦୁଆ. ୧. କଉଡ଼ି ବା ପଶା ଖେଳର ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟକ ସାର ।

୨. ଦୁଇଥର ବଟା ଯାଇଥିବା ହଳଦୀ ।

୩. ଦୁଇଥର କୁଟା ହୋଇଥିବା ଧାନ ।

୪. କାନ୍ଥର ଫାଟରେ କାଦୁଅ ଓ ଗୋବର ଲେସା ।

୫. କଟା ହୋଇଥିବା ଧାନଗଛ ।

୬. ମୁଖ୍ୟ ଗାୟକର ଗୀତକୁ ପାଳିଆର ପାଳି ଧରିବା ।

ଦୁଆକ. ପାନଲଟାରୁ ଦୁଇଟି କେରାକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିବାର ପ୍ରଥମ ଗଣ୍ଠି ।

ଦୁଆତ. କାଳିଘଡ଼ି, ଏଥିରେ କାଳିଥାଏ ଓ ଏଥିରେ କଲମ ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖାଯାଏ ।

ଦୁଆଦୁଇ. ଧାନ କଟାକଟି, ଫସଲ ଅମଳ ।

ଦୁଆପଦୁଆଁ. ମଲା ପିଲା ପରେ ଜନ୍ମ ହେଉଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ପିଲା ।

ଦୁଆପିକା. ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ । ଏଇ ଖେଳରେ ହାତମୁଠାରେ କଉଡ଼ି ମୁଠାଇ ଧରାଯାଏ । ଏଇ ଖେଳର ଦାନ ଯଥା, ପିକା - ୧, ୫, ୯, ୧୩ । ଦୁଆ-୨, ୬, ୧୦, ୧୪ । ସତା - ୩, ୭, ୧୧,

୧୫ । ପୁଡ଼ା - ୪, ୮, ୧୨, ୧୬ ।

ଦୁଆର. ୧. ଘର ଖଂଜା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଖୋଲା ସ୍ଥାନ ।

୨. ମୁଖ୍ୟ ଫାଟକ ।

ଦୁଆରଗଡ଼ା. ବ୍ରତଘର ବା ବାହାଘର ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟ ଫାଟକ ବା ସଦର ଦରଜା ମୁହଁରେ ଓ କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯିବା ଚିତା ।

ଦୁଆରପାଳି. ବଡ଼ିଲା କନ୍ୟାର ଦ୍ୱିତୀୟଥର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା, ପୁଆଣି ପାଇଁ ଶାଶୁଘର ଯିବା ।

ଦୁଆରବାହା. ତୋଳା କନ୍ୟା ବାହାଘର । କନ୍ୟାକୁ ବରଘରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପନ୍ନ କରାଇବା ।

ଦୁଆରବନ୍ଧ. କବାଟର ଚଉକାଠ ।

ଦୁଆଳି. ହଳା ମୂଲ ନେଇ ଧାନ କାଟୁଥିବା ଲୋକ, ଧାନକଟାଳୀ ।

ଦୁଉଣୀ. ଛୋଟ ଜାହାଜ ।

ଦୁଗା. କଉଡ଼ି ବା ଶକଟା ଖେଳରେ ପଡ଼ିବା ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ।

ଦୁଗୁଣା. ଡଙ୍ଗା ଉପରେ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଦୁଡ୍ଡିଘରିଁ. କାଞ୍ଜିଆ ହୁଦା । ବୁଲା ଗୋରୁଙ୍କୁ ଏଠାରେ ଅଟକ ରଖାଯାଏ ।

ଦୁତୀୟ. ୧. ବିଧବାର ଅନ୍ୟପତି ଗ୍ରହଣ ।

୨. ପତ୍ନୀ ହରାର ଅନ୍ୟନାରୀ ଗ୍ରହଣ ।

ଦୁତୀଆ. ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିଥି ।

ଦୁତୀଆଓଷା. ଅଶିଣ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ବା ମୂଳାଷ୍ଟମୀରେ ସଧବା ନାରୀମାନେ ନିଜ ସନ୍ତାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ନିମିତ୍ତ କରୁଥିବା ଓଷା । ଦିନସାରା ଉପବାସ କରି, ରାତିରେ ଗାଧୋଇ ନୂଆଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଦୂତୀବାମନଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏଥିରେ ଗଜାମୁଗ, କାକୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଭୋଗ ହୁଏ । ଛଅଟି ଛୋଟଗାତରେ ସାରୁପତ୍ର ପାରି ଭୋଗ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ଓଷା କଥା ଶୁଣନ୍ତି ।

ଦୁଧକୁସୁମା. ବଟା ଭାଙ୍ଗ ସହିତ ଦୁଧ ମିଶା ପଣା, ପାନୀୟ ।

ଦୁଧଖଡ଼ି. ଫୁଲଖଡ଼ି, ଧଳା ଖଡ଼ି, ଧଳା ପଥରର ଖଡ଼ି । ଏଥିରେ ପାଠ ଲେଖା ଓ ହିସାବ ହୁଏ । ଏହାର ଗୁଣ୍ଡରୁ ଧଳା ମୁରୁଜ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଦୁଧଚୋରଣୀ. ଦୁହିଁବା ସମୟରେ ନିଜ ବାଛୁରି ପାଇଁ ପହ୍ନାରେ ଦୁଧ ଲୁଚାଉଥିବା ଗାଈ ।

ଦୁଧଛାଡ଼ିବା. କ୍ଷୀରପାୟୀ ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନର ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିବା ।

ଦୁଧଛିଡ଼ିବା. ୧. ଗରମ କ୍ଷୀରରେ ଖଟା ପକାଇ ଛେନା ଛିଡ଼ାଇବା ।

୨. ପାଣି ଫଟାଇବା ।

ଦୁଧଢୋକିବା. ଧାନ ଗଛରୁ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ସମୟରେ ଏଥିରେ ଥିବା ଧାନରେ ଶସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ଦୁଧଦାନ୍ତ. ପିଲାମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ଉଠିଥିବା ଦାନ୍ତ । ପାଞ୍ଚ ସାତ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏଇ ଦାନ୍ତ ପଡ଼ି ପୁଣି ଥରେ ଦାନ୍ତ ଉଠେ ।

ଦୁବଝରା. ନାରୀମାନେ ମଥାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଂକାର ।

ଦୁର୍ଗାଷ୍ଟମୀ. ମହାଷ୍ଟମୀ, ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ, ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଅଷ୍ଟମୀ ପୂଜା ।

ଦୁଲାମ. ଆଟୁ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ପକାଯିବା କଡ଼ି ।

ଦୁଲି. ଦୋଳି, ଝୁଲା, ଝୁଲଣ ।

ଦୁଲିଚା. ସୂତା ତିଆରି ଛୋଟ ଗାଲିଚା ।

ଦୁହାଇଦେବା. ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ

ଶପଥ ନେବା, ହଲପ କରିବା, ଦିଅଁ ଦେବତାଙ୍କ ରାଣ ଖାଇବା ।

ଦୁହାଁଳ. ଯେଉଁ ଗାଈଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହାଁଯାଏ ।

ଦୁହୁଡ଼ମୁଣ୍ଡା. ଦୋଅଡ଼ ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲଙ୍ଗଳ ।

ଦୁହୁଣୀ. ୧. ଗାଈ ଦୁହାଁ ଘଡ଼ି, ଦୁହିଁବା ବେଳେ ଏଥିରେ ଦୁଧ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ ।

୨. ଶସ୍ୟ ମାପ କରିବାର ବେତ ପାତିଆ ତିଆରି ମାଣ ବା ପାହିଲି ।

୩. ଗାଈ ଦୁହାଁ ସମୟରେ ଗାଈର ପଛ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ବନ୍ଧାଯିବା ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି ।

ଦୁହୁରା ଦେବା. ଖାଉଥିବା ଲୋକକୁ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣ ।

ଦେଇପିଣ୍ଡି. ରୋଷେଇଘରର ଐଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ମହାପ୍ରସାଦ ପଶିଥିବା ମାଟିଘଡ଼ିକୁ ପୋତି, ଏହା ଉପରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମାଟିପିଣ୍ଡି, ଏଠାରେ ପାକଖାଦ୍ୟ ସମର୍ପଣ ହେବାପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।

ଦେଉଳକରଣ. ଦେଉଳ କାମ ଏବଂ ହିସାବପତ୍ର ବୁଝୁଥିବା କର୍ମଚାରୀ ।

ଦେଉଳଶୋଧ. ରାଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନ୍ଦିର ପରିସରରୁ ସମସ୍ତ ଦର୍ଶନାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଅପସାରଣ ।

ଦେଉଳିଆ. ୧. ଦେଉଳ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ।

୨. ଦେଉଳ କାମରେ ଲିପ୍ତ ପଣ୍ଡା, ପୂଜକାଦି ।

ଦେଏ ଦେଉଣୀ. ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଦରିଦ୍ର ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ପିଠାପଣା ଓ ଖାଦ୍ୟପେୟ ।

ଦେଖ୍‌ନି. ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟା ଦେଖା ।

ଦେଖଣ ଚାହାଣ. ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ବର ଦେଖା ଓ ବର ପକ୍ଷର କନ୍ୟା ଦେଖା ।

ଦେଖଣାହାରି. ଯାତ୍ରା, ଉତ୍ସବ ଇତ୍ୟାଦିର ଦର୍ଶକ, ଦର୍ଶିକା ।

ଦେଠା. ଦଦେଇ, ବାପାଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ।

ଦେଠେଇଶାଶୁ. ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଠେଇ ।

ଦେଠେନ୍. ବଡ଼ ମାଆ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଦେଢ଼ସଲା. ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବଡ଼ଭାଇ ।

ଦେଢ଼ସ୍‌ସୁର. ଶଶୁରଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ, ଜେଠାଶୁର ।

ଦେଢ଼ସାସ୍. ଦେଢ଼ଶାଶୁ, ପତ୍ନୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ।

ଦେଢ଼ଶୁର. ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ।

ଦେଢ଼ି. ୧. ଗୋଟାଏ ବର୍ଷରେ ମୂଳଧନର ଅଧେ ପରିମିତ ସୁଧ ମିଳିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଇଥିବା ଧାନ ବା ଟଙ୍କା କରଜ ।

୨. କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଂକାର ।

ଦେଢ଼ିଆ. ଖାପରେ ନ ପଡ଼ିବା, ଭାଗ ନ ଛିଡ଼ିବା ।

ଦେଢ଼ିଧାନ. ଦେଢ଼ିକସୁଧରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କରଜ ।

ଦେଢ଼ିମହାଜନୀ. ଦେଢ଼ିସୁଧରେ ଋଣ ଯୋଗାଣ ।

ଦେଢ଼ିଲଗା. ଶତକଡ଼ା ପଚାଶହାର ସୁଧ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧାନ ବା ଟଙ୍କା କରଜ ।

ଦେଢ଼ୁତା. ବାପାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ, ଦଦେଇ ।

ଦେଢ଼ୁତାଶୁର. ଶଶୁରଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ।

ଦେଣ୍‌ନେଣ୍‌. ଖାତକ ମହାଜନ ସମ୍ବନ୍ଧ ।

ଦେପୂଜା. ଜନ୍ତାଳ ୯ ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ଲୋକେ ଯାଚିଥିବା ମେଣ୍ଢା, ଛେଳି, କୁକୁଡ଼ାଦି ବଳି ଓ କୋଠ ଭୋଜି ।

ଦେବ୍‌ତା ଆସ୍‌ବା. କାଳିସୀ ଲାଗିବା ।

ଦେବଦାସୀ. ମାହାରୀ, ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନକାରିଣୀ ସେବିକା ।

ଦେଶ. ହାଟୁଆମାନଙ୍କର ଜାତିଆଣ ସଭା ।

ଦେଶୀ. ଗାଉଁଲୀ, ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦିତ ।

ଦେଶୀଆଳୁ. ମାଟିଆଳୁ, ଏହା ମାଟି ତଳେ ଫଳେ । ଗୋଲାକାର ଆଳୁକୁ ହାତୀଖୋଜିଆ ଓ ଲମ୍ବା ଆକାର ଆଳୁକୁ ଖମ୍ବଆଳୁ କୁହାଯାଏ ।

ଦେଶୁଆ. ମଫସଲିଆ, ଗାଉଁଲି ।

ଦେହୁରି. ୧. ଶବରଜାତିର ବଂଶୋପାଧି ।
୨. ଦେବୀଙ୍କର ଶୂଦ୍ରସେବକ ।

ଦୋଅକ୍ଷରୀ. ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାର ଗାଳି ।

ଦୋଅଣି. ୧. ଦୁଇଅଣାର ମୁଦ୍ରା ।
୨. ଗାଈ ଦୁହାଁ ଠେକି ।

ଦୋଓଡ଼୍‌. ଦୁଇଥର ହଳ ହେଉଥିବା

ଦୋଓଡ଼୍‌ପାଳି. ଦୁଆପାଳି, କନ୍ୟାର ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯାତ୍ରା ।

ଦୋଓଡ଼୍‌ମଇ. ବେଉଷଣ ପରେ ପୁଣି ମଇ ଦେବା ।

ଦୋଓଡ଼ା. ୧. ଦ୍ୱିତୀୟଥର ଭୋଜନ ।
୨. ଦ୍ୱିତୀୟଥର ଭାଙ୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଦୋକଛା. ପାଇକଛା, ଫେରକୁ ପୁଡ଼ାତଳେ ପୂରାଇ ଅଣ୍ଟା ପଛପାଖରେ ଖୋଷିବା ।

ଦୋକଡ଼ି. ପାଖାପାଖି ଥିବା ଦୁଇ ଚାଳର ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା କୋଧା, ଦୁଇ ଚାଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ ବ୍ୟବଧାନ ।

ଦୋକତା. ଶୁଖିଲା ତମାଖୁପତ୍ର, ଧୂଆଁପତ୍ର ସହିତ ଚୂନ ମିଶାଇ ଖାଇବା ।

ଦୋକାଟ. ଦୁଇଥର କଟାଯିବା ଧାନଗଛ । ଧାନପାଚିଲେ ଗଛକୁ କାଟି ତଳେ ଶୋଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଶୁଖିଗଲେ, ଗଛର ଅଧା ଅଂଶରୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର କଟାଯାଇ ଅଗ ଅଂଶକୁ ହଳା ଓ ମୂଳ ଅଂଶକୁ ଛଣ ବା ନଡ଼ା ରୂପେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଦୋଖୁଣ୍ଟିଆ. ଅଗରୁ ପ୍ରଥମେ ଧାନକେଣ୍ଡା କାଟିବା ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ମୂଳରୁ ନଡ଼ାକୁ କଟାଯାଉଥିବା ଧାନଗଛ ।

ଦୋଗଲା. ବେଧଛୁଆ, ଜାରଜ ।

ଦୋଘରା. ଦୁଇଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ବାସଗୃହ ରହିଥିବା ।

ଦୋଚାରୁଣୀ. କୁଳଟା, ବିଟପୀ, ବେଧେଇ ।

ଦୋଢ଼ି. ଦୋବେଇ, ଦୋଭେଇ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିଥିବା ।

ଦୋତାରି. ୧. ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ କାଠି ବୁଣାଯାଇଥିବା ସପ ମସିଣା ।
୨. ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ସୂତା ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଦୋପଖାଚୁଲି. ଏକ ମୁହଁରେ ଜାଳ ଜଳୁଥିବା ଦୁଇଟି ଚୁଲି ।

ଦୋପାଗି. ଦୁଇଥର ପାଗ ହୋଇଥିବା ଉଖୁଡ଼ା ।

ଦୋପାଟ. ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଧାନ ବିଲ

ବଛା ।

ଦୋପାଟିଆ. ବେଙ୍ଗପାଟିଆ ବାଜା ।

ଦୋଫଳା. ଦୋଫସଲି ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଫଳ ଧରୁଥିବା ।

ଦୋବେଇ. ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଦୋବେଇବର. ପତ୍ନୀ ମଲାପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରୁଥିବା ବର ।

ଦୋଭଜା. ଦୁଇଥର ଭଜା ହୋଇଥିବା ।

ଦୋମାଟିଆ. ୧. ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି ବେଳେ କୁଟାଛାଞ୍ଚ ଉପରେ ପ୍ରଥମ ଲଦା ମାଟି ଉପରେ ଅଗାଡ଼ି ମିଶା କାଦୁଅ ଲେସିବା କାମ ।

୨. ବିଭିନ୍ନ ଫସଲରେ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ହୁଡ଼ା ଟେକା ।

ଦୋମାସି. ଅଧିମାସ, ମଳମାସ ।

ଦୋରନ୍ଧା. ଦ୍ୱିତୀୟବାର ପାକ କରାଯାଇଥିବା ।

ଦୋରସା ମାଟି. ବାଲି ଓ କାଦୁଅ ମିଶା ମାଟି ।

ଦୋରୁଅ. ୧. ଆଖୁରସ ।

୨. ଫଳ ଚିପୁଡ଼ାରସ ।

ଦୋଳ. ୧. ଝୁଲା ।

୨. ହାନ୍ଦୋଳା, ଖଟିଆ ।

୩. ଜାଲମୁଣା, ଖୁଣ୍ଟୁଣି, ଲଗି ଅଗରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଜାଲମୁଣା ।

୪. ଦୋଳ ଉତ୍ସବ ।

୫. ଧାନ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ଆଧାର, ଡୋଲି ।

ଦୋଳଦଣ୍ଡି. ନାରୀମାନେ ନାକରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ସୁନା ଅଳଂକାର ।

ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା. ଫଗୁଣ ପୁନେଇଁ ।

ଦୋଳମଣ୍ଡପ. ଦୋଳଯାତ୍ରା ସମୟରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଦୋଳି ଖେଳିବା ନିମିତ୍ତ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମଣ୍ଡପ ।

ଦୋଳଯାତ୍ରା. ଦୋଳ ଉତ୍ସବ, ଫଗୁଣ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଥିବା ଉତ୍ସବ ।

୧. ରାଜଦୋଳ – ଏହା ଫଗୁ ଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।

୨. ପଞ୍ଚୁଦୋଳ – ଫଗୁଣ ପୁନେଇଁଠାରୁ ଚୈତ୍ର ପଞ୍ଚମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ବିମାନରେ ଦୋଳଗୋବିନ୍ଦ, ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସାଇ ପରିକ୍ରମା କରାଯାଏ । ମେଳଣରେ ବିଭିନ୍ନ ଗାଁରୁ ଦୋଳ ଠାକୁର ଆସି ବସନ୍ତି । ଦୋଳ ମଣ୍ଡପରେ ଦୋଳି ଖେଳାଯାଏ, ଅବିରଗୁଣ୍ଡ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ । ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ ଓ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ବିମାନକୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ନିଆଯାଏ ।

ଦୋଳା. ଖଟୁଲି, ଶିବିକା, ହାନ୍ଦୋଳା, ବିମାନ, ଚଉଦୋଳ ।

ଦୋଳି. ଝୁଲଣା, ପଟାଦୋଳି, ବାଉଁଶଦୋଳି, ପିଢ଼ାଦୋଳି, ଚକ୍ରିଦୋଳି ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦୋଳି ଥାଏ ।

ଦୋଳିଆ. ୧. ଦୋଳା ।

୨. ଝୁଲଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୩. ମଦଓରା, ସରୁମୁହାଁ ଲମ୍ବାଳିଆ ମାଠିଆ, ଏହାକୁ ନେଇ ଖଜୁରି ଗଛରେ ବାନ୍ଧି ମଦ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ ।

ଦୋଳିଖେଳ. ଦୋଳିରେ ବସି ଝୁଲିବା ।

ଦୋସଡ଼ା. ଉତ୍ତରୀୟ, ଓଡ଼ା, ପାଛୁଡ଼ା ।

ଦୋସମାଳି. ଦୁଇ ପୃଥକ ଭୂମିଖଣ୍ଡର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାରେଖା ।

ଦୋସରୀ. ଦୁଇ ସ୍ୱର ଥିବା ଯୋଡ଼ି

ମହୁରୀ ।

ଦୋସୂତୀ. ଦୁଇଗୁଣ ସୂତାରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ମୋଟା ଚାଦର ।

ଦୋହଣି. ଗାଈଦୁହାଁ ବେଳେ ଗାଈର ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛନ୍ଦଦଉଡ଼ା । ଏହାକୁ ମଧ୍ଯ ଦୋହଣ କୁହାଯାଏ ।

ଦ୍ରୋଣ. ୧. ପାତ୍ରୀ, ପାତ୍ରୀ ଆକାରର ସରୁଆ ଡଙ୍ଗା ।

୨. ପଶୁରି ଗଉଣି, ପାଞ୍ଚ ସେରିଆ ଗୌଣି ।

ଦ୍ରୋଣି. ୧. ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

୨. କାଠ ବା ପଥର ତିଆରି ଗୋରୁକୁଣ୍ଡ ।

୩. ସେଢ଼ୁଅ, ଜଳସେଚନ ପାଇଁ କାଠ ତିଆରି ଏକ ହାତିଆ ଛୋଟ ସେଣା ।

ଦୋତାରି. ସପ ବୁଣିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ବିଶେଷ ।

ଦୋହଣ. ଦିଥର ଖାଇବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଦୋଅଡା ଖାଇବା ।

ଧ

ଧଅସ(ସି) ଅତି ଚଞ୍ଚଳ, ଚଟାପଟ୍ ।

ଧଇଁ. ଶ୍ୱାସରୋଗ

ଧଇଉି. ପୋଲୁହ, ପେଟରା ଆକୃତିର ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର । ଏଗୁଡ଼ିକ ବାଉଁଶକାଠିରେ ତିଆରି । ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଏହାକୁ ଧଉଳି ମଧ୍ଯ କୁହାଯାଏ ।

ଧଂଶା. ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସମୟରେ ହାତୀ ବା ଓଟ ପିଠିରେ ରଖାଯାଇ ବଜା ଯାଉଥିବା ନାଗରା ।

ଧକ. ଦହକ, ଜଳୁଥିବା ନିଆଁ ତେଜ ।

ଧଟ. ୧. ଧଡ଼ା, ନିକିତି, ଓଜନଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ୪୨ରତି ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ।

ଧଟୀ. ୧. ଦଣ୍ଡିଦାର, ଓଜନକରାଳି ।

୨. ଗର୍ଭାଧାନ ପରେ ନାରୀମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଲୁଗା ।

ଧଡ଼ା. ୧. ନିକିତି ।

୨. ଠେଙ୍ଗା ।

୩. କାଠଦଣ୍ଡା, ଅର୍ଗଳ ।

୪. ଚିରାକପଡ଼ା ।

୫. ଟାଟିକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ।

୬. କବାଟ ବନ୍ଦ କରି କବାଟ ପଛରେ ଠେସ ଦିଆଯାଉଥିବା ଲମ୍ବା ଟାଣୁଆ କାଠଖଣ୍ଡ ।

ଧଡ଼ାଧରିବା. ପାସଙ୍ଗ ଧରିବା, ତୁଳାଦଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ପଲାର ଓଜନ କମ୍ ବେଶି ଥିଲେ, ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ପଲାଟିକୁ ସମାନ କରିବା ପାଇଁ, ଏଥିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଗୋଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି । ସମାନ ତଉଲ ପାଇଁ ଏହା ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ଧଡ଼ି. ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ପାଖର ଧାରରେ

ବୁଣାଯାଇଥିବା ମୋଟା ସୂତାର ଆଧାର ।

ଧଡ଼ିଆ. ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ବାନ୍ଧିବା ଡୋରି ବା ପାଟଫୁଲି

ଧଣିଆ. ଧନିଆ ଗଛ ଓ ଫଳ ।

ଧଣିଚା. ଦୀର୍ଘ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଗଛ, ଏଗୁଡ଼ିକ ଧାନକ୍ଷେତ ଓ ଏହାର ହିଡ଼ରେ କରାଯାଏ । ଏହାର ପତ୍ର କ୍ଷେତରେ ପଡ଼ି ଧାନ ଫସଲକୁ ଉର୍ବର କରେ । ଏହାର ମଂଜି ଗୋ-ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଧଣୁଆଁ. ଯେଉଁ ଗାଈ ଦୁଧ ଦେଉଥାଏ, ଦୁହାଁଳିଆ ଗାଈ ।

ଧଣ୍ଡା. ୧. ବେକରୁ ପାଦ ଯାଏ ଲମ୍ବିଥିବା ଫୁଲହାର ।

୨. ଏକ ଗଛ ଆଖୁ ।

୩. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ମାଳ ।

ଧଣ୍ଡି. ୧. ଲମ୍ବାବାଉଁଶ ଅଗରେ ଲଗାଯିବା ପତାକା ।

୨. ଜମି ମାପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜରିବର ଘୋଷରା ଦାଗ ।

ଧତୁରିଆ. ପଥିକଙ୍କୁ ଦୁଦୁରାମଂଜି ଖୋଇ ବେହୋସ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଲୁଟୁଥିବା ଠକ ଓ ଖଣ୍ଟ ।

ଧନ. ଖଣିରୁ ବାହାରିଥିବା ଅଶୁଦ୍ଧ ଧାତୁ ।

ଧନୁ. ୧. ଶର ମାରିବା ପାଇଁ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଫାଳରେ ତିଆରି ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ ଅଳ୍ପ ଆଧାର । ଏହା ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଗୁଣଟି ଧରି ରଖିଥାଏ । ଗୁଣରେ ଶର ବସାଇ ଟାଣି ଦେଇ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଶର ଦୀର୍ଘବାଟ ଗତିକରେ ।

୨. ଦୁଇଗଜ ବା ଚାରିହାତ ମାପ ପରିମାଣ ।

୩. ତୂଳା ଭିଣିବା ପାଇଁ ବକ୍ରାକାର ଯନ୍ତ୍ର ।

ଧନୁମୁଆଁ. ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗଲାଗି ହେଉଥିବା ମୁଆଁ, ଏହା ଖଇ, ଶର୍କରା ଓ ନଡ଼ିଆପାତିରେ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଧନ୍ଦପୁଆ. ଡାବର(ଳ) ପୁଆ ଖେଳ ।

ଧପାଡ଼ି. ଠକ, ଭଣ୍ଡ, ପ୍ରତାରକ, ଧାପ୍ପାବାଜ ।

ଧମ. କମାରଶାଳର ଭାତିରେ ନିଆଁ ଲଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଧରମକଣ୍ଟା. ଜୁଆଳିର ଠିକ୍ ମଝିରେ ଏହାକୁ ସମାନ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭାଜିତ କରିବାକୁ ମରାଯାଇଥିବା କାଠଖିଲ ।

ଧରମପୁଅ. ଦିଅଁଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦ ଦେଇ ଅନ୍ୟର ପୁଅକୁ, ଧର୍ମକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ପୁଅ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ ।

ଧରଣା. ଶଗଡ଼ ଗୁଳା, ଶଗଡ଼ ଚକ ଦ୍ୱାରା ମଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବାଟ ଚିହ୍ନ ।

ଧରା. ୧. ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଖାସୁ କରିବା ।

୨. ଜମିର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ ଲଙ୍ଗଳ ଚାଷ ।

୩. ସଦ୍ୟ ଜନ୍ମ କରିଥିବା ଗାଈକୁ କ୍ଷୀର ଦେବା ନିମିତ୍ତ ବଶ କରିବା ।

୪. ଘା' ଇତ୍ୟାଦିକୁ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବଢ଼ାଇବା ।

ଧରିମା. ତରାଜୁ, ନିକିତି ।

ଧର୍ମକଣ୍ଟା. ହଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜୁଆଳିର ଠିକ୍ ମଝିରେ ମରାଯାଇଥିବା ଖିଲ, ଧର୍ମକିଳା, ଏହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଆନ୍ଧ ଦଉଡ଼ି ଝୁଲୁଥାଏ ।

ଧର୍ମଗୁଳା. ଧର୍ମକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନେବାକୁ ପକାଯାଉଥିବା ଗୁଳା ।

ଧର୍ମଘଟ. ୧. ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳସୀଗଛ ଉପରେ

ଜଳଧାରା ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଟଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା କଣା ଥିବା ଘଡ଼ି, ବସୁନ୍ଧରା ଘଡ଼ି ।

୨. ବୈଶାଖ ମାସରେ ତୃଷାର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଜଳଦାନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ରଖାଯାଇଥିବା ପାଣି ମାଠିଆ ।

ଧର୍ମମାଣ୍ଡୁ. ହଲପ ଦ୍ୱାରା ବିଚାର ପଦ୍ଧତି ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ଏଥିରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରା ନ ଯାଇ, ଧର୍ମକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଅଭିଯୁକ୍ତର ବିଚାର କରି ଓ ଦୋଷାଦୋଷ ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ।

ଧର୍ମଶାଳା. ଅତିଥିଶାଳା, ପାନ୍ଥଶାଳା ।

ଧାଇ. ୧. ଅନ୍ୟର ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟ ଦେଇ ଲାଳନପାଳନ କରୁଥିବା ନାରୀ ।

୨. ପ୍ରସବ ସମୟରେ ପ୍ରସୂତିର ସୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିବା ନାରୀ ।

ଧାଇମାଆ. ଶିଶୁର ଉପମାତା, ଚାକରାଣୀ, ପରିଚାରିକା ।

ଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ. ଧାଁ ଦଉଡ଼ କରି ଜରୁରୀ ଖବର ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇକ ବା ପଦାତିକ ।

ଧାଉଡ଼ିଆଘର. ଦୁଇ ପାଖରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ରହିଥିବା ଘର ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼୍. ୧. ଭେଣ୍ଡା, ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ।

୨. ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟର ଏକ ନାଚ ।

୩. ଗାଈଜଗା ଟୋକା, ଗାଈଆଳ ଟୋକା ।

୪. ମାଟିଆ କେଳା ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼ା. କନ୍ଧ, କୋହ୍ଲ, ସାନ୍ତାଳ ଇତ୍ୟାଦି ଜାତିର ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ. ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ, ଟୋକୀ, ଅଭିଆଡ଼ୀ ଟୋକୀ ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀବାସା. ଅବିବାହିତା ଆଦିବାସୀ ଯୁବତୀମାନେ ଏକାଠି ରହୁଥିବା ଗାଁର କୋଠଘର ।

ଧାଡ଼ିଧୋକଡ଼. କବାଡ଼ି ଖେଳ, ଡୁଡୁ ଖେଳ ।

ଧାଡ଼ିପହଣ୍ଡି. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ରଥଯାତ୍ରାରେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ, ଶ୍ରୀବଳଦେବ ଓ ଦେବୀ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ବିଗ୍ରହକୁ ଏକ ସମୟରେ ପହଣ୍ଡି କରି ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରୁ ରଥକୁ ବିଜେ କରାଯିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଧାଡ଼ି ପାଠ. ଚାଟଶାଳୀ । ମାତ୍ର ଚାରିଧାଡ଼ିରେ ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକୁ ଲେଖି ଚାଟମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଯାଉଥିବା ପାଠ ।

ଧାଡୁଆ. ଗେଧ, ମାଙ୍କଡ଼ ଦଳର ଦଳପତି, ବୁଢ଼ାମାଙ୍କଡ଼ ।

ଧାନ୍‌ପେଟା. ଧାନ କଟଡ଼ା, ମୂଳରୁ କଟା ହୋଇଥିବା ଧାନଗଛକୁ କ୍ଷେତରେ ଶୁଖିବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ପକାଇବା ।

ଧାନ୍‌ମଡ଼ା. ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା, ଧାନ ଅମଳ ପାଇଁ, ବେଙ୍ଗଳାରେ ଧାନ ହଳା ବିଛାଇ ଏହା ଉପରେ ବଳଦ ଚଳାଇବା ।

ଧାନଉଡ଼ା. କୁଲା ଦ୍ୱାରା ପବନରେ ଧାନରୁ ଚଷୁ, ଅଗାଡ଼ି ଓ ମଇଳା ସଫା କରିବା ।

ଧାନଉଷୁଆଁ. ଉଷୁନା ଚାଉଳ କରିବା ପାଇଁ ଧାନକୁ ନିଆଁ ତା'ପରେ ଅଧା ସିଝା କରି, ପରେ ଏହାକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇବା ।

ଧାନକଟା. ଅମଳ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଧାନ ପାଚିବା ପରେ ଗଛକୁ କାଟି କିଆରିରେ ଧାଡ଼ି କରି ପକାଇବା । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧାନ ଗଛକୁ ମୂଳରୁ ନ କାଟି, କେବଳ ପାଚିଲା କେଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଗରୁ କାଟି ନିଆଯାଏ । ପରେ ପରେ ମୂଳଗଛକୁ କଟାଯାଏ । ଧାନ କଟା

ବେଳେ ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ମୂଳଗଛ କାଟି କିଆରିରେ ଶୁଆଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଶୁଖିଗଲେ ଏହାକୁ ମଝିରୁ କାଟି ହଳା ବନ୍ଧାଯାଏ । ମୂଳ ଭାଗକୁ ବାନ୍ଧି ନଡ଼ାବିଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଧାନକାଢ଼ିଆ. ଧାନ ଅମଳ ସମୟରେ ଶସ୍ତା ଦରରେ ଧାନ କିଣିବାକୁ ଖାତକ ସହିତ ଚୁକ୍ତି କରି, ଦିଆ ଯାଇଥିବା କରଜ।

ଧାନକୋଠି. ଅମାର, ଧାନ ରଖାଯାଉଥିବା ଘର ।

ଧାନଗଦା. ଧାନ ହଳାକୁ ଭାଡ଼ି ଉପରେ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଗଦାମାଡ଼ି ରଖିବା ।

ଧାନବାଡ଼ିଆ. ଧାନ ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ଧାନକେଣ୍ଡାରୁ ଧାନକୁ ଅଲଗା କରାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଶିଳ ଅଥବା କାଠପଟାରେ ଧାନ ହଳାକୁ ପିଟାଯାଏ । ପଥର, ପଟାରେ ମାଡ଼ ହେଲେ, କେଣ୍ଡାରୁ ଧାନ ଗଳିପଡ଼େ ।

ଧାନଭଙ୍ଗା. ପାଚିଲା ଧାନ ଗଛ କାଟିବା ପାଇଁ, ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଧାନ ଗଛକୁ ସରୁଆ ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା ଚାପ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ପଟକୁ ଅଣାଇ ନେବା ।

ଧାନମଡ଼ା. ମେରିଖୁଣ୍ଟର ଚାରି ପାଖରେ ଧାନହଳା ବିଛାଇ ଏହା ଉପରେ ବଳଦ ଚଳାଇ ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା ।

ଧାନମଳା. ଧାନକେଣ୍ଡାରୁ ଗୋଟାଧାନ ପାଇବାକୁ, ଧାନହଳାକୁ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ଚକଟିବା ।

ଧାନମେଣ୍ଢା(ଣ୍ଢି).. ପାଚିଲା ଧାନକେଣ୍ଡାକୁ ଧାନଗଛରୁ ଓଟାରି ଆଣି, କେଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଛାଇ, ଏହାର ମୂଳ ନାଡ଼ୁକାଗୁଡ଼ିକ ବେଣୀ ବାନ୍ଧି ସୁନ୍ଦର ଥୋପା ପ୍ରସ୍ତୁତି । ମାଣବସା, କଳସ ଇତ୍ୟାଦିରେ ମେଣ୍ଢା ରଖାଯାଏ ଓ ଘରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଟଙ୍ଗାଯାଏ ।

ଧାନଶିଷା. ଅଗାଡ଼ିମିଶା ଧାନ ଉଡ଼ା ହେବା ପରେ, ଜମା ହୋଇଥିବା ଧାନସ୍ତୂପ ।

ଧାନହଳା. ଅଗକଟା ହୋଇଥିବା ଧାନ ବିଡ଼ା, କଳେଇ ।

ଧାନମଛର. ଶସ୍ୟ ଧାରଣ କରୁଥିବା ଡାଳ ।

ଧାନୁଆକଣ୍ଠି. ସରୁ ସରୁ ଧାନ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ସୁନା ବା ରୁପା କଣ୍ଠି ଥିବା ମାଳ ।

ଧାମ. ୧. ଦେବଦେବୀ ପୀଠ ।
୨. ଏକ ପ୍ରକାର ବାଉଁଶ ।
୩. ଲଗାମ, ବାଗଡୋର ।

ଧାମା/ଢମା. ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାପାଣି ପେଇବା ପାଇଁ, ବାଉଁଶ ବା ବେତପାତିଆ ତିଆରି ଆଧାର, 'ଟୋକେଇ ।

ଧାୟାଁ. ପଖୌଜ, ମୃଦଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ତାଳ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ବାମ ପାଖର ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ।

ଧାର. ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ଭିତର ଅଂଶରୁ କଢ଼ାଯିବା ଲଇ, କୋରଟ । ଘର ଛପର ଓ ବାଡ଼ବନ୍ଧୀ କାମ ଏବଂ ଟୋକେଇ ବୁଣାରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ଲାଗେ ।

ଧାରଣା. କବାଟ ଲଗାଯିବା ସ୍ଥାନରେ ଉପରାଂଶର ଆଡ଼ିକାଠ, ଏହା ଉପରେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଥ ଗଢ଼ାଯାଏ ।

ଧାରା. ୧. ଘଡ଼ି ବା ମାଠିଆର ତଳ ଅଂଶରେ ପାଣି ଗଳିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା କଣା ।
୨. ରଥ ଚକ ଓ ଏହାର ଚିହ୍ନ ।

ଧୁଆପଖାଳ. ଗରମ ଭାତକୁ ଥରେ ଧୋଇବା ପରେ ପୁଣି ପାଣି ମିଶାଇ କରାଯାଉଥିବା ପଖାଳ ।

ଧୁକ୍‌ନା. ହାତପଙ୍ଖା, ବିଞ୍ଚଣା ।

ଧୁକୁଡ଼ି କର୍ମ. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ସେବାୟତ ସଂପ୍ରଦାୟର କିଶୋରୀମାନେ ଭାଦ୍ରବ ପୁନେଇଁ ଦିନଠାରୁ, ଉତ୍ତମ ବରପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ କରୁଥିବା ଶିବପୂଜନାଦି ଉପଚାର । ଅଶିଣ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀଠାରୁ ନବମୀ ମଧ୍ୟରେ ଏଇ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ ହୁଏ । ଏମାନେ ସଂଘାଡ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଅନ୍ତି, ଗୋଟା ନଡ଼ିଆ, ସାତଖଣ୍ଡ ହଳଦି ନୂଆ ବାଉଁଶିଆରେ ରଖନ୍ତି । ହଳଦି ଲଗାଇ ଗାଧାନ୍ତି, ନଡ଼ିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯାଉ ଖାଆନ୍ତି ।

ଧୁଙ୍ଗେଇବା. ମଶା, ଡାଆଁଶ ତଡ଼ିବା ପାଇଁ ଧୂଆଁ ଦେବା ।

ଧୁଡୁକି. ଘୁଡୁକୀ, ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର । କାଠ ନଳର ଗୋଟିଏ ପଟ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ହୋଇଥାଏ । ଚମଡ଼ାର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ କଣା କରି ଏଥିରେ ଟାଣୁଆ ସୂତା ପୂରାଇ ଭିତରପଟେ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି, ସୂତା ଅଗରେ କାଠିଟିଏ ବାନ୍ଧିଦିଆଯାଏ । ନଳଟିକୁ କାଖରେ ଜାକି, ସୂତା ଅଗବନ୍ଧା କାଠିକୁ ଟାଣିଧରି, ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ସୂତା ଉପରେ ଆଘାତ କଲେ ଧୁଡୁଧୁଡୁ ବା ଘୁଡୁଘୁଡୁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।

ଧୁଡୁକିନାଚ. ଧୁଡୁକି ବାଜା ସହିତ ଗୀତ ଗାଇ କରାଯାଉଥିବା ନାଚ । ଏଥିରେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ କଳାକାର ଧୁଡୁକି ବଜାନ୍ତି ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ଓ ନାଚନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କେତେକ କଳାକାର ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ତାଙ୍କୁ ସହାୟତା କରନ୍ତି ।

ଧୁନ୍‌କୀ. ତୂଳା ଭିଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧନୁ ।

ଧୁନ୍‌କେଲ୍‌. ୧. ଧନୁ ଓ ଲୁହା କାଠି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଦ୍ୟ । ହାଣ୍ଡି ଉପରେ କୁଲା ଢାଙ୍କି, ଏହା ଉପରେ ଧନୁ ଥୋଇ, ଏହାକୁ ଆଘାତ କଲେ ତହିଁରୁ ବାଦ୍ୟ ତାଳ ଶୁଣାଯାଏ ।

୨. କାଳିସୀ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧନୁ ।

ଧୁନି. ୧. କାଠି କୁଟା ବା କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆରେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ରଖିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୨. ବୈଷ୍ଣବ ପଙ୍ଗତରେ ବସିବା ବେଳେ ଦେବତା ଗୁରୁ ଓ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ନାମରେ କରୁଥିବା ଜେଜେକାର ।

ଧୁପଛାୟା. ଏକ ପ୍ରକାରର ରଙ୍ଗୀନ୍ ଲୁଗା, ଏହାର ଲମ୍ବ ପାଖ ସୂତା ଗୁଡ଼ିକ ନାଲି ଏବଂ ଓସାର ପାଖ ସୂତା ଗୁଡ଼ିକ ନେଳି ବା ବାଇଗଣି ।

ଧୁରମୁସ୍‌. ଟେଳା, ଢେମା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପିଟି ସମତଳ କରିବା ପାଇଁ ବେଣ୍ଟଲଗା ଗୋଲିଆ ଲୁହା ମୂଷଳ । ଏହାର ବେଣ୍ଟ ଧରି ଅସମାନ ଜାଗା ଉପରେ ଛେଚିଲେ ଚଟାଣ ସମତଳ ହୁଏ ।

ଧୁଲା(ଲେ)ଇ. ନୂଆ ଲୁଗାକୁ ଧୋଇ ଧୋବ କରିବା, ଲୁଗା ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

ଧୁସା. ପଶମରେ ବୁଣା ମୋଟା ଶୀତଲୁଗା ।

ଧୁସ୍କା. ବୁଟ ଓ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ବଟା ସହିତ ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ଘିଅ ଛଣା ମାଲପୁଆ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ।

ଧୂଆଁଖିଆ. ୧. ପିକା ଟାଣି ଧୂଆଁ ଖାଇବା ।

୨. ଚାକର, କୋଠିଆ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପିକା ଖାଇବା ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ପ୍ରଦାନ, ପିକାଖିଆ ।

ଧୂଆଁଗଦା. ମଶା ଡାଆଁଶ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ନିକଟରୁ ଘଉଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗୋରୁବନ୍ଧା ସ୍ଥାନରେ ଅଳିଆ, କାଠି,

କୁଟାକୁ ନେଇ ଧୂଆଁ କୁହୁଳା ପକାଇବା ।

ଧୂଆଁଚାଷ. ଧୂଆଁପତ୍ରଚାଷ ।

ଧୂଆଁଦେବା. ଘରୁ ମଶା, ଡାଆଁଶ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ତଡ଼ିବା ପାଇଁ ଘଷି, ତଷୁ ଇତ୍ୟାଦି ଗଦାକରି ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ କୁହୁଳା ପକାଇବା ।

ଧୂଆଁପତ୍ର. ତମାଖୁ । ଏହାକୁ ମୋତିହାର, ମୋତିଚୁର, ବାଇଗଣୀପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ । ବାଇଗଣ ପତ୍ରାକୃତି ଏଇ ମୋତିଆରପତ୍ର ଶୁଖିଗଲେ ଫାଣ୍ଡରା କଳା ରଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପିକା ବଳାଯାଏ, ଧନିଆଁରେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମିଶାଇ ଗୁଣ୍ଡି ତିଆରି କରାଯାଏ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଦଳି ନାସ ତିଆରି କରୁଥିବାରୁ ଏହାକୁ ନାସପତ୍ର କୁହାଯାଏ ।

ଧୂଆଁପଚା. ଦରପାକଲା ଆମ୍ବ, କଦଳୀ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଶୀଘ୍ର ପଚାଇବା ପାଇଁ ଧୂଆଁ ଦେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳି ଭିତରେ କୁଟା ବିଛାଇ ଆମ୍ବ, କଦଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଏ । ଏଇ ଗାତକୁ ଲାଗି ଆଉ ଏକ ଛୋଟ ଗାତ ଖୋଳାଯାଏ । ବଡ଼ ଗାତରୁ ଛୋଟ ଗାତ ଭିତରୁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳାଯାଏ ଓ ଗାତ ଭିତରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫୁଙ୍କ ଦେଲେ ବା ବିଞ୍ଚିଲେ ଧୂଆଁ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଇ ବଡ଼ ଗାତରେ ପଶେ ଓ କଦଳୀକୁ ପଚାଏ ।

ଧୂକନା. କମାରଶାଳର ଭାତି, ଏଥିରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁରେ ଲୁହା ପଚାଯାଏ ।

ଧୂପ. ୧. ଝୁଣାକୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରୁଥିବା ସୁଗନ୍ଧ ।
୨. ଦେବଦେବୀ ପୂଜା ସମୟରେ ନିଆଁରେ ଝୁଣା ପକାଇ ସୁଗନ୍ଧ ବାହାରିବା କ୍ରିୟା ।
୩. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଦୈନିକ ହେଉଥିବା ପୂଜା ବା ଭୋଗ । ଏଠାରେ ପାଞ୍ଚଧୂପ ହୁଏ । ଯଥା - ସକାଳଧୂପ, ଦି'ପହରଧୂପ, ଭୋଗମଣ୍ଡପଧୂପ, ସଞ୍ଜଧୂପ ଓ ବଡ଼ସିଂହାରଧୂପ । ମାତ୍ର ଭୋଗମଣ୍ଡପ ଓ ବଡ଼ସିଂହାର ଧୂପ ଗୌଣ । ଏଣୁ ଅନ୍ୟ ତିନୋଟିକୁ ତିନିଧୂପ କୁହାଯାଏ । ଏଇ ସମୟରେ ଦିଅଁଙ୍କ ସାମନାରେ ଟେରାବାଡ଼ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ସର୍ବସାଧାରଣ ଦର୍ଶନ ନିଷିଦ୍ଧ ଥାଏ ।

ଧୂପଉଠା. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ସକାଳ ଧୂପ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଧୂପ ଓ ସଂଜଧୂପ ଇତ୍ୟାଦି ନୈବେଦ୍ୟ ବଢ଼ାହେବା ରୀତି ।

ଧୂପଖଣ୍ଡା. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଙ୍କୁଲି ଖଣ୍ଡା, ଯାହାର ଧାର ଅତି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଥାଏ ।

ଧୂପଖାଡ଼ି. ଧୂପକାଠି । ଝୁଣା ଇତ୍ୟାଦି ମିଶା ବତି, ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହା ଦିଆଯାଏ ।

ଧୂପଦାନି. ମାଟି ବା ପିତଳର ବେଣ୍ଟଲଗା ଆଧାର, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଜଳାଇ ଝୁଣାଦି ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ପକାଇ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ, ଧୂପସରା ।

ଧୂଳିଆକଣ୍ଟା. ଛୋଟ ଛୋଟ ମୁନିଆଁ ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ଧୂଳିଆ ଗୁଣ୍ଡିଚା. ଯେଉଁ ବର୍ଷ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରାରେ ଆଦୌ ବର୍ଷା ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଧୂଳିଆ ଗୁମାସ୍ତା. ନିଜର ଯାତ୍ରୀ ବ୍ୟତୀତ, ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡାର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ କରାଇ, ଯାତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ପ୍ରାପ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ପଣ୍ଡାକୁ ଦେଉଥିବା ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତା ।

ଧୂଳିଆଘର. ଯେଉଁ ଚାଳଘରର

ଲଦନରେ ବାଉଁଶ ରୁଅ ଓ ବତା ପରିବର୍ତ୍ତେ କାଠ ପଟାର ରୁଅ ଓ କାଠପଟାର ପାରେଣୀ ବତା ଲାଗିଥାଏ ।

ଧୂଳିଖେଳ. ପିଲାମାନଙ୍କର ବାଲିଘର ଓ ଷଢ଼େଇ ଖେଳ । ପିଲାମାନେ ବାଲିର ବନ୍ଧ ଦେଇ ଘର ତିଆରି କରି ବାଲିକୁ ଷଢ଼େଇରେ ପୂରାଇ ଭାତ ତରକାରି ଇତ୍ୟାଦି କରି ଖେଳୁଥିବା ଖେଳ ।

ଧୂଳିବତା. ଧୂଳିଆ ଘରେ ରୁଅ ଉପରେ ଲଗାଯିବା ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓସାର ଏବଂ ଅଧ ଆଙ୍ଗୁଳ ମୋଟେଇ କାଠର ସରୁବତା ।

ଧଢ଼ି. ନୋଳି ପରି ଦିଶୁଥିବା କାନ ଅଳଂକାର ।

ଧୋଇ. ନଈ ବଢ଼ି ହେତୁ, ନଈକୂଳିଆ ଜମିର ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହେବା ।

ଧୋଇଆ. ପ୍ରଚୁର ବଢ଼ିପାଣି ଦ୍ୱାରା ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ବଢ଼ିପାଣି ମାଡୁଥିବା ଅଞ୍ଚଳ ।

ଧୋଓରା. ଯେଉଁ ଗ୍ରାମ ବା ଜନପଦର ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ିଯାଏ ।

ଧୋଜା ମୁଣୋହିଁ. ମନ୍ଦିରର ପତାକା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନ୍ଦିର ବାହାରେ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ ।

ଧୋଡ଼ା. ଢିପଜମି ।

ଧୋତି. ପିନ୍ଧା. ମରଦପିନ୍ଧା ଲୁଗା ।

ଧୋପଖାଳ. ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଏବଂ ଭୋଗ ଉଠିବା ପରେ ମନ୍ଦିର ଚଟାଣର ଧୁଆ ପୋଛା କାମ ।

ଧୋପଖାଳିଆ. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଚଟାଣ ଧୁଆପୋଛା କରୁଥିବା ସେବକ ।

ଧୋବ. ପରିଷ୍କୃତ, ଧୋବା ଘରେ ଦେଇ ସଫା କରାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଧୋବ କରିବା. ଲୁଗା କାଚି ସଫା କରିବା । ସାଧାରଣ ସଫାକୁ ସଜଧୋବ ଓ ଇସ୍ତ୍ରୀ କରାଗଲେ ବାସିଧୋବ ହୁଏ ।

ଧୋବା. ଲୁଗା ସଫା କରୁଥିବା ଶୂଦ୍ର ସେବକ । ବର୍ଷସାରା ମଇଳା ଲୁଗା ନେଇ କାଚି ପରିଷ୍କାର କରେ, ବର୍ଷ ଶେଷରେ ଧାନ, ଟଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ବର୍ତ୍ତନ ପାଏ । ବିବାହ ବ୍ରତାଦିରେ କାଠ ହାଣେ, ଲୁଗା ପାଏ । ମଡ଼ା ମୃତିକିଆରେ କାଠ ହାଣି ମଶାଣିକୁ ନିଏ । ତିକ୍ତଲୁଗା, ଦଶାହକର୍ମର ଲୁଗା ସଫା କରେ, ଏଥିଲାଗି ମଧ ବର୍ତ୍ତନ ପାଏ ।

ଧୋବାଗଣ୍ଡି. ଯେଉଁ ମୋଟା କାଠ ପଟା ଉପରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ । ପଟାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଠେକ ଦିଆଯାଏ ଓ ଅପର ଅଂଶଟି ପାଣି ଭିତରେ ରହିଥାଏ ।

ଧୋବାଗଣ୍ଡିରା. ଘରେ ସିଝା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାକୁ ଧୋବା ତୁଠକୁ ନେଇ ଯାଉଥିବା ବିରାଟ ଲୁଗାପୁଡ଼ା । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ଆଣୁଥିବା ଓ ସଫାକରି ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ଫେରାଉଥିବା ଲୁଗାକୁ ଧୋବା ଯେଉଁ ପୁଡ଼ା କରି ନିଏ ।

ଧୋବାତୁଠ. ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ତୁଠରେ ଧୋବା ଗଣ୍ଡି ପକାଇ ଲୁଗା କାଚେ ଓ ଏଠରେ ଲୁଗା ଶୁଖାଏ ।

ଧୋବାଭାଟି. ଧୋବା ଘର ବଡ଼ ଚୁଲିରେ ବସୁଥିବା ଲୁଗାସିଝା ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି ଓ ବଡ଼ ମାଟିକୁଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ସଜ । ବଡ଼ ହାଣ୍ଡିରେ ଧୋବା ଖାରପାଣି ଦେଇ ଲୁଗା ସିଝାଏ ଓ ନିକଟସ୍ଥ ନଦିଆରେ ଏଇ ସିଝା ଲୁଗାକୁ ରଖି, ପରେ ଏହାକୁ ତୁଠକୁ ନେଇ କାଚେ ।

ଧୋରଣ. ହାତୀ ବା ଘୋଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଟଣା ହେଉଥିବା ରଥ ।

ନ

ନଅ. ୧. ଲଅ, ଲଇ, ବାନ୍ଧେଣି, କାମଡ଼ାରେ ଭିଡ଼ାଯିବା ଗଣ୍ଠି, କୋରଟ, କିଆପଟରୁ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।
୨. ଗୋଟିକିଆ ପାନ ଲଟା ।

ନଉତା. ବଡ଼ ଆକାରର ମାଟି ହାଣ୍ଡି ।

ନଉତି. ବଡ଼ ମାଟି ହାଣ୍ଡି, ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପାତ୍ର ବିଶେଷ, ଗଉଣି । ଏହା ପିତଳ ଅଥବା ବେତରେ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ତିନି, ସାଢ଼େତିନି, ଚାରି ଓ ପାଞ୍ଚ ସେରିଆ ନଉତି ଶସ୍ୟ ମାପ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ନମ. ଜୁହାର କରିବା ।

ନ'ନୁଆଣୀ. ସାପ

ନଉବତ୍. ଏହାକୁ ନହବତ୍, ଯୋଡ଼ି ନାଗରା କୁହାଯାଏ । ରାଜଦ୍ୱାର, ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିର ଏବଂ ବିବିଧ ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବରେ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବାଜେ । ଘୋଡ଼ାନାଚରେ ଯୋଡ଼ି ନାଗରା ପ୍ରମୁଖ ଲୋକବାଦ୍ୟ । ଏହା ଏକ ତାଳବାଦ୍ୟ । ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା ହାଣ୍ଡିରେ ଏ ବାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ଦୁଇଖଣ୍ଡି କାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଏ ।

ନଉବତଖାନା. ରାଜା, ସାମନ୍ତ, ଜମିଦାର ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ, ଦଶହରା ପର୍ବ ଇତ୍ୟାଦି ଦେବୀ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ସଦର ଦୁଆର ନିକଟରେ ଯୋଡ଼ି ନାଗରା ଓ ମହୁରୀ ବାଦ୍ୟ ବାଦନ ନିମିତ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ମଞ୍ଚା, ଯାହା ଉପରେ ବସି ବାଦ୍ୟକାରମାନେ ବାଦ୍ୟବାଦନ କଲେ ତାହା ବହୁଦୂରକୁ ଶୁଣାଯାଏ ।

ନକସ. ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଏକ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏଥିରେ ଦୁଇରୁ ଚାରିଜଣ ଖେଳନ୍ତି ଜଣକର ଏକା ରାଜା ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଏକା ବା ରାଜା, ଦଶକୁ ଦଶ ଇତ୍ୟାଦି ମେଳ ଖାଇଲେ ନକସ ହୁଏ ।

ନକସୀ. କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ, ଖୋଦେଇ କାମ । ବଣିଆ ଦ୍ୱାରା ସୁନା, ରୁପା ଓ ମଣିର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ, ସୁନା ବା ରୁପା ଅଳଂକାରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ ।

ନକିବ. ରାଜା, ସାମନ୍ତ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଆଗମନର ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାରକ ଦୂତ, ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସକ ଭାଟ ବିଶେଷ ।

ନଖଦର୍ପଣ. ଗୁଣି ଗାରୁଡ଼ି ବିଦ୍ୟାର ଅଂଶ । ଦୂରରେ ଘଟୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟକୁ ନଖରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଇ ପ୍ରକୃତ ଶଠ, ଚୋର, ଖଣ୍ଟ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ଏଇ ବିଦ୍ୟା ସହାୟତା କରିଥାଏ ।

ନଖମାରିବା. ଛିଆଁ ହୋଇଥିବା ପଇଡ଼ରୁ ପାଣି ବାହାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ମୁନିଆଁ କଟୁରୀ ସାହାଯ୍ୟରେ କୋମଳ ସଢ଼େଇକୁ ହାଣି ଚକତି ଆକାରର ଚୋପା ଛଡ଼େଇବା ।

ନଗରକୀର୍ତ୍ତନ. ହରିନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଓ ନଗର ପରିକ୍ରମା, ଖୋଳ କରତାଳ ବଜାଇ ନାମ କୀର୍ତ୍ତନ କରି ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିବା ।

ନଙ୍ଗଳ. ଲଙ୍ଗଳ, ହଳ ଉପକରଣ ।

ନଙ୍ଗଳକଣ୍ଟି. ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଯୋଡ଼େଇ ହୋଇଥିବା ବଗଥଣ୍ଟ ଆକୃତିର କାଠଖଣ୍ଡ, ଏହାକୁ ହାତରେ ଧରି ହଳ କରାଯାଏ ।

ନଙ୍ଗଳକଣ୍ଟିଆ. ଚାଳ ଘରର ଦୁଇ ଗୁଅକୁ ଶେଣି ଉପରେ ରଖିବା ପାଇଁ, ଏହାର କଣାରେ ପଶୁଥିବା ଦୁଇପାଖ ମୋଟ ଓ

ମଝି ସରୁଥିବା ଟାଣୁଆ କାଠ ବା ବତା ଖଣ୍ଡ ।

ନଙ୍ଗଳଦଉଡ଼ି. ଜୁଆଳି ସହିତ ନଙ୍ଗଳକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ମଜଭୁତ କତା ଦଉଡ଼ା । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଫାଶ ଥାଏ, ଏହାକୁ କଣ୍ଟିକିଳାରେ ଗୁଡ଼ାଇ, ଈଶ ଧାରେ ଧାରେ ନେଇ ଆନ୍ଧ ଦଉଡ଼ିରେ ଭିଡ଼ାଯାଏ ।

ନଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା. ୧. ନଙ୍ଗଳଗଢ଼ା ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳ ଗଣ୍ଡିକାଠ ।

୨. ନଙ୍ଗଳର କଣ୍ଟି ତଳକୁ ଥିବା ମାଟିରେ ଘୁଷୁରୁଥିବା ମୋଟ ଅଂଶ ।

ନଙ୍ଗଳସଜ. ହଳ ଉପକରଣ, ଲଙ୍ଗଳ, ଜୁଆଳି, ନଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ସରଞ୍ଜାମ ।

ନଙ୍ଗଳାକଟୁରି. ବେଣ୍ଟ ଲାଗି ନଥିବା କଟୁରି ।

ନଘା. ୧.ଚାଳଘରର ଓଳିପାଣିକୁ ଅଟକାଇବା ନିମିତ୍ତ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଚାଳ ତଳେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଫାଳ ବା ଲୋଧା ।

୨. ସମକୋଣ ଭାବରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଚାଳର ନୁଆଁଣିଆ ସନ୍ଧିସ୍ଥଳ ।

ନଟକଣି. ପାଗ ବା ଟୋପିରୁ ତଳକୁ ଝୁଲିଥିବା ଭୁଣ୍ଡି ବା ଫୁଲି ।

ନଟେଇ. ୧. ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ବତାରେ ତିଆରି ତନ୍ତୀର ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ତାକୁଡ଼ିର ତଳଭାଗ ।

ନଡ଼ା. ଛଣ, ଧାନହଳା କଟା ହେବା ପରେ ମୂଳ ଭାଗରୁ ଧାନଗଛରୁ କଟାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶର ବିଡ଼ା, ଏହା ଘର ଛପରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ନଡ଼ାବନ୍ଧା. ମାଟିରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଡ଼ାକୁ ସରୁ ସୁତୁଲିରେ ବାନ୍ଧି ମୂର୍ତ୍ତିର ଛାଞ୍ଚ ନିର୍ମାଣ ।

ନଡ଼ିଆକୁମ୍ଭା. ନଡ଼ିଆ ଫଳର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଆଖିକୁ କଣାକରି ଏଥିରୁ ଶସ ବାହାର କରି ଏଇ ଫମ୍ପା ଅଂଶରେ ନାସ, ଗୁଣ୍ଡି, ତେଲ, ଚୂଆ ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଏ ବଡ଼ ଫମ୍ପାନଡ଼ିଆକୁ କୁମ୍ଭା ଓ ଛୋଟ ଫମ୍ପା ନଡ଼ିଆକୁ କୁମ୍ଭୀ କୁହାଯାଏ ।

ନଡ଼ିଆଚାଞ୍ଚ. କଞ୍ଚାନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗାକୁ ଦୁଇଫାଳ କରି ଏହାକୁ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଛନ୍ଦି ବୁଣା ଯାଉଥିବା ଆସନ ।

ନଦିଆକୀର୍ତ୍ତନ. ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ଆଗମନ ପରେ ଚୈତନ୍ୟପନ୍ଥୀ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଛୋଟ ମୃଦଙ୍ଗ ସହିତ ଝାଂଜ, ଗିନି ବଜାଇ କରାଯାଉଥିବା କୀର୍ତ୍ତନ । ଏଥିରେ ବଙ୍ଗଳାପଦମାନ ଗାନ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମୃଦଙ୍ଗ ସହିତ କୁବୁଜି ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟ ବାଜେ ।

ନଲେଇ. ଭାତ ଜାଉ ହେଇଯିବା ।

ନନ୍ଦ. ୧. କୂଅ ଭିତରେ ରଖାଯାଇଥିବା ପୋଡ଼ା ମାଟି ଅଥବା ପଥରର ବଳୟାକାର ବେଢ଼ଣି, କୂଅର ଉପର ଅଂଶରେ ଥିବା ନନ୍ଦକୁ ଘୋଡ଼ାନନ୍ଦ ଓ ପାଣି ଭିତରେ ତଳେ ଥିବା ନନ୍ଦକୁ ଗଳିନନ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।

୨. ଧାନ, ପାଣି ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ପଥର ବା ପୋଡ଼ାମାଟିରେ ତିଆରି ବଡ଼ ଆକାରର ଆଧାର ବିଶେଷ ।

ନନ୍ଦୋତ୍ସବ. ଭାଦ୍ରବ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀରେ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମୋତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ । ଏହାର ପରଦିନ ନନ୍ଦୋତ୍ସବ । ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମରେ ମହା ସମାରୋହରେ ପାଳିତ

ହୁଏ ।

ନନ୍ଧାଯୋତ. ଶଗଡ଼ର ଝୁରା ସହିତ ଜୁଆଳିକୁ ଭିଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ମଜଭୁତ ଦଉଡ଼ା ।

ନରକ. ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱାସରେ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ପରଲୋକରେ ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ ସ୍ଥଳ । ୨୯ ପ୍ରକାରର ନରକ ମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ହେଉଛି - ତାମିସ୍ର, ଅନ୍ଧତାମିସ୍ର, ରୌରବ, ମହାରୌରବ, କୁମ୍ଭୀପାକ, କାଳସୂତ୍ର, ଅନ୍ଧକୂପ, କୃମିଭୋଜନ, ବଜ୍ରକଣ୍ଟକ, ଶାଲ୍ମଳୀ, ବୈତରଣୀ, ପୂୟୋଦ, ଶୂଳପ୍ରୋତ, ଅବଟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ନରକକୁଣ୍ଡ. ପାପୀମାନେ ପରଲୋକରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବା ପାଇଁ ପୁରାଣରେ ୮୪ଟି ନରକ କୁଣ୍ଡର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

ନଳ. ୧. ଇଙ୍କଡ଼, କାଣ୍ଡସର, ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ ।

୨. ଭିତର ପୋଲାଥିବା ସରୁଆ ଲମ୍ବଦଣ୍ଡ ।

୩. ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ।

୪. ଲଠା, ଜମି ମାପିବାର ସରୁଆ, ସିଧା ଓ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶଖଣ୍ଡ ।

୫. ହୁକାନଳି, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଟାଣିବା ନଳି ।

୬. ବଣିଆମାନଙ୍କର ଫୁଙ୍କନଳ ।

୭. କେଳା ଚଢ଼େଇ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି ।

୮. ଚୁଲିଫୁଙ୍କା ପୋଲା ବାଉଁଶ ବା ଲୁହାନଳ ।

ନଳା. ୧. ପାଣି ବହିଯିବାର ନାଳ ।

୨. ପୋଲ ଇତ୍ୟାଦିର ଫୁକାର ।

୩. ଦୁଆରୁ ପାଣି ବହିଯିବାର ଫୁକାର ।

୪. ମାଟି ତିଆରି ପୋଡ଼ା ଫୁକାର ।

ନଳି. ତନ୍ତୀମାନେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇ ରଖୁଥିବା ବାଡ଼ି ।

ନଳୁଆକେଳା. ନଳ ଓ ଅଠାକାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚଢ଼େଇ ଧରୁଥିବା ଏକ କେଳା ସଂପ୍ରଦାୟ ।

ନହନା. ଲଙ୍ଗଳର ଈଷକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ଚମଡ଼ା ତିଆରି ଶକ୍ତ ଦଉଡ଼ି, ଆନ୍ଧ ଦଉଡ଼ି

ନବରାତ୍ର. ଆଶ୍ୱିନ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସର ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ୯ମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦୁର୍ଗାପୂଜା । ପ୍ରଥମ ଦିବସରୁ ଘଟସ୍ଥାପନ ଓ ପରେ ପୂଜା ଶେଷରେ ବିସର୍ଜନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ନବମ ବର୍ଷୀୟା ନଅଜଣ କୁମାରୀଙ୍କୁ କୁମାରୀକା, ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି, କାହାଣୀ, ରୋହିଣୀ, କାଳୀ, ଚଣ୍ଡିକା, ଶାମ୍ଭବୀ, ଦୁର୍ଗା ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଏଇ ପରି ନବଦୁର୍ଗା ମୂର୍ତ୍ତିରେ ସଜାଇ ଭୋଜନ ଦିଆଯାଏ ।

ନବମୀ. ୧.ମୃତାହର ନବମ ଦିବସରେ ଜ୍ଞାତି ଏବଂ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ନିଶଙ୍ଖୁଡ଼ି ଜଳଖିଆ, ଏହାକୁ ନବମୀଶୀତଳ, ନବମୀପଣା ଇତ୍ୟାଦି କୁହାଯାଏ ।

୨. ଅମାବାସ୍ୟା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପରେ ନବମୀ ତିଥି । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ କେତୋଟି ନବମୀ ପାଳିତ ହୁଏ । ଯଥା-

୧. ରାମନବମୀ - ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ - ରାମ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଓ ବାସନ୍ତୀ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ।

୨.ନନ୍ଦୋତ୍ସବ - ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣ ନବମୀ ।

୩. ମହାନବମୀ - ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ, ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜାର ତୃତୀୟ ଦିବସ ।

୪. ଅଁଳାନବମୀ - କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ, ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ପୂଜା ଓ ଦୁର୍ଗାନବମୀ ବ୍ରତ ।

୫. କାଞ୍ଜିଅଁଳା ନବମୀ - ମାର୍ଗଶିର କୃଷ୍ଣ ନବମୀ ।

ନବରଙ୍ଗ. ସୁଆଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ଲୋକନୃତ୍ୟ, ଏଥିରେ ନଅଜଣ କଳାକାର ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥାନ୍ତି ବାଦ୍ୟକାର, ଗାୟକ ଓ ବଂଶୀ, ହାରମୋନିୟମ, ପଖୌଜ ଇତ୍ୟାଦି ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଶୃଙ୍ଗାରାଶ୍ରିତ ସଂଗୀତ ଭିତରେ ଏହାର ଅଭିନୟ କରାଯାଏ । ଏଇ ଦଳକୁ ନବରଙ୍ଗଦଳ କୁହାଯାଏ ।

ନବାଙ୍ଗପାଚନ. ଆୟୁର୍ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଥିବା ନଅଗୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶ୍ରିତ ପାଚନ । ଏଇ ନଅଗୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ହେଉଛି - ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ, ମରିଚ, ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, ଅଅଁଳା, ଚିତା ଏବଂ ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ ।

ନରିଆ. ଚାକର (ସ୍ତ୍ରୀ) ଚାକରାଣୀ ।

ନାଅଁାଦିଆ. ୧. ଲୋକଗୀତର ପ୍ରହେଳିକା । ଏଥିରେ କେତେକ ପଦରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଏ ଓ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ମିଳିଥାଏ । ଯଥା - ଟାହିଆ ଉପରେ ଟାହିଆ, ତିନିମୁଣ୍ଡ ଦଶଗୋଡ଼, କହିବୁ କିରେ ବାଇଆ । ଉତ୍ତର - ହଳ । ଦୁଇବଳଦଙ୍କର ୪+୪ = ୮ ଗୋଡ଼ + ହଳିଆର ୨ ଗୋଡ଼ = ୧୦ ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ବଳଦଙ୍କର ଓ ହଳିଆର ମୁଣ୍ଡ ମିଶି ତିନି ।

୨. ନାମକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଶିଶୁର ନାମକରଣ ପାଳାରେ ନାଁ ଦେବା ବିଧି ।

ନାଉତୁମ୍ବା. ନାଉ ବା ଲାଉ ଭିତରୁ ଶସ କୋରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

ନାଉଲ. ନାରୀମାନେ କାନରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଫମ୍ପା ନୋଳି ।

ନାଉଳି. କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ଖଣ୍ଡାୟତମାନଙ୍କ ପଇତା ଗ୍ରହଣ କର୍ମ ଓ ବିଧି ।

ନାଉଲୀ. ଅଳସୁଆମିରୁ ଅଳ୍ପରୋଗରେ ବେଶି ଯନ୍ତ୍ରଣା କରାଯାଉଥିବାର ଛଳନା ।

ନାକଚଣା. ୧. ନାରୀମାନଙ୍କର ନାକ ଅଳଂକାର, ଫୁଲି ।

୨. ବଡ଼ ଦେଉଳର ନାକଚଣା ଦ୍ୱାର ।

ନାକଦଉଡ଼ି. ବଳଦ, ମଇଁଷି ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ନାକ ଫୋଡ଼ାଇ ନାକରେ ଗଳା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ା, ଏହାକୁ ଟାଣି ଧରି ବଳଦ ବା ମଇଁଷିକୁ ଆୟତ୍ତ କରାଯାଏ ।

ନାକରା. ମନକୁ ନ ନମାନିଲା ପରି କଥା, ଅସଙ୍ଗତ କଥା ।

ନାକବାଳଧରା. ଚାହାଳି ପାଠ ପଢ଼ାରେ ଅବଧାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଦଣ୍ଡ । ଏଥିରେ ଦଣ୍ଡିତ ଚାଟ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ନାକ ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ମୁଣ୍ଡର ଚୁଟିକୁ ମୁଠାଇ ଉଠବସ ହୁଏ ।

ନାକାଘର. ରାଜା, ସାମନ୍ତମାନଙ୍କ ଉଆସର ମୁଖ୍ୟ ଫାଟକ ନିକଟରେ ପହରାଦାରମାନଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଘର ।

ନାକୁଆସୀ. ୧. ନାକପୁଡ଼ାରୁ କେଶ ଉପାଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. ବଳଦ, ମଇଁଷି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ନାକରେ ଲଗାଯାଉଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

୩. ଦେବୀ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ନାକରେ ଲଗା ଯାଉଥିବା ପୁଷ୍ପ ଅଳଙ୍କାର ।

ନାଗ. ସାପ । କେଳାମାନଙ୍କ ମତରେ

ଏଗୁଡ଼ିକ ଆଠ ପ୍ରକାରର । ଯଥା- କୁଳୀକ, ପଦ୍ମ, ମହାପଦ୍ମ, କଟକଟିଆ, ବିରାଟ, ତକ୍ଷକ, ବାସୁକୀ, ଅନନ୍ତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଗହମାନାଗ, କାନ୍ଦୁଆନାଗ, ଡିହନାଗ, ତିନ୍ତୁଳିଆନାଗ, ଖଇରାନାଗ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ନାଗମାନ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ନାଗକନ୍ୟା. ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିର କଳାରେ ଖୋଦିତ ଏକ ପ୍ରକାରର ମୂର୍ତ୍ତିକଳା । ଏ ଗୁଡ଼ିକର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଯୁବତୀ କନ୍ୟା ପରି ଏବଂ ଅଣ୍ଟାର ତଳକୁ ନାଗକନ୍ୟା ପରି ।

ନାଗଲଚଉଠି. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀରେ ଏହି ଓଷା ପାଳିତ ହୁଏ । ଚଉରା ପାଖରେ ଉଇହୁଙ୍କା ରଖି ନାଗମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରାଯାଇ ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ନାଗପଞ୍ଚମୀ. ମନସାପଞ୍ଚମୀ । ଶ୍ରାବଣମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀ ତିଥିରେ ନାଗପୂଜା ବା ମନସା ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀରେ ଏଇ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଅଷ୍ଟନାଗଙ୍କୁ ଏଇଦିନ ସିଝୁଗଛ ମୂଳେ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏଇ ପୂଜାଦ୍ୱାରା ସର୍ପାଘାତର ଭୟ ନ ଥାଏ ।

ନାଗଯଷ୍ଟି. ଜଳାଶୟ ଖନନ ସମୟରେ ବେଲ, ପୁନାଙ୍ଗ, ନାଗକେଶର, ଚମ୍ପା ଅଥବା ବରୁଣ କାଠରେ ତିଆରି ପୋତା ଯାଉଥିବା କିଳା । ଜଳାଶୟରେ ଅଷ୍ଟନାଗଙ୍କ ନାଆଁ ଲେଖି ପକାଯାଏ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଉଠାଯାଏ । ଯେଉଁ ନାମଟି ଉଠେ, ତାଙ୍କୁ ଜଳାଶୟର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବତା ଭାବରେ ପୂଜା କରାଯାଏ ।

ନାଗରା. ୧. ଡିଣ୍ଡିମ । ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଦୁଇଖଣ୍ଡି କାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହା ବଜାଯାଏ । ଘୋଡ଼ାନାଚର ଏହା ପ୍ରମୁଖ ବାଦ୍ୟ । ବିବାହ ଓ ଦେବୋତ୍ସବାଦିରେ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଏ । ଦୁଇଟି ନାଗରାକୁ ଯୋଡ଼ିନାଗରା କୁହାଯାଏ ।

୨. ବେଣୀ ଉପରେ, ମଥାର ଠିକ୍ ମଝିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ନାଚଣିପକ୍ଷି. ୧ ତନ୍ତୀର ତନ୍ତ ଚାଳନାର ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

୨. ତୁଳାକାଠି, ନିକିତିର କାଠି, ଯାହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ବଅସୂତା ଓହଳା ଯାଇଥାଏ ।

ନାଛ. ୧. ନାସ ।

୨. ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ନିମିତ୍ତ ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା ।

୩. ବାଣରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ।

୪. ଗୋଟା ପାନକୁ କଡ଼ାଏ (୫୦ଟି) ଲେଖାଁଏ ସଜେଇବା ।

ନାଟ. ନାଚ, କଳିଝଗଡ଼ା, ଅଭିନୟ ।

ନାଟଆଖେଡ଼ା. ନୃତ୍ୟ, ସଂଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସ୍ଥାନ ।

ନାଟପିଲା. ନାଟୁଆପିଲା, କିଶୋର ମାନଙ୍କୁ ନାରୀ ବେଶରେ ସଜାଇ ନୃତ୍ୟ କରାଇବା । ଯେଉଁ କିଶୋର ଆପେ ଗୀତ ଗାଇ ନାଚେ, ତାକୁ ଗୋଟିପୁଅ କୁହାଯାଏ ।

ନାଟବାଲା. ନାଟ ଦଳର ଅଭିନେତା, ନାଟୁଆ ପିଲା, ନାଟଦଳ ।

ନାଟମନ୍ଦିର/ନାଟମଣ୍ଡପ. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ମନ୍ଦିରର ମୁଖଶାଳାକୁ ଲାଗିଥିବା ମଣ୍ଡପ, ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଗୀତ,

ନୃତ୍ୟାଦି କରାଯାଏ ।

ନାଡ଼. ୧. ଲଙ୍ଗଳ କଣ୍ଟିର ବେକ, ଯାହାକୁ ହାତରେ ଧରି ହଳିଆ ହଳ କରେ ।

୨. ଗୁଣା, ବସଣି ଇତ୍ୟାଦି ଅଳଂକାରର ଯେଉଁ ବଙ୍କା ଅଂଶ ନାକ ଭିତରେ ଥାଏ ।

ନାଡ଼ଫୁଲ. ନବଜାତ ଶିଶୁର ନାହି ସହିତ ଲାଗିଥିବା ନାଡ଼ୀ ଏବଂ ଫୁଲ ।

ନାଡ଼ି. ୧. ବାଉଁଶ ନଳି ।

୨. ବଣିଆଙ୍କ ଫୁଙ୍କ ନଳି ।

୩. କୌଣସି ତୃଣର ପୋଲା ଡାଙ୍ଗ ।

ନାଥବଚନ. ଅଜଣା କବି ନାଥଙ୍କ ରଚିତ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିବିଧ ଦିଗ ସୂଚକ ଅନୁଭୂତି ସିଦ୍ଧ ସଚେତନତା ମୂଳକ ଲୋକ ବଚନ ।

ନାଦମୁଣ୍ଡା. ୧. କମାର ଶାଳରେ ନିଆଁକୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କଣା, ଏଇ କଣାବାଟ ଦେଇ ପବନ ପ୍ରବେଶ କରାଇ ନିଆଁକୁ ଜଳାଯାଏ । ଥଟାରିଶାଳରେ ମଧ୍ୟ କଂସା ଆଉଟିବା ସମୟରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଥାଏ ।

୨. ସେଣାରେ ପାଣି ବୋହିବା ସମୟରେ ପାଣି ଢଳାଯାଉଥିବା ଓସାରିଆ ଖାଲୁଆ ସ୍ଥାନ ।

ନାଦି. ଓଦାମାଟିରେ ଗାତ କରି ରଞ୍ଜାଦି ପୋତିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଣୁଆ କାଠି ।

ନାନ୍ଦିମୁଖ. ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସମୟରେ ପିତା, ପିତାମହ, ପ୍ରପିତାମହ, ମାତାମହ, ପ୍ରମାତାମହ, ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତାମହ ଏବଂ ମାତା, ପିତାମହୀ, ପ୍ରପିତାମହୀ, ମାତାମହୀ, ପ୍ରମାତାମହୀ, ବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଉଥିବା ଭୋଜ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

ନାବରା ଦଉଡ଼ି. ଜାହାଜର ଦୁଇ ପାଖରୁ ବାହାରି ବେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶୁଣି ପରି ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି ।

ନାମକରଣ. ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବାର ଏଗାର ବା ବାରଦିନ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିଲାର ତେରଦିନ, ବୈଶ୍ୟପିଲାର ଷୋଳଦିନ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରପିଲାର ବାରଦିନ ନାମକରଣ କରାଯାଏ । ମାଆ ଆଣି ପିଲାକୁ ବାପାଙ୍କ କୋଳରେ ଦିଅନ୍ତି, ବାପା ନିଜ ଶିଶୁର ଡାହାଣ କାନରେ ତା' ନାମ କହିବେ । ଏଇଦିନ ଶିଶୁଟିକୁ ନୂଆ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ । ଗୌରୀ ବା ଷୋଳମାତାଦି ଦେବୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୂଜା କରାଯାଏ ।

ନାଳ. ୧. ଫୁଙ୍କନଳ ।

୨. ପାଣି ମାହାରା ।

୩. ତନ୍ତୀଙ୍କ କଣ୍ଡା ।

୪. ପରକଲମକୁ ଛେଳିବା ବେଳର ପତଳା ଛିଲିକା ।

ନାଲ. ଘୋଡ଼ା, ଶଗଡ଼ ଟାଣୁଥିବା ବଳଦଙ୍କ ଖୁରାରେ କଣ୍ଟା ପିଟି ଲଗାଯାଉଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଲୁହାପାତ ।

ନାଳି. ୧. ପଇଡ଼ ଭିତରର କୋମଳ ଶସ ।

୨. ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ପହଣି ।

୩. ଗଣ୍ଡପୂଜା ଘାଆ, ପୁରୁଣା ଘାଆ ।

ନାଳିଆ. ୧. ନଦୀର ଛୋଟ ମୁହଁ ।

୨. ନାଳି ।

୩. ପାଣି ଯିବା ବାଟ ।

୪. ଛୋଟ ଟୋକେଇ ।

ନାଳିଘର. ୧. ତିନିଶେଣିଆ ଚାଳଘର ।

୨. ବାହାପୁଆଣି ନିମିତ୍ତ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ରହିବା ନିମିତ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର ।

ନାଳିଘା. ବାହାରେ ଶୁଖିଲା ଜଣାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ପୂଜ ଥିବା

ଘାଆ ।

ନାଳିଜମି. ଅଣଓସାରିଆ ଓ ଗହୀରିଆ ଚାଷଜମି ।

ନାସ. ୧. ତମାଖୁ ଗୁଣ୍ଡ ।

୨. ନାକଦ୍ୱାରା ଶୁଙ୍ଘାଯିବା ଚୂନା ଔଷଧ ।

ନାସଦାନୀ. ନାସ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ଡବା ।

ନାସପତ୍ର. ଧୂଆଁପତ୍ର, ଏଥିରେ ନାସ ତିଆରି ହୁଏ ।

ନାଲକୀ. ପୁରୁଣା କାଳର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ପାଲିଙ୍କି; ଯାହା ଉପରେ ଧନୁ ଭଳି କାଠ ଥାଏ ଓ ଆଗ ଓ ପଛକୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଠକୁ କାନ୍ଧିଆମାନେ କନ୍ଧେଇ ପାଲିଙ୍କିକୁ ବହନ କରନ୍ତି ।

ନାଲଭାଜି. ୧. କୋଶିଳା ଶାଗ ।

୨. ଭଜା ହୋଇଥିବା ଛେଳି ମାଂସ ।

ନାସି. ୧. ବେତ ବା କିଆ, କେତକୀର ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ।

୨. ଶଗଡ଼ ଚକ ଭିତରେ ଲାଗିଥିବା ଲୁହାଖଣ୍ଡ ।

୩. ଦଉଡ଼ି ଅଗରୁ ବଳକା ଥିବା ସରୁ ଅଂଶ ।

୪. ଦୀପଜଳା ବଳିତାର ଅଗ୍ରଭାଗ ।

୫. ଫଳର ଡେମ୍ଫ ।

୬. ପୋଖରୀ ଇତ୍ୟାଦିର କୋଣିକିଆ ଅଂଶ ।

ନାହାକ. ୧. ନାୟକ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ଅବଧାନ ଜାତି ।

୨. ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ଉପାଧି ।

୩. ପାଣ, ହାଡ଼ି ଓ ଶଅରମାନଙ୍କ ବଂଶ ଉପାଧି ।

୪. ହାଟୁଆ ଜାତିର କୌଣସି ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ନାହାକା. କାଠ ପଟାଳି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସବୁଠାରୁ ଲମ୍ବାକାଠ ।

ନାହାଚାଳି. ୧. ଡଙ୍ଗା ଉପରେ ଥିବା ତିନିକୋଣିଆ ଚାଳ ।

୨. ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ଥିବା ଚାଳଘର ।

ନାହାରି. ଶଙ୍ଖାରୀ, ଲାଖଚୁଡ଼ି ବ୍ୟବସାୟୀ ।

ନାହାଳିଯିବା. ଧାନ କ୍ଷେତରେ ଅଧିକ ପାଣି ଜମି ରହିବାରୁ, ଧାନଗଛର ଅଗ ପାଣିରେ ପଚିଯିବାରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିବା ।

ନାହିଆ. ଶଗଡ଼ ଚକର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ କଣା ଭିତରେ ଲୁହା ନଳି, ପନ୍ଦାଡ଼ି ।

ନାହିମାରିବା. କଞ୍ଚା ଇଟାକୁ ଓଲଟାଇ ମାଟି ଲାଗିଥିବା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକୁ ଲୁହାପାତ ବା ଛୁରୀ ଦ୍ୱାରା ଚାଞ୍ଛି ପରିଷ୍କାର କରିବା ।

ନାହିଆ. ମାଛଙ୍କ ରୋଗ । ଏଥିରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ମାଛ ମରି ଚିତ୍ ହୋଇ ପାଣିରେ ଭାସେ ।

ନିଆଁଅଟା. ୧. ନିଆଁ ବରିଆ ।

୨. ନିଆଁ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ନଡ଼ା ବା କୁଟା ତିଆରି ବଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ବା ବେଣୀ ।

ନିଆଁଉହ୍ଲେଇ. ନିଆଁ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟି ତିଆରି ପଲମ ।

ନିଆଁବରିଆ. ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ କୁଟାରେ ତିଆରି ବେଣୀ, ନିଆଁବେଣୀ ।

ନିଉଛାଳି. ରୋଗୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବା ଦେହରେ ଛୁଆଁଇ ରୋଗମୁକ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଟଙ୍କା, ସୁନା, ଅଳଂକାର ଇତ୍ୟାଦି ଉତ୍ସର୍ଗ ବା ମନାସ ।

ନିତମ୍ୱ. ବୀଣାତାର ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ପଟା ।

ନିତ୍ୟାନିଭୋଗ. ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରତିଦିନ ଖଂଜା ଯାଉଥିବା ଭୋଗ ।

ନିଆରିଆ. ବଣିଆ ଦୋକାନରେ ଝଡ଼ା ଧୂଳି, ଅଙ୍ଗାର ଓ ପାଉଁଶରୁ ସୁନାରୁପା ଗୁଣ୍ଡ ବାଛୁଥିବା ଲୋକ ।

ନିର୍ମାଲ୍ୟ. ୧. ଦେବତାଙ୍କ ଛଡ଼ାମାଳ ଓ ଫୁଲ ଆଦି ।

୨. ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମହାପ୍ରସାଦ ଅନ୍ନକୁ ଶୁଖାଇ ରଖାଯିବା ପ୍ରସାଦ ।

ନିଶା. ଭାଙ୍ଗ, ଗଞ୍ଜେଇ, ଅଫିମ ଇତ୍ୟାଦି ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ ।

ନିଶାଖିଆ. ୧. ଭାଙ୍ଗ, ଅଫିମ, ଗଂଜେଇ ମଦ ପ୍ରଭୃତି ନିଶା ସେବନକାରୀ ।

୨.ବର ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଇତର ଶ୍ରେଣୀର ବାଦ୍ୟକାରୀଙ୍କ ନିଶାଖାଇବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଥିବା ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ।

ନିଶାବଳ. ମାଟିଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣିଆ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଏହାକୁ ଚୂନରେ ମିଶାଇ ବୋତଲରେ ଠିପି ଦେଇ ରଖାଯାଏ । ଠିପି ଖୋଲିଲେ ଏଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ବାସନାକୁ ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଶର୍ଦ୍ଦିକାଶ କମିଯାଏ । ଚେତାହରାର ଚେତା ଫେରିଆସେ ।

ନିଦମାଟି. ମନ୍ତୁରାଧୂଳି. ଯାହାକୁ ଶୋଇଥିବା ଲୋକଉପରେ ପକାଇ ଚୋରମାନେ ଚୋରି କରନ୍ତି ।

ନିପାନ. ୧. ପହଣୀ ।

୨. କୂଅ, ଛୋଟ ଗଡ଼ିଆ ।

୩. ଗାଇଦୁହାଁ ଠେକି ।

୪. ଦୁଧହାଣ୍ଡି ।

୫. କୂଅ ପାଖରେ ପଶୁ ମାନଙ୍କ ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ଥିବା ପାଣିକୁଣ୍ଡ ।

ନିମକଣ୍ଟା. ଗୋଡ଼ିଛାଲ, କବାଟରେ ପଟା ଗୁଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ଦୁଇପାଖ ମୁନିଆଁ ଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ନିମା. କୁର୍ତ୍ତାତଳେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗଞ୍ଜି ଭଳି ଏକ ପ୍ରକାରର ଅନ୍ତର୍ବାସ ।

ନିଶାପ. ପଞ୍ଚାୟତ ବିଚାର, ବିନା ଅଦାଲତରେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ।

ନିଶାଣ. ଲୁହା ବା ମାଟିହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରାଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ବାଜା । ଏହାକୁ ନିଶାନ୍ ବା ଢୋଲବାଜା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ନିଶାଣି. ନିଶୁଣି, ନିସାନୀ, ସିଡ଼ି । ଦୁଇଟି ଲମ୍ବ କାଠ ବା ବାଉଁଶରେ ଫଳି ଲଗା ଯାଇଥାଏ, ଏଥିରେ ଚଢ଼ି ଉପରକୁ ଉଠିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ନିହାଣ. ୧. କାଠ ଖୋଳା ନିମିତ୍ତ ବଢ଼େଇ, ପଥର ଖୋଦେଇ ନିମିତ୍ତ ପଥର ମିସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଧାରୁଆ ଲୁହା ଯନ୍ତ୍ର ।

୨. କଚରା, କଟା ହୋଇ ବିଲରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଧାନଗଛ ।

ନିହାଲି. ଶେଯ, ରେଜେଇ ।

ନୁତୁକା. ନାରୀମାନଙ୍କ ନାକ ଓ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପ୍ରାଚୀନ ଅଳଂକାର ।

ନୂଆଖାଇ. ନୂଆ ଖିଆ, ନବାନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ । ଭାଦ୍ରବ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷରେ ଶୁଭଦିନ ସ୍ଥିର କରି ସେ ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ଅମଳ ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବା ଚୁଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗଲାଗି କରାଇ ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରମୁଖ ପର୍ବ, ଏଇଦିନ ସମସ୍ତେ କୋଠଭୋଜି କରି ପରସ୍ପରକୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ଶୁଭକାମନା

କରନ୍ତି । ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାକୁ ନୂଆଁଖାଇ ଭେଟଘାଟ କୁହାଯାଏ ।

ନୂପୁର. ନେପୁର, ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ବଳା, ଗୋଡ଼ର ଅଳଂକାର, ପାଦ ଚାଲିଲେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦ କରେ ।

ନେଉତା. ୧. ଭୋଜି, ବାହାପୁଆଣି ବେଳେ ଏଥିରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ବନ୍ଧୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

ନେତ. ମନ୍ଦିର ଉପରେ ଥିବା ପତାକା ।

ନେତପିଲା. ଅଶିଣ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀଠାରୁ ପୁରୀର ସେବାୟତ ସଂପ୍ରଦାୟର କିଶୋରୀମାନଙ୍କ ଶିବ ଉପାସନା ନିମିତ୍ତ ଦିବସ । ଦିନସାରା ଏମାନେ ପାଟବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧନ୍ତି, ବେଶ ହୋଇ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଘର ବୁଲନ୍ତି । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୋଖରୀରେ ଜଳସ୍ନାନ କରି, ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି । ଏଇ ବ୍ରତଚାରିଣୀ କିଶୋରୀମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ନେତପିଲା ।

ନେତବନ୍ଧା. ମାନସିକ ପୂରଣ ହେଲେ, ଭକ୍ତଙ୍କ ତରଫରୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଚୂଡ଼ାରେ ପତକା ବାନ୍ଧିବା, ଭୋଗରାଗାଦି ଉତ୍ସବ ।

ନେତ୍ରଉଚ୍ଛବ. ଅଣସର ପିଣ୍ଡରୁ ବାହାରିବା ପରେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନବଯୌବନ ଦର୍ଶନ । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ଏହା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ନେତ୍ରପଣା. ମାଟିର ଦେବ-ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ପୂଜା କରିବା ସମୟରେ ଚକ୍ଷୁଦାନ କରାଯାଏ । ଏହା ମୂର୍ତ୍ତିକାର କରନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଛେନା, ନଡ଼ିଆ, କ୍ଷୀର, ନବାତ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶ୍ରିତ ପଣାହାଣ୍ଡି ଓ ନବବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । ଏଇ ପଣା ହେଉଛି ନେତ୍ରପଣା ।

ନୋଥ/ନଥ. ନାରୀମାନେ ନାକ ବାଆଁ ପାଖରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଗୋଲିଆ ଅଳଂକାର ।

ନୋଥରିପଟା. ଶଗଡ଼ ଉପରେ ଟାଟି ରଖିବା ପାଇଁ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ଉପରେ ଭିଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଚୌକାଠ ।

ନୋଦା(ଧା). ତାଳ ବା ନଡ଼ିଆ ଗଣ୍ଡିଫାଳ କରାଯାଇ ତହିଁରୁ ଶସ କୋରି ନାଳି କରି ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଫାଳିକିଆ ନଳା । ତେଣ୍ଡାରେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଳସେଚନ କରାଯାଇଥାଏ । ଚାଳତଳେ ଏହାକୁ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ଏହାଦ୍ୱାରା ଓଳିଗଡ଼ା ପାଣିକୁ ପଦାରେ ଛଡ଼ାଯାଏ ।

ନୋଳ. ଓଳିଆ ବାନ୍ଧିବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଳ ପରି ଥିବା ପାଳ ଦଉଡ଼ି ।

ନୋଳମୁକୁଟ. ବାହାଘରରେ ବରକନ୍ୟା ପିନ୍ଧୁଥିବା ସୋଲରେ ତିଆରି ମୁକୁଟ ।

ନୋଲକ. ୧. ନୁଡୁକୀ, ଦୁଇ ନାକ ପୁଡ଼ାର ମଝିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଦଣ୍ଡୀ ।

୨. ନାକ ବା କାନ ଫାସିଆରେ ଝୁଲୁଥିବା ଛୋଟ ଅଣ୍ଡାକୃତି ସୁନାଝରା ।

ନୋଳା. ୧. ବେତ ବା ବାଡ଼ି ପାହାର ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ବସିଥିବା ମାଡ଼ ଚିହ୍ନ ବା ଛକ ।

୨. ମାଛ ପେଟରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିର ଚିରୁଡ଼ା ।

ନୋଳି. ବଳୟାକାର କାନ ଅଳଂକାର, ବିଶେଷତଃ ଏହା ରୁପା, ପିତଳ ଓ ସୁନା ଇତ୍ୟାଦିରେ ତିଆରି ।

ପ

ପଅଁରୀ/ପଇଁରୀ. ଗୋଡ଼ର ବଳା, ମଲ ଶ୍ରେଣୀର ରୁପା ଅଳଙ୍କାର ।

ପଇ(ହି). ୧. ପହ୍ୟା, ଶଗଡ଼ ଚକର ଅର, ଯାହା ମୂଳ କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଚକର ବଳୟକୁ ଧରି ରଖେ । ଶଗଡ଼ ଚକରେ ପରିଧିରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ । ୨. କ୍ଷେତର ଚାରିପାଖରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ମାଟି ହିଡ଼ ।

ପଇଁତରା. କୁସ୍ତିଖେଳରେ ଜଣେ ଜଣକୁ ଘେରିବା ।

ପଇକାର. ଖୁଚୁରା ବିକାଳି, କୋଚ ବେପାରୀ ।

ପଇକାସ୍ତ. ପାହିରଇତ, ନିଜେ ବାସ କରୁଥିବା ମୌଜା ବା ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଗାଁରେ ଜମି ଭାଗଚାଷ କରୁଥିବା ଚାଷୀ ।

ପଇଚଲା. ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ଶେଷ ଫଳି ।

ପଇଞ୍ଚ. ପହିଁଚି, ହାତ କଚଟିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ରୁପା ବା ପିତଳ ଖଡୁ ।

ପଇତା. ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଉପବୀତ । ତିନିଖିଅ ସୂତାରେ ଗଣ୍ଠି କରାଯାଏ । ନଅ ବା ଏଗାର ବୟସରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲାଙ୍କର ବ୍ରତଘର କରି ପଇତା ପିନ୍ଧାଯାଏ । ଦୁଇପଟରେ ଗୋଟିଏ ପଇତା ହୁଏ, ପ୍ରତି ପଟରେ ତିନିଖିଅ ସୂତା ଥାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ପଇତା ଗଣ୍ଠି ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ । ପଇତା ଗଣ୍ଠିରେ ହଳଦୀମାଖି, ମନ୍ତ୍ର କରି ଏହାକୁ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ପଇତି. ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦିର ପାଣିଆ ଡାଲି ।

ପଇବନ୍ଧ. ଲଥା, ଚକତି, କଣା ଲୁଗାରେ ପଡୁଥିବା ତାଳିକପଡ଼ା ।

ପଇବସ୍ତ. ପଟୁମାଟି ଜମିଥିବା ଆବାଦ ଯୋଗ୍ୟ ଜମି ।

ପଇରନ୍. ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ରୋଗମୁକ୍ତି ଅଥବା କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଅଧା ପଡ଼ିବା ।

ପଇଲା. ଏକସେର ଓଜନର ଶସ୍ୟ ପରିମାପକ ଗୌଣି ।

ପଇସାମୁଣ୍ଡିବାହା. ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟର ଏକ ପ୍ରକାରର ବିବାହ ପ୍ରଥା । ଏଥିରେ ଯୁବତୀ ବିବାହ ପାଇଁ, ଯୁବକର ଘରେ ରହି ତାକୁ ପ୍ରଲୋଭିତ କରେ, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଗାଳି ଶୁଣେ, ମାଡ଼ ଖାଏ । ଏସବୁ ସହିଗଲେ ସେଇ ଯୁବକ ତାକୁ ବିବାହ କରେ ।

ପଉଟି. ଶସ୍ୟାଦି ପରିମାପର କୋଡ଼ିଏ ଗୌଣି ପରିମାଣ ।

ପଏଛଲା. ଶଗଡ଼ର ପଛଦଣ୍ଡାର ଶେଷ ଫଳି ।

ପଏଟି. ତରଳ ପଦାର୍ଥ ମାପ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ବୋତଲ ବିଶେଷ ।

ପକାଣ. ଶବରମାନଙ୍କ କୁଡ଼ିଆ ଘର ।

ପଖଉଜ. ପୋଲା କାଠଖଣ୍ଡ, ଯାହାର ଦୁଇ ପଟେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଚମଡ଼ା ଗଛଦ୍ୱାରା ଏହା ବନ୍ଧାଯାଏ, ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା ଚମଡ଼ା ଉପରେ କିରଣ ଥାଏ । ଏଇ ବାଜାଟି ଏକ ଆନଦ୍ଧ ତାଳ ବାଦ୍ୟ ।

ପଖାବାଡ଼ି. ନୌକା ବା ଜାହାଜର ଚକ୍ରାକାର ଯନ୍ତ୍ରରେ ଧରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଥିବା ଶକ୍ତ କାଠଦଣ୍ଡ ।

ପଖାଳ. ପାଣି ଦିଆଯାଇ ପରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା ଭାତ । ସେଇଦିନର

ପଖଳା ଭାତ ସଜପଖାଳ, ପୂର୍ବଦିନର ପଖଳା ଭାତ ବାସିପଖାଳ ଏବଂ ସଦ୍ୟରନ୍ଧା ପାଣିପଶା ଭାତକୁ ଚାଇଁପଖାଳ କୁହାଯାଏ । ଅରୁଆ ଭାତରେ ଦହି ପକାଯାଇ ଅରୁଆପଖାଳ କରାଯାଏ ।

ପଖାଳକରା/ପଖାଳକରିଆ. ଗାମୁଛା, ଘରେ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା, ରାତିପିନ୍ଧା, ପ୍ରତିଦିନ ପିନ୍ଧିସାରି ଧୁଆଯାଉଥିବା ଲୁଗା ।

ପଖିଆ. ୧. ତେଣ୍ଡାର ଖମ୍ବ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଆଡ଼ ଧାରଣା ।

୨. ତାଳପତ୍ରରେ ତିଆରି ଆଚ୍ଛାଦନ, ଯାହା ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ, ଖରା, ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ପଖିପାଣି. ଗୁହୁକାଳିକା ଅଥବା କୋଚିଲାଖାଇ ଚଢ଼େଇ ପରକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ସନ୍ନିପାତ ଓ ଆମବାତ ରୋଗୀକୁ ପିଆଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଔଷଧ ।

ପଖୀ. ୧. କବାଟ୍ର ଉପର ଦଣ୍ଡି ।

୨. ଲଙ୍ଗଳର ପକ୍ଷାକୃତି ତଳ, ଏହା ସହିତ କଣ୍ଟି ଲାଗିଥାଏ ଅଗରେ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଲାଗିଥାଏ, ମାଟି ଉପରେ ଏହା ଘୁଷୁରେ ।

୩. ଢିଙ୍କିର ପଛ ଅଂଶରେ ଥିବା ଶକ୍ତକାଠ, ଯାହା ଢିଙ୍କି ଖମ୍ବ ଉପରେ ରହିଥାଏ ଏହା ପଛ ପାଖକୁ ଥାଏ ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ।

ପଗରା. ନକାସୀ । ସୁନା ବା ରୁପା କଣ୍ଠି ବା କଙ୍କଣକୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା ପାଇଁ କଟା ଯାଇଥିବା ସରୁସରୁ ଗାର ।

ପଗାର. ଜମିର ହିଡ଼, ସୀମା, ହିଡ଼ ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବାଡ଼, ବଗିଚାଦିର ଚାରି ପାଖେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗଡ଼ଖାଇ ।

ପଗ. ପବ, ଆଖୁଦଣ୍ଡ, ବାଉଁଶ ଗଛର ଦୁଇ ଚାରି ଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଅଂଶ ।

ପଗଛଡ଼ା. ୧. ଦୁର୍ବଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ।

୨. ଅତି ମାତ୍ରାରେ ଡେଙ୍ଗା ।

ପଘା. ଗାଈ, ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ପ୍ରଭୃତି ଗୃହପାଳିତ ପଶୁଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ବେକରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

ପଚକିଲା. ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଲ ହୁଗୁଳା ହେଲେ, ସେଇ ସ୍ଥାନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବାଡ଼ିଆ ଯାଉଥିବା କାଠ ଖିଲ ।

ପଚରା ମାରିବା. ୧. ଶଗଡ଼ର ପୁଟୀ ସହିତ ଅରକୁ ଖିଲ ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଯୋଡ଼ିବା ।

୨. ପୋଛ ଦ୍ୱାରା କାନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଚୂନମାରିବା ।

ପଚିଶ. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ପାଞ୍ଚଟିଯାକ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ସାର ।

ପଚିଶାକୁଟା. ୨୫ ଗୌଣି ଧାନ କୁଟାଳିକୁ ଦେଲେ ସେ ୧୦ ଗୌଣି ଉଷୁନା ଚାଉଳ ଦେବାର ପ୍ରଥା ।

ପଚୁରି. ବର୍ଷକୁ ଶତକଡ଼ା ୨୫ ଅଂଶ ସୁଧରେ ଧାନ କରଜ ଦେବା ରୀତି ।

ପଛିଆଣି ପାଣି. ନଈବଢ଼ିରେ ପାଣି ବିପରୀତ ଭାବରେ ବହି ଆସି ଗାଁ ବା ଜମିକୁ ମାଡ଼ିଯାଉଥିବା ପାଣି ।

ପଜାଣ. ଲୁହାଯନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ୍ ଧାର କରିବା, ଶାଣଦେବା କାମ ।

ପଝାରି. ଡଙ୍ଗା ଚଢ଼ି ନଈ ପାର ହେଉଥିବା ଯାତ୍ରୀ ।

ପଞ୍ଚକି. ଶତକଡ଼ା ଚଉଠ ଭାଗ ଅସୁଲ କରାଯାଉଥିବା ଋଣ ।

ପଞ୍ଚକ/ପଞ୍ଚୁକ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଶୁକ୍ଳ

ଦଶମୀ ଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିତ ବ୍ରତ ।

ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ. ପାପ ମୁକ୍ତି ଅଥବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନିମିତ୍ତ ଗାଈଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ପାଞ୍ଚ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଥା - ଦୁଧ, ଦହି, ଘିଅ, ଗୋବର ଓ ଗୋମୂତ୍ରର ମିଶ୍ରଣ ।

ପଞ୍ଚଗ୍ରାସ. ଭୋଜନ ଆରମ୍ଭ ବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଳୁ କରି ପଞ୍ଚ ପ୍ରାଣବାୟୁଙ୍କ ନାମ ଧରି କରୁଥିବା ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଅନ୍ନ । ଏଇ ପଞ୍ଚବାୟୁ ହେଉଛି ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ ବାୟୁ ।

ପଞ୍ଚମକାର. ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବାମ ମାର୍ଗ ଅନୁଯାୟୀ ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଦ୍ୟ, ମାଂସ, ମତ୍ସ୍ୟ, ମୈଥୁନ ଏବଂ ମୁଦ୍ରା ।

ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ. ଧାନ, ବିରି, ଯବ, ରାଶି, ମୁଗ ।

ପଞ୍ଚାନନମେଳା. ଗଞ୍ଜେଇ, ପାଚିଲାକଦଳୀ, ପାନ, ଗୁଆ ଓ ତେଲ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ଶିବ ପୂଜା କରିବା ମେଳା ବିଧି ।

ପଞ୍ଚାମୃତ. ଦହି, ଦୁଧ, ଘିଅ, ମହୁ ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରଣ ବିବିଧ ପୂଜା ଉପାସନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ପଞ୍ଚାରୀ. ପଶାପାଳି ।

ପଞ୍ଚୁଆତି. ଶିଶୁ ଜନ୍ମର ପଞ୍ଚମ ଦିବସରେ କରାଯାଉଥିବା ଉତ୍ସବ । ଏହି ଉତ୍ସବରେ ଭଜା ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ ଭୋଗ କରାଯାଏ ।

ପଞ୍ଚୁଗ୍ରାସୀ. ୧. ବିବାହ ପରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଏକତ୍ର ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଭୋଜନ ।

୨. ନୂଆ ହୋଇ ବ୍ରତ ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକର ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଭୋଜନ ।

୩. ଖାଇବା ବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଚଳୁ ପରେ ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଭୋଜନ ।

ପଞ୍ଚୁଦୋଳ. ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରଠାରୁ ଚୈତ୍ରର ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚଦିନ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଭୋଗଖିଆ ଓ ମେଲଣ ପ୍ରଭୃତି ।

ପଞ୍ଜାଡ଼ା. ୧. ମହୋତ୍ସବ ବା ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଏକତ୍ର ସମାବେଶ ।

୨. ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳର ପାଞ୍ଚ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ।

ପଞ୍ଜୁରି. ୧. ପକ୍ଷୀକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରହିବାର କାଠି ତିଆରି ପିଞ୍ଜରା ବା ଆଧାର ।

୨. ଅଟା, ଚିନି ଓ ମସଲାଗୁଣ୍ଡ ଦିଆ ଘିଅ ତିଆରି ଖାଦ୍ୟ, ଯାହା ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ପ୍ରଭୃତିରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗି କରାଯାଏ ।

୩.ପଶାଖେଳରେ ପଶାକାଠିରେ ପଡ଼ିବା ୫ ଦାନ ।

ପଟ. ୧. କଦଳୀ ପାଟୁଙ୍ଗା ।

୨. କିଆ ଗଛର ଶିଅ ।

୩. ନଡ଼ିଆର ସଂଖ୍ୟା ଯଥା ୩୬୦ ନଡ଼ିଆରେ ଏକପଟ ହୁଏ ।

୪. କୁସ୍ତି ସମୟରେ ପହିଲିମାନର ତଳମୁହାଁ ହୋଇ ରହିବା ସ୍ଥିତି ।

୫. ତିନିସରି ପଇତା ସୂତା ।

୬. ଦୁଇଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ।

୭. ଏକ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳି ।

ପଟଚିତ୍ର. ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଲୋକକଳା । ପୁରୁଣା କପଡ଼ାର ପ୍ରସ୍ତକୁ ତେନ୍ତୁଳି ମଂଜି ଅଠାରେ ଯୋଡ଼ି, ଏହା ଉପରେ ଖଡ଼ି

ପଥର ଚୂନା ଓ ଅଠାର ମଣ୍ଡ ଦେଇ ଖରାରେ ଶୁଖିବା ପରେ ଏଥିରେ ବିବିଧ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଚିତ୍ର କରାଯାଏ । ପଟଚିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଆଖ୍ୟାନଧର୍ମୀ, ପୁରାଣ ଚରିତ୍ର, ଦେବଦେବୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ରୂପ ରଚନା ପଟଚିତ୍ରରେ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ।

ପଟଣା. ୧. ଗାଁ ।

୨. ଗଡ଼ ।

୩. ଗାଁକୁ ଲାଗିଥିବା ଛୋଟ ଗାଁ ।

ପଟବାଦ୍ୟ. ଗାନ ସମୟରେ ତାଳ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମିତ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ଝାଞ୍ଜ ।

ପଟାଖେଳ. ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇ ହାତରେ ବାଡ଼ି ବା ଖଣ୍ଡା ବୁଲାଇବା ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ।

ପଟାଦୋଳି. ବାଉଁଶ ଦୋଳି, ଗଛ ଡାଳରୁ ଶକ୍ତ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା ବାଉଁଶରେ ଲାଗିଥିବା ପଟା, ଯାହା ଉପରେ ଝୁଲିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।

ପଟାପୋଷ. ଗୁହାଳିଆ, ଗୋଠକୁ ନ ଯାଇ ଗୁହାଳରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପୋଷାଯିବା ଗୋରୁ ।

ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡି. ବାନାପଟା ଖେଳ, ଛୋଟ ପଟାରେ ଗାତ ହୋଇ ବଉଳ ବା ତିନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଇ ଏ ପ୍ରକାର ଖେଳ ହୁଏ ।

ପଟାଳି. ୧. ଶାଗ କିଆରି ।

୨. କାଠ ବା ବାଉଁଶକୁ ଏକାଠି କରି ପାଣିରେ ଭସାଇବା ।

ପଟାହାଡ଼. ପଲାଣ ବନ୍ଧାବେଳେ ବଳଦ ବା ମଇଁଷିର ପେଟତଳେ ବନ୍ଧାଥିବା ଦଉଡ଼ି ଗୋଛା ।

ପଟି. ୧. ତାଳ ବା ଖଜୁରିପତ୍ରରେ ବୁଣା ଲମ୍ବାଳିଆ ଆସନ ।

୨. ଚିରା ଲୁଗାରେ ସିଲେଇ ହେବା ତାଳି ।

୩. କ୍ଷେତର ଲମ୍ବାଳିଆ ଅଂଶ ।

ପଟିଦିଅଁ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଦେବ, ସୁଭଦ୍ରା ସ୍ନାନ ଯାତ୍ରାପରେ ଅଣସର ଘରେ ରହିବାରୁ, ଭକ୍ତଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଚ୍ଛବି ଅଙ୍କିତ ପଟି ।

ପଟୁଆର. ନାଗଗୀତ, କୀର୍ତ୍ତନ, ବାଦ୍ୟାଦି ସହିତ ଦିଅଁଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା । ରାଜା, ଜମିଦାରଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା, ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ବା ପାଇକଙ୍କ ସମବେତ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ।

ପଟୁକା. ୧. କଦଳୀପାଟୁଙ୍ଗା ।

୨. ପଗଡ଼ି ।

୩. ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ାଯିବା ଲମ୍ବା ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ।

ପଠା. ୧. ନଈ ଭିତରେ ଥିବା ଚଉଡ଼ା ଭୂଇଁ, ନଈ କୂଳର ଉର୍ବର ଚାଷଜମି ।

୨. ପିଠି ବ୍ରଣ, ଯାହା ପିଠିରେ ଚିତଉପିଠା ପରି ଆକାର ଧାରଣ କରିଥାଏ ଓ ଅତି କଷ୍ଟ ଦିଏ ।

ପଠାନିଯିବା. ପୁଆଣି ହୋଇ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା, ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ବିବାହିତା କନ୍ୟା ପ୍ରଥମଥର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ।

ପଡ଼ି. ଭରଣ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଫି ରୋଜ୍ ଦିଆଯିବା ଖାଇବା ସାମଗ୍ରୀ, ସଞ୍ଜା, ହଳିଆକୁ ମାସ ହିସାବରେ ଦିଆଯିବା ଧାନ ।

ପଡ଼ିଅଣ. ଇଟା ବା ଟାଇଲ୍ ପକାଯିବା ନିମିତ୍ତ ପରିଷ୍କୃତ ସମତଳ ଜାଗା ।

ପଡ଼ିଆ. ୧. ଅନାବାଦି ଜମି, ଚାଷ ହୋଇ ନଥିବା ଜମି ।

୨. ନଈରେ ଅଳ୍ପ ପାଣିଥିବା ଜାଗା ।

୩. କାମରେ ହଳିଆ ମୂଲିଆଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତି ।

୪. ଠିକ ଭାବରେ ବୁଣା ଯାଇନଥିବା ଲୁଗାର ଅଂଶ ।

୫. କମ୍ ପରିମାଣରେ କ୍ଷୀର ଦେଉଥିବା ଗାଈ ।

ପଢ଼ିଆଣ. ଲୁଗାର ଭରଣୀ ବା ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ବୁଣାଯିବା ସୂତା ।

ପଢ଼ିବାଣୁଆ. ମୁଖ୍ୟ ଶିକାରୀର ସହାୟକ, ପେଣ୍ଠିଆ ।

ପଢ଼ିଆରୀ. ୧. ଦ୍ୱାର ରକ୍ଷକ, ଜଗୁଆଳ ।

୨. ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକ ବିଶେଷ, ମନ୍ଦିର ସେବକ, ତାଲା ଖୋଲିବା ଏବଂ ସେବକମାନଙ୍କୁ ଡକାହକା କରି ସେବାରେ ଲଗାଇବା ଏମାନଙ୍କର କାମ ।

ପଢୁଆଁ/ପୋଢୁଆଁ/ପୋରୁହାଁ. ପ୍ରଥମ ଜାତ ସନ୍ତାନ, ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ତାକୁ ନବବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ପୋଢୁଆଁଅଷ୍ଟମୀ. ମାର୍ଗଶିର କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ । ଏଇଦିନ ପରିବାରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସନ୍ତାନକୁ ନୂଆଲୁଗା ପିନ୍ଧାଯାଏ ଏବଂ ପିଠାପଣା ବିଶେଷତଃ ଏଣ୍ଡୁରି ପିଠାଦି ହୋଇ ଭୋଗ ଲାଗି ହୁଏ ।

ପଣ. ୧. ଅଶି, କୋଡ଼ିଏ ଗଣ୍ଡା କଉଡ଼ି ।

୨. ବାଜି ରଖି ଖେଳାଯାଉଥିବା ଖେଳ, ଯଥା ଜୁଆଖେଳ ଇତ୍ୟାଦି ।

୩. କନ୍ୟାପଣ, ବରପଣ, ବର ବା କନ୍ୟାର ମୂଲ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅର୍ଥ, ଶୁଳ୍କ ।

୪. ପୁରୁଣା ପଦ୍ଧତିରେ ମୁଠାଏ ପରିମାଣ ଶସ୍ୟ ।

ପଣଅଜା. ଅଜାଙ୍କ ଅଜା

ପଣକିଆ. ପଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୁଣନ ଗଣିତ । ଏହା ସାଧା ପଣକିଆ, ପାହି ପଣକିଆ, କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ପଣକିଆ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିରେ 'କ' ଲଗା ଯାଏ । ଯଥା ଏକକ, ଦୁଇକ, ତିନିକ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପଣତ. ୧. ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଶେଷ ଭାଗ ।

୨. ଶଗଡ଼ ଚକର ବାହାର ଗୋଲେଇ ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଟା ।

ପଣଫର. ଜନ୍ମ ପତ୍ରିକାର ଲଗ୍ନର ୨ୟ, ୫ମ, ୮ମ, ୧୧ଶ ସ୍ଥାନ ।

ପଣବ. ଛୋଟ ନାଗରା, ପଖଉଜ, ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ।

ପଣସୁନ୍ଦରୀ. ବେଶ୍ୟା, ବହୁଭୋଗ୍ୟା ନାରୀ ।

ପଣା. ୧. ମିଠା ମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ । କନ୍ଦ, ଛେନା, ଦୁଧ, ଦହି, ନଡ଼ିଆକୋରା, ବେଲ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବିବିଧ ପଣାହୁଏ । ଛେନାପଣା, ଗୁଡ଼ପଣା, ବେଲପଣା, ଫୁଟିପଣା ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ପଣାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

୨. ଢିଙ୍କି ଗାତରେ କୁଟା ହେବାକୁ ଭରା ଯାଇଥିବା ଧାନ ବା ଚାଉଳ ।

ପଣାପାଣି. ପୁରୁଣା ଚଳଣିରେ ହଇଜା, ବସନ୍ତକୁ ଠାକୁରାଣୀ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଲୋକେ ଛକମୁଣ୍ଡରେ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ପଣା ନେଇ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଏହାକୁ ପଣାପାଣି କୁହାଯାଏ ।

ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି. ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ବୈଶାଖ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ । ଏଇ ଦିନ ଚଡ଼କପୂଜା, ପାଟୁଆ ନାଚ, ଦଣ୍ଡନାଚ ହୁଏ । ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତପୀଠ ଗୁଡ଼ିକରେ ବିବିଧ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଝାମୁଯାତ୍ରା ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ ଆକର୍ଷଣ । ଘରେ ଘରେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ହୋମାଦି କରାଯାଏ । ତୁଳସୀ ଚଉରା ଉପରେ ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ଘଟରେ କୁଶ ଦେଇ ବସାଯାଏ, ଦେବ

ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ଯ ଜଳଘଟ ବସାଯାଏ ।

ପଣିବା. ୧. ଧାନ କୁଟିବା ପାଇଁ ଧାନକୁ ଢିଙ୍କି ଭରାଣ୍ଡିରେ ଭରିବା ।

୨. ବହୁ ପରିମାଣର ଖାଦ୍ୟ ତରତର ହୋଇ ଗିଳି ପକାଇବା ।

ପଣ୍ଡା. ୧. ପୂଜାହାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

୨. ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବାଯାତ୍ରୀଙ୍କ ତୀର୍ଥଗୁରୁ ।

୩. ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି, ପୋଢୁଅ ।

୪. ମଣ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ।

୫. ଛଣ, ନଡ଼ା, ଧାନ ହଳାଦିକୁ ମାଡ଼ିବାର ଚାରିକୋଣିଆ ଗଦା ।

୬. ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ।

ପଣ୍ଡିତ. ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବିଦ୍ୱାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ଜ୍ୟୋତିଷ, ଗୁରୁ, ଅବଧାନ, ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି, କର୍ମ କର୍ମାଣିରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସଂବୋଧନ ।

ପତନି. ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ିବା ପରେ ମେରି ଚାରିପଟେ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କୁଟା ବା ପାଳ ।

ପତକା. ବିଜୟ ବାନା ।

ପତରପୋଡ଼ା. ଶାଗ, ଚୂନାମାଛ, ଛତୁ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଲୁଣ, ବେସର ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ପତ୍ରରେ ପୁଡ଼ା କରି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟ ।

ପତରଶଉରା. ୧. ଜଙ୍ଗଲୀ ଆଦିବାସୀ ଜାତି ।

୨. ଆଦିବାସୀଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାରର ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ।

ପତରସିଆଁ. ଶାଳ ପତ୍ରକୁ ଯୋଡ଼ି କାଠି ଦ୍ୱାରା ସିଲାଇ କରି ଖଲି ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

ପତୁରି. ଧାନଗଛର ଉର୍ବର ଅବସ୍ଥାରୁ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ବଢ଼ିବା ଏବଂ ଏଥିରେ ଫଳ କମ୍ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ପତୁରିଖଇର. ତାଳପତ୍ର ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଖଇର । କିଆଫୁଲ ଓ କେତକୀଫୁଲ ପାଖୁଡ଼ାରେ ଖଇରକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି ଏଥିରେ ପାନମଧୁରୀ, ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦିର ଗୁଣ୍ଡ ମିଶାଇ କାଦୁଆ କାଦୁଆ ହୋଇ ବନ୍ଧା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଖଇର ।

ପତୁଲି. ୧. ମୁହଁ ବଡ଼ ଥିବା ଚେପ୍‌ଟା ଛୋଟହାଣ୍ଡି ।

୨. ବେଙ୍ଗଳା ଧାନକୁ କୁଲାରେ ଉଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ତଳେ ଗଦା ହେଉଥିବା ଧାନ ।

ପଥ୍ୟ. ରୋଗୀ ଯୋଗ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ।

ପଦ. ଗୁଣି ଗାରୁଡ଼ି ମନ୍ତ୍ର ।

ପଦିକା. ୧. ଚାରିପଣ ବା ଚାରିଅଣା ।

୨. ପୁରୁଣା ଜମିମାପର ପରିମାଣ । ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଭିନ୍ନତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ୨୪ଦସ୍ତି, ୨୦ଦସ୍ତି, ୧୬ଦସ୍ତି ଏବଂ ୧୪ଦସ୍ତିରେ ପଦିକା କରାଯାଉଥିଲା ।

ପଦ୍ମତୋଳା. କେଳାମାନଙ୍କର ସାପ ବଶୀକରଣ ମନ୍ତ୍ର, ଏହାକୁ ବୋଲି କେଳା ସାପ ବଶୀକରଣ କରି ଧରନ୍ତି ।

ପଧାନ. ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ଦଳବେହେରା ।

ପନ୍ତାରି. ପାନବରଜରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ବିଛା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ।

ପନ୍ତାରିଆଖୁ. ବାଲିଆମାଟିରୁ ଜାତ ଆଖୁ ।

ପନ୍ତିଭୋଗ. ଦୋଳ ଠାକୁର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଯିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘରୁ ଘରୁ ଅର୍ପିତ ଭୋଗ ।

ପନ୍ଥେଇ. ପୁଷମାସରେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ

ବାଟମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ନାରୀମାନଙ୍କର ମିଳିତ ପୂଜା । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଚାରିକୋଣିଆ ଛୋଟ ନାଳୀ ଖୋଳାଯାଏ, ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗାତ କରାଯାଏ, ଏଥିରେ ଶିଳପୁଆ ରଖାଯାଏ ଓ ଗାତ ଭିତରେ ହଳଦୀପାଣି ଢଳାଯାଏ । ନାରୀମାନେ ପହୁଞ୍ଚି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଚୈତ୍ରମାସରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ମଧ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇ ପୂଜା କରାଯାଏ । କଳାପାତୀ, ସିନ୍ଦୂରଫରୁଆଦି ଏହି ପୂଜା ସ୍ଥାନରେ ରଖାଯାଏ ।

ପନ୍ଦ. ଡଙ୍ଗାର ମୂଳଦଣ୍ଡାରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଆଡ଼ିପଟା ।

ପନ୍ଦାଡ଼. ୧. ପିଣ୍ଡାର ଶେଷଭାଗ ।
୨. ଘର ଚାଳର ଗୋଟିଏ ପାଖ, ଓଳି ।

ପନ୍ଦାରି. ୧. ପନ୍ଦାନି, ଶଗଡ଼ ଚକର ତୁମ୍ବ ବା ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟସ୍ଥ କଣାରେ ପଶିଥିବା ଲୁହା ବଳୟ ।
୨. ଓଲୁଅ ।

ପୟା. କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଇଦିନ ପିଣ୍ଡଦାନ କରାଯାଏ । କାଉଁରିଆ ଜଳାଇ ବଡ଼ ବଡୁଆ ଡକାଯାଏ ।

ପରକରଣ. ମନ୍ଦିରର ହିସାବ ଲେଖକ ।

ପରକଲମ. ପକ୍ଷୀର ମୂଳ ଅଂଶ ମୁନିଆ ହୋଇ କଟା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ପୁରୁଣା କାଳିଆ କଲମ, ଏହାକୁ ସ୍ୟାହିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ।

ପରଚୂଳା. କୃତ୍ରିମ କେଶ । ଯାତ୍ରା ଅଭିନୟ କାଳରେ ଅଭିନେତା ପରିଧାନ କରୁଥିବା କୃତ୍ରିମ କେଶଗୁଚ୍ଛ ।

ପରଛିଟି. ଛପର ହୋଇଥିବା ମାଟି ପାଚିରି ।

ପରଞ୍ଚ. ଘରକାମ ବେଳେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଉପରକୁ ଉଠାଇ କାମ କରିବାକୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଭାଡ଼ି, ଭାରା ।

ପରଞ୍ଚା. ଚାଳଘରର ରୁଅ ।

ପରତଳା. ତରବାରୀ ଝୁଲାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଚମଡ଼ାର ପଟି ।

ପରନ୍ଦ. ଡଙ୍ଗାର ଦୁଇପାଖ ଫନ୍ଦରେ ଥିବା ଦୁଗୁଣା, କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ମଙ୍ଗରୁ ଅନ୍ୟ ମଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗିଥିବା ଦୁଇ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା ପଟାକୁ ଭିଡ଼ି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଆଡ଼ିପଟା ।

ପରଳ. ଆଖିର ରୋଗ ।

ପରଳା. ଚାଳଘରର ରୁଅ ଉପରେ କାମଡ଼ା ଭିଡ଼ି ବତା ବିଛାଇବା ।

ପରଳି. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଡାଲା ।

ପରିଖା. ନଗର ବା ଗଡ଼କୁ ସୁରକ୍ଷା ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ଏହା ଚାରିପଟେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗଡ଼ଖାଇ ।

ପରିଘ. ପୁରୁଣା ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର, ଏହା ମୁଦ୍‌ଗର ଭଳି ଗୋଲ, ମୋଟା, ଏହା ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁହାବଳା ବସୁଥିଲା ।

ପରିଛନ୍. କାଠବିଟ । ଦୁଇଟି ପଟାର ଯୋଡ଼ା ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଫାଙ୍କକୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଏହା ଉପରେ ପିଟା ଯାଇଥିବା ପତଳା ପଟା ।

ପରିଛା. ମନ୍ଦିରର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ।

ପରିପରା. ମନୁଆ, ନିଜ ବଡ଼ପଣ ଜାହିରକାରୀ, ନିଜ ବଡ଼େଇ ଶୁଣି ଖୁସି ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ନିର୍ଲ୍ଲଜ, ବଡ଼େଇମନ୍ତିଆ ।

ପରିବେତ୍ତା. ବିବାହିତ ସାନଭାଇର

ଅବିବାହିତ ବଡ଼ଭାଇ ।

ପରିମ୍ କରିବା. ଲୁଗା ବୁଣା ପାଇଁ ସୂତାକୁ ମଣ୍ଡ ଦେବା ଓ ଏହାକୁ ଟାଣି ଲମ୍ବା କରି ପାନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ସୂତାଗୁଡ଼ିକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଖିଅ କରିବା ।

ପରୁଡ଼ି. ୧. ବିଶାକାଠି ତଳେ ଝୁଲା ଯାଇଥିବା ବେତ, ବାଉଁଶପାତିଆ ଅଥବା ତାଳପତ୍ର ତିଆରି ଖୋଲାମୁହାଁ ଡାଲା ।

୨. ସନ୍ତରା ବା ସପକାଠିରେ ବୁଣା ପଟି ।

ପରୁଷୁଣୀ. ପଙ୍ଗତ ବା ଭୋଜିରେ ଖାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣକାରୀ ।

ପର୍ବ. ୧. ଯାତ୍ରା, ଉତ୍ସବ ।

୨. ଅଷ୍ଟମୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଏଇ ପାଞ୍ଚଟି ବିଶେଷ ତିଥି ।

୩. ଗୋଳମାଳ ।

ପଳ. ଚାରିତୋଳା ପରିମାଣର ।

ଯଥା- ୧ସେର = ୨୦ପଳ, ୧ ବିଶା = ୨୫ପଳ ।

ପଲଖ. କାଠର ଛାଲିତଳେ ଥିବା ଅସାର ଅଂଶ, ଅଂଶା ନ ଥିବା ଅସାରକାଠ ।

ପଲଛି. ନୁଆଣିଆଁ କୁଡ଼ିଆ ।

ପଲତା. ପସାରୁଣି ପତ୍ର ବଟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରି ।

ପଲନ୍ତି. କୋଠା ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ଛାତରେ ବସିଥିବା ଶିଉଳି ।

ପଲବ. ପୋଲୁହ । ବାଉଁଶକାଠିରେ ତିଆରି ଗୋଲାକାର ମାଛମରା ଯନ୍ତ୍ର ।

ପଲମ. ବଡ଼ ମାଟିସରା, ତେଲୁଣୀ, ମାଟି ହାଣ୍ଡିର ଢଙ୍କା, ଢାଙ୍କୁଣି ।

ପଲା. ତେଲ, ଘିଅ ଇତ୍ୟାଦି କାଢ଼ିବା ଓ ଅଜାଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ଗୋଲାକାର ବେଣ୍ଟଲଗା ଆଧାର । ପୂର୍ବରୁ ଏହା କାଠ ବା ବାଉଁଶରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଧାତୁରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି ହୋଇଛି ।

ପଲା. ୧. ପତ୍ର କୁଡ଼ିଆ, ଛୋଟ ନୁଆଁଣିଆ ଚାଳଘର ।

୨. ତରାଜୁର ଦୁଇପାଖରେ ଓହଳିଥିବା ପାତ୍ର ।

ପଲାଣ. ଥୋରିଆ ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ପଡୁଥିବା ଅଖାର ଆସ୍ତରଣ । ହାତୀ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବୋଝ ବୋହିବା ପାଇଁ ପଲାଣ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ପଲାଣ୍ଟି. ପତଳା ହୋଇ ବୁଣାଯାଇଥିବା ମସିଣା ।

ପଲିଘ. ଲୁହା ଗୋବମରା ମୁଦ୍‌ଗର ।

ପଶା. ୧. ଚଉସାର । ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ, ଏହା ପାଇଁ ପାଲି, ୧୬ଟି ଗୋଟି ଓ ତିନିଗୋଟି କାଠି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

୨. କୋଡ଼ି, କାଙ୍କ, କୁରାଢ଼ିର ମୂଳରେ ଥିବା ବଳୟ ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ପଶିଥାଏ ।

୩. ଛୁଞ୍ଚର ପଛପାଖ ଛିଦ୍ର ।

୪. ଲଙ୍ଗଳରେ ଲୁହାକୁ ଧରି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହା ମୁଦିଆ ।

ପଶାକାଠି. ପଶାଖେଳରେ ଦାନ ପକାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ତିନିଖଣ୍ଡ ଆୟତଘନାକାର କାଠି । ଏହା ଶିଙ୍ଗ ବା ହାତୀଦାନ୍ତରେ ତିଆରି । ଏହାର ଗୋଟିଏ ପଟେ ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଏପରି ଦୁଇଟି ତୃତୀୟ ପଟରେ ପାଞ୍ଚଟି ଓ ଚତୁର୍ଥ ପାଖରେ ଛଅଟି ବିନ୍ଦୁ ଥାଏ । ପଶା ପାଲିରେ ଏଇ ତିନି ଖଣ୍ଡି କାଠି ଗଡ଼ାଯାଏ, ଉପରକୁ ଦିଶୁଥିବା ପଟରେ ଲେଖାଥିବା ବିନ୍ଦୁକୁ ଗଣନା କରାଯାଇ ଦାନ ହିସାବ

କରାଯାଏ ।

ପଶାଗୋଟି. ପଶାଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ଗୁଟୁକା । ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧୬ । ଏଥିରୁ ଚାରିଟି ନାଲି, ଚାରିଟି ନେଳୀ, ଚାରିଟି କଳା ଓ ଚାରିଟି ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର । ଏହାର ଉପରାଂଶ ଚିକ୍‌କଣ ଓ ତଳଅଂଶ ସମତଳ ବିଶିଷ୍ଟ । ଦାନ ପଡ଼ିଲେ ପଶାପାଲିରେ ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକୁ ହିସାବ କରି ଚଳାଯାଏ ।

ପଶାଦାନ. ପଶାପାଲିରେ ପଶାକାଠିକୁ ଗଡ଼ାଇ, ଉପରଭାଗରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ବିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ସମଷ୍ଟି । ଏଇ ଗଣନା ମାଫିକ୍ ଗୋଟି ଚାଳନା କରାଯାଏ ।

ପଶାପାଲି. ପଶାଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗର କପଡ଼ା ଚିତ୍ରିତ ପଟି । ବିପରୀତ ମୁଖୀ ଏହାର ଚାରିପଟେ ଚାରିଟି ପଟି ମଧ୍ୟାଂଶରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଟିରେ ଗୋଟି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ଘର କଟା ଯାଇଥାଏ । ଏଇ ଘର ଦେଇ ଗୋଟି ଚଳାଯାଏ ଓ ଖେଳ ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନକୁ ଆସେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଟିରେ ତିନି ଧାଡ଼ିରେ ଛଅଟି କରି ଅଠରଟି ଘର ଥାଏ ।

ପଶୁରିଗଉଣି. ପାଞ୍ଚସେର ପରିମାଣର ଶସ୍ୟାଦି ପଶୁଥିବା ଗୌଣି ।

ପହଁରାମୁଠା. ଝାଡୁମୁଠା, ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକା ଗୋଛାରେ ତିଆରି ଘରଓଳା ଝାଡୁ ।

ପହଡ଼. ୧. ପହୁଡ଼ ।

୨. ରାଜାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ବା ଶୟନ, ଦେବଦେବୀଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଓ ବିଶ୍ରାମ ନୀତି ।

୩. ମନ୍ଦିର ପ୍ରଭୃତିରେ ଦିଅଁଙ୍କ ଶୟନ ଯୋଗୁଁ ସାଧାରଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ବନ୍ଦ ନୀତି ।

ପହଣ୍ଡମଣା. ରାଜା, ସାମନ୍ତ ବା ଦିଅଁଙ୍କ ବିଜେ ସମୟରେ ସେବକର ଆଗେ ଆଗେ ଯାଇ ବାଟ କଢ଼ାଇବା ।

ପହଣ୍ଡି. ୧. ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିବା ।

୨. ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରୁ ରଥକୁ ଓ ରଥରୁ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ବିଜେ ହେବାର ନେତ୍ର ଶୋଭାକର ଉତ୍ସବ । ଏଇ ତିନି ଦିଅଁଙ୍କର ପହଣ୍ଡି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଯଥା ଗୋଟିପହଣ୍ଡି ଓ ଧାଡ଼ିପହଣ୍ଡି । ଗୋଟିପହଣ୍ଡିରେ ପ୍ରଥମେ ବଡ଼ଠାକୁର ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଓ ଶେଷରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ରଥ ଉପରକୁ ନିଆଯାଏ । ଧାଡ଼ିପହଣ୍ଡିରେ ତିନିଦିଅଁକୁ ଆଗପଛ କରି ଦେଉଳରୁ ରଥ ଉପରକୁ ଘଣ୍ଟା, ଘଣ୍ଟ, ମର୍ଦ୍ଦଳ, କାହାଳୀ ଭଳି ବାଦ୍ୟନାଦ ଏବଂ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହରିବୋଲ ଓ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ସହିତ ବିଜେ କରାଯାଏ ।

ପହନ୍ଦ. ଡଙ୍ଗାର ଧନୁଭଳି ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାର ଧାର ବା ଫନ୍ଦ ।

ପହର. ଦିନ ବା ରାତିର ଚାରିଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ସମୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପହର ଚାରିଘଡ଼ି, ବର୍ତ୍ତମାନର ତିନିଘଣ୍ଟା ସମୟ ବିଶିଷ୍ଟ ।

ପହରା. ଜଗାରଖା, ଜଗିବା ।

ପହଲ. ୧. କାଠଖଣ୍ଡର ଧାରକୁ ରନ୍ଦାଦ୍ୱାରା ଗଡ଼ାଣିଆ କରିବା କାମ ।

୨. ମୂଲ୍ୟବାନ ମଣିର କଟା ହୋଇଥିବା ପାଖ ।

ପହଳି. ଢଗ, ପ୍ରବାଦ, ପ୍ରହେଳିକା, ନାଁଦିଆ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ ଆଦିର ଅସଙ୍ଗତି ପ୍ରତି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ ।

ପହି. ଶଗଡ଼ ଚକର ପରିଧିରେ ଘେରିଥିବା ଲୁହା ବଳୟ, ହାଲ ।

ପହିଲିଧୂପ. ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଦିଆଯିବା ଧୂପ, ଦୀପ ଓ ଭୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପହିଲିପାଳି. ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ବିବାହିତା କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରକୁ ଭାରଥୋର ନେଇ ଯିବା ।

ପହିଲିଭୋଗ. ପ୍ରଥମଭୋଗ । ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକାଳେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଲାଗି ହେବା ପିଠା, ଖେଚୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଭୋଗ ।

ପହ୍ନା. ୧. ଗାଈ, ମଇଁଷିଙ୍କ ସ୍ତନ ।

୨. ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲଗାମର ଚମଡ଼ାପଟି ।

ପହ୍ନେଇବା. ଗାଈ, ମଇଁଷିଙ୍କ କ୍ଷୀର ଦୁହାଁ ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀର ସ୍ରବି ଆସି ସ୍ତନରେ ଜମା ହେବା ଓ କ୍ଷୀର ଦୁହାଁପାଇଁ ଅସ୍ଥିର ହେବା ।

ପହ୍ଲ. ଫସଲ, ମାଛ ପୋଖରୀ ପ୍ରଭୃତି ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୁଡ଼ିଆ ଘର ।

ପାଁଚି. ଛୋଟ ଲୁଗା । ବିବାହ ସମୟରେ ମଙ୍ଗୁଳା କନ୍ୟା, ବ୍ରତ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା ଏହା ପରିଧାନ କରନ୍ତି ।

ପାଆ. ୧. ଏକ ସେରର ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ । ଏକସେର = ୪ପାଆ । ଏକ ପାଆ = ୪ଛଟାଙ୍କି ।

୨.ଏକମାଣ ଜମିର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ।

୩. ଏକକଡ଼ା ପାନର ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶ, ୨୫ଟା ।

ପାଆଜମି. ପାଦରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୁରୁଣା ଅଳଂକାର ।

ପାଆଧୁଆ. ବାହାଘରରେ ଶଳା ଭିଣୋଇର ଗୋଡ଼ ଧୋଇଦେବାର ଆଚାର ।

ପାଆଫିଆ. ବାହାଘର ପୂର୍ବରୁ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ପାଦରେ ଅଳତା ଲଗାଇବା ବିଧି ।

ପାଆଭୋଗ. ଘରର ପିଣ୍ଡା ।

ପାଇ. ୧. ପାହୁଲା, ପୁରୁଣା କାଳର ଏକ ପଇସିଆ ମୁଦ୍ରାର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ବିଶିଷ୍ଟ ତମ୍ବାମୁଦ୍ରା ।

୨. କବାଡ଼ି ଖେଳର ଗୋଟିଏ ପଟର ସୀମା ।

୩. କାଖ କରିବା ।

ପାଇଁଜଲ. ନୂପୁର ।

ପାଇଁଛେକ. ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡ଼ି ଖେଳ, କସି ପାଞ୍ଚ ।

ପାଇକ. ୧. ପଦାତିକ ସୈନ୍ୟ ।

୨. କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ।

୩. ପିଆଦା ।

ପାଇକକଛା. ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାର ସାମନା ପାଖରେ ତଳକୁ ଓହଳିଥିବା ଫେରକୁ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ସନ୍ଧିବାଟ ଦେଇ ଅଣ୍ଟାପାଖରେ ଖୋଷିବା ଭଳି ଲୁଗାପିନ୍ଧିବା ଶୈଳୀ ।

ପାଇକରା. ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡେଇତ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି ।

ପାଇଛା. ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାରର ୧୨ ସଂଖ୍ୟା ଥିବା ଚିତ୍ର, ରାଜା ଚିହ୍ନଥିବା ସାର ।

ପାଇବାଟ. ମୁଖ୍ୟ ସଡ଼କ କଡ଼ର ବାଟ, ପାଖେ ପାଖେ ଥିବା ଶଗଡ଼ିଆ ବାଟ ।

ପାଉଡ଼ୀ ମେଳା. ପ୍ରତି ବାରବର୍ଷରେ ଥରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପାଉଡ଼ୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମେଳା ।

ପାଏଡ଼ା. ରାଜା ବା ଦିଅଁଙ୍କ ଗମନ କାଳରେ ଚଲା ପଥରେ ବିଛାଯିବା ଲୁଗା ।

ପାଏନ୍ମଞ୍ଜା. ପାଣି ମାଠିଆ ପ୍ରଭୃତି ରଖିବା

ମଞ୍ଚା ।

ପାଏନ୍‌ହରା. ଘର ଘରବୁଲି ପାଣି ଯୋଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ପଞ୍ଚପଟିଆ. ପାଞ୍ଚଶେଣିଆ ଘର ।

ପାକଳ. ୧. ଫଳ ଇତ୍ୟାଦିର ପୁଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା ।

୨. ଦଉଡ଼ା ବଳିବାର ପକ୍ୱତା ।

୩. ବୁଦ୍ଧି ପରିପକ୍ୱ ହେବା ।

ପାକଲାଗାମୁଛା. ପାଣିକଷ ଦ୍ୱାରା ନାଲି କରାଯାଇଥିବା ଗାମୁଛା । କଷବେଳେ ଷୋରିଷତେଲ, ପଇଡ଼ପାଣି, କନ୍ଦପାଣି ଦିଆଯାଏ ଓ କିଛିଦିନ ଏଥିରେ ପଡ଼ିଲେ ଧଳାଗାମୁଛାର ରଙ୍ଗ ବଦଳିଯାଏ ।

ପାଖି. କରତଦ୍ୱାରା ଚିରାଯାଇଥିବା କାଠର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ପଳଖ ଅଂଶ ।

ପାଖିବନ୍ଧା. ହଳରେ ଥିବା ବଳଦ ପାଖରେ ଅମଣିଆ ବଳଦକୁ ହଳରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବାନ୍ଧି ମଣ କରିବା ।

ପାଖୁଡ଼ି. ୧. ଅଗକଟା ଯାଇଥିବା ଇଙ୍କଡ଼ ତୃଣ, ଏଗୁଡ଼ିକରେ ତାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପାନବରଜ ଚାରିପାଖରେ ଘେରାଇ ଦିଆଯାଏ ।

୨. ସରୁ ସରୁ ହୋଇ ଚିରା ହୋଇଥିବା ବତା ।

୩. ସରୁ ସରୁ କଟା ଯାଇଥିବା ଗୁଆ ।

ପାଗ. ୧. ପଗଡ଼ି, ଠେକା ।

୨. ରନ୍ଧା ।

୩. ରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀର ଏକ ସାର ।

୪. ଉଖୁଡ଼ା ତିଆରି ପାଇଁ ଗୁଡ଼କୁ ଉଷୁମ କରି ସିରା କରାଇବା ।

୫. ମିଠା ତିଆରି ପାଇଁ ସିରା ପ୍ରସ୍ତୁତି ।

୬. ଚାଷକାମ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ସମୟ ।

ପାଗଚଟୁ. ଉଖୁଡ଼ା ତିଆରି ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଆ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଚଟୁ ।

ପାଗଛଡ଼ା. ମଳା ମୃତିକିଆରେ ରନ୍ଧାଘରୁ କଢ଼ା ଯାଉଥିବା ହାଣ୍ଡି ।

ପାଗଡ଼. ୧. ବଡ଼ଡଙ୍ଗା, ନାଆ ପ୍ରଭୃତି ଟାଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶକ୍ତ ଝୋଟଦଉଡ଼ି ।

୨. ଶକଟା ଖେଳର ଏକ ପ୍ରକାର ଦାନ ।

ପାଗୁଆଳିହାଣ୍ଡି. ଉଖୁଡ଼ା ଓ ଖଳି ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

ପାଚକପାଣି. ଭାଙ୍ଗ, ପତି, ମରିଚ ଓ ମସଲାବଟା ପାଣି, ଏହାକୁ ପିଇଲେ ନିଶା ଲାଗେ ।

ପାଚଣ. ହଳ, ଶଗଡ଼ ଏବଂ ବେଙ୍ଗଳାରେ ଯୋଚା ବଳଦ ବା ମଇଁଷିଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଓ ଛୋଟବାଡ଼ି ।

ପାଚନ. ବୈଦ୍ୟମାନେ ବିବିଧ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଏହାର ସତରଗୁଣ ପାଣିରେ ମିଶାଇ ଅଳ୍ପ ନିଆଁରେ ସିଝାନ୍ତି, ଏହାର ତିନିଭାଗ ପାଣି ମରିବା ପରେ ବଳକା ଏକଭାଗ ପାଣିକୁ ପାଚନ କୁହାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାୟ ୩୦୦ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପାଚନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ପାଚଲ. ଘାଣ୍ଟ ତରକାରି ।

ପାଚିଆ. ବାଉଁଶ ପାଟିଆ, ତାଳପତ୍ରାଦିରେ ତିଆରି ଛୋଟ ଡାଲା, ବାଉଁଶିଆ । ଶାଗ, ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ଏଥିରେ ରଖି ପରିଷ୍କାର କରାଯାଏ ।

ପାଚିବା. ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଖେଳାଳି ଉପଯୁକ୍ତ ଦାନ ପକାଇବା ଦ୍ୱାରା ସବୁ ସାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିବା ଅବସ୍ଥା ।

ପାଛିଆଦହି. ବାଉଁଶ ବା ତାଳପତ୍ର ପାଚିଆରେ ପିଠଉ ବୋଳି ଏହାର କଣାତକ ବନ୍ଦ କରି ଏଥିରେ ବସା ଯାଉଥିବା ଦହି । କ୍ଷୀରର ଜଳୀୟ ଅଂଶ ପାଚିଆ ରନ୍ଧ୍ରଦେଇ ବାହାରିଗଲା ପରେ, ଦହି ଅତି ଗାଢ଼ ହୁଏ ।

ପାଛୁଡ଼ା. ୧. ଗାମୁଛା ।

୨. କୁଲାଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ । କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି ଧାନରୁ ଅଗାଡ଼ି, ଚାଉଳରୁ କୁଣ୍ଡା, ତଷୁ ଇତ୍ୟାଦି ବାହାର କରାଯାଏ ।

ପାଞ୍ଜି. ଦିନ, ମାସ, ତିଥି, ବାର, ରାଶି, ନକ୍ଷତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭାଶୁଭ ଗଣନାର ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏହା ସହାୟତାରେ ବିବିଧ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଅନୁକୂଳ ବା ଶୁଭାଶୁଭ ବେଳା ବିଚାର କରାଯାଏ ।

ପାଟ. ୧.ପାଣି ଜମୁଥିବା ଖାଲୁଆ ଜମି ।

୨. ଧାନଜମି ।

୩. ମୂଲ୍ୟବାନ ଲୁଗା ।

ପାଟକ. ୧. ପଶାର ଗୋଟି ଚାଳନା ।

୨. ପାଣି ନିକଟକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଗଡ଼ା ପାହ୍ଚ ।

୩. ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଉପଜାତି, ସଂଖ୍ୟାରେ ଏମାନେ ୩୬ । ଯଥା-୧. ଗଉଡ଼, ୨. ଭଣ୍ଡାରି, ୩. ବଢ଼େଇ, ୪. କମାର, ୫. ଧୋବା, ୬. ତନ୍ତୀ, ୭. ପୋଟଳିବଣିଆ, ୮. ନାୟକ, ୯. ତୁଳାଭିଣା, ୧୦. ତେଲୀ, ୧୧. ତାମିଳି, ୧୨. ଓଡ଼ଚଷା, ୧୩. ଚଷା, ୧୪. ଗୋଲା, ୧୫. କେଉଟ, ୧୬. ମାଳୀ, ୧୭. ଶୁଣ୍ଢି. ୧୮. ଶଙ୍ଖାରି, ୧୯. ପାଟରା, ୨୦. ଖରୁଡ଼ା, ୨୧. କଂସାରି, ୨୨. ଥଟାରି, ୨୩. ପଥୁରିଆ, ୨୪. ବୈଶ୍ୟବଣିଆ, ୨୫. କାଚରା, ୨୬. ଗୁଡ଼ିଆ, ୨୭. କୁମ୍ଭାର, ୨୮.ଚିତ୍ରକର, ୨୯. ଦରଜି, ୩୦. ମହ୍ଲା, ୩୧. ରଙ୍ଗଣୀ, ୩୨.ତମ୍ବାରି, ୩୩.ଲୁଣିଆ. ୩୪. ଥୋରିଆ, ୩୫. ରସରା, ୩୬. ବୁଣା ଖଣ୍ଡାଏତ । ବାଉରି, ଗୋଖା, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ଶଅର, ହାଡ଼ି, ଡମ, ଚମାର - ଏମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ ପାଟକ ନୁହନ୍ତି । ପରାଶର ସଂହିତା ଅନୁଯାୟୀ ନଅ ପାଟକ ହେଲେ - ଗଉଡ଼, ମାଳୀ, ତେଲୀ, କେଉଟ, ଗୁଡ଼ିଆ, ବଢ଼େଇ, କୁମ୍ଭାର, କମାର ଓ ଭଣ୍ଡାରି ।

ପାଟଗାମୁଛା. ୧. ରାଜା, ସାମନ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ପାଟ ତିଆରି ଗାମୁଛା ।

୨. ସାମନ୍ତ, ରାଜାଦି କଳାକାର, ସଂଗୀତଜ୍ଞଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିବା ଉନ୍ନତ ମାନର ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତ୍ର ।

ପାଟଛତି. ରାଜା ବା ଦିଅଁଙ୍କ ଗମନକାଳରେ ଟେକା ହୋଇ ଧରା ଯାଉଥିବା ରେଶମ କପଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ବଡ଼ ଛତା ।

ପାଟଜମି. ୧. ଉର୍ବରାଜମି ।

୨. ଖାଲୁଆଜମି ।

ପାଟଜେମା. ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ।

ପାଟଡୋର. ପାଟ ସୂତାରେ ତିଆରି ଡୋର, ମୋଟାଳିଆ ପାଟ ସୂତା ।

ପାଟଥୋପ. ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଦୁଇଟି ପାଟ କପଡ଼ା ତିଆରି ଫୁଲଥିବା ପାଟସୂତା ଡୋର ।

ପାଟପତନୀ. ପାଟଲୁଗା ବା ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ।

ପାଟପଥର. ଦେଉଳ ବା କୋଠାଘରର ଦ୍ୱାରରେ କବାଟ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଆଡ଼ ବାଗରେ ନାଗବନ୍ଧ ପରି ଦିଆଯାଉଥିବା

ପଥର ।

ପାଟଫୁଲି. ୧. ପାଟ କପଡ଼ାରେ ତିଆରି ଥୋପ ।

୨. ଫୁଲିଲଗା କସ୍ତାଲୁଗାର ଫିତା ବା ଡୋର ।

ପାଟମହାଦେଈ. ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ୍ ରାଣୀ ।

ପାଟମୁଦି. କ୍ଷତ୍ରିୟ, ସାମନ୍ତ ବା ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟା ବିବାହର ନିର୍ବନ୍ଧ ଦିବସରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପାଟଲୁଗା ଓ ସୁନାମୁଦି ।

ପାଟରା. ପାଟ, କସ୍ତା, ସୂତା ଓ ଲୁଗା ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି ।

ପାଟି. ୧. କପାଳଠାରୁ ଗାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଳାଯିବା ଚନ୍ଦନ ଓ ତିଳକର ପଟି ।

୨. ଘରର ଛାତ ତିଆରିରେ ଲମ୍ବା ହୋଇ ପକାଯିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ, କଡ଼ି, ତଳଶେଣି ।

୩. ଧାତୁ ତିଆରି ପତଳା ପତ୍ର ।

୪. ସୁନ୍ଥା, ମାଙ୍ଗ, ଟେରି, ମୁଣ୍ଡରେ କେଶ ବିନ୍ୟାସ ।

ପାଟିଆ. ମୁଣ୍ଡ ବାଳକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ଭାଙ୍ଗି କେଶ ରଚନା ।

ପାଟିଡ଼ି. ବେକ ପିନ୍ଧା ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ ।

ପାଟିବତା. ତୁଣ୍ଡିବତା, ପାଣି ପାଟିଆକୁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଟାଣି ରଖିବା ବତା ।

ପାଟୁଆ. ଘଟ ପାଟୁଆ, ବେତ ପାଟୁଆ । ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତ ପୀଠ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏମାନେ ପାଟୁଆ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରନ୍ତି । କେହି କେହି ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଚାଲନ୍ତି, କେହି କେହି ତଳେ ବିଛା ହୋଇଥିବା କଣ୍ଟା ଉପରେ ଶୁଅନ୍ତି । କେତେକ ମଧ୍ୟ ଶରୀରରେ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ି ହୋଇ ଉଡ଼ା ପଟାରେ ଉଡ଼ନ୍ତି। ଶାରଳା, ମଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭୃତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବେତପାଟୁଆ ଓ ଘଟପାଟୁଆମାନେ ବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ ଦିନ ବହୁ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କର୍ମ କରନ୍ତି। ଘଣ୍ଟ, ଘଣ୍ଟା, ଢୋଲ, ମହୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ରୋଳରେ ଏମାନଙ୍କର ଝାମୁଯାତ୍ରା ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହୁଏ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଡ଼ାପର୍ବ ପାଳିତ ହୁଏ ।

ପାଟୁଆ ନାଚ୍/ପାଟୁଆ ଯାତ୍ରା. ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ଏକମାସ ପୂର୍ବରୁ ସମାଜର ନିମ୍ନ ବର୍ଗର କେତେକ ଭକ୍ତ, ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତ ଉପାସନା କରି ପାଟୁଆ ସାଜନ୍ତି । ଏମାନେ ପରିବାରଠାରୁ ପୃଥକ ରହି, ହବିଷାନ୍ନ ସେବନ କରନ୍ତି । ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ୱର ବେଶରେ ମଥାରେ ଚନ୍ଦନ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ ବେତ ଖଣ୍ଡେ ଧାରଣ କରି ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମଦାଣ୍ଡରେ ଖୋଳ କରତାଳ ଓ ଗୀତ ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି । କେହି କେହି ଢୋଲ ମହୁରୀ ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି । ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ, ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ପାଟୁଆ, ଶିବ ବା ଶାକ୍ତ ପୀଠରେ ଏକତ୍ର ହୋଇ, ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଚାଲି, ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ି ବହୁ କଷ୍ଟ ସାଧ୍ୟ ସାଧନା କରନ୍ତି । ସମବେତ ଦର୍ଶକଙ୍କ ଭକ୍ତିଭାବ ଉଦ୍ରେକ କରୁଥିବା ଏମାନଙ୍କର ଏଇ ଯାତ୍ରାକୁ ପାଟୁଆଯାତ୍ରା ବା ପାଟୁଆନାଚ କୁହାଯାଏ ।

ପାଡ଼ିଆ/ପାରିଆ. ନାଆଚାଳିଆ । ଚାଳ ଘରର ଲମ୍ବ ବାଗରେ ଥିବା ଖୁଣ୍ଟ ବା କାନ୍ଥ, ଶେଣି ।

ପାଣତୀ. ପ୍ରତିଦିନ ଘରେ ପାଣି ଯୋଗାଉଥିବା ନାରୀ ।

ପାଣି. ୧. ବଳଦ ଚାଷ ବା ଶଗଡ଼ରେ ଲାଗିବା ପରର ବର୍ଷ ବା କାଳ ।

୨. ଲୁହା ତତାଇ ଏହାକୁ ଶକ୍ତ କରିବା ଲାଗି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇବାର ପଦ୍ଧତି ।

ପାଣିଆଆପଟ. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗ ବାସନ ପ୍ରଭୃତି ଧୁଆପୋଛା କରୁଥିବା ସେବକ ।

ପାଣିକାଚ. ସଧବାମାନେ ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା କାଚ ଅଳଂକାର ।

ପାଣିକେନ୍ଦରୀ/ପାଣି କେନ୍ଦୁଲୀ. ପୋଖରୀ, ବିଲ, ଖାଲୁଆ ଜାଗାରେ ଉଠୁଥିବା ଜଳଜ ଶାଗ, ଏହାର ମୂଳରେ ଡେମ୍ଫ ଥାଏ ନାଡ଼ରେ କଦଳୀ ଭଳି ଫଳ ହୁଏ, ଫୁଲା ସ୍ଥାନରେ ଏହାକୁ ବାଟି ବୋଳିଲେ ଫୁଲା ଉପଶମ ହୁଏ ।

ପାଣିଖମ୍ବ. ଚାଳଘରର ପିଣ୍ଡା ଧାରରେ ଥିବା ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହା ତଳ ଶେଣିକୁ ଟେକି ରଖେ ।

ପାଣିଗାମୁଛା. ପାଣିରେ ତେଲ, ପଇଡ଼ ପାଣି ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଇ କଷ କରାଯାଉଥିବା ଗାମୁଛା ।

ପାଣିଛଡ଼ାଇବା. ୧. ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ନିଷ୍କାସନ ।

୨. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଖାଯିବା ନୈବେଦ୍ୟ ଚାରିପଟେ ପାଣି ଚଳୁ ବୁଲାଇବା ।

ପାଣିଛତର. ଜଳଛତ୍ର, ଖରାଦିନେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପଥଚାରୀ ମାନଙ୍କୁ ତୃଷା ନିବାରଣ ନିମିତ୍ତ ଜଳଯୋଗାଣ ।

ପାଣିଟେକା. ୧. କୌଣସି ଶୁଭ କର୍ମରେ ସଂକଳ୍ପ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ ହାତକୁ ଜଳ ଟେକି ଦେବା ।

୨. ଶତ୍ରୁର ଅମଙ୍ଗଳ ମନାସ କରି ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଣି ଆଞ୍ଜୁଳି ଟେକିବା ।

୩. ତର୍ପଣ ସମୟରେ ପିତୃ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଣି ଆଞ୍ଜୁଳି ଟେକିବା ।

ପାଣିତୋଳା. ୧. ବିବାହାଦି ମାଙ୍ଗଳିକ କର୍ମରେ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଘରୁ ପାଣି ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ଶୁଭକର୍ମ ।

୨. ଦଣ୍ଡନାଟ ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିବା ଭକ୍ତମାନେ ଢୋଲ, ମହୁରୀ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଜଳାଶୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ପରେ ପାଣି ଆଣିବାର ଉତ୍ସବ ।

ପାଣିଦିଆ. ଲୁହାଯନ୍ତ୍ରକୁ ଟାଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇ, ପାଣିରେ ପକାଇବା ଭଳି କମାରର କାମ ।

ପାଣିପଟା. ଚାଳଘରର ଶେଷରେ ରୁଅ ମୁଣ୍ଡରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଠେକ ପଟା ।

ପାଣିପାଟିଆ. କାଠରୁଅ, କାଠବତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚାଳଘର । ଧୂଳିଆଘର ।

ପାଣିପିଢ଼ା. କୁଣିଆ ଆସିଲେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧୋଇବା ପାଇଁ ପାଣି ଓ ବସିବା ନିମିତ୍ତ ଦିଆଯାଉଥିବା ପିଢ଼ା ।

ପାଣିବତା. ଚାଳଘରେ ଓଳିପାଣି ପଡ଼ି ପିଣ୍ଡାର ଦାଢ଼ ଛିଡ଼ି ନଯିବା ପାଇଁ ଚାଳକୁ ଅଳ୍ପ ବଢ଼ାଇ, ରୁଅ ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବତା ।

ପାଣିଭାଙ୍ଗିବା. ୧. ଜର ବା ପେଟ ଟଣାରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ ରୋଗୀର ପେଟ ଉପରେ ବଡ଼କଂସାରେ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ରଖି, ଛୋଟଗିନା ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଉଠାଇ ପୁଣି କଂସାରେ ଓଜାଡ଼ିବା ।

୨. ବଟା ଯାଇଥିବା ଭାଙ୍ଗକୁ ପାଣି ମିଶାଇ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ଅଜାଡ଼ିବା ।

ପାଣିମରାର. ଡଙ୍ଗା, ଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତିରୁ ପାଣି ନିଷ୍କାସନ କରିବା ।

ପାଣିମହଲ. ମୃତ୍ୟୁ ଅଶୌଚରେ ଛୁଆଁ ହୋଇଥିବା, ଧୋବାଘରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଥିବା ପାଲଟା ଲୁଗା । ଶବଦାହ, ଦଶତୁଠରୁ ଫେରି ଏଇ ପାଲଟା ଲୁଗା ପକାଯାଏ ।

ପାଣିମିଲା. ଶୁଦ୍ଧଘରେ, ମଲାଲୋକର ବନ୍ଧୁମାନେ ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଠାଉଥିବା ବେଭାର ଲୁଗା ।

ପାଣିଲାଗି. ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରି ଶିବଲିଙ୍ଗ ଉପରେ ଚନ୍ଦନ କର୍ପୂରମିଶା ସୁବାସିତ ଜଳ ଢାଳିବା ।

ପାଣିଶାଳ. ୧. ପାଣି ଛତର, ପଥିକ ମାନଙ୍କ ପିଇବା ନିମିତ୍ତ ଜଳ ।

୨. ତେଣ୍ଡା ବା ସେଣାରେ ପାଣି ବୋହିବା ସମୟରେ ଜଳ ଚଳାଚଳ ନିମିତ୍ତ ଖାଲୁଆ ଜାଗା ।

ପାଣିସାରିବା. ମଳତ୍ୟାଗ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୌଚ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ପାଣ୍ଡି. କୁମ୍ଭାରୁଣୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଟି ଆଣୁଥିବା କଞ୍ଚା କଣ୍ଟା ଓ ଝାଟି ଗୋଛା ।

ପାଣ୍ଡେଇ. ଜୋତା, ଚପଲ ।

ପାତ. ୧. ମୁସଲମାନ ରମଣୀମାନେ ମଝିକାନରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ପତ୍ର ଭଳି ସୁନା ଓ ରୁପାର ଅଳଂକାର ।

୨. ବେତ ବା ବତାର ପାତିଆ ।

ପାତଲି. ଛୋଟ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

ପାତଲୀ. ପଥରକୁ ମାଠ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ନିହଣ ।

ପାତି. ଟୋକେଇ, ପାଚିଆ ଇତ୍ୟାଦି ବୁଣିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ବା ବେତର ପାତିଆ ।

୨. ନଡ଼ିଆ ତେଲ ମାରିବା ନିମିତ୍ତ ନଡ଼ିଆକୁ ସରୁ ସରୁ ଖଣ୍ଡରେ ପରିଣତ କରିବା ।

୩. ପାତି ମାଙ୍କଡ଼

ପାତିଆ. ୧. ପତଳା, ସରୁଆ ।

୨. ବତା ବା ବେତର ପାତ ।

ପାତ୍ର. ୧. ବର, କନ୍ୟା ।

୨. ବସ୍ତୁର ଆଧାର ।

୩. ସାମନ୍ତ ବା ରାଜାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ ।

ପାତ୍ରାନୀ. ବିଞ୍ଝାଲ୍ ଜମିଦାର ଜମିଦାରି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦିନ, ବିବାହ କରୁଥିବା ନାରୀ ।

ପାତ୍ରି. ତମ୍ବା ତିଆରି ନୌକା ଭଳି ପାତ୍ର, ଏଗୁଡ଼ିକ ତର୍ପଣରେ ଏବଂ ହୋମରେ ଘିଅ ଢାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଜଳ, କୁଶ, ଚନ୍ଦନ, ଖସା, ତୁଳସୀ ଓ ଗୁଆ ଥୋଇ ଏହାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ସଂକଳ୍ପ କରାଯାଏ ।

ପାଦୁକ. ୧. କଠଉ, ଖଡ଼ମ । ଏହା କାଠ ତିଆରି । ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋବଲଗା କାଠଖିଲ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳି ସନ୍ଧିରେ ଚାପି ଧରି ମଡ଼ାଇବା ଲୋକ ଚାଲେ ।

୨. ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ପାଦଧୁଆ ଅଥବା ଗାଧୁଆ ପାଣି । ଏଥିରେ କ୍ଷୀର, କର୍ପୂର, ହଳଦୀ, ଚନ୍ଦନାଦି ସହିତ ଛଡ଼ା ବେଲପତ୍ର, ତୁଳସୀ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶିଥାଏ ।

ପାନ୍. ୧. ପାନ ।

୨. ସୁନା ଅଳଂକାର ଝାଳିବା ପାଇଁ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ମିଶା ଖାଦ ।

ପାନସି. ଜଳ ବିହାର ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟଡଙ୍ଗା, ସରୁଡଙ୍ଗା, କାଠୁଆ ।

ପାନ. ୧. ଶାଣ କରିବା, ପଜାଇବା ।

୨. ଏକଥର ପାଇଁ ଔଷଧ ସେବନର

ଅନୁପାତ ।

୩. ପାନ ଲଟାର ପତ୍ର, ଏହା ସମୋଷ୍ଣ ଜଳବାୟୁରେ ବଢ଼େ, ଏଥିପାଇଁ ବରଜ ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥାଏ । ଏଇ ପତ୍ରରେ ଚୂନ, ଖଇର, ଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡି ଓ ମସଲା ଦେଇ ଖିଲ କରି ଖିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ଖିଲିପାନ କୁହାଯାଏ ।

୪. ତାସ ଖେଳରେ ଥିବା କଳା ଓ ନାଲି ରଙ୍ଗ ତାସ ଯଥା କଳାପାନ, ନାଲିପାନ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପାନକଣ୍ଟା. ନାରୀର ବେଣୀକୁ ସରା ଭଳି ସଜାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଟୋପର ଲଗା କଣ୍ଟା, ଏହା ରୁପା ଓ ଲୁହାରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ପାନକୁଟା. ଦାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଥିବା ଲୋକେ, ପାନ ନଳରେ ଖିଲିପାନକୁ ପୂରାଇ କୁଟନ୍ତି । ପାନ ନଳରେ ହେଉଥିବା ଲୁହା ବା ପିତଳର ପାନକୁଟା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ଲାଗିଥିବା ବେଣ୍ଟ ଧରି ପାନ କୁଟାଯାଏ । ବଢ଼େଇର ନିହଣ ଭଳି ପାନ କୁଟିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ।

ପାନଟେକା. ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ହେଉଥିବା ନିର୍ବନ୍ଧ । ଏଥିରେ କନ୍ୟାପିତା ଓ ବରପିତା ଦିହିଁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପରସ୍ପରର ପୁତ୍ରକନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ଦେବା ପାଇଁ ପାଣି ଟେକି କରୁଥିବା ସଂକଳ୍ପ ।

ପାନପତୁରୀ. ନାରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାନପତ୍ର ଆକାରର ଅଳଂକାର ।

ପାନବଟା. ଖିଲିପାନ ବା ଭଙ୍ଗାପାନ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ରୁପା ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁରେ ତିଆରି ଗୋଲାକାର ବା ଚତୁଷ୍କୋଣାକାର ଡିବା ।

ପାନବଟୁଆ. ପାନମୁଣା । ଯେଉଁଥିରେ ଗୋଟାପାନ, ଚୂନ, ଖଇର, ଗୁଣ୍ଡି, ମସଲା ଇତ୍ୟାଦି ପାନଭଂଗା ସରଞ୍ଜାମ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ଏହା ସୁଦୃଶ୍ୟ କପଡ଼ାରେ ତିଆରି, ଏହାର ମୁହଁଟି ସରୁ ଓ ପେଟଟି ମୋଟା । ମୁହଁ ପାଖରେ ସରୁ ସୂତା ଲାଗିଥାଏ । ଏହାକୁ ଟାଣିଦେଲେ ବଟୁଆର ମୁହଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।

ପାନବରଜ. ପାନ ଚାଷ ନିମିତ୍ତ ସ୍ଥାନ । ଏହା ଉଚ୍ଚ ଓ ଢିପ ଜାଗାରେ ହୁଏ । ବାଉଁଶ ବତା ଓ ଇଙ୍କଡ଼ ତାଟି କରାଯାଇ ଏହା ଚାରିପଟେ ଦିଆଯାଏ, ଉପରେ ନଡ଼ିଆପତ୍ରର ଛାମୁଡ଼ିଆ ଥାଏ । ପାନ ଚାଷ ପାଇଁ ଛାଇ ଜାଗା ଆବଶ୍ୟକ ପଡୁଥିବାରୁ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥାଏ ।

ପାନଭାଙ୍ଗିବା. ପାନ ପତ୍ରରେ ଚୂନ ବୋଳି ଏଥିରେ ଭଙ୍ଗାଗୁଆ, ମସଲା, ଖଇର, ଗୁଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ପାନଖିଲ ମୋଡ଼ିବା ।

ପାନରା. ପାନବେପାରୀ, ପାନ ବରଜିଆ ।

ପାନିଆ. ୧. କେଶ ପ୍ରସାଧନୀ ସରଞ୍ଜାମ ।

୨. ଲୁଗାବୁଣାରେ ସୂତାକୁ ଟାଣି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ଦାନ୍ତୀ ଥିବା ତନ୍ତର ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

୩. ପତଳା କାଠ ବା ପତଳା ବତା ଫାଳରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଖାନ୍ଦିଥିବା ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇବା ନିମିତ୍ତ ଆଧାର ବିଶେଷ ।

ପାରକ. ମନ୍ଦିର ସେବକ, ଯେ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଦ କବାଟର ଜଉମୁଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପରେ କବାଟ ଖୋଲାଯାନ୍ତି ।

ପାରଣା. ବ୍ରତ ବା ଉପବାସରେ ପ୍ରଥମ ଭୋଜନ, ଏଇ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅତିଥି, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଆଗେ ଭୋଜନ

ଦିଆଯାଏ ।

ପାରଣ/ପାରୁଣ. ୧. ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଖାଇବା ପତ୍ର ପାଖରେ, ଅନ୍ୟ ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବଢ଼ା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ପତ୍ର ।

୨. ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପନି ପରିବା ଇତ୍ୟାଦି ସଞ୍ଜା ।

୩. ଦିଅଁ ମନ୍ଦିରରେ ଲାଗି ହୋଇଥିବା ପ୍ରସାଦକୁ ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ନିଆଯିବା ।

ପାରାଞ୍ଜି. ଉଚ୍ଚକୋଠା ତିଆରି ବେଳେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୂଲିଆମାନେ ଚଢ଼ି କାମ କରିବା ନିମିତ୍ତ ତିଆରି କରାଯାଇଥିବା ଭାରା, ଭାଡ଼ି ବା ମଞ୍ଚା ।

ପାରାୟଣ. ପୁରାଣ ପାଠ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା, ବ୍ରତ ଶେଷ ପରେ ପ୍ରସାଦ ସେବନ । ଭାଗବତ, ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତି ପୁରାଣକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଶେଷ କରିବା ପରେ ପ୍ରସାଦ ସେବନ ।

ପାରଜା. ଗାଇବା ସମୟରେ ଗୀତର ଅର୍ଥ ଓ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ନର୍ତ୍ତକର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ।

ପାରିଆ. ୧. ମୋଟା ସୂତାରେ ତିଆରି ମଠା ।

୨. ନାଆଚାଳିଆ ଚାଳଘରର ଲମ୍ବ ବାଗରେ ଥିବା ଖୁଣ୍ଟି ।

ପାରିଣି. ଡଙ୍ଗାର କନ୍ଦି ବା କୋଠରି ଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ବିଛା ଯାଇଥିବା ତଳେଇ ।

ପାରିଣିବତା. ଚାଳ ଘରର ରୁଅ, ଶଗଡ଼ର ଫଳି ଉପରେ ଥିବା ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନରେ ଏବଂ ଡଙ୍ଗାର ତଳ ଭାଗରେ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ବତା ।

ପାରିତଣ୍ଡ. ନଦୀ ଘାଟରେ ପାରିହେବାକୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଟଙ୍କା, ଘାଟୁଆଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିବା ଟିକସ ।

ପାରୁ. ରସ ଚିପୁଡ଼ା ହେବା ପରେ ବେଲ, ଆମ୍ବ, ତିନ୍ତୁଳି ଆଦିର ତନ୍ତୁଭରା ସିଠା ।

ପାର୍ବଣ. ୧. ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ।

୨. ଦଶହରା ସମୟରେ ଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପୂଜା ।

ପାର୍ଶ୍ୱପରିବର୍ତ୍ତନଏକାଦଶୀ. ଭାଦ୍ରବମାସର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ଶୟନ ଏକାଦଶୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ । ଏଇଦିନ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପୀଠରେ ପାର୍ଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପାଳ. ୧. ପିକଦାନୀ, ଏଥିରେ ପାନଛେପ ପକାଯାଏ ।

୨. ଶୃଙ୍ଖଳା ଘାସକୁଟା ।

ପାଲ. ୧. ଅଖା ତିଆରି ମୋଟା ପରଦା ବା ଛୋଟ ତମ୍ବୁ ।

୨. ଡଙ୍ଗାକୁ ପବନରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଡଙ୍ଗାଖୁଣ୍ଟରେ ଟଙ୍ଗା ହେବା ମୋଟା ପରଦା ।

୩. କଉ, ମାଗୁର, ଚିତଳ ପ୍ରଭୃତି ମାଛମାନଙ୍କର ବସା ।

ପାଳଗଦା. ୧. କୁଟାଗଦା, ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ିବା ପରେ ଏଇଂ କୁଟାଗଦା କରାଯାଏ ।

୨. ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଭାଡ଼ି କରି ଏହା ଉପରେ କୁଟା ଲଦାଯାଏ । ଏହା ଭିତରେ ଧାନ ଭରି ଦିଆଯାଏ ଓ ଏହା ଉପରେ ମଧ କୁଟା ଗଦା କରାଯାଏ । ବଳକା ଧାନ ସଂରକ୍ଷଣର ଏହା ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ପାଳଙ୍ଗ. ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ, ଏହାର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଚଉଡ଼ା । ପାଳଙ୍ଗ, ଖଟାପାଳଙ୍ଗ ଓ ପାଳଙ୍ଗ ଭେଦରେ ଦୁଇ

ପ୍ରକାରର । ଖଟାପାଳଙ୍ଗର ଫଳକୁ ରାଇ କରି ଖିଆଯାଏ ଓ ପାଳଙ୍ଗ ପତ୍ରକୁ ଶାଗ ଆକାରରେ ଖିଆଯାଏ ।

ପାଳଦଉଡ଼ା. ପାଳକୁଟାରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ି । ଓଳିଆ ବାନ୍ଧିବାରେ ଏହା ବିଶେଷ ସହାୟକ । ମଡ଼ାକୁ କୋକେଇରେ ନେବାବେଳେ କୋକେଇ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ପାଳବିଣ୍ଡା. ପାଳଚୁଣ୍ଡା । କୁଟାର ବିଣ୍ଡା । ପାଣି ଗଳୁଥିବା ସ୍ଥାନ, ଛିଡ଼ା ବସ୍ତାର ଛିନ୍ନ ଅଂଶରେ ପାଳଚୁଣ୍ଡା ବା ବିଣ୍ଡା ଦେଇ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ ।

ପାଳଭୂତ. ଫସଲକୁ ପଶୁ, ପକ୍ଷୀଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ, କ୍ଷେତରେ ବିରାଟ ମାନବାକୃତି ପାଳ ତିଆରି ମୂର୍ତ୍ତି, ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ମାଟିହାଣ୍ଡିରେ ଚୂନ ଦେଇ ଆଖି, ପାଟି ଚିହ୍ନ କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ଦେଖି ପଶୁପକ୍ଷୀ ଭୟ କରନ୍ତି ।

ପାଲା. ଚଉଦଅକ୍ଷରୀ ପଞ୍ଚାଳିଛାନ୍ଦରେ ରଚିତ ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ବନ୍ଦନା ମୂଳକ ଗୀତିକା । ବଙ୍ଗଳାର କବି କର୍ଣ୍ଣ ରଚିତ ପାଲା ଅନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଆରେ ପାଲା ପ୍ରଚଳନ । ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଦେବତା ସତ୍ୟପୀର । ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନଙ୍କ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ସଂପ୍ରୀତିର ଏହା ଏକ ବିଶେଷ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଚାରିପଟେ କାଣ୍ଡ ଦେଇ ଖଟୁଲିରେ ଆସ୍ଥାନ କରାଯାଏ । ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ନୂଆ କପଡ଼ାରେ ପାଞ୍ଚଟି ଗୋଟାପାନ ଉପରେ ପାଞ୍ଚଟି ଲେଖାଏଁ ଗୋଟାଗୁଆ ଓ ପାଚିଲା କଦଳୀ ରଖି ମୁକାମ କରାଯାଏ । ଗଣେଶ, ନାରାୟଣ, ରୁଦ୍ର, ଅମ୍ବିକା ଓ ଭାସ୍କର -ଏହି ପଞ୍ଚଦେବଙ୍କୁ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ କବିକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରଚିତ ୧୬ ପାଲା ଲୋକପ୍ରିୟ । ଠିଆପାଲା ଓ ବୈଠକୀପାଲା ଭେଦରେ ପାଲା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ଆସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ପଞ୍ଚ ଦେବଙ୍କୁ ଗହମ ବା ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡରେ ଘିଅ, ନଡ଼ିଆ, କଦଳୀ, ଗୁଡ଼ମିଶା ଶିରିଣୀ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ପାକା ଓ କାଞ୍ଚା ଶିରିଣୀ ଭେଦରେ ଶିରିଣୀ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଲା ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଛଅଜଣ କଳାକାର ମିଶି ବସିକରି ପାଲା ଗାଇଲେ ବୈଠକୀ ଓ ଠିଆ ହୋଇ ପାଲା ଗାଇଲେ ଠିଆ ପାଲା ହୁଏ । ଏଇ ଛଅଜଣ ହେଲେ ଗାୟକ ଜଣେ, ବାୟକ ଜଣେ ଏବଂ ପାଳିଆ ଚାରିଜଣ । ପ୍ରଧାନ ପାଳିଆ ଶ୍ରୀପାଳିଆ ରୂପେ ବିବେଚିତ । ଠିଆ ପାଲାରେ ଗାୟକ ଚାମର ଧାରଣ କରନ୍ତି । ବାୟକ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାନ୍ତି, ପାଳିଆମାନେ ପାଳି ଧରି ସଂଗୀତ ଗାୟନ କରନ୍ତି । ପୁରାଣର ଆକର୍ଷଣୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ପାଲାରେ ପରିବେଷଣ କରାଯାଏ । ଏଥିରେ ଗାୟକ ପ୍ରାଚୀନ ରଚନାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଛାନ୍ଦ, ଚଉପଦୀ, ଦୁହା, ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଲୋକାଦି ପଢ଼ନ୍ତି ଓ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଏହାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି । ମଧ୍ୟକାଳୀନ ସାହିତ୍ୟର ସଂବାହନ ନିମିତ୍ତ ପାଲା ମୁଖ୍ୟ ବାହକ । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ବିବିଧ ଉତ୍ସବରେ ପାଲା କରାଯାଏ । ସନ୍ତାନର ୧୬ବର୍ଷ ପୂରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଏକୋଇଶା ଏବଂ ବର୍ଷକିଆ ଦିନ ଜନ୍ମ ପାଲାମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଦୁଇ ଦଳ ପାଲାକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାଦୀପାଲା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ସଂଗୀତ, ଛାନ୍ଦ ଏବଂ

ରସାବବୋଧ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ପାଲାମନାସ. କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା କରାଇବା ଓ ପାଲା ପରିବେଷଣ କରାଇବା ନିମିତ୍ତ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସଂକଳ୍ପ । ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ପିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇ ୧୬ ବର୍ଷ ବୟସ ପୂରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଲା ମନାସ କରାଯାଇଥାଏ । ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଦିନ ପାଲା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ଓ ଶିରିଣୀ ଭୋଗ କରାଯାଏ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବିବାହ ବ୍ରତଘର ଇତ୍ୟାଦିରେ ମଧ୍ୟ ପାଲା ପରିବେଷଣ କରାଯାଏ ।

ପାଳି. ୧. ଗୋରୁଙ୍କ ଅଟେଇ, ଖୁଆଡ଼ ।

୨. ଗାୟକ ଗୀତ ଗାଇବା ପରେ ଗୀତର ଘୋଷାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ବୋଲିବା ।

୩. ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଦେବ ଦେବୀପୀଠ ଗୁଡ଼ିକରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧରଣର ପୂଜା, ଭୋଗ ଲାଗି ହେବା ବିଧି ।

ପାଳିଆ. ୧. ଅନୁଗାୟକ । ଗାୟକ ଗୀତ ଗାଇବା ପରେ ପରେ ଗାୟକର ଘୋଷାଗୀତକୁ ଗାନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ମୁଖ୍ୟତଃ ପାଲା, କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ଯାତ୍ରାରେ ପାଳିଆମାନେ ପାଳି ଧରନ୍ତି । ପାଲାରେ ବିଶେଷ କରି ଚାରିଜଣ ପାଳିଆ ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୋଡ଼ରେ ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧନ୍ତି, ଝାଂଜ ବଜାଇ ତାଳ ରକ୍ଷା କରିବା ସହିତ ପାଳି ଧରନ୍ତି । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଲଘୁକଥା ଓ ଗୀତମାନ ଗାଇ ମନୋରଂଜନ କରନ୍ତି । ଗୀତିନାଟ୍ୟ ଓ ଗୀତାଭିନୟରେ ପାଳିଆମାନେ ପାଳି ଧରନ୍ତି । ସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ଝାଂଜ, କୁବୁଜି, ଗିନି, କଂସାଳ ଇତ୍ୟାଦି ବଜାଇ ପାଳି ଧରନ୍ତି । ପାଲାର ମୁଖ୍ୟ ପାଳିଆ ଶ୍ରୀପାଳିଆ ରୂପେ ବିବେଚିତ ।

୨. ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କୋଠଭୋଜିର ଜଣେ ଜଣେ ଅଂଶୀଦାର । ଏମାନଙ୍କ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ପାଳି ପଡ଼େ ଓ ଏହାର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏମାନେ ବହନ କରନ୍ତି ।

ପାଳିକା. ଶସ୍ତ୍ରର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର ।

ପାଲିଙ୍କି. ପ୍ରାଚୀନ ଯାନ ବିଶେଷ । ଏହାର ଲମ୍ବା ପ୍ରାୟ ଚାରିହାତ, ଚଉଡ଼ା ଦୁଇ ହାତ । ଏହା କାଠରେ ତିଆରି ବାକ୍ସ ଆକାରର, ତଳେ ଏହାର ବେତ ବୁଣା ଯାଇଥାଏ । ଏହା ଉପରେ ଧନୁ ଆକାରର ମଜଭୁତ କାଠ ଖଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥାଏ, ଯାହାର ଦୁଇପାଖ ଆଗ ଓ ପଛକୁ ବାହାରିଥାଏ । ଆଗ ଓ ପଛରେ କାନ୍ଧିଆମାନେ ଏହାକୁ କାନ୍ଧାଇ ନିଅନ୍ତି । ଆଗରୁ ବାହାଘର ସମୟରେ ବର ଏଥିରେ ବସି କନ୍ୟା ଘରକୁ ବିବାହ ନିମିତ୍ତ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲା । କାନ୍ଧିଆ ବେହେରାମାନେ ଏହାକୁ କାନ୍ଧରେ ବହନ କରି ନେଲାବେଳେ ବିବିଧ ସ୍ୱରରେ ଗୀତ ଗାନ କରନ୍ତି ।

ପାଲିଙ୍କିଚଢ଼ା. ପାରମ୍ପରିକ ବିବାହ ପ୍ରଥାର ଅନ୍ୟତମ ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ବିବାହ ରୀତି । ଏଇ ବିବାହରେ ବର ପାଲିଙ୍କି ଆରୋହଣ କରି କନ୍ୟା ଘରକୁ ବିବାହ ନିମିତ୍ତ ଯାଇଥାଏ । ବିବାହ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପାଲିଙ୍କି ଆରୋହଣ କରି ସ୍ୱଗୃହକୁ ଫେରି ଆସେ ।

ପାଶୀ. ଏକ ପ୍ରକାରର ରୁପା କଡ଼ି ଯାହା ଅଳଂକାର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

ପାଷକ. ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ରୁପା

ବା ପିତଳର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ପାସଙ୍ଗ. ୧. ତୁଳାଦଣ୍ଡର ଦୁଇ ପଲାର ସମତା । ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ପାଖ କମ୍ ଥାଏ ସେଇ ପାଖକୁ ଅନ୍ୟ ପାଖ ସହିତ ସମାନ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସମ ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଡ଼ି, ଲୁହା ଇତ୍ୟାଦି ତୁଳା ଦଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।

ପାହାଡ଼ା. ୧. ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ବିଜେ ସମୟରେ ତଳେ ବିଛା ଯାଉଥିବା କପଡ଼ା ।

୨. ସୁନା, ରୁପା ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ବଣିଆକୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ବଟା ବା ଘାଟୀ ।

ପାହାଣ. ପିତଳ ଝଳେଇ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତମ୍ବା ଓ ଖପରମିଶା ଧାତୁ ।

ପାହାନ୍ତି ଖେଚଡ଼ି. କୁସ୍ତି କସରତ କରୁଥିବା ଯୁବକମାନେ ପାହାନ୍ତାରୁ ଉଠି କୁସ୍ତି କସରତ ପରେ ଖାଉଥିବା ଖେଚଡ଼ି ।

ପାହାର. ଧାନ କୁଟିବା ପାଇଁ ଢିଙ୍କି ଗଣ୍ଡିରେ ଅଗ ଭାଗରେ ଲାଗିଥିବା ମୂଷଳ । ଏହା ଅଗରେ ଲୁହାର ସମା ଲାଗିଥାଏ । ଏହା ଢିଙ୍କି ଗାତରେ ପଣା ଯାଇଥିବା ଧାନ କୁଟେ ।

ପାହାରୁଣୀ. ୧. ପଥର ଉପରେ ଧାନ କୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସମାଲଗା ମୂଷଳ ।

୨. ହେମାଦସ୍ତାରେ ଛେଚିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାମୂଷଳ ।

ପାହି. ୧. ପାହୁଲା, ପୁରୁଣା ପଇସାର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ।

୨. ପଇସା, ଅଣାକର ଏକ ଚଉଠାଂଶ ।

୩. ବିଲବଛା, ଧାନକଟା ବେଳେ ଶ୍ରମିକ ବା କୃଷକ ନିଜେ କାମ କରୁଥିବା ଲମ୍ବ ଭୂମିଖଣ୍ଡ । ଧାନ କାଟିବା ବେଳେ ନିଜ ହାତ ପାଆନ୍ତାରେ ଥିବା ଧାନକୁ ପାହି ଆକାରରେ କ୍ଷେତର ଶେଷମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଟାଯାଏ ଓ ଧାନଗଛକୁ ମଧ ତଳେ ସିଧା ଭାବରେ ଶୁଆଇ ଦିଆଯାଏ ।

୪. ନିଜ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ମୌଜାରେ ଭାଗଚାଷ କହୁଥିବା ଚାଷୀ ।

ପାହିଆ. ୧. ଖୁଣ୍ଟ, ଖମ୍ବ ।

୨. ଖଟ ଖୁରା, ଆଲମାରି ଚଉକି ଇତ୍ୟାଦିର ଗୋଡ଼ ।

୩. ସିଡ଼ିର ଫଳି ।

ପାହିପଣିକିଆ. ଚାହାଳିର ଗାଣିତିକ ହିସାବ ସୂଚକ ପଣିକିଆ । ଏଥିରୁ ପାହି, ଅଣା, ସୁଉକା, ଅଧୁଲି ଓ ଟଙ୍କାର ହିସାବ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ ।

ପାହିଲି. ଏକ ପାଆର ମାପପାତ୍ର, ଅଢ଼ା, ମାଣ ବିଶେଷ । ଏକ ଗୌଣିର ୧୨ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ପରିମାଣ ମାତ୍ର ।

ପାହିସ୍ଥିତିବାନ. ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ରହୁଥିବା ରଇତର ଅନ୍ୟ ଗାଁରେ ଥିବା ବାରବର୍ଷରୁ ଅଧିକକାଳ ଦଖଲି ସ୍ୱତ୍ୱ ।

ପାହୁଡ଼. ଗୋଡ଼ଖଡୁ ବା ଗୋଡ଼ବଳା, ନାରୀମାନେ ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ରୁପା ବା ପିତଳର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ପାହୁରାଣୀ. ଢିଙ୍କିର ସମାଲଗା ପାହାର, ପଥର, କାଠ ବା ଲୁହା ହେମାଦସ୍ତାର ପୁଆ ବା ମୂଷଳ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ଆଦିବାସୀ ଏଇ ପାହୁରାଣୀ ବ୍ୟବହାର କରି ଧାନ, ଚାଉଳ ବାହାର କରନ୍ତି ।

ପାହୁଲା. ପାହି ପଇସାର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

ପିଆକଉଡ଼ି. ବାଜାବାଲା, ଝାଡୁବାଲାଦିଙ୍କୁ ମଦ ପିଇବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଥିବା ପୁରସ୍କାର

ସ୍ୱରୂପ ପଇସା ।

ପିଆଦାମିଆଦି. ଜମିଦାରୀ ଅମଳରେ ଜମିଦାର ରଇତ, ଖାତକଙ୍କ ନିକଟକୁ ପାଉଣା ଆଦାୟ ନିମିତ୍ତ ପିଆଦା ପଠାଉଥିଲେ । ପିଆଦାର ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ରଇତ ବା ଖାତକଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିଲା, ତାହା ହେଉଛି ପିଆଦା କଉଡ଼ି ।

ପିଆପାଇଟି. ୧. ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ତତାଇ ଢାଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ।

୨. ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ ଫୁଟିଗଲେ ଏହାର ତଳେ ପଡୁଥିବା ତଳାକାମ ।

ପିକଦାନୀ. ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ପାନଖାଇ, ପାନଛେପ, ପାନଖଦଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ପକାଉଥିବା ଆଧାର । ଏଗୁଡ଼ିକ ଲୁହା, ପିତଳ, କାଠ ଅଥବା ମାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ପିଙ୍କା(କା). ଧୂଆଁପତ୍ରରେ ବଳା ହୋଇ ଟଣା ଯାଉଥିବା ଧୂଆଁ କାହାଳୀ, ବିଡ଼ି ।

ପିଙ୍ଗ୍‌ନଳି. ସରୁ ବାଉଁଶନଳି, ଯାହା ଭିତରେ ପିଙ୍ଗୁ ବା ଚାଉଳଧୁଆ ଫଳ ଭର୍ତ୍ତି କରି, ଅନ୍ୟ ଏକ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଠେଲି ଦେଲେ ଠୋ କରି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଓ ମଞ୍ଜିଟି ଦୂରକୁ ଛିଡ଼ିକି ପଡ଼େ ।

ପିଙ୍ଗ. ପାଲିଙ୍କି ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ବକ୍ରାକାର କାଠର ପଛ ପାଖକୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଠ, ଯାହାକୁ କାନ୍ଧିଆ ବେହେରାମାନେ କାନ୍ଧେଇ ପାଲିଙ୍କି ବହନ କରନ୍ତି ।

ପିଚାପାଡ଼. ନାରୀମାନଙ୍କ ପରିଧେୟ ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ପଟା ପଟା ଧଡ଼ି ଥିବା ଶାଢ଼ି ।

ପିଚାଶୁଣୀ/ପିଶାଚୁଣୀ. ଅନ୍ତୁଡ଼ି ଉଠିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସୂତି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲେ ସେ ପିଶାଚୁଣୀ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ।

ପିଚିକାରୀ. ଏକ ପାଖରେ ଗଣ୍ଠି ଥିବା ବାଉଁଶ ନଳର ଗଣ୍ଠି ପଟେ ସରୁ ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ କାଠିରେ କନା ଗୁଡ଼ାଇ ନଳାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ । ରଙ୍ଗ ପାଣିରେ ଗଣ୍ଠିପଟର କଣାକୁ ବୁଡ଼ାଇ କାଠିଟିକୁ ଉପରକୁ ଟାଣିଲେ, ନଳା ଭିତରକୁ ରଙ୍ଗ ପାଣି ପଶେ ଏବଂ କାଠିକୁ ଠେଲିଲେ, ଭିତରର ରଙ୍ଗପାଣି ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ପଦାକୁ ବାହାରେ । ହୋରି ଖେଳରେ ଏଇ ଜଳଯନ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଅତି ବ୍ୟାପକ ।

ପିଚିକିଲା. ଲଙ୍ଗଳର କଟି ଭାଗରେ ଥିବା କଣାରେ ପଶିଥିବା ଈଷକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ବା କାଠ ଛେଲର ଖିଲ ।

ପିଛ. ୧. ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ଖଜୁରି ପତ୍ରର ବନ୍ଧା ଗୋଛା ।

୨. ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପଲସ୍ତରା କରିବା ବେଳେ ପଲସ୍ତରା ସ୍ଥାନରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କୁଟାର ଗୋଛା ।

୩. ଛୋଟଚାମର ।

୪. ଭାତ ଗାଳିବା ବେଳେ ଭାତ ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ପୁଚ୍ଛାକାର ତାଳପତ୍ରର ମହୁଆବନ୍ଧା ଗୋଛା ।

ପିଛଣୀ. ଭୂତ, ପ୍ରେତ ବା କାଳିସୀ ଲାଗିଥିବା ନାରୀକୁ ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ଡାଆଣୀ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କଲାବେଳେ, ଗୁଣିଆ ଝାଡ଼ିବାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ମୟୂର ପୁଚ୍ଛର ଝାଡୁ ।

ପିଛାଡ଼ି. ୧. ଘୋଡ଼ାର ପଛଗୋଡ଼ ବନ୍ଧା ହେବା ଦଉଡ଼ା ।

୨. ଶଗଡ଼ ବଳଦଙ୍କ ପିଚା ଚକରେ ଘଷି ନ ହେବା ପାଇଁ ଶଗଡ଼ ଦେହରେ ଚକା ତଳକୁ ଆଡ଼ ବାଗରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ସରୁ ବାଉଁଶ ବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ପିଛୁଆ. ହାତର ଚୁଡ଼ି ପଛରେ, କହୁଣୀ ଆଡ଼କୁ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

ପିଞ୍ଚା. ପରଶୁଣି, ଛୋଟ କଂସା, ଯେଉଁଥିରେ ଭାତହାଣ୍ଡିରୁ ଭାତ ଆଣି ପରିବେଷଣ କରାଯାଏ ।

ପିଞ୍ଜଳ. ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମରେ ଏକାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି କୁଶ ।

ପିଟଣା. କୋବା, ଟେଳାମାଟି, ଖୁଣ୍ଟପୋତା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ମୂଷଳ । ଏଥିରେ ଟେଳାମାଟିକୁ ପିଟି ସମତୁଲ କରାଯାଏ ।

ପିଟୁଣି. ଓଳିଆ ବନ୍ଧା ହେବା ପରେ ଏହାକୁ ସମତୁଲ କରିବାକୁ ବାଡ଼େଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଟା ବା ପିଟଣା ।

ପିଠଉ. ବତୁରା ଚାଉଳ, ବିରି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବାଟି ପିଠା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଲେହ । ଚକୁଳି ପିଠା ପାଇଁ ବିରି ଓ ଚାଉଳ ପିଠଉ, ଚିତଉ ପିଠା ପାଇଁ କେବଳ ଚାଉଳ ପିଠଉ, ମଣ୍ଡା ପାଇଁ ଚାଉଳ ଖଳି ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

ପିଠା. ଚାଉଳ, ମାଣ୍ଡିଆ, ଗହମ, ବିରି, ମୁଗ ଇତ୍ୟାଦି ଚୂନା ବା ବଟା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟ । ବଟା ଚାଉଳ ପତଳା ହେଲେ ତାକୁ ପିଠଉ, କାଠୁଆ ହେଲେ ସୋଦୁଅ ଏବଂ ଗରମ ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲେ ତାକୁ ଖଳି କୁହାଯାଏ । ପୋଡ଼ିକରି, ଭାଜିକରି, ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛାଣି ଓ ପାଣିରେ ଛାଣି କରି ବିବିଧ ପିଠା ତିଆରି କରାଯାଏ । କାକରା, ନାନମାନ୍‌, ଆରିସା, ଚିଁତଉ, ଚକୁଳି, ସରୁଚକୁଳି, ବୁଢ଼ାଚକୁଳି, ଗଇଁଠା, ଏଣ୍ଡୁରି, ପୋଡ଼ପିଠା, ମଣ୍ଡା, ବିରିଲଡ୍ଡୁ, ମାଲପୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ପିଠା ଓଡ଼ିଶାରେ ଖିଆଯାଏ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ, ଖଜା, ଗଜା, ଖୁରୁମା, ମଗଜଲଡ୍ଡୁ, ଛେନାତାଡ଼ିଆ, ଛେନାମାଣ୍ଡୁଆ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ଓ ସତ୍ୟବାଦୀରେ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ, ସରପୁଳୀ, କାକରା, ଡାଲିମ୍ବ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କଠାରେ ବସନ୍ତ ଆରିସା, କାନ୍ତି ଓ ଡାଲିମ୍ବ ପ୍ରଭୃତି ପିଠା ଭୋଗ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ରଜରେ ପୋଡ଼ପିଠା, ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀରେ ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିବିଧ ଉତ୍ସବ ସହିତ ବିବିଧ ପିଠା କରାଯାଏ ।

ପିଠାଖଡ଼ିକା. ଲୁହା ଖଡ଼ିକା, ଚକୁଳି ପିଠାକୁ ପଲମରେ ଉଠାଇ ଓଲଟାଇବା ଓ ଚିତଉ ପିଠାକୁ ପଲମରୁ କାଢ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଖଡ଼ିକା ।

ପିଠାଯାତ୍ରା. ବଡ଼ ଓଷା, କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ବଡ଼ ଓଷାରେ ଧବଳେଶ୍ୱର ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ହେଉଥିବା ଗଜମଣ୍ଡା ଭୋଗ ଏବଂ ଏତତ୍ ଜନିତ ଉତ୍ସବ ପାଳନ ।

ପିଠୁଆର. ତରକାରିରେ ମିଶା ଯାଉଥିବା ବଟା ମସଲାର ପାଣି ।

ପିଠୋଳ. ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇ ପିଠା ଆକୃତିରେ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା କନ୍ଦ । ପ୍ରଥମେ ଚିନିକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ପାଗ କରାଯାଏ ଓ ପରେ ଏହାକୁ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ଶୀତଳ ହେବା ପରେ ପିଠୋଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଛାଞ୍ଚର ଆକାର ନେଇ ଏଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ହୋଇଥାଏ ।

ପିଡ଼ିଆ. ତୈଳବୀଜ ପେଡ଼ା ହେବା ବେଳେ ରହି ଯାଇଥିବା କଠିନ ଖଦଡ଼ା ଅଂଶ । ସୋରିଷରୁ ସୋରିଷ ପିଡ଼ିଆ, ନଡ଼ିଆରୁ ନଡ଼ିଆ ପିଡ଼ିଆ ବାହାରେ । ଗଛମୂଳେ ପିଡ଼ିଆ ଦେଲେ ଗଛ ଉର୍ବର ହୁଏ ।

ପିଢ଼. ୧. ଚଉତରା, ବେଦି ।

୨. ଘର ଚାଳର ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ।

୩. ଦେବଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିର ମୂଳ ଆସ୍ଥାନ ।

୪. ଜୁଆ ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ପଣ ।

୫. ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଜଙ୍ଗଲୀ ଛୋଟ ରାଜ୍ୟ ।

୬. ଏକ ପ୍ରକାରର ଦେଉଳ ନିର୍ମାଣ ଶୈଳୀ ।

ପିଢ଼ା. ୧. ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡର ସାମାନ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଓ ଉପର ସମତଳ ଥିବା କାଠ ଆସନ । ଆମ୍ବ, ପଣସ, ଶାଳ, ଗମ୍ଭାରି କାଠରେ ପିଢ଼ା ତିଆରି ହୁଏ । କୁଣିଆକୁ ପିଢ଼ା ଦିଆଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଢ଼ାରେ ବସି ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।

୨. ଘରଚାଳର ମଥାନ ଓ ଉପର ପାଖ ।

ପିଢ଼ାପାଣି. ୧. ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ବସିବାକୁ ପିଢ଼ା ଯୋଗାଣ, ପିଇବାକୁ ପାଣି ଯୋଗାଣ ।

୨. କୁଣିଆଁ ଘରକୁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ତାଙ୍କୁ ବସିବା ନିମିତ୍ତ ପିଢ଼ା ପ୍ରଦାନ ଓ ପିଇବା ନିମିତ୍ତ ପାଣି ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ବିଧି ।

ପିଣ୍ଡ. ୧. ମାତୃ ପିତୃ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରାଯାଉଥିବା ଅନ୍ନ ବ୍ୟଂଜନାଦିର ଗୋଲାକୃତି ଗୋଟାଳି । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପତ୍ରରେ କର୍ତ୍ତା ଅନ୍ନ, ବ୍ୟଂଜନାଦିକୁ ହାତରେ ବଳି ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଗୋଟାଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଏହାକୁ ପିତୃପୁରୁଷ କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରନ୍ତି ।

୨. କେତେକ ସ୍ଥଳେ ପତ୍ରରେ ଚାଉଳ, ପରିବା, ଡାଲି, ଘିଅ ଇତ୍ୟାଦି ଉତ୍ସର୍ଗୀକରଣ ।

୩. ଛତୁଆ, ଶର୍କରା, ପାଚିଲା କଦଳୀ ଚକଟି ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ପିଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତୁତି।

୪. ମାଟିଆଳୁ ପ୍ରଭୃତି ଉପର ଅଂଶ, ଏହାକୁ ବିହନ ରୂପେ ସଂରକ୍ଷଣ କରି, ଗଜା ବାହାରିଲେ ମାଟିରେ ପୋତି ପୁନର୍ବାର ଗଛ କରାଯାଏ ।

୫. ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ।

ପିଣ୍ଡଦାନ. ମାତା, ପିତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହେଉଥିବା ଭୋଜ୍ୟ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସ ଏବଂ ଏଥିରେ ପିତୃ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମର୍ପିତ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଂଜନାଦିର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଗୁଣ୍ଡା । ପୟାଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଏବଂ ଦୀପାବଳୀରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧାଦିରେ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ଭୋଜ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସମର୍ପଣ ।

ପିଣ୍ଡପତ୍ର. ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗି କଦଳୀପତ୍ର ଅଥବା ଶାଳଖଲି । ଏହା ଉପରେ ତିନୋଟି ପିଣ୍ଡ ବଢ଼ାଯାଏ, ଗୋଟାଗୁଆ, ବିଡ଼ିଆପାନ ରଖାଯାଏ, ସୂତା ଖଣ୍ଡେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଉପରେ ପକାଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣଘର ପିଣ୍ଡ ଦାନ ସମୟରେ ବୈଶ୍ୱଦେବଙ୍କୁ ସମର୍ପିତ ଭୋଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଗି ପତ୍ରରେ ବଢ଼ାଯାଏ । ଯାହାପାଇଁ ପିଣ୍ଡଦାନ କରାଯାଏ, ତା'ର ନାତି, ଭଣଜା ଇତ୍ୟାଦି ଏଇ ପିଣ୍ଡ ପତ୍ର ଭୋଜ୍ୟକୁ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।

ପିଣ୍ଡଭାଗୀ. ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧାଦିରେ ପିଣ୍ଡଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ପିଣ୍ଡଲେପ. ପିତୃ, ପିତାମହ, ପ୍ରପିତାମହଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମୁଖ୍ୟପିଣ୍ଡ ନିକଟରେ ସମର୍ପିତ କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତି ପିଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ଲେପଭାଗ କୁହାଯାଏ ।

ପିଣ୍ଡା. ଚାଳଘରର ବାହାରେ କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ଥିବା ଖୋଲା ମାଟିଚଉତରା, ଯାହା ଉପରେ ଚାଳ ଥାଏ । ଦାଣ୍ଡ, ଦୁଆର ଓ ବାଡ଼ିରେ ଥିବା ବସାଉଠା କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏଇ ଅଂଶକୁ ଦାଣ୍ଡପିଣ୍ଡା, ବାଡ଼ିପିଣ୍ଡା ଓ ଦୁଆରପିଣ୍ଡା କୁହାଯାଏ ।

ପିଣ୍ଡି. ୧. ବେଦି, ପୀଠ ।

୨. ଦେବଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଗୋଡ଼ ତଳେ ଥିବା ବଇଠି ।

୩. ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ମଳାଥିବା ତେଙ୍ଗେଡ଼ା, ମୁଚୁଳା ଇତ୍ୟାଦି ।

୪. ଗଛ ମୂଳରେ ବନ୍ଧାଯିବା ମାଟି ବେଦି ।

ପିଣ୍ଡିକା. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଦର୍ଶନକାଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଉପହାର ବା ଭେଟି ।

ପିତାପାଣି. ୧. ଆଷାଢ଼ ମାସ ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରଥମ ଅସରା ବର୍ଷା ।

୨. ମୃତାହ କର୍ମରେ ଶବ ସଂସ୍କାର କରି ଘରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପାନ କରାଯାଇଥିବା ନିମ୍ବପତ୍ରମିଶା ପାଣି ।

ପିତୁଳିଆ. ପିତା ଲାଗିବା ।

ପିତାମାରିବା. ନିମ୍ବପତ୍ରକୁ ଭାଜି ଭଜା ବା ତିଅଣରେ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବିଶେଷ ବ୍ୟଂଜନ, ଯାହା ପିତା ଲାଗେ ।

ପିତାଶୁଖୁଆ. ପିତକଢ଼ା ନ ଯାଇ କେରାଣ୍ଡି, ଚେଙ୍ଗ, ଶିଙ୍ଗି ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଟ ମାଛକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଶୁଖୁଆ ।

ପିତିନାଟ. ତନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଲଗାଯାଉଥିବା କଳି ଝଗଡ଼ା, ଯାହା ଦୁଇ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ ଓ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରିଥାଏ ।

ପିତୁଳା. ୧. ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି, କଣ୍ଢେଇ, ପୁତ୍ତଳିକା । ମାଟି, ଗୋବର, କାଠ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏସବୁ ତିଆରି କରାଯାଇ ଏଗୁଡ଼ିକରେ ରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଏ ।

୨. ଆଖିର ପୁଅ ।

୩. ଶ୍ମଶାନରେ ମୃତାହ କର୍ମ ବେଳେ ଗୋବର ତିଆରି ପିତୃମାତୃଙ୍କ ପରିକଳ୍ପିତ ମୂର୍ତ୍ତି ।

ପିତୁଳାକାନ୍ଦ. ମୃତ୍ୟୁର କିଛିକ୍ଷଣ ପୂର୍ବରୁ ମୁମୂର୍ଷୁ ଆଖିରୁ ଗଡୁଥିବା ଲୁହ, ଯାହା ଅଣାୟତ ଥାଏ ଓ କିଛି କ୍ଷଣପରେ ରୋଗୀ ମରେ ।

ପିତୁଳାଘର. ୧. ପିତୁଳା ରଖା ଯାଇଥିବା ଘର ।

୨. ମନ୍ଦିର ଚାରି ପାଖରେ ମନ୍ଦିର କାନ୍ଥରେ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ।

ପିତୃପକ୍ଷ. ୧. ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ, ଏଇ ପକ୍ଷରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତର୍ପଣ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ପ୍ରଦାନ । ଏଇ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାନ ପରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ତୃପ୍ତି ପାଇଁ ଜଳ ଓ ତିଳାଦି ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

୨. ନିଜ ବଂଶର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନାଦି ।

ପିତୃସମ୍ବତ୍ସର. ପିତା, ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରଠାରୁ ଏକବର୍ଷ କାଳ । ଏଇ ବର୍ଷରେ ପ୍ରତି ମାସରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିଆଯାଏ । କ୍ରିୟା କର୍ମ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଏକବର୍ଷ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କାହା ପାକରେ ଭୋଜନ କରେ ନାହିଁ । ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଘରେ କୌଣସି

ପୂଜା, ପାର୍ବଣ, ଉତ୍ସବାଦି କରା ନ ଯାଇ, ଅତି ନିରାଡମ୍ବର ଭାବରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ନାନା ରୋଗ, ଦୁଃଖରେ ପୀଡ଼ିତ ହେବା ମଧ୍ୟ ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସରେ ରହିଛି ।

ପିନା. କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଛୋଟ ଖିଲ, ଏହା କାଠର ଯୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ଭଅଁରରେ କଣା କରାଯାଇ ମରାଯାଏ ।

ପିପା. ମୃଦଙ୍ଗ ବା ଢୋଲ ଆକୃତିର ମାଟି ତିଆରି କୋତ, ଏହା ଭିତରେ ତେଲ ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଏ ।

ପିପେଇ ଅମାବାସ୍ୟା. ପୟା ଅମାବାସ୍ୟା, କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦୀପାବଳୀ । ଏଇଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ମହାଳୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ପୁପ ବା ପିଠା ଉପରେ ଦୀପ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । କାଉଁରିଆକାଠିରେ ନିଆଁ ଜଳାଯାଇ ବଡ଼ବଡୁଆ ଡକାଯାଏ ଓ ବାଣଫୁଟା ହୁଏ । ବଡ଼ ବଡୁଆ ଡକା ସମୟରେ କୁହାଯାଏ - 'ବଡ଼ବଡୁଆ ହୋ, ଅନ୍ଧାରରେ ଆସ, ଆଲୁଅରେ ଯାଅ, ବାଇଶି ପାହାଚରେ ଗଡ଼ ଗଡ଼ଉଥାଅ ।'

ପିରଡ଼ା. ପିଢ଼ା, ଚାଳ ଛପର ଘର ଚାଳର ଉପରିଭାଗ ।

ପିଲ. ୧. କଦଳୀଗଛ ମୂଳରୁ ବାହାରୁଥିବା ଛୋଟ ପୁଆ, ଏହାକୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ମାଟିରେ ପୋତିଲେ କଦଳୀ ଗଛ ହୁଏ ।

୨. ଧାନଗଛର ମୂଳପିଣ୍ଡରୁ ବାହାରୁଥିବା ଧାନଗଛ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଧାନ ଫଳେ ।

ପିଲବାଡ଼ି. ୧. ଛୋଟକିଳା ।

୨. ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ । ଏଇ ଖେଳ ଦୁଇଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ପିଲାକନ୍ୟା/କନିଆଁ. ଯେଉଁ ଝିଅ ରଜୋବତୀ ନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିଥାଏ ।

ପିଲାଖେଳ. ୧. ପିଲାଏ ଖେଳୁଥିବା ଖେଳ ।

୨. ଅତି ହାଲକା, ସାଧାରଣ ।

ପିଲାବସାଣି. କନ୍ୟା ପ୍ରଥମ କରି ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ, ସାତଦିନ ପାଇଁ ତାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପୃଥକ କରି ଘରେ ରଖାଯିବା ପ୍ରଥା ଓ ପରେ ପରେ ନାରୀମାନେ ତାକୁ ବନ୍ଦାପନା କରି ଯାଉ ଖାଇବା ବିଧାନ ।

ପିଲିସଜ. ୧. ପିତ୍ତଳର ଦୀପରୁଖା ।

୨. ଗଛଦୀପ, ଗୋଟିଏ ପିତ୍ତଳ ଦଣ୍ଡର ଚାରିପାଖରେ ଗୋଲ ଭାବରେ ସ୍ତର ସ୍ତର ହୋଇ ଖଞ୍ଜାଯାଇଥିବା ଦୀପ ଗୁଚ୍ଛ । ମୁଖ୍ୟତଃ ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିରର ସମ୍ମୁଖରେ ଏହା ରଖାଯାଇଥାଏ ଓ ଭକ୍ତମାନେ ଏଥିରେ ବତି ଜଳାନ୍ତି ।

ପିହାଣ. ୧. ମାଟି ପଲମ, ତେଲୁଣି, ହାଣ୍ଡି ଉପରର ଘୋଡ଼ଣି ।

୨. ଗାଇ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଇ ପହ୍ନାରେ ବାଛୁରିକୁ ଯୋଖି କ୍ଷୀରପାନ କରାଇବା ବିଧି ।

୩. ମାଆଠାରୁ କୋଳଛୁଆ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବା ବିଧି ।

ପିହାଣିଆ. ୧. ଉପରପଟ ଚକିର କେନ୍ଦ୍ର କଣାରେ ବସାଯାଇଥିବା ଗୋଲାକାର କାଠ ଚକତି । ଏହାକୁ ତଳପଟ ଚକିର ମାଣି ଖୁଣ୍ଟିରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ, ଉପର ଚକିକୁ ଘୂରାଯାଏ ।

୨. ଚଉରୀଭୁଣ୍ଡି ଅଳଂକାରରେ

ଲଗାଯିବା ସରା ଆକୃତିର ସୁନା ବା ରୁପା ଅଳଂକାର ।

୩. ନାରୀମାନଙ୍କ ବେଣୀର ଶେଷ ଅଂଶରେ ଝୁଲୁଥିବା ପତଳା ଚକତି ଆକାରର ଭୁଣ୍ଡି ।

ପୀଠ. ତୀର୍ଥ । ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନୁଯାୟୀ, କୁପିତ ମହାଦେବ ପତ୍ନୀ ସତୀଙ୍କର ଶରୀରକୁ ବିଷ୍ଣୁ ଚକ୍ରରେ ଛେଦିତ ଅଂଶର ଭାରତର ୫୧ଟି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏଇ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ପୀଠ ରୂପେ ଖ୍ୟାତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପୁରାଣରେ ୨୬ଟି ଉପପୀଠର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଛି । ମୁଖ୍ୟତଃ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥାନ ସ୍ଥଳ ପୁଣ୍ୟପୀଠ ରୂପେ ବିବେଚିତ ।

ପୀଠଗର୍ଭ. ଦେବ, ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଆସ୍ଥାନ ସୁନ୍ଦର ବଇଠିର୍ ତଳ ଭାଗରେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ।

ପୀଠନାୟିକା/ପୀଠନାଗରୀ. ଦୁର୍ଗା ପୂଜା ସମୟରେ ଦେବୀରୂପେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା ଚଉଦ ବର୍ଷୀୟା ବାଳିକା ।

ପୀଠିକା. ପୋଥିପୃଷ୍ଠାର ମୁଖବନ୍ଧ, କବି ଲିଖନକାରଙ୍କ ପରିଚୟାଦି ।

ପୀର. ହିନ୍ଦୁ ପୂଜିତ ସତ୍ୟପୀର । ମୁସଲମାନ ମହାପୁରୁଷ, ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ପୁଅ. ୧. ପଶା କାଠିରେ ଅଙ୍କିତ ଏକ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ।

୨. କଦଳୀଗଛର ମୂଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଛୋଟ କଦଳୀଗଛ ।

ପୁଅପିଢ଼ା. ପିଲାମାନଙ୍କ ଖେଳ ପାଇଁ ଛୋଟ ଆକୃତିର ପିଢ଼ା, ଯାହାକୁ ଛୋଟ ପିଲା ବୋଲି ଧାରଣା କରି ପିଲାଏ ଖେଳନ୍ତି ।

ପୁଅବାର. ପଶାଖେଳରେ ଦୁଇଟି ପଶାକାଠିରେ ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ଓ ଗୋଟିଏ ପଶାକାଠିରେ ଏକ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ, ଯାହା ପଡ଼ିଲେ ଖେଳର ଗୋଟି ଚାଳନା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ପୁଅବ୍ରାହ୍ମଣ. ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ, ରାଜପୁତ୍ର ଶିଶୁଥିଲେ, ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ମୃତ ରାଜାଙ୍କର ଶବ ସତ୍କାର, ଅଶୌଚ ପାଳନାଦି କର୍ମମାନ କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ । କାରଣ ଏତେବେଳେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ ଭଳି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ସଂପନ୍ନ ହୋଇ ନଥାଏ ।

ପୁଆ. ୧. କଦଳୀ ବା ବାଉଁଶ ଗଛର ମୂଳରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ନୂଆ ଛୋଟ ଗଛ ବା ଗଜା ଗଛ । ଏହାକୁ ମୂଳରୁ ତାଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ପୋତିଲେ ନୂଆ ଗଛ ହୁଏ ।

୨. କୁଆଁ ଗଛର ଡାଳରୁ ବାହାରୁଥିବା ନୂଆ କେନା ।

୩. ଘିଅ ଛଣା ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ।

୪. ଖଲ ବା ଶିଳରେ ମସଲା ବାଟିବାର ଗୋଲାକୃତି ଲମ୍ବଡ଼ା ଓ ଚିକ୍କଣ ପଥରଖଣ୍ଡ, ଯାହାକୁ ମସଲା ଉପରେ ରଖି ଘୋରାଯାଏ ।

୫. ଡାବର ପୁଆ ଖେଳର ଛୋଟ କାଠିଖଣ୍ଡ, ଯାହାକୁ ବଡ଼ ବାଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ ।

୬. ଆଖୁ ପେଡ଼ା ଖାଇରେ ଘୂରୁଥିବା ଦୁଇ ଶକ୍ତ କାଠ ବାଡ଼ି, ଯାହା ସନ୍ଧିରେ ଆଖୁଦଣ୍ଡ ଭର୍ତ୍ତି କଲେ ଏହାର ଚାପରେ ଆଖୁରୁ ଦୋରୁଅ ବାହାରେ ।

୭. ହେମାଦସ୍ତାର ପାହୁରାଣୀ ।

୮. ଢିଙ୍କିର ସମାଲଗା ପାହାର ।

୯. ପାଆକିଆ ପାଇଲି, ଯେଉଁଥିରେ ଏକ ସେରର ଚଉଠାଂଶ ମାପ କରାଯାଏ ।

ପୁଆଁଇବା. ଶୀତଦାଉରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମିତ୍ତ କଅଁଳ ଖରା, ଅଥବା ନିଆଁ ଧାସ ନିକଟରେ ଉଷୁମ ଟାଣିବା ।

ପୁଆଣୀ. ପ୍ରଥମ ଥର କନ୍ୟାଟି ବୋହୂ ରୂପରେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ।

ପୁଆଣୀଘର. ପିଲାକନିଆଁ ବାହା ହେବା ପରେ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଆସିବା ଓ ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ପ୍ରଥମ, ମିଳନ ରୂପକ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ବିବାହିତାର ଶାଶୁଘର ଆଗମନ ଓ ବନ୍ଦାପନା ଉତ୍ସବ ।

ପୁଆତୀ. ଆସନ୍ନ ପ୍ରସବା ଗର୍ଭବତୀନାରୀ ।

ପୁଆର. ବଣିଆ ଠସା ଉପରେ ସୁନା ରୁପାର ପାତକୁ କାଟିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଧାରୁଆ ଛୋଟ ଛେଣି ।

ପୁଆରି. ଧାରୁଆ ଛୋଟ ନିହଣ ବା ଟାଙ୍ଗୀ । ଏହା ମୂଳରେ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ବେଣ୍ଟ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ମାର୍ତ୍ତୁଲରେ ପିଟିଲେ କାଠ କଟାଯାଏ ଓ ଖୋଦେଇ ହୁଏ ।

ପୁଗୁଲି. ସ୍ତ୍ରୀ ନାମରେ ରଖାଯାଇଥିବା ସଂପତ୍ତି, ଏଥିରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଭାଇମାନେ କୌଣସି ବାଣ୍ଟ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପୁଙ୍ଗି. ସାପୁଆ କେଳା ବଜାଉଥିବା ଲାଉଖୋଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସରୁମୁହଁଥିବା ପେଟୁଆ ମହୁରୀ । ଏହାର ମୂଳକୁ କେଳା ପାଟିରେ ଦେଇ ଫୁଙ୍କ ଦିଏ ଓ ଆଗରେ ଥିବା ରନ୍ଧ୍ରରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଚାଳନା କରି ସ୍ୱର ସଂଯୋଜନା କରେ ।

ପୁଚୁରା. ୧. କାନ୍ଥ ଧଉଳାଇବା ପାଇଁ କନା ବା ଝୋଟରେ ତିଆରି ପୋଛ; ଏହାର ଅଗକୁ ଚୂନପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ, ମୂଳକୁ ଧରି କାନ୍ଥ ଧଉଳା ଯାଏ ।

୩. ଶଗଡ଼ ପହିଆ ଓ ଝାମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଫାଟ ସନ୍ଧିରେ ମରାଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖିଲ ।

ପୁଚିଖେଳ. ବାଳିକାମାନଙ୍କର ନାଚକୁଦର ଏକ ଖେଳ । ବସିକରି ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଚଳାଇଲେ ଏହା ପୁଚି, ଠିଆ ହୋଇ ପାଦ ପ୍ରସାରଣ ଓ ସଂକୋଚନ କରି ନର୍ତ୍ତନ କଲେ ଏହା ଠିଆପୁଚି । ପୁଚି ଖେଳରେ ବାଳିକାମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରିବା ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଗୀତ ମଧ୍ୟ ଗାଇଥାନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଏଇ ଖେଳରେ ଦୁଇଦଳ ବାଳିକାଙ୍କର ଲଢ଼େଇ ହୁଏ । ପୁଚିଗୀତରେ ବୋଲାଯାଏ -

ଠିଆ ପୁଚି ନାରଙ୍ଗ,
  ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟି ସାରଙ୍ଗ ।
ସାରଙ୍ଗ ବଣକୁ ଯାଇଥିଲି,
  ସାରଙ୍ଗ ଶୁଖୁଆ ଆଣିଥିଲି,
  ଅଧେ କଲି ଭଜା,
  ମୋ ଭାଇଟି ରଜା ।

ପୁଞ୍ଜାଏ. ଚାରିଟି କରି, ଚାରି ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର ।

ପୁଞ୍ଜିକିଆରି. ଅଧିକ ପାଣି ଥିବା ହେତୁ ଯେଉଁ ଧାନକ୍ଷେତରେ ପୁଞ୍ଜା ପୁଞ୍ଜା କରି ଧାନ ବିହନ ବୁଣାଯାଏ ।

ପୁଟ. ୧. ଲୁଗା ବା ପୋଷାକର ଭାଗ, ସ୍ତର ।

୨. ଘୋଡ଼ଣି, ଢାଙ୍କୁଣି ।

୩. ଗୋଲାକାର ଗଭୀର ପାତ୍ର ।

୪. ଖୋଳ ବା ଖୋପ ।

୫. ଥଳି, ମୁଣା ।

୬. ପତ୍ର ତିଆରି ଠୋଲା, ଚଉପଦୀ,

ଦନା ।

୭. ଗଣ୍ଠିଲି, ପୁଡ଼ା, ପୋଟଳା, ବୋକଚା ।

୮. କୋଇ ବା ଧାତୁ ଆଉଟିବା ଛୋଟ ମାଟିପାତ୍ର ।

୯. ଡବା ବା କାଠ ଫରୁଆ ।

୧୦. କୌପୀନ ।

୧୧. ପୋଡ଼ିବା ବା ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ନିଆଁ ବା ଖରା ତାପର ଗୋଟିଏ ଥର ପ୍ରୟୋଗ ।

୧୨. ଧାତୁ ଆଉଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ରାବକ ।

୧୩. ବର୍ଷକର ଚାଷ ପାଇଁ ଅନ୍ୟର ବଳଦକୁ ଭଡ଼ାରେ ଆଣିବା ରୀତି ।

୧୪. ଗାଈ, ମଇଁଷି, ବଳଦ, ପୋଢ଼ ପ୍ରଭୃତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେଦିନ ମାସ ବା ବର୍ଷ ପାଇଁ ବନ୍ଧକ ଦେଇ କରଜ ଆଣିବା ।

ପୁଟପାକ. ୧. ଦୁଇହାଣ୍ଡି ମୁହଁକୁ ଏକାଠି ମିଶାଇ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

୨. ମାଟି ବା ଗୋବର ପିଣ୍ଡୁଳା ଭିତରେ ଔଷଧୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପୂରାଇ, ଏହାକୁ ପୋଡ଼ିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ବିବିଧ ଔଷଧୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଧୋଇ, ଏହାକୁ ଜାମୁ, ଗମ୍ଭାରି ଓ ବରପତ୍ର ବେଢ଼ାଇ ଏଇ ପୁଡ଼ା ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ବା ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ମାଟି ଗୋବରର ଲେପ ଦିଆଯାଏ । ପରେ ପରେ ଏହାକୁ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ାଯାଏ । ନିଆଁରୁ ବାହାରିବା ପରେ ଏହାର ରସ ନିଗାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ ।

ପୁଟି. ୧. ଶଗଡ଼ ଚକର ପରିଧିରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧ ବୃତ୍ତାକାର କାଠଖଣ୍ଡ, ଶଗଡ଼ ଚକ ପରିଧି ତିଆରିରେ ଲାଗୁଥିବା ବଙ୍କାଳିଆ ଯୋଡ଼କାଠ ।

୨. କଟକୀ ୮ ସେରିଆ ନଉତିରେ ୫ ନଉତି ମାପର ପରିମାଣ ।

ପୁଟିଣ୍. ଚକ୍‌ଗୁଣ୍ଡ ଓ ଝୁଣା ମିଶା ଚୂନା ଯାହାକୁ ମହମ ଦେଇ ରାନ୍ଧିଲେ ଅଠାଳିଆ ପଦାର୍ଥ ବାହାରେ । କାଠର କଣା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହାକୁ ଦେଇ କଣା ବା ଫାଟ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ । ପୁଟିଣ୍ ସାଦାପୁଟୁଣି ଓ ରନ୍ଧାପୁଟୁଣି ଭାବରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । ସାଦା ପୁଟୁଣି କାଦୁଅ ମାତ୍ର ରନ୍ଧା ପୁଟୁଣିକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇ ଉଷୁମ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କାଠ ସନ୍ଧିରେ ଦେଲେ ସନ୍ଧି ମରିଯାଏ ।

ପୁଡ଼ା. ୧. ଛୋଟ ଶସ୍ୟଓଳିଆ ।

୨. ଜାଉଁଳି କବାଟର ଏକପଟ ଫାଳ ।

୩. ବିବିଧ ଜିନିଷ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପୁଟୁଳା ।

୪. ଦିଅଁଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସଞ୍ଜା ।

ପୁଡ଼ି/ପୁଡ଼ିଆ. ଔଷଧ ଥିବା ପୁଡ଼ା, ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ପୁଡ଼ା ।

ପୁଡୁକା. ଛତୁ, ଶାଗ, ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ତେଲ ମସଲା ଦେଇ ପତ୍ରରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ବ୍ୟଂଜନ ।

ପୁଡୁଗ. ବଡ଼ ବଡ଼ ଆକାରର ଧାନ ଓଳିଆ । ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ ।

ଏକଖଣ୍ଡି = ୨୦ମାଣ ।

ଏକପୁଡୁଗ = ୨୦ଖଣ୍ଡି ।

ପୁଡୁଗା. ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବାଇଗଣ ଆଦି ଫଳ ।

ପୁଡ଼୍କି. ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ କାହାଳୀ ପରି ମୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ପତ୍ରଠୋଲା ।

ପୁତି. ପଥର ବା କାଚର ଛୋଟମାଳି ।

ପୁତ୍ର/ପୁଅ. ମନୁ ସଂହିତା ଅନୁଯାୟୀ ୧୨ ପ୍ରକାରର ପୁଅ ଥାଆନ୍ତି ।

୧. ଔରସ - ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭ ସଂଭୂତ

୨. କ୍ଷେତ୍ରଜ - କ୍ଳୀବଓ ଅସମର୍ଥଙ୍କ ଅନୁମତିକ୍ରମେ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ସହ ଦେବରାଦିଙ୍କ ପୁଅ ।

୩. ଦତ୍ତକ - ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ।

୪. କୃତ୍ରିମପୁତ୍ର - ଜଣକର ଗୁଣବନ୍ତ ପୁତକୁ ଆଉ ଜଣେ ପାଳିବା ।

୫. ଗୂଢ଼ୋତ୍ପନ୍ନ - ସ୍ୱାମୀ ଘରେ ପରପୁରୁଷ ସହିତ ସଂପର୍କରୁ ଜନ୍ମ ।

୬. ଅପବିଦ୍ଧ - ଜନ୍ମକଲାବାଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ।

୭. କାନୀନ - ଅବିବାହିତ କନ୍ୟାର ପୁତ୍ର ।

୮. ସହୋଢ଼ - ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭବତୀ ଓ ବାହାଘର ପରେ ପ୍ରସବ ।

୯. କ୍ରୀତକ - ମାଆ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ କିଣାଯାଇ ପାଳିତ ।

୧୦. ପୌନର୍ଭବ - ସ୍ୱାମୀ ପରିତ୍ୟକ୍ତା, ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ପରପୁରୁଷର ସନ୍ତାନ ।

୧୧. ସ୍ୱୟଂ ଦତ୍ତ - ଯେ ବାପାମାଆଙ୍କ ଅଗୋଚରରେ ଅନ୍ୟର ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ହୁଏ ।

୧୨. ପାରଶବ - ଦାସୀପୁତ୍ର, ଦ୍ୱିଜାଦି ପିତା, ଶୂଦ୍ରମାତା ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର ।

ପୁତ୍ତଳିଦାହ. ଦୂରରେ ମରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଯାହାର ଶବ ମିଳେ ନାହିଁ, ସେଇ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଳାଶ ପତ୍ରରେ ତିଆରି ପୁତ୍ତଳିକୁ ଦାହ କରି ମୃତାହ କର୍ମ ସଂପାଦନ ।

ପୁନେଇଁଖିଆ. ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଡାକରାରେ ଜ୍ୱାଇଁ ଶଶୁର ଘରକୁ ଯାଇ ସମ୍ମାନର ସହିତ ଭୋଜନ ଗ୍ରହଣ । ଦୋଳପୁନିଅଁ; କୁମାର ପୁନିଅଁ, ଗହ୍ମାପୁନିଅଁ ଓ ଦେବସ୍ନାନ ପୁନିଅଁରେ ଜୋଇଁ ଡାକରା କରାଯାଏ ।

ପୁରଗା. କଞ୍ଚା ପତ୍ରରେ ରଖି ପୋଡ଼ାଯିବା ଶାଗ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟ ।

ପୁର. ମଣ୍ଡା. ଏଣ୍ଡୁରି ଇତ୍ୟାଦି ପିଠା ମଝିରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଛେନା, ନଡ଼ିଆ କୋରା ଓ ଗୁଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ଚକଟା ।

ପୁରରା. ମଇଁଷିର ଅଣ୍ଡିରା ଛୁଆ ।

ପୁରାଉଆଁସ. ସପ୍ତପୁରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ବା ଭାଦ୍ରବ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ପାଳିତ ଉତ୍ସବ ।

ପୁରାଣ. ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ରାଜା, ମୁନି, ଋଷି, ସମାଜ, ଧର୍ମ, ଦେବତା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ କ୍ରିୟା କଳାପ ଅବଲମ୍ବନରେ ରଚିତ ଆଖ୍ୟାନ । ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟିବିବରଣ, ରାଜବଂଶ ଓ ଋଷିବଂଶ ବିବରଣ ସ୍ଥାନ ପାଏ । ଲୋକ ସମାଜରେ ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ମାନ୍ୟତା ପାଏ । ତେଣୁ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଥିବା ଭାଗବତ-ଟୁଙ୍ଗିଗୁଡ଼ିକରେ ସଂଧ୍ୟା ସମୟରେ ପୁରାଣ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଏ । ବେଳେବେଳେ ପୁରାଣ ବଢ଼ା ହୁଏ ଓ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ସହିତ ଭୋଗରାଗ କରି ଲୋକେ ଧର୍ମାର୍ଜନର ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ମୁଦ୍ରଣଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବରୁ ପୋଥି ଆକାରରେ ଥିଲା ।

ପୁରାଣପଣ୍ଡା. ପୁରାଣ ପାଠକ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପୁରାଣ ଶୁଣାନ୍ତି ଓ ଏଥିପାଇଁ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଦକ୍ଷିଣା ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।

ପୁରୋହିତ. ପୁରୋଧା, ଯଜମାନଙ୍କ ଯଜ୍ଞକର୍ମ କରାଇବାକୁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ମୃତାହ ଓ ମାଙ୍ଗଳିକ କର୍ମରେ ଏମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ପୁଲକ. ୧. ହାତୀକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଉଥିବା କୁଟାରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଶସ୍ୟାଦିର ଗୋଲାକାର ପିଣ୍ଡୁଳା ।

୨. କବାଟର ପଟାରେ ମରାଯାଇଥିବା ଛତିବାଲା କଣ୍ଟା ।

ପୁଲାଙ୍ଗଗୁଡ଼ି. ଶୁଖିଲା ପୋଲାଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ବାଳକମାନେ ଖେଳୁଥିବା ଖେଳ । ତିନିଟି ପୁଲାଙ୍ଗ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପୁଲାଙ୍ଗ ରଖାଯାଏ । ଏଇପରି ଅନେକ ପୁଲାଙ୍ଗ ଖଞ୍ଜା ଗଦା ଚାରିପାଖରେ ଗାର ଦିଆଯାଏ । ଦୂରରୁ ପିଲାଏ ଏହା ଉପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପୁଲାଙ୍ଗ ଫିଙ୍ଗନ୍ତି ଓ ଯେଉଁ ଗଦାକୁ ଭାଙ୍ଗନ୍ତି ସେଇ ଗଦାର ପୁଲାଙ୍ଗ ଚାରିଟିକୁ ନିଅନ୍ତି ।

ପୁଷପୁନି. ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଏଇ ଦିନ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିବିଧ ପର୍ବ ଓ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । କେତେକ ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଏଇ ଦିନ ବିବାହ ସଂପର୍କ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।

ପୁଷକାଆଁଳ. ପୌଷ ମାସରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ମେଘୁଆ ପାଗ ବା କାହାଳ ।

ପୁଷ୍କର. ୧. ମୃଦଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ମାଟି ଶରୀରର ମୁହଁ । ଏହା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରାଯାଏ ।

୨. ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଗଣନାରେ ବିଶେଷ ଯୋଗ । ଏଥିରେ ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ, କୃଷ୍ଣା, କାବେରୀ ଇତ୍ୟାଦି ନଦୀଗୁଡ଼ିକରେ ବିଶେଷ ଜଳସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।

ପୁଷ୍କରଦୋଷ. ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଛଅଟି ନକ୍ଷତ୍ର, ତିନି ବାର ଓ ତିନି ତିଥିରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଜନିତ ଅମଙ୍ଗଳ ଦୋଷ ଘଟେ । ଏହାକୁ 'ପୁଷ୍କରା ଲାଗେ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, କୃତ୍ତିକା, ଉତ୍ତରାଫାଲ୍‌ଗୁନି, ପୂର୍ବଭାଦ୍ର ଓ ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ର; ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ, ଏବଂ ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥି; ରବି, ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନି – ଏହି ତିନି ବାରରେ ମରଣ ହେଲେ ପୁଷ୍କରା ଲାଗେ । ଏଥିପାଇଁ ପୁଷ୍କରା ହୋମ ଓ ନାନାଦି ପ୍ରତିକାର କରାଯାଏ ।

ପୂରକ. ପ୍ରାଣାୟାମର ଏକ ଅଙ୍ଗ, ବାମ ନାକପୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ବାହାର ବାୟୁକୁ ଭିତରକୁ ନେବା ବିଧି । ଏହାକୁ ରେଚକ ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇ ଡାହାଣ ନାକପୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ବାହାର କରାଯାଏ ।

ପୂରାମୁଠି. ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳି ଥାଇ ଖେଳା ଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର କଉଡ଼ିର ସମତଳ ପଟ ଉପରକୁ ରଖନ୍ତି, କଉଡ଼ିର ସମତଳ ପଟ ଉପରକୁ ରହିଥିବା ଦାନ ଗଣାଯାଏ । ଏଇ ଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ସାର ଚଳାଯାଏ ।

ପୂର୍ବଷୋଡ଼ଶ. ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟାରେ ପ୍ରଥମ ଦିନଠାରୁ ଦଶାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ କ୍ରିୟାକର୍ମ ।

ପୁଳି. ୧. ଘିଅଛଣା ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା । ପିଠଉର ଏକ ପ୍ରକାର ବାଷ୍ପସିଦ୍ଧ ଛୋଟ ପିଠା । ଏଣ୍ଡୁରି ପିଠା । ଅରୁଆ ଚାଉଳ ବା ଗହମ ଚୂନାରେ ପାଣି ମିଶାଇ ପୁଳି ପାଇଁ ସୋଦୁଅ ତିଆରି ହୁଏ, ଏହାକୁ ବାମ୍ଫରେ ସିଝାଇ ବା ଘିଅରେ ଛାଣି ପୁଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ପେଏଁକାଳି. ମହୁରୀ, ତୂରୀ, କାହାଳୀ। ପିଲାମାନେ ତାଳ ବା ନଡ଼ିଆ ପତ୍ରକୁ ଗୁଡ଼ାଇ କାହାଳୀ ଭଳି କରନ୍ତି ଓ ଏହାର ମୂଳରେ କିଆପତ୍ରକୁ ଭାଙ୍ଗି କରି ସଜାଇ

ରଖି ପାଟିରେ ଫୁଙ୍କ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ପେଁ ପେଁ ଶବ୍ଦ କରେ ।

ପେଏଁକାଳିଆ. ଧାନ ଗଛର କାହାଳିଆ ରୋଗ । ଶାରଦ ଧାନ ଗଛ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବା ବେଳେ ଖୁବ୍ ଖରା ହେଲେ ଅଥବା ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିଲେ ଧାନ କେଣ୍ଡା ବାହାରି ଲମ୍ବ ଶଣ୍ଢା ବାହାରେ । ଏଥିରେ ଧାନ ଫଳେ ନାହିଁ, ଏହା ହେଉଛି ପେଏଁକାଳିଆ ରୋଗ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଫସଲ ହାନି ହୁଏ ।

ପେଙ୍ଗା. ବାଉଁଶ ଦୋଳି ଖେଳ ବେଳେ, ଦୋଳି ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି, କେବେ ଠିଆ ଓ କେବେ ବସି କରି ଦୋଳିକୁ ଆପେ ଆପେ ଚଳାଇ ନେବା ।

ପେଙ୍ଗୁନଳି. ପେଙ୍ଗୁକୋଳି ପୂରାଇ ଫୁଟାଇବା ଦୁଇମୁହାଁ ବାଉଁଶ ନଳି । ଏଇ ନଳିରେ ପେଙ୍ଗୁକୋଳି ଭରି ଦିଆଯାଏ ଓ ଗୋଟିଏ ସରୁ କାଠିରେ ଏହାକୁ ଠେଲି ଦେଲେ ଏହା ନଳିର ଆଗପଟ ଦେଇ ବାହାରି ଯାଏ ।

ପେଚ. ୧. ଆଗପଟ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଘାଇଥିବା ମୁନିଆଁ ଲୁହାକଣ୍ଟା । ଏହାର ପଛପାଖ ଛତି ଉପରେ ଥିବା ଘାଟିକୁ ପେଚ୍‌ଅଣ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଘୂରାଇଲେ ଏହା କାଠ ଭିତରେ ପଶିପାରେ । କାଠ ଜିନିଷ ଯୋଡ଼େଇରେ ଏଇ କଣ୍ଟା ଲାଗେ ।

୨. ଚକି ଆକାରରେ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

୩. ଟୋପି ବା ପଗଡ଼ିର ସାମନା ପାଖରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ଅଳଂକାର ।

ପେଚକଷ୍. ବଢ଼େଇଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର । ପେଚକଣ୍ଟାର ଛତିରେ ଥିବା ଘାଟିରେ ଏହାର ମୁନିଆ ଅଂଶକୁ ରଖି, ଏହାର ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ଘୂରାଇଲେ ପେଚଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ପଶେ ।

ପେଚକନ୍ତା. ଅଳଂକାରର ନାଡ଼ରେ ସାଦା କଣ୍ଟାରେ ପେଚର ଘରା କାଟିବା ପାଇଁ କଣା ଥିବା ଲୁହା ତିଆରି ହତିଆର ।

ପେଚା. ଉଲୁକ ପକ୍ଷୀ । ଏହାର ଆଖି ଡିମା, ମୁହଁ ଗୋଲ, ଥଣ୍ଟ ଛୋଟ, ଉପର ଥଣ୍ଟର ଅଗ ବଙ୍କା, ଗୋଡ଼ରେ ଧାରୁଆ ନଖ ଥାଏ । ଏହାର ଡେଣା ଖଇରା ଓ ପାଉଁଶିଆ । ଗଛ କୋରଡ଼ ଏହାର ବାସସ୍ଥାନ, ଦିନସାରା ସେ ଏଠାରେ ଲୁଚିଥାଏ ଏବଂ ସଂଧ୍ୟାରେ ପଦାକୁ ବାହାରେ । ଏହାର ଶବ୍ଦକୁ ଲୋକେ ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଯାହା ଘର ଉପରେ ପେଚା ରାବେ, ସେ ଆସନ୍ନ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ । ପେଚା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବାହନ ରୂପେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ପାଏ ।

ପେଜ. ରନ୍ଧା ଭାତରୁ ଗାଳିବା ତତଲା ଭାତପାଣି, ଭାତ ରନ୍ଧାବେଳେ, ଚାଉଳ ଫୁଟିଲେ ଚାଉଳମଣ୍ଡ ପଶି ପାଣିକୁ ଗାଢ଼ କରିଥାଏ ।

ପେଟକ. କୁମ୍ପା, ବୋତଲ । ଘୋଡ଼ଣୀଥିବା ଛୋଟ ପେଡ଼ି, ପେଟରା ।

ପେଟା. ବେତରେ ତିଆରି ଗୋଲାକାର ଘୋଡ଼ଣୀ ଥିବା ପେଡ଼ା । ଘୋଡ଼ଣୀର ଉପର ଅଂଶ ଦେଉଳିଆ ହୋଇଥାଏ । ଜିନିଷପତ୍ର, ଲୁଗାପଟା ଏଥିରେ ସାଇତା ଯାଏ ।

ପେଟି. ୧. ପେଟରେ ବନ୍ଧାଯିବା କମରପଟି ।

୨. ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ ଲାହି ପାଖରେ ଥିବା ପେଟରେ ବନ୍ଧାଥିବା କଉଡ଼ି ।

୩. ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଜିନ୍ ଦୁଇ ପାଖରୁ ଲମ୍ବିଥିବା ଘୋଡ଼ାର ପେଟ ପାଖେ ବନ୍ଧା ଦଉଡ଼ି ।

୪. ଖଟ ଇତ୍ୟାଦିର ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ଦଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ପଟିକାଠ ।

୫. ଭଣ୍ଡାରିର ଛୋଟ ବାକ୍ସ, ଯେଉଁଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଖିଅର ସରଞ୍ଜାମ ରଖାଯାଇଥାଏ ।

ପେଟିବତା. ୧. ଚାଳଘର କାମଡ଼ାରେ ଲାଗିଥିବା ତଳ ପାଖରେ ଥିବା ଫାଳ ବତା, ଏହାକୁ ଉପର ବତା ସହିତ ବାନ୍ଧି କାମଡ଼ା ଦିଆଯାଏ ।

୨. ଟୋକେଇ, ମୁଗୁରା, ପୋଲୁହ ଓ ଖଇଞ୍ଚ ଇତ୍ୟାଦିର ଭିତର ପାଖରେ ବନ୍ଧାଯିବା ବତା ।

ପେଟିବନ୍ଧ. ଆଡ଼ିବନ୍ଧ । ନଈ, ସଫେଇ ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରବାହକୁ ରୋକାଯିବା ନିମିତ୍ତ ଆଡ଼ବାଗରେ ପକାଯାଉଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଧ ।

ପେଟିଶେଣି. ଚାଳଘରର ଓରା ଉପରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ଶେଣି, ଏହା ଶାଳ, ତାଳ, ନଡ଼ିଆ କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ।

ପେଡ଼ାଆଡ଼ଖୁର. କାଠ ବା ବେତପେଡ଼ି । ଝିଅ ଶାଶୂଘର ଯିବା ବେଳେ ବାପଘରୁ ମସଲା, ମସଲି, ଲୁଗାପଟା, ଗହଣାଗାଣ୍ଠି ପଶି ପଠାଯାଉଥିବା ବେତ ତିଆରି ପେଡ଼ି ଅଥବା କାଠ ତିଆରି ଚିତ୍ରିତ ପେଡ଼ି ।

ପେଡ଼ି. ବେତ ତିଆରି ଚତୁଷ୍କୋଣାକାର ଘୋଡ଼ଣୀ ଥିବା ଆଧାର । ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ଓ ଲୁଗାପଟା ରଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ବୋହିନେବା ସହଜ ହୁଏ । ପେଡ଼ିରେ ଶାଶୂ ଘରକୁ ଝିଅ ବାପଘରୁ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ନେଇଥାଏ ।

ପେଡ଼ିଭୋଗ. ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରାରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଯିବା ବେଳେ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମର ଭକ୍ତମାନେ ତାଳପତ୍ର ପେଡ଼ିରେ ଲଗାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଗ ।

ପେଡ଼ିଲୁଗା. ଉତ୍ସବାଦି ସମୟରେ ପେଡ଼ିରେ ସାଇତାଥିବା ଲୁଗା ପରିଧାନ । ପେଡ଼ିରେ ସାଧାରଣତଃ ମୂଲ୍ୟବାନ ଲୁଗା ଗୁଡ଼ିକ ସାଇତା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ ଓ ବିଶେଷ ଉତ୍ସବ ଗୁଡ଼ିକରେ ଏ ସବୁକୁ କାଢ଼ି ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ପେଣ୍ଠ. ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବାଣିଜ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର, ଏଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବାଣିଜ୍ୟ କାରବାର ଚାଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏଠାରେ ତିଆରି ହୁଏ ଏବଂ ବିକାକିଣାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ ଥାଏ ।

ପେଣ୍ଠିଆ. ମୁଖ୍ୟ ଶିକାରୀର ସହାୟକ ।

ପେଣ୍ଠି. ୧. ଗେଡ଼ୀ, ବାଙ୍ଗୁରୀ ।

୨. ବାଂଝ ମାଇଛେଳି ।

୩. ମାଈ କୁକୁଡ଼ା ।

ପେଣ୍ଡାବାଳ. ଗୋଛାଏ ଲମ୍ବାବାଳ ।

ପେଣ୍ଡି. ୧. କାନରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ସୁନା ଅଳଂକାର ।

୨. ନୋଥ ତଳେ ଝୁଲୁଥିବା ଝୁମ୍ପା ।

୩. ଧାତୁ ବା ପାଟଫୁଲିର ଗୁଚ୍ଛ, ଭୁଣ୍ଡିର ସ୍ତବକ ।

ପେଣ୍ଡିଜହ୍ନି. ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫଳୁଥିବା ଛୋଟ ଜହ୍ନି ।

ପେଣ୍ଡିଝଂଜିର. ଚଉଁରୀଭୁଣ୍ଡି ବା ଝରାକାଠିରୁ ଓହଳିଥିବା ଝଂଜିରର ଗୁଚ୍ଛ ।

ପେଣ୍ଡିଝଲକା. କାନର ବାଉଳି ଦେହରେ ପେଣ୍ଟା ପେଣ୍ଟା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା ଝରା ।

ଏହା ବାଉଳି ପରି ଉପର କାନର ଅଳଂକାର ।

ପେଣ୍ଡିବାଇଗଣ. ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳୁଥିବା ଛୋଟ ଓ ସରୁ ବାଇଗଣ ।

ପେତକାସାଁପ. ନାଉଡଙ୍କିଆ ସାପ । ଏହା ଅତି ସରୁ ଓ ଏହାର ରଙ୍ଗ ନେଳିଆ । ଏଣୁ ଏ ଧରଣର ସାପ ଗଛର ସବୁଜ ପତ୍ରରେ ଲୁଚି ରହିଥାଏ ।

ପେତୁଣୀ. ପିଶାଚୁଣୀ, ପିତାଶୁଣୀ । ନବପ୍ରସୂତି ମରିଗଲେ ପିଶାଚୁଣୀ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।

ପେନୁ. କନ୍ଧମାନଙ୍କ ଦେବତା । ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଯଥା - ବେରାପେନୁ - ଧରଣୀଦେବତା, ଲୋହାପେନୁ - ଯୁଦ୍ଧ ଦେବତା, ନାଦଜୁପେନୁ - ଗ୍ରାମଦେବତା, ଦାଞ୍ଜୁପେନୁ - ଚନ୍ଦ୍ରଦେବତା, ସାଣ୍ଡେପେନୁ- ବାସ୍ତୁଦେବତା, ଯୁଗପେନୁ - ବସନ୍ତ ରୋଗଦେବତା, ସୋରୁପେନୁ - ପାହାଡ଼ ଦେବତା, ସିଗୁପେନୁ - ଝରଣାଦେବତା, ପିଦ୍‌ଜୁପେନୁ-ବର୍ଷାଦେବତା, ପିଲାମୁପେନୁ- ଶିକାରଦେବତା, ସିଙ୍ଗାପେନୁ - ପ୍ରଳୟଦେବତା ।

ପେନ୍ଦି. ୧. ଗେଣ୍ଡୁ । କଂସା, ଗିନା ଇତ୍ୟାଦିର ତଳେ ଭିତର ପାଖକୁ ପଶି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ ।

୨. ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା କଞ୍ଚା ଇଟାର ତଳ ପାଖରେ ଲାଗି ରହିଥିବା ବହଳା ମାଟି ।

୩. କାକୁଡ଼ିର ଭୁଣ୍ଡି ପାଖରେ ଥିବା ପିତାଳିଆ ଅଂଶ ।

୪. ତୁମ୍ବବାଣରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଥିବା ସରୁଆ ମୁହଁ ।

କେନ୍ଦିଗାତ. ତୁମ୍ବ ବାଣର ରଞ୍ଜକ ମୁହଁ ।

ପେୟା. ଯାଉପାଣି । ଚାଉଳକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ମଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ପିଇ ଅଧିକାଂଶ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ କ୍ଷୁଧା ନିବାରଣ କରନ୍ତି ।

ପେଲଣାକାଠି/ପେଲଣାପଟା. ଧାନ କୁଟିବା ସମୟରେ ଧାନକୁଟୁଣୀ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜରେ ଚଢ଼ି, ଢିଙ୍କି ଗାତ ନିକଟରେ ପଣା ହୋଇଥିବା ଧାନକୁ ଯେଉଁ କାଠ ବା ପଟା ସାହାଯ୍ୟରେ ଢିଙ୍କି ଗାତକୁ ପେଲି ନିଏ ।

ପେଲଣାଜାଲ. ଠେଲାଜାଲ, ତିନିକୋଣିଆ ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଲାଗିଥିବା ଜାଲ । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବସାଇ ମାଛ ମରାଯାଏ ।

ପେଲା. ୧. କଇଞ୍ଚିଆ । ଚାଳଘରେ ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ ଦିଆ ନ ଯାଇ, ଦୁଇପାଖ କାନ୍ଥ ଅଧାରୁ ମଥାନ ଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶଖଣ୍ଡ । ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଛକି ଆକାରରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଥାଏ ଓ ଏହା ଉପରେ ଶେଣି ରଖାଯାଏ ।

୨. ପାଣିନାଳକୁ ବନ୍ଧାଇ ମାଛ ଧରିବା ବେଳେ, ପକାଯାଇଥିବା ଆଡ଼ି ବନ୍ଧ ଭୁଷୁଡ଼ି ନ ଯିବାପାଇଁ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଲଗାଯାଇଥିବା ଠେକ ।

ପୋଇ. ୧. ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ, ମାଣ୍ଡିଆ ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟକୁ ଦେଢ଼ି ମହାଜନୀ ବା ପାଞ୍ଚପାଇ ସୁଧ କାରବାରରେ ଦାଦନ ଲଗାଇବା ରୀତି । ଏଥିରେ ଯେ କରଜ କରେ, ସେ ସୁଧ ବାବଦକୁ ଏହାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଅଧିକ ଦେଇ ଋଣମୁକ୍ତ ହୁଏ

ନହେଲେ ଦାଦନ ଖଟେ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର ଶାଗ ଥିବା ଲଟା । ଏହାର ଡଙ୍କ ଓ ପତ୍ର ଖିଆଯାଏ ।

ପୋଇପଣସ. କଷି ଅବସ୍ଥାରୁ ସଢ଼ିଯାଇ ଗଛରୁ ଖସି ପଡୁଥିବା ପଣସକଠା ।

ପୋଇଲୀ. ରାଜା ବା ଜମିଦାରଙ୍କ ଉଆସରେ ଥିବା ରକ୍ଷିତା, ଏହାକୁ ବିବାହ ନ କରି ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପରି ରଖାଯାଏ । ଏହାଠାରୁ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନକୁ ଉତ୍ତରାଧିକାର ମିଳି ନଥାଏ , ବରଂ ଏହାକୁ ଗେଟା ବା ଗୋଲାମ କୁହାଯାଏ । ରାଜଉଆସରେ ପୋଇଲୀକୁ ଘରଝିଅ କୁହାଯାଏ । କରଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସମାଜରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୋଇଲୀ ରଖିବା ପ୍ରଥା ରହିଛି। ପୋଇଲୀପୁଅକୁ 'ଅନ୍ତର ପୁଅ' କୁହାଯାଏ ।

ପୋକରା. ଧାନ, ଚାଉଳ, ମୁଗ, ବିରି ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟ, କାଠ, ବାଉଁଶାଦିର ପୋକ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ।

ପୋଖତି. ଗର୍ଭବତୀ ଅବସ୍ଥା, ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ ।

ପୋଖତିଆଳି. ସନ୍ତାନପ୍ରସବ ସମୟରେ ପ୍ରସୂତିକୁ ସହାୟତା କରୁଥିବା ନାରୀ ।

ପୋଖତିଘର. ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ, ପିଲାଜନ୍ମ କରାଯାଉଥିବା ଘର ।

ପୋଖତି ମାଇପ. ନଗଦ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ନାରୀ ।

ପୋଖତିହାଣ୍ଡି. ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମର ଷଷ୍ଠ ଦିବସରେ ଅନ୍ତୁଡ଼ି ପାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦି ପୂରାଇ ବାହାରେ ଫିଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା ହାଣ୍ଡି ।

ପୋଖରିଆ. ଦେଉଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଚାରିକୋଣିଆ ଗହ୍ୱର, ପୋଖରୀ ପରି ଏହା ଗଭୀର ।

ପୋଗଣ୍ଡ. ୧. ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତ ବା ଗୋଡ଼ର ଆଙ୍ଗୁଠି ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ବା ବେଶି ଥାଏ ।

୨. ପାଞ୍ଚରୁ ଷୋଳବର୍ଷ ବୟସର ପିଲା ।

ପୋଙ୍ଗା. ଦୁଇ ପାଖ ପୋଲାଥିବା ସରୁ ବାଉଁଶ ନଳ । ଏହାକୁ ରୋଷେଇ ବେଳେ ଚୁଲିଫୁଙ୍କା ଓ ବଣିଆ କାମବେଳେ ଫୁଙ୍କନଳ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ହାତ ବିଞ୍ଚଣା ବେଣ୍ଟକୁ ଏହା ଭିତରେ ପୂରାଇ, ଏହାକୁ ଧରି ବିଞ୍ଚଣା ବୁଲାଯାଏ ।

ପୋଚରା. ୧. ପଚା ସଢ଼ା, ଘର ।

୨. କାନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ଚୂନ ଧଉଳା ପାଇଁ ବାଉଁଶ କାଠି ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଝୋଟ ଗୁଛ ।

୩. ଶଗଡ଼ର ଚକ ଓ ପହି ସନ୍ଧିରେ ମରାଯିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ପତଳା ଖିଲ ।

ପୋଚ୍ୱାଇ. ଚାଉଳ, ଯଅ ଇତ୍ୟାଦି ସଢ଼ାଇ ତାକୁ ରନ୍ଧାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ରଙ୍ଗ ।

ପୋଛ. ୧. ରଙ୍ଗ ବା ଚୂନ ବୋଳିବାର ଥର ।

୨. ରଙ୍ଗ ବା ଚୂନ ବୋଳିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ କାଠି ଅଗରେ ଲଗାଯିବା ଗୁଚ୍ଛାକୃତି ଝୋଟ ।

୩. ବଟାଳୀ ଓ ନିହଣ ଆଦି ଶସ୍ତ୍ରର ଶାଣଦିଆ ଯାଇଥିବା ପାହାନିଆ ଅଂଶ ।

ପୋଛଣି. ନୂଆ ହୋଇ ଧରାଯାଇଥିବା ସାପକୁ ବଶ କରିବା କାମ । ଗୁଣିଆ ଗଦ, ପଦ ମାଧ୍ୟମରେ ସାପର ଗରଳ ବାହାର କରି ତାକୁ ପୋଷା ମନାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ପୋଛମାଟି. ହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ି ସାରିବା ପରେ,

ଏହାକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା ପାଇଁ କୁମ୍ଭାରମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ମାଟି କାଦୁଅର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲେପ । ଏହା ପାଣିଆ କାଦୁଅ, ଏହାକୁ ବୋଳିଲେ କଞ୍ଚାମାଟିରେ ତିଆରି ଜିନିଷ ଚିକ୍‌କଣ ହୁଏ ।

ପୋଛା. ଦିଅଁଙ୍କ ନିକଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିକୁ ଶେଷ ବେଳକୁ ପୋଛି ଆଣିବା କାମ ।

ପୋଛିବା. ୧. ଗାମୁଛା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଦେହ ବା ଅଙ୍ଗ ମାର୍ଜନ ।

୨. ଗୋବରପାଣି ମିଶାଇ ମାଟିଘରର ଚଟାଣ ପରିଷ୍କରଣ ।

୩. କାନ୍ଥ ଲେଖାଦିକୁ ଓଦା କପଡ଼ାରେ ପରିଷ୍କରଣ ।

୪. ଉଚ୍ଚଭୂମି ବା ବୃକ୍ଷାଦିର ଗଣ୍ଡିକୁ ସମତଳୀକରଣ ।

ପୋଛୁଣୀ. ଯେଉଁ କନାରେ ମାଟି ଗୋବର ପାଣି ମିଶାଇ ଘର ପୋଛାଯାଏ, ପୋଛା କପଡ଼ା ।

ପୋଟଳଚକୁଳି. ଭିତରେ ଛେନା, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ପୁର ଦିଆଯାଇଥିବା ଚଉଆଂଶ ଭାଙ୍ଗଥିବା ସରୁ ଚକୁଳିପିଠା ।

ପୋଟଳି. ପୁଟୁଳା, ପତ୍ରାଦି ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ପୁଡ଼ା ।

ପୋଟଳି ବଣିଆ. ଗନ୍ଧ ବଣିଆ । ବିଭିନ୍ନ ଚେରମୂଳ ଓ ଔଷଧୀୟ ଶୁଖିଲା ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଗୁଳ୍ମାଦି କାରବାର କରୁଥିବା ବଣିଆ ।

ପୋଟା. ୧. ନାରୀ ଲକ୍ଷଣ ଥିବା ପୁରୁଷ, ନପୁଂସକ ।

୨. ସନ୍ତନାଦି ନ ଥାଇ, ନିଶ ଉଠିଥିବା ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତା ନାରୀ ।

ପୋଟେଇ. ୧. ନିୟମିତଃ ଭାବରେ ଋତୁସ୍ରାବ ହେଉ ନଥିବା ନାରୀ ।

୨. ମାଛ, ଶୁଖୁଆଦିକୁ ନଡ଼ାରେ ଲମ୍ୱାଳିଆ ଓ ଗୋଲାକାର ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଇ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ପୁଡ଼ା ।

ପୋଡ଼ପିଠା. ଅରୁଆ ଚାଉଳଗୁଣ୍ଡ, ବିରିଚୂନା ବା ବିରିବଟାରେ, ମିଠା, ନଡ଼ିଆପାତି ମିଶାଇ କଦଳୀ ପତ୍ରରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ତଳ ଉପର ନିଆଁ ଦେଇ ପୋଡ଼ା ଯାଉଥିବା ପିଠା । ଓଡ଼ିଶାରେ ରଜପର୍ବର ମୁଖ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ ଏଇ ପୋଡ଼ପିଠା ।

ପୋଡୁଅମାହାର. ମଇଁଷିଚରାଳି ।

ପୋଡ଼. ଅଣ୍ଡିରାମଇଁଷି ।

ପୋଡୁଅ. ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ମାଛ ମାରିବା ନିମିତ୍ତ ନୋଳିଆ ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

ପୋଢୁଆଁ ଅଷ୍ଟମୀ. ମାର୍ଗଶିର ମାସର କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ । ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ । ଏଇଦିନ ଘରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସନ୍ତାନକୁ ନୂଆବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଯାଏ ଓ ବନ୍ଦାପନା କରାଯାଏ । ଘରେ ଘରେ ଅଥାର ବସେ ଓ ଏଥିରେ ହଳଦୀପତ୍ର ଦିଆ ଏଣ୍ଡୁରି ପିଠା କରାଯାଏ ।

ପୋତ. ୧. ବୋଇତ, ଜାହାଜ ।

୨. ଦଶବର୍ଷ ବୟସର ହାତୀ ଛୁଆ ।

୩. ଘର ତିଆରି ସ୍ଥାନ, ବାସ୍ତୁଭୂମି ।

୪. ପାନ ବରଜରେ ତେରେଛା ବାଗରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଗୋଟାଳିଆ ବତାଖଣ୍ଡ, ଯେଉଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବତାର ଅଗକୁ ମୁଠା ଗଣ୍ଠିରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।

ପୋତରକ୍ଷ. ଡଙ୍ଗାର ସୁକାନୀ ବା ମଙ୍ଗ ।

ପୋତେଇଶୁଣୀ. ପୋତା ଯାଇଥିବା ଶବକୁ ବାହାର କରି ଖାଉଥିବା ଡାଆଣୀ ।

ପୋଥି. ଲେଖନରେ ଲେଖାଥିବା ତାଳପତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ । ଶୁଖିଲା ତାଳପତ୍ରକୁ ପାଗ କରି,

ଏହାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କାଟି, ଏହାର ମଝିରେ କଣା କରାଯାଇ ସୂତା ଫୋଡ଼ାଯାଏ । ଏହା ଉପରେ ଲେଖନୀରେ ଲେଖାଯାଏ । ପ୍ରତି ତାଳପତ୍ରକୁ ପୁଡ଼ା କୁହାଯାଏ । ଉପର ଓ ତଳ ଅଂଶକୁ ସମାନ ଆକାରର ପତଳା କାଠ ପଟାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ ।

ପୋଥିଗାଦି. ଭାଗବତ ପୋଥି ବିଡ଼ା ରଖାଯାଇଥିବା ଗାଦି, ଯେଉଁଠି ଅନ୍ୟ ପୁରାଣ ଓ ଧର୍ମ ପୋଥିମାନ ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଇ ପୂଜାପାଠ କରାଯାଏ ।

ପୋଥିପୂଜା. ପୋଥି ବା ପୁସ୍ତକରୁ ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ଆଖ୍ୟାନ ପାଠ କରି ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ପୂଜା କର୍ମ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଜନ୍ମପାଲା ବେଳେ ଷୋଳପୂଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୋଥି ପୂଜା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପୋଲୁହ. ବାଉଁଶକାଠି ବା ସୂତାଜାଲରେ ବୁଣା ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର । ବାଉଁଶକାଠିରେ ତିଆରି ପୋଲୁହ ହେଉଛି କାଠିପୋଲୁହ, ଯାହାକୁ ପାଣିରେ ରଖି, ଏହାର ମୁହଁ ବାଟେ ହାତ ପୂରାଇ ମାଛ ଦରଣ୍ଡା ଯାଏ । ସୂତା ତିଆରି ପୋଲୁହକୁ ଜାଲପୋଲୁହ କୁହାଯାଏ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ମାଛ ଦରଣ୍ଡା ଯାଏ ।

ପୋଷ. ଗୋଟିଏ ହାତର କରତଳକୁ ପାତ୍ରାକୃତି କରି, ତହିଁରେ ରଖା ଯାଉଥିବା ଜଳ, ଶସ୍ୟାଦି ପରିମାଣ । ଏହାକୁ ପୋଷେ ବା ଅଧା ଆଞ୍ଜୁଳାଏ କୁହାଯାଏ ।

ପୋଷାପୁଅ. ଯେଉଁ ପୁଅକୁ ତା'ର ବାପା ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଆଣି ଲାଳନ ପାଳନ କରାଯାଏ ।

ପୋସ୍ତବାନ୍ଧୀ. ୧. କାନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ପଛ ପାଖର ମୂଳରେ ଇଟା, ପଥର, ମାଟି ଦେଇ ସାନ୍ଧିବା କାମ ।

ପୋହଳ. ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ଶେଷ ଫଳିରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କିଳା, ଏହା ଦ୍ୱାରା ଫଳି ଓ ଦଣ୍ଡାର ଯୋଡ଼ ଶକ୍ତ ହୋଇ ରହେ ।

ପୋହଳାମାଳ. ପ୍ରବାଳ ମାଳ । ପୋହଳା ନାମକ ଏକ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବର ଅସ୍ଥିକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କାଟି, ଏହାର ମଧ୍ୟାଂଶରେ କଣା କରି ମାଳା ଗୁନ୍ଥାଯାଏ, ଯାହାକୁ ନାରୀମାନେ ଗଳାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।

ପ୍ରଉଗ. ରଥଦଣ୍ଡାର ସାମନା ପାଖର ତ୍ରିଭୁଜାକାର ଅଗ, ଶଗଡ଼ର ଝରାମୁଣ୍ଡି ।

ପ୍ରଜା. ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ସାଧାରଣ ମଣିଷ । ରାଜା ସମସ୍ତ ଭୂସ୍ୱତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ, ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କ ଜମି ଚାଷ କରି ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟର କିଛି ଅଂଶ କର ସ୍ୱରୂପ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରତିପଦ. ଶୁକ୍ଳ ବା କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ତିଥି, ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ବା ଅମାବାସ୍ୟାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ ।

ପ୍ରଧାନ. ଗ୍ରାମ ବା ଜନପଦର ମୁଖିଆ, ଯେ ଗ୍ରାମର ମାନ-ମନାନ୍ତରକୁ ଅପୋଷ ସମାଧାନ କରିବା ସହିତ ଗ୍ରାମର ବିକାଶ ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତି ।

ପ୍ରବଚନ. ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଆପ୍ତ ବଚନ, ଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ, ନୀତିବାକ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରବାଣି. ତନ୍ତୀର ତନ୍ତ ସହାୟକ ମାଙ୍କୁ ବା କଣ୍ଡା ।

ପ୍ରବାଦ. ପରମ୍ପରା ବାକ୍ୟ, ଜନଶ୍ରୁତି, ଉଡ଼ାକଥା, ଶୁଣାକଥା ।

ପ୍ରବେଣି. ୧. ହାତୀ ପିଠିରେ ପଡୁଥିବା ରଙ୍ଗୀନ୍ କପଡ଼ା ।

୨. ନାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାରର

କେଶ ବିନ୍ୟାସ ।

୩. ଲମ୍ବ ବେଣି ପକାଇବା ରୀତି ।

ପ୍ରଭା. ଦେବ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପଛ ଆଡ଼େ ମୁଣ୍ଡର ଚାରିପାଖକୁ ବେଢ଼ି ଲଗାଯାଇଥିବା ଧାତୁ ତିଆରି କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଖଚିତ ଆଡ଼ା, ବାଡ଼ା ବା ମେଢ଼ ।

ପ୍ରଶ୍ନ. ଶୁଭ ଅଶୁଭ ବିଚାର ପାଇଁ, ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତା ଦ୍ୱାରା କଥିତ ଫୁଲ, ଫଳ, ନଦୀ, ଦେବତାଙ୍କ ନାମର ଅକ୍ଷର ଗଣନା କରି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ । ସାଧାରଣତଃ ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଏଇ ପ୍ରକାରର ଗଣନା କରିଥାଆନ୍ତି ।

ପ୍ରାଣାୟାମ. ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରି ନାକର ବାମପୁଡ଼ାରେ ବାହାର ପବନ ଭିତରକୁ ନେଇ, ଏହାକୁ କିଛିକ୍ଷଣ ଭିତରେ ରଖି ଡାହାଣ ପୁଡ଼ା ବାଟେ ଛାଡ଼ିବା ରୂପକ ଯୋଗସାଧନ ବିଧି ।

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ. ପାତକ ଜନିତ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନାଦି ଆଚରଣ । ବିଭିନ୍ନ ପାପ ଲାଘବ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପାନ, ଗୋମୟ ଭକ୍ଷଣ, ପଞ୍ଚାମୃତ ସ୍ନାନ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ, ଦାନ, ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ଆଦି ବିବିଧ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ହୋମ, ଯଜ୍ଞ, ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ର ଶ୍ରବଣ, ଗୋ-ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବାଦି ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ପ୍ରେତ. ପିଶାଚ, ଭୂତ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଆତ୍ମା ଲିଂଗ ଶରୀର ଧାରଣ କରେ, ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ସପିଣ୍ଡୀକରଣ କର୍ମଦ୍ୱାରା ଶରୀର ମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ନ କରାଗଲେ ମଣିଷ ପ୍ରେତ ହୁଏ । ପାପୀ, ଅଦାତା, ପରନାରୀଗାମୀ, ମିଥ୍ୟାବଦୀ, ନିଷ୍ଠୁର, ମଦ୍ୟପ, କୁକର୍ମକାରୀମାନେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପ୍ରେତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅତୃପ୍ତ ଆତ୍ମା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବାର ହୁଏ, ଗୁଣିଆ ଦ୍ୱାରା ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା ହେବାପରେ ପୁଣି ପ୍ରେତ ସବାର ଓହ୍ଲାଇ ଯାଏ ।

ପ୍ରେତକର୍ମ. ମୃତକର ମୁକ୍ତି ନିମିତ୍ତ ମଲାପରେ କରା ଯାଉଥିବା କ୍ରିୟାକର୍ମ, ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା । ମଲାଠାରୁ ବାରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାବତୀୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି କ୍ରିୟା ।

ପ୍ରୋକ୍ଷଣି. ୧. ଜଳସେଚନ ପାଇଁ ରଖା ଯାଉଥିବା କାଠପାତ୍ର, ଏହାର ଆକୃତି ଠିକ ଡଙ୍ଗା ଭଳି ।

୨. ବଳି ଉପରେ ଛିଞ୍ଚା ଯାଉଥିବା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ରଖାଯିବା ପାତ୍ର ।

୩. ହୋମାଦି କର୍ମ ପାଇଁ ଅନାମିକା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା କୁଶବଟୁ ।

ଫ

ଫଏସ୍. ମଇଁଷି ।

ଫଁଦବା. ଦୁଇଟିକୁ ଫାନ୍ଦ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା ।

ଫକନା. ବଡ଼ମାଛ ପେଟରେ ଥିବା ଧଳା ଫୁଲକା ଥଳି, ମାଛଫଟକା ।

ଫଗୁ. ଅବିର ।

ଫଗୁଖେଳ. ଦୋଳ ଉତ୍ସବରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଅବିର ଲାଗି ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଅବିର ପକାଇ ରଙ୍ଗ କରିବା ଉତ୍ସବ ।

ଫଗୁଦଶମୀ. ଫଗୁଣ ମାସର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦଶମୀ । ଏଇଦିନ ଦୋଳପର୍ବ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ରାଜଦୋଳରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବସାଇ ଗ୍ରାମ ପରିକ୍ରମା କରାଯାଏ ।

ଫଟକା. ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରି ଫୁଟୁଥିବା ବାଣ, ତାଳପତ୍ର ଭିତରେ ବାରୁଦ ରଖି ଏହାକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ଶୁଖାଯାଏ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଏହା ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଟେ ।

ଫଟାକାଉଆଁସ. ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏଇ ଦିନ ଦୀପଦାନ ହୁଏ ଓ ବାଣ ଫୁଟେ ।

ଫଟାପାଣି. ଅଳ୍ପ ଗଂଜେଇରେ ମରିଚ, ଇତ୍ୟାଦି ମସଲା ପଡ଼ି ବଟା ହୋଇଥିବା ପାନୀୟ ।

ଫଡ଼କା. ଫସଲ ହାନି କରୁଥିବା ପଶୁଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଦ୍ୟ । ବାଉଁଶକୁ ଫଟାଇ, ଫଟା ଅଂଶଟି ଉପରକୁ ରଖି ମୂଳ ପୋତାଯାଏ । ଫଟା ଅଂଶରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଜଗୁଆ ଜଗିଥାଏ । ପଶୁ କ୍ଷେତରେ ପଶିଲେ ଦଉଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଫଟାବତା ଆର ବତାରେ ପିଟି ହୋଇ ଶବ୍ଦ କରେ ।

ଫଡ଼ାଆମ୍ବୁଲ. କଞ୍ଚା ଆମ୍ବକୁ ଦି ଫାଳ କରି, ଏଥିରେ ଲୁଣ ଦେଇ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ କରାଯାଉଥିବା ଆମ୍ବୁଲ ।

ଫଡ଼ି. ପାଇକମାନେ ସମର ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଧରୁଥିବା କାଠଖଣ୍ଡା ।

ଫଡ଼ିକାର. ରାଜାଙ୍କୁ ଚନ୍ଦନ ଓ ପାନ ଯୋଗାଉଥିବା ସେବକ ।

ଫନ୍ଦ. କୌଣସି ପାତ୍ର ବା କୂଅର ଧାର ।

ଫରି. ୧. ଚମ ଆଚ୍ଛେଣି, ଢାଲ ।
୨. ତନ୍ତରେ ବ୍ୟବହୃତ ନଟେଇର ମଝି ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡକୁ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ରହିଥିବା ଛକି ।

ଫରିକଛା/ପାଇକଛା. ଫରିଖେଳ ବେଳେ ଲୁଗାର ଓହଳିଥିବା ଅଂଶକୁ ଅଣ୍ଟା ପଛରେ ଚଉକସ କରି ଖୋଷିବା ଅବସ୍ଥା ।

ଫରିକନା. ଖଣ୍ଡାକୃତି ଏକ ପ୍ରକାରର ଏକ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ।

ଫରିକାର. ଢାଲ ଓ ଖଣ୍ଡା ଧରିବା ସୈନ୍ୟ ।

ଫରିଖେଳ. ଫରିଧରି ସମର ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର କ୍ରୀଡ଼ା କୌଶଳ ଅଭ୍ୟାସ ।

ଫରିମାନ. ଖଣ୍ଡା ରଖିବାର ଖୋଳ ।

ଫରୁଆ. ୧. କାଠ ବା ଧାତୁ ତିଆରି ଗୋଲାକାର ପାତ୍ର, ଏହାର ଉପରଟିରେ ଢାଙ୍କୁଣୀ ଏବଂ ତଳଟିରେ ସିନ୍ଦୂର ପ୍ରଭୃତି ରଖାଯାଏ ।
୨. ଗୋଲମୁଖି ବା ଛତିବାଲା କଣ୍ଟା

ଫଲଣା. ଅମୁକ, କୌଣସି ଲୋକର ନାମ ଧରିବାକୁ ନଥିଲେ, ସେଇ ଲୋକ ସ୍ଥାନରେ ଫଲଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଫଳଥୁଆ. ବିବାହିତା ନାରୀ ଦୁର୍ଗାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ବ୍ରତ କରି ମନସ୍କାମନା ପୂରଣ ପାଇଁ ବାଢ଼ିବା ଫଳ ।

ଫଳଯିବା. ୧. ଗାଈ ଷଣ୍ଢଦ୍ୱାରା ସଂଗମ ହେବା ।

୨. ନାରୀ ଗର୍ଭବତୀ ହେବା ।

ଫଳା. ୧. ଫରି, ଢାଲ ।

୨. ପାନ ଲଟାର ଗଣ୍ଠି ଗୁଡ଼ିକରୁ ବାହାରିବା ଶାଖା ।

ଫଲା. ଛୁରୀ ଓ ଖଣ୍ଡାର ପତ୍ର, ପାତ ।

ଫଳାହାର. ଫଳ ଭୋଜନ, ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଉପବାସ କରି ବିଭିନ୍ନ ଫଳ ଭୋଜନ କରିବାର ବିଧି ।

ଫଳି. ଶଗଡ଼ ବା ନିଶୁଣିର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ଆଡ଼ିପଟା ।

ଫସଣ୍ଡିଯିବା. ବଲୁଆ ମାଟି ଯୋଗୁଁ ଗୁଡ଼ାଏ ପତ୍ର ଧରି ବଢ଼ିବା ମୁଗ, ବିରି ଇତ୍ୟାଦି ଗଛ । ଅତି ଉର୍ବରା ହେତୁ ଏଥିରେ ଫୁଲ, ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ

ଫସର ଫାଟିବା. ସକାଳ ହେବା ।

ଫସିଆ. କାନ ଓ ନାକରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ସୁନାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଳଂକାର ।

ଫାଉ. ଉପୁରି ଲାଭ । ଋଣଟଙ୍କା ଆଦାୟ ବେଳେ ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ଅଧିକ ଲାଭ ।

ଫାଉଁ. କୋରା ନଡ଼ିଆକୁ ଚିପୁଡ଼ି ରସ କଢ଼ାଗଲା ପରେ ରହିଯିବା ଚଷୁ ବା ଭୁଷି ପରି ପଦାର୍ଥ ।

ଫାଉଡ଼ା. ୧. ନଡ଼ିଆ, ତାଳ ଓ ଖଜୁରି ଗଛ ବାହୁଙ୍ଗାର ମୂଳ ଭାଗ ।

୨. କୋଦାଳ, କାଙ୍କ ।

୩. କଦଳୀ ଗଛର କଞ୍ଚା ଖୋଳପା ।

ଫାକୁଟିଆ. ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ମିଶା ରଙ୍ଗ ।

ଫାଙ୍ଗୁଲା. ବାଉଳା, କିଛି ମନେ ରଖି ନ ପାରି, ଦାୟିତ୍ୱହୀନତା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଫାଜଲ. ବଳି ପଡ଼ିବା ଅଂଶ, ବହକା ।

ଫାଞ୍ଛେଇବା. ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଜଳଦ୍ୱାରା ଶୌଚ ହେବା ।

ଫାଟକ. ଘର ଚାରିପଟ ବାଡ଼ରେ ଲାଗିଥିବା କବାଟ ।

ଫାଟୁଆ. ଗୋରୁଙ୍କ ମାରାତ୍ମକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ।

ଫାଣି. ୧. ପାଣିଆଗୁଡ଼ ।

୨. ଦହିମିଶା ଛତୁଆ ।

ଫାଣିତ. ୧. ଗାଢ଼ା ଆଖୁ ଗୁଡ଼ ।

୨. ଗୁଡ଼ ତିଆରି ପିଠା, ଫେଣା ।

ଫାଣ୍ଟ. ବିବିଧ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଜଡ଼ି, ବୁଟି, ମୂଳ, ପତ୍ର, ଫଳ ଫୁଲକୁ ଶୁଖାଇ, ଗୁଣ୍ଡ କରି ଗରମ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତି ପଦ୍ଧତି ।

ଫାଣ୍ଟିବା. ଫେଣ୍ଟିବା, ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକାଠି ମିଶାଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଗୋଳିବା ।

ଫାନ୍ଦ. ଦଉଡ଼ିର ଫାଶ, ଗଣ୍ଠି ।

ଫାଫଣ. ଦଣ୍ଡିରେ ଝୁଲୁଥିବା ଅସଲ ବା ନକଲି ମୋତି ।

ଫାର. ୧. ଧାନ କ୍ଷେତର ହୁଡ଼ାରେ କଟାଯିବା ନାଳ, କ୍ଷେତ ଆଡ଼ିରେ ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ କଟାଯିବା ବାଟ ।

୨. ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ।

ଫାରଣା. ବେଣ୍ଟଲଗା ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଧାରୁଆ କୁରାଢ଼ି ।

ଫାର୍ଶ(ର୍ସ). ହାସ୍ୟରସଭରା ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରହସନ, ସୁଆଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି । ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକନାଟକର ଏକ ଜନପ୍ରିୟ ଶୈଳୀ ।

ଫାଳ. ୧. ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ।

୨. ଯାଉଁଳି କବାଟର ଏକ ପଟା ।

ଫାଳଗୋହି. ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଲୁହା ପଶିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ

ଗୋହିରି ଗାତ ।

ଫାଳିଆ. କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଚିରା ଖଣ୍ଡ ।

ଫାଳିଆକାଠ. ଗଣ୍ଡିରୁ ଚିରା ହୋଇଥିବା କାଠ ।

ଫାଳିଆବାଉଁଶ. ଦୁଇ ଫଡ଼ା ହୋଇ ଚିରା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ।

ଫାଳିବତା. ବାଉଁଶକୁ ଫାଳ କରି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବତା ।

ଫାଶ. ୧. ସୂତା, ଦଉଡ଼ିର ଫାନ୍ଦ ।

୨. ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାଲ ।

୩. ଦଉଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ହୁଗୁଳା ଗଣ୍ଠି ।

ଫାଶି. ୧. ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ମାରିବା ।

୨. ମଝିରେ ମଝିରେ ଫାଙ୍କ ଥାଇ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ତଳେଇ ।

୩. ଭଉଁରୀ ଜାଲର ଗୁଳି ଲାଗିଥିବା ତଳ ଅଂଶ ।

ଫାଶିଆ. ନାକ, କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସରୁ ତାର ତିଆରି ସୁନା ବା ରୁପାର ମୁଦିଆ ।

ଫାଶିଆରା. ୧. ଫାଶି ପାଉଥିବା ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଫାଶିଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

୨. ଲୋକଙ୍କ ବେକରେ ଫାଶି ଲଗାଇ ତାଙ୍କୁ ଲୁଟୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଫାଶିଆରି. ବଡ଼ ଫାଶଯୁକ୍ତ ଭଉଁରିଜାଲ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘୂରାଇ ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇ ମାଛ ଧରାଯାଏ ।

ଫାଶିଖୁଣ୍ଟ. ଫାଶି ହୁକୁମ ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେକରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଝୁଲାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁଣ୍ଟ ।

ଫାଶି ଦଉଡ଼ି. ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ମଣିଷକୁ ଫାଶି ଦିଆଯାଏ ।

ଫାଶିଦଣ୍ଡ. ଅପରାଧର ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଜୀବନନାଶ ରୂପ ଦଣ୍ଡ ।

ଫାସୁ. କୋରା ନଡ଼ିଆକୁ ଚିପୁଡ଼ି ରସ ବାହାର କରିବା ପରେ ଯେଉଁ ନିରସ ଭୁଷି ପରି ପଦାର୍ଥ ରହିଯାଏ, ନଡ଼ିଆ ତଷ୍ଟୁ ।

ଫିଙ୍କାଜାଲ. ଖେପାଜାଲ, ଭଉଁରି ଜାଲ, ଏହାକୁ ପାଣି ଭିତରକୁ ପକାଇ ମାଛ ମରାଯାଏ ।

ଫିଙ୍ଗ. ସବାରିର ପଛ ପାଖରେ ଥିବା ବାଉଁଶ, ଯାହାକୁ କାନ୍ଧିଆମାନେ କାନ୍ଧାନ୍ତି ।

ଫିଙ୍ଗାଉଳି. ସବାରିର ପଛପାଖ ବାଉଁଶ କାନ୍ଧାଉଥିବା ବେହେରା, ବାହକ ।

ଫିତୁରି. ପ୍ରଜାମେଳି, ବିଦ୍ରୋହ ।

ଫିମ୍ପ. ଆଖୁ ଛେଦା, ପେଡ଼ାଯିବା ଆଖୁର ଛେଦା, ଚୋପା ।

ଫିମ୍ପି. ଲୁଗା ଓ ଶସ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧିକ ଦିନ ରହିଗଲେ ଏହା ଉପରେ ବସିଯାଉଥିବା ବୋଳ ।

ଫିର. କବାଟ, ଦରଜା ।

ଫିରାଇ. ସୁନ୍ଥା, ଟେରୀ, ମଥା ଉପରେ ବାଳର କୁଣ୍ଡାଇବାର ବିଶେଷ ବିନ୍ୟାସ ।

ଫିରିଫିରା. ୧. କାନ ଫାଶିଆରେ ନୁତୁକା ଲାଗିଥିବା କାନର ଅଳଂକାର ।

୨. କନା ଝାଲର, ରଥ, ବିମାନ ଇତ୍ୟାଦିର ମଣ୍ଡନ ଉପକରଣ ।

ଫୁଇ. ତେରେଣ୍ଡା । ବନସୀ ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂରକାଠି, ସୋଲକାଠି, ସୂତାକୁ ମାଛ ଟାଣିନେଲେ ଏହା ବୁଡ଼ିଯାଏ ।

ଫୁକ୍ନା. ନଟେଇ, ସୂତାଗୁଡ଼ା ଆଧାର ।

ଫୁକାର. ୧. ଛୋଟ ପୋଲ ।

୨. ପୋଲତଳେ ପାଣିଯିବା ବାଟ ।

ଫୁକିଆ. ପାହାନ୍ତି ତାରା, ଶୁକ୍ରତାରା ।

ଫୁକିଆଣି. ଭାତ ଫୁଟିବା ସମୟରେ ରନ୍ଧା ହାଣ୍ଡିରୁ କଢ଼ାଯିବା ଗରମ ପାଣି ।

ଫୁଙ୍କ. ୧. ଅଳଂକାର ତିଆରି ସମୟରେ ବଣିଆ ଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କିବା ।

୨. କଞ୍ଚା କଦଳୀକୁ ପଚାଇବା ପାଇଁ ଧୂଆଁ ଦେବା ରୀତି । ଏଥିପାଇଁ ମାଟିରେ ଗାତ କରି କଦଳୀ ପୋତାଯାଏ । ସେଇ ଗାତରୁ ଛୋଟ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଆସି ଅନ୍ୟ ଏକ ଛୋଟ ଗାତରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ଖାଲି ଗାତରେ ଧୂଆଁ ଦେଲେ ତାହା କଦଳୀ ଥିବା ଗାତରେ ପହଞ୍ଚେ ଓ ବାମ୍ଫ ପାଇ କଦଳୀ ପାଚେ ।

ଫୁଙ୍କନଳ. ୧. ବଣିଆମାନେ ଅଳଂକାର ତିଆରି ବେଳେ ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କୁଥିବା ବଙ୍କାନଳ । ଏହା ଧାତୁରେ ତିଆରି ।

୨. ଚୁଲିରେ ଧୂଆଁ କୁହୁଳିଲେ ଫୁଙ୍କ ପବନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ନଳ ।

ଫୁଙ୍କବାଇଦ. କାହାଳୀ, ବଂଶୀ, ତୂରୀ ମହୁରୀ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ୱର ବାଦ୍ୟ, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଫୁଙ୍କିଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ଫୁଙ୍କାଝଡ଼ା. ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ଘାଆ, ରକା ଇତ୍ୟାଦିର ଉପଶମ ପାଇଁ ଫୁଙ୍କିବା ଓ ଝାଡ଼ିବା ।

ଫୁଟ. ଫୁଟି, କାକୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଲଟାଫଳ ।

ଫୁଟଣ. ହାଣ୍ଡିଫୁଟା, ବଘରା ମସଲା, ମଧୁରି, କଳାଜିରା, ଜିରା, ମେଥି, ସୋରିଷ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଯାଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।

ଫୁଟଣା. ଭାତ ପାଇଁ ପାଣି ଫୁଟିବା ।

ଫୁଟାଇବା. ୧. କଣା କରିବା ।

୨. ହାତ, ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି, ଆଙ୍ଗୁଠି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଟାଣି, ମକଚିବା ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ।

୩. ତରକାରି ବଘରା ।

୪. ରୋଷେଇ କରିବା ।

ଫୁଟାଫୁଟି. ରନ୍ଧାରନ୍ଧି, ସାଧାରଣ ରୋଷେଇ ।

ଫୁଟାବା. କୁକୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିର ଅଣ୍ଡାରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବା ।

ଫୁଟାଲୁଗା. ବିଧବାପିନ୍ଧା ଧଡ଼ି ନଥିବା ଲୁଗା ।

ଫୁଟି. ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି, ଖରାଦିନେ ଏହା ପାଚେ ଓ ଏହାକୁ ପଣା କରି ପିଆଯାଏ ।

ଫୁଟିଆଣି. ଭାତ ଫୁଟିବା ସମୟରେ ହାଣ୍ଡିରୁ ବାହାର କରାଯାଉଥିବା ଗରମ ପାଣି ।

ଫୁଟିକରିବା. ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ପ୍ରଥମ ଅମଳ ଧାନ ସିଝାଇବା ।

ଫୁଟିଗୁଡ଼ି. ଛୋଟ ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ।

ଫୁଟୁକି. ଆଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇବା ଶବ୍ଦ ।

ଫୁପି. କାଠରେ ପୋକ ବିନ୍ଧିବା ଯୋଗୁଁ ବାହାରିବା ପୋକ ଚୂନା ।

ଫୁରି. ଶୀତଦିନେ ନିଆ ପୋଇଁବା ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠ ।

ଫୁରୁଫୁରି. ଗଛ ଗଣ୍ଡିରେ ଶୁଖିଲା ଛାଲ, ଖୋଳପା ।

ଫୁରୁଫୁରିଆ. ଘାସ ପରି ବୋରଝାଂଜି ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଦଳ ।

ଫୁଲ୍‌କା. ମାଲକୁସ୍ତି ପାଇଁ ଘେରା ହୋଇଥିବା ଜାଗା ।

ଫୁଲ୍‌ବସ୍‌ବା. ସଙ୍ଗାତ ବସିବା, ଫୁଲ ଦିଆ ନିଆ ହୋଇ ଦୁଇ ବାଳିକା ପରସ୍ପରକୁ 'ଫୁଲ' ବୋଲି ଡାକିବା ।

ଫୁଲ୍ ବାତୁନ୍. ଫୁଲଝାଡୁ ।

ଫୁଲ. ୧. ଫୁଲ ଆକାରର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

୨. ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରୂଣର ନାହି ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ ଆକାରର

ମାଂସଖଣ୍ଡ ।

୩. ଗଞ୍ଜାପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗ ଦେବା ପାଇଁ ହିଙ୍ଗୁଳ ଓ କଇଥ ଅଠାର ଏକ ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ ।

ଫୁଲଆଲଟ. ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲର ଚିତ୍ର ଥିବା ସୁଦୃଶ୍ୟ ଆଲଟ ।

ଫୁଲଉଡ଼ା. ଧାନଗଛ ପ୍ରଥମେ ଫୁଲ ହୋଇ ପବନରେ ଏହାର ରେଣୁ ଉଡ଼ିବା ।

ଫୁଲକାମ. କାଗଜ, ସୋଲ, ଜରି ଇତ୍ୟାଦିର କାରୁକଳା ।

ଫୁଲକିନାରି. ଫୁଲପକା ଧଡ଼ିଥିବା ଲୁଗା ।

ଫୁଲକୋବି. ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ ବଡ଼ କେଶର ଥିବା ଶାକପିଣ୍ଡ ।

ଫୁଲଖଡ଼ି. ଫୁଲ ପରି ଧଳା ଖଡ଼ି ।

ଫୁଲଗଭା. ଫୁଲ ତୋଡ଼ା, କାଠିର ଚାରିପାଖରେ ଫୁଲ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ତୋଡ଼ା ।

ଫୁଲଗୁଣା. ନାକର ଡାହାଣ ପାଖରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଡ଼ ଗୁଣା ।

ଫୁଲ ଚଢ଼ାଇବା. କୌଣସି କାମନା ପୂରଣ ପାଇଁ ଶିବଙ୍କୁ ଗୟସ, ଅରଖ, ଚମ୍ପାଦି ଫୁଲ ଲାଗି ।

ଫୁଲଚନ୍ଦନ. ଦେବତା ଓ ଅତିଥିଙ୍କ ସତ୍କାର ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆ ଯିବା ଚିତା ଓ ଫୁଲ ।

ଫୁଲଛଉ. ବଅସ ଛଉ, ଯୁବା ବୟସରେ ମୁହଁରେ ହେଉଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ଧଳା ଛଉ ।

ଫୁଲଛତି. ଫୁଲରେ ତିଆରି ଛତା, ଦେବ ଦେବୀଙ୍କୁ ଏହା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ ।

ଫୁଲଜାଲି. ଫୁଲ ଆକାରର ତାରକସି କାମ ହୋଇଥିବା କାନର ଅଳଂକାର ।

ଫୁଲଝରି. କାଠିରେ ବାରୁଦ ବୋଳା ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ, ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଫୁଲ ପରି ଚିକ୍ ଚିକ୍ ହୁଏ ।

ଫୁଲଝାଡ଼. ୧. ଗଛ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ଫୁଲଗୁଚ୍ଛ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣରେ ତିଆରି ଝାଡୁ ।

ଫୁଲଝାଡୁ. ମକା ଗୁଳ୍ମ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାରର ବୁଦାଳିଆ ତୃଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଝାଡୁ, ଛାଞ୍ଚୁଣି ।

ଫୁଲଝୁମୁକା. କାନର ତଳ ଅଂଶରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନାର ଅଳଂକାର ।

ଫୁଲଟାଟି. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାରର ଟାଟି ।

ଫୁଲଟାହିଆ. ସରୁ ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା, ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ 'ଫୁଲ' ।

ଫୁଲଠାର. ୧. କେତେକ ଫୁଲର ନାଁ ନେଇ କୁହାଯାଉଥିବା ସାଂକେତିକ ଭାଷା । ଯଥା : କିଆ = 'କ' ଅକ୍ଷର, ପଦ୍ମ = 'ପ' ଅକ୍ଷର, ଟଗର = 'ଟ' ଅକ୍ଷର ଇତ୍ୟାଦି ବୁଝାଇଥାଏ ।

୨. ବାକ୍ୟର ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ବରୁ 'ଫୁଲ' ସଂଯୋଗ କରି ଠାର ଭାଷା ପ୍ରକାଶ କରିବା । ଯଥା - ସେଫୁଲ କଫୁଲ ଣଫୁଲ କଫୁଲ ରିଫୁଲ ବଫୁଲ । ଫୁଲ କଟିଗଲେ - 'ସେ କ'ଣ କରିବ' ।

ଫୁଲଡାଲା. ଫୁଲ ତୋଳି ରଖାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡାଲା ।

ଫୁଲତୋଡ଼ା. ଫୁଲରେ ତିଆରି ତୋଡ଼ା ।

ଫୁଲଦେଇ. ରାଜା ବା ସାମନ୍ତମାନେ ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ବିବାହ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ଫୁଲବିବାହୀ ବା ଫୁଲବେହୀ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏଇ ଧରଣର ନାରୀମାନେ ରାଣୀଙ୍କଠାରୁ ନ୍ୟୂନ ଏବଂ ଦାସୀଙ୍କ ଠାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ।

ଫୁଲଦୋଳି. ଚଇତ ପୁନେଇଁ ସମୟରେ

ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦୋଳଯାତ୍ରା, ଏହା ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ଫୁଲଧରିବା. ଫଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛରେ ଫୁଲ ହେବା ।

ଫୁଲନାଡ଼. ପିଲା ଜନ୍ମ ବେଳେ ମାଆ ଗର୍ଭରୁ ପଡୁଥିବା ଫୁଲ ଓ ନାହି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ନାଡ଼ ।

ଫୁଲପଇଞ୍ଚ. ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ଓ ରୁପାର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ଫୁଲପଙ୍ଖା. ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲ ଚିତ୍ର ଥିବା ହାତପଙ୍ଖା, ବିଞ୍ଚଣା ।

ଫୁଲପଡ଼ିବା. ପିଲା ଜନ୍ମ ସମୟରେ ମାଆ ଗର୍ଭରୁ ଫୁଲ ନାଡ଼ ବାହାର ହେବା ।

ଫୁଲପିତା ଖାଇ ଆସିବା. ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟା ସ୍ୱାମୀ ଘରେ କିଛିଦିନ ରହି ବାପ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବା ।

ଫୁଲପିତା ଝିଅ. ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାପଘରେ ରହିଥିବା ଝିଅ ।

ଫୁଲପିତା ଭାର. କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ, ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଯିବା ବା ଦୁଆପାଳି ଯିବା ସମୟରେ ନେଉଥିବା ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ।

ଫୁଲଫୁଟି. ଗାଁ ଗହଳିରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା କେରାଣ୍ଡି, ଦଣ୍ଡକିରା, ବାଲିଭଉଁରା, ଗଡ଼ିଶା ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଚୁନା ମାଛର ସମାରୋହ ।

ଫୁଲବଉଳବେଣୀ. କୁମାର ପୁନେଇଁ ସମୟରେ ଝିଅମାନେ କୁବାଇଖେଳରେ ଗାଉଥିବା ଗୀତର ଡୁହା ।

ଫୁଲବଗଡ଼ୀ. ଅକାଳରେ ଗର୍ଭପାତ ହେଉଥିବା ନାରୀ ।

ଫୁଲବଡ଼ି. ବଟା ବିରି ଫେଣା ହୋଇ ପରାଯାଉଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ବଡ଼ି ।

ଫୁଲବାହା. ମନ୍ଦିରରେ ବରକନ୍ୟା ପରସ୍ପର ଫୁଲମାଳ ଦିଆନିଆ ହୋଇ ହେଉଥିବା ବିବାହ ।

ଫୁଲବିବାହୀ. ରାଜା ଫୁଲହାର ଦେଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ କରୁଥିବା ବିବାହ । ଏଇ ବିବାହ ପରେ କନ୍ୟା ରାଣୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ରାଜାଙ୍କର ରକ୍ଷିତା ହୋଇ ରହେ । ମାତ୍ର ଏମାନଙ୍କୁ 'ଫୁଲଦେଈ' ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।

ଫୁଲରା. ଫୁଲ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

ଫୁଲରି. ବିରିବଟାକୁ ଛାଣି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ପିଠା ।

ଫୁଲରି ଉଆଁସ. ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା, ମହାଳୟା ଅମାବାସ୍ୟା ।

ଫୁଲଲାଗି. ଦେବତା ଓ ରାଜା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ପୁଷ୍ପବେଶ କରାଇବା ।

ଫୁଲଶାଗୁଣା. ମାଈ ଶାଗୁଣା ।

ଫୁଲଶେଯ. ଫୁଲ ସଜା ଯାଇଥିବା ଶେଯ, ମଧୁଶଯ୍ୟା, ଦମ୍ପତିଙ୍କ ପ୍ରଥମ ମିଳନ ରାତିରେ ଏକାଠି ଶୋଇବାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଛଣା ।

ଫୁଲସଞ୍ଜ. ସଂଧ୍ୟାର ଆରମ୍ଭ ଅବସ୍ଥା, ମୁହଁ ସଞ୍ଜ ।

ଫୁଲସଭା. ବିବାହ ଓ ବ୍ରତ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତ ମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ସଭା । ଏଥିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଦ ଓ ଶ୍ଳୋକ ପାଠ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

ଫୁଲହାର. ଫୁଲରେ ଗୁନ୍ଥା ମାଳ ।

ଫୁଲା. ପାଣିରେ ସିଝା ଯାଇ ଫୁଲା ଯାଇଥିବା ବଡ଼ି ତିଅଣ ।

ଫୁଲାଣି. କଣ୍ଟି କିଳାର ଅଗ ଚିରି ଏହାର

ପଛ ପଟୁ ମରାଯିବା ଖିଲ ।

ଫୁଲି. ୧. ପାଟ ଝୁମ୍ପା.

୨. ଫୁଲ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ନାକର ଅଳଂକାର, ନାକଫୁଲ ।

୩. ବିଶାକାଠିରେ ଚିହ୍ନିତ ଗାରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୫,୧୦,୧୫,୨୦ ପଳ ଓଜନର ପରୁଡ଼ିରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଦାଗ ଉପରେ ସୂତା ଦିଆଯିବା ସ୍ଥାନରେ ଚିହ୍ନିତ ତାରା ଚିହ୍ନ । ୧ ବିଶା = ୨୫ ପଳ । ୪ ଫୁଲି ଚିହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୦ ପଳ । ୪ ଫୁଲି ଆଗ = ପୂରା ୨୫ ପଳ ।

ଫୁସିଆର. ଅଣଖିଲ, ଅଣକିଳା, ଶଗଡ଼ଚକର ଅଖ ବାହାରେ ମରାଯାଇଥିବା କିଳା ।

ଫେଟା. ୧. ଚଉଡ଼ା ପିନ୍ଧାଲୁଗା ।

୨. ଅଣ୍ଟା ଉପରେ ଭିଡ଼ା ଯିବା ଲୁଗା ।

ଫେଟାଧଡ଼ିଆ. ଚଉଡ଼ା ଧଡ଼ିଥିବା ଲୁଗା ।

ଫେଡ୍‌ରା. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଚାରିକୋଣିଆ ବଡ଼ ବାଉଁଶିଆ ।

ଫେଣା. ୧. କଦଳୀ କାନ୍ଧିରେ ଥିବା କଦଳୀ ପେନ୍ଥା ।

୨. ମହୁମାଛିଙ୍କ ମହୁ ସଂଚିବା ସ୍ଥାନ, ବସା ।

ଫେଣି. ୧. ଗୁଡ଼ ବା କନ୍ଦ ଆଉଟି ଢାଳିବା ଦ୍ୱାରା ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

୨. ଚିନି ଓ ଅଟା ତିଆରି ସ୍ତର ସ୍ତର ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଫେଡି. ଦୂରକୁ ଟେକା ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଦଉଡ଼ିରେ ତିଆରି ଫାଶ ।

ଫେରଘାଇ. ବିଲରୁ ପାଣି ବାହାରିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଛୋଟ ନାଳୀ ।

ଫେର ଫେରୁଆ. ସୁନା ରୁପା ତାରକସି କାମରେ ତାରକୁ ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ ଗୁଡ଼ାଇ ତିଆରି କରା ଯାଉଥିବା କୁଣ୍ଡଳ ।

ଫେର. ୧. ସାମନାରେ ଲମ୍ବିଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର କୁଞ୍ଚ ।

୨. କଟିରେ ଚାରି ପାଖରୁ ବଳି ଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଅଂଶ ।

୩. ପାଣିବୁହା ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଗଡ଼ାଣି । ଏହାକୁ ପଥର ଅଥବା ଘାସ ଟେକା ଦ୍ୱାରା ଛାଉଣି କରାଯାଏ ।

ଫେରକାନି. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ସାମନାରେ ଲମ୍ବିଥିବା କାନି ।

ଫେରଖୋସା. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଫେରକୁ ଆଣି ନାହି ପାଖରେ ଖୋଷିବା ।

ଫେର ଛଡ଼ାଇବା. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଫେରକୁ ତଳକୁ ଓହଳାଇବା ।

ଫେରପକା. ନାରୀ ମାନଙ୍କର ସାମନା ପାଖରେ ଶାଢ଼ିର ଅଂଶକୁ କୁଞ୍ଚ କରି ଲମ୍ବେଇ ପିନ୍ଧିବା ।

ଫେରା. ଦଉଡ଼ି ବା ସୂତାର ଘେର ।

ଫେରି. ଘରଘର ବୁଲି ସଉଦା ବିକିବା ।

ଫେରିଘାଟ. ନଈ ପାରି ହେବାର ଡଙ୍ଗା ଘାଟ ।

ଫୋଡ଼ଣ. ଫୋଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ର, ବେଣ୍ଟ ଲଗା ଲୁହା ଶସ୍ତ୍ର ।

ଫୋପଡ଼. ଲମ୍ବା କାଠ ଖଣ୍ଡ, ଯାହାକୁ ଗଛ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଫଳ ଝଡ଼ାଯାଏ ।

ବ

ବଅ. ତନ୍ତରେ ଲାଗିଥିବା ସୂତାପାନିଆଁ, ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ଟାଣିସୂତା ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ ।

ବଅକାଠି. ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇଟିରେ ବଅ ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଇଥାଏ ।

ବଅପଟା. ବଅ ଝୁଲାଯାଇଥିବା ପଟା ।

ବଅପଡ଼ିଆ. ଲୁଗା ବୁଣାରେ ତ୍ରୁଟି ହେତୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା ।

ବଅର. ନଈ ପାଣିରେ ଥଳ ପାଇବା ।

ବଅର ପାଇବା. ଥଳ ପାଇବା ।

ବଇ. କୁଢ, ଗଦା, ଘେର, ବାଡ଼ ।

ବଇଁଠି. ପନିକୀ ।

ବଇଁରି. ୧. ତୋଡ଼ିମାଛ ।

୨.ପାଉଁଜି ପରି ଗୋଡ଼ର ଅଳଂକାର ।

ବଇଠା. ୧. ଚକା ଆସନ ।

୨. ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦିର ତଳେ ଲାଗିଥିବା ଆସନ ।

୩. ଗୋଲିଆ ଡେଙ୍ଗା ପଦାର୍ଥକୁ ସିଧା ଥୋଇବାକୁ ଏହା ତଳେ ଲାଗିଥିବା ଆସନ ।

ବଇଠିକରଣ. ଛାମୁକରଣ, ଦେବାଳୟ କାର୍ଯ୍ୟ ତଦାରଖ ଓ ହିସାବକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବଇଦ. ବୈଦ୍ୟ, କବିରାଜ, ଚିକିତ୍ସକ ।

ବଇନା. ଆଗିଲା ଦେୟ । କିଣିବା ନିମନ୍ତେ କ୍ରୟମୂଲ୍ୟର କିଛି ଅଂଶ ଆଗୁଆ ଦେୟ ।

ବଇନି. ବ୍ୟବସାୟ, ଦୋକାନ ଖୋଲିବା ପରେ ପ୍ରଥମ ବିକ୍ରି ଦ୍ରବ୍ୟର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ, ବିକ୍ରି ଅନୁକୂଳ, ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ବିକ୍ରେତା ରଖିଥାନ୍ତି ।

ବଇନ୍ତି. ତେଙ୍ଗଡ଼ା, ରନ୍ଧାଘରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ମଞ୍ଚା, ବଇଠି ।

ବଇବାଡ଼. ଝାଟି ମାଟିର ବାଡ଼ ।

ବଉଲଖିଆ. ଫଗୁଣ ପୁନେଇଁରେ ଗାଁର ଘରେ ଘରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଖିଆପିଆ ।

ବଉଳ. ୧. ଆମ୍ବଗଛର ମୁକୁଳ ।

୨. ଆମ୍ବ ବଉଳ ଦିଆ ନିଆ ହୋଇ ଦୁଇ ଝିଅ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗାତ ବସି ବଉଳ ଡକାଡକି ହେବା ।

୩. ବଉଳଗଛ ।

ବଉଳ ଅମାବାସ୍ୟା. ପୌଷ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏଇଦିନ ବଉଳ ଗଇଁଠା ଭୋଗ ହୁଏ । ଆମ୍ବ ଗଛକୁ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ, ସିନ୍ଦୂର ଦେଇ ପୂଜା କରାଯାଏ ଓ ପିଠା ଭୋଗ କରି ଗଛକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଠାରେ ବଉଳ ଲାଗି କରାଯାଏ ।

ବଉଳଝରା. ରଥ ଓ ରାଜପୁରରେ ମଣ୍ଡିତ ବଉଳ ଫୁଲ ଆକାରର ଝୁଲା ।

ବଉଳପାଟ. ବିବାହ ସମୟରେ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧିଥିବା ପାଟ୍ଟ ।

ବଉଳମାଳ. ୧. ବଉଳ ଫୁଲର ମାଳା ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାରର କନ୍ଦା ପଥର ।

ବଉଳା. ପଲଙ୍କ ବାଡ଼ାରେ ବସା ଯାଇଥିବା କୁନ୍ଦାକାଠ ।

ବଉଳିବା. ୧. ଆମ୍ବ ଗଛରେ ମୁକୁଳ ହେବା ।

୨. ପାଣି ତାତିଲେ ବା ଗୋଳିଆ ହେଲେ, ମାଛ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭାସିବା ।

ବଉଳି. ୧. ଦଣ୍ଡି, ନଖମୂଳ ଓ ଚମ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସରୁଆ ଧଡ଼ିଚମ ।

୨. ବଉଳ ଫାସିଆ ।

୩. ଡଙ୍ଗାର ବାହାରକୁ ବାହାରିଥିବା

ଆଗ ମଙ୍ଗରେ ମୁନିଆଁ ମୁହଁ ।

ବଏ. ୧. ହିସାବ ଫର୍ଦ୍ଦ

୨. ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ନେଲେ ଲେଖା ହିସାବ ।

୩. ଗାଈର ଷଣ୍ଢଦ୍ୱାରା ସଂଗମ ଲାଭ । ମାଈମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳି ବୋଦା ଦ୍ୱାରା ସଙ୍ଗମ ଲାଭ ।

ବଏପଇଠ. ଟଙ୍କା ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ଲେଖା ।

ବକଡ଼ା. କପା ଗଛର କୋଷ ବା ଖୋସା ।

ବକପଞ୍ଚକ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକ ବ୍ରତ, କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀରୁ ପୁନେଇଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିନ । ଏଇ ପାଞ୍ଚଦିନ ଆଇଁଷଖିଆ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବକଯନ୍ତ. ନିଆଁରେ ବସିଥିବା ପାଣିମିଶା ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ବାମ୍ପକୁ ବଗଥଣ୍ଟ ପରି ନଳି ବାଟେ ନେଇ ଥଣ୍ଡା କରାଇ ଅର୍କ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ।

ବକଲ. ଗଛର ଛାଲ ।

ବକଲମ୍. ଲେଖା ପଢ଼ା ଜାଣି ନ ଥିବା ଲୋକର ଟିପ ଚିହ୍ନ ଦେବା ସ୍ଥାନରେ ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣିଥିବା ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଲୋକ ଟିପ ଦେଲା ଲୋକର ନାଁ ଦସ୍ତଖତ କରିବା ।

ବକ୍ସୀ. ରାଜାଧୀନ ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧି ।

ବକ୍ସିଖଞ୍ଜା. ବକ୍ସି ବା ପରିଚ୍ଛାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂସ୍ଥାପିତ ବା ପରିଚାଳିତ ଜେଗାଘର, ଅଙ୍ଗିଲା ।

ବକୁଳି. ୧. ନାକ ଭିତରର ଶୁଖିଲା ମଳ ।

୨. ଘା ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନର ଶୁଖିଲା ଚମ ।

ବକ୍ରଡଉଁରା. ନାରୀମାନେ କେଶ ବିନ୍ୟାସ କାଳରେ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଧନୁ ଭଳି ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ବଖରା. ୧. ଘର ଭିତରର କୋଠରି ।

୨. ବାଣ୍ଟରା ।

୩. ଚାଷରେ ଭାଗ କରି କାମ କରି ଅମଳକୁ ଭାଗ କରି ନେବା ।

ବଖରା ଲଗାଇବା. ଜମି ଭାଗକୁ ଦେଇ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲରୁ ଭାଗ ପାଇବା ।

ବଖାରି. ବାଉଁଶ କାଠି, ବାଉଁଶ ପାତିଆ ।

ବଖିଆ. ଢାଗା ସିଲେଇ, ମୋଟା ସିଲେଇ ।

ବଗଚର. ସଡ଼କ ପାଖର ନୟନଯୋଡ଼ି । ଏଥିରୁ ମାଟିଖୋଳା ହୋଇ ସଡ଼କରେ ପଡ଼େ ଏବଂ ଏଥିରେ ଥିବା ପାଣିରେ ବଗ ଚରନ୍ତି ।

ବଗଡ଼. ୧. ବେଧଛୁଆ, ଦୋ-ମିଶା ଜୀବ ।

୨. କନ୍ଧମାନେ କାନ୍ଦୁଲ ଓ ହରଡ଼ ବୁଣୁଥିବା ପାହାଡ଼ର ଢାଲୁ ଜାଗା ।

ବଗଡ଼ା. ମୋଟା (ଚାଉଳ) ।

ବଗଡାଲୁ. ମଲକଢ଼ି, ଉପରକାନର ଅଳଂକାର ।

ବଗଲ. ୧. ମଇର ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ।

୨. ଜାମାର ଛାତିକନା ଓ ପିଠି କନା ମଝିରେ ଲାଗିଥିବା ତିନି କୋଣିଆ କନା ।

ବଗଲକୟାଁ. ମଇର ଶେଷ ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ଫଳିରେ ମରାଯାଇଥିବା ଖିଲ ।

ବଗାର. ୧. ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି ।

୨. ଜନ୍ମ କରି ନଥିବା ମାଈ ମଇଁଷି ।

ବଗାଳ. ବର୍ଷକ ପାଇଁ ମାଲିକ ଘରେ ଖାଇ ପିଇ, ଦରମା ନେଇ ଗୋରୁ ରଖା ଚାକିରି କରୁଥିବା ଚାକର ।

ବଗି. ୧. ଦୁଇ ଚକିଆ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ।
୨. ଠେଲାଗାଡ଼ି ।

ବଗୁଲିଘାସ. ଦଉଡ଼ା ବଳାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଲମ୍ୱାଳିଆ ଘାସ ।

ବଘରା. ଡାଲି, ଭଜା, ତରକାରି ଇତ୍ୟାଦି ତେଲ ଫୁଟଣ ଦେଇ ଛୁଙ୍କ କରିବା ।

ବଙ୍କିଆ. ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଳା ।

ବଙ୍କୁଲିବାଡ଼ି. ବୁଢ଼ା, ବୁଢ଼ୀ ଚାଲିବା ପାଇଁ ହାତରେ ଧରୁଥିବା ଅଗବଙ୍କା ବାଡ଼ି ।

ବଙ୍ଗଳା. ନଈପଠାରେ ଚାଷ ହେଉଥିବା ଫୁଟି ଫଳ ।

ବଚନିକା. ଯାତ୍ରା, ଗୀତିନାଟ୍ୟାଦିରେ ଦୁଇଜଣକ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା ସଂଳାପ ବିନିମୟ ।

ବଚନିକା. କଳିଝଗଡ଼ା, ଝଗଡ଼ାଝାଟି ।

ବଛା. ୧. ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରି ।
୨. ଲୁଗାରେ ଥିବା କଣାକୁ ସରୁ ଛୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରା ସିଲେଇ, ରଫୁ ।
୩. ଧାନଗଛ ମୂଳରୁ ବାଳୁଙ୍ଗା ବଛା ।

ବଛାଡ଼ି. ତେରେଣ୍ଡା, ବନିଶୀରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂରପୁଚ୍ଛର କାଠି ବା ସୋଲକାଠି ।

ବଛାମୁଦି. ନାଁ ଖୋଦେଇ ହୋଇଥିବା ମୁଦି ।

ବଛାଳି. ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ଉପାଡ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବଜନିଆଁ. ବାଜାବାଲା, ବାଜା ବଜାଳି ।

ବଜ୍‌ବଜିଆ. ଗୋରୁଙ୍କୁ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଭୟଙ୍କର ରୋଗ ।

ବଜନ୍ତ୍ରୀ. ବାଜା ବଜାଇବା ଲୋକ, ବାଜାଦାର ।

ବଜରା. କୋଠରିଥିବା ଡଙ୍ଗା ।

ବଜା. ମାଛ ଧରିବାର ଏକ ଯନ୍ତ୍ର, ଏହାର ବାଉଁଶକାଠି ଓ କତା ଦଉଡ଼ିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

ବକ୍ରବାଟୁଳି. ଶାମ୍ବ ଦଶମୀଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା ଘିଅରେ ପଚା ଯାଇଥିବା ଖଳି । ଗୋଟାଳି ପିଠା ।

ବଞ୍ଚ. ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଏକ ଦାନ ।

ବଞ୍ଚର. ପଡ଼ିଆ ଜମି, ଗୋଚର ଜମି ।

ବଟକରା. ନିକିତିରେ ଓଜନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁ ବା ପଥରର ପରିମାପ ଗୋଟାଳି ।

ବଟଫଳ. ବରଫଳ ଆକାରର ରୁପା ତିଆରି ଗୋଲକ, ଏହାକୁ ଗୁନ୍ଥା ଯାଇ ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ବଟମ. ଜାହାଜିଆ ମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ସୁଧରେ କରଜ ଦିଆଯିବା ଟଙ୍କା ।

ବଟା. ୧. ଭଙ୍ଗା ପାନ ରଖିବାକୁ ଥିବା ଧାତୁ ତିଆରି ଆଧାର, ଏହା ଉପରେ ଘୋଡ଼ଣୀ ଥାଏ ।
୨. ମାଠସିଲେଇ ବହୁଖିଅ ସୂତାକୁ ଏକାଠି ଗୁଡ଼ାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ମୋଟା ସୂତାର ଡୋର ।

ବଟାଳି. ବଢ଼େଇଙ୍କ କାଠ ଖୋଳା ହତିଆର । ଏହା ଧାରୁଆ, ଏହା ପଛରେ କାଠ ବା ମୂଳି ବାଉଁଶର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ସରୁମୁହାଁ, ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ, ଗୋଲମୁହାଁ, ବଙ୍କାମୁହାଁ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ବଟାଳି ଥାଏ ।

ବଟାଳିକା. ଡଙ୍ଗାର ତଳପଟା ସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଗଛର ଛେଲି ଦେଇ ବଟାଳି ଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ରୁନ୍ଧିବା ।

ବଟିଆ. ଜଡ଼ି ବୁଟି ରଖାଯିବା ଧାତୁ ଫରୁଆ ।

ବଟୁ. ୧. ବାଳକ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ।
୨. ବୈଦିକ କର୍ମ ସମୟରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା କୁଶ ତିଆରି ମୁଦି ।

ବଟୁଆ. ପାନ ଖାଇବାର ଉପରକରଣ ଏବଂ ଔଷଧ ଇତ୍ୟାଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁ ମୁଣାଥିବା କପଡ଼ା ଥଳି ।

ବଟୁଆଗୁଡ଼ି. ବଟୁଆର ଫିତା । ବଟୁଆକୁ ଖୋଲିବା ଓ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ, ଏହାର ମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ଫିତା ।

ବଟୁଳି. ଛୋଟ ପିତ୍ତଳ ଡାଳ ।

ବଟାଖାତା. ଲାଭ ଓ କ୍ଷତି ହିସାବ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ମହାଜନଙ୍କର ହିସାବ ଖାତା ।

ବଡ଼ଓଷା. ୧. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ପୂର୍ବଦିନ ଧବଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ପୀଠରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶୈବ ଉପାସନା ଓ ଓଷା ।
୨. ପୁରୀ ଓ ଗଂଜାମରେ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ସୋମନାଥ ବ୍ରତ ।

ବଡ଼କାଠ. ବଡ଼ ଢୋଲ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବା ତିନିହାତ ବ୍ୟାସ ବିଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ ତିନି ହାତ ଲମ୍ବ ବିଶିଷ୍ଟ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ଆନନ୍ଧ ବାଦ୍ୟ। ଏହାକୁ ବାଉଁଶରେ ଓହଳାଇ ବଜାଯାଏ ।

ବଡ଼ଚାଟ. ଚାହଳିରେ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ପାଇଁ ଅବଧାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ଚାଟ ।

ବଡ଼ଜାଲ. ଗଭୀର ପାଣିରେ ପକାଇ ମାଛ ଧରାଯାଉଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ଜାଲ ।

ବଡ଼ତାଠି. ବଡ଼ ଆକାରର ଥାଳି ।

ବଡ଼ଡି. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ସାଧୁ-ସନ୍ଥଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ସଂସ୍ଥାପିତ ଜେଗାଘର ।

ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରଠାରୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିର ଯାଏ ଥିବା ଚଉଡ଼ା ଦାଣ୍ଡ, ରଥ ଦାଣ୍ଡ ।

ବଡ଼ଦାନ. ପଶାଖେଳରେ ପ୍ରତିଟି କାଠିରେ ପଡୁଥିବା ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ ।

ବଡ଼ପଣ୍ଡା. ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରଧାନ ପୂଜକ ।

ବଡ଼ପାଟିଆ. ଚାଳଘରର ମୁଖ୍ୟ ଶେଣି ।

ବଡ଼ପାସ୍. ଦୁଇ, ଝାଡ଼ା ଫେରି ଯିବାପାଇଁ ଅବଧାନଙ୍କୁ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସଂକେତାତ୍ମକ ଅନୁନୟ ।

ବଡ଼ବଡୁଆ ଡାକ. ଦୀପାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କାଉଁରିଆ କାଠି ଜଳାଇ ଆଲୋକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ପିତୃତର୍ପଣାଦି କର୍ମ ।

ବଡ଼ବର. ଶଗଡ଼ିଆ ବଳଦଙ୍କୁ ବାଟରେ ଖୋଇବା ନିମିତ୍ତ ଗୋଛାରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ମୋଟା ବେଣୀ ।

ବଡ଼ମଣ୍ଡା ଓଷା. ମଘାଓଷା, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଉପାସନା ନିମିତ୍ତ ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ, ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀଠାରୁ ଏକାଇଶ ଦିନ ଯାଏ ହେଉଥିବା ଓଷା ।

ବଡ଼ରୋଗ. କୁଷ୍ଠରୋଗ।

ବଡ଼ଶିଂଘାର. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରାତ୍ର ପହୁଡ଼ ପୂର୍ବରୁ ହେଉଥିବା ବେଶ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବନୀତି ।

ବଡ଼ହେବା. ୧. ସାବାଳକ ହେବା ।
୨. ବାଳିକା ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ।

ବଡ଼ା. ୧. ମୁଣ୍ଡର କେଶ ମୂଳରେ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ବଥ ।
୨. ଛୋଟ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

ବଡ଼ି. ବଟା ବିରିକୁ କୁଲା ପଛରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଟୁଳା ଆକାରରେ ଥୋଇ,

ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ରନ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ । ଛୋଟ ବଡ଼ିକୁ ଫୁଲବଡ଼ି, ପାଣିକଖାରୁ ଶସ ଦିଆ ବଡ଼ିକୁ କଖାରୁବଡ଼ି ଏବଂ କଖାରୁ ମଂଜି ଦିଆ ବଡ଼ିକୁ ମଞ୍ଜିବଡ଼ି, ରାଶି ଦିଆ ବଡ଼ିକୁ ରାଶିବଡ଼ି କୁହାଯାଏ ।

ବଡ଼ି(ରି)ଆ. ନିଆଁ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ କୁଟାରେ ବେଣୀ ପକାଯାଇଥିବା ଅଟା ।

ବଡ଼ିଖଇଞ୍ଛି. ବଡ଼ି ପକାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଟେଇ ବା ମସିଣା । ଏହା ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ଚାଉଳ ପିଠଉର ପ୍ରଲେପ ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ବଡ଼ିଫୁଲା. ଭଜାବଡ଼ିକୁ ବେସରପାଣି ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ବ୍ୟଂଜନ ।

ବଡ଼ିସକାଳ. ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷ, ଭୋର ସମୟ ।

ବଡୁଆ. ବଢ଼ା, ଘଉଡ଼ାମୁହାଁ ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି ।

ବଡୁଘର. ବ୍ରତଘର । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁଅର ବ୍ରତକର୍ମ ।

ବଡୁଭିକ୍ଷା. ବ୍ରତ ପିଲର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ ଆଗନ୍ତୁକମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭିକ୍ଷା ଯାଚନା ।

ବଡୁସେବା. ୧. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୁହଁ ଧୋଇବା ବେଳେ ପାଣି ଯୋଗାଇବା, ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଶ କରିବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଫୁଲ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେବା ଭଳି ସେବା ।

୨. ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଲାଗି କରାଯାଉଥିବା ଫୁଲ ଓ ବେଲପତ୍ର ଯୋଗାଉଥିବା ଶୂଦ୍ର ସେବକ ।

ବଢ଼ଣି. ଝାଡ଼ୁ, ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ବଢ଼ିଣା ।

ବଢ଼ା. ୧. ଛୋଟ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

୨. ପରଶୁଣିଆ ।

ବଢ଼ାଭାତ. ଘଡ଼ିବାତ, ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖୋଇବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଘଡ଼ିରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତ ।

ବଢ଼ିମାସ. ମଳମାସ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଦ୍ଧବର୍ଷରେ ପଡୁଥିବା ମାସ ।

ବଢ଼ିଆ. ଶଗଡ଼ିଆ ବଳଦକୁ ବାଟରେ ଖୋଇବା ପାଇଁ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାରେ ନିଆ ଯାଇଥିବା ପାଳଗୋଛାର ମୋଟା ବେଣୀ ।

ବଢ଼ିଆଣଚିତା. ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ମାର୍ଗଶିର ମାସର ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀରେ ପକାଯାଉଥିବା ଚିତା ।

ବଢ଼ିଣା. ଝାଡ଼ୁ, ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ।

ବଢ଼ିପାଣି. ନଈ ବଢ଼ିରେ ନଈରେ ଆସିଥିବା ଓ ଖାଲୁଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଗୋଳିଆ ପାଣି ।

ବଣା. ମାଠିଆଠାରୁ ସାମାନ୍ୟ ବଡ଼ ମୋଟା ମାଟିପାତ୍ର ।

ବଣିଆତି ଟିକ. ଗନ୍ଧ ବଣିକ ବା ପୋଟଳି ବଣିଆଙ୍କର ଔଷଧୀୟ ଫଳ, ମୂଳାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ।

ବଣ୍ଡାଳ. ଲମ୍ବାବେଣ୍ଟିଆ କୋଦାଳ. ଫାଉଡ଼ା ।

ବଣ୍ଡି. ଶଗଡ଼ ।

ବଣ୍ଡିନାଟ. ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଲୋକନାଟ୍ୟ, ଏଥିରେ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଚନ୍ଦ୍ରସେଣାଙ୍କ ଭଉଣୀ ବଣ୍ଡି ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର । ଏଇ ନାଟରେ କେବଳ ଢୋଲବାଦ୍ୟ ବାଜେ, ଏହା କୃଷ୍ଣଲୀଳାର ଏକ ଆଞ୍ଚଳିକ ପରିପ୍ରକାଶ ।

ବତରପଡ଼ିବା. ୧. ଗାଈ ରତୁମତୀ ହେବା ।

୨. ଚାଷଜମି ଉପଯୁକ୍ତ ପାଗ ହେବା ।

ବତର ବୁଣା. ମାଟି ଓଦା ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଧାନବୁଣା ।

ବତା. ୧. ଚିରା ବାଉଁଶର ଫାଳ ।
୨. ପତ୍ର ଉଲରା ଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ।
୩. କବାଟ ପଟାରେ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପଟିକାଠ ।

ବତାରିବା. ଚାଳଘରର ରୁଅ ଉପରେ ବତା ଦେଇ ବେତ, କୋରଟ, ପଟ ବା ନଡ଼ିଆ କତାରେ ବାନ୍ଧିବା ।

ବତିଝାଡ଼. ବହୁ ଦୀପ ଖଞ୍ଜାଯାଇଥିବା ଗଛ ଆକାରର ଆଲୋକ ଆଧାର ।

ବତିପେଲା. ଦୀପର ବଳିତାକୁ ତେଜୁଥିବା କାଠି, ତେଜଣାକାଠି ।

ବଦ୍‌ରକ୍ତ. ଘା' ଇତ୍ୟାଦିରୁ ବାହାରିବା ଦୂଷିତ ରକ୍ତ ।

ବଦଳିଆ. ଦୁଇଜଣ ଚାଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହଳ, ବଳଦ ଓ ମୂଲିଆ କାମର ବିନିମୟ ।

ବଦାଉ. ଖଣ୍ଡାର ଫଳକ ।

ବଦାଡ଼ି. ଧାନଗଦା, ଧାନହଳାର ଗଦା ।

ବଧା. ବାଘ ଛେଳି ଖେଳରେ ବାଘକୁ ଘେରାଇ ଛେଳି ସାର ବସାଯିବା ସମୟରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନ ।

ବଧାଇବସା. ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ଜନିତ ଆନନ୍ଦ ପାଳନ, ଘରର ଦ୍ୱାରମୁହଁରେ ସିଜୁଡାଳ ବାନ୍ଧିବା, ମାମୁ ଘରକୁ ଢୋଲ ମହୁରୀ ଇତ୍ୟାଦି ବାଜା ପଠାଇ ଶୁଭ ସଂବାଦ ପ୍ରଦାନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଧି ।

ବଧି. ବଡ଼ ଦଳପୋଖରୀ ।

ବଧୀ. ସୁଅ ନ ଥାଇ ପାଣିର ଗହୀରିଆ ସ୍ଥାନ, ଗଣ୍ଡ ।

ବନମାଟି. ରଙ୍ଗମାଟି, ଘର ଲିପାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି ।

ବନମାଳା. ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ଯାଏ ଲମ୍ବିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲରେ ଗୁନ୍ଥା ଲମ୍ବା ଫୁଲମାଳ ।

ବନିଶୀ. ବାଉଁଶ କଣିରେ ସୂତା ଓ କଣ୍ଟା ଲଗାଇ, ତେରେଣ୍ଡା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ମାଛଧରା ବାଡ଼ି । କଣ୍ଟାରେ ଥୋପ ଗୁନ୍ଥି ପାଣିରେ ପକାଇଲେ, ମାଛ ଥୋପ ଗିଳିଲେ କଣ୍ଟା ଲାଗେ ଓ ବନିଶୀ ଖଡ଼ାକୁ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ମାଛ ଧରାଯାଏ ।

ବନାଉତ. ବନାତ, କମ୍ବଳ ଜାତୀୟ ଶୀତଲୁଗା ।

ବନାଟି. ମାଲଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ତିନିଚାରି ହାତିଆ ଟାଣୁଆବାଡ଼ି ।

ବନିଲା. ଫଳାଦି ପାକଳ ହୋଇଯାଇଥିବା ।

ବନ୍ଟୁ. ଶାଳୁଆ, ବାଉଁଶକାଠିରେ ବୁଣା ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର, ଜାଲବାଡ଼ ।

ବନ୍ଟୁଡ଼ା. ଧାର ନ ଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ।

ବନ୍ଦଲ. ସୁନାମୁଦି ତିଆରି କରିବାର ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁହାଗୁଣ୍ଡ ।

ବନ୍ଦାଣ. ବାହାଘରରେ ବରକୁ ଦିଆଯବା ଉପହାର, ଅଳତା ସିନ୍ଦୂର ସମୟରେ ଏହା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ ।

ବନ୍ଦାଣଘର. ପୁଆଣିଘର ।

ବନ୍ଦି. ୧. ନାରୀମାନଙ୍କ ଅଳକା ମଧ୍ୟରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଝୁଲା ।
୨. ଭୂତପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତଡ଼ିନେଇ ଅଟକାଇ ଦେବା କ୍ରିୟା ।

ବନ୍ଦିଆ. ୧. ମଥାମଣି ।
୨. କାନପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।
୩. ତେଲଭିଜା କପଡ଼ାରେ ଆଲୁଅ ଲଗାଇବା ଆଧାର, ମୋଟା ବଳିତା ।

ବନ୍ଦିବା. ଭୂତ, ପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅଟକ ରଖିବା ।

ବନ୍ଦୁ. କବାଟରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଲୁହା କିଳିଣୀ ।

ବନ୍ଧ. ପୋଖରୀ, ଜଳାଶୟ ।

ବନ୍ଧଲି. ଛୋଟପୋଖରୀ ।

ବନ୍ଧଲୁଗା. ସାମନା ପାଖରେ ସରୁ ଡୋର ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ଜାମା । ଜାମା ପିନ୍ଧିବା ପରେ ଏଇ ଡୋରକୁ ଟାଣି ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ବନ୍ଧାଗହକି. ନିୟମିତଃ ଗ୍ରାହକ, ନାଗୁଆ ଗରାଖ ।

ବମ୍ଭାଜି. ବାଉଁଶନଳ ଭିତରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ହୋଇ ଝୋଟ ଗୁଡ଼ା ବାଣ, ନିଆଁ ଲାଗିଲେ, ଏହା ତୋପ ପରି ଫୁଟେ ।

ବର ଓସ୍ତ ବାହା. ଅପୁତ୍ରକ ଲୋକେ ବର ଓ ଓସ୍ତଗଛ ପାଖାପାଖି ପକାଇ ଦୁଇ ଗଛର ବିବାହ କରାଇ ପରସ୍ପର ସମୁଦି ଡକାଡକି ହେବା ।

ବରଖଡ଼ା. ଜାଲ ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ସରୁପାତ ।

ବରଗଡ଼ା/ବରଗୁଡ଼ି. ଲତା ଶିମ୍ବ ପରି ଛୁଇଁ, ଝୁଡଙ୍ଗ ଛୁଇଁ ।

ବରଗା. ଜାହାଜ ପାଲରେ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ୱକାଠି ।

ବରଛା. ବଲମ, ତେଣ୍ଟା । ଲମ୍ୱା ଓ ସରୁ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ମରାଯାଇଥିବା ମୁନିଆଁ ଲୁହାଦଣ୍ଡ ।

ବରଜ. ପାନଲଟା ମାଡ଼ିବା ପାଇଁ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ଯାଇଥିବା ତୃଣ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଉଚ୍ଚ ଭୂମି, ଏହାର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତୃଣ ଆଚ୍ଛାଦନ କରାଯାଏ ।

ବରଡ଼. କ୍ଷୀର ଦେଉନଥିବା ଗାଈ ।

ବରଡ଼ା. ୧. ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ।

୨. କାଦୁଆ ଭୂମିରେ ଧାନ ବୁଣିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୩. ରଙ୍ଗକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ପାଇଁ ଚିତ୍ରକରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ମାଠ ପଥର ।

ବରଣଡାଲା. ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରିବାକୁ ଗଙ୍ଗାମାଟି, ଚନ୍ଦନ, ଅକ୍ଷତ, ଦୂବ, ବରକୋଳିପତ୍ର, ଫୁଲ, ନଡ଼ିଆ, ଧୂପ, ନୂତନ ବସ୍ତ୍ରାଦି ରଖା ଯାଇଥିବା ଡାଲା ।

ବରଣ୍ଡୀ. ଦେଉଳର ବନ୍ଧନ ଉପରେ ଓ ତଳେ ଥିବା କାନ୍ଥର ଅଂଶ ।

ବରତନ. ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରି, କମାର ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବାର୍ଷିକ ପାରିଶ୍ରମିକ ।

ବରଧରା. ବରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ଆସିବାକୁ ଯାଇଥିବା କନ୍ୟାପକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବରନଳା. ଡଙ୍ଗାରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଓ ଧୁଆଧୋଇ ପାଣି ବାହାରି ଯିବାର ନଳା ।

ବରବାହୁଡ଼ା. ବିବାହ କରି ପତ୍ନୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ସ୍ୱଗୃହକୁ ଫେରି ଆସିବା ବର ।

ବରଯାତ୍ରୀ. ବାହା ହେବାକୁ ଯାଉଥିବା ବର ସହିତ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ।

ବରେହିପାଟକ. ଛତିଶ ପାଟକ । ଜାତିଆଣ ସଭାର ସମସ୍ୟା ଆସିଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ଡକାଇ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରାଯାଏ ।

ବର୍ତ୍ତନ. ୧. ତାକୁଡ଼ିର ପିଣ୍ଡ ।

୨. ପିଞ୍ଜା ତୂଳାର ବତୀ ।

୩. ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରି, ବଢ଼େଇ, କମାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବାର୍ଷିକ ପାରିଶ୍ରମିକ ମୂଲ୍ୟ ।

ବର୍ଷିକିଆ. ମରିବାର ଏକ ବର୍ଷ ପରେ କରା ଯାଉଥିବା ପିଣ୍ଡଦାନ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ।

ବଳଣ. ବିଲକୁ ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଛୋଟ ନାଳି ।

ବଳଣା. ଭିଣା ତୂଳାକୁ ସରୁ କାଠିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବତିକାଠି ।

ବଳଦଯାତ୍ରା. ଦଶହରା ସମୟରେ ଅନୁଗୁଳରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସୁସଜ୍ଜିତ ଓ ସୁସ୍ଥ ବଳଦମାନଙ୍କର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ।

ବଳଦିଆ ହିସାବ. ମୋଟା ମୋଟି ତୁଣ୍ଡ ହିସାବ ।

ବଳା. ୧. ହାତର ଅଳଂକାର, ଖଡୁ ।

୨. ଶଗଡ଼ ଚକର ଲାହି ଚାରିପଟେ ଥିବା ଲୁହା ।

ବଳାଗୁଣି. ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି ।

ବଳାନି ଦେବା. ହଇଜା ବସନ୍ତ ଲାଗିଲେ ଦେବୀଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାପାଇଁ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ପଣାହାଣ୍ଡି ସମର୍ପଣ କରିବା ।

ବଳି. ୧. ହଣା ହେବା ପାଇଁ ଥିବା ପୂଜା ପଶୁ ।

୨. ଚଣ୍ଡ, ପୂଜା ପରେ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀରୁ କଢ଼ାଯିବା ଅଳ୍ପ ଖାଦ୍ୟାଂଶ ।

୩. ଠାକୁରାଣୀ ସବାର ସାଜିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବଳିତାବସାଇବା. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମାନସିକ ପୂରଣ ପାଇଁ ଘିଅ ଦୀପ ଜଳାଇବା ।

ବସଣୀ. ନାକଚଣା, ନାକର ଅଳଂକାର ।

ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ. ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ, ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ।

ବସନ୍ତରା. ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳସୀ ଗଛ ଉପରେ ଝୁଲା ଯାଇଥିବା ଓ ତଳେ କଣାଥିବା ଛୋଟ ଘଡ଼ି ବା ଠେକି ଓ ଏଥିରୁ ପାଣି ବୋହିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବସାଣ. କାକରା, ଅମାଲୁ ଇତ୍ୟାଦି ପିଠା ସଜାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଲମ, ତାଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବସାଦହି. ଦୁଧରେ ଦହି ବା ଖଟା ପକାଇ କିଛି ସମୟ ରଖିବାପରେ ଗାଢ଼ ହୋଇଥିବା ଦହି ।

ବସାସଞ୍ଜା. ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚାଉଳ, ଡାଲି ପରିବା ଇତ୍ୟାଦି ରୋଷେଇ ସରଞ୍ଜାମ ।

ବସୁମାତା ଗାଧୁଆ. ଶେଷ ରଜ ପରଦିନ ସଂପାଦିତ ବସୁମତୀଙ୍କ ସ୍ନାନ ଉତ୍ସବ । ଏଇ ଦିନ ଦ୍ୱାର ଲିପାହୋଇ ଧୁଆ ପିଢ଼ାରେ କଳାପାତି, ସିନ୍ଦୂରଫରୁଆଦି ରଖି ପୂଜା କରାଯାଏ ।

ବସ୍ତାନି. ଲୁଗାପଟା ବା କାଗଜପତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା କନାପୁଡ଼ା ।

ବହୁମାନ. ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅବଦାନରେ ଗଠିତ ଆଖେଡ଼ା ବା ଜେଗାଘର ।

ବହୁରୁପା. ବିଭିନ୍ନ ବେଶ ଧାରଣ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରି ପେଟ ପୋଷୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବଂଶୀ. ବାଉଁଶ ନଳିରେ ତିଆରି ଫୁଙ୍କ ବାଦ୍ୟ । ଏଥିରେ ତଳ ପାଖରେ ପାଞ୍ଚରୁ ଛଅଟି ରନ୍ଧ୍ର ଥାଏ । ମୁଖ ପାଖରେ ସିଧା ଭାବରେ ନ ହେଲେ ଆଡ଼ ବାଗରେ ଗୋଟିଏ ରନ୍ଧ୍ର ଥାଏ । ଏଥିରେ ଫୁଙ୍କ ଦିଆଯାଏ ଅପର ରନ୍ଧ୍ର ଗୁଡ଼ିକରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଇ ସ୍ୱର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ।

ବଁକା. ନିଜ ଜମି ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଧାନ ଅଥବା ଟଙ୍କା ଦେଇ ତା'ଠାରୁ ଧାର ସୂତ୍ରରେ ବଳଦ ମାଗି ଆଣିବା ରୀତି ।

ବାଆଁରା. ଗାଈଠାରୁ କ୍ଷୀରପାନ କରି ନ ପାରିବା ପାଇଁ, ବାଛୁରି ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦୁଇଶାଖିଆ ମୁନିଆଁ କାଠି ।

ବାଆଁଶିଆ. ବୋଳଝାଂଜି ଉପରେ ଜମି ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ ।

ବାଆବତା. ଚାଳ ଛପର ଉଡ଼ି ନ ଯିବା ପାଇଁ ଚାଳ ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବତା ।

ବାଇହାଣ୍ଡି. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ଅନ୍ନ ମହାପ୍ରସାଦ ବୁହା ହେଉଥିବା ହାଣ୍ଡି ।

ବାଇଜିହାଣ୍ଡି. ଛୁତିକିଆ, ମୃତିକିଆରେ ଫୋପଡ଼ା ଯାଉଥିବା ରନ୍ଧା ହାଣ୍ଡି ।

ବାଇନାଟ. ୧. ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ନାଚ ।

୨. ହିଞ୍ଜିଡ଼ାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହେଉଥିବା ନାଚ ।

ବାଉଁଶକରଡ଼ି. ବାଉଁଶ ଗଛର କଅଁଳ ଗଜା ।

ବାଉଁଶଖେଳ. ମାଟିରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଉପରେ କରାଯାଉଥିବା ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ କ୍ରୀଡ଼ା, କସରତ, ବାଉଁଶରାଣୀ ଖେଳ ।

ବାଉଁଶ ପାତିଆ. ଟୋକେଇ, ବାଉଁଶିଆ, ଡାଲା, କୁଲା ଇତ୍ୟାଦି ବୁଣା ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଉଁଶର ସରୁ ପାତ ।

ବାଉଁଶରାଣୀ. ଉଭା ବାଉଁଶ ଉପରେ କ୍ରୀଡ଼ା ପ୍ରଦର୍ଶନ କାରିଣୀ କେଲୁଣୀ ।

ବାଉଁଶିଆ. ବାଉଁଶପାତିଆରେ ତିଆରି ପାଚିଆ ।

ବାଉରି(ଳି)ବତା. ଘର ଛପରରେ ଶେଣିର ଅପରପକ୍ଷରେ ବଙ୍କେଇ ହୋଇ ରହିଥିବା ନଡ଼ାକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ବତା ।

ବାଉଲି. କାନର ଉପର ଅଂଶରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଝରାଲଗା ନୋଳି ।

ବାଉଳିଫାସିଆ. ବାଉଳିରେ ଝୁମ୍ପା ଓହଳିଥିବା ଏ ପ୍ରକାରର କାନ ଅଳଙ୍କାର ।

ବାକୁଲା. ହଇଜା ରୋଗୀର ଗୋଡ଼ରୁ ଗୋଛି ଉଠିବା ରୋଗ ।

ବାକୁଲି. ଶଗଡ଼ ଯୁଆଳିରେ ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ବସୁଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର କାଠଖଣ୍ଡ ।

ବାଖର. ଘୋଡ଼ାପିଠି ଉପରେ ପକାଯିବା ଆସନ, ପଲାଣ ।

ବାଗ. ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ, ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଡୋର ।

ବାଗିଆ. ପଥର ଉଠାଇବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ବଙ୍କା ଲୁହାବାଡ଼ି, ଜୋକିଆ ।

ବାଗୁଡ଼ି. ଡୁ ଡୁ ଖେଳ । ମଝିରେ ପାହି କଟାଯାଏ ଓ ଦୁଇଦଳ ଖେଳାଳି ଦୁଇ ପାଖରେ ରହନ୍ତି, ଜଣେ ଖେଳାଳି ଡୁଡୁ ରାହା ଧରି, ଅପର ପକ୍ଷର ଖେଳାଳିଙ୍କୁ ଛୁଇଁଦିଏ ଅନ୍ୟମାନେ ତାକୁ ମାଡ଼ି ବସନ୍ତି ।

ବାଗୁରା. ୧. ଜାଲ ।

୨. ମାଛଧରା ବଡ଼ ଖଇଞ୍ଚ, ମୁଗୁରା ।

ବାଘଛେଳି. ଏକ ପ୍ରକାର ପିଲାଖେଳ । ପିଲାଟିଏ ବୁଢ଼ିଆଣି ହୋଇ ବସେ, ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପିଲା ବାଘରୂପେ ଘେରିଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ବାଘକୁ ଡେଇଁ ବୁଢ଼ିଆଣୀକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତି । ବାଘ ଛୁଇଁବା ପିଲାଟି ମରେ ।

ବାଘବଜାରି. ବର୍ଗାକାର ଗାର ଭିତରେ ପଚିଶଟି ସ୍ଥାନ ଥାଏ । କୋଡ଼ିଏଟି ଗୋଡ଼ି ଛେଳି ଓ ଚାରିଟି ଗୋଡ଼ି ବାଘ ସାର ରୂପେ ଚଳାଯାଏ । ବାଘଗୋଡ଼ି ଛେଳିଗୋଡ଼ିକୁ ଡେଇଁଲେ ଛେଳି ଗୋଡ଼ି ମରେ । ଛେଳିଗୋଡ଼ି ବାଘକୁ ରୁନ୍ଧିବାକୁ

ଚେଷ୍ଟା କଲେ ବାଘ ବନ୍ଦୀ ହୋଇଯାଏ ।

ବାଘମୁହାଁ. ଚୋର ଚୋରି କରିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଧରା ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ନିଜ ମୁହଁରେ ବାନ୍ଧୁଥିବା ଗାମୁଛା ।

ବାଘମୁହିଁ. ୧. ଘର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦୁଆର ପାଖରେ ଦିଆଯିବା ଆଡ଼ି କାନ୍ଥ ।

୨. ପୋଖରୀ ପାହଚର ପାଣି ଉପରକୁ ଥିବା ପଥର ଖଣ୍ଡ ।

୩. ମୁଖ୍ୟ ଚାଳରୁ ବାହାରିଥିବା ଏକ ଶେଣିଆ ଚାଳିଆ ।

ବାଘୁଆ. ବିଲକାମ ବେଳେ, ମୂଲିଆ ପିଠିପଟେ ଗାମୁଛା ପକାଇ ଏହାର ଉପର କାନିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧିବା ।

ବାଘୁଆଫାଶ. ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା ଦୋହରି ଗଣ୍ଠି ।

ବାଙ୍କନଳୀ. ବଣିଆର ଫୁଙ୍କ ନଳ ।

ବାଙ୍କମଲ. ବାଙ୍କିଆ, ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଚେପେଟା ମଲ ।

ବାଙ୍କତାଲ. ଦଉଡ଼ା, ଜଂଜିର ଇତ୍ୟାଦି ରଖାଯାଇଥିବା ଜାହାଜର କୋଠରି ।

ବାଛୁରିବ୍ରତ. ୧. ଜଟଥିବା ଛୋଟ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ମହାଦେବଙ୍କ ପାଖରେ ଷଣ୍ଢ ଭାବରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୨. ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଖାସୁ କରିବା ।

ବାଛେରା. ୧. ଗୋରୁଗାଈ ଶିଶୁଙ୍କର ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେତୁ ପତଳା ଝାଡ଼ା ।

୨. ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁ ଭଲ ଭାବରେ ଧୁଆ ପୋଛା ହୋଇ ନଥିଲେ, ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ହେଉଥିବା ବଡ଼ା ଘା ।

ବାଜ୍‌ଖଟ୍. କୋକେଇ, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ବୋହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖଟିଆ ।

ବାଜରିଆ. ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାରୀମାନେ ହାତରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଓଜନଦାର ଖଡୁ ।

ବାଜେଣୀ. ନୂପୁର. ଘୁଙ୍ଗୁର ଲଗା ବଳି ।

ବାଜୁ. ଚଉକାଠର ଦୁଇପାଖର ଦଣ୍ଡା ।

ବାଜୁବନ୍ଧ. ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର ।

ବାଞ୍ଝ. ବାଂଝ. ବନ୍ଧ୍ୟାନାରୀ ।

ବାଟଓଷା. ଦାଣ୍ଡପହଁରା ଓଷା । ପୁଷମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଅଷ୍ଟମୀରେ ରାତି କାଳରେ ବାଟରେ ଗାତ ଖୋଳି ପାଣି ପୂରାଇ କରାଯାଉଥିବା ଯମ ଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା ।

ବାଟଘର. ମେଲାଘର । ଏହି ଘର ଦେଇ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଓ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଯା ଆସ କରାଯାଏ ।

ବାଟଣ. ବଟାବେସର ।

ବାଟପାହି. ପାନ ବରଜରେ ଦୁଇ ଗଛ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଫାଙ୍କା ସ୍ଥାନ ।

ବାଟବରଣ. କନ୍ୟାଘର ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବରପାତ୍ରକୁ କନ୍ୟାପିତା, କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ବରଣି କରି ଆଣିବା ।

ବାଟମଙ୍ଗଳା. ଚୈତ୍ରମାସର ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଗାତ ଖୋଳି, ତହିଁରେ ହଳଦୀପାଣି, ପଣା, ଉଖୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ନାରୀ ଉପାସିତା ଦେବୀ ।

ବାଟମଡ଼ା ଶାଢ଼ି. ନଣନ୍ଦ ପୋଟଳି, ବୋହୂ ନଣନ୍ଦ ପାଇଁ ଆଣୁଥିବା ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ବସ୍ତ୍ର ।

ବାଟି. ୧. ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ ।

୨. ଗିନା, କଟରା ।

୩. ପଚିଶମାଣ ଜମି ।

୪. ଗୁଲି ଖେଳ ।

ବାଟିଆ. କାଦୁଆ ଜମିରେ ହଳ ସମୟରେ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାର ଦୁଇପଟେ ଲାଖିଥିବା ମୋଟା କାଦୁଅ ।

ବାଟିଆଖେଳା. ବେଉଷଣ ପରେ କିଆରିର ବହୁ ଧାନଗଛ ଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଗଛ ନେଇ ଅଳ୍ପ ଗଛ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପକାଇବା ।

ବାଟୁଳା. କଠଉ ଚୁଳି ଉପରେ ରହିଥିବା ଗୋଲୋକ ।

ବାଟୁଳାଭୋଗ. ଦିନ ରନ୍ଧା ଭୋଗକୁ ବାଟୁଳା କରି ରଖି ରାତିରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଲାଗି କରାଯିବା ।

ବାଟୁଳି. ଛିଟିକିଣି ବା ଧନୁ ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା ମାଟି ବା ଲୁହାଗୁଳି ।

ବାଟୁଳିଖଡ଼ା. ବାଟୁଳି ଫିଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ତିଆରି ଅସ୍ତ୍ର ।

ବାଡ଼. ୧. ଘେରବନ୍ଦୀ ।
୨. କାନ୍ଥ ।
୩. ମାଛଧରା ଜାଲଘେର ।
୪. ନାଆ ପାଖରେ ଥିବା ବେଢ଼ଣ ।
୫. ପରଦା, ବିଭେଦକ ଆଚ୍ଛାଦନ ।

ବାଡ଼ପାଣି. ପାଟକ ଜାତିର ଘରଯୋଗ୍ୟା ଝିଅପାଇଁ ବର ନ ମିଳିଲେ, ଝିଅଟିକୁ ଜେଜେ, ଅଜା, ଭିଣୋଇ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ସହିତ ମିଛରେ ବାହାଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବାଡ଼ବାଙ୍କୁ. ଉଙ୍ଗା ବାଡ଼ର ପଟାରେ ସିଧା ଭାବରେ ଲାଗିଥିବା କାଠ ।

ବାଡ଼ି. ୧. ଠେଙ୍ଗା
୨. ଲୁଣ ମାରିବା ପାଇଁ ଲୁଣିମାଟି ସଂଗ୍ରହ ହେଉଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ବାଡ଼ିଆଓଷା. ଦାମୋଦର ଓଷା, ରାଇଦାମୋଦର ବ୍ରତ ।

ବାଡ଼ିଛୁଆଁ. ଝାଡ଼ା ଯିବା ସମୟରେ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା ନ ଧୋଇବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅଶୌଚ ।

ବାଡ଼ିତିଆଡ଼ି. ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥ ।

ବାଡ଼ିଦାଡ଼ିଆ. ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥଥିବା ଘର ।

ବାଢୁଅ. ବାହାହୋଇ ନ ଥିବା, ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ଯୁବକ ବା ଯୁବତୀ ।

ବାଢୁଅପାଣି. କୋଇଲିବୁଡ଼, ବିବାହ ଦିନ କନ୍ୟା ସ୍ନାନ କରୁଥିବା ହଳଦୀମିଶା ଶୁଭଜଳ ।

ବାଢୁଣୀ. ପହଁରାମୁଠା, ଝାଡୁମୁଠା, ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ।

ବାଣ. ୧. ଧନୁତୀର ।
୨. ବାରୁଦ ତିଆରି ବିସ୍ଫୋଟକ ।

ବାଣହତା. ବାଣରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅଗରେ ଖଂଜା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ତଡ଼ା ।

ବାଣି. ସରୁଆ ଛୋଟ ଦଉଡ଼ା ।

ବାଣି କାଟିବା. ୧. ଝୋଟ ବା ଛଣପଟର ସରୁ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି କରିବା ।
୨. ଘରଭାଗ କରିବା ।
୩. ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ଦେହରେ ଲୁହା ପଚାଇ ଚଡୁଦେବା ।

ବାଣିପଥର. ହେଁସ, ମସିଣା ବୁଣିବା ପାଇଁ, ବାଣି ଡୋର ଗୁଡ଼ାଯାଇଥିବା ପଥର ।

ବାଣୁଆ. ୧. ବ୍ୟାଧ, ଶିକାରୀ ।
୨. ବାଣ ମାରୁଥିବା ଲୋକ ।

ବାଣ୍ଡୋରିଆ. ଅମିନ ।

ବାତରା. ଦେଶୀଆଳୁ ଲଟାର ପାକଳ ଗଣ୍ଠିରୁ ବାହାରିଥିବା ଛୋଟ ଗୋଲାକାର ଫଳ ।

ବାତାପି. ଲେମ୍ବୁ ଜାତୀୟ ଅଥଚ ବଡ଼ ଆକାରର ଫଳ ।

ବାତୁଳି. ବାଦୁଡ଼ି ।

ବାତେନି. ତୁଣ୍ଡ ଖବର, ତୁଣ୍ଡବାର୍ତ୍ତା ।
ବାଥୁଡ଼ି. ମୟୂରଭଂଜ ଓ କେନ୍ଦୁଝରର ଏକ ଆଦିମ ଜନଜାତି ।
ବାଦଡ଼ା(ରା). ବାଦୁଡ଼ି ।
ବାଦର. ୧. ବରକୋଳି ଫଳ ଓ ଗଛ ।
୨. କପା ଗଛ ।
୩. କପାସୂତା ।
୪. କପାସୂତାରେ ତିଆରି ।
ବାଦଲା. ଲୁଗା, ପଗଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦିରେ ହୋଇଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛୁଞ୍ଚିକାମ, ଜରିକାମ ।
ବାଦଲାପୋକ. ଝରି(ଡ଼ି) ପୋକ ।
ବାଦି. ମୃଦଙ୍ଗାଦିର ଦୁଇ ମୁହଁର ଚମଡ଼ାକୁ ଟାଣି ରଖିଥିବା ଚମ ଦଉଡ଼ି, ଗଛ ।
ବାଦୀପାଲା. ଲଢ଼େଇ ପାଲା । ଦୁଇ ଦଳ ପାଲାକାରଙ୍କ ପାଲା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ।
ବାନା. ୧. ପତାକା ।
୨. ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଡ଼ି ବା ଲାଠି ।
ବାନାପଟା. ଏକ ପ୍ରକାରର ମଲ୍ଲ ଖେଳ, ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିଆକ୍ରମଣର ଖେଳ ।
ବାନ୍ଦ. ଲୁଗାବୁଣା ପାଇଁ କାଠି ବା କଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥିବା ସୂତା ।
ବାନ୍ଧରି. ୧. ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି, ପଟ, କତା, କୋରଟ ପ୍ରଭୃତି ଲଇ ।
୨. ଡଙ୍ଗାର ଆଡ଼କାଠ ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଓ ମଝି ଖୁଣ୍ଟକୁ ସିଧା ଭାବରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠପଟା ।
ବାନ୍ଧି. ପାନ ବରଜରେ ପାନଲତା ମୂଳରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ହୁଡ଼ା ।
ବାନ୍ଧୁଣି. କତାରସି, କୋରଟ, କିଆପଟ, ଲଇ ଇତ୍ୟାଦି ଯାହା କାମଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।
ବାନ୍ନି. ଛାଞ୍ଚୁଣୀ, ଖଡ଼ିକାମୁଠା ।
ବାମ୍ଫଆଣି. ଔଷଧମିଶା ଫୁଟାପାଣିର ବାମ୍ଫଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ସେକଦେବା କ୍ରିୟା ।
ବାବାଜି. ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ସାଧୁ, ଗୃହତ୍ୟାଗୀ, ମଠାଶ୍ରିତ ।
ବାୟାଁତବଲା. ଡୁବି ଓ ତବଲା ।
ବାରଅବାର. ଶୁଭ ବାର ଓ ଅଶୁଭ ବାର । ଝିଅ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା, ବାପ ଘରକୁ ଆସିବା, ଧାନ ଉଷୁଆଁ, ଘର ଛପର, ହଳ ଅନୁକୂଳ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମ ଶୁଭ ବାରରେ କରାଯିବା ବିଧି ।
ବାରଗୋଡ଼ିଆ. ବାରଟି ବଖରା ଥିବା ବଡ଼ ଆକାରର ନାଆ ।
ବାରଟିଆ. ଧାନକଟାଳି ୧୨ଟି ହଳା କାଟିଲେ ମୂଲ ରୂପେ ଗୋଟିଏ ହଳା ନେବା ଚୁକ୍ତି ।
ବାରପତ୍ର. ମୃତାହର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନରେ ହେଉଥିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଭୋଜି ।
ବାରଭାୟା ଆଖଡ଼ା. ୧. ଯାତ୍ରା ଆଖଡ଼ା ।
୨. ବହୁଲୋକ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା କାମ ।
୩. ବାରଜଣ ଅଂଶୀଦାର ଥିବା କାମ ।
ବାରଭାତ. ମରଣର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନରେ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଭାଇଭାତ ।
ବାରମାସୀ ଗୀତ. ୧. ପ୍ରତିମାସର ବିଶେଷତ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବା ଓ ଗାନ କରାଯାଉଥିବା ଗୀତ ।
୨. ବର୍ଷସାରା ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗ ବଦଳାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ ।
ବାରମାସୀଯାତ୍ରା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶ ଉତ୍ସବ । ଯଥା- ୧. ଦୟଣାଚୋରି, ୨. ଅକ୍ଷି ତୃତୀୟା, ୩.ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ,

୪. ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା, ୫.ଶୟନ ଏକାଦଶୀ, ୬.ଦକ୍ଷିଣାୟନ, ୭.ପାର୍ଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ୮.ଦେବ ଉତ୍ଥାପନ, ୯.ଓଢ଼ଣଷଷ୍ଠୀ, ୧୦.ପୁଷ୍ୟାଭିଷେକ, ୧୧.ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ୧୨.ଦୋଳଯାତ୍ରା ।

ବାରରାତ୍ର. ଛୁତିକିଆ ହେବାର ୧୨ଶ ଦିନ ମାଆର ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ।

ବାରିସୀ. ବଢ଼େଇର କାଠହେଣା ଲୁହା ହତିଆର । ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଥାଏ ଓ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଧାର ଥାଏ ।

ବାରୁଣୀବୁଡ଼. ଚୈତ୍ରମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଶନିବାର ପଡ଼ିଲେ ବାରୁଣୀ ଯୋଗ ଥାଏ । ଏଇ ଦିନ ଗଙ୍ଗା ବା ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।

ବାରୁଦ. ବାଣ ତିଆରିର ମୁଖ୍ୟ ଉପକରଣ, ବିସ୍ଫୋଟକ ଚୂନା, ସୋଡ଼ା, ଅଙ୍ଗାର, ଗନ୍ଧକମିଶା ଗୁଣ୍ଡ ।

ବାଳପକାଇବା. ଦେବ, ଦେବୀଙ୍କ ପୀଠରେ ମାନସିକ କରାଯାଇ ରଖାଯାଇଥିବା ବାଳ କଟାଯିବା ଓ ଭୋଗ ରାଗ କରିବା । ସନ୍ତାନର ଆରୋଗ୍ୟ ପାଇଁ ଏପରି ମାନସିକ କରାଯାଇଥାଏ ।

ବାଲିଆବାଉଁଶ. ଲମ୍ୱାଳିଆ ମୋଟା ଓ ଫମ୍ପା ବାଉଁଶ ।

ବାଲିଗରଡ଼ା. ନଈ ବା ସମୁଦ୍ର ବାଲିରୁ ମିଳୁଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିକ୍କଣ ପଥର ଗୋଟାଳି ।

ବାଲିତୃତୀୟା. ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାରେ କୁମାରୀମାନେ ଓଦାବାଲିରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ତିଆରି କରି କରୁଥିବା ଓଷା । ଉତ୍ତମ ବରପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଏପରି ବ୍ରତ ବା ଓଷା କରାଯାଏ ।

ବାଲିଭଜା. ଚାଉଳ, ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଜିବା ବେଳେ ହାଣ୍ଡିରେ ପକାଯାଇ ଏପରି ଭଜାଯାଏ ।

ବାଲିଶଯ୍ୟା. ମରଣ ଆସନ୍ନ ହେଲେ ମଣିଷକୁ ଗଙ୍ଗାପାଣି ମିଶା ଓଦା ବାଲିର ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଆଇବା, ଏପରି ଶେଯରେ ଶୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ ମଣିଷ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରେ ବୋଲି ଧାରଣା ଅଛି ।

ବାଲିସରା. ତୁଠ ବା ଘାଟର ବାଲିମୟ ସ୍ଥାନ ।

ବାଲୁଅ. ତେଣ୍ଡାର ବାହାଲ ବାଉଁଶର ପଛ ଭାଗରେ ଭାରି ହେବା ପାଇଁ ଲଦା ଯାଇଥିବା ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା ।

ବାଲୁଙ୍କା. ବାଲିର ଶିବଲିଙ୍ଗ ।

ବାଲୁଙ୍କା ପୂଜା. ୧. ବାଲି ତୃତୀୟାରେ କୁମାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଣି ତୁଠରେ ବାଲିର ଶିବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ପୂଜା ।

୨. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବିଧବାମାନଙ୍କର ଚଉରା କିମ୍ୱା ଜଳାଶୟ ନିକଟରେ ବାଲି ଲିଂଗ ପୂଜା ।

ବାଲୁଙ୍ଗା. ୧. ଝଡ଼ା ଧାନ୍ୟ ।

୨. ରାହାଡ଼ୀ ।

୩. ଚାଷ କରାଯାଇ ନଥିବା ଧାନ । ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ କଲେ ତାହା ବାଲୁଙ୍ଗା ହୋଇଥାଏ । ବାଲୁଙ୍ଗା ଗଛ ଉପାଡ଼ି ନ ପାରିଲେ ଧାନ ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବାଲୁତ ବିଧବା. ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ହୋଇଥିବା ବିଧବା ।

ବାଲୁତ ବିବାହ. ୧. ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ବାଳକ ଓ ବାଳିକାଙ୍କ ବିବାହ ।

୨. କନ୍ୟା ଘରଯୋଗ୍ୟା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ ।

ବାଶେଳୀ. ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ଉଗ୍ରରୂପ, ଘୋଡ଼ାମୁହଁକୁ ଏପରି ଚଣ୍ଡୀ ରୂପେ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଉପକୂଳ ଓଡ଼ିଶାରେ କୈବର୍ତ୍ତମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂଜିତା ବାଶୁଳୀ ଦେବୀ । ପୁରୀର ଘୋଡ଼ାମୁହିଁ ବାଶୁଳୀ, ବାହାନଗାର କଞ୍ଚାଖାଇ ବାଶୁଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଚୁଡ଼ାକୁଟା କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ଢିଙ୍କିକୁ ବାଶୁଳୀ ରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଡଙ୍ଗା କେଉଟମାନେ ବାଉଁଶବତାର ଛାଞ୍ଚରେ ଲୁଗା ଗୁଡ଼ାଇ ଏଥିରେ ଘୋଡ଼ାମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଘୋଡ଼ାକୁ ବାଶୁଳୀ ରୂପେ ପୂଜନ୍ତି ଓ ଘୋଡ଼ାନାଚ କରନ୍ତି ।

ବାସନ୍ତୀ ପୂଜା. ଚୈତ୍ରମାସର ଦୁର୍ଗାପୂଜା ।

ବାସରଘର. ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ମିଳନ ରାତି ଯାପନର ବିଶେଷ ସାଜସଜା ହୋଇଥିବା କୋଠରି ।

ବାସିଆଡ଼ତି. ଭୋରୁ ଭୋରୁ କରାଯାଉଥିବା ଗତ କାଲିଠାରୁ ପଡ଼ିଥିବା କାମ, ଘରଓଳା, ଲିପାପୋଛା ଇତ୍ୟାଦି ।

ବାସିଘର. ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଓଳା ପହଁରା ହୋଇ ନଥିବା ଘର ।

ବାସିଧୋବ. ଗୋଟାଏ ଦିନରୁ ଅଧିକ ଧୋବା ଘରେ ପଡ଼ିଥିବା ଲୁଗା, ଏହାକୁ ସଫା କରି ଧୋବା ଇସ୍ତି କରିଥାଏ ।

ବାସିପଖାଳ. ପୂର୍ବଦିନରୁ ହୋଇଥିବା ପଖାଳ ।

ବାସିମଡ଼ା. ମରିବା ଦିନ ସଂସ୍କାର ନ ହୋଇ ତା'ପରଦିନ ସଂସ୍କାର ହେଉଥିବା ମୂର୍ଦ୍ଦାର ।

ବାସିମୁହଁ. ଅଧୁଆମୁହଁ, ସକାଳୁ ଧୁଆ ହୋଇ ନଥିବା ମୁହଁ ।

ବାସିଶେଯ. ଉଠା ହୋଇ ଝଡ଼ା ଝଡ଼ି ହୋଇ ନଥିବା ପୂର୍ବ ରାତିର ଶେଯ।

ବାସୁଙ୍ଗା. କଦଳୀ ପାଟୁଙ୍ଗା, କଦଳୀ ଗଛ ବାହୁଙ୍ଗାରେ ଶୁଖିଲା ତନ୍ତୁ ଜାତୀୟ ଆବରଣ ।

ବାସ୍ତା. ବାଉଁଶ କରଡ଼ି ।

ବାସ୍ତୁ. ବାସ, ଘର, ଭିଟା, ଘରଡିହ ।

ବାହାଡ଼ା. ୧. ଫଳ ବିଶେଷ ।
 ୨. ତେଢିଆ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଦାନ୍ତ ।

ବାହାଡ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି. ଗୋଡ଼ ବା ହାତରୁ ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ଛାଡ଼ି ବାହାରିଥିବା ଅଧିକ ଆଙ୍ଗୁଠି ।

ବାହାଣ. ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇ ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ମାଛ ଧରିବାକୁ ଜାଲ ବିଛାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବାହାଣିଆ. ୧. ଡଙ୍ଗା ବୁହାଳି ।
 ୨. ବଳୁଆ ।

ବାହାଦଣ୍ଡା. ଓଜନିଆ ଜିନିଷ ଟେକିବାକୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ହାତକୁ ଏକାଠି କରି ଟେକିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବାହାପୁଆଣୀ. ବାହାଘର ଓ କନ୍ୟା ବରଘର ଯିବା ରୀତି ।

ବାହାରଛୁଆଁ. ଝାଡ଼ା ଫେରି ଯାଇଥିବା ବେଳେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗା ଛୁଆଁ ହେବା, ଏହାକୁ ଧୋଇଲେ ଏହା ଶୌଚ ହୁଏ ।

ବାହାରଖଂଜା. ଘରର ଅନ୍ତଃପୁରର ବାହାର ପଟେ ଥିବା ଖଞ୍ଜା ।

ବାହାରଦୋଳ. ଦୋଳଯାତ୍ରାରେ ଦୋଳ ଠାକୁରଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ଅଣାଯାଇ ବିମାନରେ ବସାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବାହାରମେକାପ. ଯାତ୍ରାଦି ସମୟରେ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର, ଅଳଂକାରାଦି ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ସେବକ ।

ବାହାରିଆପିଲା. ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତପୁର ଓ ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂବାଦ

ସରବରାହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ବାହାରଖୁଣ୍ଟ. ବାହାର ବାଉଁଶ ରଖିବାକୁ ପୋତା ହୋଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ ।

ବାହାଳି. ୧. କଉଡ଼ି ଖେଳ, ଖେଳ କଉଡ଼ି ।

୨. ଯେ ବାହେ ବା ଚଳାଏ ।

ବାହାଲ. ୧. ତେଣ୍ଡାର କପକନା ଉପରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଟାଣୁଆ ଓ ବଡ଼ବାଉଁଶ ।

୨. ବରଜ ଭିତରେ ଥିବା ପାନଗଛର ଦୁଇପାଖ ।

ବାହାସୂତା. ନାରୀମାନଙ୍କର ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ସୂତାର ଅଳଂକାର ।

ବାହି. ୧. ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା କାଠିମୁଠା, ଶଙ୍ଖା, ବାହିବଳା ।

୨. ହାତର କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ଶଙ୍ଖା ।

ବାହିଆ. ଧାନ ହଳାକୁ ଖଳାରେ ଏକ ଦିଗକୁ ଅଗ କରି ରଖିବା ଗଦା ।

ବାହିକାଚ. କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀଯାଏ ପିନ୍ଧାଯିବା ଶଙ୍ଖାମୁଠା, ବାହି ଶଙ୍ଖା ।

ବାହିଖଡୁ. କଚଟିଠାରୁ କହୁଣୀଯାଏ ପିନ୍ଧାଯିବା ପିତଳ ଖଡୁ । ବାହିବଳା ।

ବାହୁଙ୍ଗା. ତାଳ, ନଡ଼ିଆ, କଦଳୀଗଛର ପତ୍ରଲଗା ଲମ୍ବା ଶାଖା ।

ବାହୁଙ୍ଗି. ଦୁଇପଟେ ଭାର ଓହଳିଥିବା କାନ୍ଧରେ ବୋହିନେବାର ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଚିକ୍କଣ ଫାଳିଆ ।

ବାହୁଟି. ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଂକାର, ବାଜୁବନ୍ଧ ।

ବାହୁଟୀ. ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରାଯିବା ଭୂତ ।

ବାହୁଡ଼ା. ନଅଦିନ ରଥ ଯାତ୍ରା ପରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ, ଶ୍ରୀବଳଦେବ, ଶ୍ରୀ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ଜନିତ ଯାତ୍ରା ।

ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀ. ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ – ଏଇଦିନ ପୁରୀରେ ବାହୁଡ଼ା ଯାତ୍ରା ହୁଏ ।

ବାହୁନା. ୧. ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ମନେ ପକାଇ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା ।

୨. ଝିଅମାନେ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା ସମୟରେ ବାପା, ମାଆ, ଭାଇ, ଭାଉଜ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଧରି କାନ୍ଦିବା ଓ କାନ୍ଦଣା ଗୀତ ଗାଇବା ।

ବାହୁବନ୍ଧି. ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ଅଳଂକାର ।

ବାୟାଁ. ଡୁବି । ଏହାକୁ ବାମହାତରେ ବଜା ଯାଉଥିବାରୁ ବାୟାଁ କୁହାଯାଏ ।

ବିଅଁ. ହେଂସ, ମସିଣାଦି ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କତା ବା ବାଣିକୁ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଘରାଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ବିଆଳି. ଆଶୁଧାନ, ଶୀଘ୍ର ଫଳୁଥିବା ମୋଟା ଓ ଲଘୁଧାନ । ପ୍ରାୟ ତିନିମାସ ମଧ୍ୟରେ ଓ ଢିପ ଜମିରେ ଏଇ ଧାନ ହୋଇଥାଏ ।

ବିଏଁ. ଦୁଇ ହାତକୁ କାନ୍ଧ ସହିତ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ସିଧା କଲେ ଗୋଟିଏ ହାତ ଅଗଠାରୁ ଅନ୍ୟହାତ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ଲମ୍ବ ବ୍ୟବଧାନ ।

ବିଚ(ଞ୍ଚ)ଣା. ପଙ୍ଖା, ହାତ ବୁଲା ପଙ୍ଖା । ଏହା ତାଳପତ୍ରରେ ବୁଣାଯାଇ, ବାଉଁଶକାଠିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଓ ବାଉଁଶ ନଳରେ ପଶିଥାଏ । ନଳ ଧରି ବୁଲାଇଲେ ଏହା ବୁଲେ ଓ ଏଥିରୁ ପବନ ବାହାରେ ।

ବିଚ୍ଛଉଣି. ଜାହାଜ ବା ଡଙ୍ଗା ତଳ

ମହଲାରେ ଜିନିଷ ରଖିବା ପାଇଁ ଡଙ୍ଗାତଳିରେ ବତା ବା ତଲେଇ ବିଛାଇବା ।

ବିଛାବାଉଳି. ବିଛା ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାରର କାନ ଅଳଂକାର ।

ବିଛୁଆଁ. ନାରୀମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଝୁଣ୍ଟିଆ ।

ବିଜୟଅମେଇସା. ଆଷାଢ଼ ଅମାବାସ୍ୟା, ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ।

ବିଜୟାଦଶମୀ. ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ, ଦଶହରା ।

ବିଜୁଳିପଢ଼ିଗୁଣା. ଠିକିରି ପରି ନାକର ଅଳଂକାର ।

ବିଜେପ୍ରତିମା. ମନ୍ଦିରରୁ ବାହାରି ଯାତ୍ରାଦି ପଟୁଆରରେ ଯାଉଥିବା ଦେବ-ଦେବୀଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ବିଗ୍ରହ ।

ବିଞ୍ଚଣିପଣତ. ନାରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର କାନ୍ଧଠାରୁ ଜଂଘ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ପଣତ ।

ବିଞ୍ଚିଣି. ପାନ ବରଜର ଛାତର ଛୁଞ୍ଚ ବା ସରୁବାଉଁଶ ଉପରେ ବିଛା ଯାଉଥିବା ଘୁଣବିଡ଼ା ।

ବିଡ଼ି. ୧. ଛୋଟବିଡ଼ା ।

୨. ଛୋଟକଳସ, ଘଡ଼ି ।

୩. ବିଡ଼ିଆ, ପାନଖିଲ ।

୪. ଧୂଆଁପତ୍ର ଭିଡ଼ା କେନ୍ଦୁପତ୍ରରେ ବଳାଯାଇଥିବା ପିକା ।

ବିଣ୍ଡା. ୧. ଗାତମୁହଁ, ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ମରାଯିବା କନା ଆଦିର ପିଣ୍ଡୁଳା ।

୨. କୁଟାଗୁଛା ଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡ ।

୩. ବୋଝ ବୋହିବା ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ମୁଚୁଳା ।

ବିଣ୍ଡି. କଞ୍ଚାହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିବାବେଳେ ବାଆଁ ହାତରେ ହାଣ୍ଡିର ଭିତରପାଖରେ ଠେକ ଦିଆଯାଉଥିବା କୁମ୍ଭାର ଧରିଥିବା ଗୋଟାଳି ।

ବିଣ୍ଡିଆ. ୧. ମଶାଲ ଅଗରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ତେଲଭିଜା କନାପୁଡ଼ା ।

୨. ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ରଖିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ କନା ବା ପାଳର ମୁଚୁଳା ।

୩. ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆଦି ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ପାଳମଳା ।

ବିଦା. ଧାନଗଛ ସହ ଉଠିଥିବା ଘାସାଦିକୁ ଉପାଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ବଳଦ ଓଟାରନ୍ତି ଓ ହଳିଆ ଏହା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲଦଉ କରେ, ଫଳରେ ମାଟିରେ ଲୁହାକଣ୍ଟା ପଶି ଘାସ ମୂଳ ଉପାଡ଼ି ପକାଏ ।

ବିଦାକି. ୧. ଭାରୁଆ, ଭଣ୍ଡାରି, ଧୋବା, ଡମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ କର୍ମକର୍ମାଣି ପରର ପ୍ରାପ୍ୟ ।

୨. ଉତ୍ସବ ପରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବିଦାୟ କାଳୀନ ଦେୟ ।

ବିଦୁ. ପଶା ଖେଳରେ ୨ଟି ପଶା କାଠିରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ପଡ଼ିବା ଦାନ ।

ବିନ୍ଦି. ନାରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅଳକା ବା କେତକୀ ।

ବିନ୍ଧାଣି. କାରିଗର ।

ବିନ୍ଧଣୀ. ତାତିଲା ଲୁହାରେ କଣା କରିବାର ଛୁଞ୍ଚ, ବଢ଼େଇର କାଠକଣା କରିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

ବିନ୍ଧିଣି. ଅଳଂକାର ଉପରେ ପଥର ବସାଇବା କାମ ।

ବିମାନ. ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପ ଆକୃତିର କାଠ ତିଆରି ଯାନରେ ଦେବ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ବସାଇ ନିଆ ଅଣା କରାଯାଏ । ଏହାର ଚାରି

ଗୋଡ଼ରେ ବାଉଁଶ ବାନ୍ଧି, ଚାରିଜଣ କାନ୍ଧିଆ ଏହାକୁ କାନ୍ଧାନ୍ତି ।

ବିରଙ୍ଗା. ତଇଲା, ପୋଡୁଚାଷ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାହାଡ଼ିଆ ଚାଷଜମି ।

ବିରାଦର. ଭାଇଆ, କୁଟୁମ୍ବୀ, ଦୂରସଂପର୍କୀୟ କୁଟୁମ୍ବୀ ।

ବିରାସୀ. ଦୁଇ ମହଣିଆ ଧାନଅଖା ।

ବିରିବାଡ଼ିଆ. ବିରି ଛୁଇଁରୁ ବିରି ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ବିରିଗଛକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଠେଙ୍ଗାରେ ପିଟିବା ।

ବିଶା. ଅଠର, କୋଡ଼ିଏ, ବାଇଶି ଏବଂ ପଚିଶି ପଳ ଓଜନ କରିବାର ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର । କାଠିରେ ଖଣ୍ଡେ ସୂତା ଲାଗିଥାଏ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ପଟେ ପଲା ଲାଗିଥାଏ । ପଲାରେ ଜିନିଷ ରଖି, କାଠିରେ ସୂତା ଚିହ୍ନ ଅନୁଯାୟୀ ଓଜନ କରାଯାଏ ।

ବିସର୍ଜନ. ପୂଜା ଶେଷରେ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ପାଣିରେ ପକାଇବା ।

ବିସର୍ଜନଶ୍ରାଦ୍ଧ. ମୃତାହର ଏକାଦଶ ଦିନ ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଉଥିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ।

ବିସ୍ଥା. ଗାଈଠାରୁ ଦୁହାଁଯିବା ଦୁଧର ପରିମାଣ ହ୍ରାସ ହେବା, ଗାଈ କ୍ଷୀରଦେବା କମାଇଦେବା ।

ବିହଡ଼ା. ବେଉଡ଼ା, ବେଉକ୍ଷଣ, ବେହୂଡ଼ା ।

ବିହନ. ମଂଜି, ଆଗାମୀ ଥର ଚାଷ ପାଇଁ ସଂଚିତ ହେବା ବୀଜ ।

ବିହନଓଲିଆ. ଧାନ, ମୁଗ, ବିରି, ପ୍ରଭୃତିର ମଂଜି ଶସ୍ୟ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କୁଟାପୁଡ଼ା ।

ବୀଚାଳି. ବୀଚିଲି, ଶୁଖିଲା କୁଟା, ନଡ଼ା, ଅଗମଳା ହଳା ।

ବୀଚାଳିଛପର. ଅଗମଳିଆକୁ ଚାଳ ଉପରେ ଛପର କରିବା ।

ବୀଜଖଡ଼. ବୀଜିଖୁରିଆ, ଖଚଡ଼, ଦୁଷ୍ଟ, ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର ।

ବୀଣା. ସାତଟି ତନ୍ତ୍ରୀଥିବା ଏକ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର । ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଥିବା ଥାଳରେ କାଠ ଦିଆଯାଇ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବୀଣା ପଣସ କାଠରେ ତିଆରି । ବିଚିତ୍ର ବୀଣା, କଚ୍ଛପ ବୀଣା, ରୁଦ୍ର ବୀଣାଦି ଭେଦରେ ବୀଣା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର । ସ୍ୱର ସାଧନାରେ ବୀଣାର ସୂକ୍ଷ୍ମସ୍ୱର ଏକାନ୍ତ ସହାୟକ । ସିତାର ଓ ସରୋଦ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର ଜନନୀ ହେଉଛି ବୀଣା ।

ବୀଣାକାର. ଦଣ୍ଡନାଟର ଏକ ବିଶେଷ ଚରିତ୍ର, ଏଇ ଚରିତ୍ରଟି ପ୍ରଥମେ ଶିବ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା ଗାନ କରିଥାଏ ।

ବୀରକାହାଳୀ. ୧. ଯୁଦ୍ଧ ତୂରୀ ।
୨. ରାଜାମାନଙ୍କ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ ନୀତି ବଢ଼ିବା ସମୟରେ ବାଜୁଥିବା ତୂରୀ ।

ବୀର ପେଶିବା. ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଭୂତ-ପ୍ରେତାଦି ପ୍ରେରଣ କରି ତା'ର କ୍ଷୟକ୍ଷତି ଘଟାଇବା ।

ବୀରବାଉଟୀ. ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବା ।

ବୀରବାଜା. ଢୋଲ, ନିଶାଣ, ନାଗରା, ତୂରୀ ପ୍ରଭୃତି ଯୁଦ୍ଧ ବାଜା, ଏହା ବାଜିଲେ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ବୁଆ. ୧. ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଧାନ ବିହନରୁ ଗଛ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ବୁଆଖାଇବା. ଗୋରୁମାନେ ବୁଣାଯାଇଥିବା ଧାନ କ୍ଷେତରେ ପଶି ଧାନଗଛ ଚରିବା ।

ବୁଆବିହଡ଼ା. ଧାନଗଛ ଚାଖଣ୍ଡେ ପ୍ରାୟ

ହେଲେ, କିଆରିରେ ପାଣି ପୂରାଇ ସରୁ ଲଙ୍ଗଳରେ ହଳ ବୁଲାଇ, ମଇ ଦେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ବୁଁଖିଆ. ମୋଟା କପା ସୂତାରେ ଝଞ୍ଜିର ପରି ବୁଣା ଯାଇଥିବା ହାର ।

ବୁକୁଚା. ଗଣ୍ଠିଲି, ଜିନିଷପତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବୁଜୁଳା ।

ବୁଗୁଡ଼ା. ଘର ଛାଆଣିରେ ଗଣ୍ଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବୋବେଇ ଘାସରେ ବଳା ଦଉଡ଼ି ।

ବୁଙ୍ଗୁରା. ବଡ଼ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଅଂଶ । ।

ବୁଚି. ମାଟି ତିଆରି ଛୋଟଘଡ଼ି ।

ବୁଟା. ଲୁଗାରେ ଛୁଞ୍ଚି ସୂତା ଦ୍ୱାରା ପଡ଼ିଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୁଲ ବା ଟିପା ଇତ୍ୟାଦି ।

ବୁଡ଼. ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥି ବା ପୁଣ୍ୟ ପର୍ବରେ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ, ବାରୁଣୀବୁଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବୁଡ଼ପାରିବା. କାର୍ତ୍ତିକ ପ୍ରଭୃତି ପୁଣ୍ୟ ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ କରି, ବ୍ରତ କରିବା ।

ବୁଡ଼ନ୍ତରା. ବୈଦ୍ୟ ତିଆରି ଜ୍ୱରନାଶକ କବିରାଜୀ ବଟିକା ।

ବୁଡ଼ାଲିଂଗ. ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଂଗ, ଯାହା ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଏ ।

ବୁଡ଼ିଆ. ୧. ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି

୨. ନିଆଁବେଣି ।

ବୁଡୁଙ୍ଗା. ନଡ଼ା ବା କୁଟାରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମାଛ, ଶୁଖୁଆର ପୁଡ଼ା ।

ବୁଢ଼. ବୟସ୍କା ଗାଈ । କ୍ଷୀର ଦେବାରେ ଯୋଗ୍ୟତା ନଥିବା ଗାଈ ।

ଚକଟା. ଛେନା, ନଡ଼ିଆ, ଖଇ, କଦଳୀର ଚକଟା, ଯାହା ଭୋଗ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଖିଆ ହୋଇ ନଥାଏ ।

ବୁଢ଼ାବର. ଅଳ୍ପବୟସ୍କା କନ୍ୟାଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବୟସ୍କ ବର, ବିବାହ ବୟସ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ବର ।

ବୁଣାଟ. ୧. ଲୁଗାବୁଣା ବା ଚଉକି ଆଦିରେ ବେତ ବୁଣା କର୍ମ ।

୨. ଚାଳଘର ରୁଅରେ ବତା ପକାଇ କତା ବା ବେତ ଲଇରେ ବାନ୍ଧିବା କାମ ।

୩. କ୍ଷେତରେ ବିହନ ବୁଣାକାମ ।

ବୁଧେଇଓଷା. ଭାଦ୍ରମାସ ବୁଧବାରେ ନାରୀମାନେ ପାଳୁଥିବା ଓଷା ।

ବୁନ୍ଦିଆ. ବୁଟ ବେସନର ପିଠଉକୁ ଜାଲିଚଟୁରେ ଛାଟି, ଘିଅରେ ଛାଣି, ଚିନି ପାଗରେ ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ମିଠାଇ ।

ବୁରୁଧୁ. ପାନେଲ କବଟର ଚାରିପାଖରେ ଲାଗିଥିବା ମୋଟାକାର କାଠପଟା, ଏଥିରେ ଖୋଦେଇ କରି କବାଟର ପଟା ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ।

ବୁଲାଖ୍. ନାକର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ବୁଲାଟି. ବନାଟି, ମଲ୍ଲମାନେ ହାତରେ ଧରି, ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ବୁଲାଉଥିବା ବାଡ଼ି ।

ବୁଲାଣି. ବହୁଦୂର ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା ବାଟ ।

ବୁଲି. ଧାତୁପତ୍ର ବା ପଦକ ଉପରେ ଅକ୍ଷର ଖୋଦେଇ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଣିଆର ବେଣ୍ଟଲଗା ମୁନିଆଁ ହତିଆର ।

ବେଇ. ବିବାହିତା ।

ବେଉରା. ୧. ଦୁଧମାଠିଆ ।

୨. ପତ୍ରାଦିର ଲେଉଟ ଉତ୍ତର ।

ବେଉରି. ଛୋଟ ଦୁଧହାଣ୍ଡି ।

ବେଉଷଣ. ଶାରଦ ଧାନ ଚାଖଣ୍ଡେ ପ୍ରାୟ ହେଲେ, ଏଥିରେ ସରୁ ଲଙ୍ଗଳରେ ହଳ କରି ମଇଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ବେଁ. ୧. ବିଏଁ, ଦୁଇ ହାତକୁ ମାଟି ସହିତ ସମାନ୍ତାରଳ ଭାବରେ ରଖି, ପ୍ରଥମ ହାତର ଅଗରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ହାତର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂରତ୍ୱ ।

୨. ହେଁସ ବା ମସିଣା ବୁଣାବେଳେ ବାଣିଡୋର ଲାଗିବା ପାଇଁ ଚିହ୍ନ ଥିବା ଲମ୍ବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ବେକଡ଼ା. କାଳିସୀ, ଚଡ଼କ ପୂଜା ଦିନ ଯାହାଠାରେ ଦେବତା ସବାର ସାଜନ୍ତି ।

ବେକୀ. ଛୋଟ ମାଟିଘଡ଼ି ।

ବେଗାର. ୧.ବେଠି, ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପରିଶ୍ରମ ।

୨. ବେଠିଆ ।

୩. ରାଜା କିଂବା ବର ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଆସିଥିବା ବାଜାଦାର, ବେହେରା, ଭାରୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁଚର ।

ବେଗୁନିଆ. ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି, ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ, ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଶୁଖାଇ ମୁଗ, ବିରି ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟରେ ପକାଇଲେ ପୋକ ଧରେ ନାହିଁ ।

ବେଙ୍ଗପାଟିଆ. ବେଙ୍ଗର ପାଟି ଆକାରରେ ଝରା କାଠି ଓ ଅଣ୍ଟା ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ଘୁଙ୍ଗୁର ।

ବେଙ୍ଗବାଇଦ. ପିଲା ଖେଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଆନନ୍ଦ ବାଦ୍ୟ, ଏଥିରେ ବେଙ୍ଗ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ।

ବେଙ୍ଗଳା. ଧାନ ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ମେରି ଚାରିପଟେ ଧାନ ହଳା ବେଙ୍ଗୁଳାଇ ମେରି ଦାଉଣି ଲଗାଇ, ବଳଦ ଯୋଚି ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଲାଇବା । ବଳଦ ଗୋଡ଼ର ଖୁରା ଆଘାତରେ ହଳାରୁ ଧାନ ଅଲଗା ହୁଏ । କୁଟା ଝାଡ଼ିଦେଲେ ଧାନ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼େ ।

ବେଙ୍ଗା. ୧. ଗୋରୁଙ୍କ ଗଳାଫୁଲା ରୋଗ ।

୨. ହଇଜା ରୋଗୀର ବାକୁଲା ବିନ୍ଧା ।

ବେଙ୍ଗିବଥ. ପିଲାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବା ବେକରେ ଉଠୁଥିବା ବଥ ।

ବେଙ୍ଗୁଳା. ୧. ମେରି ଚାରିପଟେ ଧାନହଳା ବା ଅଗମଳିଆ ବିଛାଣ ।

୨. ନୋଳା, ବେତ ପାହାରର ଦାଗ ।

ବେଠି. ୧.ବିନା ବେତନରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ପରିଶ୍ରମ । ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ଅମଳରେ ଏମିତି ପ୍ରଥା ରହିଥିଲା ।

ବେଠିଆ. ୧. ବେଠି ଖଟୁଥିବା ଲୋକ ।

୨. ଘରର ଖୁମ୍ବ ଉପରେ ଦୁଇ ଶେଣିର ଯୋଡ଼କୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ବେଡ଼ା. ୧. ବାଡ଼ ବୁଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଖିଲା, କଣ୍ଟାଡାଳ, ଝାଟି, କଣି ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଝାଟିମାଟି ବାଡ଼ ।

୩. ଧୋଇଆ ଜମି ।

୪. ପାହାଡ଼ରୁ ଗଡୁଥିବା ପାଣି ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ବନ୍ଧଦିଆ ଖାଲ ।

ବେଡ଼ି. ୧. ହାତ ବା ଗୋଡ଼ର କଡ଼ି ।

୨. ରୋଷେଇରେ ଗରମ ପାତ୍ରକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚୁମୁଟା ।

ବେଢ଼. ଛୋଟ ଗଛର ଚାରିପଟେ ଦିଆଯିବା ବାଡ଼ ।

ବେଢ଼ଣ. ନାରୀପିନ୍ଧା ଛୋଟ ଲୁଗା ।

ବେଢ଼ା. ଦେଉଳ ଚାରି ପାଖର ପାଚେରି ଘେରା ସ୍ଥାନ ।

ବେଢ଼ାବୁଲା. ଦେଉଳ ଚାରିପାଖ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ, ପରିକ୍ରମା ।

ବେଣା. ଉଶୀର, ସୁଗନ୍ଧିତ ଚେରଥିବା

ତୃଣ । ଏହାର ଚେରରେ ତାଟି ଓ ଔଷଧ ତିଆରି ହୁଏ ।

ବେଣିଆ. ୧. ମଉଡ଼ମରା ଘରର ଚାଳତଳେ ଥିବା କହୁଣିଆ ।

୨. ନିଆଁ ରଖିବା କୁଟା ତିଆରି ଅଟା ।

ବେଣିଆନୂପୁର. ଦୁଇଟି ରୁପା ତାରକୁ ଦଉଡ଼ି ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ପୁଣି ମୋଡ଼ି ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ଗୋଡ଼ବଳା ।

ବେଣିଆଶିଙ୍ଗା. ବେଣି ପରି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା ଶିଙ୍ଗଥିବା ବଳଦ ବା ମେଣ୍ଢା ।

ବେଣୀ. ନାରୀମାନଙ୍କ କେଶ ବିନ୍ୟାସର କ୍ରମ, ଏଗୁଡ଼ିକ ବଙ୍ଗାଳିବେଣୀ, ଦକ୍ଷିଣୀବେଣୀ, ଯାଉଁଳିବେଣୀ, ଫିରଙ୍ଗୀବେଣୀ, ଲୋଟଣିବେଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ।

ବେଣୀଗୁରିଆ. ପାଳମଳା, ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆକୁ ଟଳ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ତିଆରି ପାଳ ତିଆରି ମଳା ।

ବେଣୀତାଡ଼. କର୍ପୂର ମାଳିଆ ଅଳଂକାର ।

ବେଣୀବତା. ଯାଉଁଳି କବାଟର ଗୋଟିଏ ଫାଳରେ ବାହାରକୁ ବାହାର କରାଯାଇ ମରାଯାଇଥିବା କାଠର ଲମ୍ବ ପଟି ।

ବେଣ୍ଟ୍ଲା. ନାରୀଙ୍କର ବଳୟାକାର କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ ।

ବେଣ୍ଟହେବା. ବାଛୁରି ବା ମଇଁଷି ଛୁଆ ମାଆ ପେଟରେ ମରି ରହିଯିବା ।

ବେଣ୍ଟ. ୧. ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ବେଣି ।

୨. ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁଠା ।

୩. ଅଣକରେ ଲାଗିଥିବା ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡ ।

୪. ପାରିଧିର ଆଡ଼ି ।

୫. ଲମ୍ବା ଦଉଡ଼ି ।

୬. କଇଁ ବା ପଦ୍ମର ମଞ୍ଜି ଥିବା ଫଳ ।

ବେଣ୍ଟପୋଖରୀ. ବଣ ଜନ୍ତୁମାନେ ପାଣି ପିଉଥିବା ପୋଖରୀ ।

ବେଣ୍ଟି. ୧. ଓଳିଆ ବନ୍ଧା ପାଳ ଦଉଡ଼ି ।

୨. କୁଟା ବା ଘାସର ଦଉଡ଼ି, ନାଡୁକା ।

୩. ଧାନହଳା ବାନ୍ଧି ଅଣାଯାଉଥିବା ଦଉଡ଼ି ।

୪. ମୁଣ୍ଡର ପଛଆଡ଼ର ମଝିରେ ରଖା ଯାଉଥିବା ଦୀର୍ଘ କେଶଗୁଚ୍ଛ, ଏହାକୁ ଗଣ୍ଠି ପକାଯାଏ ।

ବେଣ୍ଟୁଆ. ଧାନକଢ଼ା କାଠୁଆ, ଏହା କାଠ ତିଆରି ପାତ୍ର, ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ।

ବେଣ୍ଟୁଲା. ୧. ନାରୀମାନଙ୍କର କାନପିନ୍ଧା ଅଳଂକାର ।

୨. ଡଙ୍ଗାରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ସେଚୁଅ ।

ବେଣ୍ଡା. ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ତାଟି, ଧଡ଼ା ।

ବେତ. ବେତଲଟା । ଏହାର ଗଛ ଓ ପତ୍ରରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ, ଏହାର ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲେ ଏଥିରୁ ଏହାର ଚେମଡ଼ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ। ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ତିଆରି ହୁଏ ।

ବେତଗଣ୍ଠି. ଚାଳର କାମଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ବେତ ତିଆରି ଲଇରେ ଭିଡ଼ିବା ।

ବେତରା. ଘର ଚାଳର ଛପର ଉପରେ ବତା ପକାଇ ବେତ ଲଇ ଦ୍ୱାରା ବୁଣିବା ।

ବେତା. ବେତବୁଣା ବଡ଼ ଆକାରର ଟୋକେଇ ।

ବେତା(ତୁ)ଲି. ବେତବୁଣା ଛୋଟ ଟୋକେଇ ।

ବେଦି. ମାଟି ତିଆରି ଉଚ୍ଚ ମଞ୍ଚ, ବିବାହ, ବ୍ରତ, ହୋମ, ଯଜ୍ଞ, ଝୁଲଣ ଇତ୍ୟାଦି ଏହା ଉପରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ବେଦିନଗୁଡି. ବର କନ୍ୟା ବିବାହ ବେଦିରେ ପହଞ୍ଚିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା, ଯାହା ବରପକ୍ଷ କନ୍ୟାପକ୍ଷକୁ ଦେଇଥାଏ ।

ବେଧବୁଜୁଳା. ଅବୈଧ ସନ୍ତାନକୁ ଗୋପନରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ବେଧେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ବାନ୍ଧିଥିବା ପୁଟୁଳା ।

ବେଧୁଣି. ବଢ଼େଇଙ୍କ କାଠ ଖୋଦନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶସ୍ତ୍ର, ନିହଣ, ବିନ୍ଧାଣୀ ।

ବେରଣା. ପାଟଜମି ।

ବେରୁଆଁ(ହାଁ). ପାଣିରେ ଉଠୁଥିବା ଏକ ଲମ୍ବା ତୃଣ, ଏହାକୁ ଶୁଖାଇ ଏଥିରେ ହେଁସ ବା ମସିଣା ବୁଣାଯାଏ ।

ବେଳିକିଆ. ୧. ଓଳିକିଆ କାମ, ପାଗ ଯୋଗ ଭଲ ଥିଲେ ଦିନକର କାମକୁ ସକାଳ ଓଳି ଓ ଉପରଓଳି ନ କରି, କେବଳ ସକାଳ ଠାରୁ ଅପରାହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯାଉଥିବା କାମ ।

୨. ମୃତାହ କର୍ମରେ ତିକ୍ତ ଅନ୍ନ ଖାଇବା ପରେ ଦଶମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତକର ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା, ପତି, ପତ୍ନୀ, ବଧୂ, ଜାମାତା, ଭ୍ରାତା, ଭଗ୍ନୀ, ଜ୍ଞାତି ଇତ୍ୟାଦି ଗୋଟିଏ ଥର ପାଇଁ ଅନ୍ନ ଆହାର କରିବା । ଏଥିରେ ଅଣବଘରା ଓ ଅଣହଳଦିଆ ତରକାରି ଖିଆଯାଏ । ମୃତକ ପ୍ରତି ଏହା ଏକ ସମ୍ମାନ ଜନକ ଲୋକାଚାର ।

ବେଳିକିଆହାଣ୍ଡି. ମଳା-ମୃତିକିଆରେ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବାଦି ପାଇଁ ଏକ ଦିନକରେ ଥରେମାତ୍ର ପାକ କରାଯାଉଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାଟିହାଣ୍ଡି । ଦଶମ ଦିବସରେ ଏଇ ହାଣ୍ଡିକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ।

ବେଲ୍‌କଣ୍ଟା. ନାରୀମାନଙ୍କ କେଶ ବିନ୍ୟାସକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ଟୋପର ଥିବା କଣ୍ଟା, ମୁଣ୍ଡକଣ୍ଟା ।

ବେଲପଣା. ପାଚିଲା ବେଲର ଶସକୁ ପାଣି ଓ ମରିଚାଦି ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ପାନୀୟ ।

ବେଲପତ୍ର ଚଢ଼ାଇବା. କୌଣସି କାମନା ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଶିବଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ତ୍ରିଶାଖା ବେଲପତ୍ର ଅର୍ପଣ କରିବା ।

ବେଲବରଣି. ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା କାଳରେ ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ ଦେବୀପୂଜା ପୂର୍ବରୁ ବେଲଗଛକୁ ପ୍ରତୀକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଅନୁଷ୍ଠିତ ଆମନ୍ତ୍ରଣ ବା ପୂଜା ।

ବେଲା. ଛୋଟ ଆକାରର କଂସା ।

ବେଲିଙ୍ଗିବାଉଁଶ. ସରୁ ଓ ସିଧା ବାଉଁଶ ।

ବେସର. ୧. ସୋରିଷବଟା ଦିଆ ତରକାରି ।

୨. ନାରୀମାନେ ବାଁ ନାକ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଗୁଣା ।

ବେହିଲୀ. ବିବାହିତା ନାରୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବେହୁରି. ଦୁଧ ସିଝାଇବା ବା ଦହି ମୋହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିହାଣ୍ଡି ।

ବେହିଆ. ଅଲାଜୁକ, ନିର୍ଲଜ ।

ବେହେଡ଼ା. ଅସଂଗତ, ଅଶ୍ଳୀଳ, ଅଶ୍ରାବ୍ୟ, ଅଲାଜୁକ କଥା ।

ବେହୀ. ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ପତ୍ନୀ ।

ବେହୁଡ଼ା. ବେଉଷଣ, ଧାନଗଛ ଛୋଟ ଥିବାବେଳେ ଧାନକିଆରିରେ ସରୁ ଲଙ୍ଗଳ ପୂରାଇ କରାଯାଉଥିବା ଚାଷ କାମ ।

ବେହେଡ଼ି. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମୋଟା ଛୋଟହାଣ୍ଡି ।

ବେହେରା. ୧. ପାଟକଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ।
୨. ସବାରୀ ଓ ପାଲିଙ୍କି ବାହକ ।
୩. ଚାଷୀ ମୂଲିଆଙ୍କ ସରଦାର ।

ବେହେରାଣୀ. ରାଜାଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବେହେରୀ. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମୋଟା ହାଣ୍ଡି, ଦହି ମୋହିଁବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମହଣା ।

ବେହେଲା. ତାର ଥିବା ସୁସ୍ୱର ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ତାରଲଗା କାଠିରେ ଘଷିଲେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର ବାହାରେ ।

ବୈକୁଣ୍ଠ ତୋରାଣି. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା କାଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଜଳଶାୟୀ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଦହିପଖାଳ ।

ବୈଶାଖବ୍ରତ. ବୈଶାଖ ମାସ ସାରା ସ୍ନାନ, ଦାନ, ଧ୍ୟାନ, ଉପାସନାଦି କର୍ମ ।

ବୋଇତ. ୧. ବଡ଼ ନୌକା, ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରରେ ବାଣିଜ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଯାତାୟାତ କରେ ।

ବୋଇତକୁଦ. ନଈ ମୁହାଣରେ ବୋଇତ ପଶିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁ ଖୋଳା ମାଟି ଦୁଇପଟେ କୁଦ ଆକାରରେ ଥାଏ ।

ବୋଇତଖଟାଇବା. ଜାହାଜକୁ ନଙ୍ଗର ପକାଇ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ।

ବୋଇତବନ୍ଦାଣ. ସାଧବାଣୀମାନେ ଫୁଲ, ନଡ଼ିଆ, ସାତଦୀପ ନେଇ ବୋଇତ ବନ୍ଦାପନା କରିବା । ଶଙ୍ଖ ବଜାଯାଏ ଓ ହୁଳହୁଳି ପକାଯାଏ । ବୋଇତ ବିଦେଶକୁ ଯିବାଦିନ ଓ ବିଦେଶରୁ ଫେରିବା ଦିନ ବୋଇତ ଉପରେ ବନ୍ଦାପନା କରାଯାଏ ।

ବୋଇତାଳ. ୧. ଜାହାଜର ମାଲିକ ।
୨. ଜାହାଜ ଚାଳକ
୩. କଖାରୁ ବୋଇତାଳୁ

ବୋଗଟା. ଲୁଗାପଟା ଇତ୍ୟାଦିର ଗଣ୍ଠିଲି ।

ବୋଝ. ୧. ଭାର ।
୨. ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜିନିଷପତ୍ର ।
୩. ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବା ଦଳର ପରାଜୟ । ପରାଜିତ ବୋଝ ଖାଏ ।
୪. ବାହୁଙ୍ଗିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଓହଳା ଶିକାରେ ଥିବା ଜିନିଷ ।
୫. ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ପଠାଯିବା ବେଭାର ।

ବୋଝିଆ. ୧. ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ବହନକାରୀ ।
୨. ଖେଳରେ ହାରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦଳ ।

ବୋଡ଼ା. ଗୋନସସାପ, ଅତି ବିଷଧର, ସାପ ।

ବୋଡ଼ି. ୧. ପାଞ୍ଚ ସଂଖ୍ୟକ ।
୨. ପାଞ୍ଚଗଣ୍ଡା ବା ୨୦କଡ଼ା କଉଡ଼ି ।

ବୋତା. ପଣସର ଚୋପା ।

ବୋଡି. ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ ଇତ୍ୟାଦିର ମଂଜି ଝଡ଼ା ଛୁଇଁର ଚୋପା ଓ ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡ ।

ବୋଦା. ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି ବା ମେଣ୍ଢା ।

ବୋଦାପକାଇବା. ବଳି ଦେବା, ବଳିଦାନ କରିବା, ଅଣ୍ଡିରା ମେଣ୍ଢା ଛେଳିକୁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବଳିଦେବା ।

ବୋଦୁଅ. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ମାଛମରା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାକୁ ଜାଲ ପରି ପାଣିରେ ଚଳାଇ ମାଛ ମରାଯାଏ ।

ବୋବରା. ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ଭାଙ୍ଗିଲେ ବା ଫାଟିଲେ ଏହାକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ଏହା ଚାରିପଟେ ଲୁହାପାତ ଦେଇ, ପାତ

ସନ୍ଧିରେ ମରାଯିବା ଖିଲ ।

ବୋରଝାଞ୍ଜି. ପବନରେ ଭାସୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ଦଳ ।

ବୋଳ. ୧. ଅଳତା ବା ରଙ୍ଗ ହଳଦୀର ରଙ୍ଗସ୍ତର ।

୨. ପାନ ଖାଇବା ପରେ ଦାନ୍ତ ଓ ଓଠରେ ବସିଥିବା ମୋଟା ଲାଲ୍ ସ୍ତର ।

ବୋଲ. ବାଦ୍ୟ ବାଦନରେ ଡକାଯିବା ବାଦ୍ୟ ତାଳର ଡାକ ।

ବୋଲଚାଲ. କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଆଚରଣ ।

ବୋଲକରା. ଆଜ୍ଞା ପାଳକ, ଚାକର ।

ବୋଲଣା. ଗାଳି, ଅପବାଦ ।

ବୋଲହାକ. ଆଦେଶ, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ।

ବୋଲୁଅ. ବଡ଼ ଆକାରର ଢେଲା, ମାଟିର ବଡ଼ଟେକା ।

ବୋହୂଚୋରି. ପିଲାଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ରାହା ଧରା ଦୌଡ଼ଖେଳ । ଏଥିରେ ଦୁଇ ଦଳ ହୁଅନ୍ତି । ଚାରିକୋଣିଆ ଗାରକଟା ଘରେ ଦଳେ ଖେଳାଳି ରହନ୍ତି, କୋଡ଼ିଏ ବାଇଶି ହାତ ଦୂରରେ ଜଣେ ବୋହୂ ହୋଇ ବସେ । ଘର ଭିତରର ଖେଳାଳି ରାହାଧରି ବାହାରକୁ ବାହାରି ବାହାର ଖେଳାଳିଙ୍କୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ବୋହୂଟି ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ ବାହାର ଖେଳାଳିଙ୍କ ଉପରେ ବୋଝ ହୁଏ । ବୋହୂ ମଲେ, ଘର ଖେଳାଳି ବୋଝ ନିଅନ୍ତି ।

ବୋହୂବୋହୂକା. ବାଳିକା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘରକରଣାର ଅଭିନୟାତ୍ମକ ଖେଳ । ଏଇ ଖେଳରେ ଜଣେ ଜଣେ ବାଳିକା ବାପା, ମାଙ୍କୁା, ପୁଅ, ବୋହୂ ଇତ୍ୟାଦି ଭୂମିକା ନେଇ ଷଢ଼େଇରେ ମିଛିମିଛିକା ରୋଷେଇ କରି ଖେଳନ୍ତି ।

ବ୍ରତ. ୧. ସୁଖ ଓ ଧନାଦି କାମନାରେ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଏବଂ ଉପବାସ ।

୨. ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉପନୟନ ।

୩. ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ହାତରେ ବାନ୍ଧିବା ସୂତା ।

୪. ଧାର୍ମିକ ଉପବାସ ।

୫. ସଂକଳ୍ପ କରି ନିଷ୍ଠାରେ କରାଯାଉଥିବା କର୍ମ ।

ବ୍ରତଉଜୁଆଁ. ବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ବ୍ରତପାଳନ କରିବା ପରେ ଏହାର ଉଦ୍‌ଯାପନ ।

ବ୍ରତକଥା. ବ୍ରତପାଳନ ସମୟରେ ଶୁଣା ଯାଉଥିବା ବ୍ରତବିଧି ବା ଧର୍ମ ଉପାଖ୍ୟାନ ।

ବ୍ରତଗ୍ରହଣ. ବ୍ରତପାଳିବା ନିମିତ୍ତ ସଂକଳ୍ପ ।

ବ୍ରତଘର. ସାତ ବା ନଅବର୍ଷ ବୟସରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁଅର ଉପନୟନ କର୍ମ । ଏଥିରେ ଦଶକର୍ମ କରାଯାଏ ଓ ପିଲାଟି ପଇତା ପିନ୍ଧେ ।

ବ୍ରତଭଙ୍ଗା. ସୂତାକୁ ବଳି ବଳି ମୋଟା କରି ବ୍ରତ ତିଆରି କରିବା ।

ବ୍ରତଭିକ୍ଷା. ବ୍ରତବେଦିରେ ଦଣ୍ଡ ଓ କମଣ୍ଡଳୁ ଧରି, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଭିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ ।

ଭ

ଭଅଁର୍‌ଜାଲ୍‌. ଭଉଁରି ଜାଲ, କ୍ଷେପାଜାଲ, ଏହା ସୂତାରେ ତିଆରି, ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନେଇ ଘୂରାଇ ପାଣିକୁ ପକାଇ ମାଛ ଧରାଯାଏ ।

ଭଅଁର. ୧. ଭୃଙ୍ଗ, ଭ୍ରମର ।

୨. କାଠରେ କଣା କରିବା ପାଇଁ ବଢ଼େଇଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହା ଅଗରେ ଥିବା ଧାରୁଆ ଲୁହାତିଲା ଘୂରି ଘୂରି କାଠ କଣା କରେ ।

ଭଅଁରା. ୧. ଫସଲ କିଆରି ଜଗିବା ପାଇଁ ବଡ଼ଛତା ପରି ବାଉଁଶବୁଣା ଗୋଲିଆ ଚାଳି ।

୨. ବାଉଁଶ କାଠିରେ ବୁଣା ଖଇଞ୍ଚ ।

ଭଇଁରା. ନଟୁ ।

ଭଇଁଷା ଅନ୍ଧାର. ମୁହଁ ସଂଜର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟ ।

ଭଇଁସାଲ୍‌. ମଇଁଷିଆଳ, ମଇଁଷି ଜଗୁଆଳ ।

ଭଉଁର. କୁନ୍ଦ, ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠକୁ କୁନ୍ଦାଯାଏ ।

ଭଉଁରି. ୧. ଅଳଂକାରରେ ଲାଗିଥିବା ପେଚଲଗା ଖିଲ ।

୨. ପାଣିର ଆବର୍ତ୍ତ ।

୩. ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ଦିବସ, ଏଇ ଦିନ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ଜଳାଶୟ ସାରା ଚକ୍ରାକାରରେ ବୁଲାଯାଏ ।

୪. ଡଙ୍ଗାକୁ ଚକ୍ରକାରରେ ବୁଲାଇବା ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ।

୫. କୁନ୍ଦଯନ୍ତ୍ର ।

ଭଉଁରିଆ. ଅମିନ, ଜମି ମାପକାରୀ ।

ଭଉଁରିକବାଟ. ବାହାରପାଖରୁ କଞ୍ଜ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଭିତରପାଖ କିଳିଣୀକୁ ଖୋଲାଯାଇ ପାରୁଥିବା କବାଟ ।

ଭଉଁରିଖେଳ. ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାଠାରୁ ୨୧ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବତାଙ୍କ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ଉତ୍ସବ ।

ଭଉଁରିଜାଲ. କ୍ଷେପାଜାଲ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରବାଟେ ପାଣିକୁ ଫିଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା ମାଛଧରା ଜାଲ ।

ଭଏନ୍‌କୁଅଁ. ସାନ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ ।

ଭକିଆ. ଆଲୁଅ ।

ଭକ୍ଷଭୋଜି. ଜାତିଭାଇ । ନିମିତ୍ତପର୍ବରେ ଖାଉଥିବା ନିମନ୍ତ୍ରିତ କୁଟୁମ୍ବାଦି ।

ଭଖେନ୍‌ମାର୍‌ବା. ଢଗ ମେଲିବା ।

ଭଗୁଆ. ଗେରୁ ମାଟିର ଲଗାଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଭଙ୍ଗଡ଼. ଭାଙ୍ଗଖୋର, ଭାଙ୍ଗୁଆ ।

ଭଙ୍ଗାଇବା. ୧. ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ସବୁରି ଅଗୋଚରରେ ଗର୍ଭରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା, ଭ୍ରୂଣହତ୍ୟା, ଗର୍ଭନଷ୍ଟ, ଗର୍ଭପାତ ।

୨. ବୃଷଭ ସଙ୍ଗମ ପରେ ଗାଈ ଗର୍ଭ ନ ରଖିବା ।

୩. ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାକୁ ଖୁଚୁରା କରିବା ।

ଭଚକାଦେବା. ନିଜକୁ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି କବଳରୁ କୌଶଳରେ ଖସିଯିବା ।

ଭଜ୍‌ନାଡାଙ୍ଗ୍‌. ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଭାଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଣକ ଭଳି କାଠ ଚଟୁ ।

ଭଜା. ୧. ଭଜା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ।

୨. ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା ହେବା ।

୩. ବାଲିରେ ଚୁଡ଼ା, ମୁଢ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଭଜା ହେବା ।

ଭଜାଖଡ଼ିକା. ଚୁଡ଼ା, ଚାଉଳ, ଖଇ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଜିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ନଡ଼ିଆ ଖଡ଼ିକାର ଗୁଚ୍ଛ ।

ଭଜାଖରଡ଼ା. ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଖରଡ଼ା ହୋଇ ପରେ ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ତରକାରି ।

ଭଜାଭଜି ଆଟିକା. ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିକୁ ଚୁଲିରେ ବସାଇ ମୁଗ, ବିରି, ଖଇ ଇତ୍ୟାଦି ଭଜାଯାଏ ।

ଭଡ଼୍. ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଣ୍ୟବାହୀ ବଡ଼ ନୌକା ।

ଭଡ଼ା. ୧. ଗାଡ଼ି ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରି ମାଲିକକୁ ଦିଆଯିବା ଧନ ।

୨. ଗାଡ଼ିଏ ଜିନିଷ ।

ଭଡୁଆ. ୧. ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସହିତ ବାଦ୍ୟ ବଜାଉଥିବା ବର୍ଣ୍ଣସଂକର ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତି ।

୨. ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ବେଶ୍ୟା ଯୋଗାଣକାରୀ ।

ଭଣଜା. ଭଉଣୀର ପୁଅ ।

ଭଣିତା. ଗୀତର ଶେଷରେ କବିଙ୍କର ନାମ ଲେଖାଥିବା ପଦ ।

ଭଣ୍ଡ୍ରା. ବାବାଜିମାନଙ୍କ ସମୂହ ଭୋଜି ।

ଭଣ୍ଡା. ୧. କଦଳୀ କାନ୍ଧିର ଅଗରେ ଥିବା ମୁକୁଳ ମଞ୍ଜରୀ ।

୨. ଗୋଡ଼ର ଆଣ୍ଠୁ ତଳକୁ ପାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥିବା ପଛ ପାଖର ମାଂସଳ ଅଂଶ ।

ଭଣ୍ଡାର. ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକାଠି ରହିଥିବା ଘର ।

ଭଣ୍ଡାରି. ୧. ବାରିକ, ବାଳକାଟୁଥିବା ଶୂଦ୍ର ସେବକ ।

୨. ଭଣ୍ଡାର ଘର ରଖୁଆଳ ।

ଭଣ୍ଡାରିମୁଠି. ବାରିକର କ୍ଷୌର ସରଞ୍ଜାମ – କତୁରୀ, ଖୁର, ନହରୁଣୀ, ପାନିଆଁ, ଦର୍ପଣ ଇତ୍ୟାଦି ରହିଥିବା ପୁଡ଼ି ।

ଭଣ୍ଡାରୀ. ରାଜାଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରଘରର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ।

ଭଣ୍ଡି. ୧. ପାଟ ଫୁଲିରେ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲି ।

୨. ନାରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ା ବନ୍ଧା ମୁଚୁଳା ।

୩. ପଣସର ଡେମ୍ଫକୁ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ ଅଂଶ, ଏଥିରେ ପଣସର ଖୋଷା ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

୪. ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛର ପୁଷ୍ପ ମଞ୍ଜରୀ ।

ଭତରା. ୧. ଆଖୁର ଅଗ ।

୨. ଧାନକିଆରିର ବାଲୁଙ୍ଗା ।

ଭଦ୍‌ରି. ଧାନଓଳିଆ ।

ଭଦର୍. ଖିଅର, କ୍ଷୌର କର୍ମ ।

ଭଦ୍ରଶେଣା. ନୌକା ପଛପାଖ ମଙ୍ଗ ନିକଟରେ ନାଉରିର ରୋଷେଇ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଥିବା ଛୋଟ କୋଠରି ।

ଭରଣ. ୮୦ ଗୌଣି ପରିମାଣ, ଧାନ । ୧ ଭରଣ = ୪ ପୌଟି = ୮୦ ଗଉଣି ।

ଭରଣି. ଲୁଗାର ଆଡ଼ ବାଗର ସୂତା ।

ଭରତା(ଥା). ଆଳୁ, କଦଳୀ, ବାଇଗଣ ଇତ୍ୟାଦି ସିଝାଇ, ଚକଟି ଏଥିରେ ତେଲ, ଲୁଣ ମିଶାଇ କରାଯାଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ।

ଭରଭରା. କର୍କଶ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା ତୂରୀ ।

ଭରାଣ୍ଡି. ଢିଙ୍କି ଗାତ, ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡରେ ଏହା ଥାଏ, ଏଇ ଗାତରେ ଧାନ ପଣି ପାହାର ଦିଆଯାଏ ।

ଭରି. ସୁନା ଇତ୍ୟାଦିର ଓଜନ ପରିମାଣ, ତୋଳା ।

ଭଲଲୋକ. ବାହାଘରର ମଧ୍ୟସ୍ଥି, ଜମିବାଡ଼ି

ବିକାକିଣାର ମଧ୍ୟସ୍ଥି ।

ଭଲଲୋକୀ. ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ରକାରୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥିପଣିଆ ।

ଭଲଲୋକୀ ପାଉଣା. ବିବାହ ଯୋଗସୂତ୍ରକାରୀ, ଜମିଜମା କାରବାରରେ ଥିବା ମଧ୍ୟସ୍ଥର ପାରିଶ୍ରମିକ ।

ଭସାଜାଲ. ଜାଲ, ପାଣିରେ ଭସାଇ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲ ।

ଭସ୍ମ. ୧. ହୋମରେ ଜଳା ଯାଉଥିବା କାଠର ପାଉଁଶ ।

୨. ମୃର୍ଦ୍ଦାର ପୋଡ଼ା ପରେ ରହିଥିବା ପାଉଁଶ ।

ଭାଇଆ. ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବୀ ଭାଇ ।

ଭାଇକୁମାଳ. ସବାରିର ଆଗ ବାଉଁଶ କାନ୍ଧାଉଥିବା ବେହେରା ପ୍ରତି ସଂବୋଧନ ।

ଭାଇଜିଉଁତିଆ. ଅଶିଣ ମାସରେ ମହାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ନିଜ ଭାଇର ଶୁଭ ମନାସି ଭଉଣୀମାନେ ପାଳୁଥିବା ଓଷା । ଶାଶୁଘରୁ ଭଉଣୀ ଆସି ଭାଇକୁ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ଦେଇ ତା'ର ଶୁଭ ମନାସେ, ଭାଇ ମଧ୍ୟ ଭଉଣୀକୁ ନୂଆଲୁଗା ପିନ୍ଧାଏ ।

ଭାଇଦୁତିଆ. ଯମଦ୍ୱିତୀୟା । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ।

ଭାଇ ଦେବା. ହାଟୁଆ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଜାତି ଭାଇମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ଜଣେ ଜଣେ ଭାଇକୁ ପଠାଇବା ।

ଭାଇପିଛିଲା. ସବାରିର ଆଗ ବେହେରାମାନେ ପଛ ବେହେରାମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ଡାକ ବା ସଂବୋଧନ ।

ଭାଇବିରାଦର. ସହୋଦର ଓ କୁଟୁମ୍ବୀଭାଇ ।

ଭାଇବେହେରା. ହାଟୁଆ ଜାତିଭାଇଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଭାଇବୋହୂ. ସାନ ଭାଇର ପତ୍ନୀ ।

ଭାଇଭଗାରି. ପୈତୃକ ସଂପତ୍ତିର ଅଂଶୀଦାର ।

ଭାଇଭାତ. ବିବାହ ବ୍ରତ, ମଲା, ମୃତିକିଆ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୋଜନ ।

ଭାଇଡ଼ାଭାଇ. ସଢୁ, ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ ।

ଭାଇସଭା. ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କ ସଭା ।

ଭାଉ. ବିକ୍ରିଦର ।

ଭାଉଜ. ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ନୂଆବୋଉ ।

ଭାଉଲିଆ. ଛୋଟ କୋଠରି ଥିବା ଡଙ୍ଗା ।

ଭାକୁଡ଼ା. ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର, ଭାଡୁଆ ।

ଭାକୁଡ଼ି. ବଳିଖୁଣ୍ଟ, ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ବଳି ପଶୁକୁ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଭାଗଚାଷ. ଜମି ମାଲିକକୁ ଚାଷ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଶସ୍ୟରୁ ଅଧେ ଦେଇ ଜମି ଚଷିବା ।

ଭାଗବତଗାଦି. ଭାଗବତ ପୋଥି ପୂଜା କରିବା ପାଇଁ ଉପରକୁ ଉପର ରଖାଯିବା ।

ଭାଗବତଘର. ୧. ଭାଗବତ ପୋଥି ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା ଘର ।

୨. ଗାଁର ସାଧାରଣ ଘର, ଏଠାରେ ସଂଧ୍ୟାରେ ଭାଗବତ ପଢ଼ାଯାଏ, ଭଜନ କୀର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ଓ ଗାଁର ଭଲମନ୍ଦ ବୁଝାଯାଏ ।

ଭାଗବତବଢ଼ା. ସପ୍ତାହବ୍ୟାପୀ ଭାଗବତ ପାଠ ଶେଷରେ ଭୋଗ କରାଯିବା ଓ ପ୍ରସାଦ ବଣ୍ଟା ଉତ୍ସବ ।

ଭାଗବତମେଳଣ. ବିମାନରେ ଭାଗବତ ଗାଦି ନିଆଯାଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଉତ୍ସବ ।

ଭାଗବତ-ସପ୍ତା. ସପ୍ତାହ କାଳ ଭାଗବତ ପାଠ ଉତ୍ସବ ।

ଭଗାରି. ୧. ଯେ ଭାଗନିଏ ।

୨. ଜଣେ ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ

ପାଇଁ ତାକୁ ଭାଗ ଦେଉଥିବା ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତା ।

ଭାଗୁଆ. ଚାଷ ଜମି ଭାଗକାରୀ ଚାଷୀ ।

ଭାଗୁଡ଼ି. ଖଣିରୁ କଢ଼ା ବା ଓଳିଆରୁ କଢ଼ା ଧାନର ମାପ କମିଯିବା ପରିମାଣ ।

ଭାଙ୍ଗ୍. ଦୋକ୍ତା, ଧୂଆଁପତ୍ର ଗୁଣ୍ଡି, ଏହାକୁ ପାନରେ ଖିଆଯାଏ, ଚୂନରେ ଦଳି ପାଟିରେ ପକାଯାଏ ।

ଭାଙ୍ଗ୍ ପତର. ଧୂଆଁପତ୍ର, ତମାଖୁ ।

ଭାଙ୍ଗ. ୧ ଗଂଜେଇ ଗଛର ପତ୍ର ।

୨. ଗଞ୍ଜେଇ ପତି ସହିତ ମରିଚ, ଡାଲଚିନି ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଇ ବାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାରର ପାନୀୟ ।

ଭାଙ୍ଗଡ଼ା. ଭାଙ୍ଗଖୋର, ନିଶାଖୋର, ଭାଙ୍ଗ ଖାଉଥିବା ଲୋକ ।

ଭାଙ୍ଗପାଣି. ଗଂଜେଇ ପତ୍ରରେ ମରିଚ ମସଲା ମିଶାଇ ବଟାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ପାନୀୟ ।

ଭାଙ୍ଗୁଆ. ଭାଙ୍ଗଖୋର, ଭାଙ୍ଗ ଖିଆରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ, ନିଶାଖୋର ।

ଭାଙ୍ଗୁଡି. ଅଧିକ ପରିମାଣର ଜିନିଷକୁ ଭାଗ ଭାଗ କରି ଓଜନ କଲେ ଶେଷକୁ ମୋଟ ପରିମାଣଠାରୁ ଊଣା ପଡୁଥିବା ଅଂଶ ।

ଭାଞ୍ଜ. ଖାଦ । ସୁନା ରୁପା ଅଳଂକାରରେ ମିଶାଯିବା ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ।

ଭାଟ. ରାଜ ସ୍ତୁତିକାରୀ, ବଂଶାବଳୀର କୀର୍ତ୍ତି ପାଠକ । ସ୍ତୁତି ପାଠକ ।

ଭାଟି. ୧. ବଡ଼ ଚୁଲି ।

୨. ମଦରନ୍ଧା ବଡ଼ହାଣ୍ଡି ।

୩. ଧୋବାର ଲୁଗାସିଝା ବଡ଼ହାଣ୍ଡି ।

୪. ଚୂନପୋଡ଼ା ଚୁଲି ।

୫. କମାରର ନିଆଁଶାଳ ।

ଭାଡ଼ି. ୧. କାଠ ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦିର ବଡ଼ ମଞ୍ଚା । ଏଥିରେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ରଖାଯାଏ, ପୁଣି ଲତା ଲଟେଇ ଥାଏ ।

୨. ମୁଢ଼ି,ଖଇ ଆଦି ଭାଜିବାର ଏକଥର ।

୩. ଚୂଡ଼ାକୁଟାର ଏକଥର ।

ଭାଡ଼ିଆ. ଭାଡ଼ି ଜଗୁଆଳ, ଭାଡ଼ି ଉପରେ ଥାଇ ଫସଲ ଜଗୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଭାଡ଼ିବହଲା. ଶିକାରକୁ ଘେର ଭିତରେ ପୂରାଇବା ପାଇଁ, ଚାରିପଟେ ଘେରି ବାଦ୍ୟନାଦ ।

ଭାଣ୍ଡ. ୧. ହାଣ୍ଡି, କୋଷ ।

୨. ଭଣ୍ଡାରି ମୁଠି ।

୩. ପ୍ରହସନ ବା ରଙ୍ଗରସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ବିଦୂଷକ ।

ଭାତଖିଆ. ଅନ୍ନ ପ୍ରାଶନ ଉତ୍ସବ । ଶିଶୁକୁ ପ୍ରଥମ କରି ଖିରି ଖୋଇବା ଉତ୍ସବ ।

ଭାତନିଦ. ଖାଇବା ପରେ ହେଉଥିବା ଗାଢ଼ନିଦ ।

ଭାତା. କମାର ନିଆଁ ଭାଟିକୁ ପବନ ଯୋଗାଉଥିବା ଚମମୁଣା । ଏଥିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଲୁହାନଳି କମାରର ନିଆଁଭାଟିରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଏଇବାଟେ ପବନ ପଶାଇ ନିଆଁକୁ ତାଉ କରାଯାଏ ।

ଭାତିଆ. ଚାକରକୁ ସେବା ବିନିମୟରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ବର୍ତ୍ତନ ।

ଭାତୁଆଣି. ଭାତରନ୍ଧା ପାଇଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଫୁଟୁଥିବା ଗରମ ପାଣି ।

ଭାନସ୍ ଘର୍. ରୋଷେଇଘର ।

ଭାନୁମତୀ ଖେଳ. କୁହୁକ ଖେଳ, ଜାଦୁଖେଳ । ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି କୁହୁକିଆ ଦେଖାଉଥିବା ଖେଳ ।

ଭାର. ୧. ବାହୁଙ୍ଗୀର ଦୁଇପାଖରେ ଓହଳିଥିବା ବୋଝ ।

୨. ଶିକା ବାହୁଙ୍ଗୀ ।

୩. ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା

ଉପହାର ।

ଭାରତି. ଶରମୁଣା, ତୂଣୀର ।

ଭାରଥୋର. ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରକୁ ଦିଆଯିବା ଲୁଗା, ପନିପରିବା, ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି ଉପହାର ।

ଭାରଦା. ପରପୁରୁଷ ଠାରୁ ଧନ ପାଇ ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ ତା ଦ୍ୱାରା ସଂଭୋଗ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦେଉଥିବା ପୁରୁଷ ।

ଭାରି(ରୁ)ଆ. ବାହୁଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଯେ ବୋଝ ଭାର ବହନ କରେ ।

ଭାରିଯା ତଳିଆ. ସ୍ତ୍ରୀ ଅନୁରକ୍ତ ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀର ଆଜ୍ଞା ପାଳକ ।

ଭାଲା. ବର୍ଚ୍ଛା. ବଡ଼ ତେଣ୍ଟା ।

ଭାଲୁକୁଣୀ. ୧. ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ, ଭାଦ୍ରବମାସ ରବିବାରରେ ଅବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାରୀମାନଙ୍କ ପାଳିତ ଓଷା ।

ଭିଆଣ. ଗୁଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ପାଗ ।

ଭିଆଣିଆଁ. ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଲୁଗା ।

ଭିକଥାଳ. ଭିକ ମାଗିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶୁଖିଲା ଲାଉରେ ତିଆରି ଥାଳ ।

ଭିକାରି. ଭିକମଗା ଲୋକ ।

ଭିଟା. ପୈତୃକ ବାସ ଭୂମି, ଘରଡିହ ।

ଭିଟାମାଟି. ଘରଡିହ, ନିଅଁ ।

ଭିଡାଜାଲ. କ୍ଷିଅଜାଲ, ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ପକାଇ ଭିଡ଼ା ଯିବା ବଡ଼ଜାଲ ।

ଭିଣାକାଣ୍ଡ. ତୁଳାଭିଣିବାର ଧନୁ ।

ଭିଣାହାତୁଡ଼ି. ତୁଳାଭିଣା ଧନୁର ସୂତାକୁ ଭିଡ଼ିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ଦୁଇ ଗୋଲାକାର କାଠି ।

ଭିଣୋଇ. ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ ।

ଭିତର ଗାଆଣି. ଦେବଦାସୀ । ଦିଅଁଙ୍କ ରାତି ପହୁଡ଼ ପୂର୍ବରୁ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଗାଇ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ନାରୀ ।

ଭିତରଘର. ୧. ରୋଷେଇଘର ।
୨. ଅନ୍ତଃପୁର ।

ଭିତରଦୋଳ. ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀଦିନ ଦୋଳଠାକୁରଙ୍କୁ ଅବିର ଲାଗି ।

ଭିତରପୂଜା. ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶରତ କାଳୀନ ପୂଜା ଆରମ୍ଭ ।

ଭିତରସେବା. ମନ୍ଦିର ଭିତରରେ କରାଯାଉଥିବା ସେବା ।

ଭିନେଘର. କୋଠ ପରିବାର ପୃଥକ ପୃଥକ ହେବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଭୁଆ. ଅଣ୍ଡିରା ବିରାଡ଼ି ।

ଭୁଆସୁଣୀ. କୁଳବଧୂ, ନୂଆ ହୋଇ ବିବାହିତା ନାରୀ ।

ଭୁଜା. ୧. ଭଜା ଚାଉଳ, ମୁଢ଼ି, ଖଇ, ଚୁଡ଼ା ଭଜା, ହୁଡୁମ୍ବାଦି ଖାଦ୍ୟ ।

ଭୁଜାଖିଆ. ଭୁଜା ଖାଇବା ପାଇଁ ଚାକରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପହାର ପଇସା ।

ଭୁଜାଲି. ଏକ ଜାତୀୟ ବଙ୍କା କଟୁରୀ ।

ଭୁଣ୍ଡି. ୧. ଫରୁଆର ଅଗ୍ରଭାଗ ।
୨. ପାଟଫୁଲିର ଅଗ୍ରଭାଗ ।
୩. ସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗ ।

ଭୁତି. ହଳିଆ ବା ମୂଲିଆକୁ ଦିଆଯିବା ଧାନ ମୂଲ ।

ଭୁନ୍ଦିଆଁ. ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଅମଳ ଯୋଗ୍ୟ ଶସ୍ୟ ।

ଭୁଦେଇ. ବୋଇତାଳୁ, କଞ୍ଚା କଖାରୁ ।

ଭୁନି. ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ବିଧବା ପିନ୍ଧା ।

ଭୁର୍କା. ବାଉଁଶପାତିଆ ତିଆରି ବଡ଼ ଟୋକେଇ ।

ଭୁର୍କି. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ତିଆରି ଛୋଟ ଟୋକେଇ ।

ଭୁର୍‌ରା. ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ଚିଲମରେ ସଜା

ଯାଇଥିବା ଧୂଆଁପତ୍ର ।

ଭୁରା. ଶୁଖିଲା ମୋଟା ଗୁଡ଼ ।

ଭୁରୁକୁଣ୍ଡା. ଧାନଗଛର ପତୁରି ରୋଗ ।

ଭୁଲିଆ. ଏକ ଜାତୀୟ ତନ୍ତୀ ।

ଭୁଶି. ୧. ଯଅ, ଗହମ ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଚୋପା ।

୨. ନଡ଼ାକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ, ପାଣିରେ ବତୁରା ହୋଇ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖୁଆଯାଏ ।

ଭୁଷୁଡ଼ି. ଜାରଜ, ବେଧଛୁଆ ।

ଭୂଇଁଆଁ. ଭୁୟାଁ. ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଜନଜାତି ।

ଭୂଇଁଆଁଗାତ. ବିଲରେ ହୋଇଥିବା କୋକିଗାତ ।

ଭୂଇଁକଖାରୁ. କନ୍ଦମୂଳ, ଏହାର ଲଟା ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼େ, ମାଟି ତଳେ ମୂଳ ଫୁଲିଲେ ଏହାକୁ ଖୋଳାଯାଏ ।

ଭୂଇଁ ଖଜୁରି. ପେଣ୍ଡି ଖଜୁରି, ଛୋଟ ଖଜୁରି ଗଛ ।

ଭୂଇଁ ଚଣା. ବାଦାମ, ବୁଟ, ମୁଗ ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ଲଟା ଜାତୀୟ, ଏହାର ଚେରରେ ଛୁଇଁ ଧରେ ଏବଂ ଏଥିରେ ବୁଟ ପରି ମଂଜି ଥାଏ ।

ଭୂଇଁଛତୁ. ହୁଂକାରେ ଉଠିଥିବା ଛତୁ ।

ଭୂଇଁଡିମ୍ବିରି. ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ଥିବା ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ।

ଭୂଇଁଦଅଣ. ରଜ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପରଦିନ. ଭୂଇଁ ରଜସ୍ୱଳା ହେବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିବସ ।

ଭୂଇଁନିମ. ଚିରେଇତା ଭଳି ଏକ ବର୍ଷ ବଂଚୁଥିବା ଶାକ ଗୁଳ୍ମ ।

ଭୂଇଁଫଟକା. ଶୂନଫଟକା । ବାରୁଦକୁ ଝୋଟ ସୂତାରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପେଣ୍ଡୁ ପରି କରାଯାଏ ଏହାକୁ ଶୁଖିଲା ମାଟିରେ କଚାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଫୁଟି ଶବ୍ଦ କରେ ।

ଭୂଇଁବରକୋଳି. ଏକ ପ୍ରକାରର ଛୋଟ ବରକୋଳି ।

ଭୂଇଁବାଣ. ୧. ବାମନ ନଡ଼ିଆ ଓ ଗଛ । ସାମାନ୍ୟ ବଢ଼ିଲେ ଏଥିରେ ଫଳ ହୁଏ ।

୨. ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ, ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀବାଣ ।

ଭୂଇଁବିରୁଡ଼ି. ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଛୋଟ ବିରୁଡ଼ି ।

ଭୂତ. ପିଶାଚ । ଆତ୍ମା ମୋକ୍ଷ ହୋଇ ନଥିବା ଜୀବ । ମଶାଣିରେ କିମ୍ବା ଗଛରେ ଆଶ୍ରା ନିଅନ୍ତି । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅତୃପ୍ତ ଆତ୍ମା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ସବାର ସାଜିଲେ ସେମାନେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଆଚରଣ କରନ୍ତି । ଗୁଣିଆ ଦ୍ୱାରା ଭୂତ ଛଡ଼ାଯାଏ ।

ଭୂତଲାଗିବା. ଝିଅ, ସ୍ୱାମୀ ରହିତା ନାରୀ, ଯୁବତୀବିଧବାମାନଙ୍କୁ ଭୂତ ଲାଗେ । ଏମାନେ ପ୍ରଳାପ କରନ୍ତି, ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ହୁଅନ୍ତି । ଗୁଣିଆମାନେ ଆସି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା କରି ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଭୂତ ଛଡ଼ାନ୍ତି ।

ଭୂମିଦାନ. ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୂମିଦାନ କରାଯାଏ । ଯଜମାନ ଅଥବା ରାଜା ଏଇ ଭୂମିଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ଭେକ. ବୈଷ୍ଣବବେଶ, ଡୋର କୌପୁନୀ, ମାଳା, ତିଳକ ଓ ନାମାବଳୀ ।

ଭେଟଣା. ଭୂତ, ପ୍ରେତଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ି ଚେତା ହରାଇବା ।

ଭେଟମଣ୍ଡପ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରୁଥିବା ମଣ୍ଡପ ।

ଭେଟା. ଭାରଦା, କୌଣସି ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ନିଜ ବା ପରସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଭେଟି. ୧. ଦର୍ଶନୀ, ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଭେଟିବା ସମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପହାର ।

୨. ରାଜା, ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ସୁନିଆଁ, ନୂଆଖାଇ ଏବଂ ଦଶହରାଦି ପର୍ବ ସମୟରେ ପ୍ରଜା ଓ ଅଧସ୍ତନମାନେ ଦେଉଥିବା ଉପହାର । ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ମକା, ବାଜରାଦି ଶସ୍ୟ,

ମେଣ୍ଢା, କୁକୁଡ଼ାଦି ପଶୁପକ୍ଷୀ ଭେଟିଦେବା ପ୍ରଥା ।

ଭେଁଡ଼ା. ୧. ଯୁବକ, ଗର୍ବିତ, ଦିମାକିଆ ।

ଭେଡ଼. ୧. ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର କିମ୍ବା ବାରି ବଗିଚାରର ସୁରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଦତ୍ତ ବାଡ଼ ।
୨. ନଈପଠା ।

ଭେଡ଼ାତାଡ଼ିବା. ପଡ଼ିଆ ଜମିକୁ ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଆବାଦ କରିବା ।

ଭେଡ଼ାଦିଆ. ବାଡ଼ବନ୍ଦୀ, ଫସଲକୁ ବାଡ଼ଦେଇ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ।

ଭେଣ୍ଡା. ଭେଣ୍ଡିଆ, ଯୁବକ, ବଳିଷ୍ଠ ।

ଭେଣ୍ଡି. କୃଷିଜାତ ଫଳଗୁଳ୍ମ ଓ ଗଛ ।

ଭେଦା. ସମୂହ କାମ ପାଇଁ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିବା ଧାନ, ଚାଉଳ, ବିରି, ମୁଗାଦି ଶସ୍ୟ ଅଥବା ଟଙ୍କା ।

ଭେରି. ତୂରୀ, ବଡ଼ କାହାଳୀ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏଇ ଢକା ବାଜେ ।

ଭେଲିକି. କୁହୁକ, ଯାଦୁବିଦ୍ୟା, ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ।

ଭେଳା. ନୌକା, ନଈରେ ଭସାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ପାଇଁ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ପଟାଳି । କଦଳୀଗଡ଼ରେ ବତା କିଳାଦିଆ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଉଡୁପ ।

ଭେଳିକି. କୁହୁକ ଓ କିମିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଚକ୍ଷୁବନ୍ଧନ, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ ।

ଭେଲିଗୁଡ଼. କାଠୁଆଗୁଡ଼ ।

ଭେଲୁଆ ବାଇଗଣ. ଅତି ବଡ଼ ପାଲୁଆ ବାଇଗଣ ।

ଭୋଗ. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିବେଦିତ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ନୈବେଦ୍ୟ, ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ହେବା ପରେ ଅନ୍ୟମାନେ ଏହାକୁ ସେବନ କରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୋଗ ରହିଛି ।

ଭୋଗମଣ୍ଡପ. ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ନାଟ ମଣ୍ଡପ, ଏଇଠାରେ ଭୋଗ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୁଏ ଏବଂ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦି ପରିବେଷିତ ହୁଏ ।

ଭୋଗରା. ଗଡ଼ନ୍ତିଆ ଚାଷ ଜମି ।

ଭୋଗୁଆ. ଗେରୁମାଟିରେ ରଙ୍ଗା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା ।

ଭୋଗେଇ. ଛୋଟ ଡାଲା, ଏଗୁଡ଼ିକ ବାଉଁଶ ପାତିଆ ବା ବରଡ଼ା ପତ୍ରରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ପୂରାଇ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଲାଗି କରାଯାଏ ।

ଭୋଜନଦକ୍ଷିଣା. ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦିଆଯିବା ପରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଟଙ୍କା, ପଇସା ପ୍ରଭୃତି ଦକ୍ଷିଣା ।

ଭୋଜା. ଭୋଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ଖାଦ୍ୟ, ମୁଢ଼ି, ଭଜାଚୁଡ଼ା ଓ ହୁଡୁମ୍ବାଦି ଭୁଜା ।

ଭୋଜ୍ୟ. ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମର୍ପିତ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ, ବର୍ଷକରେ ଥରେ ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ଏହା ଦିଆଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଏଇ ଦିନ ମଧ ଡାଲି, ଚାଉଳ, ପରିବାଦି ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ସଞ୍ଚା ବା ସିଧା ଦିଆଯାଏ ।

ଭୋଜ୍ୟ ଟେକିବା. ପିତୃ ସମ୍ବତ୍ସରରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତରେ ସଞ୍ଚା ଓ ଦକ୍ଷିଣା ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

ଭୋଡ଼ଙ୍ଗିଆ. ତୂରୀ ବା କାହାଳୀ ବାଦ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଭୋଦୁଅଫୁଟା. ଶୂଦ୍ରଘରର ଯୁବତୀକନ୍ୟା ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଶାଶୁଘରୁ ବାପ ଘରକୁ ଫେରିବା ।

ଭୋଦେଇ. ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଅମଳ ହେବା ଶସ୍ୟ ।

ଭୋଦଇ ଖରା. ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ହେଉଥିବା ପାଣିଫଟା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା ।

ଭୋପା. ଶିବପାର୍ବତୀଙ୍କ ଶୂଦ୍ରସେବକ ବା ମାଳୀ ।

ମ

ମଇ. ହଳଜମିକୁ ସମତଳ କରିବା ପାଇଁ ବଳଦ ଦ୍ୱାରା ଘୋଷରା ଯିବା ସରୁ ନିଶୁଣି । ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଦୁଇଟି ଦଉଡ଼ି ଯୁଆଳିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯାଏ, ବଳଦ ଯୋଚାଯାଏ ଏବଂ ହଳିଆ ମଇ ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମଇ ଟଣାଯାଏ ।

ମଇଁଷାଳ. ମଇଁଷିଆଳ, ମଇଁଷି ଜଗୁଆଳ ।

ମଇଁଷିଆଳ ଛତା. ମଇଁଷିଆଳ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ତାଳପତ୍ର ଛପର ହୋଇଥିବା ବତା ତିଆରି ବଡ଼ ଖୋଲା ଛତା ।

ମଇଁଷି ଘିଅ. ମଇଁଷି ଦୁଧର ଦହି ଗୋଳାଯାଇ ବାହାରିଥିବା ଲହୁଣୀରୁ ତିଆରି ଘିଅ ।

ମଇତା. କୁଆଁମଇତା ଲଟା ଓ ଫଳ ।

ମଇତ୍ର. ମିତ୍ର, ବନ୍ଧୁ, ଦୁଇ ସମ ବୟସ୍କ ଅଥବା ସମ ମନସ୍କଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିତ୍ରତା, ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ 'ମୈତ୍ର' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରିବା । ସ୍ତ୍ରୀ. ମୈତ୍ରାଣୀ।

ମଇଦାଣ୍ଡି. ମେରିଖୁଣ୍ଟ । ଧାନବେଙ୍ଗଲା ପକାଇବା ପାଇଁ ଦାଉଣି ଲାଗି ଖଳାରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ ।

ମଉଛବ. ୧. ମହୋତ୍ସବ ।
୨. ଅଷ୍ଟମ ପ୍ରହରାଦି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ ହେଉଥିବା ସମୂହ ବୈଷ୍ଣବ ଭୋଜନ ।

ମଉଜପାଣି. ଲୁଣରେ ଲଙ୍କା, ରସୁଣାଦିକୁ ଦଳି, ତେଲ ଓ ତୋନି ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ।

ମଉଜ ଭାତ. ଶିଶୁ ମାନଙ୍କ ଲାଗି ପିତା ମାତା ରାନ୍ଧିଥିବା ଘିଅ, ଡାଲି ଦିଆ ଭାତ, ଖେଚୁଡ଼ି ।

ମଉଡ. ୧. ମୁକୁଟ, ଟୋପି ।
୨. ଚାରିକୋଣିଆ ଚାଳଘର ।

ମଉଡ଼କଟା ସୁନା. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗି ଅଳଂକାର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଥିବା ଖାଣ୍ଟି ସୁନା ।

ମଉଡ଼ମରାଘର. ବଙ୍ଗଳାଘର, ଚାରିକୋଣ ଥିବା ଚାଳଘର ।

ମଉଡ଼ମାଳ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଗୁନ୍ଥାମାଳ, ଏହାକୁ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ମଉନିବାବା. ମୌନ ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିବା ବାବାଜି ।

ମଉ(ହୁ)ରାଡ଼ି(ଳି). ମଧୁର ଜଳରେ ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ ।

ମଉଳି. ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମଥାରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ମୁକୁଟ ।

ମଉଳାଅମାସ୍ୟା. ମହାଳୟା ଅମାବାସ୍ୟା, ଏଇଦିନ ମହାଳୟା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିଆଯାଏ ।

ମଉଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ. ବ୍ରତଘର ଓ ବାହାଘର ଅନୁକୂଳ ପରେ ମାମୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲୁଗାଯୋଡ଼, ନଡ଼ିଆ, ଚନ୍ଦନାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ସହିତ ପଠାଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବା ପ୍ରଥା ।

ମଉଳାପକ୍ଷ. ମହାଳୟା ପକ୍ଷ, ଅପରପକ୍ଷ, ପିତୃପକ୍ଷ ।

ମଉଳାଭଂଜା. ଚାଳଘରର ମଥାନରେ ପରାଯିବା ଏକହାତ ଚଉଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ଛଣର ଟାଟି ।

ମଉ(ଲ)ଳା ଶ୍ରାଦ୍ଧ. ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ପିତୃପକ୍ଷରେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ।

ମଉସା. ମାଆଙ୍କ ଭିଣୋଇ, ମାଉସୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ, ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀ ।

ମଏକାଳ. ପଶୁଙ୍କ ଋତୁକାଳ, ସଙ୍ଗମ ସମୟ ।

ମଏଯିବା. ବଏଯିବା, ନାରୀ ଓ ପୁରୁଷ ପଶୁଙ୍କ ରମଣ, ଗାଈର ଷଣ୍ଢ ସଂଗମ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭଧାରଣ ।

ମକରଚାଉଳ. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଦିଅଁଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯାଉଥିବା ଛେନା, ଶର୍କରା, ଅଦା, ପାଚିଲା କଦଳୀ, ନଡ଼ିଆକୋରା ମିଶ୍ରିତ ଧୁଆ ଅରୁଆ ଚାଉଳର ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ।

ମକରପର୍ବ. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପାଳିତ ପର୍ବ । ଦିଅଁଙ୍କୁ ମକର ଚାଉଳ ଭୋଗ ଲାଗି କରାଯାଏ । ଆଦିବାସୀମାନେ ଏହାର ଦୁଇତିନି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଘରଦ୍ୱାର ଲିପା ପୋଛା କରି ଝୋଟି ଦିଅନ୍ତି, ନୂଆହାଣ୍ଡି କରନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ସ୍ନାନ କରି, ନବବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧନ୍ତି । ପିଠାପଣା ଓ ମଦ ମିଶାଇ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି । ନୃତ୍ୟ-ଗୀତ ସହିତ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ମକରବାଲୁଆ. ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖୁଥିବା ଆଡ଼ି କାଠ ।

ମକରବସିବା. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ, ମକର ଚାଉଳ ଖୁଆଖୋଇ ହୋଇ ମିତ ବସିବା ଓ ପରସ୍ପରକୁ କେବଳ 'ମକର' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରିବା ।

ମକରବୁଡ଼. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଅତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ତୀର୍ଥଜଳରେ ବୁଡ଼ ପାରିବା ଓ ଓଷା ପାଳନ ଇତ୍ୟାଦି ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ।

ମକରଯାତ. ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବଦେବୀ ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ବହୁଜନ ସମାଗମ ହୁଏ । ଏହାକୁ ମକରମେଳା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ରାତିରେ ଏଇଠାରେ ନାଟ ତାମସା ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ପରିବେଷିତ ହୋଇଥାଏ ।

ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି. ମାଘ ବା ମକର ମାସର ସଂକ୍ରାନ୍ତି । ଏଇ ଦିନ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ମକର ପର୍ବ ପାଳନ ହୋଇଥାଏ ଓ ମକର ବୁଡ଼ ପକାଯାଏ । ଦିଅଁଙ୍କୁ ମକର ଚାଉଳ ଲାଗି କରାଯାଏ ।

ମକାଖଇ. ମକା ଶସ୍ୟ ଦାନାକୁ ଭାଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଖଇ ।

ମକୁଟା. ୧. ବାଉଳି ବତା, ଘରର ହାତିଅନ୍ଧଉପର ଚାଳରେ ପଦାକୁ ବାହାର କରାଯାଇ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା କୁଟା ଗୋଛା ।

୨. ନାଆଚାଳିଆ ଘରର ହାତିଅନ୍ଧ ଉପରେ ଥିବା ତିନିକୋଣିଆ ଅଂଶ ।

ମୁକୁନ୍ଦି(ନ୍ଦୁ) ଉଖୁଡ଼ା. ଦୋପାଗି ଉଖୁଡ଼ା ।

ମଖନା. ବୋଇତି କଖାରୁ ।

ମଗଜଲଡୁ. ଘିଅଭଜା ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡକୁ ଚିନି ସିରାରେ ପାଗ କରି ବଳା ଯାଉଥିବା ଲଡୁ ।

ମଗଜି. ଶେଯ ଆଦିରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସରୁ ଧଡ଼ି ।

ମଗର ମୁଣ୍ଡ. ମଗରମୁଣ୍ଡ ପରି ଗଢ଼ା ସୁନା ରୁପାର ଖଡୁ ।

ମଗରା. ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ତିଆରି ପୋଡ଼ା ମାଟିର ନଳା ।

ମଘ ପଡ଼ିବା. ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାମରେ ଅମଙ୍ଗଳ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ।

ମଙ୍ଗ୍. ତନ୍ତ ।

ମଙ୍ଗ୍‌ରିପାଟି. ଚାଳଘରର ମଝି ଶେଣି, ମଥାନ ।

ମଙ୍ଗ. ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ବା ପଛ ମୁଣ୍ଡ ।

ମଙ୍ଗଧରା. ୧. ଡଙ୍ଗାର ମଙ୍ଗକୁ ଧରୁଥିବା ଲୋକ ।

୨. ଡଙ୍ଗାର ପଛ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ସୁକାନ, ପଛ ଖୁଣ୍ଟିରେ ଲଗା ଯାଇଥିବା ଆହୁଲା, ଏହା ଡଙ୍ଗାର ଗତି ପଥକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।

ମଙ୍ଗନ. ବିବାହର ପୂର୍ବଦିନର କର୍ମ ମଙ୍ଗଳପାକ, ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗୁଳାଦି ଶୁଭ କର୍ମ ।

ମଙ୍ଗନଓଡା. ବିବାହର ପୂର୍ବଦିନ ବା ମଙ୍ଗଳପାକ ଦିନ ବର ଓ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧୁଥିବା ହରିଦ୍ରା ରଂଜିତ ନବବସ୍ତ୍ର ।

ମଙ୍ଗନହାଣ୍ଡି. ମଙ୍ଗଳପାକ ଦିନ ପାକରେ ବସାଯାଉଥିବା ଅହ୍ୟନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦାପନା କରାଯାଇଥିବା ନୂଆ ହାଣ୍ଡି ।

ମଙ୍ଗଳଆଳତି. ସକାଳେ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ

ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠାଯିବା ପାଇଁ ଘିଅବତି ଜଳାଇ, ଘଣ୍ଟି ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଆଳତି ।

ମଙ୍ଗଳଘଟ. ଦେବୀପୂଜାରେ ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ୱରୂପରେ କଳ୍ପିତ ଜଳାପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସୀ ସ୍ଥାପନ ଓ ଏହାର ପୂଜା ।

ମଙ୍ଗଳପାକ. ୧. ମଙ୍ଗନ ।
୨. ବିବାହର ପୂର୍ବ ଦିନ ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପାକରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ନୂଆହାଣ୍ଡି ।

ମଙ୍ଗଳସୂତ୍ର. ବାହାବେଦିରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରେ ଦୂବ ବରକୋଳିପତ୍ର ବନ୍ଧାଯିବା ହଳଦିଆ ସୂତା ।

ମଙ୍ଗଳହାଣ୍ଡି. ବାହା, ବ୍ରତ ଦିନରେ ରନ୍ଧାଯିବା ପାଇଁ ପାକରେ ପଶୁଥିବା ମଙ୍ଗୁଳା ହାଣ୍ଡି । ପ୍ରଥମ ପାଗ ହାଣ୍ଡି । ଏହାକୁ ଅହ୍ୟନାରୀମାନେ କଳା ସିନ୍ଦୂର ଦେଇ ବନ୍ଦାପନା କରିଥାନ୍ତି ।

ମଙ୍ଗଳାଖୁଣ୍ଟ. ଶୂଦ୍ରାଦିଙ୍କର ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀ ମନ୍ଦିର ।

ମଙ୍ଗଳାଘଣ୍ଟ. ମଙ୍ଗଳାଦେବୀଙ୍କ ଠାରୁ ପଣ୍ଡାମାନେ ବାହାରେ ବୁଲାଉ ଥିବା ପିଟାଘଣ୍ଟ ଓ ଠାକୁରାଣୀ ବୁଲା ।

ମଙ୍ଗୁଳା. ମଙ୍ଗଳଣ ସଂପାଦିତ ହୋଇଥିବା ବର ବା କନ୍ୟା । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ମଙ୍ଗୁଳାବର ଓ ମଙ୍ଗୁଳାକନ୍ୟା କୁହାଯାଏ ।

ମଙ୍ଗୁଳିବା. ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ଶୁଭକର୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରାମଦେବୀ ଗାଧୁଆ, ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗୁଳା ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଭ ଉପଚାର ।

ମଚଳା. କୁଣ୍ଡିଆ ରୋଗ, ଶୁଖିଲା କୁଣ୍ଡିଆ ।

ମଚା. ଚାଳଘର ଭିତରେ କରାଯାଇଥିବା ଭାଡ଼ି ।

ମଚୁଆ. ଖଟର ଦଣ୍ଡା, ଖଟଗୋଡ଼କୁ ଯୋଡ଼ି ରଖୁଥିବା ଲମ୍ବକାଠ ।

ମଛଦିଆ. ନଈ, ପୋଖରୀରୁ ମାଛ ଧରିବା ସ୍ୱତ୍ୱ ।

ମଜୁରା. ପୂର୍ବଦତ୍ତ ଧନକୁ ଫେରନ୍ତ ସମୟରେ ହିସାବ କରି ଭରଣା କରିବା ।

ମଝାଖୁଲି. ମଝିଦାଣ୍ଡ, ରାସ୍ତା ମଝି ।

ମଞ୍ଚା. ଫସଲ ଜଗିବା ପାଇଁ ଖେତରେ କରାଯାଇଥିବା ଭାଡ଼ି, ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚଭାଡ଼ି ।

ମଞ୍ଜ. ୧. କାଠଗଛର ମଝି ଅଂଶ ।
୨. କଦଳୀଗଛ ଗଣ୍ଡିର ମଝି ଅଂଶ ।

ମଞ୍ଜକାଠ. କାଠର ମଝି ବା ଅଂଶା ପଡ଼ିଥିବା ଅଂଶ ।

ମଞ୍ଜପତ୍ର. କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜରୁ ବାହାରୁଥିବା ବଡ଼ ଓ କଅଁଳ ପତ୍ର ।

ମଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ରା. ଗିନି, ଝାଂଜ, ତାଳ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କଂସାଳ ବାଦ୍ୟ ।

ମଞ୍ଜା. କଦଳୀଗଛର ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ ।

ମଞ୍ଜିଆ. ୧. ମଞ୍ଜିଥିବା ଫଳ ।
୨. ଅଧିକ ପାଚି ଥିବା ହେତୁ ମଞ୍ଜି ପାକଳ ହୋଇଥିବା ଫଳ ।

ମଞ୍ଜୁଆତି. ନଖପଚା ପତ୍ର, ଏହାକୁ ବାଟି ନଖରେ ଲଦିଲେ ନଖ ଖଇରିଆ ଲାଲ ଦେଖାଯାଏ । କୁମାରୀ ଓ ନାରୀମାନେ ହାତ ପାପୁଲି ଓ ନଖରେ ଏହାକୁ ବୋଳି ହାତ ପଚାନ୍ତି ।

ମଟକା. ୧. ପୋଟଳ ଆକୃତିର ଲଟାଫଳ ।
୨. ମୋଟ ସୂତାର ଟସର ଲୁଗା ।
୩. ଚାଳଘରର ମଥାନ ।

ମଟକାପାଣି. ଚାଳଘରର ମଥାନରୁ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷାରେ ପଡୁଥିବା ପାଣି ।

ମଟରମାଳ. ମଟର ମଂଜି ପରି ସୁନାର କଣ୍ଠିମାଳ, ଏହାକୁ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।

ମଟମଟକା. ଲଟାରେ ଫଳୁଥିବା ଗୋରୁଖିଆ ଫଳ ।

ମଟା. ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ବାରମ୍ବାର

ମାଡ଼ ଖାଇ ପାଲିକୁ ଉଠି ପାରୁ ନଥିବା ସାର ।

ମଟାମ. କାନ୍ଥ, କାଠର ସମକୋଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ, ବଢ଼େଇ ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

ମଟାଳ. ଚିକିଟା ମାଟି, କାଦୁଆ ମାଟି ।

ମଠ. ୧. ଡେରି, ବିଳମ୍ବ ।

୨. ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ।

୩. ଦେବସେବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିବା ଜମିବାଡ଼ି ଖଂଜା ଥିବା ବାସସ୍ଥାନ ।

ମଠା. ୧. ଏକ ପ୍ରକାରର ରେଶମ ଲୁଗା ।

୨. ଗୋଟି ମଠାରୁ ବାହାରିବା ସୂତା ।

୩. ଦରବୁଣା ପାଟଲୁଗା ।

ମଡ଼ା. ୧. ମୃତଦେହ ।

୨. ଧାନ ବେଙ୍ଗଳାରେ ବଳଦ ବୁଲାଇବା କାମ ।

ମଡ଼ାକଢ଼ା. ମଲାଲୋକକୁ କୋକେଇରେ ଉଠାଇ ଦାହ ପାଇଁ ମଶାଣିକୁ ନିଆଯିବା ।

ମଡ଼ାକଢ଼ାଭାଇ. ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇ, ଶବ ବାହକ ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ ଓ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଗଣ, ଗ୍ରାମବାସୀ, ମାଲଭାଇ ।

ମଡ଼ାଚଣ୍ଡିଆ. ଅଘୋରୀ, ମଶାଣିରେ ବାସ କରୁଥିବା ଚଣ୍ଡି ସାଧକ ।

ମଡ଼ାଜମି. ପାଣିମାଡ଼ିଥିବା ଜମି ।

ମଡ଼ାଣ. ୧. ଭଉଁରିଆ ଦ୍ୱାରା ଜମି ପରିମାପ ।

୨. ବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ଥର ।

୩. ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ ଚାଷ ।

ମଡ଼ା ପୋଡ଼ା. ଶବଦାହ ।

ମଡ଼ି(ଡୁ,ରି)ଚା. କଳଙ୍କୀ ।

ମଢ଼. ପଶୁର ଶବ ।

ମଢ଼ିଆ ଅଇଁଠା. ମଢ଼ିଆ ଶଙ୍ଖୁଡ଼ି । ସେବକ ପଣ୍ଡାମାନେ ଲଗାଉଥିବା ପିଠାଦି ଭୋଗକୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ପାଇ, ଏହାକୁ ଭକ୍ତ ମାନଙ୍କୁ ବିକାଯିବା ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ।

ମଢ଼ିଆଳ. ୧. ଧୋବା ।

୨. ପାଲଟା ଲୁଗା ।

୩. ଧୋବା ଘରେ କଚା ହୋଇ ସଫା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା ।

ମଢୁଆ. ୧. ତାଳପତ୍ରର ପିଠି ପାଖରେ ଥିବା ଚେମଡ଼ ଲଇ ପରି ଥିବା ଟାଣୁଆ ଖଡ଼ିକା ।

୨. ଖଇଭଜା ଖଡ଼ିକା ।

ମଢୁଆ ଶାଙ୍କୋଳି. ୧. ତାଳପତ୍ର ଶିରାରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ଛନ୍ଦଣି ।

୨. ଚାହାଳିରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର କଠିନ ଦଣ୍ଡ । ଏଥିରେ ତାଳପତ୍ର ଖଡ଼ିକାର ଗୋଲେଇ ଭିତରେ ପିଲାର ଗୋଡ଼ ଓ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକାଠି ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ।

ମଣ. ବଳଦ ଓ ଘୋଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଚିବା ଓ ହଳ ବୁଲାଇବା କାମ ଶିକ୍ଷା ।

ମଣିଖମ୍ଭ. ଘଣାର କତୁରୀ ଉପର ଭାଗରେ ଲାଗିଥିବା କାଠଖୁଣ୍ଟ ।

ମଣିବିମାନ. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା, ଚାପଖେଳକୁ ଦିଅଁ ବିଜେ କରୁଥିବା ଯାଉଁଳି ବିମାନ ।

ମଣ୍ଡ. ୧. ଖଳିଭାତ ।

୨. ପେଜ ।

୩. ତେଲର କାଣ୍ଟି ।

୪. ଚାଉଳ ବା ଯଅର ଯାଉ ।

ମଣ୍ଡଘର. ଆଦିବାସୀ ଯୁବକମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଶୋଉଥିବା ବସ୍ତିର କୋଠଘର ।

ମଣ୍ଡଣିସୁଆଁସିଆ. ଦିଅଁଙ୍କ ଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବରେ ରଥ, ବିମାନାଦି ସଜାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ମଣ୍ଡପ. ୧. ମନ୍ଦିର, ଦେବାଳୟ ।

୨. ମଞ୍ଚ, ବେଦି ।

୩. ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଥିବା ବେଦି ।

୪. ଚାରିପାଖ ଖୋଲା ଉପର ଛାତ ଥିବା ଘର ।

ମଣ୍ଡା. ଏକ ପ୍ରକାର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ପିଠା । ଚାଉଳ ଚୂନାକୁ ଖଳି କରି, ଏହା ଭିତରେ ଛେନା, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଡ଼ାଦି ପୁର ଦେଇ ଘିଅରେ ଛଣାଯିବା କିମ୍ବା ଅଥାରରେ ବାମ୍ଫ ଦେଇ ସିଝାଯିବା ପିଠା । ଅଥାର ସିଝା ପିଠାକୁ ଅଥାରମଣ୍ଡା ଏବଂ ଘିଅଛଣା ପିଠାକୁ ଘିଅମଣ୍ଡା କୁହାଯାଏ ।

ମଣ୍ଡାକାଇଁଚ. ଏକ ପ୍ରକାରର ଛୋଟ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ନାଲିଫଳ ।

ମଣ୍ଡାକୁସୁମ. ମଣ୍ଡାପରି ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ସୁଦୃଶ୍ୟ ଗେଣ୍ଡୁଫୁଲ ।

ମଣ୍ଡାପଡ଼ିୟା. ଧଡ଼ିରେ ମଣ୍ଡଳାକାର ଚିତ୍ର ଥିବା ଲୁଗା ।

ମଣ୍ଡି. ପାଣିଆ ଜିନିଷର ତଳେ ବସିଥିବା ଖଦଡ଼ା ।

ମଣ୍ଡୁଲି. ବତା ତିଆରି ମାଛ ଧରା ଯନ୍ତ୍ର ।

ମଥାଘଷା. ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ଧୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏଥିରେ ବୋଳା ଯାଉଥିବା ମେଥି, ବେଣାଚେର, ଶୁଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦିର ଗୁଣ୍ଡ ।

ମଥାଘୁମାଣି. କ୍ଷେପା ଜାଲ, ଭଉଁରି ଜାଲ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରଦେଇ ଘୂରାଇ ଏହାକୁ ପାଣି ଭିତରକୁ ଛଡ଼ାଯାଏ ।

ମଥାଛୁଇଁବା. କୌଣସି ଖରାପ କାମ କରିଥିଲେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଇଁ ହଲପ କରିବା ।

ମଥାଜାଲି. ନାରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜାଲି କାମକରା ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ମଥାନ. ଘର ଚାଳର ଶୀର୍ଷ ଭାଗ ।

ମଥାନ ଖୁଣ୍ଟି. ତିନିଶେଣିଆ ଘରର ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟି ।

ମଥାନଗଡ଼ା. ଘରର ଚାଳରୁ କଣା ବାଟେ ତଳକୁ ଗଡୁଥିବା ବର୍ଷାପାଣି ।

ମଥାଲାଙ୍ଗୁଳି. ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଦୁଷ୍ଟ ବଳଦକୁ ହଳରେ ଯୋଚିବା ।

ମଥୋଟ ହିସାବ. ମୋଟାମୋଟି ହିସାବ ।

ମଦ. ବିଭିନ୍ନ ମାଦକରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରସ । ଖଜୁରି ମଦ, ଧାନୁଆ ମଦ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମଦ ଅଛି ।

ମଦଉ(ଓ)ରା. ତାଳ, ଖଜୁରି ଗଛରୁ ରସ ସଂଗ୍ରହ ପାଇଁ ଏଥିରେ ଟଙ୍ଗା ଯାଉଥିବା ଛୋଟ ଲମ୍ବାକୃତି ମାଠିଆ ।

ମଦଖଟି. ମଦୁଆମାନେ ମଦ ଖାଇବା ପାଇଁ ଏକାଠି ହୋଇଥିବା ମଦ କାରବାରର ଜାଗା ।

ମଦଭାଟି. ମଦରନ୍ଧା ଜାଗା, ମଦଶାଳ ।

ମଦୁଆ. ମଦ୍ୟପ, ନିଶାଖୋର ।

ମଧସ୍ଥି. ବାହାଘର ଯୋଗାଡ଼ କରୁଥିବା ଭଲଲୋକ, କନ୍ୟାପକ୍ଷ ଓ ବରପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ମନ୍ତୁରାପାଣି. କାଟପାଣି, ଏଇ ପାଣି ପିଆଇ ଅନ୍ୟକୁ ବଶ କରାଯାଏ, ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରାଯାଏ, ଗଛରେ ପକାଇଲେ ଗଛ ନଷ୍ଟ ହୁଏ କିମ୍ବା ଭଲ ଫସଲ ହୁଏ ।

ମନ୍ତ୍ରଧୂଳି. ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଧୂଳି, ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରି ଅନ୍ୟକୁ ବଶ କରାଯାଏ, ନଚେତ୍ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ସାଧନ କରାଯାଏ । ସାପ, ଡାଆଣି, ଭୂତାଦିଙ୍କୁ ଏଇ ଧୂଳି ପକାଇ ମଧ୍ୟ ବଶ କରାଯାଇପାରେ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ।

ମନ୍ଦା. ୧. ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ଦେବାକୁ କରାଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

୨. ଜନ୍ଦା ବା ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ସ୍ଥଳ ।

୩. ମାଛ ଜାଆଁଳ କରିବା ସ୍ଥାନ ।

୪. ଗଛ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୋଲିଆ ଗାତ ।

ମନ୍ଦାକାନ୍ଦୁ. ଦେହରେ ଚକି ଚକି ହୋଇ

ହୋଇଥିବା ଜାଦୁ ।

ମୟୂର ଗୁଣା. ନାରୀମାନେ ନାକରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଗୁଣା, ଏହାର ଉପରଭାଗରେ ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ଚିତ୍ର ଖୋଦେଇ ହୋଇଥାଏ ।

ମୟୂରଝୁଲ. କେଳା, ରାଉଳ ଓ ପାଟୁଆମାନେ ମଥାଟୋପି ଉପରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ମୟୂର ପକ୍ଷୀରେ ବୁଣା ପେନ୍ଥା ।

ମରଡ଼ା. ମୂର୍ଦ୍ଦାର ଖାନା ।

ମରାଜି. ଲୁଗାଦିର ମୁହୁଣ୍ଡାରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଝୁମ୍ପି ।

ମରିଚପାଣି. ୧. ଭାଙ୍ଗବଟା ପାଣି ।

୨. ମରିଚ ମସଲା ପାଣିଦିଆ ତିଅଣ ।

ମରିଚ(ଚି)ଲଡ୍ଡୁ. ମୁଗ ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟ ଗୁଣ୍ଡରେ ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇ ଚିନି ପାଗ ହୋଇ ବଳା ଯାଇଥିବା ଲଡ୍ଡୁ ।

ମରୁଡ଼ି. ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେତୁ ଜଳକଷ୍ଟ ଓ ଫସଲ ହାନି ।

ମରେଇ. ଧାନ ରଖିବା ପାଇଁ ପାଳଗଦା, ଧାନ ରଖିବା ପାଇଁ ଝାଟିମାଟିର ଛୋଟ ଦ୍ୱାରଥିବା କୋଠରି ।

ମର୍ଦ୍ଦଳ. ମାଦଳ, ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ମୃଦଙ୍ଗ, ପଖୌଜ । ଦୁଇ ପାଖ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ବାଦ୍ୟ ।

ମଲ. ଗୋଡ଼ପାଦରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଚକ୍ରାକୃତି ବଳା । ଏହାର ଭିତରଟା ଫମ୍ପା, ସାଧାରଣତଃ ଏହା ରୁପାରେ ତିଆରି ।

ମଲିକଢ଼ି. କାନର ଉପର ପାଖରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମଲ୍ଲିକଢ଼ି ଆକାରର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ।

ମଳ(ଲୁ)କୁ(ଖୁ)ଟି. ହଳଦୀ ଲଗାଇବା ପରେ ଦେହରୁ ଛଡ଼ା ଯାଇଥିବା ଶୁଖିଲା ମଳିମିଶା ହଳଦୀଗୁଣ୍ଡ ।

ମଳ(ଲ)ଙ୍ଗୀ. ଏକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀ ଡଙ୍ଗା ।

ମଳମାସ. ଅଧିମାସ । ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ସୌରମାନ ମାସ ଅପକ୍ଷୋ ୧୧ ଦିନ ୬ ଘଣ୍ଟା କମ୍ । ଏଇ ଗଣନା ଅନୁଯାୟୀ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକ ମାସ ପଡ଼େ, ଏହାକୁ ମଳମାସ କୁହାଯାଏ ।

ମଳା. ୧. ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣିଦେବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ମଳା ।

୨. ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ଗୋଲାକୃତି ଗାତ ।

୩. ସାପ, ତେଲୁଣୀପୋକ ଶୋଇବାର କୁଣ୍ଡଳୀ ।

୪. ଉଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ରହିବା ଗୋଲାକାର ସ୍ଥାନ ।

୫. ମାଛ ଜାଆଁଳ ଖେଳୁଥିବା ସ୍ଥାନ ।

ମଲା(ଲେ)ଇ. ଦୁଧସର, ଆଉଟା ହୋଇଥିବା ଗାଢ଼ଦୁଧ ।

ମଲା(ନା)ଙ୍ଗ. ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉପରେ ଉଠିଥିବା ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ମୋଟା ଏଗୁଡ଼ିକର ବିଶେଷ ଔଷଧୀୟ ଗୁଣ ଥାଏ ।

ମଲାଙ୍ଗି ଡଙ୍ଗା. ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

ମଲାଟିବାଡ଼. ନଈର ମାଟି ବନ୍ଧରୁ ଅତଡ଼ା ନ ଖସିବା ପାଇଁ କାଠ ବାଉଁଶ ଖୁଣ୍ଟି ପୋତା ଯାଇଥିବା ବାଡ଼ ।

ମଲାଣପଣା. ମରିବାର ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ଓ ନବମ ଦିବସରେ ସମବେତ ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶୀତଳ ଜଳଖିଆ ସାମଗ୍ରୀ ।

ମଳିଙ୍ଗ. ଏକ ପ୍ରକାରର ସରୁଆ ଓ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

ମଳୁଖ. ଖୁଦ ବଛା ଯାଇଥିବା ମୋଟା ଚାଉଳ, କୁଣ୍ଡାମିଶା ଚାଉଳକୁ ଚାଲୁଣିରେ ଚଲାଇବା ପରେ ଚାଲୁଣିରେ ରହି ଯାଇଥିବା ମୋଟା ଧାନଲଗା ଚାଉଳ ।

ମଳେଇ. ବାଛୁରି ମରିଥିବା ଗାଈକୁ କୁଣ୍ଡା, ଲୁଣ ଇତ୍ୟାଦି ଚଟାଇ ତା'ଠାରୁ କ୍ଷୀର ଦୁହିଁବା କ୍ରିୟା ।

ମଶାଣି. ଶ୍ମଶାନ, ମୁର୍ଦ୍ଦାରପୋଡ଼ା ବା ପୋତା ହେବା ସ୍ଥାନ ।

ମଶାଲ. ଦିହୁଡ଼ି, ମୋଟା ଆଲୁଅବତି । ତେଲ ଜୁଡୁବୁଡୁ କନା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା କାଠି, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଜୋରରେ ଜଳେ ।

ମଶାଲଚି. ଦୁହୁରିଆ, ଦିହୁଡ଼ିଆ, ଯାତ୍ରା, ଶୋଭାଯାତ୍ରା କାଳରେ ମଶାଲ ଦେଖାଉଥିବା ଲୋକ ।

ମଶାଲନାଲୁଆ. ଯେଉଁ ଲୁହାନଳରେ ମଶାଲରେ ତେଲ ଢଳାଯାଏ ।

ମଶାଲିଆ. ମଶାଲଚି, ମଶାଲ ଧରିବା ଲୋକ ।

ମଶିଆ. ଆଳୁ ବାତଡ଼ା, ମାନ୍ତରା, ଦେଶୀ ଆଳୁ ଲଟାରେ ଫଳୁଥିବା ଗୁଳି ।

ମଶିଣା. ଯୁଣ ବା ବେରୁହାଁରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ସପ, ଶଯ୍ୟା ଆଧାର ।

ମଶୁଣିଶିଳ. ମଶଲା ଚିକ୍କଣ କରି ଦଟା ଯାଉଥିବା ଶିଳ ।

ମହଜରା. କରଣ ଘରେ ବର ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ମାନ ଅଭିମାନ ଭରା ବାକ୍ ବିତଣ୍ଡା ।

ମହଣ. ୧. ବଳଦକୁ ହଳରେ ମଣ କରିବା ।
୨. ୪୦ସେର ପରିମାଣ ତରଳ ପଦାର୍ଥ ।
୩. ମହୁଫେଣାର ଘରା ଗୁଡ଼ିକର କାନ୍ଥ ।
୪. ଫେଣୀ, ଖଜା ଇତ୍ୟାଦି ବହୁ ପରସ୍ତର ଘିଅ ପିଠା ।

ମହଣା. ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟିହାଣ୍ଡି । ଏଥିରେ ଦହି ମୁହାଁଯାଏ, କ୍ଷୀର ଆଉଟାଯାଏ ।

ମହଣଛତା. ମହଣ କନା ପଡ଼ିଥିବା ଛତା ।

ମହଣପତର. ବଣ ସାରୁ ବା ଶଙ୍ଖସାରୁର ବଡ଼ ବଡ଼ ପତ୍ର ।

ମହଣସୁନ୍ଥା. ନାରୀମାନେ ମହଣ ଲଗାଇ କରୁଥିବା କେଶ ବିନ୍ୟାସ !

ମହିଁନିଭୋଗ. ଅରୁଆ ଚାଉଳଗୁଣ୍ଡ, ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ମହନିଲଗା. ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅନ୍ୟକୁ ମୋହିତ ବା ବଶୀଭୂତ କରିବା ।

ମହନ୍ତ. ମଠର ମାର୍ଫତଦାର, ମଠାଧୀଶ ।

ମହନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ ଶାଢ଼ି. ମଠ ମହନ୍ତ ମଳାପରେ ନୂଆ କରି ମହନ୍ତ ହେଉଥିବା ଲୋକ ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଶାଢ଼ି । ସେଇ ଲୋକ ମଠର ଉତ୍ତରାଧିକାର ପାଇଥାଏ ।

ମହାପ୍ରସାଦ. ୧. ଦେବତାଙ୍କ ନିବେଦିତ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ନୈବେଦ୍ୟ ।
୨. ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଦୋଦକ ।
୩. ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପରକୁ ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପରସ୍ପରକୁ ମହାପ୍ରସାଦ ସଂବୋଧନ କରିବା ।
୪. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗ ।

ମହାମନ୍ତ୍ର. ଅତି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ମନ୍ତ୍ର । କଳି ଯୁଗରେ ଅଷ୍ଟମ ପ୍ରହରାଦିରେ ବୋଲାଯିବା ୩୨ ଅକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ।
ହରେ କୃଷ୍ଣ ହରେ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହରେ ହରେ,
ହରେ ରାମ ହରେ ରାମ ରାମ ରାମ ହରେ ।

ମହାରଣା. ବଢ଼େଇ, ପଥୁରିଆ, କମାର, ଚିତ୍ରକର, ଦରଜିଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ।

ମହାର୍ଦ୍ଦି. ମାହାର୍ଦ୍ଦି, ମହାପ୍ରସାଦ ।

ମହାଳୟା. ଆଶ୍ୱିନମାସର ଅମାବାସ୍ୟା, ଏଇଦିନ ପିତୃପୁରୁଷଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ପିତୃତର୍ପଣାଦି । ପିମ୍ପେଇ ଅମାବାସ୍ୟା । ବଡ଼ ବଡ଼ୁଆ ଡକା ।

ମହି. ଦୁଧକୁ ବସାଦହି କରିବା ପାଇଁ

ମିଶାଯାଉଥିବା ଖଟା ଦହି ।

ମହିଖୁଣ୍ଟ. ମେରି ଖୁଣ୍ଟ, ବେଙ୍ଗଳା ମଝିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ, ଏଥିରେ ଦାଉଣି ଲଗାଯାଇଥାଏ ଓ ବଳଦମାନେ ଏହା ଚାରିପାଖରେ ଘୂରନ୍ତି ।

ମହୁଘରା. ମହୁମାଛିଦ୍ୱାରା ମହୁ ସଂଚିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଚକ୍ରାକାର ଘର ।

ମହୁର. ବିଭିନ୍ନ ପରିବା ପଡ଼ିଥିବା ଘାଣ୍ଟ ତିଅଣ । ଏଥିରେ ମାଛ ମିଶା ଗଲେ ଏହାକୁ ଆମିଷ ମହୁର କୁହାଯାଏ ।

ମହୁରା ରୁପା. ଖାଦ ମିଶିଥିବା ରୁପା, ଏଥିରେ ପାଣି ପଡିଲେ ବା ଏହାକୁ ପୋଡ଼ିଲେ କଳା ହୋଇଯାଏ ।

ମହୁରିଆ. ମହୁରୀ ବାଦ୍ୟକାରୀ ।

ମହୁରୀ. ତୂରୀ, ପେଏଁକାଳୀ, ଏହାକୁ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ବଜାଇଲେ, ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ମଙ୍ଗଳ କାମ, ଘୋଡ଼ାନାଚ, ଦଣ୍ଡନାଚାଦି ଯାତ୍ରା, ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏଇ ବିଶେଷ ବାଦ୍ୟଟି ବଜାଯାଏ । ଏହା ସହିତ ଢୋଲ ଓ ନାଗରା ମଧ୍ୟ ବଜାଯାଏ । ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ ମହୁରୀରେ ସ୍ୱର କରି ବଜାଯାଏ ।

ମହୁଲଗୁଡ଼. କୁଟା ଯାଇଥିବା ମହୁଲ ଫୁଲକୁ ସିଝାଇ ତହିଁରୁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ ।

ମହୁଲମଦ. ମହୁଲ ଫୁଲକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ତାହାକୁ ରାନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ନିଶାକାରକ ପାନୀୟ ।

ମାଆଛେଉଣ୍ଡ. ପିଲାବେଳରୁ ମାଆକୁ ହରାଇଥିବା ଶିଶୁ ।

ମାଇଆ. ନାରୀ ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ, ମାଇଚିଆ ।

ମାଇଗୁଲିଆ. ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ବୋଲକରା ।

ମାଇନ. ମାନ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ନାରୀମାନେ ଗୁରୁଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ସମ୍ମାନ, ନମସ୍କାର ।

ମାଇପରଣ୍ଡା. ମୃତଦାର, ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇଥିବା ପୁରୁଷ ।

ମାଈକାକର. ବସନ୍ତ କାଳରେ ପାହାନ୍ତି ପହରରେ ପଡୁଥିବା କାକର ।

ମାଇଫାଶ. ଜାଲ ବୁଣାରେ ଅଧିକ ଘର ଖୋଲିବା ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ବିଶେଷ ଫାଶ ।

ମାଉସୀ. ମାଆଙ୍କର ଭଉଣୀ ।

ମାଉସୀଶାଶୁ. ଶାଶୁଙ୍କ ଭଉଣୀ ।

ମାଙ୍କଡ଼ି. କାନର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ ।

ମାଙ୍କଡ଼ଚିତି ମାରିବା. ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ଲେଉଟିପଡ଼ି ପାଣି ଭିତରକୁ ଡେଇଁବା ।

ମାଙ୍କଡ଼ସା. ବୁଢ଼ିଆଣୀ ।

ମାକୁ. ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣା ହେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହା ଦୁଇ ମୁନିଆଁ, ଏହା ଭିତରେ ଘେରା ଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ଭରଣି ସୂତା ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ସୂତାର ଖିଅ ମାକୁ ଭିତରରର କଣା ବାଟ ଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଥାଏ ।

ମାକେରି(ଡି). ଚାଳଘରର ଗୁଜ ଓ ଶେଣି ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ମାଖୁନା. ମୂଲ୍ୟହୀନ, ଅତି ମାଳେଇ ।

ମାଖୁଲୁ. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ସବୁଯାକ କଉଡ଼ି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିବା ।

ମାଗ୍ନି. ବରପିତା ଓ କନ୍ୟା ପିତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହର ଚୁକ୍ତିନାମା, ସ୍ୱୀକାର, ନିର୍ବନ୍ଧ ।

ମାଗଣ. ଜମିଦାରି ଅମଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସବ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଅଣାଯାଉଥିବା ଚାନ୍ଦା ।

ମାଘବ୍ରତ. ମାଘ ମାସରେ ସକାଳ ଗାଧୁଆ, ହବିଷ୍ୟ ଭୋଜନ ଓ ଜପ ତପାଦି କର୍ମ

ମାଘୁଆଣି. ମାଘ ମାସରେ ହେଉଥିବା ବର୍ଷା ।

ମାଙ୍ଗ. ସୀମନ୍ତ, ସୁନ୍ଥା, ମୁଣ୍ଡର ଲମ୍ବାବାଳକୁ ଦୁଇ ପାଖକୁ କୁଣ୍ଡାଇବା ।

ମାଛଆଖିଆ. ପାଦ ତଳିପାରେ ମାଛ ଆଖି

ଭଳି ଗୋଲ ଗୋଲ କ୍ଷୟ ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ଦରଜ ହେବା ରୋଗ ।

ମାଛମୁଦି. କନ୍ୟା ହାତରେ ବର ପକ୍ଷରୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ମାଛ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ମୁଦି ।

ମାଛରଙ୍କା. ଗଙ୍ଗେଇ ଚଢ଼େଇ, ଉପରେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି, ହଠାତ୍ ପାଣିରେ ବୁଡ ଦେଇ ମାଛ ଶିକାର କରୁଥିବା ପକ୍ଷୀ

ମାଛିଆପାତକ. ମଣିଷ ଗୋଡ଼ରେ ଘା' ହୋଇ ପୋକ ଲାଗିବା ଭଳି ଅପବିତ୍ରତା ।

ମାଛିକଣ୍ଠି. ମାଛି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ସୁନା ବା ରୁପାର କଣ୍ଠି ।

ମାଞ୍ଚି(ଆ). ଛୋଟ ଗୋଡ଼ ଥିବା ହାଲ୍‌କା ଚଉକି।

ମାଟପକା. ବ୍ରତ, ବାହା ଇତ୍ୟାଦିର ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ, ବାଟଘଷ।

ମାଟିଆକେଳା. ମାଟି ଖୋଳା କେଳା ।

ମାଟିଆଚିଲ. ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଚିଲ ।

ମାଟିକଳ. ତୁମ୍ବବାଣର ବାରୁଦ ଉପରେ ଦିଆଯାଇଥା ମାଟିର ପତଳା ସ୍ତର ।

ମାଟିଗଣ୍ଡି. ଘଡ଼ିବାଣରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦିବା ପୂର୍ବରୁ ଚିକିଟା ମାଟି ଖୁନ୍ଦା ଯାଇ ହୋଇଥିବା ମାଟି ପଉନ ।

ମାଟିଗୋବରକନା. ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ଚଟାଣ ଲିପାପୋଛା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗୋବର ଓ କାଦୁଅରେ ପଡ଼ିଥିବା ପୋଛକନା ।

ମାଟି ଗୋବର ହାଣ୍ଡି. ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ଚଟାଣ ଲିପାପୋଛା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ମାଟି ଓ ଗୋବର୍ ପାଣି ରହିଥାଏ ।

ମାଟିଘୋଡ଼ା. ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଆ ଯାଉଥିବା ପୋଡ଼ା ମାଟିର ଘୋଡ଼ାମୂର୍ତ୍ତି ।

ମାଟୁ. ଆଟୁ । ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ଉପରେ ବାଉଁଶ ବା ବତା ପରା ହୋଇ ଏହା ଉପରେ କାଦୁଅ ଲଦାଯାଇ ତିଆରି ପତଳା ଆସ୍ତରଣ ।

ମାଠ. କପା ସୂତାରେ ତନ୍ତବୁଣା ମୋଟା ଦୁଇ ପରସ୍ତିଆ ଶୀତ ଲୁଗା ।

ମାଠଗୁଣା. ପାଲିସ୍ କରାଯାଇଥିବା ନାକର ଗୁଣା ।

ମାଠଣି. ପାଲିସ୍ କରାଇବା ।

ମାଠତିଣି. ବଢ଼େଇଙ୍କ ଅତି ସରୁ ନିହଣ, କାଠ କଣା କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଖୋଦନ ଯନ୍ତ୍ର ।

ମାଠପଥର. ରୁପା ଅଳଂକାର ପାଲିସ୍ କରିବା ପାଇଁ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଣ ପଥର ।

ମାଠରନ୍ଦା. କାଠକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା ପାଇଁ ବଢ଼େଇ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଛୋଟ ରନ୍ଦା ।

ମାଠିଆ. ମାଟିପାତ୍ର, କଳସୀ, ଜଳପାତ୍ର ।

ମାଠୁଣି. ଛୋଟ ଚୁଡିଆ ।

ମାଢ଼. ଦଶ ଚିନା ଓଜନର ସୁନା ।

ମାଢ଼ି. କାଠ ବା ପଥର ତଳେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଆଡ଼ିକାଠ ବା ପଥର ।

ମାଣ. ୧. ପଚିଶ ଗୁଣ୍ଠ ପରିମାଣର ଜମି । ଏକ ବାଟି = ୨୦ ମାଣ, ଏକ ମାଣ = ୨୦ ଗୁଣ୍ଠ।

୨. ଏକ ଗଉଣିର ୧୨ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ।

୩. ମାଣେ ପରିମିତ ଶସ୍ୟାଦି ମାପକ ଅଢ଼ା ।

୪. ଚୁଡ଼ାକୁଟା ଢିଙ୍କିର ଛୋଟ ଭରାଣ୍ଡି ।

ମାଣଓଷା. ମାର୍ଗଶିର ମାସ ଗୁରୁବାରରେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପରେ କଳ୍ପିତ ମାଣରେ ଧଳା ଧାନ ଦେଇ, ନୂଆବସ୍ତ୍ର ଢାଙ୍କି ଧାନମେଣ୍ଢି ଥୋଇ ପୂଜା ଓ ଉପାସନା । ମାଘମାସର ଗୁରୁବାରରେ ଏହା ଉଯୁଆଁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମାଣବସା କୁହାଯାଏ ।

ମାଣବସା ଗୁରୁବାର. ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ

ପାଚିଲା ଧଳା ଧାନକୁ ମାଣରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି, ଏହା ଉପରେ ଧାନ ମେଣ୍ଟି ରଖି, ନିକଟରେ ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ ଓ କଳାପାତି ରଖି, ଏହା ଉପରେ ଛିଟ ଲୁଗା ଓଢ଼ଣା ଦେଇ କରାଯାଉଥିବା ଓଷା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ।

ମାଣିଆବନ୍ଧି. ବଡ଼ମ୍ବାର ମାଣିଆବନ୍ଧର ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଟସର ଲୁଗା । ଯୋଡ଼ଲୁଗାକୁ ମାଣିଆବନ୍ଧି ଜଥା ଓ ଶାଢ଼ିକୁ ମାଣିବାବନ୍ଧି ଶାଢ଼ି କୁହାଯାଏ ।

ମାଣିକା. ତେଲ, ଘିଅ ଓ ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପିତ୍ତଳ ମାଣ ।

ମାଣିଖୁଣ୍ଟି. ପଥର ତିଆରି ତଳପଟ ଚକିର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା କାଠ ଖୁଣ୍ଟ ।

ମାଣ୍ଡୁ. ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଅଖ ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ବସିଥିବା ଲମ୍ବା ଆଡ଼ିକାଠ ।

ମାଣ୍ଡୁଆ. ମିଠା ଓ ମଇଦା ମିଶା ଛେନାରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ।

ମାଣ୍ଡୁକିଳା. ତେନ୍ତରାଖିଲ, ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ସହିତ ମାଣ୍ଡୁକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ମରାଯାଇଥିବା କିଳା ।

ମାତାଟିପା. ବସନ୍ତ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟୀକା ।

ମାଦଳ. ମର୍ଦ୍ଦଳ, ପଖଉଜ, ମୃଦଙ୍ଗ, କାଠ ନଳାର ଦୁଇ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ତାଳ ବାଦ୍ୟ ।

ମାଦଳଚି. ମାଦଳ ବାଦକ ।

ମାଦଳା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଇତିବୃତ୍ତ ତାଳପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ପାଞ୍ଜି ।

ମାଦେଳିଆ. ମର୍ଦ୍ଦଳ ବାଦନକାରୀ । ମାଦଳ ବଜାଳି ।

ମାପୁଣି. ଶସ୍ୟାଦିର ମାପକାରୀ ।

ମାରକୁଣ୍ଡି. ବାହାଘରକୁ ଯିବା ବେଳେ, ବର ସହିତ ଉପଯୁକ୍ତ ବେଶ ପୋଷାକ ହୋଇ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସି ଯାଉଥିବା ବରର ନିକଟ ସଂପର୍କୀୟ ବାଳକ ।

ମାରା. ନଷ୍ଟ । କୁକୁରାଦି ଜୀବ, ଇତରଲୋକ ଛୁଇଁଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ାଗଲେ, ରଜସ୍ୱଳା ନାରୀକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଦେବଭୋଗ ଛୁଆଁ ହେଲେ, ପାକଶାଳାରେ କୁକୁର ପଶିଲେ ସବୁ ମାରା ହୁଏ ।

ମାରୁଅଚା. ଅଚା କରି ହଳ କରିବା ସମୟରେ ଅଚା ମଧ୍ୟରେ ଚାଷ ହୋଇ ପାରି ନଥିବା ଜମିର ଅଂଶ ।

ମାରୁଣୀମାରିବା. ଅଚା ମଧ୍ୟରେ ଅଣହଳ ଜମିରେ ହଳ ବୁଲାଇବା ।

ମାର୍କଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡାରି. ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଧା ଖିଅର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିବା ମାର୍କଣ୍ଡ ତୀର୍ଥର ବାରିକ ।

ମାଲକଛା. ପାହିକଛା । ଲୁଗାକୁ ଭିଡ଼ିଭାଡ଼ି କଛା ମାରି ପିନ୍ଧିବା ।

ମାଲକ(ଖ)ଡ଼ି. ନାରୀ ମାନଙ୍କ ତଳକାନର ଶିକୁଳି ଲଗା ନୋଳି ।

ମାଲପା. ତୈଳ ବୀଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ।

ମାଲପୁଆ. ଅମାଲୁ । ମଇଦା ପିଠଉ, ପାଚିଲାକଦଳୀ, ଗୁଡ଼ ମିଶାଇ ଘିଅରେ ଛଣା ଯାଇଥିବା ପିଠା ।

ମାଲବେଈ. ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ।

ମାଲଭାଇ. ଶବ କାନ୍ଧେଇବା ଜ୍ଞାତି ଭାଇ ।

ମାଲ୍‌ସା. ତାଡ଼ିଆ, ଉନ୍ଦେଇ, ମାଟିର ଗହୀରିଆ ଚଟକା ପଲମ ।

ମାଲ୍‌ସା ଭୋଗ. ଦିଅଁଙ୍କୁ ମାଲ୍‌ସାରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ନୈବେଦ୍ୟ ।

ମାଲସୂତା. ଅରଟ ଚକିର ଚାରିପାଖରେ ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥିବା ସୂତା ।

ମାଲହାଣ୍ଡି. ମୃତାହ କର୍ମର ଦଶ ଦିନରେ ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ଫିଙ୍ଗା ହେଉଥିବା ପାକହାଣ୍ଡି ।

ମାଳି. ଜପାମାଳା, ତୁଳସୀ, ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ, କାଇଁଚ, ଚନ୍ଦନାଦିରେ ଗୁନ୍ଥା ମାଳ ।

ମାଳିକା. ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, ହାଡ଼ିଦାସ ପ୍ରମୁଖ ସନ୍ଥଙ୍କ ରଚିତ ପଦ୍ୟ ରଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ।

ମାଳିକାଡାକ. ମାଳିକାରେ ଲେଖାଥିବା ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ, ସାବଧାନୀବାଣୀ ।

ମାଳୀ. ବଗିଚା ରକ୍ଷକ, ଫୁଲମାନଙ୍କ ସେବକ, ମାଳ ଗୁନ୍ଥୁଥିବା ଲୋକ, ଫୁଲ ବ୍ୟବସାୟୀ ।

ମାସଗଡ଼ିବା. ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେ ନାରୀର ମାସିକ ଋତୁସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ରହିବା ।

ମାସାନ୍ତ. ସୌରମାନ ମାସର ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପୂର୍ବଦିନ, ସୌରମାନ ମାସର ଶେଷଦିନ ।

ମାସିକଧର୍ମ. ନାରୀମାନଙ୍କ ମାସିକ ଋତୁସ୍ରାବ ।

ମାସ୍ତାନ. ହଳିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚଷା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମିଶ୍ରଣ, ବଳଭଦ୍ରଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ମାହାରା. ପାଣିନାଳୀ, ପାଣିଯିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ପହଣି ।

ମାହାରୀ. ଦେବଦାସୀ । ନର୍ତ୍ତକୀ । ମନ୍ଦିରରେ ଦିଅଁଙ୍କ ପହୁଡ଼ ପୂର୍ବରୁ ଗୀତନୃତ୍ୟାଦି ସେବାକାରିଣୀ ।

ମାହାରୀନାଟ. ଦେବଦାସୀ ନୃତ୍ୟ । ଦାରୀନାଟ ।

ମିଠେଇଖିଆ. ଶିଶୁ ଓ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପାରିତୋଷିକ ।

ମିଠେଇବଣ୍ଟା. ଉତ୍ସବ ଶେଷରେ ଖୁସି ମନରେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବଣ୍ଟନ ।

ମିଶ୍ରି. ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନାରେ ପରିଷ୍କାର କରାଯାଇଥିବା ଧଳା ଗୁଡ଼ ବା କନ୍ଦ ।

ମୁଆଁ. ଖଇ, ମୁଢ଼ି, ଚୁଡ଼ାଭଜା ଇତ୍ୟାଦି ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ କରାହୋଇ ବଳା ଯାଇଥିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ମୁଆଁପିଠା. ମୁଆଁ ଆକାରର ଇଣ୍ଡୁରି ପିଠା । ଅଥାର କନାରେ ବିରି ଚାଉଳର ପିଠଉ ଢାଳି, ମଝିରେ ପୁର ଦେଇ ପଲମ ଘୋଡ଼ାଇ ସିଝା ହେଉଥିବା ପିଠା ।

ମୁଆଁଳି. ବିଧବା ନାରୀ । ତାର ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ ଉତ୍ତରାଧିକାର ରାଜା ପାଆନ୍ତି ।

ମୁକାମ. ସତ୍ୟପୀର ପୂଜାରେ ଆସ୍ଥାନ ଉପରେ ପଞ୍ଚଦେବତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇ ଗୋଟାପାନ ଉପରେ ଗୋଟା ଗୁଆ ସହିତ ରଖା ଯାଇଥିବା ଗୋଟା ପାଚିଲା କଦଳୀ ।

ମୁକୁତାବନ୍ଧ. କାନର ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଂକାର ।

ମୁକୁଳ. ୧. କ୍ଷେତରୁ ଖଳାକୁ ଧାନ ହଳା ବାନ୍ଧି ବୋହି ଆଣିବା ।

୨. ଖଳାକୁ ଆସୁଥିବା ହଳାରୁ ଧାନ କଟାଳିଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦିଆଯିବା ।

ମୁକୁ(ଖୁ) ଶିଆଳି. ଦେଉଳର ମୁଖଶାଳା ।

ମୁଖକବାଟି. ଖଡ୍ଡୁ ପିନ୍ଧିବା ସମୟରେ ଦୁଇ ମୁହଁକୁ ବୁଜା ଯାଉଥିବା କବାଟି ବା କବିଜା ।

ମୁଖା. କୃତ୍ରିମମୁଖ । ଯାତ୍ରା, ସୁଆଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦିରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ମୁହଁର ଖପା ।

ମୁଖାଗ୍ନି. ଶବଦାହ ବେଳେ, କର୍ତ୍ତା ବା ମୃତକ ପୁତ୍ରାଦି, ମୃତକ ମୁଖରେ ଦେଉଥିବା ନିଆଁ ।

ମୁଖିଆ. ଦଳ ବା ଗାଁର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ମୁଗକଣି. ରଗଡ଼ା ମୁଗରୁ ବାହାରୁଥିବା ଭଂଗାଭଂଗା ମୁଗ ।

ମୁଗପଇତି. ବହଳିଆ ମୁଗଡାଲି ।

ମୁଗବୋଡି. ଶୁଖିଲା ମୁଗ ଛୁଇଁରୁ ମୁଗ ଅମଳ ପରେ ରହୁଥିବା ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଓ ଚୋପା ।

ମୁଗମଣ୍ଡା. ସିଝା ମୁଗକୁ ପୁର ରୂପେ ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଅଥାର ସିଝା ମଣ୍ଡା ।

ମୁଗୁଡ଼ି. ବଟା ମୁଗରେ ତିଆରି ଘିଅ ଛଣା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ ।

ମୁଗୁନା. ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠିଥିବା ସଜନା ଗଛ ।

ମୁଗୁର. ୧. ମଲ୍ଲମାନେ ବୁଲାଉଥିବା ମୁଦ୍‌ଗର ।

୨. ନିହଣ, ବଟାଳି ମୁଣ୍ଡରେ ମାଡ଼ ଦେଉଥିବା ବଢ଼େଇର ମାର୍ତ୍ତୁଳ, ହାତୁଡ଼ି ।

ମୁଗୁରା. ବାଉଁଶକାଠି, ଖଡ଼ିକାଦିରେ ବୁଣା ମାଛଧରା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ମୁହଁ ପାଖ ଗୋଲାକାର, ପଛପାଖ ଚୂଳିକରି ବନ୍ଧାଯାଇ ପାଣି ନାଳିରେ ବସାଯାଏ, ମାଛ ପଶିଲେ ଏହାକୁ ଉଠାଇ ଅଣାଯାଇ ଏଥିରେ ପଶିଥିବା ମାଛ ମରାଯାଏ ।

ମୁଚ୍‌ଲା. ୧. ମୁଚୁଳା, ଛିଣ୍ଡା କନାପୁଡ଼ା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ତକିଆ ।

୨. ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଟଳ କରି ରଖିବା ପାଇଁ କୁଟା ଓ କନାରେ ତିଆରି ମୋଡ଼ିଆ ।

ମୁଚୁକାଳି. ଲୁଚୁକାଳି, ଆଡୁଆଳରେ ଥାଇ ଅଳ୍ପ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ଖେଳା ଯାଉଥିବା ଖେଳ ।

ମୁଠାସାରି. ଛୁଞ୍ଚ ଉପରେ ମୁଠା ବୁଣାଯିବା ପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ବରଜରେ ପଡ଼ିଥିବା ବାଉଁଶ ।

ମୁଠିଆ. ୧. ଝାଡୁମୁଠା ବନ୍ଧା ଯିବା ଚିରା ବେତ କୋରଟ ଆଦିର ଗଣ୍ଠି ।

୨. ଧାନହଳାକୁ ଗୋଛା କରି ଖଳାକୁ ଅଣାଯିବା ବୋଝ ।

ମୁଠିଚାଉଳ. ମୁଠି ଭିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ରଖାଯିବା ଭିକ ଚାଉଳ ।

ମୁଠିବାର କିଆରି. ଅକ୍ଷିତୃତୀୟା ଦିନ ବିହନ ଅନକୂଳ କରାଯାଇ ମୁଠି ବୁଣାଯିବା କିଆରି ।

ମୁଠୁଣି. କହୁଣିଠାରୁ ମୁଠି ବନ୍ଧଯାଏ ।

ମୁଡ଼୍‌କି. ଉଖୁଡ଼ା ।

ମୁଡ଼୍‌ରା. ବିଡ଼ି ଆକାରର ଛୋଟ ବାଣ ।

ମୁଦ୍ରାକରିବା. କୌଣସି ଲୋକ ପ୍ରତି ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ତାକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରାଇବା ।

ମୁଢ଼ି. ଉଗୁଜା ହୋଇ ବାଲିରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ । ଏକ ଉଷୁଆଁ ଧାନରୁ ମୁଢ଼ି ଚାଉଳ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଅଳ୍ପ ଲୁଣ ମିଶା ପାଣିରେ ଦରଭଜା କରି, ପୁଣି ହାଣ୍ଡିରେ ବାଲି ତତାଇ ଭଜାଯାଏ ।

ମୁଢ଼ି ଉଖୁଡ଼ା. ୧. ମୁଢ଼ିକୁ ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉଖୁଡ଼ା ।

୨. ମୁଢ଼ି ଓ ଉଖୁଡ଼ାର ମିଶ୍ରଣ ।

ମୁଣି. କନା ତିଆରି ଛୋଟ ଥଳି ।

ମୁଣ୍ଡକଣ୍ଟା. ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋଷା ଯିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୁଣ୍ଡ ଥିବା ସରୁ ରୁପାକଣ୍ଟା ।

ମୁଣ୍ଡକଣ୍ଟା ଜାଗିର. ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୋଷୀର ମୁଣ୍ଡ କାଟିବା ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ ଲୋକ ପାଇଥିବା ଜାଗିରି ।

ମୁଣ୍ଡପୋତା. ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳି, ଏଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଖେଳ ଦେଖାଉଥିବା କେଳା ।

ମୁଣ୍ଡଫୁଲ. ନାରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ଖୋଷିବା ପାଇଁ ସୁନାରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାରର ଅଳଂକାର ।

ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା. ମୁଣ୍ଡ ଚାରିପାଖରେ ଠେକା ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଗାମୁଛା ବା ଲୁଗା ।

ମୁଣ୍ଡବୋଝିଆ. ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ବୋହିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ମୁଣ୍ଡଭିଡ଼ା. ୧. ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଟଫୁଲି ।

୨. ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା ବା ଗାମୁଛା ।

ମୁଣ୍ଡା. ୧. ହଳଦୀ, ସାରୁ ଓ କଦଳୀ ଗଛର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ।

୨. ଗଛ ମୂଳ ଖୋଳିବା ପାଇଁ ଧାର ନ ଥିବା କୋଡ଼ି ।

୩. ପାନ ବରଜରେ ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ

ଦିଆଯାଇଥିବା ହିଡ଼ ।

୪. ଲଙ୍ଗଳର ତଳ ଅଂଶ ।

୫. ଦନ୍ତୁରା, ଧାର ନ ଥିବା ।

ମୁଣ୍ଡାଝାଡୁ. ଝାଡୁକରା ହୋଇ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ଝାଡୁ ।

ମୁଣ୍ଡି. ୧. ଶେଷଭାଗ ।

୨. ଶାଖା ନ ଥିବା କାଠ ଗଣ୍ଡି ।

୩. ଛୋଟ କାଠମୁଣ୍ଡା ।

୪. ଡେମ୍ଫ ।

୫. ଦେଉଳର ଅଗ୍ରଭାଗ ।

ମୁଣ୍ଡିଆଳ. ମୁଖ୍ୟ, ଦଳମୁଖ୍ୟ, ମୁଖିଆ, ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନକାରୀ ।

ମୁଣ୍ଡଳି. ୧. ମୁଣ୍ଡୁଳା ।

୨. ବଳୟାକାର ଫାଶ ।

୩. ଚକ୍ରାକାରରେ ଦଉଡ଼ାକୁ ଗୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ।

୪. ଟୋକେଇ ଓ ବେତା ଇତ୍ୟାଦିର ଉପରାଂଶରେ ଥିବା ଗୋଲେଇ ବତା, ବେତ ।

ମୁଣ୍ଡିଛାଞ୍ଚୁଣୀ. ବହୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାରୁ ଅଗ୍ରଭାଗ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିବା ଛାଞ୍ଚୁଣୀ ।

ମୁଣ୍ଡିଠେଙ୍ଗା. ଠେଙ୍ଗୁଣି, ଛୋଟ ମୂଳି ଠେଙ୍ଗା ।

ମୁଣ୍ଡିମାରିବା. ୧. କାମ ଶେଷ କରିବା ।

୨. ଦେଉଳ ମୁଦିବା ।

ମୁଣ୍ଡିଶାଳୁଆ. ଶାଳୁଆ କାଠର ମୁଣ୍ଡି ।

ମୁଣ୍ଡୁଳା (ଳି). ପିଲାମାନେ ପାଠ ଆରମ୍ଭ ହେବା ବେଳେ ମୁଣ୍ଡା ଖଡ଼ିରେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ଗୋଲେଇ କାଟିବା ।

ମୁଣ୍ଡୁଳା ଜାଲ. ବତା ଗୋଲେଇରେ ଝୁଲାଯିବା ମାଛ ଧରା ଜାଲ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଏଥିରେ ମାଛ ଛଣାଯାଏ ।

ମୁଣ୍ଡିଆ. ୧. ଗଣ୍ଠି ଥିବା ମୋଟା କାଠ ଖଣ୍ଡ ।

୨. ଛୋଟ ପାହାଡ଼

୩. ଧାର ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥା ।

ମୁଥା. ୧. ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ, ଯାହାର ମୂଳରେ ଛୋଟ ମୁଥା ଥାଏ ।

ମୁଦ. ଗୁନ୍ଥିବା, ଲାଖ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ବନ୍ଦ କରିବା ।

ମୁଦି. ଗୋଡ଼ ବା ହାତ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟ ।

ମୁଦା ଧରିବା. ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିଥିବା ଲୋକକୁ ନିଜ ହାତ ମୁଠାରେ ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ କ'ଣ ଧରିଛି ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ।

ମୁଦିଆ. ମୁଦି ଭଳି ଗୋଲିଆ ଧାତବ ବଳୟ ।

ମୁଦିରଥ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନବ କଳେବର ସମୟରେ ଏଇ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସେବକ, ନୂତନ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବ୍ରହ୍ମ ସଂସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ରାଜ ପ୍ରତିନିଧି ।

ମୁଦୁଡ଼ି. ନାରୀମାନଙ୍କ ହାତ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଝରାଲଗା ସୁନା ଅଳଂକାର ।

ମୁଦୁସୁଲି. ଅନ୍ତପୁରର ଦାସୀ, ପୋଇଲୀ ।

ମୁଦୁଲି. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରତ୍ନଭଣ୍ଡାର ଚାବି ପକାଇବା ପରେ ମୁଦ ଦେଉଥିବା ସେବକ ।

ମୁନ୍ଦୁରା. ମନ୍ଦୁରା, ହେଂସ, ତୃଣ ତିଆରି ବଡ଼ ବିଛଣା ।

ମୁରାଟ. କଳି ଝଗଡ଼ାରେ ରାଗଭରା ଦୃଷ୍ଟି, ଆଖି ତରାଟ ।

ମୁରୁଜ. ଚିତ୍ର ରଚନା ପାଇଁ ପକାଯାଉଥିବା ଖଡ଼ି, ଚାଉଳ ଚୂନା, ହଳଦୀଚୂନାଦି । ଠା'ପିଡ଼ା ବେଳେ, ଦେବକାର୍ଯ୍ୟରେ ଓଷାକୋଠି, ଧାନଖଳା, ମାଣକୋଠି ଇତ୍ୟାଦିରେ ମୁରୁଜ ପକାଯାଏ ।

ମୁରୁତିକିଆ. ମଲା ବେଳର ଅଶୌଚ ।

ମୁରୁମୁରୁଆପାଉଁଶ. ତଳେ ନିଆଁ ଥାଇ, ଉପରେ ଥିବା ପାଉଁଶ ।

ମୂର୍ଦ୍ଧାର. ମଡ଼ା, ମଲାମଣିଷ ।

ମୂଷାଣ୍ଡି. ଢିଙ୍କିପାହାର, ଢିଙ୍କି ଅଗରେ ରହିଥିବା ମୂଷଳ ।

ମୁହଁଅନ୍ଧାର. ଅଳ୍ପ ଅନ୍ଧାର, ମାଇସଞ୍ଜ ।

ମୁହାଁ. ୧. ଦହିଗୋଳାଇବା ।

୨. ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାପାଣି ପେଇବା ।

୩. କୌଣସି ଦିଗ ଅଭିମୁଖୀ ହେବା ।

ମୁହାଁଟି. ଚାଳଘରର ଓଳିକୁ ଲାଗିଥିବା ପ୍ରଥମ ଗଡ଼ି ଛପର ।

ମୁହାଁଟିବତା. ଚାଳଘରର ରୁଅ ଗୁଡ଼ିକରେ ଶେଷ ଭାଗରେ ଭିଡ଼ା ଯାଇଥିବା କାମଡ଼ା ।

ମୁହାଣ. ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ମିଶିଥାଏ ।

ମୂର୍ଚ୍ଛା. ମୋହ, ଚେତା ହରାଇବା ।

ମୂଳଦଣ୍ଡା. ଡଙ୍ଗାର ସବାତଳେ ଥିବା ଲମ୍ବାଳିଆ ଏ ମୁଣ୍ଡ ସେମୁଣ୍ଡ ଲମ୍ବିଥିବା ପଟା ।

ମୂଳିଆଠେଙ୍ଗା. ବାଉଁଶର ମୂଳ ଗଡ଼ରୁ ତିଆରି ଗଣ୍ଠିଆ ଠେଙ୍ଗା ।

ମୂଷଳ. ୧. ମୁଦ୍‌ଗର, ପାହାର ।

୨. କୁସୁମ କାଠରେ ତିଆରି ଆଠ ନଅ ଫୁଟ ଲମ୍ବ ଏବଂ ଅଢ଼େଇଫୁଟ ଗୋଲେଇ ଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ, ଏହା ଘଣାଗାତରେ ପଶି ଘଷିହେଲେ ତେଲ ପେଡ଼ି ହୁଏ ।

ମୂଷାମାଟି. ମୂଷାଗାତରୁ ଗାତ ମୁହଁରେ ଗଳାଯାଇଥିବା ମାଟି ।

ମୃଦଙ୍ଗ. ପୋଡ଼ାମାଟି ଖୋଳରେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛାଆଣି ହୋଇଥିବା ତାଳବାଦ୍ୟ । ଏହାର ଆଗପଟଟି ଛୋଟ ଓ ପଛପଟଟି ବଡ଼, ମଝିଟା ପେଟୁଆ । ଦୁଇ ପାଖର ଚମଡ଼ା ଉପରେ କିରଣ ଲାଗିଥାଏ । ପାଲା, କୀର୍ତ୍ତନାଦିରେ ଏଇ ବାଦ୍ୟ ବାଦନ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଖୋଳ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ମୃଦଙ୍ଗିଆ. ମୃଦଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟର ବାଦକ, ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଉଥିବା ଲୋକ ।

ମେକାପ. ଜଗନ୍ନାଥ ବା ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିରର ଶୂଦ୍ର ସେବକ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଂକାରକୁ ଏମାନେ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖନ୍ତି ଓ ଦିଅଁଙ୍କ ସେବାକୁ ଯୋଗାଇଥାନ୍ତି ।

ମେକି. ଭଲ ଧାତୁର ପଦାର୍ଥରୁ ଭଲ ଅଂଶ କଢ଼ାଯାଇ, ସେଇ ସ୍ଥାନରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର କିଳା ଖଂଜିବା କ୍ରିୟା ।

ମେଖ. କିଳା, ଖିଲ ।

ମେଖଡ଼ପଶିବା. ଭଲ କାମରେ ବିଘ୍ନ ଉପୁଜିବା ।

ମେଖଳି. ଲୋକଯାତ୍ରାରେ ଅଭିନେତା ମୁଣ୍ଡ ଗଳାଇ ପିନ୍ଧୁଥିବା ପୋଷାକ ।

ମେଢ଼ିଆ. ଗୋରୁ ମୁହାଁଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟିକୁଣ୍ଡ ।

ମୋଢ଼ା. ୧. ପାଳକୁଟାରେ ବଳା ଦଉଡ଼ା, ଏହାକୁ ଖଣିଗାତରେ ଦେଇ ଖଣିରେ ଧାନ ରଖାଯାଏ ।

୨. ଓଳିଆ ଚାରିପାଖରେ ଘେରିଥିବା ପାଳ ଦଉଡ଼ା ।

ମୋଢ଼ିଆ. ଡୁବି, ତବଲାଦି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସମତଳ କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଏହା ତଳେ ରଖା ଯାଉଥିବା କୁଟା ଦଉଡ଼ାର ବଳୟ ।

ମେଢ଼. ୧. ବାଉଁଶ, କାଠ ଇତ୍ୟାଦିରେ ତିଆରି ଠାକୁର ପ୍ରତିମାଙ୍କର ଥାଟ ।

୨. ବିଲ ଚାରିପଟର ଉଚ୍ଚ ହିଡ଼ ।

ମେଣ୍ଟି. ଧାନକେଣ୍ଡା ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ଗୁଚ୍ଛ କରି ବେଣି ବାନ୍ଧିବା ।

ମେଣ୍ଢା କୁଡ଼ିଆ. ମେଣ୍ଢା ଗୁହାଳ ।

ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆ ପୋଡ଼ି. ଦୋଳ ପୁନେଇଁ ପୂର୍ବ ରାତିରେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଛଣ, କୁଟା ଗଦାକରି ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ଓ ଏହା ଚାରିପାଖରେ ଦୋଳ ଠାକୁର ସାତଥର ପରିକ୍ରମା କରିବା ଉତ୍ସବ ।

ମେଣ୍ଢିଆ. କବାଟ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଚୌକାଠରେ ଲାଗିଥିବା କାଠଖଣ୍ଡ ।

ମେଣ୍ଢେଇବା. ବିଆଳି ଧାନ ବୁଣା ପରେ ଦୋଅଡ଼ ଚାଷ ।

ମେରି. ବେଙ୍ଗେଲା ପକାଇବା ପାଇଁ ଖଳାରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଖୁଣ୍ଟ, ଏଥିରେ ଦାଉଣି ଲାଗିଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ବଳଦ ଏହା ଚାରିପଟେ ବୁଲନ୍ତି ।

ମେରିଆ. ବେଙ୍ଗଳାରେ ମେରିଖୁଣ୍ଟର ଠିକ୍ ପାଖେ ବୁଲୁଥିବା ବଳଦ ।

ମେର୍ଦ୍ଦାଘର. ଆଟୁଘର ।

ମେଳଣ. ଦୋଳଠାକୁର ଓ ବିମାନ ଏକାଠି ହେବା ସ୍ଥାନ ।

ମେଳଣ ପଡ଼ିଆ. ଯେଉଁ ପଡ଼ିଆରେ ଦୋଳ ବେଦିରେ ଆସି ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଦୋଳ ବିମାନ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ମେଳା. ୧. ବହୁଜନ ଗହଳି ।

୨. ମହୋତ୍ସବ ।

୩. ଯାତ, ମେଳଣ ।

୪. ଦେବ ଉପାସନା, ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପାଠ ଓ ଭୋଗ ରାଗାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ମେଲା. ୧. ମୁକୁଳା ।

୨. ତିନିପାଖରେ କାନ୍ଥ ନ ଥିବା ଚାଳଘର ।

୩. ଘରଖଞ୍ଜାର ମୁଖ୍ୟ ଦ୍ୱାରରୁ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ସ୍ଥାନ, ମେଲାଘର ।

ମେଲାଣି. ଶେଷ ମିଳନ ପରର ବିଦାୟ ।

ମେଲାଣିବେଭାର. ବିଦାୟୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତ୍ରାଦି ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ଉପହାର ।

ମେଳି. କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଏକଜୁଟ ହେବା ।

ମେହିଖୁଣ୍ଟ. ମେରିଖୁଣ୍ଟ ।

ମେହୀଖୁଣ୍ଟ. ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପିଣ୍ଡି, ଦୀପିଦଣ୍ଡି ।

ମେହେନ୍ଦି. ମଞ୍ଜୁଆତିର ପତ୍ର ଛେଚି ହାତ ଓ ନଖାଦି ରଂଜନ କରିବା, ନଖ ରଞ୍ଜନୀ ।

ମୋଟ. ବୋଝ ।

ମୋଟିଆ. ବୋଝିଆ ।

ମୋଡ଼. ଲମ୍ବାବାଟ ବକ୍ରାକାର ହେବା ।

ମୋଡ଼ାଖଡୁ. ସୁନା ବା ରୁପାର ତାର ମୋଡ଼ା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଖଡୁ ।

ମୋଢ଼ିଆ. ୧. ବଙ୍କା ବେତ କାଠିରେ ତିଆରି ଆସନ ।

୨. ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ଡୁବି, ତବଲାଦି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ତିଆରି ମୁତୁଳା ।

ମୋତିଚୁର୍. ୧. ମୋତିଆରା ପତ୍ର ।

୨. ମୁଗଗୁଣ୍ଡରେ ଘିଅ ଓ ଚିନି ପାଗ ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ମୋଦକ. ୧. ରାଶିଲଡୁ ।

୨. ମୁଆଁ ।

୩. ବିଭିନ୍ନ ଜଡ଼ିବୁଟିର ଔଷଧ ।

ମୋହନି. ଗୁଣି, ତନ୍ତ୍ର କରିବା ।

ମୋହୁତି. ଗୋରୁର ମୁହଁବନ୍ଧା ତୁଣ୍ଡି ।

ଯ

ଯଅ. ଯବଧାନ, ଶସ୍ୟ ।

ଯଜମାନ. ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋମ ଯଜ୍ଞାଦି କରାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଯଜ୍ଞ. ବେଦୋକ୍ତ ହୋମ, ପୂଜାବିଧି, ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଘୃତାହୂତି ଦେଇ ଆବାହନ ।

ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡ. ଯେଉଁ ହୋମ କୁଣ୍ଡରେ ଅଗ୍ନି ଜଳାଇ ଘିଅ ଆହୂତି ଦିଆଯାଏ ।

ଯଜ୍ଞବେଦି. ଯେଉଁ ବେଦି ଉପରେ ଯଜ୍ଞ କରାଯାଏ ।

ଯଜ୍ଞମଣ୍ଡପ. ଯେଉଁ ମଣ୍ଡରେ ଯଜ୍ଞ କର୍ମ ସଂପନ୍ନ କରାଯାଏ ।

ଯମଦାଢ଼. ଦୁଇ ପାଖରେ ଧାରଥିବା ଖଡ଼୍‌ଗ, କଟାରି ।

ଯମଦ୍ୱିତୀୟା. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷର ଦ୍ୱିତୀୟା, ଏହିଦିନ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଭଉଣୀମାନେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଆଦି ଖୋଇଥାନ୍ତି ।

ଯମଦୂତ. ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ ପୃଥିବୀରୁ ଯମଙ୍କ ନିକଟକୁ ନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଯମମାସ. ଧର୍ମମାସ, କାର୍ତ୍ତିକମାସ ।

ଯାଆ. ଦେଢ଼ସୁର ବା ଦିଅରଙ୍କ ପତ୍ନୀ ।

ଯାଆଁଳା. ଏକ ସମୟରେ ମାଆ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ଦୁଇଟି ଶିଶୁ ।

ଯାଆଁବାଳ. ପିଲାର ପ୍ରଥମ ବାଳକଟା, କୌଣସି ଦେବ ଦେବୀ ପୀଠରେ ମାନସିକ କରି ପିଲାକୁ ପୂରା ଲଣ୍ଡା କରାଇବା ।

ଯାଆଁଳ. ବଡ଼ ମାଛର ବହୁ ପିଲା, ଶିଶୁମାଛ ।

ଯାଆଁଳ ଖେଳାଇବା. ବଡ଼ ମାଛ ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଖେଳିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ନିଜେ ଜଗିବା ।

ଯାଆଁଳଛାଡ଼ିବା. ଯାଆଁଳ ଆଣି ନିଜ ଜଳାଶୟ ବା ପୋଖରୀରେ ଛାଡ଼ିବା ।

ଯାଉଁଳି. ଯୋଡ଼ି, ବୁଜୁଳି, କାନ୍ଧର ଉଭୟପଟକୁ ଓହଳିଥିବା ଏକ ଲୁଗା ବା ଗାମୁଛାରେ ବନ୍ଧା ଦୁଇ ପୁଟୁଳା । ବ୍ରତ ବେଳେ ବଡ଼ୁ ଯାଉଁଳି ପକାଏ । ଚକୁଳିଆପଣ୍ଡାମାନେ ଯାଉଁଳି ପକାନ୍ତି ।

ଯାଉଁଳିକବାଟ. ଚୌକାଠରେ ଲାଗିଥିବା ଯୋଡ଼ି କବାଟ ।

ଯାଉଁଳିଆଗୁଣା. ନାରୀମାନେ ନାକରେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଯୁଗଳ ଗୁଣା ।

ଯାଉଁଳିନୋଳି. ଦୁଇଟି ନୋଳି ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ନୋଳି ।

ଯାଉଁଳିଫାଶିଆ. କାନରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଯୋଡ଼ି ଫାଶିଆ ।

ଯାଉଁଳିବନ୍ଧା. ଯୋଡ଼, ପୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା ବା ଗାମୁଛା ।

ଯାଉଁଳିବେତ. ଏକାଠି ବନ୍ଧାଥିବା ଦୁଇଟି ବେତ, ଏଥିରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଅବଧାନେ ପିଟି ଶାସନ କରନ୍ତି ।

ଯାଉଁଳିମୁଦି. ଏକ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଦୁଇଟି ମୁଦି ।

ଯାଉଁଳିଶଙ୍ଖ. ଯୋଡ଼ଶଙ୍ଖ ।

ଯାତ. ଦେବତାଙ୍କ ଉତ୍ସବ ।

ଯାତଉପାସ. ଦିଅଁ ଦର୍ଶନ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପବାସ ରହିବା ।

ଯାତତିଥ. ଯାତ୍ରା ତୀର୍ଥ ।

ଯାତନାଟ. ଯାତ୍ରାଦିରେ ହେଉଥିବା ନାଚ ତାମସା ।

ଯାତରା. ୧. ଯାତ୍ରା ।
୨. ଯାତ ।
୩. ନାଟ୍ୟାଭିନୟ ।
୪. ମେଳା ।

ଯାତ୍ରା. ୧. ଯାତରା, ଦେବତାଙ୍କ ଉତ୍ସବ ।
୨. ଦେବ ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷେ ଅନୁଷ୍ଠିତ

ନାଟ୍ୟାଭିନୟ ।

୩. ନାଚତାମସା ।

୪. ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶଯାତ୍ରା । ଯଥା : ସ୍ନାନ, ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା, ଅୟନ, ଶୟନ, ପାର୍ଶ୍ୱପରିବର୍ତ୍ତନ, ଦେବଉତ୍‌ଥାପନ, ମକର, ଓଢ଼ଣ, ଦୋଳ, ଦମନକଚୋରି, ଚନ୍ଦନ ଓ ଚମ୍ପକଦ୍ୱାଦଶୀ ଯାତ୍ରା ।

ଯାତ୍ରାକରିବା. ସର୍ବ ସାଧାରଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୃତ୍ୟ, ଗୀତାଦି ଅଭିନୟ ଦେଖାଇବା ।

ଯାତ୍ରାଖରଚ. ଚାକର କୋଠିଆ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପର୍ବ-ପର୍ବାଣିରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପାରିତୋଷିକ, ମିଠେଇ ଖିଆ ।

ଯାତ୍ରାଜମକ. ଯାତ୍ରାରେ ସୁଆଙ୍ଗ ଓ ଫାର୍ସ ଆଦି ବାହାରିବାବେଳେ ଲୋକ ଜମାହେବା ।

ଯାତ୍ରାଦଳ. ଯାତ୍ରା ବା ନାଟ କରିବା ପାଇଁ ଗଠିତ ଦଳ ।

ଯାତ୍ରୀଆଣିବା. ପୁରୀର ପଣ୍ଡାମାନେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଚଳକୁ ଯାଇ ଯାତ୍ରୀ ଯୋଗାଡ କରି ପୁରୀ ଆଣିବା ।

ଯାତ୍ରୀଗୁମାସ୍ତା. ଯାତ୍ରୀ ଆଣିବା ପାଇଁ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ କରଣ ଓ ଶୂଦ୍ରାଦି ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଯାତ୍ରୀବୃତ୍ତି. ଯାତ୍ରୀ ନେବା ଆଣିବା କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ଯାହାର ବୃତ୍ତି ।

ଯାନିଯାତରା. ପୁନିଅଁ ପରବ, ଦେବତାଙ୍କ ଉତ୍ସବ ।

ଯୁଆଳି. ଜୁଆଳି, ହଳ କରିବାରେ ଗାଡି ଟାଣିବାରେ ବଳଦ ବେକରେ ରଖାଯିବା ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର କାଠଖଣ୍ଡ । ହଳର ଯୁଆଳିରେ ଦୁଇଟି ସଅଳ କିଳା ମରାଯାଇଥାଏ । ଶଗଡ ଯୁଆଳିରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡେ ଦୁଇଟି ବାକୁଲି କିଳା ଲାଗିଥାଏ । ଯୁଆଳିର ଠିକ ମଝିରେ ମରାଯାଇଥିବା କିଳାକୁ ଧର୍ମକଣ୍ଟା କୁହାଯାଏ ।

ଯୁଗ. ୧. ବାରବର୍ଷ କାଳର ସମୟ ।

୨. ପଶାଖେଳରେ ଦୁଇଟି ଗୋଟି ଗୋଟିଏ ଘରେ ଏକାଠି ବସିବା ।

୩. ଯୁଆଳି ।

୪. ଚାରିଯୁଗ ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତୟା, ଦ୍ୱାପର, କଳି ।

ଯୁଗଳ. ଯୋଡ଼ି ବା ଦୁଇଜଣ ।

ଯୁବାକନ୍ୟା. ଯୁବତୀ, ବଢ଼ିଲା ଝିଅ, ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟା ।

ଯୂପକାଠ. ବଳିଦେବା ନିମିତ୍ତ ଦୁଇ କେନିଆ ଉପରଭାଗ ଥାଇ ପୋତାଯାଇଥିବା ହଳଦୀ, ସିନ୍ଦୂର ଓ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନଦିଆ ପୂଜାଖୁଣ୍ଟି ।

ଯୁବାଘର. ଆଦିବାସୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଗୀତ, ନୃତ୍ୟାଦି ନିମିତ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ଥିବା କୋଠଘର । ଏଠାରେ ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଏକାଠି ଶୁଆବସା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ମଣ୍ଡଘର, ଧାଙ୍ଗଡ଼ାଘର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ଯୋକିଆ. ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ବଙ୍କା ଥିବା ଲୁହାକଣ୍ଟା, ଏହାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହାକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାକୁ ବିନ୍ଧାଯାଏ ।

ଯୋଗଣୀ. ଯୋଗିନୀ, ଡାଆଣୀ ।

ଯୋଗସାଧିବା. ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ।

ଯୋଗାଡିଆ. ଜିନିଷ ପତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଯୋଗାଡ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଯୋଗୀ. ନାଥ ସଂପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତି, ଏମାନେ ନାଉଥାଳ ଧରି ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

ଯୋଗୀଥାଳ. ଯେଉଁ ଥାଳଧରି ଯୋଗୀ

ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଏହା ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଖୋଳପାରେ ତିଆରି, ଏହାକୁ ଭିକାରିଥାଳ କୁହାଯାଏ ।

ଯୋଚିବା. ବଳଦଙ୍କୁ ଶଗଡ, ହଳ ବେଙ୍ଗଳା, ଘଣା ଇତ୍ୟାଦି କାମ ପାଇଁ ଲଗାଇବା ।

ଯୋଡ. ୧. ଲୁଗା ଓ ତା'ର ଏକ ସାର ।
୨. ସରୁ ପାଣିଧାର ।
୩. ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକାଠି କରିବା ।

ଯୋଡିଆଷାଢ଼. ମଳମାସ ହେତୁ ଏକକାଳୀନ ପଡୁଥିବା ଦୋମାସୀ ଆଷାଢ଼ । ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ନବକଳେବର ହୁଏ ।

ଯୋଡିଘର. କାଞ୍ଜିଆହୁଦା ।

ଯୋଡିନାଗରା. ଘୋଡାନାଚ ଅଥବା ବିବାହାଦି ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟବେଳେ ମହୁରୀ ସହିତ ବାଜୁଥିବା ଦୁଇଟି ନାଗରା ।

ଯୋଡିପିଆଦା. ଜମିଦାରଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରେରିତ ତଲବ ଆଣିଥିବା ଦୁଇଜଣ ପିଆଦା ।

ଯୋଡିମହୁରୀ. ଘୋଡାନାଚ ଅଥବା ମାଙ୍ଗଳିକ କାମରେ, ଉତ୍ସବ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବାଜୁଥିବା ଦୁଇଟି ମହୁରୀ ।

ଯୋଡିମୁଦି. ଦୁଇଟି ତାରରେ ଗୁଡା ହୋଇଥିବା ମୁଦି ।

ଯୋଡିଶଙ୍ଖ. ଏକାଠି ବଜାଯାଉଥିବା ଦୁଇଟି ଶଙ୍ଖ ।

ଯୋତ. ଲଙ୍ଗଳ ସହିତ ଯୁଆଳିକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶକ୍ତ ଦଉଡା ।

ର

ରଇ. ଚିତାନିଆଁ, ମଶାଣିର ଜୁଇଗାଡରେ ଲଗାଯିବା ନିଆଁ ।

ରଇକାଟିବା. ଉପରମୁଣ୍ଡର ପାଣିକୁ ନାଳି କରି ତଳ ଆଡକୁ ଛାଡି, ମାଛଧରିବା ।

ରଇକାଠ. ଶବଦାହ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ।

ରଇଗାଡ. ଜୁଇଗାଡ, ଶବଦାହ ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ଚୁଲା ।

ରଇଜଳାଇବା. ଜୁଇଗାଡରେ କାଠ ଖଂଜି, ଏଥିରେ ଶବକୁ ରଖି ନିଆଁ ଲଗାଇବା ।

ରଇତ. ରାଜ୍ୟବାସୀ ପ୍ରଜା, ଚାଷୀ ।

ରଇତଭାଗିଆ. ଖମାରୋଇ, ରଇତଠାରୁ ଖଜଣାଦି ଅସୁଲ କରି ଜମିବାଡି ଦେଖାଶୁଣା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ରଇଶୀତଳା. ଶବଦାହର ତୃତୀୟ ଦିନରେ ପଇଡ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ଚିତାଗ୍ନି ପ୍ରଶମନ, ଅସ୍ଥି ସଂଗ୍ରହ ଓ ଭସ୍ମ ସଂଗ୍ରହାଦି କର୍ମ ।

ରକଟା. ମଜା ହୋଇ ନଥିବା ଅଇଁଠା ବାସନରେ ଲାଗିଥିବା ଶୁଖିଲା ଖାଦ୍ୟାଂଶ ।

ରକଟାଛଡାଇବା. ଶୁଖିଲା ଖାଦ୍ୟାଂଶ ଲାଗିଥିବା ଅଇଁଠା ବାସନକୁ ମାଜି ସଫା କରିବା ।

ରକା. କଙ୍କାଳ, ବେକାଦି ସ୍ଥାନରେ ଅଟକିଯାଇ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିବା ବାୟୁ । ପବନ ଅଟକ ।

ରକ୍ତଆମାଶା. ନାଳରକ୍ତ ଝାଡା ।

ରକ୍ତ କାଟିବା. ରକ୍ତ ସଂପର୍କୀୟ କୁଟୁମ୍ବିତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା । ସାମାଜିକ ଉତ୍ସବରେ ଏମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନକରିବା ।

ରକ୍ତସଂପର୍କ. ଜନ୍ମ ଓ ବିବାହାଦି ଦ୍ୱାରା ଗଢି ଉଠିଥିବା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସଂପର୍କ ।

ରକ୍ଷିତା. ରକ୍ଷେଇ ମାଇପ, ବିବାହ ନକରି ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଚଳୁଥିବା ନାରୀ ।

ରଖା(ଖେ)ଇ. ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ବାହା ନହୋଇ ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଚଳୁଥିବା ନାରୀ ।

ରଖିଆ. କୌଣସି ନାରୀକୁ ବିବାହ ନକରି, ତା' ସହିତ ସ୍ୱାମୀ ଭାବରେ ଚଳୁଥିବା ପୁରୁଷ ।

ରଗଡ. ମୃଦଙ୍ଗ ବା ତାଳବାଦ୍ୟର ବିଶେଷ ଚମତ୍କାର ଅବସ୍ଥାର ବାଦ୍ୟଶୈଳୀ ।

ରଗଡାବାଲି. ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନାଥିବା ବାଲି ।

ରଗଡିବା. ଚକିରେ ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥାଦି ଭାଙ୍ଗି ଦୁଇଫାଳ କରିବା ।

ରଙ୍କା. ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଲାଳସୀ ।

ରଙ୍ଗକାଢ଼ିବା. ସୁନ୍ଦର କରିବା, ଛଇ ଦେଖାଇବା ।

ରଙ୍ଗକାର. ଚିତ୍ରକର ।

ରଙ୍ଗଖେଳ. ହୋଲି ଖେଳ, ହୋଲି ଉତ୍ସବରେ ପରସ୍ପରକୁ ରଙ୍ଗ ଫିଙ୍ଗିବା ଖେଳ ।

ରଙ୍ଗଘର. ନାଟ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଆଖଡାଘର, ବେଶଘର ।

ରଙ୍ଗତାମସା. ନାଟ ତାମସା ।

ରଙ୍ଗତାକାଚ. ପନି ମଡା ହୋଇ ହାତରେ ପିନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ଚୁଡି ।

ରଙ୍ଗସଭା. ସୁଆଙ୍ଗ, ନାଚ ତାମସା ।

ରଜ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସର ମାସାନ୍ତ ଓ ଶେଷ ଦିନ ଏବଂ ଆଷାଢର ଆରମ୍ଭ ଦିନ – ଏଇ ତିନିଦିନ ପାଳିତ ପର୍ବ । ପ୍ରଥମଦିନ ପହିଲିରଜ, ଦ୍ୱିତୀୟଦିନ ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତି, ତୃତୀୟଦିନ ଭୂଇଁନଅଣ । ଏଇ ଉତ୍ସବରେ ଦୋଳି ବା ବାଗୁଡି ଖେଳ ହୁଏ । ପୋଡପିଠା ଖିଆଯାଏ । ଘରେ ଘରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ଲାଗିରହେ । ଏହା ଏକ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପର୍ବ ।

ରଜଦୋଳି. ରଜ ପର୍ବରେ ଖେଳା ଯାଉଥିବା ଦୋଳିଖେଳ । ଏହା ପୁଣି ବାଉଁଶଦୋଳି, ଦଉଡାଦୋଳି ଓ ଚକ୍ରଦୋଳି ଭେଦରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । କୁମାରୀମାନେ ଦୋଳିଗୀତ ଗାଇ ଦୋଳିରେ ଝୁଲନ୍ତି ।

ରଜପୋଡପିଠା. ରଜ ଉତ୍ସବରେ ଖିଆ ଯାଉଥିବା ପୋଡପିଠା । ବିରିଚାଉଳ ବଟାକୁ ନଡିଆ ଛେନା ପୁରଦେଇ ଏଇ ପିଠା ପୋଡାଯାଏ ।

ରଜା. ରାଜା, ରାଜ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ।

ରଜାଉଆସ. ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁର ।

ରଞ୍ଜା. ଲତା ଜାତୀୟ ଫସଲ ମାଡିବା ପାଇଁ ଦିଆଯାଇଥିବା ବାଡ, ଅଗିରାଦି ।

ରଡନିଆଁ. ନିଆଁରେ ଦହକ, ଦହକନିଆଁ ।

ରଣକୁହୁଡି. ସକାଳୁ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଟିଥିବା କୁହୁଡି ।

ରଣଘଣ୍ଟ. ଦୋଳ ପୁନେଇଁ ସମୟରେ ଶୂଦ୍ରାଦି ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ନାଟ ।

ରଣପା. କାଠ ବା ବାଉଁଶ ତିଆରି ଡେଙ୍ଗା ପାଦୁକା । ଏହା ତଳୁ ଦୁଇହାତ ଉଚ୍ଚ, ଏଥିରେ ଗୋଡ ରଖିବା ପାଇଁ ଖାନ୍ଦି କରାଯାଇଥାଏ, ଏଇ ଖାନ୍ଦି ଉପରେ ଗୋଡ ରଖି, ଦଉଡାରେ ଏହା ସହିତ ଗୋଡବାନ୍ଧି ଚଲାଯାଏ ।

ରଣବାଜା. ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ, ଟମକ, ନିଶାଣ, ଧେଣ୍ଡୁରାଦି ବାଦ୍ୟର ବୀରତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱରରେ ବାଦନ ।

ରଡା. ମାଗୁର ଜାତୀୟ ଛୋଟ ପଙ୍କୁଆ ମାଛ, ଏହା ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଙ୍ଗ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ଧରିବାବେଳେ ଶିଙ୍ଗ ଫୁଟିଯାଏ ।

ରଥ. ଶକଟାଦି ଚକ୍ରଯାନ । ଏହାର ଉପରଭାଗ ବିମାନାକାର, ଏହାକୁ ଘୋଡା, ହାତୀମାନେ ଟାଣନ୍ତି । ରାଜାମାନେ ରଥାରୋହଣ କରନ୍ତି । ଏହାର ଚାଳକକୁ ସାରଥୀ କୁହାଯାଏ ।

ରଥକାର. ରଥ କାରିଗର ।

ରଥଗୀତ. ରଥ ଟାଣିବା ବେଳେ ଟାଣୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ପାଇଁ ଡାହୁକ ଗାଉଥିବା ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ।

ରଥଭୋଗ. ରଥରେ ଯାଉଥିବା ଦିଅଁଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ସମର୍ପଣ ।

ରଥଯାତ. ରଥଯାତ୍ରା । ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବିଶ୍ୱ ବିଖ୍ୟାତ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଯାତ୍ରା । ଏହା ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଭକ୍ତଙ୍କ ଗହଣରେ ମହାସମାରୋହରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଆଷାଢ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟାରେ ଏଇ ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ପ୍ରଭୁ ବଳଦେବଙ୍କୁ ତାଳଧ୍ୱଜ, ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ଦେବଦଳନ, ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥରେ ବସାଇ ରଥ ଟଣାଯାଏ । ଏହାର ନଅଦିନ ପରେ ବାହୁଡା ଥରଯାତ୍ରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଲିଙ୍ଗରାଜ ଦେବଙ୍କର ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ଦିନ ରଥଯାତ୍ରା ହୁଏ, ତାଙ୍କ ରଥର ନାମ ରୁକୁଣାରଥ ।

ରନ୍ଦା. କାଠକୁ ପାଲିସ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଢେଇ ଯନ୍ତ୍ର । ଲମ୍ବକାଠ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଧାରୁଆ ଲୁହାପାତ ପଶିଥାଏ । ଏହାକୁ କାଠ ଉପରେ ଟାଣିଲେ ଧାରୁଆ ପାତଦ୍ୱାରା କାଠ ପାଲିସ୍ ହୁଏ । ଲମ୍ବରନ୍ଦା ଓ ମାଠରନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ରନ୍ଦା ଥାଏ ।

ରନ୍ଦାକାଠ. ରନ୍ଦାମରା ବେଳେ ପାଲିସକରା କାଠରୁ ଗଳୁଥିବା ଗୁଣ୍ଡକାଠ ।

ରନ୍ଦାପତର. ରନ୍ଦାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାରୁଆ ଲୁହାପତ୍ର ।

ରନ୍ଧାଜଡା. ଗବ ମଞ୍ଜିକୁ ବାଟି ପାଣିରେ ସିଝାଇ ବାହାର କରାଯିବା ତେଲ ।

ରନ୍ଧାପାଳି. ବଡ ପରିବାରରେ ରନ୍ଧାରନ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଜଣକର ପାଳି ।

ରମ୍ଭାତରୁ. ଆପଣାଛାଏଁ ଉଠୁଥିବା ଗଛ ।

ରଶି. ଦଉଡି ।

ରଶିଦେବା. ବେକରେ ଦଉଡି ଫାଶ ଲଗାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ।

ରସ. ଲୋକ ଚିକିତ୍ସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିବିଧ ବୃକ୍ଷର ଛେଲି, ପତ୍ରାଦିକୁ ଛେଚାଯାଇ ତହିଁରୁ ମିଳୁଥିବା ନର୍ଯ୍ୟାସ ।

ରସକଦମ୍ବ. ଗଛବାଣ, ବାରୁଦ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି କଦମ୍ବ ଗଛ ଭଳି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା ବାଣ ।

ରସକଦମ୍ବା. ଚୁଡାଗୁଣ୍ଡରେ ଚିନି ପାଗହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ରସକୋରା. ଚିନିରେ ପାଗ ହୋଇଥିବା କୋରାନଡିଆରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲଡୁ ।

ରସଖଇ. ଚିନି ଉଖୁଡା, ଚିନିପାଗ କରାଯାଇଥିବା ଖଇ ।

ରସଗୋଲା. ଦୁଧ ଛେନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚିନି ସିରାରେ ପଡିଥିବା ନରମା ଓ ସୁଆଦିଆ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ରସଫେଣା. ସିରାରେ ବତୁରି ଯାଇଥିବା ଫେଣି ।

ରସାଣ. ପାଲିସ୍ କରିବା ।

ରସାଣ ପଥର. କଠିନ ପଥର, ଏଥିରେ ସୁନା ଘଷିଲେ ସୁନାର ଜ୍ୟୋତି ବାହାରେ । କଷଟି ପଥର । ସୁନାର ଖାଣ୍ଟିପଣ ପରଖ ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ।

ରାଆଁତାଳି. ଧାନକଟାବେଳେ ବିଲରୁ ଧାନ ସାଉଁଟୁଥିବା ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ।

ରାଇ. ସୋରିଷ ବାଟଣ ଦେଇ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ତିଅଣ ।

ରାଇ(ଏ)ଗୁରୁ. ରାଜାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ, ରାଜପୁରୋହିତ ।

ରାଇତା. ପରିବା ସହିତ ଶୋରିଷ ବାଟଣ ଓ ଖଟା ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରି ।

ରାଇଦାମୋଦର. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପୂଜା । ବିଧବାମାନେ ବାଲୁଙ୍କା ପୂଜା ସହିତ ଏଇ ବ୍ରତ ପାଳନ କରନ୍ତି ।

ରାଉତ. ୧. ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ।
୨. ଘୋଡାନାଚର ଚରିତ୍ର ।

ରାଉଳ. ଦେବୀ ପୂଜକ ଶୂଦ୍ରଜାତି, ମାଳୀ ।

ରାଖୀ. ରକ୍ଷାସୂତ୍ର । ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଭାଇ ହାତରେ ଭଉଣୀ ହଳଦୀବୁଡା ସୂତା ବାନ୍ଧିଦିଏ, ଭାଇ ଏହାକୁ ବାନ୍ଧି ଭଉଣୀର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ ହୁଏ ।

ରାଖୀପୂର୍ଣ୍ଣମୀ. ଗହ୍ମା ପୁନେଇଁ । ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ, ବଳଭଦ୍ର ଜନ୍ମ ।

ରାଜା. ରଜା, ରାଜ୍ୟମୁଖ୍ୟ, ରାଜ୍ୟ ଶାସକ ।

ରାଜଜେମା. ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା, ରାଜଝିଅ ।

ରାଜଟୀକା. ରାଜାମାନେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମଥାରେ ପିନ୍ଧାଉଥିବା ଟୀକା ।

ରାଜନଅର. ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତପୁର, ବାସସ୍ଥଳ ।

ରାଜବାଟୀ. ରାଜାଙ୍କ ଉଆସ ।

ରାଜରାଣୀ. ରାଜାଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ।

ରାଜିଖୁସିବାହା. ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ପରସ୍ପର ସମ୍ମତିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବାହା ।

ରାଜାଅଙ୍ଗିଲା. ରାଜା ବା ସାମନ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାରେ ସ୍ଥାପିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ଜେଗାଘର ।

ରାଣନିୟମ. କୌଣସି ସତ୍ୟକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଦେବଦେବୀ ଓ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ନାମରେ ଶପଥ ।

ରାଣୀ. ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ।

ରାଣୀହଂସପୁର. ଉଆସ, ଅନ୍ତଃପୁର ।

ରାଣ୍ଡ. ବିଧବା ।

ରାଣ୍ଡଛେଉଣ୍ଡ. ବାପା, ମାଆ ଓ ସ୍ୱାମୀହରା ।

ରାଣ୍ଡବିଭା. ବିଧବା ବିବାହ ।

ରାଣ୍ଡର ପୁଅ. ନିରାଶ୍ରୟା ଦରିଦ୍ର ବିଧବାର ପୁଅ ।

ରାଣ୍ଡହାତ. କାଚ, ଶଙ୍ଖା କଢାଯାଇଥିବା ହାତ ।

ରାଣ୍ଡିଆ. କାମୁକ, ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ, ଚରିତ୍ରହୀନ, ଲମ୍ପଟ ।

ରାଣ୍ଡୀ. ବିଧବା ।

ରାଣ୍ଡୀଖଣ୍ଡି. ନିରାଶ୍ରୟା ବିଧବା ।

ରାତିକଳକଣା. ଅନ୍ଧାରକଣା ।

ରାବଣଛାୟା. ଏକ ପ୍ରକାରର କଣ୍ଢେଇନାଟ, ଛାୟାକଣ୍ଢେଇ ନାଟ ।

ରାମତାଳି. ଦାସକାଠି, ଦୁଇଟି ସରୁ ଲମ୍ୱା ପତଳା କାଠିକୁ ହାତରେ ବଜାଇବା ଓ ତାଳଦେବା ।

ରାମନବମୀ. ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ, ରାମଙ୍କ ଜନ୍ମ ଉତ୍ସବ । ରାମଲୀଳା ଅଭିନୟ କରାଯାଏ ।

ରାମନାମୀ. ରାମଲୀଳା ଅଭିନୟ ।

ରାମରଜ. ସାଇଯାତ୍ରାରେ ନାଗାମାନେ ଦେହରେ ବୋଳି ହେଉଥିବା ଏକ

ପ୍ରକାରର ହଳଦିଆ ମାଟି ।

ରାମଲୀଳା. ରାମଚରିତ ବା ରାମାୟଣର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିନୟ । ବିଶେଷ ଘଟଣା ଗୁଡିକର ଅଭିନୟ । ଏଥିରେ ଗୀତ ଓ ବଚନିକା ଉଭୟ ନୃତ୍ୟ ସହିତ ପରିବେଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଏକ ପ୍ରମୁଖ ଲୀଳାଯାତ୍ରା । ବିଶେଷତଃ ଦେବମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ଏହା ଅଭିନୀତ ହୁଏ ।

ରାମଶିଆଳି. ଏକ ପ୍ରକାରର ବଡ ବିଲୁଆ ।

ରାମାନନ୍ଦୀଚିତା. ମଥାରେ ରାମାନନ୍ଦୀ ଚିତା ତିଳକ ଲଗାଇବା, ଏହା ମଥାରୁ ନାକର ଅଧା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇଧାର ହୋଇ ଲମ୍ବିଥାଏ । ଏହାର ଦୁଇପାଖ ଓ ମଝି ମଧ୍ୟ ଧଳା ।

ରାଶିତେଲ. ରାଶିର ନିର୍ଯ୍ୟାସ, ମାଳପା ।

ରାଶିଲଡୁ. ଖସା ବା ରାଶି ଭାଜି ଗୁଡରେ ପାଗ କରି ବନାଯାଇଥିବା ଲଡୁ । ଏହା ଗଣେଶଙ୍କୁ ଭୋଗ କରାଯାଏ ।

ରାଶିପାନ. ଛୋଟ ଆକାରର ପାନ ।

ରାସ. ରାହାସ, ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯୁଗଳ ମିଳନ ଜନିତ ଗୀତ-ନୃତ୍ୟ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଶରତ ରାସ ଏବଂ ବୈଶାଖ ମାସରେ ବସନ୍ତରାସ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।

ରାସବେଦି. ରାସ ମଣ୍ଡପ । କଦମ୍ବ ଗଛ ନିକଟରେ ଏଇ ମଣ୍ଡପ ହୋଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପୁଷ୍ପରେ ରାସକୁଞ୍ଜ ସଜାଯାଇଥାଏ । ମଝିରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖି ରାସଗୀତ ଗାନ କରାଯାଏ ।

ରାସଯାତ୍ରା. କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ରାସଲୀଳାର ଅଭିନୟ । ଏଥିରେ ରାଧା, କୃଷ୍ଣ, ସଖୀ, ଗୋପୀ ଚରିତ୍ର ଥାଆନ୍ତି । ଅଭିନୟ କାଳରେ ଚରିତ୍ରମାନେ ସଂଗୀତ ଗାନ କରିବା ସହିତ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ରାହାଡି. ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ ଓ ଏହାର ଗଛ ।

ରାହାଧରାଳି. ଘର ଛପର ବେଳେ ମୂଲିଆ ଯୋଗାଣକାରୀ ମୁଖ୍ୟ ମୂଲିଆ ।

ରାହାସ. ରାସ, ଭାସଯାତ୍ରା, ରାସଲୀଳା ।

ରାହାସମାଣ୍ଡୁଆ. ପର୍ବ ପର୍ବାଣିରେ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଓ ନୃତ୍ୟାଦି ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଗାଁ ମଝିରେ ହେଉଥିବା ଛାମୁଡିଆ ।

ରାହୁଆମାଟି. ଉର୍ବରା ଚାଷୋପଯୋଗୀ ମାଟି ।

ରିଠାଫଳ. ଇଠାଫଳ, ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଚକଟି ପାଟଲୁଗା ସଫା କରାଯାଏ, ସୁନା ଅଳଂକାର ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ମଜାଯାଏ ।

ରୁଆ. ୧. ଧାନ ତଳି ପକାଇ ଛୋଟ ଚାରାଗଛକୁ କାଦୁଆ ବିଲରେ ପୋତିବା ।

୨. ଗୋଟିଏ ମାଳକୁ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜପିବା ।

୩. ଗଛ ଛେଲିର ତନ୍ତୁ ।

ରୁଆବସାଇବା. ଅଳଂକାରରେ ସୁନା, ରୁପାର ଝରାମାନ ଖଂଜିବା ।

ରୁଆଗୁଣା. ଛୋଟ ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁ ସୁନା ଖପା ଯାଇଥିବା ନାକଗୁଣା ।

ରୁକୁଣାରଥ. ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରାରେ ବ୍ୟବହୃତ ରଥ । ଏହାର ବାହୁଡା ନଥାଏ ।

ରୁଖା. ଦୀପ ରଖିବାର କାଠ ତିଆରି ଆଧାର । ତଳେ ଏକ ମାଢିକାଠ ଉପରେ ସରୁ ଖୁଣ୍ଟ ଥାଏ ଓ ଉପରେ ଆପନା କାଠ ଲାଗି ଏହା ଉପରେ ଦୀପ ରଖାଯାଏ ।

ରୁଖାଭାତ. ତୁଚ୍ଛା ଭାତ, ତରକାରି ନଥାଇ ଖିଆଯିବା ଭାତ ।

ରୁଢ. ମୁହଁରେ ବଢିଥିବା କେଶମୂଳ ।

ରୂଢବଢି. ଦାଢି, ନିଶାଦି ବଢିଯିବା ।

ରୁଷିଆଣିଘର. ବର ସହିତ ଆସିଥିବା ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ବିଶ୍ରାମ ଘର ।

ରେକାବି. ପତଳା ଛୋଟ ଥାଳି, ପତଳା ଥାଳିଆ ।

ରେଜା. ଖୁଚୁରା, ଅଳ୍ପ ସୁନା, ରୁପାର ଗୁଣ୍ଡ ।

ରେଜାସୁନା. ସୁନା ଅଳଂକାରାଦି ତିଆରି ବେଳେ ଝଡିଥିବା ସୁନାଗୁଣ୍ଡ ।

ରେଣ୍ଟ. ପୋଖରୀ ବନ୍ଧର ଗଡାଣିଆ ସ୍ଥାନ ।

ରେତି. ଉହା । ଧାର କରିବା ଯନ୍ତ୍ର ।

ରେତିକରିବା. ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଧାର କରିବା ପାଇଁ ଉହାରେ ଘଷିବା ।

ରେଷାକାଟିବା. ଜିନିଷପତ୍ର କାରାବାରରେ ଦଲାଲି କରିବା ।

ରୋକଟ. ଉକୁଟ, ବୋଲ୍, ମୃଦଙ୍ଗାଦି ତାଳବାଦ୍ୟର ବାଦନ ତାଳକୁ ପାଟିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ।

ରୋକଡ. ବ୍ୟବସାୟରେ ବିନିଯୁକ୍ତ ନଗଦ ଟଙ୍କା ।

ରୋଟଖଦି. ମୋଟା ତନ୍ତବୁଣା ଲୁଗା ।

ରୋଟଚାଉଳ. ମୋଟା ଚାଉଳ, ବଗଡା ଚାଉଳ ।

ରୋଳଖୁନ୍ଦା. ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର କାଠ ବାଡିରେ ଗୋବ ମାରିବା ।

ରୋଳା. ୧. ଦେହରେ ବେତମାଡ ଦ୍ୱାରା ପଡିଥିବା ଦାଗ, ଛକ, ନୋଳା ।
୨. ପାଟିତୁଣ୍ଡ, ଗଣ୍ଡଗୋଳ ।

ରୋଷଘର. ଦେବଦେବୀ ପୀଠସ୍ଥ ପାକଶାଳା । ରୋଷେଇଘର ।

ରୋଷଣି. ବହୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅ ଜଳାଇ ଆଡମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୋଭାଯାତ୍ରା । ଦିଅଁ ଓ ବରଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା । ଏଥିରେ ବାଣ ଫୁଟାଯାଏ ଓ ବିବିଧ ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଏ ।

ରୋଷଣି ବାହାରିବା. ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ଆରମ୍ଭ ।

ରୋହିଣୀ କୁଣ୍ଡ. ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ବଡ ଦେଉଳ ବେଢା ଭିତରେ ଥିବା ଛୋଟ ଜଳକୁଣ୍ଡ । ଏଠାରେ ପଥର ଉପରେ ଚାରିଗୋଡିଆ କାଉର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି ।

ଲ

ଲଇ. ବେତ, କୋରଟ, କିଆପଟ, ଛଣପଟ ଓ ଗଛଛାଲରୁ ବାହାରୁଥିବା ତନ୍ତୁ, ଏହାକୁ ବାନ୍ଧେଣି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଲଇଖଡୁ. ଶିଶୁମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଲଇ ଭଳି ଗୁଡା ହୋଇଥିବା ପତଳା ଖଡୁ ।

ଲଇଗଣ୍ଠି. ଲଇଦ୍ୱାରା ବତା ବା ଛଣ ଆଦିକୁ ଭିଡା ଯାଉଥିବା ଗଣ୍ଠି ।

ଲଉଡି. ନଉଡି । ଦୋଳ ପୁନେଇଁରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ବାଡି ଖେଳ ଓ ଗୀତ ଗାନ । ଏଥିରେ ଶିଙ୍ଗା ବଜାଯାଏ ।

ଲଉଲୀ. ନହୁଲୀ, ଯୁବତୀ ।

ଲଉଲୀବୟସୀ. ନବଯୁବା, ନବଯୌବନା ।

ଲକି. ପିତଳର ତସଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଟ. ଦେଉଳର ଦୁଆର ବନ୍ଧ ଉପରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଉଥିବା ପଥରଖଣ୍ଡ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଦ. ନାରୀମାନେ ଘରର ଚଟାଣରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀପାଦ କଳ୍ପିତ ପାଦର ଚିତା ଲେଖିବା, ଚିତାରେ ପାଦ ଚିତ୍ରିତ କରିବା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା. ୧. କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ମାର୍ଗଶିର ଗୁରୁବାର ଗୁଡିକରେ ଧନ ଏବଂ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଉପାସନା ।

୨. କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରାଯାଏ ।

୩. ମାଣବସା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀମାଡିଯିବା. ଧନ ବଢ଼ିବା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀସାଆନ୍ତାଣୀ. ଲକ୍ଷ୍ମୀଠାକୁରାଣୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଭଳି ସୁନ୍ଦରୀ, ଧନୀ, ଦାତ୍ରୀ ।

ଲଗାଣ. ୧. କ୍ରମାଗତ ବର୍ଷା ଲାଗି ରହିବା ।

୨. ଧାନ ବା ଟଙ୍କା କରଜ ଦେବା ।

ଲଗାହାରି. ଦଉଡି ଦେଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ।

ଲଙ୍କାଆମ୍ବ. ବାଜାମ୍ବ ।

ଲଙ୍ଗଳ. ନଙ୍ଗଳ, ହଳ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ତଳ ଅଂଶଟି ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡା, ଏହା ସହିତ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଲାଗିଥାଏ । ଉପର ଅଂଶରେ କଣ୍ଟି ଲାଗିଥାଏ । ମଧ୍ୟ ଭାଗରୁ ଈଷ ବାହାରିଥାଏ । ଈଷକୁ ଯୁଆଳି ସହିତ ଖାଡିଯୋତରେ ବାନ୍ଧି ବଳଦ ଯୋଚି ହଳ କରାଯାଏ ।

ଲଙ୍ଗଳକଣ୍ଟି. ବଗ ଥଣ୍ଟ ପରି ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କାଠଖଣ୍ଡ, ଏହାକୁ ହଳିଆ ହଳ କଲାବେଳେ ହାତରେ ମୁଠେଇ ଧରିଥାଏ ।

ଲଙ୍ଗଳକଣ୍ଟିଆ. ଚାଳଘରେ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଶେଣି ଉପରୁ ଝୁଲିଥିବା ରୁଅକୁ ଯୋଡି ରଖୁଥିବା ବଙ୍କା କାଠି ।

ଲଙ୍ଗଳତଡା. ପଡିଆ ଜମିରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ ଚାଷ ।

ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା. ମାଟିରେ ଘୁଷୁରୁଥିବା ଲଙ୍ଗଳର ତଳ ଅଂଶ, ଏଥିରେ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଲାଗିଥାଏ ।

ଲଙ୍ଗଳଯୋଳି. ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ ଲୁହା ପଶାଇବା ପାଇଁ କଟାଯାଇଥିବା ଘାଟି, ଏହା ଉପରେ ଯୁଆକିଳା ମରାହୋଇଥାଏ ।

ଲଙ୍ଗଳସିଆର. ଚାଷ ବେଳେ ଲଙ୍ଗଳରେ କଟାଯାଉଥିବା ଗାର ।

ଲଙ୍ଗଳସଜ. ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ । ଯଥା - ଯୁଆଳି, ମୁଣ୍ଡା, ଫାଳ, କଣ୍ଟି, ଈଷ, ଯୁଅଳ, ଯୋତ, ଆନ୍ଧ, ପାଞ୍ଚଣ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଲଙ୍ଗଳସିରା. ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଜମିରେ ପଡିଥିବା ଗାର ।

ଲଙ୍ଗଳାକଟୁରି. ବେଣ୍ଟ ନଥିବା କଟୁରି ।
ଲଙ୍ଗୁଳିବଇଷିମ. ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧୁ ନଥିବା ବୈରାଗୀ, ନାଗା ।
ଲଙ୍ଗୋଟି. କଉପୁନୀ । ମଲ୍ଲ ଓ ବାବାଜିମାନେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।
ଲଙ୍ଗୋଟିଆ. ଲେଙ୍ଗୁଟି ବା କୌପୀନ ପିନ୍ଧିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।
ଲଂଘା. ନାଆଚାଳିଆ ଘରର ଅଗଣାପାଖ ଯୋଡେଇ ।
ଲଂଘାଉପାସ. ପୂରା ଉପାସ ।
ଲଂଘାଖଣ୍ଡା. ଖୋଳରୁ ବାହାରିଥିବା ଖଣ୍ଡା ।
ଲଂଘାପାଇକ. ଖୋଲା ଖଣ୍ଡା ଧରିଥିବା ପାଇକ ।
ଲଛମନ ଭୋଜି. ଗାଁର ସମୂହ ଭୋଜି ।
ଲଛା. ୧. ବଳଦ ଦେହରେ ଚଡ଼ୁ ଦାଗ ଦେବା ।
୨. ପାନ ବଛାବଛି କରି କଡା ତିଆରି କରିବା ।
୩. ପିଲାଙ୍କ ଦେହରେ ଚଡ଼ୁ ଦେବା ।
ଲଞ୍ଜତାରା. ଧୂମକେତୁ, ଲାଞ୍ଜ ପରି ଆଲୋକ ରେଖା ଥିବା ତାରା ।
ଲଟକଣ. ୧. ହାର ମଝିରେ ଝୁଲୁଥିବା ପଦକ ।
୨. ନାକଦଣ୍ଡି ଓ କାନଫାସିଆରେ ଝୁଲୁଥିବା ନୁଡୁକୀ ।
୩. ଟୋପିରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତାଭୁଣ୍ଡି ।
ଲଟକଣା ଫଳ. ସୂତା ରଙ୍ଗାଇବା ପାଇଁ ତନ୍ତୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଫଳ ।
ଲଟାଛିଣ୍ଡେଇବା. ଅଳିଆ ସଫା କରିବା ।
ଲଟରା. ଜଟିଳ, ଗୋଳମାଳିଆ ।
ଲଟାପରୁ. ଗୁଣି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରୟୋଗ କରି କୌଣସି ଜଙ୍ଗଲକୁ କିଳିବା ।
ଲଟାବର. ଲଟାଳିଆ ବରଗଛ ।
ଲଟୁଖେଳ. ନଟୁ ବୁଲାଇବା ଖେଳ ।
ଲଠା. ୧. ଜମି ମାପ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସିଧା ଓ ଲମ୍ବବାଡି ।
୨. ଢିଙ୍କିକୁଟା ମହୁଲ ଫୁଲର ମେଞ୍ଚା ।
ଲଠାଖୁରୁଡ. ଅଧାଖୁରୁଡ, ସଢେଇରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଛାଡିନଥିବା ଖୁରୁଡ ।
ଲଠାଲାଠି. ବାଡି ଦ୍ୱାରା ମାଡଗୋଳ ।
ଲଡ଼ରା. ଅତି ସ୍ନେହରେ ଲାଳିତପାଳିତ ।
ଲଡୁ. ମିଷ୍ଟାନ୍ନଗୋଲକ, ମିଠେଇ ।
ଲଢେଇଗାରଡ. ଲଢେଇ ପାଇଁ ପୋଷା ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ମେଣ୍ଢା ।
ଲଢେଇନଡିଆ. କତାଛଡା ଟାଣ ନଡିଆ ।
ଲଢେଇପାଲା. ବାଦୀପାଲା ।
ଲଣ୍ଡାମୁଣ୍ଡ. ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଳ କଟାଯାଇଥିବା ମୁଣ୍ଡ ।
ଲଣ୍ଡାକୂଅ. ଘୋଡାନନ୍ଦ ନଥିବା କୂଅ ।
ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି. ଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ, ବଣ ତୁଳସୀ ।
ଲତାକନା. ମଥାରେ ଗୁଡ଼ାଯାଉଥିବା ତେଲଭିଜା କପଡା ।
ଲତାଡି. ଜାହାଜକୁ ଲଙ୍ଗର କଲାବେଳେ ପଛ ଆଡୁ ଲାଗିଥିବା ଓଜନିଆ ଶିକୁଳି ।
ଲଦଉ. ୧. ଡଙ୍ଗା ଓ ଶଗଡ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବୋଝ ଲଦା ।
୨. ଚାଳଘର ଉପରେ ରୁଅ ପକାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ।
ଲଦିଆ. ପବନରୁ ଚାଳଘରର ଛାଆଣିକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ, ଚାଳ ଉପରେ ପକାଯାଉଥିବା ବତାଛକି ବା ଜାଲି ।
ଲବଙ୍ଗଲତା. ଘିଅରେ ଭଜାଯାଇ ଚିନି

ସିରାରେ ଭିଜା ଯାଇଥିବା ଲୁଚି । ଏହା ଉପରେ ଲବଙ୍ଗ ଖୋସି ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଲବଣଚଉଁରୀ. ବିବାହ ସମୟର ଏକ କର୍ମ ।

ଲହଡି. ଚାଳଘର ରୁଅର ତଳପାଖ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶ ଉପରେ ରଖାଯାଏ, ଏଇ ବାଉଁଶ ପାରିଆଖୁଣ୍ଟି ଉପରେ ଲମ୍ବା ବାଗରେ ଚାଲିଥାଏ ।

ଲହଣ. ମାଟିରେ ଖୋଳାଯିବା ଲମ୍ବା ଗାତ, ଲମ୍ବା ପହଣି ।

ଲହର. ହାରର ସରି ।

ଲହରା. ମାପଠୁଁ ବହଳା ଲୁଗା ।

ଲାଉକରିବା. ଛୋଟପିଲାଙ୍କୁ ପିଠିରେ ଆଉଜାଇ ସେମାନଙ୍କ ଗୋଡକୁ ପଛପଟୁ ନିଜ ହାତରେ ଛନ୍ଦିକରି ଧରିବା ।

ଲାଉଥାଳ. ଶୁଖିଲା ଲାଉର ଶସ କାଢି, ଏଥିରେ ଡୋର ଲଗାଇ କରାଯାଉଥିବା ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ।

ଲାଖ୍‌ପତି. ଲକ୍ଷପତି, ଖୁବ୍ ଧନୀ ।

ଲାଖବିନ୍ଧା. ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶର ମାରିବା ।

ଲାଗିଚନ୍ଦନ. ଦିଅଁଙ୍କୁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଘୋରା ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନ ।

ଲାଗୁଆ. ପ୍ରତିଦିନ ଜିନିଷ ଯୋଗାଣ ।

ଲାଗୁଆ ଗରାଖ. - ନିୟମିତଃ ସଉଦା କିଣୁଥିବା ଗ୍ରାହକ ।

ଲାଗୁଆଣି. ପ୍ରଥମେ ଚୁଲି ଜଳାଇବା ବେଳେ ସହଜରେ ନିଆଁ ଧରି ପାରୁଥିବା କାଠି କୁଟା, ଶୁଖିଲା ଡାଙ୍ଗାଦି ।

ଲାଗୁଆ ମୂଲିଆ. ଜଣକ ପାଖରେ ନିୟମିତଃ ମୂଲ ଲାଗୁଥିବା ମୂଲିଆ ଲାଗୁଣିଆ ।

ଲାଗୁଣି. ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ, କରଜକାରୀ, କରଜ କରି ଶୁଝି ନ ପାରିଲେ ସାରା ଜୀବନ କରଜଦାତାଙ୍କ ଘରେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ବେଠି କରିବା ପ୍ରଥା । ସେ ମଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସେମିତି ବେଠି କରନ୍ତି ।

ଲାଗୁତି. ବେଶି ଜିନିଷକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ବିକିଲେ ମୋଟ ଜିନିଷର କିଛି ଊଣା ପଡିବା, ଭାଙ୍ଗୁତି ।

ଲାଙ୍ଗୁଡଖଣ୍ଡି. ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥିବା, କିଛି ଅଂଶ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଲାଙ୍ଗୁଡ ବିଶିଷ୍ଟ ପଶୁ ।

ଲାଜପାଣି. ନବଜାତ ଶିଶୁର ଉଠିଆରି ଦିନ ତା ମୁହଁକୁ ଧୋଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରଥମ ପାଣି ଆଞ୍ଜୁଳା ।

ଲାଜାହୁମ. ବିବାହବେଦିରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ହୋମନିଆଁରେ ଖଇ ଓ ଅରୁଆଚାଉଳ ପକାଇବା କର୍ମ ।

ଲାଞ୍ଜି. ୧. ଲମ୍ବାଳିଆ ଜଳାଶୟର ଶେଷମୁଣ୍ଡ ।

୨. ଲୁଗାର ଓହଳା ଅଂଶ ।

୩. ଢିଙ୍କିର ଶେଷଭାଗ ।

୪. ଘଣା ଗଣ୍ଡିର ମାଟି ଭିତରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ।

ଲାଞ୍ଜିଆବଳଦ. ବେଙ୍ଗଳାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଯୋଚା ଯାଇଥିବା ବଳଦ ।

ଲାଟ୍‌ବନ୍ଦି. ନିଲାମ ପାଇଁ ଜମିକୁ କେତେକ ଲାଟ୍ ବା ପୁଞ୍ଜିରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା ।

ଲାଟବାନ୍ଧିବା. ନିଲାମ ହେବାକୁ ଥିବା ଜମି, ବା ଜିନିଷକୁ ପୁଞ୍ଜି କରି ରଖାଇବା ।

ଲାଠି. ମଣିଷ ଉଚ୍ଚତାର ଶକ୍ତ ଠେଙ୍ଗା ।

ଲାଡିଆ. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଟୋକେଇ ।

ଲାଣ୍ଡୀକୂଅ. ଉପରେ ଘୋଡାନନ୍ଦ ନଥିବା କୂଅ ।

ଲାଣ୍ଡୁକରିବା. ୧. ଗଛର ଡାଳକୁ ହାଣି ପକାଇବା ।
୨. ସବୁ ଅଳଙ୍କାର ଓହ୍ଲାଇ ଦେବା ।
୩. ସମସ୍ତ ସଂପଦ ଅପହରଣ କରିବା ।

ଲାବାଣ୍ଡି. ଚୌକାଠର ଉପରବନ୍ଧ, ନାଗବନ୍ଧ ।

ଲାଲ୍‌ପାଣି. ମଦ ।

ଲାଲୁଆ. ଅଠାହେବା ପରି ପାଣି ।

ଲିଆଧାନ. ଖରା, କାକରରେ ପାଗ ହୋଇଥିବା ଖଇଭଜା ଧାନ ।

ଲିପାପୋଛା. ମାଟିଘରର ଚଟାଣ, କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ମାଟିମିଶା ଗୋବରପାଣି ପକାଇ ଲିପିବା ଓ ପୋଛିବା ।

ଲୀଳାଯାତ୍ରା. ବିଭିନ୍ନ ପୁରାଣର ଲୋକପ୍ରିୟ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅବଲମ୍ବନରେ କରାଯିବା ନାଟ ବା ସୁଆଙ୍ଗ । ରାମଲୀଳା, କୃଷ୍ଣଲୀଳା, ରାସଲୀଳା, ଭାରତଲୀଳା ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରମୁଖ ଲୀଳାଯାତ୍ରା ।

ଲୁଗାଅଣ୍ଟି. ପିନ୍ଧାଲୁଗାର କୁଞ୍ଚରେ ଥିବା ଅଂଶକୁ ଗୋଟେଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଜିନିଷ ରଖିବା ପାଇଁ କରାଯିବା ଥଳି ।

ଲୁଗାକାନି. ଲୁଗାର ଏକ ପାଖର କୋଣ ।

ଲୁଗାକୁଞ୍ଚ. ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସଜାଇବା ।

ଲୁଗାକୁଞ୍ଚାଇବା. ପିନ୍ଧା ଲୁଗାକୁ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କୁଞ୍ଚ କରାଇବା ।

ଲୁଗାଗଣ୍ଡିରା. କାଚିବା ପାଇଁ ଧୋବା ନେଉଥିବା ଲୁଗାର ପୁଡା ।

ଲୁଗାଚଉତିବା. ବଡ ଲୁଗାକୁ ଦୁଇପ୍ରସ୍ତ, ଚାରିପ୍ରସ୍ତାଦି କରି ଭାଙ୍ଗି ସଜାଇ ରଖିବା ।

ଲୁଗାଦିହ. ଟାଣି ଭରଣି ସୂତା ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାର ଉପରିଭାଗ ।

ଲୁଗାଧଡି. ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ପଟର ଶେଷଭାଗ ।

ଲୁଗାକରିବା. ବାହା, ବ୍ରତ, ଶୁଦ୍ଧଘରାଦିରେ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ନୂଆଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇବା ।

ଲୁଚକାଳି. ପିଲାଙ୍କର ଖେଳ । ଜଣେ ଲୁଚିବ ଓ ଅନ୍ୟଜଣେ ତାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଖେଳ ।

ଲୁଡୁରଲଇ. ପହିଲି ଆଷାଢ ବର୍ଷାରେ ଭୂଇଁରେ ଥିବା ଚେରରୁ ଗଜା ବାହାରି ଅନାବନା ଗଛଲତା ଉଠିବା ।

ଲୁଣକାଠୁଆ. ଯେଉଁ କାଠ ପାତ୍ରରେ ଲୁଣ ରଖାଯାଏ । ଲୁଣଖାଇ ।

ଲୁଣଗୋଲା. ଲୁଣ କାରବାର କେନ୍ଦ୍ର ।

ଲୁଣଚୋରି. ଲୁଣପଟି ଖେଳ । ଭୂଇଁରେ ବଡବଡ ଘର କାଟି ଦଳେ ପିଲା ଜଗନ୍ତି । ଅନ୍ୟଦଳେ ଏମାନଙ୍କ ଘେରରେ ଥିବା ଘରେ ପଶି ଲୁଣ ଚୋରି ନାମରେ ମୁଠାଏ ବାଲି ଧରି ଆସନ୍ତି । ଦୁଇ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଏକ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଖେଳ ।

ଲୁଣପୁଡା. ସେକ ଦେବା ପାଇଁ ବଗଡା ଲୁଣକୁ କନାରେ ପୁଡାକରିବା ।

ଲୁଣପୋଖତାନି. ଲୁଣ ପାଣିରୁ ପଟାଳି ବାନ୍ଧି ଲୁଣ ତିଆରି କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଲୁଣମନ୍ତୁରାଇବା. ପେଟ କାମୁଡା, ଖାଦ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଉପଶମ କରିବା ପାଇଁ ଲୁଣକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଖାଇବା ।

ଲୁଣମାରିବା. ସମୁଦ୍ରପାଣିରୁ ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା । ସମୁଦ୍ର ନିକଟରେ ପଟାଳି ବାନ୍ଧି, ଏଥିରେ ପାଣି ମଡାଯାଏ । ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ଏହା ଉପରେ ଲୁଣ ଫଳିଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ଲମ୍ବାକାଠ, ପହଁରାଦିରେ ଓଳାଇ ଲୁଣ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ ।

ଲୁଣିମାରିବା. ୧. ଦେହରୁ ଅଧିକ ଝାଳ

ବୋହି, ପିନ୍ଧାବସ୍ତ୍ର ଭିଜିଯିବା ।

୨. ମାଟିର ଲୁଣିଆ ଅଂଶ ହେତୁ ଉର୍ବରତା ନଷ୍ଟ ହେବା ।

ଲୁଣ୍ଡା. ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ପାଳକୁଟାର ବିଣ୍ଡା । ଏଥିରେ ଅଙ୍ଗାର ରଖି ପବନ ଦିଆଇଲେ ଏହା ଜଳି ଉଠେ ।

ଲୁଣ୍ଡି. ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ତନ୍ତୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିବା ମଣ୍ଡଦିଆ ସୂତା ।

ଲେଉଟାଣିପାଣି. ଓଲଟ ସୁଅ, ବଢି ଛାଡିବା ବା ସମୁଦ୍ର ଜୁଆର ଛାଡିବା ସମୟର ପାଣି ।

ଲେଉଟାଣିଭାର. ୧. ବରଘରକୁ କନ୍ୟା ଦେଇଥିବା ଭାର ସଂଭାରରୁ, କିଛିଅଂଶ ବରଘରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଦିଆଯିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

୨. ଉତ୍ସବାଦିରେ ବନ୍ଧୁମାନେ ପରସ୍ପର ଘରକୁ ଭାର ସଂଭାର ପ୍ରଦାନର ପ୍ରତିବଦଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଲେଉଟାଇବା. ଗାଈ ଷଣ୍ଢ ସଙ୍ଗମ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗର୍ଭଧାରଣ ନକରିବା ।

ଲେଉଟିଆ. ଖଡା ଜାତୀୟ ଶାଗ, ଏହାକୁ କାଟି ଖିଆଯାଏ ।

ଲେଟି. ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ।

ଲେଖନଛୋଇଁବା. ଦସ୍ତଖତ ଜାଣି ନଥିବା ଲୋକର ଦସ୍ତଖତ ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ବ' କଲମ କରି ଚିହ୍ନଟ ପଡିବା, ତା' ନାମ ଲେଖିଦେବା ।

ଲେଖନକରିବା. ଶୁଖିଲା ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲେଖନୀ ଦ୍ୱାରା ଲେଖିବା ।

ଲେଖନୀ. ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ମୁନଥିବା ଲୁହାଦଣ୍ଡ, ଏହା ତଳୁ କ୍ରମଶଃ ମୋଟା ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଉପରେ ଫାଳରେ ଛଡି ଥାଏ ।

ଲେଙ୍କୁଡି. ଛିଣ୍ଡାଲୁଗା ।

ଲେଡିକିନି. ଗୋଲାକାର ନାଲିରଙ୍ଗିଆ ଘିଅଛଣା ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା । ଏହା ଦୁଧଛେନା ଓ ଚିନିରେ ତିଆରି ହୁଏ । ଗୋଲାପଜାମୁ ।

ଲେଥା. ୧. ଶାଗ ତରକାରି ।

୨. ବାସିତୋରାଣି, ଖୁଦ ଓ ହଳଦୀବଟା ଖଟା, କାଞ୍ଜି ।

ଲୋକମୁକୁଟ. ବାହାବ୍ରତ କର୍ମ ହେଉଥିବା ଘରର କାନ୍ଥରେ ଲିପା ହୋଇ, ତା' ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଝୋଟି ।

ଲୋଟଣିଖୋଷା. ନାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ କେଶ ବିନ୍ୟାସ, ମଥାର ଜୁଡା ବେକପଛକୁ ଲୋଟି ପଡିଥାଏ ।

ଲୋଟା. ଢାଳ, ନୋଟା, ଛୋଟମୁହାଁ ପେଟୁଆ ଧାତୁ ତିଆରି ଜଳପାତ୍ର ।

ଲୋଟିଆ. ସାଆନ୍ତଙ୍କ ସହିତ ପାଣି ଢାଳଧରି ଯାଉଥିବା ଭୃତ୍ୟ ।

ଲୋଡାଶଙ୍ଖୁଳା. ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ଲୋଡିବା ଏବଂ ଶଙ୍ଖୁଳିବା ବିଧି ।

ଶ

ଶଅଁୟର ଦଶମୀ. ଶାମ୍ବଦଶମୀ । ପୌଷ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦଶମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ପର୍ବ ।

ଶଅଳ. ଶଇଳ, ଶହଳ । ଯୁଆଳିରେ ମରାଯାଇଥିବା ଦୁଇପଟର ଦୁଇ ବଡ଼କିଳା, ଏହା ବାହାରେ ବଳଦ କାନ୍ଧ ଲାଗେ । ଏଥିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡିରେ ବଳଦର ବେକକୁ ଯୁଆଳିରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ଶଉପ. ପାନମହୁରୀ ଜାତୀୟ ଶାଗ ଓ ତାହାର ମଂଜି ।

ଶଉରିବେତ. ମୋଟାବେତ । ଏଥିରେ ଚୌକି ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରି ହୁଏ । ବଡ ଛତାର ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ସରୁ ବାଉଁଶ ପରି ଏହା ମୋଟେଇ ।

ଶକରକନ୍ଦ. ୧. ଗୟାଲୁ, ମିଠା ମୂଳଥିବା ଆଳୁ । ଏହା ଗଛର ମୂଳରେ ଫଳେ, କଞ୍ଚାରେ ଖାଇଲେ ଏହା ମିଠା ଲାଗେ ।
୨. କନ୍ଦମୂଳ ।

ଶଗଡ. ବଳଦଗାଡି । ଏହାର ଦୁଇଟି ଚକ ଥାଏ । ଚକ ଉପରେ ଲୁହାର ହାଲଥାଏ । ଚକର ହାଣ୍ଡିରେ ଅଖ ପଶିଥାଏ, ଅଖରେ ଅଣକିଳା ଲାଗିଥାଏ । ଏହା ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲମ୍ବା ଦଣ୍ଡା ରହିଥାଏ । ଅଗପଟ ଗୋଜିଆ ଅଂଶଟି ଝୁରାମୁଣ୍ଡି, ଏହା ସହିତ ଯୁଆଳି ଲାଗିଥାଏ । ଏଥିରେ ବଳଦ ଯୋଚାଯାଏ । ଶଗଡ ଦ୍ୱାରା ଯାତାୟାତ ଏବଂ ବୋଝ ଜିନିଷ ପତ୍ର ବୁହାଯାଏ । ଯାତ୍ରୀ ଶଗଡରେ ତାଟ ଲାଗିଥାଏ । ଲଦଉ ଶଗଡରେ ଓଦର ଲାଗିଥାଏ ।

ଶଗଡ ଅଡା. ଅନେକ ଶଗଡ ଏକ ଜାଗାରେ ରହିବା ।

ଶଗଡଗୁଳା. ଶଗଡ ଚକ ଯାଇଥିବା ଭୂଇଁରେ ଚିହ୍ନିତ ସମାନ୍ତରାଳ ଗାରଦ୍ୱୟ ।

ଶଗଡଘଣି. କାଦୁଅରେ ଶଗଡ ଚକ ଦବିଯାଇଥିବା ଖାଲ ।

ଶଗଡଝୁରା. ଶଗଡ ଦଣ୍ଡା ଓ ଯୁଆଳିର ଯୋଡସ୍ଥାନ ।

ଶଗଡଦଣ୍ଡା. ଝୁରାମୁଣ୍ଡରୁ ଯାଇଥିବା ଦୁଇଲମ୍ବ କାଠର ଶେଷାଂଶ ।

ଶଗଡନନ୍ଧା. ଯୁଆଳି ସହିତ ଶଗଡର ଝୁରାମୁଣ୍ଡିକୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିବା ।

ଶଗଡପହି. ଶଗଡ ଚକର ପରିଧି ।

ଶଗଡି. ୧. ଭାରିଦ୍ରବ୍ୟ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଦଉଡି ଗଳିଥିବା ପୁଲି ।
୨. ଦହିଗୋଳା ଖୁଆ ପଶୁଥିବା ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଲମ୍ବକାଠ ଖଣ୍ଡ ।
୩. ଗୋରୁ ପଡ଼ିଆରେ ଚରିବା ବେଳେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ପଘାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖୁଥିବା ଦୁଇଘରାବିଶିଷ୍ଟ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠଖଣ୍ଡ ।
୪. ଛୋଟ ଶଗଡ
୫. ଆକାଶ ଘଡି ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଆକାଶ ବାଉଁଶରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡା ଗଳା ଯାଇଥିବା ପୁଲି ।
୬. କୂଅରୁ ପାଣି କାଢିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡାଲଗା ପୁଲି ।

ଶଗଡିଆ. ଶଗଡ ଚଳାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଶଗଡିଆବଳଦ. ଶଗଡ ଟାଣିବାକୁ ମଣ ହୋଇଥିବା ବଳଦ ।

ଶଗଡିଆ ଭାତ. ଶଗଡିଆମାନେ ରାନ୍ଧୁଥିବା ଖାଡିମରା ଭାତ ।

ଶଙ୍କୁ. ୧. ତେଣ୍ଟା, ମୁନା, ବର୍ଚ୍ଛା ।
୨. ଚିହ୍ନ ।
୩. କିଳା, ଖିଲ, ମେଖ ।

୪. ଜମି ମାପପାଇଁ ଚିହ୍ନଟ ଖୁଣ୍ଟି ।

ଶଙ୍କୁନୀ. ଡାଆଣୀ, ଚିରଗୁଣୀ ।

ଶଙ୍ଖ. ଗେଣ୍ଡା ଜାତୀୟ ବଡ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀର ଶୁଖିଲା ଖୋଳ, ଏହାକୁ ଫୁଙ୍କିଲେ ଶୁଭ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାଙ୍ଗଳିକ କର୍ମରେ ଶଙ୍ଖ ବଜାଯାଏ ।

ଶଙ୍ଖଚିଲ. ଧଳା ଓ ମାଛପ୍ରିୟ ପକ୍ଷୀ, ଏହାର ଚଞ୍ଚୁ ବଡ ଓ ଚେପ୍ଟା, ଗୋଡ ଛୋଟ ଓ ନଖ ବଙ୍କା ।

ଶଙ୍ଖଚୁଡି. ଶଙ୍ଖା, ଶଙ୍ଖରେ ତିଆରି ଧଳା ଚୁଡି ।

ଶଙ୍ଖମହୁରୀ. ବାହା, ବ୍ରତ ପ୍ରଭୃତି ମାଙ୍ଗଳିକ କାମ ଏବଂ ସଧବାର ମୃତ୍ୟୁ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାଜୁଥିବା ଶଙ୍ଖ ଓ ମହୁରୀର ଶବ୍ଦ ।

ଶଙ୍ଖା/ଶଙ୍ଖୀ. ୧. ଶଙ୍ଖ ତିଆରି ହାତ ପିନ୍ଧା ଚୁଡି ।

୨. ସୁନା ରୁପା ତିଆରି ଚୁଡି ।

୩. ଜଉରେ ତିଆରି ଧଳା ଚୁଡି ।

ଶଙ୍ଖାମୁଠା. ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକାଧିକ ଶଙ୍ଖା, କାଠିମୁଠା, ଚୁଡିମୁଠା ।

ଶଙ୍ଖାରି. ଶଙ୍ଖା ତିଆରି ଓ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି, କାଚରା ।

ଶଙ୍ଖିନାଳୀ. ତଣ୍ଟିରେ ଥିବା ଖାଦ୍ୟ ନଳି ।

ଶଙ୍ଖୁଆ. ଶଙ୍ଖବାଦ୍ୟକାରୀ ।

ଶଙ୍ଖୁଡି. ୧. ଅଇଁଠା ।

୨ ରନ୍ଧାଖାଦ୍ୟ ।

ଶଙ୍ଖୁଳା. ୧. ବାହା, ବ୍ରତ ପାଇଁ ବନ୍ଧୁଘରକୁ ପଠାଯିବା ବିଶେଷ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ।

୨. ଝିଅ, ବୋହୂ ଓ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା ପାଇଁ ପଠାଯିବା ଭାରଥୋର ।

୩. ଶାଶୁଘରେ ଥିବା ଝିଅ ଘରକୁ ବାପଘରୁ ଯିବା ଭାର ସମ୍ଭାର ।

୪. ବାପଘରକୁ ଯାଉଥିବା ବୋହୂଘରକୁ ଶଶୁର ଘରୁ ପଠାଯିବା ଭାରସମ୍ଭାର ।

୫. ବନ୍ଧୁଘରକୁ ଯିବା ବୋଝ, ଏହା ସହିତ ଶଙ୍ଖୁଆ ଶଙ୍ଖ ବଜାଇ ଯାଏ ।

ଶଙ୍ଖୁଳାବେଭାର. ଝିଅ, ଜୋଇଁ, ବୋହୂଙ୍କ ପାଖକୁ ପିଠାଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଉପହାର । ଭଣ୍ଡାରି ଏଇ ବେଭାର ନେଇଯାଆନ୍ତି ।

ଶଙ୍ଖୁଳିଆ. ଶଙ୍ଖୁଳାବୋଝ ନେଇ ଯାଇଥିବା ଭଣ୍ଡାରି ।

ଶଜ. କଞ୍ଚାତାଳ ଓ ନଡିଆ ଭିତରେ ଥିବା କଅଁଳିଆ ଶସ ।

ଶଜନା. ଶାଗଗଛ, ଏଥିରେ ଛୁଇଁ ମଧ ହୁଏ ।

ଶଟ୍‌କା. ଚିଲମରୁ ଯେଉଁବାଟେ ଧୂଆଁ ଟଣାଯାଏ ।

ଶଡକରିବା. ଘିଅ ଘଡି ଇତ୍ୟାଦିରେ ଘିଅ ମାରି ଚିକ୍କଣ କରିବା । ଏହାପରେ ଘିଅ ମାରିଲେ ଏଇ ଘଡି ଆଉ ଘିଅ ପିଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ଶଡଦିଆଲି. ଚୌକାଠରେ ଚିତ୍ରିତ ବାଘଚିତ୍ର, ଖୋଦେଇ ବାଘଚିତ୍ର ।

ଶଡିଙ୍ଗ. ୧. କଣ୍ଟା, ମାଙ୍କୁ ।

୨. ମାଛଧରା ଜାଲ ବୁଣିବା ସମୟରେ ସୂତା ଗୁଡା ଯାଇଥିବା ଦୁଇ ମୁହଁ ଗୋଜିଆ ଥିବା କାଠି, ଏଥିରୁ ସୂତା ବାହାର କରି ଜାଲ ବୁଣାଯାଏ ।

ଶଡିଙ୍ଗାବାଉଁଶ. ଲମ୍ବା ସରୁଆ ବାଉଁଶ ।

ଶଢେଇ. ନଡିଆ ଫଳର ଶୁଖିଲା ଖୋଳପା । ଏହା ଦୁଇଫାଳ ବିଶିଷ୍ଟ । ଆଖିଥିବା ଫାଳଟି ମାଈଶଢେଇ ଓ

ତଳଫାଳଟି ଅଣ୍ଡିରା ଷଢେଇ ।

ଶଣ୍ଢେଇବା. ଋତୁମତୀ ଗାଈକୁ ଷଣ୍ଢ ସହିତ ସଙ୍ଗମ କରାଇବା ।

ଶତାନିପତାନି. ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂର୍ବ ସାତପୁରୁଷ ଓ ନିମ୍ନତମ ସାତପୁରୁଷ ।

ଶଧ. ମନୁଶୋଧ, ମନସାଦ, ଗର୍ଭବତୀ ନାରୀ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ।

ଶନିଦଶା. ଜାତକରେ ଶନିଗ୍ରହଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା ।

ଶନିଦୃଷ୍ଟି. ମନ୍ଦ ଦୃଷ୍ଟି ।

ଶନିବାରଗଣ୍ଡା. ପ୍ରତି ଶନିବାରରେ ଚାହାଳି ଅବଧାନଙ୍କର ଚାଟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଚାରିବୋଡି ବା କୋଡିଏଟି କଉଡ଼ି ।

ଶନିମେଳା. ଶନି ଗ୍ରହଙ୍କୁ ତୋଷ କରିବାକୁ, ପାଞ୍ଚ ଶନିବାରରେ କରାଯାଉଥିବା ମେଳା । ଏଥିରେ ଖଇ, କଦଳୀ ଓ ନଡ଼ିଆ ଭୋଗ କରାଯାଏ ।

ଶନିସପ୍ତା. ଜନ୍ମ ରାଶିରେ ଶନିଗ୍ରହ ସାଢେ ସାତବର୍ଷ ରହିବାର କାଳ ।

ଶପ. ଆସନ, ମସିଣା । ଏକ ପ୍ରକାର ମସୃଣ ତୃଣରେ ବୁଣା ମସିଣା ।

ଶବ. ମୃତଦେହ, ମଡା । ୨ ଗଙ୍ଗା, ପ୍ରୟାଗାଦି ତୀର୍ଥରେ ପକା ହେବାକୁ ଥିବା ଅସ୍ଥି ।

ଶବର. କିରାତ, ବ୍ୟାଧ, ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲବାସୀ ଶିକାରୀ ଜାତି ।

ଶମି. ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟାକୁସୁମ ଗଛ, ବବୁର ଜାତୀୟ ଗଛ ।

ଶମିସାବେଳି. କବାଟ ଚାଲୁ କରିବା ପାଇଁ କବାଟର ତଳ ଓ ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଶମି ଛାଲ, ଯାହା ଚୌକାଠର ଘରାରେ ପଶିଥାଏ ।

ଶମ୍ବରଦଶମୀ. ଶାମ୍ବ ଦଶମୀ, ପୌଷ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷର ଦଶମୀରେ ହେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପାସନା ବ୍ରତ ।

ଶୟନଏକାଦଶୀ. ଆଷାଢ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶ ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବ ।

ଶୟନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ. ଆଷାଢ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ମହାଦେବ ଏହି ଦିନଠାରୁ ଶୟନ କରନ୍ତି ଓ କାର୍ତ୍ତିକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ନିଦରୁ ଉଠନ୍ତି ।

ଶର. ୧. ବାଣ । ଧନୁ ଦ୍ୱାରା ଏହା ନିକ୍ଷେପ କରାଯାଏ ।

୨. କାଣ୍ଡକାଣ୍ଡିଆ ।

ଶରଣ. ୧. ଉତ୍ତରାଷାଢା ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୫ଟି ନକ୍ଷତ୍ର ପଡିବା ତିଥି । ଏଇଦିନଗୁଡ଼ିକରେ ଘର ଛପର, ହଳାଦି ନିଷେଧ ହୁଏ ।

୨. ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟର ଅନୁଗତ ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରିବା ।

ଶରତରାସ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଉପାସନା ଓ ରାସ ଉତ୍ସବ ।

ଶରପୀଡା. ଅତ୍ୟଧିକ ଶ୍ରମ ହେତୁ ଶାରୀରିକ କ୍ଳାନ୍ତି ଜନିତ କଷ୍ଟ ।

ଶରପୁଳି. କାକରା, ଚୂନାର ଖଳି ଜନ୍ତି, ଏହାର ଘିଅରେ ଛଣାଯାଇଥିବା ପିଠା ।

ଶରବିନ୍ଧା. ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶରଯୋଖି କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଶରଛାଡ଼ିବା ।

ଶରା. ହାଣ୍ଡି, ଘଡି, ମାଠିଆର ଢାଙ୍କୁଣି, ମାଟିର ଛୋଟ ପଲମ, ଥାଳିଆ ।

ଶରୀରଭେଦ. ଶରୀରର ନାଡୀ ଏବଂ

ଆତ୍ମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱର ଜ୍ଞାନ ।

ଶରୀରଭେଦଭଜନ. ଯୋଗ ସାଧନ ବିଷୟକ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାଷାରେ ରଚିତ ଭଜନ ।

ଶଳାବିଧା. ବାହାଘର ବେଳେ, ବରର ଅଳତା ସିନ୍ଦୂର ସରିଲେ, କନ୍ୟାର ଭାଇ ବରକୁ ପରିହାସରେ ବିଧା ମାରିବା । ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟା ହରଣକର୍ତ୍ତାକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଏପରି ମାଡ ମରାଯାଉଥିଲା ।

ଶଳାଭାଉଜ. ଶଳାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଶଳିତା. ଦୀପରେ ଜଳୁଥିବା ବଳିତା, ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ବଳାଯାଇ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ତୁଳାକୁ ବଳି ବଳିତା କରାଯାଏ ।

ଶଶିଠାର. ଏକପ୍ରକାର ଠାର ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଭାବ ବିନିମୟ ।

ଶଶୁର. ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବାପା ।

ଶଶୁରପୁଅ. ଶଳା, ଦିଅର, ବର, ଦେଢଶୁର ।

ଶାଇଁ. ମୂଳା ମଝିରେ ଥିବା ଚେମଡା ତନ୍ତୁ ।

ଶାଇଁଶଗଡି. ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳଣା । ସରୁ ବାଉଁଶ ନଳିରେ କଣା କରାଯାଇ, ନଳିର ଉପର ପାଖରେ ଏକ କାଠି ରହେ ଓ କାଠି ଉପରେ ଛିଦ୍ରଥିବା ଛୋଟ ବତାରେ କଷାଯାଏ । କାଠିରେ ଡୋର ବନ୍ଧାଯାଇ ନଳର କଣାବାଟେ ଟାଣିଲେ ଏହା ସାଇଁ ସାଇଁ ଘୂରେ ।

ଶାକର. ୧. ଗୁଡରୁ ବାହାରୁଥିବା ଚୂନା ।

୨. ଖଟା, ମିଠା ଦିଆ ତରକାରି ବିଶେଷ ।

୩. ଖଇଗୁଣ୍ଡରେ ସିରା ଦିଆଯାଇ ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା ମୁଦି ଭଳି ବଳୟାକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

ଶାଗ. ଖଡା, କୋଶିଳା, ଲେଉଟିଆଦି ଗଛର ପତ୍ର, ଯାହାକୁ ପାକକରି ଖିଆଯାଏ ।

ଶାଗଖରଡା. ନିଆଁ ତାପରେ ଭଜାଯାଇଥିବା ଶାଗ ।

ଶାଗଭାଜି. ତେଲ ବା ଘିଅ ଭଜା ଶାଗ ।

ଶାଗୁଣା. ମଢ, ମାଂସ ଖାଉଥିବା ମାଂସାଶୀ ପକ୍ଷୀ । ଏହା ପକ୍ଷୀ କଳା, ମାଟିଆ, ଚଞ୍ଚୁ ଚେପେଟା ମୁଣ୍ଡ ଓ ବେକରେ ପର ନଥାଏ । ମଡା ପଡିବା ସ୍ଥାନରେ ସେ ଆପେ ଆପେ ପହଞ୍ଚେ ।

ଶାଢି. ସଧବା ନାରୀମାନଙ୍କର ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର, ଲୁଗା ।

ଶାଢିଦେବା. ସମ୍ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ଶାଢି ପ୍ରଦାନ ।

ଶାଢିବାନ୍ଧିବା. ସମ୍ମାନ ସ୍ୱରୂପ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାଢି ବନ୍ଧାହେବା ।

ଶାଢିଶିରିପା. ସମ୍ମାନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡରେ ଶାଢି ବନ୍ଧା ହେବା ।

ଶାଣ. ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଧାର କରାଯିବା ପଥର ।

ଶାଣଚକି. ଘୂରୁଥିବା ଯେଉଁ ଚକିରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ଧାର କରାଯାଏ । ଗୋଲିଆ ଶାଣ ପଥର ।

ଶାଣ୍ଢ. ମୂଳଧନ, ସଂପତ୍ତି, ବହୁପଦାର୍ଥର ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରଣ ।

ଶାଧଖିଆ. ଗର୍ଭବତୀ ହେବାର ଛଅମାସ ପରେ ତା'ପାଇଁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରେରଣ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ଉତ୍ସବ ।

ଶାମୁକା. ଶୁକ୍ତି, ଶମ୍ବୁକ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୀର ପେଇବାର ଆଧାର । ଆଗରୁ

ଶାମୁକାରେ ଶିଶୁର ନାହି କଟା ଯାଉଥିଲା ।

ଶାରଙ୍ଗୀ. ଏକ ପ୍ରକାରର ବେହେଲା । ଏଥିରେ ତାର ଥାଏ, ଏହାକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ବଜାଯାଏ । ଭ୍ରମର ଗୁଂଜନ ଭଳି ଏହାର ଶବ୍ଦ ।

ଶାରଦଧାନ. ଶୀତଋତୁରେ କଟା ହେଉଥିବା ଧାନ ।

ଶାରି. ୧. ପଶାଖେଳର ଗୋଟି ।
 ୨. ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ହାତୀ ପିଠିରେ ପକାଯିବା ପଲାଣ ।
 ୩. ଶାରୀ ପକ୍ଷୀ ।

ଶାଳ. ୧. ଶେଉଳ ଜାତୀୟ ବଡ ମାଛ । ଏହା ମୁଣ୍ଡରେ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ ଥାଏ ।
 ୨. ଶାଳ ଗଛ ।
 ୩. ତେଣ୍ଡାଗାତ, ଏଥିରୁ ପାଣି ବୁହାଯାଏ ।
 ୪. କମାରର ଭାଟିଥିବା ସ୍ଥାନ ।
 ୫. ଧୋବାର ଲୁଗାକଚା ସ୍ଥାନ ।
 ୬. କାରିଗରଙ୍କ କାରିଗରୀ କାମର ଜାଗା ।

ଶାଳଗ୍ରାମ. ଗଣ୍ଡକୀଶିଳା; ବଜ୍ରକୀଟ ଦ୍ୱାରା କଣା ହୋଇଥିବା ଚକ୍ର ଓ ଛିଦ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଲାକୃତି ଶିଳାଖଣ୍ଡ, ଯାହାକୁ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି ରୂପେ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏଥିରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ ନେଇ ଏହାର ନାମକରଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଶାଳଗ୍ରାମ ଖଟୁଲି. ଯେଉଁ ଖଟୁଲିରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ରଖି ପୂଜା କରାଯାଏ ।

ଶାଳଘର. କମାର, ଥଟାରି, ବଢେଇ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ କାମ କରିବା ଘର ।

ଶାଳପହଣି. ଜଳାଶୟରୁ ଶେଣାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଗାତ ।

ଶାଳି. ହେମନ୍ତ ଋତୁରେ କଟାଯାଉଥିବା ଧାନ, ଶାରଦ ଧାନ ।

ଶାଳିଆ. ୧. ସାରଙ୍ଗୀ ବାଉଁଶ ।
 ୨. ବତାରେ ବୁଣାଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛମରା ଯନ୍ତ୍ର ।

ଶାଳିଆପତନୀ. ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର, କଟାଶ । ଏଗୁଡିକ ଫଳମୂଳ ଖାଆନ୍ତି, ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡରେ ଶଙ୍ଖାମୁଠିଆ ଚିହ୍ନ ଥାଏ । ଏହା ଦେହରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ବାହାରେ ।

ଶାଳିଆବାଉଁଶ. ତେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ ।

ଶାଳୀ. ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ସାନଭଉଣୀ । ତା ସହିତ ପରିହାସ କରାଯାଏ ।

ଶାଳୁଆଣି. ଛୋଟିଆ ଓ ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ ଶାଳଗଛ ।

ଶାଶୁ. ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାଆ ।

ଶାଶୁଓଳଗା. ନୂଆବୋହୂ ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରୁଥିବା ଶାଢ଼ି ।

ଶାଶୁଖିଆ. ନାରୀମାନେ, ପୁତ୍ରଭଳି ଲୋକଙ୍କୁ ପରିହାସରେ ଦେଉଥିବା ମୃଦୁ ଭର୍ତ୍ସନା ।

ଶାଶୁଘର. କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀଘର ।

ଶାଶୁଘରଯିବା. ବିବାହ କରି କନ୍ୟା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ରହିବା ।

ଶାସନ. ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବସତି ଗାଁ ।

ଶାସନମହାଜନ. ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ।

ଶାସନୀ. କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉପଦେଶଦାତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ଶାହାଡାବାହା. ୧. କୌଣସି ପୁରୁଷର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀର ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ଶାହାଡା ଗଛକୁ ଶଙ୍ଖା ପିନ୍ଧାନ୍ତି ଓ ପରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରନ୍ତି ।

୨. ଉଆଁସୀ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଥମେ ଶାହାଡା ଗଛକୁ ବାହା ଦେଇ ତା'ର ବୈଧବ୍ୟ ଦୋଷ ଊଣା କରାଯାଏ ।

ଶାହିଜାତ. ଗୋସାଣୀଜାତ । ପୁରୀରେ ଦଶହରା ସମୟରେ ଗୋସାଣୀ ପୂଜା କରି, ମେଢରେ ତାଙ୍କୁ ବସାଇ ବିଭିନ୍ନ ସାହିକୁ ନେଉଥିବା ଉତ୍ସବ ।

ଶାହିଭାଇ. ଏକ ଶାହିରେ ବାସ କରୁଥିବା ହେତୁ ଭାଇ ସଂପର୍କ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ।

ଶିଅ. ଗଛର ଚେର ।

ଶିଅଳ. ଚମାର, ଖଜୁରିମଦ ସଂଗ୍ରହକାରୀ ଜାତି ।

ଶିଆର. ହଳରେ ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ହୋଇଥିବା ହଳଗାର ।

ଶିଆଳି କଣ୍ଟା. ୧. ଅଗରାକଣ୍ଟା ।

୨. କାନକୋଳି କଣ୍ଟା ।

ଶିଆଳି ଦନା. ଶିଆଳି ପତ୍ରରେ ତିଆରି ଠୋଲା ।

ଶିଙ୍ଗା(ଘା). ମଇଁଷି ଶିଙ୍ଗରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଙ୍କାବାଦ୍ୟ । ଦୋଳଯାତ୍ରା ଓ ଲଉଡିଖେଳ ବେଳେ ଗୋପାଳମାନେ ଶିଙ୍ଗା ବଜାନ୍ତି ।

ଶିଙ୍ଗାର. ଶୃଙ୍ଗାର । ଦେବତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ବେଶସଜ୍ଜା ।

ଶିଙ୍ଗାର ଖଇ. ଘିଅ ଓ ଖଣ୍ଡ ମିଶା ଖଇ ।

ଶିଙ୍ଗାରି. ସିଂହାରି, ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶିଙ୍ଗାର ବେଶକାରୀ ।

ଶିଙ୍ଗା(ଘା)ରିବା. ମନ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଇ ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈକୁ ବିଗାଡିବା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗାଈ-ଦୁହାଁ ବେଳେ ଗାଈ ଦୁଧ ନଦେଇ ନାତ ମାରେ ।

ସିଙ୍ଗି(ଙ୍ଘି) ଶିଙ୍ଗଥିବା ମାଛ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଓ ଗାଲିସି ତଳେ ଦୁଇଟି କଣ୍ଟାଥାଏ ।

ଶିଙ୍ଗେ(ଙ୍ଘେ)ଇ. ପାନ ବରଜୀମାନଙ୍କ ପୂଜିତା ଦେବୀ ବିଶେଷ ।

ଶିକା. ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ଘଡିଆଦି ଝୁଲାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ତିଆରି ଦଉଡା ବା ସୂତୁଲିର ଆଧାର ।

ଶିକାବାହୁଙ୍ଗୀ. ଶିକାରେ ଜିନିଷ ବୋହିବା ପାଇଁ କାନ୍ଧରେ ରଖାଯାଉଥିବା ବତା ବା କାଠଖଣ୍ଡ । ଏହାକୁ ଭାର କୁହାଯାଏ ।

ଶିକୁଳି. ଜଂଝିର, ଝଂଜିର, ଜଂଜିର ।

ଶିଖା. ମୁଣ୍ଡରେ ବଢ଼ାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବାବାଳ ଓ ଏଥିରେ ପଡିଥିବା ଗଣ୍ଠି ।

ଶିଠ. ରାଜଉଆସ ଓ ଖମାରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ।

ଶିଠା. ୧. ମହୁଶିଠା, ମହମ ।

୨. ଭାଙ୍ଗ ଛଣା ଯିବା ପରେ କନାରେ ରହିଥିବା ଖଦଡା ଅଂଶ ।

ଶିତଳା. ହଇଜା, ବସନ୍ତ ବେଳେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଛେନା, ଗୁଡ, ନଡିଆ, କଦଳୀଚକଟା ଥିବା ପଣାହାଣ୍ଡି ।

ଶିତାଫଳ. ଆତ ।

ଶିପ. ୧. ନଡିଆ ଗଛର ବାହାରୁ ଥିବା ଚଅଁରର ଖୋଳପା ।

୨. ଗେଣ୍ଡା, ଶାମୁକା ।

ଶିପଚୂନ. ଗେଣ୍ଡା, ଶାମୁକାକୁ ପୋଡି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଚୂନ ।

ଶିପା. ସଙ୍କୁଚିତ, ଶୁଖି ସେମେଟା ହୋଇଯାଇଥିବା ।

ଶିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ. ଫଗୁଣ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ଏଇଦିନ ଲୋକେ ଶିବ ଉପାସନା ପାଇଁ ଉପବାସ କରନ୍ତି । ପରଦିନ ଜାଗର ଅମାବାସ୍ୟା ପଡେ ।

ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ଜାଗର ଜଳାନ୍ତି ।

ଶିମିଳି. ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟାଥିବା ଗଛ, ଏହାର ଫଳରୁ ତୂଳା ବାହାରେ ।

ଶିମିଳିତୂଳା. ଶୁଖିଲା ଶିମିଳି ଫଳରୁ ମିଳୁଥିବା ତୂଳା

ଶିମିଳି ଭଣ୍ଡା. ଶିମିଳି ଗଛର ଫଳ ।

ଶିମ୍ବ. ଏକ ପ୍ରକାରର ଲତା ଓ ତା'ର ଫଳ । ଏହାକୁ ପରିବା ରୂପେ ଖିଆଯାଏ ।

ଶିୟର. ଶୋଇବା ବେଳେ ମଣିଷର ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ମୁଣ୍ଡ ରହେ ।

ଶିରଖୁଣ୍ଟ୍ରା. ଗୋଡ, ହାତାଦିର ଶିର ମୋଡି ହୋଇଯିବା ।

ଶିର(ରି)ପା. ପାରିତୋଷିକ ଭାବେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତ୍ର ।

ଶିରପାବନ୍ଧାଇବା. ରାଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶାଢି ବନ୍ଧା ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତି ।

ଶିର(ରି)ପାଳିଆ. ପାଲାଦଳର ମୁଖ୍ୟ ପାଳିଆ, ଯୋ ଗାଆଣଙ୍କୁ ବହୁ ସହାୟତା କରନ୍ତି ।

ଶିରପେଞ୍ଚ. ୧ ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧା, ପଗଡି, ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ କଣ୍ଟା ।

୨ ପଗଡି ଆଗରେ ଝୁଲୁଥିବା ମହାର୍ଘ ଝାଲର ।

ଶିରପେଞ୍ଚକଲି. ପୁରୁଷଙ୍କ ପଗଡିରେ ଝୁଲୁଥିବା ପଥରଖଞ୍ଜା ଅଳଂକାର ।

ଶିରା. ୧. କାଳି, ସ୍ୟାହି ।

୨. ବଡ ଷାଉଁଶିଆ ।

ଶିରିଣି. ୧. ଦୁଧ ସରରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

୨. ସତ୍ୟପୀରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ନୈବେଦ୍ୟ । ଚାଉଳଚୂନା, କ୍ଷୀର, ଶର୍କରା, କଦଳୀରେ ଏହା ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ପାକା ଓ କାଞ୍ଚା ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।

ଶିଳ. ବଟାପଥର, ଏଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ବଟାଯାଏ ।

ଶିଲ. ୧. ବିଦାୟ, ମେଲାଣି ।

୨. କାମରୁ ଅବସର, ଛୁଟି ।

ଶିଳ(ଳି)ପ(ପୁ)ତା. ଶିଳପୁଆ । ଶିଳରେ ବଟା ହେବା ପାଇଁ ଓ ଲମ୍ବ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ପଥରଖଣ୍ଡ, ଏହାକୁ ଶିଳ ଉପରେ ଗଡାଇଲେ ବା ଘଷିଲେ ଜିନିଷ ବାଟି ହୋଇଥାଏ ।

ଶିଳପତାବାହା. ବେଶ୍ୟା ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ନାଆଁକୁ ମାତ୍ର ବାହା । ବେଶ୍ୟା ଝିଅର ବାହା ବୟସ ହେଲେ ଶିଳପୁତାକୁ ବର କରି ତାକୁ ବିବାହ କରେ ।

ଶିଶୁପାଳହେବା. ବାହା ହେବାକୁ ଯାଇଥିବା ବର, ବାହା ନହୋଇ ଫେରିଆସିବା ।

ଶିଷର. ସିଟି ମାରିବା ନଳଯନ୍ତ୍ର ।

ଶିଷ୍ୟ କରିବା. କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ତ୍ର ବା ବିଦ୍ୟାଦାନ କରି ଛାତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

ଶୀତଳ. ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ, ୭ମ, ୯ମ ଦିନ ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଜଳଖିଆ ଭୋଜନ ପ୍ରଦାନ ।

ଶୀତଳଗୁଣ୍ଡି. ବାହାଘର ପରେ ବେଦିରୁ ବରକନ୍ୟା ଘର ଭିତରକୁ ଯିବା, ସଧବାମାନଙ୍କ ବନ୍ଦାପନା ପରେ ଏକତ୍ର ବସି ଜଳଯୋଗ କରିବା ।

ଶୀତଳଭୋଗ. ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ଜଳଖିଆ ଭୋଗ ଓ ପଣାଭୋଗ ।

ଶୀତଳମଣୋହି. ରାଜାଙ୍କର ଜଳଖିଆ ଖିଆ ।

ଶୀତଳମରିଚ. କବାବଚିନି ।

ଶୀତଳଷଷ୍ଠୀ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ । ଶିବପାର୍ବତୀଙ୍କ ବିବାହ ଉତ୍ସବ । ବିବିଧ ବାଣଫୁଟାଇ, ରୋଷଣି କରି ଶିବଙ୍କୁ ବିବାହ ସ୍ଥଳକୁ ନିଆଯାଏ ।

ଶୀତଳସଞ୍ଜା. ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜଳଖିଆ ଭୋଗର ସାମଗ୍ରୀ ।

ଶୀତଳା. ବସନ୍ତେଇ ଠାକୁରାଣୀ । ବାଡି, ବସନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାକୁ ଏହାଙ୍କୁ ଶୀତଳ ପଣା ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ । ବଡଦେଉଳର କୋଇଲିବୈକୁଣ୍ଠ ଓ ସୁନାକୂଅ ନିକଟରେ ଏହି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ଶୀତଳେଇ ।

ଶୀତୁଳି. ଖରାଦିନ ଉପରବେଳା ଗ୍ରୀଷ୍ମତାପ ହ୍ରାସ ହେବା ଓ ଶୀତଳ ପଡିବା ।

ଶୁଆ. ଶୁକପକ୍ଷୀ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଶୁଆ ଅଛନ୍ତି । ଶୁଆକୁ ହରିନାମ, ରାମନାମ ଶିଖାଇ ଦିଆଯାଏ ।

ଶୁଆଁ. ୧. ଶୁଆଁଲଇ, ଶାରି ।

୨. ଶୁଆଁ ଧାନ । ଏହା ଧାନବିଲରେ ବଢେ, ଧାନକେଣ୍ଡା ପରି ଏଥିରେ କେଣ୍ଡା ଧରେ । ଟୋକେଇ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ ଓ ଏଥିରୁ ଚାଉଳ ବାହାର କରାଯାଏ ।

ଶୁଆଝିଣ୍ଟିକା. ଫସଲଖିଆ ପଙ୍ଗପାଳ ।

ଶୁଆପକ୍ଷିଆ. ଶୁଆ ପକ୍ଷୀ ପରି ଶାଗୁଆ ।

ଶୁଆପକ୍ଷିଆ ବୁଲିବା. ଧାନ କ୍ଷେତର ଧାନ ଗଛ ଭଲ ବଢି ଶାଗୁଆ ଓ ଉର୍ବରା ହେବା ।

ଶୁଆବଳଦ. ହଳରେ ଅଥବା ଗାଡିରେ ଯୋଚିଲେ ଯେଉଁ ବଳଦ ଶୋଇପଡେ ।

ଶୁଆସିଆ. ଶ୍ୱାସରୋଗୀ ।

ଶୁକତାରା. ଶୁକ୍ରତାରା ।

ଶୁକରବାର ବିଡା. ଶୁକ୍ରବାରରେ ଧାନ କଟାଯାଇ ପ୍ରଥମ କରି ବନ୍ଧାଯାଉଥିବା ଧାନହଳା ।

ଶୁକୁମଦରଙ୍ଗା. ପାଣି କୂଳ ନିକଟସ୍ଥ ଶୁଖିଲା ସ୍ଥାନରେ ହେଉଥିବା ମଦରଙ୍ଗା ।

ଶୁକୁଲି ମହାର୍ଦ. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଶୁଖିଲାଭୋଗ, ନିଶଙ୍ଖୁଡି ଭୋଗ ।

ଶୁକ୍ତାନି. ୧. ପିତାତିଅଣ ।

୨. ଶୁଖିବା ଯୋଗୁଁ ଓଜନ ହ୍ରାସ ହେବା ।

ଶୁକ୍ଳଧଡ଼ିଆ. ଧଳାଲୁଗା, ସାଦା ଧଡିଥିବା ଲୁଗା ।

ଶୁଖୀ. ଅପର୍ତ୍ତିଆଣି ଝିଅକୁ ଦିଆଯିବା ନାମ ।

ଶୁଖିଲାକୁଣ୍ଡିଆ. ଦେହରେ ଫଳି ଯାଉଥିବା କୁଣ୍ଡିଆ, ଚର୍ମରୋଗ ।

ଶୁଖୁଆ. ମାଛକୁ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ଆଇଁଷ ଖାଦ୍ୟ ।

ଶୁଖୁଆଚଟଣି. ଶୁଖୁଆକୁ ପୋଡି ବା ଭାଜି, ଏଥିରେ ଲୁଣ, ଲଙ୍କା, ତେଲ ଦେଇ ଦଳା ହେବା ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ ।

ଶୁଗୁଡା. ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଟୋକେଇ ।

ଶୁଝ(ଝୋ)ଟ. ଆଣିଥିବା କରଜ ଧାନ ବା ଟଙ୍କା ସୁଧ ସହିତ କରଜ ଶୋଧ ।

ଶୁଣାମଣା. ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ କାମନା ପୂରଣ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ଶୁଣ୍ଠି. ଶୁଖିଲା ଅଦାର ଖଣ୍ଡ, ଅଦାକୁ ଶୁଖାଇ ଶୁଣ୍ଠି ତିଆରି କରାଯାଏ ।

ଶୁଣ୍ଠିଆ. ଭୂନି, ବିଧବା ପିନ୍ଧା ସାଦାଲୁଗା ।

ଶୁଣ୍ଡୀ. ମଦ କାରବାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଶୁଦ୍ଧ. କୁଟୁମ୍ବାଦିରୁ କେହି ମରିଗଲେ

ବାରପତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମ କରି ଶୌଚ ହେବା ।

ଶୁଦ୍ଧିଘର. ଶୁଦ୍ଧଘର, ଶୁଦ୍ଧିକର୍ମ, ମୃତକର ଏକାଦଶ ଦିବସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିତ ଶୌଚକର୍ମ । ଖିଅରବାଆର, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ହାଣ୍ଡି କରିବାଦି କର୍ମ ।

ଶୁଦ୍ଧସୁଆର. ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକ ବିଶେଷ । ଏମାନେ ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ଲେପଲାଗି ପାଇଁ ଖଳି ରାନ୍ଧନ୍ତି, ଏଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ସୂପକାର ବା ସୁଆର କୁହାଯାଏ ।

ଶୂନଦେବା. ଚାହାଳିରେ ଆସିଥିବା ପ୍ରଥମ ଚାଟ ହାତରେ ଅବଧାନେ ବେତ ଛୋଇଁବା ।

ଶୁ(ଶୂ)ଳ. ପ୍ରସୂତିଶାଳରେ ପ୍ରସୂତି ଧରିବା ପାଇଁ ପୋତା ଯିବା ଖୁଣ୍ଟ ।

ଶୁ(ଶୂ)ଳି. ତଳେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ମୁନିଆଁ ଲୁହା, ଯାହା ଉପରେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବସାଇ ମରାଯାଏ ।

ଶୁଳୁଣୀ. ପ୍ରସୂତି ସମୟରେ ଶୁଳ ଧରୁଥିବା ନାରୀ ।

ଶୂନଚିତି. ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ନିଜକୁ ଓଲଟାଇ ପାଣିକୁ ଡେଇଁବା ।

ଶୂଳେଇ. ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଗୁଡ଼ବଣା ।

ଶୂଳେଇଖଞ୍ଜା. ଚାରିପାଖ ଘରଦ୍ୱାର ବେଷ୍ଟିତ ବଡଖଞ୍ଜା ।

ଶେଇ. ସ୍ୟାହି, ଶିଆଇ, ଶ୍ୟାଇ, ମସୀ ।

ଶେଇଘଡି. ସ୍ୟାଇ ରଖାପାତ୍ର ।

ଶେଉଳ. ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ, ଗଡିଶାଠାରୁ ବଡ, ଗଡିଶା ଜାତୀୟ ମାଛ ।

ଶେଠକରଣ. ରାଜାଙ୍କ ଉଆସ ଓ ଖମାରର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ, ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ ରକ୍ଷକ ।

ଶେଠପାଞ୍ଜିଆ. ମୁଖ୍ୟ ହିସାବ ରକ୍ଷକ ।

ଶେଠିଜାଗିରି. ସେବା ପାଇଁ ନଗଦ ପାରିଶ୍ରମିକ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଧୋବାକୁ ଦିଆଯିବା ଜାଗିରି ।

ଶେଡ(ଢ). ଜାହାଜକୁ ପବନରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ, ମାସ୍ତୁଲ ଖୁଣ୍ଟିରେ ପାଲ ଟଙ୍ଗାଇବା ।

ଶେଢୁଅ. କ୍ଷେତରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ କୁଲା ପରି ସରୁ ଆଧାର । ଏହାର ବେଣ୍ଟ ଉପରପଟେ ଲାଗିଥିବା ସୂତାକୁ ଧରି ପାଣି ବୁହାଯାଏ ।

ଶେଣା. ଖାଲ ଓ ପୋଖରୀରୁ ପାଣି ବୋହିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଗାଡୁଆ କୁଲା ପରି ବ୍ୟବହୃତ ଟୋକେଇ । ଏହାର ଆଗ ଓ ପଛରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡିକୁ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇପାଖରୁ ଧରି ପାଣି ବୁହାନ୍ତି ।

ଶେଣାମୁଣ୍ଡ. ଶାଳ ବା ପହଣିର ଶେଷ ଭାଗ, ଏଇଠାରେ ଶେଣାକୁ ବୁଡାଇ ପାଣି ବୁହାଯାଏ ।

ଶେଣାମୁହଁ. ଶେଣାରୁ ପାଣି ଢଳାଯିବା ପହଣି ।

ଶେଣି. ଚାଳ ଘରର ମଝି ଖୁଣ୍ଟ ବା କଇଁଚିଆ ଉପରେ ଥିବା ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ବା କାଠ, ଏହା ଉପରେ ଦୁଇ ପାଖକୁ ରୁଅ ଓହଳି ଥାଏ ।

ଶେଣିସାପଡା. ଶେଣିରେ ରୁଅ ଗୁଡିକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ ଏହାର ତଳେ, ଉପରେ ଓ ଦୁଇ ପାଖରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କାମଡା ।

ଶେଯା. ଡଙ୍ଗାର କୋଠରି ଗୁଡ଼ିକ ତଳେ ପଡିଥିବା କାଠଗଡ଼ ।

ଶେଯାକନ୍ଧି. ଡଙ୍ଗାର ଦୁଇ ମଙ୍ଗକୁ ଧରି

ରଖୁଥିବା କନ୍ଦି ବ୍ୟତୀତ, ଡଙ୍ଗାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କନ୍ଦି ।

ଶେଯାପଟା. ଡଙ୍ଗାର ଶେଯ ଉପରେ ଯେଉଁ କାଠପଟା ପାରି ଲୋକେ ଶୁଆବସା କରନ୍ତି ।

ଶେର. ଗଉଣିର ୧୨ଭାଗରୁ ୧୬ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ପରିମାଣ ।

ଶେରନ୍ତା. ଗେହ୍ଲା, ଅଲିଅଳ ।

ଶେରକିଆ. ମାତ୍ର ଏକଶେର ପଦାର୍ଥ ରହୁଥିବା ମାପ ।

ଶେର ତରାଜୁ. ଏକ ଶେର ଓଜନର ତରାଜୁ ।

ଶୋଥ. ଦେହଫୁଲା ରୋଗ ।

ଶୋଲଟିପେଇ. ଦଉଡି ଅଗରେ ଶୋଲ ବନ୍ଧାଯାଇ ତିଆରି ଭାସମାନ ଭେଳା ।

ଶୋଲଟୋପି. ପତଳା ଶୋଲରେ ତିଆରି ଟୋପି ।

ଶୋଲଠିପା. ବୋତଲାଦିରେ ଦିଆଯିବା ଶୋଲଚୁଣ୍ଡା ।

ଶ୍ରାଦ୍ଧ. ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ସନ୍ତାନର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ।

ଶ୍ରାଦ୍ଧପତ୍ର. ପିତୃପିଣ୍ଡ ଦାନ କଲାବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ସଜ୍ଜା ସାମଗ୍ରୀ ବଢାଯାଇଥିବା ଅଗିରା କଦଳୀପତ୍ର ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର. ପୁରୀଧାମ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ର, ଶଙ୍ଖକ୍ଷେତ୍ର ।

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ. ମାଘମାସର ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ, ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ପୂଜାନୋତ୍ସବ । ଏଇଦିନଠାରୁ ନାରୀମାନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ବ୍ରତ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀପୟର. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁନାବେଶରେ ଲାଗୁଥିବା ସୁନାରପାଦ ।

ଶ୍ରୀଫଳ. ବେଲ, ନଡିଆ ଫଳ ।

ଶ୍ରୀଭୁଜ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁନାବେଶରେ ଲଗାଯାଉଥିବା ସୁନା ତିଆରି ହାତ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବଡଦେଉଳ ।

ଶ୍ରୀମୁଖ ପଖଳା. ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ସକାଳ ପହଡ ଖୋଲିବା ପରେ ସୁବାସିତ ଜଳରେ ମୁହଁଧୋଇବା ରୀତି ।

ଶ୍ରୀରାମ ନବମୀ. ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀରେ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ରାମଲୀଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ ।

ଶ୍ରୀହସ୍ତ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁନାବେଶରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ସୁନାର ହାତ ।

ଶ୍ରୁତଲିଖନ. ଶୁଣିବା ପରେ ଲେଖା ହେବା କର୍ମ ।

ସ୍ରୁବ. ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁରେ ଘିଅ ଢାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠ ତିଆରି ଆଧାର । ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଗାତ ହୋଇଥାଏ, ଏଥିରେ ଘିଅ ପଶି ଢଳାଯାଏ ।

ଶ୍ଳେଷ୍ମା. ଶରଦି, କଫ ଧରିବା ।

ଶ୍ଳୋକଅଭଡା. ଶ୍ଳୋକ ବୋଲିବା ।

ଷ

ଷଠି. ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବାର ଛଅଦିନରେ ଷଠୀଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାଦି ଉତ୍ସବ ।

ଷଠିଓଷା. ଭାଦ୍ରବ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ୬ଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ ମାଆମାନେ କରୁଥିବା ଷଠି ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା । ବଜ୍ରମୂଳି, ବାଉଁଶ ପତ୍ର, ସାରୁନଡାଦି, ବିଡାକରି ମାଆ ଶିଶୁକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ ଦିଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ରିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ ବୋଲି ଧାରଣା ରହିଛି ।

ଷଠିଘର. ଶିଶୁ ଜନ୍ମର ଷଷ୍ଠ ଦିନର ଉତ୍ସବ । ଏନ୍ତୁଡି ଶାଳରେ ଷଷ୍ଠ ଦିବସରେ ଚିକିଟାମାଟିରେ କାନ୍ଥରେ ଘର କରାଯାଏ । ଏଥିରେ କଉଡି ପୋତାଯାଏ । ସଧବାମାନେ ପ୍ରସୂତି ଓ ସନ୍ତାନକୁ ବନ୍ଦାପନା କରନ୍ତି । ଚକୁଳିପିଠା ଓ ଗୁଡ ବଣ୍ଟାଯାଏ ।

ଷଠିଚଉଠୀ. ବାହାଘରର ଷଷ୍ଠ ଦିବସରେ କରାଯାଉଥିବା ଉତ୍ସବ ।

ଷଠିଦିଉଙ୍କେଇଁ. ଷଠିଦେବୀ, ସନ୍ତାନର ସୁରକ୍ଷା କାରିଣୀ ଦେବୀ ।

ଷଠିପୂଜା. ଷଠିଓଷା, ଷଠିଘର ।

ଷଠିବାଡିଆ. ଷଠି ଓଷା ଦିନ ମାଆ ଦ୍ୱାରା ସାରୁନଡା, ବଜ୍ରମୂଳି, ବାଉଁଶପତ୍ର ବିଡାରେ ପିଲାଙ୍କୁ ଧୀର ଆଘାତ ଏହା ଦ୍ୱାରା ପିଲାଙ୍କ ଅନିଷ୍ଟ ଦୂର ହୋଇଯାଏ ବୋଲି ଧାରଣା ରହିଛି ।

ଷୋଡଶଦାନ. ମୃତକର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବା ବାରପତ୍ରରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧୬ ପ୍ରକାର ଦାନ । ଯଥା– ସୁନା, ରୁପା, ତମ୍ବା, କଂସା, ଗୋ, ଅଶ୍ୱ, ହସ୍ତୀ, ଗୃହ, ଭୂମି, ବୃକ୍ଷ, ବସ୍ତ୍ର, ଶଯ୍ୟା, ଉପାନହ, ଦାସୀ, ଅନ୍ନ, ଜଳ ।

ଷୋଡଶପିଣ୍ଡ. ମହାଳୟାରେ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଶେଷରେ ଉଣେଇଶି ଗୋଟି ପିଣ୍ଡ ।

ଷୋଡଶୋପଚାର. ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଷୋଳ ପ୍ରକାର ପୂଜା ଉପଚାର । ଯଥା– ଆସନ, ସ୍ୱାଗତ, ପାଦ୍ୟ, ଅର୍ଘ୍ୟ, ଆଚମନୀୟ, ମଧୁପର୍କ, ପୁନରାଚମନ, ସ୍ନାନ, ବସନ, ଆଭରଣ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ, ନୈବେଦ୍ୟ, ମୁଖବାସ ।

ଷୋଳଅଣା. ୧. ଏକ ଟଙ୍କା ପରିମାଣ ।

୨. ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ।

ଷୋଳନାମ. ଷୋଳ ଗୋଟି ନାମ, ମହାମନ୍ତ୍ର–

ହରେକୃଷ୍ଣ ହରେକୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ହରେ ହରେ,
ହରେ ରାମ ହରେ ରାମ, ରାମ ରାମ ହରେ ହରେ ।

ଷୋଳପଣ. ୧.ଏକ କାହାଣ ୩୨୦ ଗଣ୍ଡା ।

୨. ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରା ।

ଷୋଳପଣି. ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେୟ ପୂରା ରାଜସ୍ୱ ।

ଷୋଳପାଲା. ୧. ସନ୍ତାନର ଷୋଳବର୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ତାର କଲ୍ୟାଣ ମନାସ କରି ଅନୁଷ୍ଠିତ ଷୋଳବର୍ଷ ଯାଏ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହେଉଥିବା ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା । ଏଥିରେ ଆସ୍ଥାନ କରି, ମୁକାମ ଥାପି, ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗୋଟିଏ କରି ପାଲା ପୋଥି ବୋଲାଯାଏ ।

୨. ଷୋଳପାଲାରେ ଗାନ କରାଯାଉଥିବା ବଙ୍ଗଳାର କବିକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରଚିତ ମାହାତ୍ମ୍ୟ । ଯଥା– ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି ପାଲା, ମନୋହର ଫାଶ୍ୟାରାପାଲା, ଗୁଡ଼ିଆଶଙ୍କର ପାଲା, ଭ୍ରମରବର ପାଲା, ହରିଅର୍ଜୁନ ପାଲା ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ

ସଅଁବାର. ସୋମବାର, ଶିବଙ୍କ ବାର, ସୋମବାରରେ କରାଯାଉଥିବା ଉପବାସ ।

ସଅ(ହ)ଳ. ହଳପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୁଆଳିରେ ମରାଯାଇଥିବା କିଳା, ଏହାର ବାହାର ପାଖ ଅଂଶଟି ବଳଦ କାନ୍ଧରେ ରଖାଯାଏ ଓ ଏଥିରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡିରେ ବଳଦ ବେକରେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।

ସଇବସିବା. ପରସ୍ପର ସହିରୂପେ ବନ୍ଧୁତା କରିବା ଓ ପରସ୍ପରର ନାଁ ନ ଧରି 'ସଇ' ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରିବା ।

ସଉଆସେର. ଏକ ସେରରୁ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବା ପାଏ ଅଧିକ ପରିମାଣର ସେର ।

ସଉତୁଣୀ. ଏକ ପତିର ଏକାଧିକ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ।

ସଉପ. ସପ, ମସିଣା ।

ସଂକରାନ୍ତି. ସଂକ୍ରାନ୍ତି, ସୌରମାନ ମାସ ଗଣନାର ଶେଷ ଦିବସ । ଏଇଦିନ କରାଯାଉଥିବା ଓଷା, ହୋମାଦି କର୍ମ ।

ସଂକଳ୍ପ. ମନୋବାଞ୍ଛା, ଇଚ୍ଛା । ମନର ଦୃଢ ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ବ୍ରତ, ପୂଜାଦି ପୂର୍ବରୁ ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ଜଳ, ଗୁବାକ, ଚନ୍ଦନ, ତୁଳସୀ, କୁଶ, ରଖି ମନ୍ତ୍ରପାଠ ସଂକଳ୍ପ ବାଚନ କରାଯାଏ ।

ସଂକୀର୍ତ୍ତନ. ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ, ସ୍ତୁତିଗାନ, ଖୋଳ, କରତାଳାଦି, ବାଦ୍ୟ ସହିତ ସ୍ତୁତିଗାନ ।

ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଆଖେଡା. କୀର୍ତ୍ତନ ଶିକ୍ଷା, ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ।

ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମଣ୍ଡଳ(ଳି). ସଂକୀର୍ତ୍ତନକାରୀ ଦଳ । ଏଇ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଏମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ।

ସଂକୀର୍ତ୍ତନମେଳଣ. ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଦଳ ଏକାଠି ହୋଇ କରୁଥିବା କୀର୍ତ୍ତନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ।

ସଙ୍ଗୀତ. ନୃତ୍ୟ, ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଗୀତ । ତୁଣ୍ଡରେ ଗୀତ ଗାନ ହୁଏ, ତାଳରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଯାଏ, ହାତପାଦାଦି ହଲାଇ ନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ସଙ୍ଗୀତଆଖେଡା. ସଂଗୀତଶିକ୍ଷା ବା ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ସଂଗୀତ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ସ୍ଥାନ ।

ସଙ୍ଗୀତ ପିଲା. ଗୋଟିପୁଅ । ନୃତ୍ୟକାରୀ ଗୀତ ଗାଉଥିବା ବାଳକ । ଏଇ ସମୟରେ ତାକୁ କିଶୋରୀ ବେଶରେ ସଜାଇ ଦିଆଯାଏ । ରାସଲୀଳା, କୃଷ୍ଣଲୀଳାରେ ନୃତ୍ୟଗୀତ କରେ ।

ସଖିନାଟ. ୧. କଣ୍ଢେଇନାଟ । କଣ୍ଢେଇ ପଛରେ ଘୋଡାବାଳ ଲଗାଇ, ଏଇ ବାଳକୁ ହଲାଇ ପିତୁଳାମାନଙ୍କୁ ନଚାଇବା ।

୨. ସଖୀକଣ୍ଢେଇକୁ ହାତରେ ଧରି ଗୀତଗାଇ ନଚାଯିବା ।

୩. ସଖୀପିଲା ଗୀତ ବୋଲି ନାଚିବା । ବାଳକମାନେ କିଶୋରୀ ବେଶ ହୋଇ ସଖୀନାଟ କରନ୍ତି ।

ସଗା. ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଲଙ୍ଗଳଦଣ୍ଡ ଅଥବା କୋଡିବେଣ୍ଟକୁ ତଳମୁହାଁ କରିବା ।

ସଗା. ଚାଳତଳେ ଓ କାନ୍ଥ ଉପରେ ଥିବା ଭାଡ଼ି ।

ସଙ୍ଖୁଡି. ଭାତ, ଡାଲି, ତରକାରି ଇତ୍ୟାଦି ଜଳପାକ ଖାଦ୍ୟ, ଅଇଁଠା ।

ସଙ୍ଖୁଡି ପ୍ରସାଦ. ଭୋଗ, ଅଭଡା, ଡାଲି,

ଅନ୍ନ, ମହାପ୍ରସାଦ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସଙ୍ଖୁଡିହେବା. ଅନ୍ନ ବ୍ୟଂଜନାଦି ଛୁଇଁବା, ହାଣ୍ଡିରୁ ଭାତ ବାଢ଼ିବା, ଅନ୍ୟକୁ ପରିବେଷଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସଙ୍ଖୁଡି ବା ଅଇଁଠା ହୁଏ ।

ସଙ୍ଖୁଳା. ସଙ୍ଖୋଳା । ଶଙ୍ଖ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ପ୍ରେରିତ ବେଭାର । ଝିଅ, ଜ୍ୱାଇଁ, ବୋହୂ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଏପରି ବେଭାର ପ୍ରେରିତ ହୁଏ ।

ସଜ. ଶିଳ୍ପୀ, କାରିଗରଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ପାଇଁ କାରିଗର, ବ୍ୟବସାୟୀ, କୃଷକ ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଉପକରଣାଦି ।

ସଜଉଠିବା. ଦଶହରା ସମୟରେ ପୂଜା ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ବଢେଇ କମାର ବଣିଆଦିଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର, ପୂଜା ପରେ ପୂଜାସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଯିବା କର୍ମ ।

ସଜକ୍ରିୟା. ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସଠାରୁ ଦଶଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ କରାଯାଉଥିବା ପ୍ରେତକର୍ମ ।

ସଜପଖାଳ. ରନ୍ଧା ଭାତରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପାଣି ଢାଳି କରାଯାଉଥିବା ପଖାଳ । ଚାଇଁପଖାଳ ।

ସଜବସା. ଦଶହରାବେଳେ ବଢେଇ, କମାର ବଣିଆଦି ନିଜ ନିଜର ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଆସ୍ଥାନରେ ବସାଇ ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ, ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ ପୂଜା କରିବା କର୍ମ ।

ସଜବାଜ. ପହିଲି ରଜର ପୂର୍ବ ଦିବସରେ ରଜପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ପିଠାପୋଡା, ଅଳତା ଲଗାଦି କାମ ।

ସଜମଡା. ନଗଦ ମରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ ଦାହ କରିବା ପାଇଁ ମଶାଣିକୁ ନିଆହେବା ।

ସଜଲୁଗା. ନଗଦ କଚା ହୋଇଥିବାରୁ ଲୁଗା ।

ସଞ୍ଜା. ୧. ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଶୁଦ୍ଧିଘର ଇତ୍ୟାଦିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଡାଲି, ଚାଉଳ, ପରିବାଦି ଭୋଜ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

୨. ବିବାହ, ବ୍ରତାଦିରେ ଦେବ ମନ୍ଦିରାଦିକୁ ପ୍ରେରିତ ଭୋଜ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ।

ସଞ୍ଚାର. ୧. ପାଲାରେ ବାୟକ ଦ୍ୱାରା ଏକ ମୃଦଙ୍ଗବାଦ୍ୟ ବାଦନ ।

୨. ମୃଦଙ୍ଗରେ ତାଳବାଦ୍ୟ ପରିବେଷଣ ।

ସଞ୍ଜଦୀପ. ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ, ସଂଧ୍ୟାବେଳେ ଦିଅଁଙ୍କ ପାଖରେ, ଚଉରା ମୂଳେ ଜଳା ଯାଉଥିବା ଦୀପ ।

ସଞ୍ଜଦେବା. ସଂଧ୍ୟା ସମୟରେ ଦେବଦେବୀ ଓ ଚଉରାପାଖରେ, ଘରର ମୁଖ୍ୟ ଦ୍ୱାରରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ବତି ।

ସଞ୍ଜଧୂପ. ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଉଥିବା ନୈବେଦ୍ୟ ।

ସଞ୍ଜବତି. ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦ୍ୱାରମୁହଁ, ଚଉରା, ଦିଅଁଙ୍କ ନିକଟରେ ଜଳାଯାଉଥିବା ବତି ।

ସଞ୍ଜା. ଜମିଦାରକୁ ନଗଦ ଖଜଣା ଦେବା ବଦଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଫସଲର ଦେୟ ପ୍ରଦାନ ।

ସଞ୍ଜା କରିବା. ଜମିର ସଂଜା ଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କ ସହିତ ରୟତର ଚୁକ୍ତିପତ୍ର ।

ସଞ୍ଜାଖଜଣା. ରଏତି ଜମିରେ ଚାଷ କରି ଖଜଣା ବଦଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଫସଲର କିଛି ଅଂଶ ପ୍ରଦାନ ।

ସଞ୍ଜାପଟା. ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସଞ୍ଜା ରୀତିରେ ପ୍ରଦତ୍ତ

ଜମିଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ପଟା ।

ସଞ୍ଜାବିଲ. ସଞ୍ଜାରେ ଚାଷ କରାଯାଉଥିବା ଜମି ।

ସଞ୍ଜାଭାଗ. ଜମିଦାର ସଞ୍ଜାରୀତିରେ ପାଉଥିବା ଫସଲର ଅଂଶ ।

ସଟର ସେଁ. ସାଇଁ ଶଗଡି । ବାଉଁଶ ନଳରେ କାଠି ପଶି ଡୋର ବାନ୍ଧି ଟଣାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳଣା ।

ସଟରା. ପୁରୀର ସାଇଯାତରେ ନାଗା ସହିତ ବାହାରୁଥିବା ନାଗାଙ୍କ ସହିତ ସହଚର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ।

ସଣ୍ଡୂଆସି. ବଣିଆ ଓ କମାରଙ୍କର କାମରେ ସହାୟକ ଦୁଇହାତ ବିଶିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ର, ଏହାକୁ ତାତିଲା ଜିନିଷ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ସଣ୍ଡିଆ. ଶଗଡଚକର ପହିରେ ଥିବା ପୁଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡେଇବା ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଘରାରେ ଦିଆଯାଉଥିବା କାଠଖିଲ, ସଣ୍ଡିଆକିଳା ।

ସତାନିପତାନି. ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂର୍ବ ସାତପୁରୁଷ ଓ ପର ସାତପୁରୁଷ ।

ସତୀଡେଙ୍ଗୁରା. ଅହ୍ୟନାଗରା । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲେ, ତା'ର ଶବ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ, ନାଗରା, ଶଙ୍ଖ, ମହୁରୀ ବାଜିବା ଓ ଖଇ କଉଡ଼ି ବିଞ୍ଚାହେବାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ।

ସତ୍ୟନାରାୟଣପାଲା. ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କର ପୂଜା ଓ ଷୋଳପାଲା ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସନ୍ତାନର ଶୁଭ ମନାସି ସତ୍ୟପୀରଙ୍କ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ଏଥିରେ ହିନ୍ଦୁ ମାନଙ୍କ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କର ପୀରଙ୍କ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ସତ୍ୟପୀର ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରିତ ଦେବତା । ଆସ୍ଥାନରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ମୁକାମ ଥୁଆଯାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ ଗଣେଶ, ନାରାୟଣ, ଶିବ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅମ୍ବିକା । ଏଥିରେ ଷୋଳଟି ଗଳ୍ପ ବିଶିଷ୍ଟ ପାଳିଗାନ ଗୀତ ହୁଏ । ଏଗୁଡିକ ବଙ୍ଗଳାର ଦ୍ୱିଜ କବିକର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଉର୍ଦ୍ଦୁ, ବଙ୍ଗଳା-ତେଲୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମିଶା ଏହାର ଭାଷା । ଏହାର ଷୋଳ ପାଲା ହେଉଛି -
୧. ଜନ୍ମପାଲା । ୨. ପଦ୍ମଲୋଚନ ପାଲା । ୩. ମର୍ଦ୍ଦଗାଜି ଜନ୍ମପାଲା ।
୪. ମର୍ଦ୍ଦଗାଜିବିଭାପାଲା ।
୫. ବିଦ୍ୟାଧରପାଲା ।
୬. ମଦନସୁନ୍ଦରପାଲା ।
୭. ସଦାନନ୍ଦ ସୌଦାଗରପାଲା ।
୮. ଶ୍ୱେତବସନ୍ତପାଲା ।
୯. ଗୁଡିଆଶଙ୍କରପାଲା ।
୧୦. ଦୁର୍ଜନସିଂହପାଲା ।
୧୧. ହୀରାଚାନ୍ଦପାଲା ।
୧୨. ହରିଅର୍ଜ୍ଜୁନପାଲା ।
୧୩. କାଠୁରିଆପାଲା ।
୧୪. ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁମାରପାଲା ।
୧୫. ଅଭିନ୍ନମଦନପାଲା ।
୧୬ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ପାଲା । ପାଲାଦଳ ଏଇ ପାଲା ଗାନ କରନ୍ତି । ପୋଥିବୋଲା, ବୈଠକୀ ଏବଂ ଠିଆପାଲା ଭେଦରେ ଏହା ତିନିପ୍ରକାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା. ୧. ସତ୍ୟପୀର ଉପାସନା ।

୨. ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପୂଜା । ଏଇ ପୂଜାରେ ଅରୁଆଚାଉଳଚୂନା ବା ଗହମଚୂନା ସହିତ ପାଚିଲା କଦଳୀ, ନଡ଼ିଆକୋରା, କ୍ଷୀର, ଘିଅ, ଗୁଡ ଇତ୍ୟାଦି ମିଶା ଶିରିଣୀ ଭୋଗ କରାଯାଏ ପାଲାଦଳ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପାଲା ପରିବେଷିତ ହୁଏ ।

ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବ୍ରତ. କାମନା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କ ପୂଜାର ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଏଥିରେ ବନ୍ଧୁ କୁଟୁମ୍ବମାନେ ସହଯୋଗ କରିଥାଆନ୍ତି । ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦିର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏଇ ପୂଜା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସତ୍ୟପୀର ପୂଜା. ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ।

ସଦାବ୍ରତମଠ. ଖଇରାତି ମଠ । ଏଇ ମଠରେ ସମାଗତ ଅତିଥି, ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କୁ ଭୋଜନାଦି ଦେବା ପାଇଁ ସଂପତ୍ତି ଖଂଜା ଯାଇଥାଏ ।

ସଧ. ସାଦଖିଆ । ଗର୍ଭିଣୀନାରୀର ଅଭିଳଷିତ ଖାଦ୍ୟଖିଆ ।

ସନ୍ତକ. ସୂଚକ ଚିହ୍ନ, ଦସ୍ତଖତ । ସଧବାମାନଙ୍କର ଗୋଡମୁଦି, ବିଧବା ମାନଙ୍କର ତୁଳସୀମାଳି ହେଉଛି ସନ୍ତକ । ଗଉଡ ସନ୍ତକ ବାଡି, କରଣ ସନ୍ତକ ଲେଖନୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତକ କୁଶବଟୁ, ବଢେଇ ସନ୍ତକ ମୁଗୁର, ଚଷା ସନ୍ତକ ମଇ, ଗୁଡିଆ ସନ୍ତକ ଚଟୁ, ଖଣ୍ଡାଏତ ସନ୍ତକ ଖଣ୍ଡା, କ୍ଷତ୍ରିୟ ସନ୍ତକ ଧନୁ, ମହାନାୟକଙ୍କ ସନ୍ତକ କଟାରୀ, ବଣିଆ ସନ୍ତକ ନିକିତି, ଭଣ୍ଡାରି ସନ୍ତକ ନହୁରୁଣୀ, କେଉଟ ସନ୍ତକ ସଡିଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସନ୍ତରା. ବେରୁହାଁ ଜାତୀୟ ମାଂସଳ ତୃଣ ଓ ଏଥିରେ ତିଆରି ସପ, ମସିଣା ।

ସନ୍ତୁଳା. ଅଳ୍ପ ତେଲରେ ଭଜା, ଅଧାସିଝା ଅଳ୍ପ ପାଣିଦିଆ ପରିବା ତରକାରି ।

ସନ୍ଥ. ସାଧୁ, ଧର୍ମପରାୟଣ, ପରୋପକାରୀ ସଂସାର ତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ସନ୍ଥମେଳା. ସାଧୁମାନଙ୍କର ମେଳନ, ଉତ୍ସବ, ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ସ୍ଥାନ ।

ସନ୍ଦାଡ. କାଠର ମୋଟା ଠେଙ୍ଗା ।

ସନ୍ଧିଆ. ଚକ ପହିର ଯୋଡସ୍ଥାନ ।

ସନ୍ଧିଆପଚରା. ଶଗଡ ଚକର ପରିଧିରେ ଥିବା ଅଲଗା ଅଲଗା କାଠଖଣ୍ଡର ଯୋଡ ଓ ଯୋଡମୁହଁରେ ମରାଯିବା ପଚର ବା କିଳା ।

ସନ୍ଧିକଥା. ଗୋପନ କଥା, ଗୂଢ଼ କଥା ।

ସନ୍ଧିଚୋର. ସିନ୍ଧିକାଠିରେ ଗାତଖୋଳି ଚୋରି କରୁଥିବା ଚୋର ।

ସନ୍ଧିପୂଜା. ଆଶ୍ୱିନ ଓ ଚୈତ୍ରଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ନବମୀ ତିଥିର ମଧ୍ୟ କ୍ଷଣରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦୁର୍ଗା ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା । ଏହା ଅଷ୍ଟମୀ ଶେଷ ଓ ନବମୀ ଆରମ୍ଭରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସନ୍ଧିବେଳ. ୧. ଅଖଣ୍ଡିଆ ସମୟ, ବିଷମ ସମୟ, ସଙ୍ଗୀନବେଳା ।
୨. ଦିନ ଓ ରାତିର ମିଳନ ସମୟ, ସନ୍ଧ୍ୟା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା. ୧. ସଞ୍ଜ ସମୟ ।
୨. ସଂଜ ସମୟରେ ଧ୍ୟାନାଦି କର୍ମ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଳତି. ସଂଜବେଳେ ଦିଅଁଙ୍କ ପାଖରେ ଘିଅବତିରେ ବନ୍ଦାପନା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା କରିବା. ସକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସଂଜ - ଏଇ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉପାସନା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଘଣ୍ଟ. ସଂଜ ସମୟରେ ଦେବାଳୟ ଠାକୁର ଘର ଇତ୍ୟାଦିରେ ସଂଜବତି ଦେଇ ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଦର୍ଶନ. ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ତିଥିରେ ସଂଜବେଳେ ଗୁଣ୍ଡିଚାଘରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ. ସଂଜବେଳେ ଜଳାଯାଉଥିବା ଘିଅଦୀପ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂପ. ସଞ୍ଜ ସମୟରେ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବିବିଧ ନୈବେଦ୍ୟ

ଅର୍ପଣ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବତି (ବଳିତା). ସଂଜ ସମୟରେ ଘରେ, ଦେବାଳୟରେ, ଚଉରା ନିକଟରେ ଜଳାଯିବା ବଳିତା ବା ବତି ।

ସପତ୍ମ ଶୀତଳ. ମୃତ୍ୟୁର ସପ୍ତମ ଦିବସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପଣା, ୭ମୀ ପଣା ।

ସପମସିଣା. ଚିକ୍କଣ ତୃଣ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା ମସିଣା ଭଳି କୋମଳ ବିଛଣା । ଏହା ବାଣିଡୋରରେ ବୁଣାଯାଏ ।

ସପାଦଶିରିଣି. ୧୦୦ ପାଚିଲାକଦଳୀ ଏକସେର ଏକପାଆ ପରିମାଣର ଘିଅ, ଦୁଧ, ଗହମ ଅଟା ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଥିବା ଶିରିଣି ।

ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା. ବିବାହର ସପ୍ତମ ଦିବସ ଓ ଏଇଦିନ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ବନ୍ଦାପନାଦି କର୍ମ ।

ସପ୍ତମୀପୂଜା. ଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପୂଜାବିଧି ।

ସପ୍ତା. ଏକ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢାଯିବା ଦ୍ୱାଦଶ ଖଣ୍ଡ ଭାଗବତ । ଏଥିରେ ପୁରାଣପଢାଳି ଓ ଶ୍ରୋତା ଉଭୟ ଉପବାସ କରନ୍ତି ଓ ହବିଷ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ସପ୍ତାବସିବା. ଏକ ସପ୍ତାହକାଳ ଭାଗବତ ପଢ଼ାଯିବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ସପ୍ତାଭାଗବତ. ଏକ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅମୂଳଚୂଳ ପାଠାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

ସବରା. ଭରାନଈ, ବଢିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭା ନଈ ।

ସବାଖାଇ. ୧. ନିଷିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ, ଅମେଧ୍ୟ, କୁତ୍ସିତ ଖାଦ୍ୟ ଖାଉଥିବା ନାରୀ ।

୨. ସନ୍ତାନମାନେ ମରିଥିବା ନାରୀ ପ୍ରତି ଗାଳି ।

୩. ସ୍ୱାମୀ ଓ ସନ୍ତାନ ନ ଥିବା ନାରୀ ପ୍ରତି ଗାଳି ।

ସବାଖିଆ. କେଳା ଭଳି ଯାଯାବର ଜାତି । ଏମାନେ ସାପ, ବେଙ୍ଗ, ଗୋଧି, କଙ୍କଡାଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଜନ୍ତୁକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ଖାଆନ୍ତି ।

ସବାରାଶି. ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମାପିବା ।

ସବାରାଶିମଡାଣ. ଭଉଁରିଆର ଲେଖା ଅନୁଯାୟୀ ଜମି ମାପ କରି ହିସାବ ମିଳାଇବା ।

ସବାରି. ୧. ପାଲିଙ୍କି, ଖଡଖଡି ।

୨. ଘୋଡା ଗାଡିରେ ବସିବା ଥର ।

ସବାରିଗଉଡ. ସବାରି କାନ୍ଧାଉଥିବା ବେହେରା, ଗଉଡ ।

ସବାରିଗାଡି. ଲୋକଙ୍କ ବସିବା ପାଇଁ କୋଠରି ପରି ଚାରିକଣିଆ ଆସନ ପରାଯାଇଥିବା ଗାଡି ।

ସବାରିଡାକ. ବେହେରା ସବାରି ବହନ କରି ନେଲା ବେଳେ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ପାଇଁ ବଡପାଟିରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଗୀତ ବା ଡାକ । ଯଥା : 'ହାକୁମ ଧାବଲୋ, ଏଇଠି ଖାଲଲୋ, ଏଇଠି ଢିପଲୋ' ଇତ୍ୟାଦି ।

ସବାରିପାଇକ. ସବାରି ପାଖେ ପାଖେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ଧରି ଯାଉଥିବା ପାଇକ ।

ସବାରିବେହେରା. ସବାରି ବହନ କରୁଥିବା ଗଉଡ ।

ସବାରିହାତୀ. ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବୋହୁଥିବା ହାତୀ ।

ସମାଜ. ୧. କେତେକ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ସମାଧି ସ୍ଥାନ ।

୨. ଜାତିଆଣ ସଭା ।

୩. ଯାତ୍ରା ।

୪. ଲୋକନାଟକର ବିଷୟ ପ୍ରକରଣ ।

ସମାଧିମନ୍ଦିର. ସମାଧି ଉପରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଦେଉଳ ।

ସମାସ. ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାସ୍ଥ ରୋଷଶାଳା ସନ୍ନିକଟ ଯୋଗାଡଘର, ଏଇଠାରେ ଚୂନାକୁଟା, ଉଖୁଡା ପ୍ରସ୍ତୁତି, ବେସରବଟା, ପରିବାକଟାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ।

ସମୁଦି(ଧି). ବିବାହିତ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ପିତା, ବଧୂ ଓ ଜାମାତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ଏବଂ ସଂବୋଧନ । ସ୍ତ୍ରୀ- ସମୁଦୁଣୀ ।

ସମୁଦିମେଲାଣି. ବରକନ୍ୟାର ବିବାହପରେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କଠାରୁ ବରପିତାଙ୍କର ବିଦାୟ କାଳରେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଯୋଡ ଲୁଗାଦି ଉପହାର ।

ସମ୍ପାକଟା. ଅଭିଶାପ ଓ ଗାଳିଗୁଲଜ ।

ସମ୍ବନ୍ଧପଡ଼ିବା. କନ୍ୟା ପକ୍ଷରୁ ବରପକ୍ଷ ସହିତ ବିବାହ ସଂପର୍କ ଯୋଡିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦିଆଯିବା ।

ସରସିଆ. କବାଟ ବା ସିନ୍ଦୁକରେ ଲାଗିଥିବା କୁହୁଣ୍ଡା ।

ସରଉତା. ଗୁଆକାତି, ଗୁଆ କଟାଯିବା ଲୁହା ଯନ୍ତ୍ର ।

ସରକଲମ. ଶର ତୃଣର ଶୁଖିଲା କାଠିକୁ ମୁନିଆଁ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲମ ।

ସରଗୁଣା. ଏକ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱରବାଦ୍ୟ, ବୀଣାକୃତି ତାରବାଦ୍ୟ ।

ସରଘର. ଭଣ୍ଡାରଘର ।

ସରଘରିଆ. ଭଣ୍ଡାର ଘରର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ସରପଣା. ଦୁଧମିଶା ଛେନା ପଣା ।

ସରଳି. ଛୋଟ ଆକାରର ମାଟି ପଲମ, ଏହା ସରାଠାରୁ ବଡ ଏବଂ ପଲମଠାରୁ ଛୋଟ ।

ସରଶୁଆଳି. ଗହମ ଅଟା, ଗୁଡ ଓ ଦୁଧ ମିଶା ଘିଅଛଣା ପିଠା, ଏଥିରେ ପୁର ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ସରସ୍ୱତୀପୂଜା. ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପୂଜନ ଉତ୍ସବ ।

ସରାଗାତ. କାନ୍ଥରେ, ଚଟାଣରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ଲୁଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ସରା ପୋତା ଯିବା ଗାତ । ଗୋଟିଏ ସରାରେ ଟଙ୍କା, ଅଳଂକାରାଦି ରଖି, ଏହା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସରା ଘୋଡାଇ ଏପରି ଗାତରେ ପୋତାଯାଏ ।

ସରାଣୀ. ଅନ୍ତଃପୁରର ଭଣ୍ଡାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଚାକରାଣୀ । ସରିଆଣୀ ।

ସରି. ୧. ଶଗଡ଼ଗୁଳା ।

୨. ଦଉଡ଼ିର ଏକ ଫାଳ ।

୩. ଘରାରେ ପଡ଼ିବା ।

ସରିକିଦାରିଆ. ଯେଉଁ ଜମିରେ ଅନେକ ଅନେକ ଅଂଶୀଦାର ଥାଆନ୍ତି ।

ସରିବାଟ. ମଡ଼ାବାଟ, ଚଲାବାଟ ।

ସର୍ଦ୍ଦାର. ୧. ଦଳପତି ।

୨. ନେତା ।

୩. କୁଲିମୁଖ୍ୟ ।

୪. ଚାକର ମୁଖ୍ୟ ।

୫. ବେହେରା ମୁଖ୍ୟ ।

୬. ମେଳିଆ ମୁଖ୍ୟ ।

ସହଣ. ଅଧିକ ଧାନ ପାଇବା ପାଇଁ ଆଗିଲା ଚାଷୀଙ୍କୁ ଅଗ୍ରୀମ ଟଙ୍କା ଦେବା ।

ସହି. ୧. ନିରକ୍ଷର ଲୋକର ଦସ୍ତଖତ ହେବା ସ୍ଥାନରେ ଟିପଚିହ୍ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟଜଣେ ତାର ନାମ ଲେଖିଦେବା । ୨. ସମବୟସ୍କ ବା ସମବୟସ୍କାମାନେ ମିତ ବସି ପରସ୍ପରକୁ ସହି ବୋଲି ସଂବୋଧନ କରିବା ।

ସହିସ. ପୋଷା ଘୋଡାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ଚାକର ।

ସାଆନ୍ତ. ସାମନ୍ତ, ରାଜପୁତ୍ର, ଜମିଦାର, ପ୍ରଭୁ, ଧନୀ ମହାଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସଂବୋଧନ ।

ସାଆନ୍ତବାପା. ବାପାଙ୍କ ବାପା, ଜେଜେବାପା ।

ସାଆନ୍ତବିଦାକି. କରଣ ଘରର ବିବାହକୁ ଆସିଥିବା ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଫେରିବା ସମୟରେ କନ୍ୟାପକ୍ଷ ତରଫରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସୂଚକ ଉପହାର ।

ସାଆନ୍ତଭାଇପୁଅ. ରାଜାଙ୍କ ରକ୍ଷିତାଠାରୁ ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ର ।

ସାଆନ୍ତାଣୀ. ସାଆନ୍ତ ପତ୍ନୀ ।

ସାଇ(ହି). ୧. ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଗୁଡିଏ ଘର । ୨. ଗାଁର ପଡା ।

ସାଇଦେବତା. ଜାତି ଓ ବୃତ୍ତିଜୀବୀ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ନାମରେ ଏଗୁଡିକର ନାମ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସାଇଅଣ୍ଡିରା. ସାଇବାସୀ ଯୁବାଦଳ ।

ସାଇବସା. ନିଶାପ ବା ସାଇଭିତରେ ହେଉଥିବା ବିଚାର ।

ସାଇବୁଲା. ରଜପର୍ବରେ ଝିଅମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଘର ଓ ସାଇକୁ ବୁଲିବାକୁ ଯିବା ।

ସାଇମଉଜ. ଏକ ସାଇର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭୋଜି ଓ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦି ଉତ୍ସବ ।

ସାଇମୁଣ୍ଡ. ସାଇର ଶେଷଭାଗ ।

ସାଇମୂଳିଆ. ଧାଡ଼ି ଧାଡି ହୋଇ ସଜିତ ଗୃହଥିବା ସାଇ ।

ସାଇଯାତ. ୧ ଗୋସାଣୀ ଯାତ; ଦଶହରା ବେଳେ ପୁରୀର ବିଭିନ୍ନ ସାଇରୁ ବାହାରୁଥିବା ଗୋସାଣୀ ମେଢ, ପଟୁଆର, ନାଗାନୃତ୍ୟ ।

୨. ରାମ ନବମୀଠାରୁ ପୁରୀରେ ନୃସିଂହ, ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ସୀତା, କାଳିକା, ହରଚଣ୍ଡୀ ବେଶ ହୋଇ ସାଇରେ ବୁଲି ବୁଲି କରିବା ଯାତ୍ରା ।

ସାଇଁଶଗଡ. ବାଉଁଶ ନଳିରେ କାଠି ପଶି, ଉପରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆମ୍ବ ଟାକୁଆ ଫୁଟା ହୋଇଥିବା କାଠିରେ ସୂତା ବାନ୍ଧି ଟଣାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳଣା ।

ସାଉ(ଉଁ)ଳିଆ. ପଟିକିଆ ବଳଦ ରଖିଥିବା ଲୋକେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କର ପଟିକିଆ ବଳଦ ଅଦଳବଦଳ କରି କରୁଥିବା ଚାଷ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ସାଉଳୀ. ଚକୁଳିପିଠା ।

ସାକ୍ଷି. ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ, ତା'ର ବିବରଣୀ ।

ସାକ୍ଷିଅଲଗଡା. ଯେଉଁ ଆବଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ସାକ୍ଷି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ ।

ସାକ୍ଷିକରିବା. କୌଣସି ଘଟଣାରେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷି ରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ସାକ୍ଷିଖରଚା. ସାକ୍ଷିର ଯାତାୟାତ ଓ ଖାଦ୍ୟପେୟାଦି ଖର୍ଚ୍ଚ ।

ସାକ୍ଷିଗୁଜାରିବା. ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ସାକ୍ଷିବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ହଜୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ।

ସାକ୍ଷିଜମାନବନ୍ଦୀ. ଅଦାଲତରେ ସାକ୍ଷିର ବୟାନ, ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ।

ସାକ୍ଷିପଡ଼ିବା. ନିରକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନାମ ଲେଖା ନଜାଣିବା ହେତୁ, ତା' ଟିପ ଚିହ୍ନ

ନେଇ ତା' ନିକଟରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ସେ ଟିପଚିହ୍ନ ସଂପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବୋଲି ଲେଖି, ନିଜ ନାମ ଦସ୍ତଖତ କରିବା ।

ସାଙ୍ଗିଦଉଡା. ଯେଉଁ ଦଉଡାରେ ଭାରି ଜିନିଷ ବାନ୍ଧି ସାଙ୍ଗିବାଉଁଶରେ ଝୁଲାଯାଏ ।

ସାଙ୍ଗିବାଉଁଶ. ଯେଉଁ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡର ମଝିରେ ଭାରି ପଦାର୍ଥ ବାନ୍ଧି ଝୁଲାଇ ଦୁଇଜଣ ଦୁଇ ପାଖରୁ କାନ୍ଧାନ୍ତି ।

ସାଙ୍ଗିଶିକୁଳା. ସାଙ୍ଗିରେ ବୁହା ଜିନିଷ ବନ୍ଧା ଜଂଜିର ବା ଶିକୁଳି ।

ସାଙ୍ଗୁଆ. ସାଙ୍ଗି କରି ଭାର ବହନ କରୁଥିବା ଦୁଇବ୍ୟକ୍ତି ।

ସାଚିଉଖୁଡା. କନ୍ଦ ବା ଚିନିରେ ପାଗ କରାଯାଇଥିବା ଉଖୁଡା ।

ସାଚିକୋରା. ଧଳା କନ୍ଦ ବା ଚିନିରେ ତିଆରି କୋରା ।

ସାଜ. ୧. ଏକସେଟ୍ ଅଳଂକାର ।
 ୨. ଏକସେଟ୍ ପୋଷାକ ।
 ୩. ପୋଷାକପତ୍ର ।
 ୪. ଉପକରଣ, ସାମଗ୍ରୀ ।

ସାଜପକାଇବା. ଘୋଡାକୁ ସାଜଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବା ।

ସାଜିମାଟି. ଖାରିଆମାଟି, ଲୁଣିଆମାଟି ।

ସାଞ୍ଜୁ. ଯୋଦ୍ଧାର ଦେହ ରକ୍ଷକ ମୋଟା ଚମଡାର ପୋଷାକ ।

ସାତଗାତି. ସାତଟି ଗାତ କରି, ଏଥିରେ ତେନ୍ତୁଳି ମଂଜି ପକାଇ ଖେଳାଯାଉଥିବା ଖେଳ ।

ସାତଦୀପ. ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବନ୍ଦାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସାତମୁହଁଥିବା ମାଟିଦୀପ ।

ସାତପହଣ୍ଡି. ବାଲିରେ କାଠି ପୋତି ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ଯାଇ ବାଡି ଖୋଜିବା ଭଳି ପିଲାଙ୍କ ଖେଳ ।

ସାତପୁରିଅମାବାସ୍ୟା. ଭାଦ୍ରବ ଅମାବାସ୍ୟା, ଏଇଦିନ ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିଆଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଂଗରାଜଙ୍କଠାରେ ସାତପ୍ରକାରର ପିଠା ଭୋଗ କରାଯାଏ ।

ସାତବେଣ୍ଟି. ରାଜା ଅମଳରେ ଅପରାଧୀକୁ ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଣ୍ଡରେ ସାତଜାଗାରେ ବେଣ୍ଟି ରଖି ଖିଅର କରାଯିବା ଦଣ୍ଡ ।

ସାତମାଇପି. ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ କାମରେ ବନ୍ଦାପନା ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସାତଜଣ ସଧବା ଏକତ୍ର ହେବା ।

ସାତସାଇ. ପୁରୀର ସାତଗୋଟି ସାଇ । ଯଥା- ଦୋଳମଣ୍ଡପସାଇ, କୁଣ୍ଢେଇବେଣ୍ଟ-ସାଇ, ମାର୍କେଣ୍ଡେଶ୍ୱର ସାଇ, ବାଲିସାଇ, ହରଚଣ୍ଡୀସାଇ, ବାସେଳୀସାଇ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସାଥୁଆ. ଅନ୍ୟପଣ୍ଡାର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଯାଉଥିବା ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତା ।

ସାଧବ. ମହାଜନ, ବଣିକ, ଧନବନ୍ତ । ସ୍ତ୍ରୀ. ସାଧବାଣୀ ।

ସାନିଗିରସ୍ତ. ପରିତ୍ୟକ୍ତା, ବିଧବାନାରୀକୁ ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପୁରୁଷ ।

ସାପଖେଳା. ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ପେଡିରୁ ସାପ ବାହାର କରି ନାଗେଶ୍ୱରୀ ବଜାଇ ମନ୍ତ୍ର ପଦ ଡାକି ସାପ ଖେଳାଇବା ।

ସାପୁଆଡଙ୍ଗା. ହୁଲି ଡଙ୍ଗା । ପାଞ୍ଚ ସାତ ହାତ ଲମ୍ବା ମୋଟା କାଠଗଡକୁ ଖୋଳି ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ।

ସାବଲ. ୧. ସୁନା, ରୁପା ଅଳଙ୍କାର ଢାଳ ଆଦି ତିଆରି କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବଣିଆଙ୍କର ଏକ ହତିଆର ।
 ୨. ମାଟିଖୋଳିବା, କାନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ତାଡ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ଫାଳ ଚଉଡ଼ା

ଧାର ଥିବା ଲୁହା ଦଣ୍ଡ ।

ସାବିତ୍ରୀଅମାସ୍ୟା. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ଏଇଦିନ ସଧବା ନାରୀମାନେ କରୁଥିବା ବ୍ରତ । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏଇଦିନ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାନ, ଉପବାସ କରି, ନବ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଫଳମୂଳ ଭୋଗ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ମନାସନ୍ତି ।

ସାବିତ୍ରୀବ୍ରତ. ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ସଧବା ନାରୀମାନେ ଉପବାସ ରହି ପାଳନ କରୁଥିବା ବ୍ରତ ।

ସାର. ୧. ପଶାଗୋଟି ।

୨. ଅଗିରେ ପକାଯାଉଥିବା ସାତଖଣ୍ଡ ସାହାଡା ଝଟା ବା ଅଣଖୁଆ ।

୩. ଖତ ଓ ଗୋବର ।

୪. ବଳ ।

ସାରଙ୍ଗୀ. ଧନୁ ଆକାରର ତାରବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ । ଏହା ବଙ୍କା ଧନୁକାକାର କାଠରେ ତିଆରି, ଏଥିରେ ଲାଗିଥିବା ସରୁ ତାରକୁ ବଜାଇଲେ ଏଥିରୁ ସ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ସାରୁ. କାଦୁଆ ଜମିରେ ଗଛ ମୂଳରେ ଫଳୁଥିବା କନ୍ଦ ଜାତୀୟ ପରିବା । ଏହା ଖୁବ୍ ଗଲୁ ହୁଏ ।

ସାରେଣୀ. ଫମ୍ପା କଇଥ ବା ବେଲରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାରର ଖେଳଣା ।

ସାଲ. ୧. ଲମ୍ବକାଠର ପାନେଲ କବାଟରେ ବିନ୍ଧରେ ପଶିବା ପାଇଁ ଆଡିକାଠର ଦୁଇମୁଣ୍ଡରେ ଖୋଳା କରାଯାଇଥିବା ସରୁଆ ଅଂଶ ।

୨. ଏକ ବର୍ଷର ଗଣନା ।

ସାଲଗମ. ଶୀତଦିନେ ଚାଷ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୋଲମୂଳା ।

ସାଲି. ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ ଓ ଅନ୍ୟମୁଣ୍ଡ ଚେପେଟା ଥିବା ବଣିଆଙ୍କର ଅଳଂକାର ତିଆରିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର ।

ସାଲିଆନାଖଜଣା. ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଖଜଣା ।

ସାସାନ ଟାଙ୍ଗର. ଶବଦାହ ପରେ ସଂଗୃହୀତ ଅସ୍ଥିକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ତା ଉପରେ ରଖାଯାଉଥିବା ପଥର ।

ସାହାଣ. ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରୁଥିବା ସର୍ଦ୍ଦିରୋଗ ।

ସାହାଣପଥର. ଶାଣ ପଥର ।

ସାହାଣମେଲା. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କୁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ସାହାଲା. ଧାଡି ଧାଡି ହୋଇ ରହିଥିବା ଘର ।

ସାହି. ୧. ସ୍ୟାହି, କାଳି ।

୨. ସାଇ ।

୩. ଝିଙ୍କ ।

ସାହୁ. ମହାଜନ, ବଣିକ, ସୌଦାଗର ।

ସାହୁକରିବା. ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ଆଣିବା ।

ସାହୁ(ଉ)କାର. ମହାଜନ, ଋଣଦାତା ।

ସାହୁପତିଆରା. ଋଣକର୍ତ୍ତା ଉପରେ ମହାଜନର ବିଶ୍ୱାସ ।

ସାହୁବ୍ରାହ୍ମଣ. ମାସ୍ତାନବ୍ରାହ୍ମଣ, ହଳିଆବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ସିଅକ୍ଷର. ଖଡିରେ ମୁଣ୍ଡୁଳା କାଟି ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ମଡାଣ ।

ସିଅଳ. ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡି ବାହାର କରୁଥିବା ହରିଜନ ଜାତି ।

ସିଆଇଘଡି. କାଳିଘଡି, ସ୍ୟାହିଦୁଆତ ।

ସିଆଡି. ଯନ୍ତା କଣାରେ ସୁନା, ରୁପା ସରୁଖଣ୍ଡ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଟାଣିବା ପାଇଁ ଦୋମୁନା ସଣ୍ଡୁଆସି ଭଳି ଟାଣୁଆ ଯନ୍ତ୍ର ।

ସିଇଁବା. ସିଲେଇ କରିବା ।

ସିଉକା. ସୁଉକୀ, ଏକଟଙ୍କାର ଚାରିଭାଗରୁ ଭାଗେ ।

ସିଂହଦରଜା. ୧. ଦେବ ମନ୍ଦିରର ମୁଖ୍ୟଦ୍ୱାର, ଯାହାର ଦୁଇପଟେ ସିଂହ ମୂର୍ତ୍ତିଥାଏ ।

୨. ଯେଉଁ ଦରଜାରେ ସିଂହଚିତ୍ର ଖୋଦିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସିଙ୍ଗାରୀ. ଦେବ, ଦେବୀ ବା ରାଜା, ସାମନ୍ତଙ୍କ ବେଶକାରୀ ।

ସିଝାମଣ୍ଡା. ଅଥାରମଣ୍ଡା । ଅଥାରରେ ବାମ୍ଫ ଦିଆଯାଇ ସିଝୁଥିବା ମଣ୍ଡା ।

ସିଝୁ. ଏକ ପ୍ରକାରର କ୍ଷୀରଥିବା କଣ୍ଟାଳିଆ ବୁଦାଗଛ ।

ସିତାଭୋଗ. ଚାଉଳ ଅଟା, ମଇଦା, କ୍ଷୀର ଓ ଛେନା, ଚିନି ମିଶିଥିବା ଘିଅଛଣା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ ।

ସିଧା. ସଞ୍ଚା । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଡାଲି, ଚାଉଳ, ପରିବା, ଘିଅ, ଲୁଣ ଇତ୍ୟାଦି ରୋଷେଇ ସାମଗ୍ରୀ ।

ସିନ୍ଦୁକ. ଲୁହା ଓ କାଠ ତିଆରି ବଡ ବାକ୍ସ, ମଞ୍ଜୁଷା । ଏହାର ତଳପାଖ ଭୂଇଁରେ ରଖାଯାଏ । ଉପରପାଖରେ କବିଜା ଦ୍ୱାରା ଘୋଡଣି ଲାଗିଥାଏ ।

ସିନ୍ଦୂର. ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହାକୁ ସଧବା ନାରୀମାନେ ମଥାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ପୂଜା ଓ ମଙ୍ଗଳ କାମରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ସିନ୍ଦୂରଟୋପା. ସଧବା ନାରୀମାନେ କପାଳରେ ଲଗାଉଥିବା ସିନ୍ଦୂରର ଗୋଲିଆ ଟୋପା ।

ସିନ୍ଦୂରଫରୁଆ. ସଧବାନାରୀମାନଙ୍କ ସିନ୍ଦୂର ଯେଉଁ ରୁପା ବା କାଠ ଫରୁଆରେ ରଖାଯାଏ ।

ସିନ୍ଦୂରାଫାଟିବା. ଭୋର ହେବା ।

ସିନ୍ଧିକାଠି. ଚୋରମାନେ କୋଳପ ଖୋଲିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ମନ୍ତ୍ରିତ କାଠି, ଯାହାକୁ ଛୁଆଁଇଲେ ତାଲା ଖୋଲିଯାଏ ।

ସିନ୍ଧିଗାତ. ଚୋରମାନେ ଚୋରି କରିବା ପାଇଁ ଗୁପ୍ତରେ ଖୋଳୁଥିବା ସୁଡଙ୍ଗ ଗାତ ।

ସିପା. ଚେପେଟା ଓ ସେମେଟା ।

ସିପୁଟି. ଅଖା ସିଲେଇ କରୁଥିବା ଲୋକ ।

ସିୟଖାଇ. ନୂଆଖିଆ । ଗଡଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଥମ ଅମଳ ଧାନରୁ ଚୁଡା, ଚାଉଳାଦିରେ ଖିରି, ଖେଚୁଡି ଇତ୍ୟାଦି କରି ଦିଅଁଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ଓ ସମୂହ ଭୋଜି ଉତ୍ସବ ।

ସିର୍‌ଫାସି. ୧. ଦଉଡିର ମୁଣ୍ଡରେ ପଡୁଥିବା ଫାଶଗଣ୍ଠି ।

୨. ଦଉଡା ଦେଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରୁଥିବା ଲୋକ । ବେକରେ ଲଗାଇବା ଫାଶ ଦଉଡା ।

ସିରସ୍ତା ପୂଜା. ସୁନିଆଁ ଓ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀରେ ଜମିଦାରଙ୍କ କାଗଜପତ୍ର ପୂଜା ।

ସୁଆଙ୍ଗ. ୧. ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ ।

୨. ଯାତ୍ରାରେ ବେଶ ପିନ୍ଧି ଲଘୁ ଅଭିନୟ ।

୩. ପ୍ରହସନ, ଫାର୍ସ ।

୪. କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶ ଧାରଣ କରି କରାଯାଉଥିବା ଅଭିନୟ ।

ସୁଆର. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ପାକସେବକ, ଏକ ପ୍ରକାରର ଶୂଦ୍ର ଜାତିର ପାଚକ ।

ସୁଆରପିଠା. ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତିଦିନ ସଞ୍ଜ ଧୂପବେଳେ ନୈବେଦ୍ୟ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ

ପିଠା ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ବଡପିଠା ।

ସୁଆରି. ସବାରି ।

ସୁଆଁରି. ଏକ ପ୍ରକାରର ପୁରପିଠା ।

ସୁଉକା(କି). ଏକ ଟଙ୍କାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶର ମୁଦ୍ରା, ଚାରଣା ।

ସୁକାନି. ନୌକାର ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଥିବା ନିୟାମକ ଦଣ୍ଡ । ଏହା ସହିତ ଆହୁଲା ଲାଗିଥାଏ, ଏଇ ଦଣ୍ଡଟିକୁ ଏପଟସେପଟ କଲେ ନୌକାର ଗତିପଥ ବଦଳେ ।

ସୁକୁତୁଣୀ ପୂଜା. ସୁକୁତୁଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ନାରୀମାନଙ୍କର ପୂଜା । ଏଥିପାଇଁ ଉପବାସ ରହିବାକୁ ହୋଇଥାଏ ।

ସୁଦଶାବ୍ରତ. ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ଗୁରୁବାରରେ ପଡିଲେ ଏଇ ବ୍ରତ କରାଯାଏ । ସଧବା ନାରୀମାନେ ସୌଭାଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଏଇ ବ୍ରତ କରନ୍ତି । ଦଶଖିଅ ସୂତା ବଳି ଏଥିରେ ଦଶଟି ଗଣ୍ଠି ପକାଇ, ଏଥିରେ ହଳଦୀ ବୋଳି, ବ୍ରତ ପୂଜା କରି ଏହାକୁ ଡାହାଣ ବାହୁମୂଳରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।

ସୁନାକୂଅ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳ ବେଢାରେ ଶୀତଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦେଉଳ ଦୁଆରେ ଥିବା କୂଅ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ନାନ ପାଇଁ ଏଥିରୁ ପାଣି ନିଆଯାଏ ।

ସୁନାଚିତା. କପାଳରେ ଚିତାମାରିବା ପରି ପତଳା ସୁନାଖଣ୍ଡ ଅଠା ଦେଇ ଲଗାଇବା ।

ସୁନାଦୂବ. ଦୂବକେରା ପରି ଦିଶୁଥିବା ସୁନା ତାରରେ ତିଆରି ଜୁଡାରେ ଖୋଷାଯିବା ଅଳଂକାର ।

ସୁନାବେଶ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସୁନାବେଶ, ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କଠାରେ ଆଷାଢ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀରେ ସୁନାଅଳଂକାର ଲାଗିହୋଇ କରାଯାଉଥିବା ବେଶ । କାର୍ତ୍ତିକପୂର୍ଣ୍ଣମା, ଦଶହରା ଓ ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣମାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଏଇ ସୁନାବେଶ ହୋଇଥାଏ ।

ସୁନାରିବଣିଆ. ସୁନା, ରୁପା ଅଳଂକାର ଗଢୁଥିବା ବଣିଆ ।

ସୁନିଆ. ୧. ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ସନ ଗଣନାରେ ନୂଆବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ଦିବସ ।

୨. ଭାଦ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଏଇଦିନ ରାଜା ଜମିଦାରମାନେ ସିରସ୍ତା ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି ।

ସୁନିଆଁ ପୂଜା. ରାଜା, ଜମିଦାର ମାନଙ୍କର ସୁନିଆଦିନ ଗଣପତି, ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପୂଜା, ଉତ୍ସବ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭେଟି ଗ୍ରହଣ ।

ସୁନିଆଁଭେଟି. ପ୍ରଜା, କାରିଗରମାନେ ରାଜା ଓ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସୁନିଆଁରେ ଦେଉଥିବା ଉପହାର । ଏହାକୁ ସୁନିଆଁସଲାମି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଥା. ମୁଣ୍ଡ ମଝି ଅଂଶରେ ଗାର ଟାଣିବା ପରି ଦୁଇପାଖକୁ କୁଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା କେଶ ବିନ୍ୟାସ ।

ସୁନ୍ଥାଣି. ଶବ ପୋଡିବା ସମୟରେ ଜୁଇଗାଡ ଉପରେ ଆଡ ବାଗରେ ଦିଆଯିବା ଆଡିକାଠ ।

ସୁନ୍ଥାଣୁ. ତକିଆ ।

ସୁରୁଟି. ରାଜା ବା ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ରଖାଯିବା ଚଅଁର ମୁଠା ପରି ସୁଦୃଶ୍ୟ ରୁପା ତିଆରି ବଇଠି ।

ସୁରୁପୁଅ. କୋଡପୋଛା ପୁଅ, ସାନପୁଅ ।

ସୁଲୁପ. ଏକ ମାସ୍ତୁଲ ଥିବା ଛୋଟ ଜାହାଜ ।

ସୁଟୁକା. ଚିଲମରୁ ଧୂଆଁ ଟାଣିବା ।

ସୁଡୁକା. ଶବ୍ଦ କରି ହାପୁଡ଼ି ନେବା ।

ସୂତାକଟା. ୧. ତୂଳାକୁ ସାଆଁରେଇ, ତାକୁଡି ବା ଚକିଦ୍ୱାରା ସୂତା ବାହାର କରିବା ।

୨. ବିଭିନ୍ନ ତନ୍ତୁକୁ ବଳଣାରେ ବଳି ସୂତା ତିଆରି କରିବା ।

ସୂତାକଣ୍ଡା. ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ କାଠିରେ ଗୁଡାଯାଇଥିବା ସୂତା ବିଡ଼ା ।

ସୂତାଗାଣ୍ଠି. ବହୁ ସୂତା ଏକାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବିଡା ।

ସୂତାଜାଲ. ସୂତାରେ ବୁଣା ମାଛ ଧରା ଜାଲ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା. ରବିବାରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ବିଧି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟବନ୍ଧୁ. ମହାପ୍ରସାଦ ଖୁଆଖୋଇ ହୋଇ, ଧର୍ମକୁ ସାକ୍ଷି ରଖି ପରସ୍ପର ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ. ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲଗଛ, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡକୁ ଏହା ମୁହଁ କରି ଫୁଟେ, ଏହାର ଥୋପା ବଡ ଏବଂ ଏହାର ମଂଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ ।

ସେକତୁଣୀ. ଏନ୍ତୁଡିଶାଳରେ ନବଜାତ ଶିଶୁକୁ ସେକୁଥିବା ନାରୀ ।

ସେକଦେବା. ୧. ସେକିବା ।

୨. କଞ୍ଚା ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ବଙ୍କା ବାଉଁଶକୁ ନିଆଁରେ ସେକି ବଙ୍କା ଅଂଶକୁ ସିଧା କରିବା ।

ସେଜି. ଚାଳଘରେ ପଡୁଥିବା ରୁଅ, ଦଲମ ।

ସେଡି. ପାଣି କୂଳରୁ ଡଙ୍ଗା ଉପରକୁ ଯା,ଆସ ପାଇଁ ପରାଯାଇଥିବା ପଟା ।

ସେଡୁଅ. ଛୋଟ ସେଣା । ଏଥିରେ ଜଣେ ଲୋକ ପାଣି ନାଳିରୁ ଫସଲକୁ ପାଣି ବୋହିପାରେ । ଏହା କାଠରେ ତିଆରି, ଖଣ୍ଡିଏ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଏହାର ଖୋଲା ଅଂଶ ପାଖରେ ଦଉଡି ଲାଗିଥାଏ, ଯାହାକୁ ଧରି ପାଣି ଛିଞ୍ଚାଯାଏ ।

ସେଣା. ବାଉଁଶ ପାତିଆ ବୁଣା ଏକ ଜଳବାହୀ ଯନ୍ତ୍ର । ଏହାର ସାମନା ପଟ ଖୋଲା, ପଛ ପାଖରେ ଦୁଇକାଠି ଲାଗିଥାଏ । ଚାରିଟି ଦଉଡି ଦୁଇପାଖରେ ଲାଗିଥାଏ ଏହାକୁ ଦୁଇଜଣ ଧରି ପାଣି ବୁହାନ୍ତି ।

ସେନାପଟା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିର ପଛ ପାଖରେ ଲାଗିଥିବା ଚିକ୍କଣ କାଠପଟା ।

ସେବକ. ୧. ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ସେବାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରି, ବଢେଇ, କମାର ଇତ୍ୟାଦି ।

୨. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସେବା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଦେଉଳର କର୍ମୀ ଯଥା ପଣ୍ଡାସେବକ, ଆପଟସେବକ, ପତ୍ରୀବଡୁସେବକ, ଖୁଣ୍ଟିଆସେବକ, ପ୍ରସାଦବଡୁସେବକ, ସୁଆରସେବକ, ଗରାବଡୁ, ପ୍ରସାଦବଡୁ ସେବକ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସେବକ ନିଯୋଗ. ବିଭିନ୍ନ ସେବକଙ୍କ ସଂପ୍ରଦାୟ, ଗୋଷ୍ଠୀ ।

ସେବାଖଞ୍ଜା. ଦେବସେବା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂପତ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ସେର. ମାର୍ଗଶିର ମାସର ଗୁରୁବାରରେ ହେଉଥିବା ମାଣବସା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା ।

ସୋଇବଢ଼ନ୍ତି. ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସୁଧ ହାରରେ ଦିଆଯିବା ଧାନ କରଜ ଦେଇ ଆଦାୟ କରାଯିବା ସୁଧ ।

ସୋଁଠା. ସୁନା ବା ରୁପାର ଛଡ଼ । ରାଜାଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବେଳେ ଆଗେ ଆଗେ ଏଇ ବାଡି ଧରି ଜଣେ ଚାଲନ୍ତି ।

ସୋମବାର ବ୍ରତ. ପ୍ରତି ସୋମବାର

ଉପବାସ, ହବିଷ ଭକ୍ଷଣ କରି ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶିବ ଉପାସନାଦି ଧର୍ମକର୍ମ ।

ସୋମବାରିଆ. ସୋମବାର ବ୍ରତ ପାଳନକାରୀ ।

ସୋରଣା. ଛୋଟ ଆକାରର ସଣ୍ଢୁଆସି ।

ସୋରିଷା. ୧. ସୋରିଷ ଦାନା ପରି ସୁନା ଥିବା ହାର ।

୨. କବାଟ ବା ସିନ୍ଦୁକରେ ମରାଯିବା ଛୋଟ ଲୁହାକଣ୍ଟା ।

ସୋହୋରା. ଚୂଡା, ମୁଢ଼ି, ଖଇ ତିଆରି କରୁଥିବା ଶୂଦ୍ରଜାତି ବିଶେଷ ।

ସୌଭାଗ୍ୟବ୍ରତ. ଫାଲଗୁନ ଶୁକ୍ଲ ତୃତୀୟାରେ ଉମାମହେଶ୍ୱର ବା ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରିବା ବ୍ରତ । ଏଇଦିନ ଦହି, ଦୁଧ, ଘିଅ, ମହୁ ପ୍ରଭୃତି ପାତ୍ରରେ ପୂରାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରାଯାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର. ବିବାହ କାଳରେ ନାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂପାଦିତ ମନ୍ତ୍ରହୀନ କର୍ମ । କୁକର୍ମ ବେଦିରେ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ଅଳତା ସିନ୍ଦୂରଦେବା, ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଜୁଆ ଖେଳାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଆଚାର ।

ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା. ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଏଇଦିନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ବସାଇ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।

ସ୍ନାନମଣ୍ଡପ. ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।

ସ୍ନାନଯାତ୍ରା. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶ ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ବଳଦେବ ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ସ୍ନାନ ଉତ୍ସବ, ଏକଶହ ଆଠଗରା ପାଣି ଢାଳି ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ଓ ଏହାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜର ହୁଏ ଓ ସେମାନେ ଅଣସର ଘରେ ରହନ୍ତି ।

ସ୍ୱୟଂବର. କନ୍ୟାଦ୍ୱାରା ନିଜର ପତି ନିର୍ବାଚନ ଜନିତ ବିବାହ । କନ୍ୟାପିତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କନ୍ୟା ଜଣଙ୍କୁ ପତି ରୂପେ ବରଣ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କ ସହିତ କନ୍ୟାର ବିବାହ ସଂପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ୱାଇ. କରଜ ଦିଆ ଧାନ ଉପରେ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସୁଧ ଆଦାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ହ

ହଅ କରିବା. ବୁଲୁଥିବା ହଳ, ଚଳନ୍ତା ଶଗଡରେ ଯୋଚାବଳଦକୁ ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବା ।

ହଇଜା. ଝାଡାବାନ୍ତି ରୋଗ ।

ହଇଜାଲାଗିବା. କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଝାଡାବାନ୍ତି ରୋଗ ବ୍ୟାପକ ହେବା ।

ହଂସକଲମ. ହଂସପରର ମୂଳକୁ ମୁନିଆଁ କରି ତିଆରି କରାଯାଉଥିବା କଲମ, ପରକଲମ, ପକ୍ଷୀକଲମ ।

ହଂସକେଳି. ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ।

ହଂସଗୁଣା. ହଂସ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ନାକ ଓ କାନର ଅଳଂକାର ।

ହଂସଲି. ସୁନା ବା ରୁପା ତିଆରି ଅଧାଚନ୍ଦ୍ର ଭଳି ବେକ ଅଳଂକାର ।

ହସିଆ. ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଧାରୁଆ ଦାଆ ବା କଟୁରି ।

ହଂସୁଲିତୁଳି. ହଂସ ରୁମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋମଳ ଶେଯ ।

ହଁସ୍ରା. ହାତୁଡି ।

ହକରା. ୧. ଡାକରା, ରାଜାଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ ।

୨. ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ କୋଠଭୋଗ ନେବା ପାଇଁ ଜଣକ ପରେ ଜଣକୁ ଡାକରା ।

୩. ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ବୋହୂକୁ ପହିଲିପାଳି ଆଣିବାକୁ ଓ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଶାଶୁ ବା ଶଶୁର ଘରୁ ପ୍ରେରିତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ।

ହକଳା. ଲୁଗା ପାଳଟି ଏହାକୁ ଧୋଇବା ।

ହଜିମିବୁଟି. ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ରୋଗୀ ଖାଉଥିବା ବିବିଧ ଚେର ମୂଳିର ଔଷଧ ।

ହଟଲି. ଛୋଟ ହାଟ ।

ହଡପ. ପାନଡିବା, ପାନ ସରଞ୍ଜାମ ଥିବା ବାକ୍ସ, ପାନବଟା, ଚୂନଖାଇ, ଇତ୍ୟାଦି ଏଥିରେ ରଖାଯାଏ ।

ହଡ଼ପନାୟକ. ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ତାମ୍ବୁଳ ସେବକ ।

ହରକତ. ହଇରାଣ କରିବା ।

ହଡା. ବୁଢା ହୋଇ ଯାଇଥିବା ବଳଦ ।

ହଡାଗାଣ୍ଡିଆ. ମାଟିରେ ଛକିଗାର କାଟି, ପାଞ୍ଚଛକିଆ ଖେଳ । ଏଥିରେ ଦୁଇ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି ଓ ପ୍ରତିଜଣକର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ସାର ଥାଏ । ଏହାକୁ ଚଳାଇ ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କୁ ରୋଧନ୍ତି ।

ହଡି(ରି)କାଠ. ଯୂପକାଠ । ପଶୁବଳି ଦେବାପାଇଁ ଦେବୀଙ୍କ ସାମନାରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା, ଉପର ଅଂଶରେ ଘରା କଟାଯାଇଥିବା କାଠଖୁଣ୍ଟ । ଏଇ ଘରାରେ ପଶୁର ବେକ ରଖି ବଳି ଦିଆଯାଏ ।

ହରଣ. ଉଡ଼େଇନେବା, ଲୁଚେଇ ନେବା, ଛଡ଼େଇ ନେବା ।

ହଣ୍ଡା. ପିତଳ ତିଆରି ବଡ ହାଣ୍ଡି, ଏଥିରେ ରୋଷେଇ କରାଯାଏ ।

ହତା. ୧. ଚଟୁ, କରଛୁଲି, ବଡ ଲୁହାଖଡିକା ।

୨. ଧନୁର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ମୁଠାଇ ଧରାଯାଏ ।

୩. ଧନୁର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରୁ ଦୁଇ ଦିଗକୁ ବାହାରି ଥିବା ଅଂଶ ।

୪. ଘର ଚାରିପାଖେ ରହିଥିବା ପାଚିରି ।

୫. କ୍ଷେତ ଆଡକୁ ଲମ୍ବିଥିବା ପାଣିନାଳି ।

ହତିଆ. ମାନସିକ ପୂରଣ ପାଇଁ

ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହୋଇ ଅଧାପଡ଼ିବା ।

ହପ୍ତା. ୧. ଏକ ସପ୍ତାହ ।
୨. ସପ୍ତାହର ମଜୁରି ।

ହବିଷ. କାର୍ତ୍ତିକ, ମାଘ ଓ ବୈଶାଖ ମାସରେ ପାଳିତ ବ୍ରତ । ମାସସାରା ପ୍ରାତସ୍ନାନ, ଏକଥର ପାଇଁ ଅରୁଆନ୍ନ ଭୋଜନ, ଦାନ, ଧ୍ୟାନ, ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଶ୍ରବଣାଦି କର୍ମ ।

ହବିଷଘର. ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ ରୋଷେଇ କରାଯାଉଥିବା ଘର ।

ହବିଷତିଅଣ. ମୁଗ, ବନ୍ତଳ କଦଳୀ, ସାରୁ, ଓଉ ମିଶା ତରକାରି, ଏହାକୁ ଘିଅ ଛୁଙ୍କ କରାଯାଏ ।

ହବିଷଭାର. ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହବିଷ ସାମଗ୍ରୀ । ଯଥା. ଅରୁଆ ଚାଉଳ, ଗୋଟାମୁଗ, ନଡ଼ିଆ, ସାରୁ, କଞ୍ଚା ବନ୍ତଳ କଦଳୀ, ପାଚିଲା କଦଳୀ, ମିଶ୍ରି, ଅଦା, ଅଗସ୍ତି ଶାଗ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହବିଷମାସ. କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ।

ହବିଷିଆଳି. ହବିଷ ବ୍ରତ ପାଳନକାରୀ, ପୁରୁଷ, ନାରୀ ଓ ବିଧବା ।

ହରଡ଼ଫାଳିଆ. ହରଡ଼ଫାଳ ପରି ସୁନା ତିଆରି ଥିବା କଣ୍ଠିରେ ଗୁନ୍ଥା ହାର ।

ହରିକାଠ. 'ହଡ଼ିକାଠ' ଦେଖ ।

ହରିଜନ୍ମ. ଭାଦ୍ରବ ମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ତିଥିରେ ପାଳିତ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଏବଂ ଉପବାସ ଓ ଓଷା । ଏହାକୁ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଓଷା କୁହାଯାଏ ।

ହରିତାଳିକା. ଭାଦ୍ରବ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀରେ ହରିଙ୍କୁ ଉପାସନା କରାଯାଏ । ନାରୀମାନେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ସହିତ ନବବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିବା ପରେ ଶିବ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ।

ହରିନାମ. ହରିଙ୍କ ନାମକୁ ବାରମ୍ବାର କୀର୍ତ୍ତନ, ଖୋଳ କରତାଳ ସହିତ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ।

ହରିବୋଲ. ଦେବଦେବୀ ପୂଜା କାଳରେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହରିଧ୍ୱନି ।

ହରିବୋଲବାହା. ଆଦିବାସୀ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ କ୍ରମରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବିବାହ ।

ହରିମନ୍ଦିରଚିତା. ବୈଷ୍ଣବମାନେ ନିଜ କପାଳରେ ଅଙ୍କନ କରିଥିବା ତିଳକ ରେଖା ।

ହରିଶୟନ ଏକାଦଶୀ. ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ଏଇଦିନ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶୟନଯାତ୍ରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ହରିହର ଭେଟ. ଫାଲଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ହରିଙ୍କ ସହିତ ହରଙ୍କର ପ୍ରତିମାକୁ ନେଇ ସାକ୍ଷାତ କରାଇବାର ଉତ୍ସବ । ହରିହର ମେଳଣ । ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବଙ୍କ ମିଳନ ।

ହରିହାଟ. ୧. ଖୋଳ କରତାଳ ସହିତ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଗହଣରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବ ।
୨. ଭାଗବତ ପାଠ ଶେଷରେ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ଓ ପ୍ରସାଦ ସେବନାଦି ଉତ୍ସବ ।

ହଳ. ଜମିକୁ ଚାଷ କରୁଥିବା ଲଙ୍ଗଳ । ଏଥିରେ ଯୁଆଳି ଥାଏ, ଦୁଇଟି ବଳଦ ବା ପୋଢ ଏହାକୁ ଟାଣନ୍ତି, ହଳିଆ ନଙ୍ଗଳକଣ୍ଟି ଧରି ବଳଦ ଅଡାଇ ଚାଷ କରେ ।

ହଳଣା. ମୁଢ଼ି ଭଜା ଚାଉଳକୁ ଲୁଣ ପାଣିରେ ବତୁରାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଡ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ବା ପଲମ ।

ହଳଦିକାଠୁଆ. ଯେଉଁ କାଠ ଖୋଳା ପାତ୍ରରେ ବଟା ହଳଦି ରଖାଯାଏ ।

ହଳଦିପାଣି. ୧. ବଟା ହଳଦି ମିଶାପାଣି ।
୨. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ଶେଷରେ ଦିଅଁଙ୍କୁ ହଳଦିପାଣିରେ ସ୍ନାନ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ ।
୩. କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବିବାହ ବେଳେ ବରପକ୍ଷ ଓ କନ୍ୟାକ୍ଷର ହଳଦି ପାଣିରେ ପରସ୍ପର ସ୍ନାନ ।

ହଳଦିପାଣିଦେବା. ଘରଛପର ପରେ ଚାଳରେ ଆମ୍ବଡାଳ ଖୋଷି, ହଳଦି ପାଣି ଢାଳିବା ।

ହଳଦିମାଲପା. ୧. ବଟାହଳଦିରେ ମିଶୁଥିବା ମାଲପା ।
୨. ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉତ୍ସବରେ ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ ବଟା ହଳଦି ଓ ତେଲ ।

ହଳା. କ୍ଷେତରୁ କଟାଯାଇ ଖଳାକୁ ଅଣାଯିବା ଧାନ ବିଡା, କଳେଇ ।

ହଳାବଧାର. ହଳା ବାହିଆ । ଧାନକଟାଳି ବିଲରୁ ହଳା ଆଣି ଖଳାରେ ସଜାଇ ରଖିବା ଗଦା ।

ହଳାବେଙ୍ଗୁଳା. ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା ପାଇଁ, ମେରି ଚାରିପାଖରେ ହଳା ବିଡା ଖୋଲି ଖେଳେଇ ବିଛାଇବା ।

ହଳାମକଚିବା. ଧାନ ଅମଳ କରିବା ପାଇଁ ଧାନ ହଳାକୁ ଗୋଡରେ ଦଳିବା ।

ହଳାମୁକୁଳା. ଧାନ କଟାଳିଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କାଟିଥିବା ଧାନ ହଳାକୁ ହିସାବ କରି ଦିଆଯାଉଥିବା ହଳା । ପ୍ରତି ୧୨ଟି ହଳାରେ ଗୋଟିଏ ହଳା ଦିଆଯାଏ ।

ହଳିଆ. ହଳ କରୁଥିବା ମୂଲିଆ ।

ହଳିଆପାଞ୍ଚଣ. ହଳ କରିବା ସମୟରେ ବଳଦ ଅଡାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଞ୍ଚଣ ।

ହଳିଆବରତନ. ଜାଗିରି ପରିବର୍ତ୍ତେ ହଳିଆ ନେଉଥିବା ବାର୍ଷିକ ବେତନ ।

ହଳିଆବ୍ରାହ୍ମଣ. ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବଳଭଦ୍ରଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚାଷକାମ କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

ହଳୁଆପଡିବା. ରତୁମତୀ ଗାଈ ଷଣ୍ଢ ସଂଗମ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା ।

ହାଉଦା. ହାତୀ ପିଠିରେ ପଡୁଥିବା ସୁସଜ୍ଜିତ ଆସନ ।

ହାକରା. ବ୍ରାହ୍ମଣଘର ବିବାହ ପରେ ରହିଥିବା କନ୍ୟା ଘରଯୋଗ୍ୟା ହେଲେ, ତାକୁ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଆଣିବାକୁ ସ୍ୱାମୀଘରୁ ପ୍ରେରିତ ସଙ୍ଖୋଳା ।

ହାକା. ଶିକାରୀର ମଞ୍ଚା ନିକଟକୁ ଜନ୍ତୁ ମାନଙ୍କୁ ତଡିବା କାମ ।

ହାକୁଡ. ଷଣ୍ଢ ବା ଗୋରୁଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଥିବା ଚୂଳ ।

ହାଟ. ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକା କିଣା ସ୍ଥାନ । ଏହା ସବୁଦିନେ ବସେ ନାହିଁ । ସପ୍ତାହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ହାଟ ବସେ । ଏହାକୁ ହାଟପାଳି କୁହାଯାଏ ।

ହାଟଇଜରା. ହାଟ ସମୟରେ ହାଟରେ ଥିବା ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ଠାରୁ ତୋଳା ଆଦାୟ ।

ହାଟଝଡା. ରୋଗିଣା ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଧୋଇ ଦେବା ପାଇଁ, ପୋଟଳିବଣିଆ ଜିନିଷ ଉଠାଇବା ପରେ, ଝଡିପଡିଥିବା ଜଡିବୁଟି ନେଇ ପାଣିରେ ମିଶାଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଧୋଇ ଦେବା ।

ହାଟତୋଳା. ହାଟରେ ବସିଥିବା ବିକ୍ରେତାଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ହେଉଥିବା ତୋଳା ।

ହାଟଦଣ୍ଡିଆ. ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ଠାରୁ ତୋଳା ଆଦାୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି । ଇଜରାଦାର ।

ହାଟଦର. ଭାଉ, ଦାଣ୍ଡମୂଲ, ବଜାରଦର ।

ହାଟନିଶାପ. ବହୁଜନଙ୍କ ସଂପୃକ୍ତିରେ

ହେଉଥିବା ନିଷ୍ପତ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ଆଡୁ ହାଟକୁ ଆସୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କରୁଥିବା ନିଶାପ ।

ହାଟପଣି. ହାଟର ଆଦାୟ ହେଉଥିବା ତୋଳା ।

ହାଟପାଳି. ସପ୍ତାହର ଯେଉଁ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକରେ ହାଟ ବସେ, ହାଟ ବସୁଥିବା ଦିନ ।

ହାଟୁଆ. ସଉଦା କିଣାବିକା କରିବାକୁ ହାଟକୁ ଆସୁଥିବା ଲୋକେ ।

ହାଟୁଆକୁଳ. (ଜାତି) ଶୂଦ୍ରାଦି ଜାତି, କୌଳିକ ବୃତ୍ତି ରୂପେ ରହିଥିବା ୩୬ ପାଟକ । କମାର, ବଢ଼େଇ, ବଣିଆ, ଥଟାରି, କଂସାରି, ପାଟରା, ପାନରାଦି ଜାତିବିଶେଷ ।

ହାଟୁଆରି. ହାଟୁଆ ଜାତିର ଲୋକେ ବାସ କରୁଥିବା ଗ୍ରାମ ।

ହାଟୁଆରିଡଙ୍ଗା. ହାଟକୁ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଓ ଲୋକବାକ ନିଆଅଣା କରୁଥିବା ଡଙ୍ଗା ।

ହାଡପଡିଆ. ଯେଉଁ ପଡିଆରେ ମଲା ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ପକାଯାଏ ।

ହାଡଫୁଟି. ଏକ ପ୍ରକାରର ବିସ୍ଫୋଟକ ବା ଛୋଟ ବସନ୍ତରୋଗ ।

ହାଡବାଈ. ଯୋଗିନୀ, ଗ୍ରାମ୍ୟଦେବୀ ।

ହାଡରସା ଗଳିବା. ଅତିସାରର ମାରାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥା, ପୂଜଗନ୍ଧ ପରି ଝାଡା ହେବା ।

ହାଡିଆବୀର. ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଯିବା ଭୂତର ନାମ ।

ହାଡିଘୋଷରା. କେହି ଆତ୍ମୀୟନଥିବା, ଲୋକ ମଲେ, ତାକୁ ହାଡି ଟାଣି ନେଇ ମଶାଣିରେ ପକାଏ ।

ହାଡିବାଇଦ(ବାଜା). ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ହାଡି ବଜାଉଥିବା ନାଗରା, ଢୋଲ ଓ ମହୁରୀ ଇତ୍ୟାଦି ବାଜା ।

ହାଣ୍ଡି. ଚଉଡାମୁହାଁ ପାକ ପାତ୍ର, ଏହା ମାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ବଡହାଣ୍ଡି ନଉତା, ତାଠୁଁ ଛୋଟ ତାଡିଆ, ତାଠୁଁ ଛୋଟ ଆଟିକା, ତାଠୁଁ ଛୋଟ ଓଳି ଓ ତାଠୁଁ ଛୋଟ ହାଣ୍ଡିକୁ ବଢ଼ା କୁହାଯାଏ ।

ହାଣ୍ଡି ଅଲଗା ହେବା. ଭିନ୍ନେ ହେବା । ଏକାନ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାର ପୃଥକ ହେବା ।

ହାଣ୍ଡିଆ. ମଦ୍ୟ ପାନୀୟ । ରନ୍ଧାଭାତକୁ ସଢାଇ ଏଇ ପାନୀୟ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏହା କୋହ୍ଲ ଜାତିର ଅତି ଆଦରର ପାନୀୟ ।

ହାଣ୍ଡିକରିବା. ଅଶୌଚ ପରେ ପାକରେ ନୂଆହାଣ୍ଡି ପଶିବା ।

ହାଣ୍ଡିକଳା. ରୋଷେଇ ବେଳେ ନିଆଁ ଜଳି ହାଣ୍ଡିତଳ ବାହାର ପାଖରେ ବସିଥିବା କଳା ।

ହାଣ୍ଡିଖିଆ. ଅତି ଖାଦ୍ୟ ଲୋଭୀ ଯେ, ହାଣ୍ଡିରେ ହାତ ପୂରାଇ ଖାଇଯାଏ ।

ହାଣ୍ଡିଛାଡ. ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରାଗ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ପାକ ନିଷେଧ ଅବସ୍ଥା ।

ହାଣ୍ଡିଛୁଆଁ. ପ୍ରଥମେ ବାହାହୋଇ ଆସିଥିବା ନବବଧୂ ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିନରେ ପାକଶାଳାରେ ପଶି ପାକହାଣ୍ଡିରେ ପାକ କରିବା ଓ ତାକୁ ପରିବାର ଲୋକେ ଖାଇବା ରୂପକ କର୍ମ ।

ହାଣ୍ଡିଧରା. ୧. ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଥିବା ହାଣ୍ଡି ଧରି ଯେ ପରିବେଷଣ କରେ ।

୨. ତାତିଲା ହାଣ୍ଡିକୁ ଯେଉଁ କନାରେ ଧରାଯାଏ ।

ହାଣ୍ଡି ନଛୁଇଁବା. ଋତୁମତୀ ହେଲେ ନାରୀ ରଜୋଦର୍ଶନର ଚାରିଦିନ ଯାଏ ପାକହାଣ୍ଡିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ନକରିବା ।

ହାଣ୍ଡିପିଣ୍ଡି. ରୋଷେଇ ଘରେ ପାକ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ତେଙ୍ଗେଡା

ଥିବା ପିଣ୍ଡି ।

ହାଣ୍ଡିଫୁଟା. ଫୁଟଣ । ମେଥି, ଜିରା, ଲଙ୍କା, ଷୋରିଶ, କଳାଜିରାଦି ମସଲା ।

ହାଣ୍ଡିମଙ୍ଗୁଳା. ମଙ୍ଗଳ ଦିନ ନୂଆ ପାକହାଣ୍ଡିରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ, ନାରୀମାନେ ହୁଳହୁଳି ଦେଇ ହାଣ୍ଡି ବନ୍ଦାପନା କରିବା ଭଳି ମଙ୍ଗଳ ଆଚାର ବିଶେଷ ।

ହାଣ୍ଡିମଳା. ଡେଙ୍ଗେଡା, ହାଣ୍ଡିଥୁଆ ହେବା ପାଇଁ କୁଟାର ବଳୟାକାର ମୋଡ଼ିଆ ।

ହାଣ୍ଡିମାରା. ଅଶୌଚ, କୁକୁର ଛୁଇଁବା, ଅଗାଧୁଆ ହାଣ୍ଡି ଛୁଇଁବା, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହାଣ୍ଡି ଛୁଇଁବା ଦ୍ୱାରା ହାଣ୍ଡିମାରା ହୁଏ ।

ହାଣ୍ଡିଶାଳ. ପାକଶାଳା, ରୋଷେଇଘର, ଯେଉଁଘରେ ପାକ ହାଣ୍ଡି ରଖାଯାଏ ।

ହାଣ୍ଡୁଆ. ବାଉଁଶ କରଡିରେ ତିଆରି ତିଅଣ ବଶେଷ ।

ହାତଉଧାର. ଲେଖାପଢ଼ା ନଥାଇ ମୌଖିକ କଥାରେ ବିନା ସୁଧରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣର କରଜ ।

ହାତକଡି. ଦୋଷୀର ଦୁଇହାତକୁ ଲୁହାବଳାରେ ପୂରାଇ ବାନ୍ଧିବା ।

ହାତକୁଦିହାତ. ବିବାହ ।

ହାତକାମ. କାରିଗରୀ କାମ ।

ହାତଖର୍ଚ୍ଚ. ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ନିଅଣ୍ଟ, ଅର୍ଥାଭାବ ।

ହାତଗଣ୍ଠି. ବିବାହ ବେଦିରେ ବର ଓ କନ୍ୟାର ହାତକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ ଜଳପାତ୍ର ଉପରେ ରଖି କୁଶଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା ।

ହାତଚଳା. କାରିଗରମାନେ ନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଚିତ୍ର ବା ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିବା, ଚିତ୍ରାଙ୍କନାଦି କରିବା ।

ହାତଚଳାଇବା. କୌଣସି ପଙ୍‌କ୍ତି ଭୋଜନ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଚଳୁ କରି ଏକ ସମୟରେ ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିବା ।

ହାତଚିଠା. ୧. ଛୋଟ ହିସାବ ଚିଠା ।
୨. ମହାଜନଠାରୁ ସଉଦା ଆଣିବା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ତାଲିକା ।

ହାତଦୁହାଁ. ମଳେଇ ଦୁହାଁ, ବାଛୁରି ମଲା ଗାଈଠାରୁ ବାଛୁରି ନ ଲଗାଇ, ତା ଚିରକୁ ହାତରେ ମକଚି କ୍ଷୀର ଦୁହିଁବା ।

ହାତଦେଖା. ୧. ରୋଗୀର ନାଡୀ ପରୀକ୍ଷା ।
୨. ହସ୍ତରେଖା ଦେଖି ଜ୍ୟୋତିଷର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ହାତଧରିବା. ୧. ନେହୁରା ହେବା ।
୨. ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷ ବିବାହ କରିବା ।

ହାତପଖା. ବିଞ୍ଚଣା, ହାତରେ ବୁଲାଇ ଯେଉଁ ପଙ୍ଖାରେ ପବନ କରାଯାଏ ।

ହାତପଚାଇବା. ହରଗୌରା ପତ୍ର ଫୁଲ ଅଥବା ମଞ୍ଜୁଆତି ପତ୍ର ବାଟି ହାତରେ ଲଦି, ହାତକୁ ରଙ୍ଗ କରାଇବା ।

ହାତପାହୁରାଣି. ଧାନ କୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହାତରେ ଧରା ଯାଉଥିବା ପାହୁରାଣୀ । ହେମଦସ୍ତାର ପୁଆ ।

ହାତବାକ୍ସ. ଧନୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିବା ବାକ୍ସ, ଯହିଁରେ ଅଳଂକାର, ଟଙ୍କା ଓ କାଗଜପତ୍ରାଦି ରଖାଯାଏ ।

ହାତବୁଣା. ୧. ତନ୍ତ ବୁଣା ଲୁଗା ।
୨. ହାତରେ ବୁଣାଯାଉଥିବା ପାପୋଛ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହାତମାଟି କରିବା. ଝାଡା ଯାଇ ଶୌଚ ହେବା ପରେ ହାତରେ ମାଟି ବୋଳି ପୁନର୍ବାର ଧୋଇବା । ମାଟିହାତ କରିବା ।

ହାତସା. ଧାତୁ ପାତ୍ରର ଫଳରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ନାଡ, କଡିଆ, ଏହାକୁ ଧରି ପାତ୍ର ଉଠାପକା କରାଯାଏ ।

ହାତିଆଣି. ମାପ କରିବା ପାଇଁ ହାତର କହୁଣୀଠାରୁ ମଝିଆଙ୍ଗୁଳି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବର ଏକହାତିଆ ବାଡ଼ି ।

ହାତିକଠଲା. ହାତୀ ପିଠିରେ ଲଦଉ ପରେ, ତା' ଉପରକୁ ଲୋକ ବସିବା ପାଇଁ ପକାଯାଇଥିବା ଲୁହାବାଡ଼ା ଥିବା ଆସନ ।

ହାତିକଷା. ହାତୀ ପିଠିରେ ଜିନିଷ ଲଦି, ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିବାଦି କାର୍ଯ୍ୟ ।

ହାତିଖେଦା. ବଣୁଆ ହାତୀଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ମଜଭୁତ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଗାଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହାତିଶାଳ. ପୋଷାହାତୀଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ଆକାରର ଚଉଡ଼ା ଓ ମେଲାମୁହାଁ ଘର ।

ହାତୁଡ଼ା. ବଡ଼ ଓଜନିଆ ହାତୁଡ଼ି, କମାରଶାଳରେ ତତଲା ଲୁହାକୁ ବାଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ହାତୁଡ଼ିଆ. କମାରଶାଳରେ ତତଲା ଲୁହାକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ।

ହାନ୍ଦୋଳା. ଶିବିକା, ଦୋଳା, ଏହାକୁ ବାହକମାନେ କାନ୍ଧରେ ବୋହିଥାନ୍ତି । ଏହାର ଆଗ ଓ ପଛରେ ମୋଟା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଲାଗିଥାଏ, ଏହାକୁ ବାହକମାନେ କାନ୍ଧରେ ରଖନ୍ତି ।

ହାପରା. ଫସଲକୁ ବଣଜନ୍ତୁଙ୍କ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କିଆରିରେ ପୋତା ଦୁଇ ଫାଳିଆ ବାଉଁଶ । ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥାଏ । ଏହାକୁ ଜଗୁଆଳି ଟାଣି ଦେଇ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବତାଫାଳ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟିକରେ, ପଶୁମାନେ ଡରି ପଳାନ୍ତି ।

ହାପୁଆ. ଅଫିମ ଖୋର, ଅଫିମ ଖାଉଥିବା ଲୋକ ।

ହାପୁଡ଼ା(ରା) ଡାଲି, ଖିରି, ଜାଉ, କାଞ୍ଜି ଇତ୍ୟାଦି ପାଣିଆ ଖାଦ୍ୟକୁ ହାତ ପାପୁଲିରେ ନେଇ ଖାଇବା, ଏଇ ସମୟର ଶବ୍ଦ ।

ହାବି(ବେ)ଳି. ଆକାଶକୁ ଉଠୁଥିବା ବାଣ । ଏହାର ତଳ ଭାଗରେ ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ ବାଉଁଶ ଲାଗିଥାଏ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଏହା ଜୋର ଶବ୍ଦ କରି ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୁଅ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ରସ କଦମ, ଆକାଶମଲ୍ଲୀ ଇତ୍ୟାଦି ଏଇ ଧରଣର ବାଣ ।

ହାବୁଡ଼ାମାରିବା. ମୁଣ୍ଡ ପୋତା କେଳା । ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୀତଗାଇ ଦୁଇ କହୁଣୀକୁ କାଖରେ ପିଟି ଶବ୍ଦ କରିବାର କୌତୁକାବହ ନୃତ୍ୟ ।

ହାର. ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯାଉଥିବା ସୁନା ରୁପାର ବିଭିନ୍ନ ଅଳଂକାର ।

୨. ଫୁଲମାଳ ।

ହାଲ. ଶଗଡ଼ ଚକର ଲୁହାବେଢ଼, ଚକ ଘୋରି ହୋଇ ନଯିବା ପାଇଁ ଏହା ଲାଗିଥାଏ ।

୨. ଡଙ୍ଗା ବା ନୌକାର କାନ ।

ହି(ହେ)ଙ୍ଗୁ. ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ତୃଣମୂଳରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସକୁ ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ହି(ହେ)ଙ୍ଗୁଳାଯାତ୍ରା. ତାଳଚେରରେ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହିଙ୍ଗୁଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଝାମୁଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ ।

ହିଞ୍ଜଡ଼ା. ହିଞ୍ଜଡ଼ା, ମାଇଚିଆ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଲକ୍ଷଣଥିବା ଲୋକ, ନପୁଂସକ, ହିଜଡ଼, ହେଞ୍ଜେଡ଼ା ।

ହିଞ୍ଜିଡ଼ୀ. ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ହୀନା ନାରୀ, ଯେଉଁ ନାରୀର ଋତୁସ୍ରାବ ଇତ୍ୟାଦି ଯୌବନ ଲକ୍ଷଣ ନଥାଏ, ଅଣ୍ଡିରାଚଣ୍ଡି ।

ହିଡ. କିଆରି ଚାରିପଟେ ଥିବା ସୀମା ଚିହ୍ନଟ କରୁଥିବା ବନ୍ଧ; ମାଟିର ଛୋଟ ବନ୍ଧ ।

ହିଡିକଟି. ଚାଷ ସମୟରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହିଡର ଦୁଇ ପାଖର ଘାସ ଓ ବହକା ମାଟିକୁ ହାଣିବା ।

ହିଡକାଡଚିଆ. ଅସମତଳ ବା ଖାଲଢିପ ଥିବା କିଆରି ।

ହିମ. ଚେର, ମୂଳ, ପତ୍ରାଦିକୁ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ପାଣିରେ ପକାଇ ପରେ ସେଇ ପାଣିକୁ ଛାଣି ସେବନ କରିବା ଭଳି ଏକ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀ ।

ହୁକା. ଗୁଡାଖୁ ବା ଧୂଆଁ ପିଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ନଳୀଯୁକ୍ତ ଘୁଡୁଘୁଡି । ଧୂଆଁପତ୍ର, ଅଫିମ, ଇତ୍ୟାଦି ଏଥିରେ ଦେଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ ନଳିବାଟେ ଧୂଆଁ ଶୋଷାଯାଏ ।

ହୁଙ୍କା. ଉଇବିଳ । ଉଇମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ମାଟିଗଦା ।

ହୁଙ୍କାପୂଜା. ଉଇହୁଙ୍କାରେ ସିଦ୍ଧ ସାଧକମାନେ ଥାଆନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏହାକୁ ପୂଜା କରାଯିବା ।

ହୁଙ୍କାମାଟି. ଉଇହୁଙ୍କାର ମାଟି, ଏହା ମୂର୍ତ୍ତିଗଢା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ ।

ହୁଡକ୍. ଚୌକାଠରେ ଲାଗିଥିବା କବାଟର ଭିତରପଟ କିଳିଣି ।

ହୁଡ୍. କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ବସା ଯାଇଥିବା କଉଡ଼ି ।

ହୁଡା. ୧. ପୋଖରୀ ବା ବିଲର ଉଚ୍ଚମାଟି ବନ୍ଧ ।

୨. ମଶାଣିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଗାଡ଼ ।

ହୁଡ଼ାଟେକା. କେତେକ ଫସଲରେ ଗଛମୂଳକୁ ଖୁସାଇ, ମୂଳରେ ଖତ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଇ ମୂଳରେ ମାଟି ପିନ୍ଧାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ହୁଡାବାନ୍ଧିବା. ମାନସିକ କରି ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ମାଟିଖଣ୍ଡ ସୂତାରେ ବାନ୍ଧିବା ।

ହୁଡକ. କବାଟକୁ କିଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡିଙ୍କିଆ ।

ହୁଡକା. ପଳେଇ ସ୍ତ୍ରୀ, ଯେ ସ୍ୱାମୀକୁ ଛାଡି ବାପଘରେ ରହେ ।

ହୁଡୁମ୍ବ. ଓଦାଳିଆ ଚୁଡାକୁ ଦରଭଜା କରି ତିଆରି ହେଉଥିବା ଚୁଡା ଭଜା ।

ହୁଣ୍ଡାମୂଲ. ଓଜନ କରାନଯାଇ ଆନୁମାନିକ କଳିତ ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ।

ହୁଳହୁଳି(ଳୀ). ବିବାହାଦି ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦାପନା ଇତ୍ୟାଦି ସମୟରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଜିଭଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିବା ବାଦ୍ୟ, ମୁଖ ଧ୍ୱନି ।

ହୁଳା. ୧. ମଶାଲ, ଦିହୁଡି, କାଠିରେ ତେଲଭିଜା କପଡା ଗୁଡାଇ ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ ।

୨. ନିଆଁଲଗା ଅଗ୍ନିଦଣ୍ଡ, ବରିଆ, ନିଆଁଅଟା ।

ହୁଲି. ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା, ସାପୁଆଡଙ୍ଗା । ଖଣ୍ଡିଏ ମୋଟାକାଠ ଖୋଳା ହୋଇ ଏହା ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏହା ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚସାତ ହାତ ଲମ୍ବ, ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଏଥିରେ ଯାତାୟାତ କରିପାରନ୍ତି ।

ହେଁସ. ମନ୍ଦୁରା, ବଡ ମସିଣା । ଯୁଣ, ବେରୁହାଁ, ସନ୍ତରାଦି ତୃଣକୁ ଶୁଖାଇ ବାଣି ଦଉଡା ଦ୍ୱାରା ବୁଣାଯାଉଥିବା ବଡ ଓ ଚଉଡା ବିଛଣା । ଏହା ଉପରେ ଶେଯ ପକାଇ ଶୁଆଯାଏ, ଶୀତଦିନେ କେହି କେହି ଏହାକୁ ଘୋଡେଇ ହୁଅନ୍ତି ।

ହେଁସକାନି. ତଳେ ପରାହୋଇଥିବା ହେଁସର ଗୋଟିଏ ପାଖର ଅଂଶ । ହାଟୁଆ ଜାତିର ଲୋକେ ସଭା କଲାବେଳେ

ହେଁସରେ ବସନ୍ତି ।

ହେଁସକାନିଆ. ଏମାନଙ୍କୁ ନବଶାୟକ କୁହାଯାଏ । ଗଉଡ଼, ତେଲୀ, ତନ୍ତୀ, ଭଣ୍ଡାରି, ମାଳୀ, ଗୁଡିଆ, କମାର, କୁମ୍ଭାର, ପାନବରଜି ବା ପାନରା - ଏମାନେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନଅଗୋଟି ହାଟୁଆ ଜାତି । ଏମାନଙ୍କ ଜାତି ପାଟକମାନେ ହେଁସକାନିରେ ବସି ବିଚାର ଆଲୋଚନା କରି ଜାତିବିଷୟକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ ।

ହେଁସଗୁଡି. ହେଁସକୁ ଗୁଡାଇ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଡେରି ଥୋଇବା ।

ହେଁସୁଆଡି. ମନ୍ଦୁରା ବା ହେଁସ ବୁଣା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବେରୁହାଁଦି ତୃଣ ।

ହେଙ୍ଗୁଅର୍କ. ହେଙ୍ଗୁରେ ଦ୍ରାବକ ମିଶା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ।

ହେଡା. ହାଡଥିବା ପଶୁ ମାଂସ ।

ହେଡାଖିଆ. ଗୋମାଂସଭୋଜୀ ।

ହେଣ୍ଡା. ହାବୁଡା, କାଖରେ କହୁଣୀ ପିଟା ଶବ୍ଦ ।

ହେତା. ଭାଗଚାଷ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚୁକ୍ତିରେ ଜମି ଦେବା ।

ହେରାପଞ୍ଚମୀ. ଆଷାଢଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରକୁ ରଥଯାତ୍ରାରେ ଯାଇଥିବା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେଖିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ରାଗରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥକୁ ଆଘାତ କରି ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଆଣି ଫେରିଆସନ୍ତି ।

ହେରିଆ ଖେଳିବା. ପାଲଟଣାଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜରେ ପବନ ଅନୁକୂଳ ନହେଲେ ବା ଦିଗମୋଡିଲେ, ଡଙ୍ଗା ପାଣିରେ ଇତସ୍ତତଃ ଚହଲିବା ଓ ପବନ ଅନୁଯାୟୀ ପାଲ ବନ୍ଧାଯିବା ।

ହୋମ. ଦେବଯଜ୍ଞ, ଦେବତା ଏବଂ ଗ୍ରହାଦିଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଘୃତ ଆହୁତି ଦେବା ।

ହୋମକୁଣ୍ଡ. ହୋମ କରାଯିବା ନିମିତ୍ତ ତିଆରି ଗାଡୁଆ ଚଉଆଂଶିଆ ମାଟିପାତ୍ର ।

ହୋରିଖେଳ. ହୋଲିଖେଳ, ଦୋଳପୁନିଅଁ ପୂର୍ବଦିନ ହେଉଥିବା ଅବିର ଫିଙ୍ଗା ଖେଳ ଓ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅବିର ଲାଗି ଉତ୍ସବ ।

କ୍ଷ

କ୍ଷଣ କରିବା. ଡଙ୍ଗା ମେଲିବା, ନଈର ଆରପାରିକୁ ଯିବାକୁ ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ।

କ୍ଷୟା. କ୍ଷୟାତିଥି,ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷୟ ଗଣନା ଓ ତିଥିକୁ ପୂର୍ବ ତିଥି ସହିତ ମିଶାଇ ଗଣିବା, ହଳ ଓ ଘରଛପରାଦି କାମ ବନ୍ଦ କରିବା ।

କ୍ଷାର. ସାଜିମାଟି, ଲୁଣିମାଟି, ଖାରିମାଟି ।

କ୍ଷିଅ. ୧. ଖିଅ, ସୂତାର ସୋରି ।
୨. ଅଡୁଆ ସୂତାର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ।
୩. ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ ।

କ୍ଷିରପୁଳି. ରାବିଡି ପୁରଦିଆ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା ।

କ୍ଷିରମୋହନ. ବଡ ରସଗୋଲା ।

କ୍ଷିରାବାଜିଆ. ସୁନା ଅଳଂକାରରେ ଲାଗୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚକତି ।

କ୍ଷିରି. ଦୁଧରେ ଅରୁଆଚାଉଳ ଓ ଚିନି ଦେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖିରି ।

କ୍ଷିରିକୋଳି. ବଉଳ ଜାତୀୟ କୋଳି, ଏହା ଖଟାଳିଆ ଓ ଏଥିରେ ବଡ ମଞ୍ଜିଥାଏ ।

କ୍ଷିରିପିଠା. ବିବାହ, ବ୍ରତାଦି ଉତ୍ସବରେ ପରିବେଷିତ ଖିରି ଓ ଆରିସା ପିଠା ।

କ୍ଷିରିସା. ଚାଉଳ ଓ ନଡିଆ ରସରେ ଗୁଡ ଦିଆଯାଇ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପତଳା ଅଟକାଳି ।

କ୍ଷୀରଗଜା. ଖାସ୍ତାଗଜା, ମଇଦା ସହିତ ଚିନି, ଘିଅ; ଦିଆଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ।

କ୍ଷୁର. ଖିଅର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭଣ୍ଡାରିର ଉପକରଣ, ଏହା ଅତି ଧାରୁଆ, ଏଥିରେ ନିଶ, ଦାଢି ଚଞ୍ଛାଯାଏ ।

କ୍ଷେଇ. ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷୟ ତିଥି ।

କ୍ଷେତ. ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ ଜମି ।

କ୍ଷେତବନ୍ଧା. ଧାନକଟା ଶେଷ ହେଲେ ବିଲର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବ କୋଣରେ କେତେକ ଧାନ ଗଛ ଛାଡି ଦିଆଯାଏ । ଶେଷହଳା ଆଣିବା ବେଳେ, ଛଡା ଯାଇଥିବା ଧାନ ଗଛରୁ ସାତଗୋଟି ଧାନକେଣ୍ଡା ଏହା ସହିତ ବିଲରୁ ଖଳାକୁ ଅଣାଯାଏ ।

କ୍ଷେପ. ଭଉଁରିଜାଲ ପକାଇବାର ଥର ।

କ୍ଷେପା. ୧. ଭଉଁରି ଜାଲ ।
୨. ନଡିଆ ଓ ତାଳ ଗଛରେ ଚଢିବାକୁ ଚଢାଳି ଦୁଇ ଗୋଡରେ ବ୍ୟହାର କରୁଥିବା ଛନ୍ଦ ଦଉଡି ।
୩. ଖୁଣ୍ଟୁଣି ଅଗରେ ବନ୍ଧା ଜାଲ ।
୪. ଓଲିଆଗୋରୁ ଗୋଡରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଦଉଡା ।

କ୍ଷେପିଜାଲ. ଭଉଁରି ଜାଲ ।

କ୍ଷେମେଟା. ଚାରି ବା ଛଅ ତାଳବିଶିଷ୍ଟ ବାଜା ବଜାଇବାର ଦ୍ରୁତ ରୀତି ।

■■■

ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲା, ପଲ୍ଲୀ ପଞ୍ଚାୟତର ପଦ୍ମପୁର ଗ୍ରାମର ୰ ବଂଶୀଧର ଓ ୰ ହାରାମଣିଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଡକ୍ଟର ମିଶ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗରେ ଦୀର୍ଘକାଳଧରି ଅଧ୍ୟାପନାରତ । ଗବେଷକ ଡଃ ମିଶ୍ର ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ "କବି ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକଙ୍କ କାବ୍ୟମାନସ"ପାଇଁ (୧୯୮୭) ପିଏଚ.ଡି ଏବଂ "ଓଡ଼ିଆ ଯାତ୍ରା-ପରମ୍ପରା ଓ ସାମାଜିକ ରୂପବିଭବ"ପାଇଁ (୨୦୦୧) ଡି.ଲିଟ୍ ପ୍ରାପ୍ତ । ଅଦ୍ୟାବଧି ୫୦ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥର ସ୍ରଷ୍ଟା । ପଲ୍ଲବଗ୍ରାହୀତାଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇ ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ । 'ଓଡ଼ିଆ ଲୋକସଂସ୍କୃତି ଶବ୍ଦକୋଷ' ତାଙ୍କର କଠିନ ଅଧ୍ୟୟନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ISBN 81-7586-157-6

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ